

ZBORNIK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM
V
KNJIGA 3

REDAKCIONI ODBOR:

iz Centralnog komiteta KPH
Karlo Mrazović, Anka Berus, Mile Počuča, Nikola Sekulić
iz Vojnoistoriskog instituta
Stevo Maoduš, pukovnik, Jovan Vujošević, potpukovnik, Zdenko
Čvrlje, potpukovnik, Milan Cvitanić, major, Blagoje
Radunović, kapetan

Odgovorni urednik
Jovan Vujošević, potpukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMİJE

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILATKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM

V

KNJIGA 3

BORBE U HRVATSKOJ 1942 GOD.

BEOGRAD
1952

BORBE U HRVATSKOJ 1942

SIJEČANJ — VELJAČA — OŽUJAK

I

DOKUMENTI PARTIZANSKIH JEDINICA
I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA

BR. 1

**PISMO DRUGA TITA U IME VRHOVNOG ŠTABA NOP ODREDA
JUGOSLAVIJE I CENTRALNOG KOMITETA KPJ POČETKOM
SIJEČNJA 1942 GOD. PARTIJSKOM I VOJNOM RUKOVOD-
STVU HRVATSKE O SITUACIJI POSLIJE PRVE NEPRIJATELJ-
SKE OFANZIVE I ZADACIMA PARTIJSKIH ORGANIZACIJA I
PARTIZANSKIH ODREDA¹**

VRHOVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE

CK KOMUNISTIČKE PARTIJE
JUGOSLAVIJE

CK-u KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE
GLAVNOM ŠTABU NAR.-OSLOB. PARTIZ. ODREDA ZA
HRVATSKU

Prilike i kratkoća vremena nam ne dopuštaju da pišemo zasebno za Glavni štab Hrvatske i zasebno za CK KPH. Prema tome, molimo vas da vi to pismo prekućate posebno za Partiju i posebno za Štab.

Konačno smo došli u mogućnost da vam se javimo i da primimo vaš materijal. Mi smo primili sve vaše materijale, kao i slovenačke, koje ste nam poslali, uključivši i vaše pismo od 21-XII-1941 g.² Pre no što vam odgovorimo na vaša pisma, smatramo potrebnim da vas obavestimo u najkraćim crtama o događajima u Srbiji i razlozima našeg povlačenja u Bosnu.

Mi smo vas još iz Užica obavestili o sukobima koje smo imali sa vojno-četničkim odredima Draže Mihailovića. Ta je borba trajala skoro tri nedelje i iziskivala je mnogo vremena i mnogo dragocenih ljudskih žrtava. Mi smo konačno potpuno razbili sve Dražine vojne jedinice tako da je naposljetku ostao sa svega par sto-

¹ Original je pisan ćirilicom i nalazi se u arhivi Centralnog komiteta KPJ.

² Ovo pismo nije pronađeno.

tina ljudi. Postavlja se pitanje zašto je moralo do toga sukoba doći, kada je i vama poznato da smo mi sa Dražom Mihailovićem imali izvestan sporazum i smatrali ga donekle našim saveznikom. Kada se dobro analizira čitav slučaj Draže Mihailovića, onda se jasno vidi da je Draža Mihailović bio ona rezerva neprijatelja u našoj pozadini koja je nama iza leđa trebala zadati smrtonosni udarac. Mi imamo sva dokumenta u ruci iz kojih se vidi da je Draža Mihailović, s jedne strane, imao stalne veze preko svojih oficira sa Nedićem, a s druge strane, preko svoje emisione stanice i dvojice izaslanika engleske vlade imao vezu sa Londonom. Otuda se jasno vidi da je i Jugoslavenska vlada u Londonu isto kao i Nedić i Nemci rešila da nas likvidira i uništi. Uporna propaganda na londonskom radiju, popularizacija Draže Mihailovića kao vrhovnog komandanta svih oružanih snaga u Jugoslaviji, razne lažne vesti toga radija o navodnim borbama četnika protiv Nemaca jasno potvrđuju ovu konstataciju da su i londonska vlada i čitava reakcija u Srbiji zajedno sa okupatorima radili u istom cilju — da nas unište. Odmah posle našeg konačnog udara protiv Draže, kada je on već bio skoro likvidiran i zatražio od nas mir i novi sporazum, započela je opšta ofanziva Nemaca i nedićevaca kao i ostalih četničkih bandi u Srbiji. Ofanziva je počela 22 novembra na širini od 150 km. U toj ofanzivi uzele su učešća najmanje tri motorizovane divizije Nemaca sa tenkovima i avijacijom i Nedićeva vojska čiji nam je broj do sada ostao nepoznat. Blagodareći tome što smo mi morali povući sa nekih sektora fronta neke naše jedinice radi obračuna sa Dražom Mihailovićem, Nemci i Nedić mogli su nesmetano vršiti koncentraciju svojih trupa i započeti ofanzivu. Borba je trajala oko 8 dana, i naše čete, pred nadmoćnim neprijateljem, morale su se, nakon uporne borbe kod Ljubovije, kod Valjeva, kod Rudnika i G. Milanovca, kod Kraljeva itd., povlačiti. Užice i Čačak nismo mogli odbraniti, već se jedan deo četa zajedno sa Vrhovnim štabom, uz neprestanu borbu, povukao u Sandžak. Veći deo naših partizanskih odreda povukao se privremeno u brda i tako je ostao na terenu. U toj borbi sa Nemcima nisu učestvovali: Mačvanski odred i Valjevski odred, koji broje zajedno oko 1700 ljudi, tako da su oni ostali neokrnjeni i danas nastavljaju daljnu borbu protiv okupatora i nedićevaca. Isto tako ostali su na terenu delovi Užičkog i Čačanskog odreda, kao i Kraljevačkog i drugih. Te su snage prilično jake i ovih dana imamo izveštaje da naše partizanske čete ponovo opsedaju Čačak i Užice. Prema tome, glavni cilj neprijatelja — da nas uništi — nije uspeo. Jedino što smo pretrpeli ogromnu štetu u materijalu, jer smo izgubili sva motorna vozila i velike količine drugog materijala.

Vrhovni štab se povukao u Sandžak sa oko 2000 ljudi. Tu se izvršila reorganizacija četa i započela borba sa Talijanima. Mi

smo osvojili od Talijana Novu Varoš, koja nam sada služi kao baza, kao i neka druga mesta. Te naše partizanske čete sada vode operacije u Sandžaku zajedno sa sandžačkim i crnogorskim partizanskim četama. Oko 700 odabranih partizanskih boraca uključili smo u Proletersku brigadu koju smo stvorili u Sandžaku. Proleterska brigada sastoji se za sada od 1000 boraca, a u nju je uključeno i oko 300 najboljih crnogorskih partizana koji su došli u Sandžak. Svrha stvaranja te Proleterske brigade bila je u tome što nam se na današnjoj etapi borbe sve više nametnula potreba stvoriti jednu jaku udarnu silu koja bi se mogla upotrebiti svuda gde to bude najpotrebnije.

Pošto su se prilike u Bosni jako pogoršale na štetu našeg partizanskog pokreta, jer su mnoge bosanske partizanske čete, sastavljene od sirovog seljačkog elementa, pod intenzivnom četničkom agitacijom, počele prelaziti četnicima, to je Vrhovni štab rešio da zajedno sa tom Proleterskom brigadom krene u Bosnu i da spreči rasulo naših partizanskih odreda. Dolazak brigade u Bosnu pokazao je da se nismo prevarili u našim predviđanjima i da je ona svojim prisustvom učinila jaki utisak na kolebljive bosanske partizanske jedinice.

Već u početku svoga puta u Bosnu, I proleterska nar.-oslob. udarna brigada položila je sjajno ispit o svojoj borbenosti i moralu. Pri prelazu iz Sandžaka u Bosnu zaposela je na nekoliko dana mesto Međeđu i Rudo. Talijani i četnici pošli su u 3 kolone iz raznih pravaca da napadnu Rudo i unište brigadu, jer, izgleda, nisu imali pojma kakve se tu snage nalaze. U dvodnevnim borbama dve su talijanske kolone razbijene i bačene natrag a treća kolona je opkoljena i potpuno uništena. Zarobljeno je 116 tal. vojnika i 4 oficira, 2 teška i 3 laka bacača mina sa 260 mina, 2 teška mitraljeza sa municijom, 9 puškomitraljeza sa municijom, oko 100 pušaka sa municijom, 25 pištolja, 14 konja i oprema za 151 vojnika. Osim toga neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i isto toliko ranjenih. Tako je ova Prva proleterska brigada došla još i do dobrog automatskog oružja koje će nam u daljnjim borbama biti naročito potrebno. Ona već sada ima oko 50 automatskih oružja. No ovaj broj boraca Proleterske brigade nije konačan. U nju treba da se uključe još neke jedinice iz Bosne i Hrvatske. U brigadi je zastupljen pretežno radnički elemenat, kao na pr.: ibarski rudari, kraljevački i kragujevački radnici-metalci itd. Prema tome, stavljamo pred vas zadatak da vi okupite najmanje 300 radnika i dobrih seljačkih boraca koji bi mogli ući u tu Proletersku brigadu. Taj zadatak izvršite što pre tako da u najkraćem roku mogu borci iz Hrvatske da se prebace u Bosnu i uključe u tu brigadu. Imajte u vidu to da u Proleterskoj brigadi vlada gvozdena disciplina i da moraju biti ljudi unapred obavešteni o historijskoj misiji ove brigade na sadašnjoj i idućoj etapi borbe.

Pošto će brigada u najbližoj budućnosti operisati blizu Bosanske Krajine, to odašiljanje vaših hrvatskih boraca neće biti naročito teško. Mi ćemo, razume se, nastojati da i iz rudarskih revira u Bosni prikupljamo rudarski radnički hrvatski elemenat za našu Proletersku brigadu. Već sam naslov »I prjeterska brigada« govori o tome da ćemo mi u najskorije vreme stvarati i druge proleterske brigade. Sve zavisi od nabavke oružja i municije.

A sada odgovor na vaše pismo. Mi smo pročitali vaše izveštaje o akcijama partizanskih odreda u Hrvatskoj. Iz izveštaja se vidi da vi sa oružjem stojite još dosta slabo, da skoro 40% vaših boraca stoji nenaoružano, što znači da su akcije vaših partizanskih jedinica još uvek u prvobitnoj fazi, znači — samo razoružavanja žandara i manjih grupica ustaša i ustaške vojske. Mi smatramo da je, s obzirom na bročano stanje vaših odreda i naoružanje koje %ć posedujete, moguće vršiti jače napade radi osvajanja oružja i municije. Prema tome, da bi se to postiglo, potrebno je izvršiti koncentraciju više jedinica i onda izvesti dobro pripremljeni napad bilo na skladišta, bilo na varoši gde ima većih količina oružja. Razume se da to iziskuje temeljitu pripremu i dobru obaveštajnu službu kako bi se takvi pothvati mogli izvršiti sa uspehom i sa minimalnim gubicima. S druge strane, nama se čini da vi premalo radite na tome da na neki način dobijete oružje od hrvatskih vojnika³. Zato je potrebno da u svim mestima gde je to moguće iskoristite već postojeće veze i uspostavljate nove pomoću kojih bi se moglo nabavljati potrebno oružje. Dalje, nama se takođe čini da vi odviše malo iskorištavate nezadovoljstvo u hrvatskoj vojsci. Iz vaših se izveštaja vidi da postoje pobune među hrvatskim vojnicima, da otkazuju poslušnost, da beže iz vojske, a nigde se ne vidi da ste vi to iskoristili i došli do oružja. Izgleda nam da vi to previranje u hrvatskoj vojsci posmatrate sa strane, umesto da nastojite svim silama da sami organizujete takve pobune i da se već postojećim pobunama stavite na čelo. S obzirom na teške poraze hitlerovskih bandi u Sovjetskoj Rusiji i teške posledice koje će se zbog toga odraziti i u Hrvatskoj, vi morate voditi ozbiljno računa o još jačim i češćim pobunama u hrvatskoj vojsci kao i o nezadovoljstvu naroda koje se, kao što i vi sami kažete, sve više širi u Hrvatskoj. U Hrvatskoj nam se stvaraju sjajni uslovi za rad. Mi smatramo da ćemo, zbog unutarne situacije koja se u poslednje vreme stvara, jer se koncentrišu sve srpske šovinističke reakcionarne velikosrpske snage, pod okriljem okupatora a za obračun sa hrvatskim narodom, moći pridobiti veliki deo hrvatske vojske na svoju stranu, kako u borbi protiv raznih četničkih bandi i nedićevaca, tako i u borbi protiv zločinačkih ustaških bandi, koje hrvatski narod sve više mrzi i koje već i sam okupator napušta kao svoje uporište jer su odigrale svoju izdaj-

³ Odnosi se na domobrane — vojsku NDH.

ničku ulogu. Vi treba da napišete specijalni letak za hrvatske vojnike u kome ćete im ukazati na potrebu njihovog učešća u borbi za oslobođenje hrvatskoga naroda kako protiv okupatora, tako i protiv krvožednih pljačkaških četničkih bandi koje već u Srbiji i Bosni bruse svoje noževe za pokolj nevinog hrvatskog stanovništva. U tim lecima treba podvlačiti uvek da su ustaške bande neprijatelj broj 1 za hrvatski narod i da one moraju biti uništene ako hrvatski narod hoće da spasi svoja sela i živote svojih porodica od neprijatelja koji mu preti.

Mi smatramo da bi se danas već moglo u Hrvatskoj, naročito u Lici i na Kordunu, prema Bosanskoj Krajini, prići potpunom čišćenju i oslobađanju terena. U vezi sa prisilnom mobilizacijom koja se sada vrši u Hrvatskoj trebalo bi pojačati vašu propagandu u vojsci protiv te prisilne mobilizacije. Treba objasniti vojnicima i hrvatskom narodu strahovite posledice koje će nastati za hrvatski narod ako bi se on dao zavesti od fašističkih bandita da ide spasavati svojim životima fašističku aždaju kojoj herojska Crvena armija zadaje smrtonosni udarac.

Iz vaših se izveštaja ne vidi da ste vi uspeli barem jedan znatni deo pristalica HSS-a uvući u Hrvatski nar.-oslob. front. Bojimo se da se vaši nar.-oslob. odbori sastoje uglavnom od komunisti i simpatizera i da niste uspeli uvući u njih elemente iz HSS-a. Ne sme se ustuknuti pred Mačekom i njegovim izjavama i direktivama: »Nećemo sa komunistima već treba da čekamo«, to je stara pesma preživelih vođa HSS-a koje treba danas otvoreno raskrinkavati kao svesne pomagače Pavelića a samim tim i okupatora. Prošlo je vreme da se ima nekih naročitih obzira prema Mačeku i njegovom društvu i došao je čas da Kompartija Hrvatske smelo i otvoreno kaže hrvatskom narodu da je takvo držanje vođa HSS-a ne samo štetno već i izdajničko. Treba kazati hrvatskom narodu da je Maček i njegovo društvo ne samo odgovorno za dolazak Pavelića svojom predašnjom politikom, već da nosi u velikoj meri odgovornost za zločine koje je učinio Pavelić ne samo nad srpskim i dr. narodima, već i nad hrvatskim narodom. Propovedati čekanje i mir u vreme kada padaju stotine i hiljade najboljih sinova naroda od krvave okupatorske ruke i njegovih izdajničkih slugu, znači izdajstvo nad narodom i takve proroke treba bezobzirno raskrinkavati. Treba objasniti hrvatskom narodu da Maček i njegovo društvo sanja o starim vremenima, o staroj svojoj politici koja je hrvatskom narodu donela samo razočarenje i velika zla. Treba objasniti hrvatskom narodu da je položaj hrvatskog naroda najteži položaj od svih naroda na Balkanu, jer je uspelo, blagodareći takvoj pasivnoj politici vođa HSS-a, da jedna šaka bandita na čelu sa Pavelićem stvori od jednog velikog dela hrvatskog naroda oružje u borbi protiv oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i u borbi protiv SSSR-a. Ljaga zbog toga

pala je na čitav hrvatski narod, a krivicu za to nose i vode HSS-a sa Mačekom zbog svoga pasivnoga stava i svesne sabotaže i kočenja borbe hrvatskog naroda protiv okupatora. O tome bi trebalo još mnogo govoriti, ali smatramo da je za vas dovoljno da shvatite od kolike je važnosti učiniti po tom pitanju jednu snažnu prekretnicu i udariti nemilosrdno po svim tim vodama i vodičama a smelo otpočeti rad odozdo među hrvatskim masama okupljajući ih pod zastavu naše Partije za borbu protiv okupatora i svih izdajnika hrvatskoga naroda. Pročitali smo vaše cirkularno pismo o zadacima narodno-oslobodilačkih odbora. Smatramo da ste stvar postavili dobro. Jedino vam možemo primetiti izvesnu zbrkanost u pogledu kompetencija nar.-oslob. odbora i nejasnost u pogledu njihovih funkcija. Vi ste na njih svalili sve i svašta. Vi ste u početku dobro kazali — to su organi vlasti, i to narodne vlasti i njihove zadatke trebalo je svesti svega na 5—6 tačaka, a ne nabrajati kao što je na pr. organizacija špijunaže itd., jer se time stvara zabuna, pošto treba da se zna da je u ratno vreme, kada se vodi borba na život i smrt sa neprijateljem svana i iznutra, to stvar vojne komande. Vi ste, tako reći, sve vojne kompetencije prebacili na nar.-oslob. odbore. Pošto sada mi nemamo vremena, na ovaj vaš cirkular odgovorićemo u sledećem pismu podrobnije i fzraditi pravila o dužnostima nar.-oslob. odbora.

Iz vašeg pisma se takođe vidi da smo mi u Hrvatskoj dobili najteži udarac u pogledu gubitka kadrova. Mi znamo teške uslove pod kojima se tamo radi, ali ipak mislimo da se premalo učinilo i preduzele mere da se sačuvaju naši kadrovi. Izgubili smo nekoliko članova CK, izgubili smo skoro čitavo rukovodstvo omladine, izgubili smo mnogo dobrih partijskih aktivista, a to znači da sa vaše strane nije bilo preduzeto dovoljno efikasnih mera da bi se sprečilo neprijatelja da nam zada takav udarac. Zašto je na pr. Kraš⁴ ostao tako dugo u Karlovcu, tako da su ga mogli špijuni primetiti i čak nasred ulice ubiti? Zašto ste na pr. Brki⁵ dozvolili da svaki čas juri u Split? Zar niste tamo mogli da pošaljete nekog drugog, manje kompromitovanog, koji bi sa dobrim vašim instrukcijama mogao taj posao isto tako izvršiti? Ako je Brko sam hteo da ide, trebali ste mu prosto zabraniti i poslati ga negde na sigurnije mesto ako je već u Zagrebu njegov boravak bio nemoguć. Slučaj Krntije" takođe dokazuje da je potrebno našim rukovodećim drugovima strogo zabraniti da se igraju svojim životima koji su danas više nego ikada potrebni Partiji i nama. Izvucite iz svega toga pouke i ubuduće učinite sve da se takvi slučajevi više ne ponove. Ako je u jednom mestu jedan odgovorni partijski drug primećen i postoji opasnost da se provali,

¹ Narodni heroj Josip Kraš-Papa

⁵ Narodni heroj Rade Končar-Brko

⁶ Narodni heroj Marko Orešković-Krntija

treba ga odmah poslati u drugo mesto gde će sa manje opasnosti po svoj život moći da radi. Mi smatramo da je vreme da vi Ortegu⁷ povučete iz Zagorja i pošaljete u neko drugo mesto na rad. Isto tako vam napominjemo, tebi družo Vlado" i Andrija, da ako je za vas u Zagrebu nemoguće obezbediti siguran boravak, da vi preselite svoje sedište u neko drugo manje mesto u provinciji ili negde gde ćete biti pod zaštitom naših partizanskih četa, ali gde ćete moći nesmetano vršiti svoj rad i održavati veze sa ostalim pokrajinama.

Niste nam javili ništa o omladinskom radu, niti o tome da li ste uspeali stvoriti novo rukovodstvo SKOJ-a u Hrvatskoj. Pošto smo sada bliže a naše veze mogu biti bolje, potrebno je da nam pošaljete tačan izveštaj o stanju omladine kako bismo dobili približnu sliku o stanju SKOJ-a u Hrvatskoj. Za sada još Fišer" neće moći doći do vas, a čim bude to moguće, mi ćemo vam javiti.

Na koncu vas još možemo obavestiti da smo mi svi zdravi i čitavi stigli u Bosnu. Marke¹⁰, Veljko¹¹, Lola, Moša¹² koji je stigao iz Crne Gore, svi su se pretvorili u prave vojničke harambaše i teško će biti s njih svući vojničku uniformu i teško će ih biti razoružati. Isto tako je stigao sa nama i Crni¹³ koji je bio kod Požege u borbi sa Dražinim bandama teško ranjen. Pogodila ga kugla s leđa, otišla negde u trbuh, pa sada nikako da ga nahraniš. Moram priznati da smo nekoliko puta bili u prilično škakljivoj situaciji tako da smo jedva izneli žive glave, ali sfno se ipak izvukli. No, nažalost, u našim poslednjim borbama sa Nemcima i nedičevcima izgubili smo veliki broj dragocenih partijskih kadrova kao i komandnoga kadra. Naročito je veliki broj crnogorskog partijskog kadra izginuo u Sandžaku. Inače se mi svi nalazimo dobro raspoloženi i puni vere u uspeh naše buduće borbe.

Mnogo vas sve pozdravljamo

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

1941-1942 g.

Tito

⁷ Karlo Mrazović
⁸ Vlado Popović
⁹ Narodni heroj Ivo-Lola Ribar
¹⁰ Aleksandar Ranković
¹¹ Milovan Đilas
¹² Moša Pijade
¹³ Sreten Žujović

BR. 2

NAREĐENJE VRHOVNOG ŠTABA NOP ODREDA JUGOSLAVIJE POČETKOM SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE ZA FORMIRANJE OPERATIVNIH ZONA I RAZVIJANJE BORBE U SVIM KRAJEVIMA HRVATSKE

VRHOVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA ZA HRVATSKU

Vaš dopis od 26. XII. 1941 primili smo². Čestitamo na lijepo uspjelim akcijama. Samo kroz takve akcije stvara se partizanska vojska. I vi ćete je stvoriti, samo energično radite.

Vođenje akcija pravilno je otpočelo i po mjestu i izabranim ciljevima. Kordun, Banija i Lika povoljni su za vođenje gerilskih borbi. Da bi dobili oružja počeli ste od žandarmerijskih postaja ka zauzeću kasarni i malih mjesta. Tako ste stvorili uporišta za širenje vaše akcije na sve strane. Možemo zaključiti iz vašeg izvještaja da su se vaši odredi prilično povećali. Kod takvog stanja Vrhovni štab postavlja vam slijedeće zadatke:

1) Proširiti dejstvo na cijelu Hrvatsku.

2) Baciti se glavnom snagom na komunikacije, čime ćete neprijatelja osjetno pogoditi, a svojim odredima obezbijediti taktičke, moralne i materijalne uspjehe.

U cilju ostvarenja postavljenih zadataka postupite ovako:

I. Kordun, Banija i Lika sačinjavaće jedno operativno područje pod jednim vojnim rukovodstvom. Na ovom prostoru biće tri partizanska odreda, koji će saglasno dejstvovati. Pored toga, komanda ovog operativnog područja uhvatiće vezu preko Une sa bosanskim partizanima, dovodeći tako u saglasnost dejstvo na široj prostoriji.

II. Na prostoru: Varaždin—Brežice—Karlovac—Sisak—Bjelovar formirati jedno operativno rukovodstvo sa tri do četiri partizanska odreda. Jezgro ovih odreda činiće partizanske grupe prebačene sa operativne zone pod I. Dakle, prebaciti četiri odreda najmanje od po 50 već prekaljenih boraca-partizana. U početku njihova uporišta moraju biti u brdovitim predjelima, odakle će se početi spuštati ka ravnicima i udarati na komunikacije. Sasvim povoljna uporišta su: Žumberačke Planine, Bilo Gora, Ivanšćica.

¹ Ovo naređenje je stiglo u Glavni štab NOP odreda Hrvatske tek početkom ožujka 1942 godine.

³ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 99.

III. Na prostoru Slavonije, uključujući tu i Srem sve do Beograda, formirati jedno operativno rukovodstvo sa 4 partizanska odreda. Uporišta za ove odrede bile bi planine: Moslavačka Gora, istočni ogranci Bilo Gore, Požeške planine, Fruška Gora. Ako na ovom području nema partizanskih odreda onda potrebna jezgra prebaciti iz operativne zone pod I. Ne treba se plašiti da će se Lika isprazniti. Treba imati na umu da je čvor situacije na dijelu Hrvatske sjeverno od Save. Osim toga samo na tom dijelu okupator se može osjetno pogoditi. Dakle, Treća hrvatska operativna zona obuhvata i oblast Srema. U ovom pogledu stupiti u vezu sa partizanskim odredima koji se već nalaze u Fruškoj Gori. Njima je već saopšteno da se imaju u vojničkom i političkom pogledu priključiti vama.

IV. Na teritoriji Dalmacije sve do rijeke Neretve obrazovati jedno operativno područje. Na tome području treba da djeluju 3—4 partiz. odreda. Ti odredi imaju sigurna uporišta u planinskim predjelima.

Glavni hrvatski štab rukovodiće borbama svih operativnih područja — njih četiri. Za sada može ostati na istom mjestu. Sa uspješnim razvojem operacija trebao bi da pređe na Zagrebačku operativnu zonu.

Pri formiranju odreda postupiti ovako:

Jačina partizanskog odreda može se kretati i preko 1500 partizana, samo se on dijeli na lake bataljone od po 150—250 partizana, i nikad odred nije grupisan na uskom prostoru. To bi ometalo manevrovanje odredom i redovno dovodilo do frontalnih borbi, koje mi ne možemo primati. Dakle, odrede treba dijeliti na bataljone, a dejstvo bataljona dovoditi u saglasnost duž jedne komunikacije i geografske oblasti — kotline.

Za komandante, komandire i politkomesare birati hrabre, sposobne i odane drugove, dakle najbolje koje je borba iznijela.

Odrede vojnički dobro učvrstiti i unutar ne puštati kolebljive elemente.

Pojavljivati se pred masama sa odredima i politički raditi, objašnjavajući cilj naše borbe.

Ne primati frontalne borbe sa okupatorom već vršiti pre-pade po komunikacijama, sa težnjom da se dođe do što više oružja i municije.

Suzbijati neprijateljske kaznene ekspedicije, jer će to donijeti veliki politički prestiž.

Pred sve odrede i Glavni hrvatski štab postavljaju se slijedeći načelni zadaci:

1.) Temeljito rušenje svih komunikacija i telegr.-telef. linija. Dakle, saobraćaj treba spriječiti ili ga neprestano kočiti. Ovo se može postići bez ikakvih žrtava samo sa više žrtava³ i truda. Sve

³ Požrtvovanja

radove treba vršiti noću. Rušiti komunikacije koje za neprijatelja imaju prvenstveni značaj.

2.) U vezi sa porušenim mjestima na komunikacijama kao i van njih postavljati zasjede sa težnjom da se neprijatelju nanese gubici, a odredi da dođu do što više oružja i municije.

3.) Dočekivati i suzbijati neprijateljske kaznene ekspedicije.

4.) U pojedinim geografskim oblastima iskidati sve veze između varoši, ne dozvoliti snabdijevanje varoši, ali samo na taj način što će se spriječiti komuniciranje pomoću zasjeda, a ne mrtvom blokadom varoši, pa nakon toga varoši zauzeti noćnim prepadima. U osvojenim varošima ne treba gomilati potrebe i materijal. Baze za odrede treba da budu skrovnita planinska mjesta do kojih neprijatelj i unatoč svoje nadmoćnosti ne može stići. Osvojene varoši ne treba braniti frontalnom obranom nego presijecanjem puteva, zasjedama i bočnim dejstvima na neprijatelja koji bi se kretao komunikacijama.

5.) Čišćenje terena od četničkih i pljačkaških bandi.

6.) Likvidacija petokolonaša, špijuna i svih onih koji razbijaju narodno-oslobodilačku borbu. Sva pokretna dobra ovih lica treba zaplijeniti u korist narodno-oslobodilačke borbe. Isto tako paliti sve opštinske arhive, a ne i zgrade.

7.) Vršiti jaku propagandu i politički rad, a naročito u zaostalim krajevima. U ovom cilju ići sa četama i vodovima na konferencije. Sa partizanskim odredima prolaziti kroz naselja, naročito ona koja su reakcionarna. Priređivati kulturne priredbe. Nastojati da partizani uvijek budu uredno opremljeni, veseli i vojničkog ponašanja.

8.) Sprečavati pljačke, otimačine i ko se u ovome uhvati javno ga strijeljati.

9.) U izvršenju dodijeljenih zadataka odredi se moraju potpomagati. Kad jedan odred izvrši svoj zadatak na svojoj zoni, on se prebacuje na drugu zonu.

10.) Pri izvršenju svih ovih zadataka starati se da naturimo neprijatelju borbu tamo gdje mi želimo. Dakle, neprijatelja treba iznenaditi i inicijativu uvijek držati u svojim rukama. Sve akcije koje nam neprijatelj naturi pretvaraju se u frontove, a mi za njih nemamo dovoljno naoružanja niti municije.

Inače, situacija se za nas povoljno razvija u čitavoj Jugoslaviji:

- U Slovenačkoj partizanske akcije postepeno napreduju.
- U Hercegovini partizanski pokret je snažan. Oni se bore čak i sa zaplijenjenim tenkovima.
- U Crnoj Gori situacija je potpuno u našim rukama; Crnogorci sada nastoje da rastjeraju četničke i pljačkaške bande iz predjela Foče i Goražda i da tamo zavedu red.

— U Srbiji poslije njemačke ofanzive, partizanski odredi postižu svakim danom sve veće i veće uspjehe. Narod je na našoj strani. Četničke bande razjurene su ili se kriju po zabačenim predjelima.

— U Vojvodini ima samo manjih sabotaža.

— Situacija u Bosni je slijedeća:

Formirana Prva proleterska narodno-oslobodilačka udarna brigada stigla je u srce Bosne u dvanaesti čas. Ona se tamo prebacila sa zadatkom da učvrsti partizanske jedinice. I na svome putu u Rudom požnjela je prve uspjehe. Neprijatelji — Talijani i četnici — budući da nisu bili obaviješteni o našoj jačini napali su nas sa tri strane: od Višegrada, Bijelih Brda i Priboja. Poslije dvadeset i četiri časovne borbe dvije kolone smo razbili i odbacili, dok smo treću, onu od Višegrada, opkolili i potpuno uništili. Rezultat toga: pored velikog broja mrtvih i ranjenih talijanskih vojnika, zarobili smo 4 oficira, 4 podoficira, 110 vojnika, a zaplijenili smo 9 puškomitraljeza sa 3500 metaka, 3 teška mitraljeza sa 4000 metaka, 2 teška bacača sa 120 bombi, 3 laka bacača sa 90 bombi, 75 pušaka sa 4500 metaka, 600 ručnih bombi, 14 tovarnih grla, nešto sanitetskog materijala, 2 radio-stanice, spremu od preko 150 talijanskih vojnika, 70.000 dinara u raznim valutama. Poslije toga brigada je nastavila pokret preko Međeđe—Rogaticice i stigla je na Romaniju. Tu smo našli slijedeću situaciju:

U bosanskim partizanskim odredima Istočne Bosne nastalo je previranje i prelaženje na stranu četnika usljed razorne propagande. Naši drugovi nijesu mogli ovo spriječiti. Uzroci leže u slabom političkom radu za vrijeme vođenja borbi u Bosni. Bosanski partizani razlikuju se od srpskih partizana. To su mahom neupućeni seljaci koji su se digli na borbu zbog strašnog terora ustaša. Dolazak brigade učinio je tome prelaženju kraj. Pojava njena imala je ogromno moralno dejstvo, a za četnike je to bila bomba iz vedrog neba. U Bosnu je već prije, a naročito poslije njemačke ofanzive, navalio veliki broj raznog četničkog ološa iz Srbije, koji je u Srbiji radio u interesu okupatora, pa poslije došao u Bosnu da ponovi to isto. Sve te četničke bande ujedinile su se i otvoreno sarađuju sa okupatorima, dobijaju od Nedića, Nijemaca i Talijana oružje i municiju i pripremaju se da nas napadnu. Dakle, vođe svih tih bandi sabotiraju i onu odluku Jugoslovenske vlade u Londonu po kojoj se Nedić i ostali oficiri lišavaju čina zbog saradnje sa okupatorima. Četnici nazivaju Nedića spasiocem srpskog naroda.

Sve te četničke bande razvile su u Bosni u pozadini nezapamćeno pljačkanje, paljenje i ubijanje muslimanskog življa. Muslimanski živalj primio je našu brigadu kao spasioca od strašnog terora. Četnici ne ubijaju ustaše jer se svi oni manje više nalaze pod zaštitom okupatora, već oni ubijaju sasvim nedužno muslimansko

stanovništvo. Mi smo preduzeli protiv pljačkaša i razbojnika naj-oštrije mjere i strijeljamo ih na licu mjesta.

Pojava Proleterske brigade uznemirila je četnike. Oni su već počeli da nam prijete, ali je njihova snaga u Bosni vrlo malena i pri pokušaju da nas napadnu mi ćemo ih bez svakog oklijevanja uništiti. Razoružavamo sve one četničke jedinice koje su ranije bile partizanske a sada vršljaju i pljačkaju u pozadini.

Opšta situacija danas je u Bosni vrlo povoljna. Nas je sa radošću primio kao spasioce ne samo muslimanski živalj već i srpski živalj koji takođe trpi zulume četnika i u svojoj ogromnoj većini ne odobrava pogrome Muslimana.

Dakle, zadaci naše brigade jesu: da popunimo praznine u frontovima koje su napustile ranije bosanske partizanske jedinice; da očistimo pozadinu od raznih pljačkaških bandi; da utvrdimo naše političke pozicije u pozadini. Mi tvrdo vjerujemo u uspješno rješenje svih zadataka.

Mi smo za sada stvorili Prvu proletersku brigadu, ali namjeravamo stvoriti njih više u raznim pokrajinama, koje će biti sposobne da izvrše ne samo one zadatke koji se danas postavljaju pred nas nego i one u drugoj fazi naše borbe. Prema tome stavljamo od samog početka i pred vas zadatak da već sada stvarate čvrste jedinice od najboljih radničkih i seljačkih elemenata koje će u danom momentu moći da uđu u proletersku brigadu. Kada izvršite pripreme saopštite nama, jer bez našeg odobrenja te se brigade ne mogu formirati.

Napominjemo vam da u ovu Prvu proletersku narodno-oslobodilačku udarnu brigadu pored srpskih i crnogorskih bataljona ući će neke bosanske i hrvatske jedinice, tako da to bude ne samo jedna jaka udarna sila nego i simbol pravog narodnog jedinstva Jugoslavije u borbi za svoje oslobođenje.

Eto to je sada situacija u Bosni koju ćemo mi radikalno izmijeniti. To je situacija Istočne Bosne, dok je u ostalim krajevima Bosne, a naročito u Bosanskoj Krajini, sa kojom vi sigurno saradujete, partizanski pokret vrlo jak i postavljen na zdravijim osnovama.

Najzad, obavještavajte nas o svima novostima i situaciji. Naročito nam pošaljite iscrpan izvještaj po izvršenom formiranju novih operativnih rukovodstava i jačini prebačenih odreda za dejstvo u označene oblasti. Tom prilikom izvijestite nas koliko imate svega partizana u Hrvatskoj kao i o vojničkim i političkim uslovima za njihov rad. Vezu s nama održavati preko krajiških partizanskih odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**ZA VRHOVNI STAB NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE**

Tito

**PISMO CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 1 SIJEČNJA 1942
GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH ZA LIKU ZA POBOLJŠA-
NJE RADA, TACNIJE DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA I PRI-
PRAVNOST JEDINICA**

Dragi drugovi, primili smo vaš vojni i dva part. izvještaja, kao i izvještaj omladine. Prije vašeg vojnog izvještaja dobili smo izvještaj G. Š. o vojnom položaju u Lici. Vaš se vojni izvještaj ne poklapa sa izvještajem G. Š-a.

Na pr. vi ste podnijeli izvještaj G. Š-u da u Srezu gospićkom Odred broji 2.000 ljudi sa 200 pušaka, 8 puškomitraljeza, dok u izvještaju za nas stoji da Odred broji 2.300 ljudi sa 400 pušaka i 8 puškomitraljeza. Za Srez korenički G. Š. izvještavate da ima 100 pušaka, 6 puškomitraljeza i 1 teški mitraljez i 50 bombi — a nas: da ima 150 pušaka, 5 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez. Za Brinje G. Š. podnosite izvještaj da postoji vod sa 36 karabina, a nas — da vod ima 45 pušaka i 2 puškomitraljeza. Za Udbinu G. Š. javljate da ima 100 karabina i 2 puškomitraljeza, a nama ne dajete nikakve konkretne podatke. Za Gračac G. Š. obavještavate da imate vod od 25 ljudi, te da je četnički uticaj vrlo jak, — a nas: da se formira bataljon koji će po izvještaju drugova raspolagati sa 100 —200 pušaka. Ako, pak, i izvještaj G. Š-a i vaš sadašnji izvještaj uporedimo sa izvještajem koji ste krajem oktobra u brojkama poslali G. Š., očito se vidi da se stanje kod vas znatno pogoršalo kako po broju ljudstva, tako i oružja. Međutim, po part. izvještajima se vidi da se stanje za posljednjih mjesec i pol dana znatno popravilo u svakom pogledu. Dakle, vi još uvijek ne znate čime faktički raspolazete. Vi ste prije 3 mjeseca dobili naredbu preko nas od Vrhov. štaba za hitno provođenje vojne organizacije, vi je u potpunosti nijeste sproveli do danas. Čak šta više, vi niste organizirali štab i pored stalnih naših upozorenja. Krajnje je vrijeme, drugovi, da shvatite svu ozbiljnost situacije i da opravdate povjerenje koje Partija ima u vas, dajući vam tako odgovorne funkcije. Nemojte žaliti ni vremena ni truda da što hitnije likvidirate sve slabosti i da pokrenete narod vašeg kraja u nac.-oslob. borbu. Ako budete i nadalje sporo i nedosljedno provodili naredbe Vrh. štaba i direktive CK KPH, CK će biti prinuđen da donese oštre mjere. **OK upozoravamo pored gore navedenog i na nedovoljnu kritičnost** po pojedinim pitanjima. Na pr. OK¹ tek sada u vezi s Polovinomr uviđa da je pravilna naša ocjena koju smo dali prije 3 mjeseca. U vašem pismu se kaže: »Danas se jasno vidi da

¹ Okružni komitet KPH za Liku

¹ Gojko Polovina

je ocjena . . .³ redovima«, potpuno pravilna. **Upozoravamo vas i na vašu nedovoljnu budnost.**⁴ Na pr., vi ste prije 2 mjeseca predlagali Matica⁵ za komandanta vašeg štaba, a u prošlom nas pismu izvještavate da je povezan s narodnim izdajicama.

Upozoravamo vas i na vašu nedovoljnu kontrolu naročito rukovodećeg kadra. Na pr. vi ste nas prije mjesec dana izvještavali da Buzdovan⁶ dobro radi. Međutim, trebao je da dođe operativni oficir G. kotarskog štaba⁷ i da vas upozori da Buzdovan ne radi kako bi trebao, pa tek onda da provedete istragu.

U prošlom nam izvještaju javljate da formirate nekakav vojni sud i da će na čelu njega biti Jakov⁸. Nikakvu direktivu u tom pogledu niste do sada dobili. Nikakav stalni sud ne formirajte. Kaznu nad partizanima izriče sud koji se formira po pojedinom konkretnom slučaju, a ne zadržava stalno tu funkciju. Kazne nad onima koji nisu u odredu izriču članovi narodno-oslobodil. odbora. Tamo gdje se u te odbore ne može pouzdati, nek sudi vojni sud obrazovan za konkretni slučaj . . . Narodne mase se prethodno moraju pripremiti, tj. svaka likvidacija narod, izdajica mora naići na odobravanje mase.

Po vašem izvještaju, izgleda da niste dobro pripremili akciju na Pl.[itvička] Jezera. Kako se moglo desiti da neprijatelj u dva maha dobije pojačanje? TT vodovi su znači ostali netaknuti, a to se ne bi smjelo dogoditi. Žalbu dr.[uga] Petrovića⁹ smo zaista primili ima već skoro 2 mjeseca. Ali, uslijed hapšenja koja su u Zagrebu nastala, do danas nismo mogli provjeriti koliko su njegovi navodi tačni. Ako drug pokazuje volju za rad, dajte mu mogućnosti da radi, kontrolišite ga, pa ako bude ispunjavao uslove primite ga u Partiju.

Dugujete nam vojni izvještaj, zato kroz 5—6 dana pošaljite vi kurira, a mi ćemo drugi put. Očekujemo provjeren, iscrpan i tačan izvještaj. To važi i za štab¹⁰ i za OK. Ne pišite više izvještaje po pričanju i na dohvat. Nije potrebno da ponovo nekog šaljete u Gračac radi punkta, važno je da prometnik ima s vama vezu.

Saznali smo da se Nijemci, Talijani i ustaše spremaju protiv vas. Ustaše će većinom biti u domobranskim uniformama. Držite u pripravnosti sve odrede. Pojačajte ofanzivne akcije uprkos svih teškoća. Odredi na Kordunu vrše uspješno akcije po planu.

³ Na ovom mjestu tekst se ne može pročitati.

⁴ Ocjena je u tekstu preoštro data.

⁵ Stojan Matić

⁶ Narodni heroj Pero Grubor

⁷ Savo Vukelić

⁸ Jakov Blažević

⁹ Drago Petrović, radnik iz Zagreba, poginuo 1942 godine.

¹⁰ Stab Grupe NOP odreda za Liku

Zašto nam ništa ne javljate o Dalmatincima koji su stigli kod vas? Nek jedan od odgovornih dalmatinskih drugova iz odreda podnese izvještaj o svom odredu¹¹ i po mogućstvu o ostalim odredima u Dalmaciji¹².

Šaljemo vam novu javku, jer je stara pala.

S drugarskim pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

1-1-1942 g.

CK KPH

BR. 4

IZVJEŠTAJ ŠTABA KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 1 SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O JAČINI NEPRIJATELJSKIH SNAGA I VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU ODREDA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE

1-1-42
Inf. br. 1

KOMANDANTU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Stanje neprijateljskih garnizona na teritoriju ovog Štaba:

I bat.: Krnjak 180 ustaša, žandara, domobrana, 1 teški i 7 pm.; **Barilović** 48 žandara, domobrana, 2 m., 3 pm.; **Siča** 40 domobrana, 2 pm.; **Vojnić** 200 pitomaca ustaša, 120 domobrana, 30 žandara, 5 m., 10 pm., 3 bacača mina; **Cemernica** 40 žandara; **Vrgin Most** 900 Talijana, 300 ustaša, 15 domobrana, 20 žandara, artiljerija, tenkovi; **Topusko** 1000 Talijana, 150 ustaša, 150 domobrana, 20 žandara, artiljerija, tenkovi; **Topusko-kolodvor** 31 domobran; **Perjasica** 100 žandara, domobrana; **Veljun** 150 žandara, domobrana; **Cetin Grad** 80 žandara i naoružano stanovništvo; **Kladuša** 250 Talijana, 40 žandara.

Neprijatelj se nalazi u defanzivi na svim sektorima izuzev IV bat., gdje je prešao u ofanzivu sa snagama od 600 ustaša i oko 500 domobrana. Baze neprijatelja jesu Skakavac, Lasinski Sjeničak i Bučica. Štete koje je neprijatelj nanio na tome teritoriju jesu

¹¹ Vidi dok. br. 11.

¹² Vidi dok. br. 107.

vrlo velike a ima i mnogo poubijanog i poklanog civilnog stanovništva. Ofanziva koju je neprijatelj poduzeo ima jasan karakter uništenja toga kraja radi njegove strateške važnosti. Talijanska vojska se drži za vreme svih ovih borbi do sada defanzivno.

Ovo stanje je pogoršano time što je neprijatelju uspjelo natjerati i seljaštvo hrvatskih sela da učestvuje u tim pohodima. Time je polit, situacija pogoršana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
otsutan si.

Komandant
Ivan Manola¹

BR. 5

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP
ODREDA HRVATSKE OD 2 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRAL-
NOM KOMITETU KPH O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI**

G. Š. 2. I. 42.

Dragi drugovi!

Razgovarao sam prošli put s vašim kurirom, da bismo mi slali kurira vama. Odmah sam naglasio da je mala vjerovatnost za to. Sada se međutim situacija u svim pravcima pogoršala. Ne znam uopće kako ćemo moći održavati vezu. Kod nas se naime sakupio priličan broj Zagrepčana, koje smo morali dalje slati, iako vrijeme nije bilo pogodno (snijeg). Tako nam se pred nekih desetak dana desilo da je jedna takva grupa upala u žandarsku zasedu, pa je tom prilikom poginuo naš najbolji kurir, dva Zagrepčanina i jedan seljak, a dva su Zagrepčanina uhapšena. Ti su otišli odavle 21. XII, upravo u vrijeme kad mene nije bilo, jer sam bio u selu na sjednici KK¹, pa tako ne znam točno koji su bili. Jedan je od njih onaj koji je pisao za onaj aparat u prošloj našoj pošti. Zatim je jedan vrlo bogato opremljeni, čini mi se brijač, pa još dvojica, kojih se nikako ne mogu sjetiti (došli su par minuta prije moga odlaska). Ne znamo koji su poginuli, a koji uhapšeni. Uhapšeni su premlaćeni i vodi se istraga. Uslijed toga smo morali javku obavijestiti, pa se čovjek sklonio. Tako ne može više nitko na tu javku dolaziti. Nastalo je i pitanje samih nas. Ne možemo nikako ovo mjesto osigurati, pa je vjerojatno da ćemo morati seliti. Ov-

¹ Srećko Manola

¹ Odnosi se na sastanak Kotarskog komiteta Slunj koji je održan u selu Zbjegu.

dašnji vodovi nisu baš previše pouzdani, pa znadu čak i straže napustiti. Još doduše nismo primijetili ništa naročitoga, ali ako ovi progovore nema drugog lijeka nego seliti. Ne znam još nikako niti kamo bismo mogli seliti, jer su nam svi putevi zakrčeni. U Liku se ne može, jer su stalne zasjede iza ovog pada. Ivo² je bio pošao, pa se morao na putu zadržavati i sada je uzeo sobom čitavu četvu ljudi pod oružjem, da pročisti put. Ima još jedan put (preko Kapele), ali je taj sada sasvim neprohodan. Prema Petrovoj] Gori ne možemo, jer se u tom pravcu sada stalno vode borbe u neposrednoj blizini prolaza. Niti kuriri nam ne dolaze redovno zbog tih borbi. U krajnjem ćemo slučaju morati s četom ići. Ostali su Zagrepčani također krenuli na put odavle, jer još nismo bili znali za pad one ekspedicije. Morali su se međutim zaustaviti putem i sada se nalaze u jednom selu njih 7. To je ovdje prilično velik teret, jer su neborci. Troje sam ja uputio u P. Goru, pa još ne znam do kuda su došli (onaj kemičar-student Antonovljevič³, Stipe Dugog⁴ sestra i njen drug⁵). Tražio sam od naših straža da pred tim ljudima ne pričaju niti tko smo mi, niti gdje se nalaze, ali nisam nimalo siguran u uspjeh tog naloga. Ne da ga se ne bi naši momci pridržavali, nego nam javka nije bila udešena za ovoliku frekvenciju, pa su ljude provodili kojekakvi seljaci, kojima je uvijek trebalo kazati kuda da ih vode, a ovi su onda razgovarali s putnicima, pa je vrlo vjerojatno da su ovi sve saznali i da mogu sve da provale. Javke nismo mogli bolje organizirati zbog podosta dugog puta, koji ne može jedan sprovodnik prevaliti po snijegu u jedan dan ovamo i natrag, a sve i da može, ne može svakog dana ići zbog svojeg susjedstva.

No dolazak je Zagrepčana proizveo čitavu revoluciju u ovom kraju. Malo dalje od nas prema Bosni je dobro primljen: »I Hrvati idu u borbu«, dok kod same stanice⁶ nije baš dobro primljen. Ljudi su počeli sumnjiviti da su ustaški agenti, jer su Hrvati, a mogu u vlaku da se voze. Počeli su ih bili zaustavljati, legitimirati i pitati zašto do sada nisu došli, zašto ne nose sobom oružje i slične gluposti. Stipinu su sestru htjeli hapsiti, te bi to bili i učinili da nije imala dobrog sprovodnika. I mene je jedan takav zaustavio prošle nedjelje kad sam se vraćao u Š.⁷ i pitao jesam li došao iz Zagreba sada, a kada sam mu odgovorio da nisam, odgovorio mi je: »Onda je u redu i možete ići«. To je u vezi s po-

² Ivo Rukavina

¹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se studenta odnosi, a Ivan Srebrnjak zvan »Antonov«, »Doktor« i »Ivančić« bio je organ sovjetske obavještajne službe.

¹ Stipe Đaković, upao u žandarmerijsku zasjedu na putu za Kapelu kod Ogulina i bio ranjen, a kasnije ubijen od ustaša.

⁵ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

⁶ Željeznička stanica Plaški

⁷ Glavni štab NOP odreda Hrvatske

javom jednog četničkog logora u blizini same stanice, a komandir⁸ je poveo veliku agitaciju protiv dolaska Hrvata. U zadnje je vrijeme bilo neko hapšenje u samom mjestu na stanici, kod kojeg su jednu ulogu igrali neki Hrvati, pa je to još više pobudilo nepovjerenje. Ovo je prilično ozbiljno ugrozilo dolazak ljudi, jer se još nije uspjelo razbiti ovu rabotu. Ja sam bio na nju upozoren tek posredno, pa sam se čuvao (ne dam se hapsiti, da ne dođem u ruke toga četnika, pa se ne mičem bez kubure). I jučer su me neki ljudi tražili (komandir nekog »rezervnog odreda«), pa ispitali jesam li Hrvat i kako mogu biti naš ako sam Hrvat. Nisu mi htjeli reći tko ih je uputio na mene, tobože iz nekih konspirativnih razloga. Ja sam odmah pošao istražiti stvar, ali mi ovdašnji ljudi rekoše da nisu sumnjivi. No neću se s tim zadovoljiti, jer se iza toga krije u najmanju ruku nekonspirativnost nečija, a i nečija sumnjiva rabota protiv linije.

Ne sviđaju mi se ovi Antonovljevi ljudi. Vrlo hohštaplerski izgledaju, a dolaze i po porodičnoj liniji (na pr. Stipina sestra i njen suprug). Lijepo je to što dolazi ovamo što više ljudi, ali nije lijepo što dolaze baš ovamo. Apsolutno nismo spremni da ih ovoliko dočekamo. Javio sam vam da sam tražio od P. Gore da uspostave javku ondje. Isto smo to tražili i od Ličana. U Ogulinu ipak nije pao onaj⁹, za kojega je javio profesor¹⁰, ali se još uvijek krije, pa se ne može. Ukoliko ne padne, moći će se odanle lijepo otpremati ljude prema Drežnici. To bi bio dobar punkt za otpremu ljudi. O tome sam razgovarao s doktorom¹¹ i on je pristao da se taj punkt ustupi nama. I uopće smo uredili tako, da Ogulin bude javka samo za nas (tj. preko Primorsko-goranskog partiz. odreda).

Stipu s njegovom gospojom šaljem baš u taj odred po dogovoru s ostalim gšovcima¹². Tamo je otišao pred 4 dana i Seljo¹³. Promijenili smo odluku o njegovom putu u Baniju, jer je ovdje najpotrebniji. Ja sam ostao sam i sada sam sve. Moram sam raspoređivati straže i davati savjete bivšim aktivnim oficirima o čisto vojničkim pitanjima. Ovaj je ovdašnji komandant bataljona¹⁴ bivši oficir, ali je takav, da zaista mogu da mu dajem savjete. Jedino mi je vrlo neprijatno kad mu dođem u štab, pa mi on raportira: »stanje redovno«, a ja ne znam što da mu odgovorim. Inače sam već na ³/₄ vojnik. Čak mi je to prigovorio suprug Stipine sestre. Kaže mi da bih više morao biti s ljudima (misli sa stražom), a ne da sam cijelo vrijeme u kancelariji. On si je naime zamišljao kako ćemo mi svi ovdje biti jednaki i sjediti cijelo vri-

⁸ Duro Vidaković, četnički agent, pobjegao u inozemstvo.

⁹ Odnosi se na javku u Ogulinu.

¹⁰ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

¹¹ Dr Savo Zlatić

¹² Misli se na drugove iz Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske.

¹³ Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

¹⁴ Mihailo Savić

jeme i pjevati kad nismo u borbi. Zamjerio sam mu se kad sam ga ukorio što pred kuharicom psuje. Htio je o toj stvari diskutirati, ali sam ga prekinuo, da o tome nema diskusije, nego da ima da pazi na čast partizana. Sa stražom se inače odlično slažem, iako nisam baš mnogo s njima. I oni su prvog dana očekivali da ćemo mi s njima držati stražu, guliti krumpir i ići po drva. No primili su objašnjenje. Primili su ga naročito kad sam sada neku noć bdio radi kontrole straže i pomoći do 4 sata ujutro i čitavo vrijeme obilazio mjesta, a oni su za to vrijeme imali dvije straže. Isto su tako postupili i komandir straže i oficir za vezu. Tako smo nas trojica bdili čitavu noć. Sada se odmah bolje slažemo. Osim toga su sada vidjeli da zaista mnogo radimo u toj lijepoj kancelariji, pa je sve u redu.

Upravo sam ovoga momenta primio vaše pismo. Još danas ću otproviti na Kordun pismo OK-u i upute za spremanu ofenzivu. Već je nekoliko dana gore živa aktivnost. Iz priloženog ćete operativnog izvještaja vidjeti da je i tamošnji štab nanjušio nešto od te spremene ofenzive. Sve ove noći čujemo u daljini puške, mitraljeze, bacače mina i topove. Danas je izviđao na tom terenu i jedan avion. Izgleda da se vode borbe negdje oko Veljuna. Po svemu sudeći naši su bili u napadu. Iz op. izvještaja ćete vidjeti o kakvim se akcijama radi. Po našim izvještajima išla je gore pomoć iz Slunja.

Za Zagrepčane u pravilu ne šaljemo posebnih karakteristika. Za sve smo se dogovorili, da ulaze u pomične udarne bataljone, dok ne dobiju vatreno krštenje. Onda će se vidjeti hoće li se kojega upotrebiti za komandira ili slično. Karakteristike ćemo slati samo u naročitom slučaju. Tako smo na pr. za Medu¹⁵ javili da ne može raditi za sada po komesarskoj liniji. Za kemičara smo upozorili što zna, ali nismo dali nikakvog naloga, jer su za sada vrlo slabi izgledi, da bismo ga mogli upotrebiti. On je upućen u P. Goru.

Nema nikakvih poteškoća da se tehnika smjesti ovdje. Samo nije siguran teren, jer se naš boravak ovdje osniva na konspiraciji. Ivo je bio po mom sudu više pesimist nego što je trebalo. Mislim da ću je moći smjestiti. Ukoliko ne budemo morali seliti, pristupit ću njenom osnivanju za nekoliko dana (do onda će se valjda već i ova stvar razviti). Upravo sam u tu svrhu i zadržao još jednu djevojku (Rajnu).¹⁶ Za »Partizana«¹⁷ ću također javiti još danas i to kao vaš nalog. SlavkuTM sam već jednom prilikom uputio svoje lično pismo i upozorio ga na neke nepravilnosti u odnosu Partije i partizana.

U vezi s ovim srbovanjem iz ovoga kraja uputio sam i jednu oštru kritiku komesaru Kordunaškog partizanskog odreda (kopiju

¹⁵ Mirko Vanić

¹⁶ Rajna Kravar, poginula 1942 godine.

^p Glasilo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske

¹⁸ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

vam šaljem u prilogu).¹⁹ Rad je toga štaba inače prilično dobar, samo su veliki filozofi i ne smatraju potrebnim, da u bilo čemu traže direktive ili da šalju iscrpive izvještaje. Tako ja na pr. još do danas nisam primio izvještaja o onoj skupštini,²⁰ o kojoj vas je izvijestio OK, nego su samo Ivi nešto o tome govorili, dok je on bio tamo. Interesantno je da sam pred 3 dana, idući u štab bataljona, u mjestu gdje smo mi trebali biti, pred samim skoro štabom naišao na latinicom ispisani natpis »Živio kralj Petar II«. Upozorio sam na to ovdašnje partijske funkcionere, a pozvao na razgovor i komesara toga kraja²¹ (koji je također partijac i koji znade tko sam). To je u vezi sa stanjem koje je ovdje. Mislim da ću morati prilično uprijeti da se situacija popravi. U slučaju gustoga moglo bi nam zaista gusto biti. Sada smo sila i vlast, kojoj se svatko pokorava. Međutim ima ovdje krasnih ljudi, a i selo u kojem se mi nalazimo je prilično dobro. Odred— (još ga uvijek tako nazivaju i uprkos mojih napomena) je prilično dobar. To me tješi. Najveća je poteškoća u pokretanju ljudi. Ne daju se iz svoga mjesta ni za boga. Ne koristi moliti niti zapovijedati. Sada izvodimo provokacije. Odred iz blizine izvede akciju, pa se ovi moraju pokrenuti za osiguranje sela. Veliku opasnost predstavljaju »ugledni« ljudi, u koje narod još ima povjerenja, a koji su skloni pregovorima s Talijanima, ali se to javno ne usuđuju kazati.

Partijski rad pomalo napreduje. Nema kadrova, a niti linija nije baš sasvim jasna. Moj je položaj malo interesantan. Ljudi me se boje pitati za savjet, a vrlo rado dolaze onamo gdje čuju da ću doći ili govoriti. Onda obično konzultiraju Ivu, s time da bi mogao i mene pitati (to mu obično ne kažu).

Organizacija je obavještajne i informativne službe još vrlo traljava. Zamislili smo je uz partizanske organizacije, iako će se morati raditi uglavnom s ljudima izvan partizana. Instituirali smo obavještajnog oficira uz štabove bataljona, ali mislim još uz to pokrenuti specijalnu obavještajnu službu, za koju i ovi ne trebaju ništa znati. Ta bi trebala kontrolirati rad raznih štetočina u partizanskim redovima, a naročito među nepouzdanim oficirima²³. To ću složiti u skladu s partorganizacijama.

Za rad bi partijskih organizacija u prvom redu bilo potrebno nešto početničke partijske literature, a onda upute za borbu za mase u oslobođenim krajevima, tj. rad u odborima NOF, [sa]

¹⁹ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 118.

²⁰ Četnički elementi organizovali su na Kordunu skupštinu sa nekim seljacima, na kojoj su zaključili da bi trebalo ubiti nekoliko rukovodilaca NOP.

²¹ Dragić Brujić, tada politički komesar Trećeg bataljona Kordunaškog NOP odreda.

²² Vod iz sela Zbjega

²³ Misli se na oficire iz bivše jugoslovenske vojske, među kojima je bilo nepouzdanih.

ženama, omladinom itd. Ne mislim tu upute o formalnim odnosima, tj. stvaranju odbora i saradnji sa strankama i ljudima, nego upute o radu u već formiranim odborima (koje parole postavlja Partija)-¹⁴.

Za rad s omladinom potpuno nedostaju upute. Ljudima nije ništa poznato o stvaranju Saveza mlade generacije Jugoslavije, o kojem govore novembarski proglasi i »Borba«. Mislim da bi bilo dobro da vi u tu svrhu izdate neke pismene direktive. Ja bih ih sam izradio za ove ovdje, ali nemam sada vremena, jer sam čak i stražar, a ne samo komandant...

U jednom izvještaju komesara Primorsko-goranskog partiz. odreda spominje ovaj kako mu je primorski OK zabranio da se dijele neki letaci, jer da bi to bilo štetno za »opću stvar«. Ne znam točno o kojim se letcima radi, jer ovaj spominje samo naslov »Hrvatskom narodu«. Seljo će izvidjeti u čemu je stvar, a molim vas da se i vi time zabavite.²⁵

Cuo sam da je pao onaj Dalmatinac, brico²⁶, iz Skoja, i da se izdajnički drži. On da je navodno udesio i Cincipinku²⁷. Ovaj Španjolac²⁸ tvrdi da ste Ličanku²⁰ stigli otpremiti. Mogli biste mi javiti i karakteristike ovog Španjolca, da ga znamo uputiti. On će biti ovdje još nekoliko dana, jer nemamo mogućnosti da ga otpremimo.

Pretjerali ste s ovom javkom. Naročito nam je Starkelja³⁰ poslao kojekakove. Danas saznajem u selu kako se onaj suprug Stipine sestre hvalisao, da će on biti komandant, a nešto je slično radio i B. Popović.³¹ On se raspričao kako je bio u Srbiji i to dosta spretno, da bi čovjek mogao pomisliti kako je neka zvijerka. Tim više, što je donio sobom ogroman pištolj, što ga upotrebljavaju tankisti. Stipu smo odlučili poslati u Drežnicu, jer je ipak ponešto politički iskusan, a Seljo je preuzeo na sebe dužnost, da tamo udesi stvar, da ovaj opet nešto ne zabrlja među onim neiskusnim ljudima. Među njegovima je bilo i takvih, koji su tvrdili kako su došli po specijalnoj liniji i da im je naloženo da njega čekaju. Mi smo ih međutim odmah ekspedirali s napomenom štabovima, da nikakve spec. linije nema, nego da idu u partizane gdje ih treba provjeriti. I Stipina sestra i njegova drugarica su mi postavile pitanje, da će skupa spavati sa svojim švalerima (da ugodim Starkelji u izrazu) i malo su me čudno pogledali kad sam im saopćio, da to ne ide.

²⁴ Rečenica u zagradi dopisana je rukom.

²⁵ Do ovog mjesta tekst je otkucan, a dalje je pisan rukom.

²⁶ Franc Barić

²⁷ Ankica Sertić radila u tehničarici Centralnog komiteta KPH. Poslije hapšenja postala izdajnik i služila policiji. Strijeljana poslije rata kao špijun.

²⁸ Štefek Rogina, poginuo 1942 u okolini Zagreba.

²⁹ Milica Opala, tada član Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku.

³⁰ Andrija Hebrang

³¹ Bogdan Popović, poginuo u NOB.

Ovdje naime žene spavaju u kancelariji zajedno s nama »oficirima«, a drugi putnici u sobi gdje spavaju stražari i kuriri. U tome nema iznimke, pa je nisam htio niti ovdje dozvoliti. Svi su Antonijevi opremljeni kao za izlet, a znam da su pljačkali nekog šnajdera, kojemu je to čak bilo sumnjivo (pitajte Božića).³² Teško nam ih je transportirati baš zbog takvog izgleda. Osim toga su gospodski putem ostavljali stvari, da se pošalju za njima. Bez mnogih su ostali, jer nisam dao da mi tu [leže] zbog stvari, a kurir da ide bez njih, pa da mora posebno zbog njih ići. Stipi sam rekao da je dovoljno pametan, pa da je mogao prosuditi da ne ide na nedjeljni izlet, nego u borbu, pa da je mogao misliti na to da nema tregera i londinera. Dobro ih je zateklo i to što smo u stanju pripreme, pa se nisu smjeli niti svući, nego su morali obučeni spavati. Prvi su se bili raskomotili, da sam ih formalno morao tjerati iz kancelarije, da bih mogao raditi. Osim toga su se raspitivali kakav je ovo štab, tko sam ja i si. Ali dosta o njima. Molim vas, da ukoliko budete još upotrebljavali ovu javku, da nam barem ne šaljete [bilo koga]. Ako nemaju skloništa, neka si ga traže negdje drugdje. Ovo nije nikakvo sklonište. Više vremena potrošim na njih nego na što drugo. Ja ću vam javiti kad ova javka bude opet funkcionisala. Mislim da kurir može putovati bez obzira na nju, jer pozna čovjeka koji će ga dočekati na samom vlaku. Jedino treba uzeti mjere opreza. Do sada nisu nikome pregledavali prtljage, ali su neke pitali kome putuju.

U vezi s vašom obavijesti o spremanoj ofenzivi poslao sam odmah obavještenje u P. Goru s uputom da pojačaju obavještajnu i informativnu službu i uputio ih da iskoriste svoju ofanzivu za obranu. U nikakve detalje nisam ulazio, jer su tamo ipak neki soldati, a ja se u to ne razumijem. U Primorsko-goranski part. odred sam uputio nalog da vežu Ogulin i da izvode akcije na cijelom području i objasnio im zašto. Upozorio sam ih da plan naprave u saglasnosti sa Seljom, koji je tamo. U Liku nisam ništa slao, jer nemamo veze. Selju sam tražio da se odmah vrati. Sam ću ipak malo kontrolisati akcije ovog bataljona, jer ne izvršuju date im naloge. Trebali su za novu godinu napraviti nekoliko fingiranih napada, pa mnoge nisu izvršili. Inače su ti napadi podosta zaplašili neprijatelja. Komandant izda naredenje (oficir je), pa ode na skijanje ili si., a ne kontrolira izvođenje. Drugi su ljudi u štabu zgodniji i članovi KK, pa s njima radije uređujem stvari.

Nešto sam bio mislio da preko Ruže Ćirine³³ dodete do onih Nakladinih knjiga³⁴, pa da ih šaljete. To bi dobro došlo za kulturni rad na selu.

³² Ivan Božičević, tada sekretar Mjesnog komiteta Zagreb

³³ Ruža Keršovani-Gretić

³⁴ Knjige izdanja »Hrvatske naklade«, koja je izdavala i poznati napredni časopis »Izraz«.

Jedva čekam da se ova dvojica vrate, pa da se ja mogu nekuda otputiti, da vidim i druge odrede. Ovako mi je malo teško. Oda-svud pritužbe kako rad komesara ne valja, a ništa konkretnog ne mogu iz toga izvući, gdje bi čovjek mogao prihvatiti, pa povući. Sasvim iznova ipak ne ide.

Ovo sam vaše zadnje pismo za Kordun otvorio, jer sam ga morao prepakovati.

Naše se osoblje buni protiv dolaznika, jer ćemo morati zbog njih gladovati. Imaju za to narudžbe. To su tinta za naliv-pera, papir (svaka količina), olovke, gume, šećer, med, konac, ulje za cipele. I Nada³⁵ želi litar ruma i jedne gojzerice br. 38, jer se po svojim šeće (br. 42).

SMRT FAS. — SL. N.!

y 36

P. S. Pozdravite Noru³⁷ i gospoju³⁸. Javite mi svakako što ima novoga s Brkom³⁸.

BR. 6

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 3 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U LICI¹

G. Š. 3. I. 42.

Dragi drugovi!

Upravo sam primio izvještaje iz Like. Po njima sudeći, štab je malo konsolidirao i popravio rad polit, komesara. Ne mogu vam poslati detalje, jer nemam više vremena. Ne mogu dodati akcije niti u operat. izvještaj. Imali su niz akcija, ali su sve još bez plana, manje više slučajne. Odustali su od čišćenja Lapca, pa su uzeli Korenicu. Priložili su detaljan plan, koji još nisam pregledao. U akciju bi trebali stupiti ovih dana. Stvar bi stvarno bila vrlo značajna. Nisam još točno pročitao razloge zbog kojih su mijenjali plan. Drugi su im podaci vrlo interesantni. »Puk slobode« se raspada². Komandant je dao ostavku. Uхватili su jednog kurira koji je

³⁵ Nada Galjer-Holjevac

³⁶ Vladimir Bakarić

" Zlata Segvić

^M Katica Bukvić

³⁹ Narodni heroj Rade Končar-Brko

¹ Original izvještaja je pisan rukom.

⁵ Odnosi se na četnički puk pod komandom Pajice Omčikusa, koji je izvršio samoubistvo u krbavičkom zatvoru 1942 godine.

došao od Nedićevaca k Rašeti, našli neke dokumente, ali su kurira ustrijelili, jer se nije dao sprovesti u štab. Upozorit ću ih da nisu dobro postupili. Talijani se mnogo povlače. Idu za Dalmaciju, odakle vjerojatno u Afriku. U dokumentima Nedićevskim se govori da će uskoro odanle doći delegati s uputama za rad. Napadaju naše ličko rukovodstvo koje da vodi bratoubilačku borbu. Uхватili su naši i jednu Omčikusovu³ naredbu, kojom naređuje hapšenje svih onih koji obilaze sela, jer da je sada svakome mjesto kod kuće, gdje treba čekati naređenje »narod, oslob. puka«. Talijani su se povukli u ovom razmjeru u Gospić prije 8000, sada 2000. U Korenici ih je 650 i t. d. Na područjima Korenice, Lapca, Udbine, Gospića i Gračaca nemaju artiljerije. Iz nekih magazina povlače materijal.

Neprijatelj se uopće u posljednje vrijeme utvrđuje (zida prozore, ostavlja samo puškarnice, kopa rovove, žice postavlja itd.). Uхватili su neke naredbe gospičkog oružničkog krila. Poslali su nam kopiju. Radi se o povlačenju na vježbu »pričuvnih domobrana« do 42 god. (a negdje i 50 god.) u oružništvo. Svaka stanica je dobila i broj (i taj je priložen). Ovi bi trebali ostati 6 mjeseci u službi. Službu mogu vršiti i u civilnim odijelima (takvih smo i mi ovdje vidjeli). Ne smiju ih uvoditi u tajnu službu. Zanimljiva je naredba o kretanju ophodnja, iz koje se također vidi strah i čitava djeluje zastrašujuće, kao i onaj materijal koji ste vi poslali. Upozorava se na provjeravanje ljudi, da se ne bi uvukli oni »koji bi trebalo da se nalaze u sabirnom logoru ili u sudskom zatvoru«. Upozorava se da vojskovođa ne želi da se oružje daje civilima. (Ovdje ipak naoružavaju neka hrv. sela.)

U bataljonu »Ognjena Priče« (toga mnogo hvale) su otkrili špijuna talijanskog nekog Tresiglavića i dečka koji je prenosio izvještaje Talijanima. Strijeljali su obojicu. Kažu da se Keča, Ćorak i Omčikus ne kreću iz kuća, pa da ih je teško uhvatiti.

Nacrt i skica napada na Korenicu mi izgleda dosta solidno. Kasnije ću pogledati. Idu s manjom snagom na veću, ali mislim da mogu uspjeti.

To bi bilo ukratko o njihovom izvještaju, a opširno ću poslati s drugom poštom.

SMRT FAS. — SL. N.

V.⁴

P. S. Ovi su ovdje uspjeti potpuno [prejašiti] Vladu⁵ s njegovim shvaćanjem štabova i uveli svoju terminologiju i poredak. Nema štaba, nego komandant, a štab je samo službeni naziv. Komesar

³ Pajica Omčikus

⁴ Vladimir Bakarić

⁵ Narodni heroj Vlado Ćetković

9. 8. 3. 1. 42

"A vasi dnevni"
 Upravni sam poimie implektae de Lika. Po vijuno
 pudele, stak po malo kurokloras i poverio sam
 polit. komisar. Ni ovaj sam polati ditali, de unam
 nite vruena, de ovaj dediti akteri nli u vruel
 impletaj, kuroli po nli akteri, de po nli po deo
 plona, akteri nli plonajno. Deliktali po od id'icunja
 Lapa, po po nli kuroli. Pukotili po detajam
 plona, kuroli po vruen melitas. de akteri li kuroli.
 akteri nli douna. Ikon li kuroli nli nli kuroli.
 Misam po kuroli kuroli kuroli kuroli kuroli
 unjajali plan. Kuroli po nli kuroli nli kuroli.
 "Pub plonade" po kuroli. kuroli de douna
 kuroli po kuroli kuroli, kuroli de douna od kuroli
 kuroli, akteri nli douna, kuroli po kuroli nli
 kuroli, de po nli douna kuroli u kuroli. kuroli nli
 de nli douna kuroli. kuroli po kuroli kuroli.
 kuroli nli kuroli, od douna kuroli u kuroli. de douna
 kuroli kuroli nli kuroli, de po nli douna kuroli
 kuroli po nli kuroli de nli. kuroli kuroli kuroli
 kuroli de douna kuroli kuroli. kuroli po nli.
 kuroli kuroli kuroli, kuroli nli kuroli kuroli nli
 kuroli, kuroli kuroli kuroli, de po nli kuroli kuroli
 kuroli, kuroli kuroli kuroli "kuroli. nli. kuroli".
 kuroli, kuroli kuroli kuroli u kuroli kuroli. kuroli po nli
 kuroli, kuroli kuroli. de kuroli nli po nli kuroli. de kuroli kuroli
 kuroli, kuroli, kuroli, kuroli i kuroli kuroli kuroli
 kuroli. de kuroli kuroli kuroli kuroli kuroli.
 kuroli kuroli po nli kuroli kuroli kuroli kuroli kuroli
 kuroli, kuroli kuroli kuroli, kuroli kuroli, kuroli kuroli kuroli

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 6

je svagdje prilično zapostavljen. Šime⁶ se ponešto trgnuo. Mislim i o tome neku okružnicu sačiniti.

Nadrobio sam koješta, ali nisam u stanju bolje jer sam umoran, jurio sam okolo. Kao prometnik šaljem transporte, šaljem kurire po kupus, so brašno itd. Onda ovi transporti, gdje moraš voditi brigu čak i o ženskim haljinama. Osim toga sam se noćas puna 4 sata vucario s nekakvom prteninom na ramenu da bismo proveli kontrolu straže.

BR. 7

IZVJEŠTAJ MAKSA BACE OD 4 SIJEČNJA 1942 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KPH ZA DALMACIJU O AKCIJI ODREDA KAMEŠNICA NA CESTI SINJ—LIVNO

PISMO BR. 3

Ovo je jedan izvještaj Sinjskog odreda.¹

3—4-1. 1942.

Dragi drugovi!

Prvog januara poslali smo odred u Kamešnici naredbu da izvrši akciju na cesti Sinj—Livno. Drugoga su primili i iste noći došli na cestu i postavili su se u zasjedu. Trećega, u 9 sati ujutro, došao je prvi automobil. Bio je to autobus talijanske vojne službe (pošte). Na sto metara daljine naši su drugovi otvorili paljbu. Vatom su zaustavili kamion i ubili, kako pričaju sami zarobljenici, 2 karabinjera, 2 fašista. Kad su [se] naši drugovi približili autobusu na nekoliko stotina metara, pojavila se tri kamiona. I na njih je otvorena vatra, bili su zaustavljeni — i sasma sigurno jedan broj je ili ranjen ili poginuo. Iz četvrtog kamiona vatra je bila jača — i pred nesigurnošću radi eventualnog talijanskog pojačanja naši su se drugovi povukli, a da nisu imali vremena da uzmu materijal iz kamiona i autobusa — niti da ih unište. Jednom je drugu uspjelo da udje u autobus i tamo je vidio ili smrtno ranjena ili mrtva tenente colonela² D'Aloja Vito, uspio je ujedno da mu nađe i legitimaciju. Ona datira još iz 1938 god. kad je kao major bio u Abesiniji. Tenente colonelo je postao 1940 god. — U povlačenju naši su drugovi povelili sa sobom i 10 zarobljenika. No to su bili sami vojnici i 2 kaplara. Jedan teže ranjen u ruku, dva

⁶ Šime Balen

¹ Ova napomena dopisana je rukom.

² Potpukovnik

lakše u nogu. Zarobljenici su bili dovedeni do mene. Ispitali smo njih, dokumente, zavili im rane i podijelili naš ručak s njima. Zatim im je jedan drug održao riječ: tko smo mi, kakav je karakter naše borbe i kome oni služe. Oni pak su odgovorili da odobravaju našu borbu, da bi i oni prema nama isto tako postupili da smo mi navalili na njihovu zemlju. Neki su tvrdili da su spremni da ostaju s nama (uvjeren sam — bilo je to od straha), a neki su od iskrenog i prijatnog uzbuđenja i plakali. Počeli su vaditi satove i penkale želeći da to primimo kao dar i u spomen s njihove strane. Nismo primili ništa — doli dva ručna sata koje su oni još na putu darovali dvojici pratilaca i koje ni na naš zahtjev nikako nisu htjeli primiti natrag. — Zatim smo ih povelili prema istoj cesti. Prije samog rastanka oni su počeli klicati našoj oslobodilačkoj borbi, pjevali su, i redom su se ljubili s nama. Onda smo im rekli da ih vraćamo natrag slobodne. Dali smo im dva druga koji su ih otpratili prema cesti. Na zajedničkom putu vidjeli su [da su] neki naši drugovi u slabim kaputima, pa su nam ostavili sve kapute koji su vrijedili (5). Htjeli su nam dati i svoje cipele — ali ne zna se čije su bile gore — naše partizanske ili njihove talijanske države, pa smo ostali svak na svome. — Iz Sinja je odmah došlo 19 kamiona vojske, a bilo ih je i pješke. Počeli su paliti sve staje oko ceste. Unutra se nisu usudili. Mi smo se povukli prema brdu — i čekamo. Nije isključeno da će doći veći broj. Vidićemo! — Sada smo oba odreda Kamešnice i Dinare zajedno. — Naši su dali 4 puške — i od toga oružja su od umora ostavili u snijegu.

Navečer su stigli kuriri iz Bosne. Donijeli su jedno službeno pismo i neke »neslužbene« vijesti. Prva je — da je pred desetak dana u Livnu došlo do velikog hapšenja, da je lijepi broj naših ljudi pobjegao u Cincar (među njima kazali su ime jednog člana Komiteta), da je Mirko Kutleša pobjegao iz zatvora 7 minuta prije strijeljanja, a da su strijeljali najvećeg komunistu Livna (mislim da bi to mogao biti Pero Vuičić, sekretar M. K.³). — Dakle, u svakom slučaju nešto jeste. — I trebat ćemo revidirati odluku o Djordju⁴. Da li on može u takvom stanju ići u Livno? Ako je to uglavnom istina — onda ne! Uostalom imat ćemo prilike da to na terenu ispitamo.

Druga je vijest da je navodno na sam Božić Vojinov odred napao na žand. stanicu Korična — na cesti Livno—Glamoč, da su neke poubijali i stanicu likvidirali. Bilo je navodno do 30 žandara. Veza je Livno—Glamoč prekinuta! Vijesti ove nisu službene — to su kuriri rekli što se kod njih u odred govori i što govore seljaci koji su bili u Livnu.

³ On je tada strijeljan.

⁴ Edo Santini

⁵ Odred »Vojin Zirojević«

Konačno samo pismo — radi kojeg su kuriri stvarno i prevalili ovaj težak put — jeste ustvari poziv meni i Ivanu⁰ da se 6—7-1 svakako nadjemo tamo jer da dolazi komandant Drvarske brigade Ljubo Babić i sekretar OK Drvara drug Kotle⁷. Na sastanku će, stoji u pismu, prisustvovati drug Vojin Zirojević. A što se mene tiče, ako sam daleko neka me se pozove — i da dođem makar i poslije toga roka. Jasno je da ćemo ići. I tamo ćemo riješiti nekoliko važnijih pitanja. Možda ćemo uspjeti izraditi jedan stvarni plan za veće zajedničke akcije oslobodjenja teritorija — ove zime. Na licu mjesta naći ćemo se Vojin, Djordje i ja. Zasad imam ovakav plan: Vojin ovdje u štab; Djordje u Livno u odred, jasno — i u gradove, koliko se to bude moglo. No na terenu ćemo odlučiti! Još bi samo trebalo da noćas stigne stanica⁸ pa bi stvar bila potpunija — jer bi i u tom smislu mogao konkretno obavijestiti brigadu i sve njih. — A vidite kako je važno da se onome mladiću dade novaca i da on izgradi još koju stanicu i to jaču! Nema lampi, mobilišite sve. Dižite iz radija za primanje. Iz Kamešničkog odreda sam primio 10.000 lira za štab.

To je polovina svote koju je Vice⁹ dao odredu. — To je za sada sve! Uz drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vaš Milić¹⁰

Kupite Vici jedan sat ručni — nek bude bolji.

BR. 8

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 4 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O BORBAMA OKO KORENICE I STANJU VOJNE ORGANIZACIJE U LICU

4. I. 42.

Dragi drugovi,

Nalazim se sada u Lici, dok je operativni oficir¹ otišao u Gorski Kotar, a Vlado² je ostao u G. Š.

U Liku sam stigao baš u jeku najvećih borbi oko Korenice. Po planu izrađenom na savjetovanju GŠH, kako vam je saopćeno,

⁶ Ivan Bračulj

⁷ Nikola Kotle

⁸ Misli se na radio-stanicu, koju je trebalo dobiti iz Splita, ali to nije ostvareno.

⁹ Vice Buljan

¹⁰ Maks Baće

¹ Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

⁵ Vladimir Bakarić

trebalo je napasti Talijane u Donjem Lapcu, i to iz dva razloga: 1. jer je taj garnizon brojio svega oko 200 Talijana, a drugo, da se odmah usput iskoristi taj uspjeh za čišćenje tipova koji su se tamo ugnijezdili. Drugovi u Lici su taj plan izmijenili i odlučili napasti Korenicu, jer da je tu povoljnija politička situacija za napad na Talijane. Po mom mišljenju ovo nije bilo potpuno opravdano.

Borbe oko Korenice su počele 29. XII. 1941, prije nego su bile gotove pripreme za napad. Borbu su izazvali Talijani, koji su počeli pljačkati sela oko Korenice, što su naši oružjem spriječili. Prva je u borbu stupila četa Dalmatinaca. Ti su Dalmatinci došli u Liku pred jedno mjesec dana, na temelju krive direktive njihovog rukovodstva. Kasnije su poslani natrag, ali se nisu mogli probiti do Dalmacije, jer su im četnici na nekoliko mjesta u predjelima Gračačkog sreza spremili zasjede, da ih razoružaju, a eventualno i pobiju. Usljed toga oni su se vratili natrag, u sporazumu s drugom Moskvičev*, članom ličkog OK, koji im nije mogao osigurati prolaz u Dalmaciju. Na povratku su jedva izbjegli zasjedi bandita iz Srba. Dalmatinska četa stavila se na raspolaganje ličkoj komandi. Ta četa je sudjelovala u borbama oko Korenice, dobro se pokazala u borbi i stekla velike simpatije kod naroda, što je politički veoma povoljno djelovalo.

Kako je borba oko Korenice nastupila prije nego što je Štab sve pripravio, odigravale su se operacije neorganizirano i pod slabom kontrolom. Jedinice su bile ispremiješane, komadane i slabo povezane. Velikim dijelom je to posljedica slabe vojne organizacije u Lici, koja još uvijek jako šepa. Mnoge jedinice su slabo kontrolirane, i u njima ima svega i svačega, samo jako malo discipline. Tako se dogodilo, da je 2. I., kada je stigla vijest da Korenici dolazi pomoć iz Vrhovina, sam komandant⁴ s osamdesetak ljudi pošao u zasjedu, da dočeka Talijane, samo da bi se sigurno uspjelo. Tom zgodom je polučen lijep uspjeh, ali je drug komandant teško ranjen u nogu (slomljen mu je femur)⁵. Oštro sam prigovorio svima drugovima, da se tako nešto moglo odigrati. Postoji sumnja da su Vladu ranili s leđa banditi iz vlastitih redova⁶.

Cim sam stigao u područje borbe upoznao sam se u glavnim potezima sa situacijom i dao potrebna naređenja i upute za što bržu organizaciju četa i bataljona »Marka Oreškovića« i »Ognjena Priče«, da bi se koliko toliko moglo rukovoditi operacijama.

U borbama je pao u ruke znatan plijen u oružju, ali se i tu očitovala organizaciona slabost, jer je velik dio oružja nekontrolisano razgrabljen, pa je kasnije bilo muke da ga se skuplja. Mobilizacija i naoružanje novih ljudi je također pogrešno provedena.

⁵ Tomo Nikšić

⁴ Narodni heroj Vlado Cetković

⁵ Butna kost

⁶ Ova rečenica je dopisana rukom.

Nisu se najbolje probirali ljudi, već su po nekakvim mobilizacionim spiskovima pozivani ljudi iz sela, davano im oružje i stavljeni su pod komandu svojih selskih komandira, koji još nikad nisu primirisali baruta, niti su imali potrebnog autoriteta (partizani odlaze iz njihovih jedinica kući, kad im padne na pamet, a ako je komandir slučajno ranjen ili obolio onda si sami biraju drugoga). Naredio sam da se formira mobilizacioni punkt, u koji će se pozivati najbolji ljudi i formirati jedinice kojima se ima dati sve oružje koje padne kao plijen. Tako bi te jedinice polazile formirane u borbu, a za vodnike i komandire bi im se postavljali drugovi koji su se istakli u dosadašnjim borbama.

Usljed nedostatka vojne organizacije i potrebnog broja oficira u Štabu, predložio sam sekretaru OK da se mobiliziraju svi raspoloživi partijski kadrovi koji stoje na raspolaganju u okolini. To sam učinio zbog toga jer je ishod borbe oko Korenice od ogromnog političkog i vojničkog značenja, rekao bih za čitavu Liku. Drug sekretar je taj prijedlog prihvatio.

Kako ste mogli vidjeti iz izvještaja sa savjetovanja u GŠH, drugovi u Lici ne raspolažu ustvari sa ljudima i oružjem koje navadaju u svojim brojnim stanjima, već se iz njih mogu vaditi tek pojedini dijelovi, koji su spremni za svaku borbu. Držim da je glavni uzrok tomu nedovoljna odlučnost ličke komande u čišćenju onih koji stoje na putu nacionalno-oslobodilačkoj borbi. Tipičan primjer jest slučaj Lapačkog bataljona i njegovog komandanta Matica⁷ i bivšeg komesara Polovine⁸. Oni na svom području imaju našu haubicu, koju su zarobili partizani čete »Marka Oreškovića«. Ta bi nam haubica bila sada neophodno nužna za zauzimanje opsjednute Korenice, ali je ne možemo dobiti, jer Matić i Polovina prave smetnje. Poslao sam tamo Srđana Brujića s pola voda naoružanih partizana, sa zadatkom da svakako nastoje dovući top. Drugovi nisu znali pravilno ocijeniti tko je Matić i nisu se za vremena pobrinuli da top stave pod svoju kontrolu. Nastojat ću svakako da taj top izvučemo.

Ako top ne dobijemo, pokušat ću da organizujem napad na talijansku artiljeriju koja se nalazi kod Babina Potoka. Ima je dosta, ali je dobro branjena, zato sam naredio koncentraciju trupa iz drugih predjela. Ako se opsada Korenice otegne, neću dozvoliti stacioniranje akcija, nego ću dati naređenje da se udari po manjim garnizonima po okolini.

Dato je naređenje svim jedinicama da stupe na raznim sektorima u akciju.

Kod drugova je bilo još raznih nepravilnosti. Tako su na partijski kurs upućivali viši vojni komandni sastav i obezglavlivali

⁷ Stojan Matić

⁸ Gojko Polovina

jedinice. Na kurs su upućeni komandant 1. odreda »Velebit«, komandant jednog bataljona i politkom jednog bataljona. Komandanta Odreda su poslali na kurs, a da o tome nisu ni razgovarali s komandantom Grupe. Isti drug je ranjen u borbama oko Korenice, nalazeći se na položaju koji ne odgovara njegovom činu. Prigovorio sam drugovima iz OK zbog toga postupka.

Učinjena je pogreška s politkomesarom Grupe¹⁰. On je opravdano tražio da dođe u zonu operacija, ali su ga Rade i Vlade¹¹ ostavljali daleko u Štabu grupe, da piskara, ne shvatajući ulogu politkomesara. Sam politkom nije imao dovoljno iskustva, da bi znao da se sam probije na mjesto gdje je trebao da bude. Naredio sam da politkom odmah dođe u zonu operacija, u koju da preseli i Štab, koji za vrijeme većih operacija mora da bude operacioni, a ne administrativno-organizacioni centar.

Uza sve ove nedostatke se nadam da će se moći uspjeti, jer kod svih odgovornih drugova postoji shvaćanje o važnosti situacije i volja za rad. Raspoloženje među partizanima je dobro, ma da su teškoće dosta velike zbog snijega i studeni. Uostalom važno je naglasiti da je snijeg jako mnogo doprinio dosadašnjim značajnim uspjesima u operacijama oko Korenice, jer je neprijatelju otežano kretanje i upotreba motorizacije i konjice, a i artiljerije. Raspoloženje kod naroda je dobro, jer su svi bili strahovito ogorčeni talijanskom pljačkom.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Ivo Vladić¹²

⁸ Milan Kuprešanić
• ¹⁰ Sime Balen
¹¹ Narodni heroj Vlado četković
¹² Narodni heroj Ivo Rukavina

BR. 9

**PISMO ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 4 SIJEČNJA
1942 GOD. KOMANDI KORDUNAŠKOG NOP ODREDA O PRVIM
REZULTATIMA BORBI OKO KORENICE¹**

STAB GRUPE
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
ZA LIKU
Br. 1/42
4. I. 1942 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Po usmenom saopćenju druga komandanta Vladića², doznali smo da ste nam uputili prijedlog o takmičenju u uništavanju neprijatelja u mjesecu januaru, pa vam odgovaramo da primamo vaš prijedlog, te ćemo svim silama poraditi da uništimo što više te okupatorske gamadi u Lici.

Kao što ste već sigurno čuli, mi već 7 dana vodimo velike borbe sa Talijanima oko Korenice. Borbu su nametnuli sami okupatori koji su pošli na pljačku u selo, gdje su ih dočekali naši partizani i propisno ih smlatili. Isto tako su naši partizani razbili kaznenu ekspediciju koja je slijedila iza toga, te su se tako razvile velike borbe, koje i danas traju. Okupator je stjeran u Korenicu koja se nalazi potpuno opkoljena od naših partizanskih jedinica. Pomoć koju je Vrhovinski garnizon u dva maha pokušao poslati Korenici također je razbijena. Rezultati te borbe jesu slijedeći:

do 1. I. 1942 god.:

29. XII., prvi sukob s okupatorima kod Bjelog Polja: poginula 4 Talijana, ranjena 4, zarobljeno 8. Zaplijenjeno oružja: 12 pušaka, 1 pm. nekoliko bombi, veće količine municije, 6 konja, 3 saone itd.

Istog dana uveče došla je prema selu kaznena ekspedicija od jedne čete Talijana prema Bjelom Polju. U borbi noću, koja se vodila u tri navrata, izbačeno je iz stroja oko 50 Talijana. Zaplijenjeno je 40 pušaka, 5 pm. i veće količine municije.

30. XII. Ujutro neprijatelj je bacio nove snage s teškim mitraljezima. U borbama koje su prisilile neprijatelja na povlačenje zaplijenjeno je 2 pm., nekoliko pušaka i bomba dok je više Talijana ubijeno i ranjeno. Tada su naše partizanske jedinice stegle obruč oko Korenice.

30. XII. Uvečer Vrhovinski garnizon poslao pomoć Korenici. Naši (njih oko 20) su ih dočekali u Šijanovom klancu. Poslije jedno-

¹ Redakcija posjeduje prepis pisma iz 1942 godine.

² Ivo Rukavina

satne borbe morali su se naši povući, zbog velike premoći neprijatelja. Neprijatelj je imao oko 10 mrtvih i ranjenih.

31. XII. Nije bilo većih borbi.

U 1942-oj god. 1. I.

Naši su dočekali u Šijanovom klancu pomoć koja je išla neprijatelju u Korenicu. U borbi koja se vodila noću, naši razbili neprijatelja. Ubijeno je 26 ljudi a 95 zarobljeno. Zaplijenjeno je 4 teška mitraljeza, 7 pm., i oko 80 pušaka, te mnogo municije i ostalog materijala.

Istog dana bile su borbe na Gradini..., u kojoj je ubijeno 10 Talijana i više ih je ranjeno, a zaplijenjeno 5 pušaka i 1 pm.

2. I. Bile su borbe na Pogledalu kada je neprijatelj htio prodrijeti iz Korenice. U ovoj je borbi zarobljeno 125 neprijateljskih vojnika, 17 ih je poginulo, a 10 ih je ranjeno. Zaplijenjeno je 8 pm., 7 teških mitraljeza, 60 pušaka, 40 bombi, jedan dio od topa, tako da im je top neupotrebljiv.

Istog dana bile su teške borbe na Vranovači u neposrednoj blizini Korenice. U toj borbi poginulo je 40 Talijana i naših 7 partizana. Oružje nisu mogli skinuti jer je bilo na dometu neprijateljske vatre.

Dakle mi do sada u ovoj borbi imamo sljedeće rezultate: mrtvih Talijana oko 150, ranjeno oko 70, zarobljeno 230; zaplijenjeno oružje: 11 mitraljeza, 24 pm., 202 puške i mnogo bombi i municije.

Od toga otpada na mjesec januar ov. god.:

mrtvih 103, ranjeno 20, zarobljeno 220;

zaplijenjene oružja: 11 mitraljeza, 16 pm. 145 pušaka.

Nadamo se da ćemo taj broj povećati tokom ovog mjeseca. On je vjerojatno već i danas veći, samo što još sa svih strana nismo dobili sve izvještaje, osobito po manjim pojedinačnim borbama u drugim krajevima.

Dakle, drugovi, naš početak je priličan. Udarite i vi što više možete da nas pretečete, jer nam ujedno olakšavate borbu.

U borbi na Pogledalu ranjen je i naš drug Vlado³, naš komandant. No rana nije teške naravi.

Polit, komesar:
Šime Baien-Martin

Komandant:
V. Četković

• Narodni heroj Vlado Cetković

BR. 10

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 5
SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O BORBAMA OKO KORENICE**

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

Op. izvještaj
broj 1/42
5. I. 1942

KOMANDANTU NARODNOOSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE

29. XII. 1941 krenuo se jedan vod okupatorske vojske u selo Bjelo Polje s namjerom da pljačka selo. Tamo su se nalazili naši partizani, koji su na ulazu u selo dočekali okupatorske vojnike. Poslije kratke borbe uspjeli su da ubiju 3 vojnika, 2 da rane, a ostale zarobili. Među njima se nalaze dva oficira. Sa naše strane nije bilo mrtvih ni ranjenih. Tom prilikom zarobili smo 12 talijanskih pušaka i jedan puškomitraljez. Oko 10 sati neprijatelj je ponovio napad sa jačinom oko 100 vojnika na isto selo. Naši partizani, koji su se nalazili u zasjedama, sačekali su ih, i kada su se primakli, otvorili su na njih puščanu i mitraljesku vatru. Tom prilikom neprijatelj je imao 10 mrtvih i 16 zarobljenika, mi nijesmo imali žrtava. Zarobili smo 16 pušaka i 3 puškomitraljeza. Oko 11 sati neprijatelj je ponovno izvršio napad, ali kada je došao do svojih mrtvih, naglo se je povukao. 30. XII. neprijatelj je ponovio napad na selo. Napad je bio odbijen i odmah je izvršen protivnapad. Neprijatelj je bačen u samu Korenicu. U toku ove borbe neprijatelj je imao veliki broj mrtvih i ranjenih. Zarobili smo još 3 puškomitraljeza i nekoliko pušaka i municije. U ovim borbama mi smo imali 2 ranjena.

31 istog mjeseca upućena je pomoć okupatorskim vojnicima koji se nalaze u Korenici iz Vrhovina. Pomoć je naišla na jednu našu zasjedu na Šijanovom klancu. Pošto je zasjeda bila malobrojna i slabo naoružana, neprijatelju je uspjelo da se probije, ali uz prilične žrtve. Tom prilikom neprijatelj je imao oko 18 mrtvih i ranjenih. Na našoj strani bio je svega jedan ranjen.

1. I. o. g. neprijatelju je ponovno došla pomoć iz Vrhovina, u jačini od oko 250 vojnika. Ova pomoć naišla je na našu zasjedu

koja se je nalazila na Pogledalu. Naši partizani su otvorili vatru na neprijateljske kolone i prvim rafalima bilo je oboreno oko 20 okupatorskih vojnika. Poslije podne oko 4 sata stigla je pomoć našim partizanima, jedan vod u jačini od 32 partizana, koji je napao neprijatelja s leđa. U borbi koja je trajala pola sata, partizani su uspjeli da slome otpor okupatorske vojske i da zarobe 125 vojnika, među njima 4 oficira. Zarobljeno je 7 teških mitraljeza, 8 puško-mitraljeza, oko 80 karabina, 50 bombi ručnih, par hiljada municije za teške mitraljeze.

1. I. o. g. naišla je ponovno pomoć neprijatelju, koja je upućena iz Otočca. Naišla je na našu zasjedu, koja se nalazila na Šijanovom klancu. Naši partizani su je propustili da uđe dublje u zasjedu, i onda obasuli puščanom i mitraljeskom vatrom. Od te vatre palo je oko 50 okupatorskih vojnika — crnih košulja. Jednome dijelu neprijateljske vojske uspjelo je da umakne u ruševine kuća na Sijanovom klancu, koje su okupatori zapalili dan prije toga, a drugi dio je pobjegao natrag prema Babinom Potoku. Naši partizani su opkolili crne košulje koje su se uvukle u ruševine, napali ih sa boka, istjerali ih iz ruševina i primorali ih na predaju. Tom prilikom zarobljeno je 95 crnih košulja, 4 teška mitraljeza, 7 puško-mitraljeza, oko 80 pušaka, zatim mnoštvo drugog ratnog materijala. U ovoj borbi mi smo izgubili jednog partizana.

2. o. mj. neprijatelj je pokušao da probije obruč kod Gradine i Vranovače, potpomognut bacačima mina, krenuo se u 3 sata poslije podne. Naši partizani su ih dočekali, ali uslijed nadmoćnosti u oružju, morali su se povući i poslije izvjesnog vremena su ih opet uspjeli potisnuti natrag. Tom prilikom mi smo imali 7 mrtvih, dok na strani okupatora bilo je oko 50 mrtvih i ranjenih.

2. o. mj. jedna desetina partizana iz bataljona otočaćkog išla je u zasjedu da sačeka talijanske patrole. Međutim naišao je jedan kamion sa 4 domobranska vojnika. Pozvali su ih naši partizani na predaju. 3 vojnika su bila spremna da se predadu, dok je jedan otvorio vatru. Naši partizani su onda otvorili vatru i ubili ga, dok ostalu trojicu sa šoferom i poštarom zarobili, razoružali i poslije pustili svojim kućama. Tom prilikom je zaplijenjeno 3 karabina, 1 puškomitraljez, 6 kragujevačkih bombi i 180 metaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
Šime Baien

Komandant
V. Četković

(M. P.)

IZVJEŠTAJ KOMANDE DALMATINSKE ČETE OD 6 SIJEČNJA
1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O PREBACIVANJU
DALMATINSKIH PARTIZANA U LIKU

Dragi drugovi,

Prema vašoj želji dostavljamo vam izvještaj o radu, putovanju i utiscima sa puta od naših krajeva do komande Štaba grupe u Lici.

Prva grupa drugova iz Dalmacije krenula je početkom novembra, njih 16 na broju. Grupa je bila sastavljena uglavnom od ilegalaca iz Vodica i Tribunja, kojima je boravak na dotadašnjem terenu postao otežan poslije izvjesnih događaja, te su prema direktivi OK¹ bili upućeni u partizane. Ova grupa kretala se pravcem: Vodice—Ostrovica—Kistanje—Žegar—Vučipolje—Glogovo—

Bruvno—Mazin—Kamensko, zatim opet natrag: Kamensko—Mazin—Glogovo—Vučipolje, gdje se sastala sa drugom grupom. Putovanje ove grupe bilo je najuspješnije. Nikakvih smetnja koje bi bilo važno istaknuti nije bilo. Organizacija puta, veze, snabdijevanje hranom i sve ostalo bilo je na visini. Gdje su prilike dozvoljavale djelovalo se i politički. To se isključivo odnosi na teritorij Like, pošto se po teritoriju Dalmacije kretalo pod najstrožom konspiracijom i u odsustvu ikakve veze sa seljacima. U Glogovu smo imali jedan uspio širi sastanak. Sastanak je protekao u duhu bratimljenja Srba i Hrvata i diskusiji o svim aktuelnim pitanjima. Drugi sastanak održan je u Bruvnu; imao je više omladinski i kulturni karakter.

² Okružni komitet KPH za sjevernu Dalmaciju

Druga grupa — sastavljena je od 26 drugova i to: 10 Šibenčana, koji su po[slije] izvršene akcije u gradu prebacili se na zatonski teren, 13 drugova iz Prvić Luke i Šepurine i 3 druga iz Srime. Zatonski teren napušten je prije utvrđenog vremena, radi očekivanog pretresa od strane Italijana. Prema saopćenju drugova delegata iz OK² i CK grupa je trebala da ode u okolinu Kistanja. Pod vodstvom drugova iz Zatona grupa je krenula preko Ostro-
~~vića prema Kistanju, a zatim prema Dalmaciji. Ova grupa je imala da se sastane sa drugovima iz Dalmacije, ali zbog nepovoljnih okolnosti nije mogla to učiniti.~~

je imala incident sa jednom italijanskom patrolom, koja je u selu kupovala hranu. Incident se desio i pored svega uvjeravanja polit, komesara V. Popine³ da se tu možemo osjećati potpuno slobodno i da nam se ne može ništa desiti. O dolasku Italijana odred nije bio na vrijeme obavješten, pa se može zahvaliti samo slučaju što je to proteklo bez većih komplikacija. Za nekolicinom drugova otvorena je i vatra, ali bez rezultata. Malobrojni i ne poznavajući naše snage, Italijani su se povukli iz sela, a odmah zatim i naša grupa. — U Klapavici ova se grupa sastala sa drugovima delegatima OK⁴ koji su tu došli sa namjerom da grupu opet vrata na dalmatinski teren prema direktivi PK, što je i urađeno, ali za kratko vrijeme. U Dubokom Dolu, kako smo kasnije saznali, bio je na nas pripreman napad od strane jedne grupe ljudi s namjerom da nas unište i okoriste se našim oružjem u svoje prljave svrhe. Prema »naređenju« iz V. Popine krenuli smo iz Dub. Dola za Javornik, gdje smo opet naišli na sličan pokušaj druge grupe ljudi, koji su vjerovatno imali veze sa longovcima⁵. Po nekom sumnjivom naređenju komandira V. Popine" odred je opet krenuo ka V. Popini, navodno da se tamo priključi nekom našem odredu koji tamo boravi. Pretpostavljamo da su nam ti tipovi spremali nekakvu zasedu, koju smo izbjegli zahvaljujući drugovima G. Kneževiću⁷ i »Bići« Kesiću*, koji su nam objasnili namjeru tih tipova i promijenili pravac našeg kretanja ka komandi Štaba grupe za Liku. Pomenuti drugovi zaključuju o namjerama tih ljudi iz riječi komandira Javornika⁹, koji je u pijanom stanju, na pitanje naših drugova: »Gdje se nalaze Dalmatinci?« odgovorio: »Tamo gdje i toliki Srbi, i ako imate još koju grupu pošaljite nam je.« — Politički rad ove grupe imao je više interni karakter, tj. unutar same grupe, dok je sa seljacima održan svega jedan sastanak u Oraovcu i nekoliko letećih i spontanih skupova na samom putu.

Treća grupa — bila je sastavljena većinom od Šibenčana i samo po nekoliko drugova iz Zatona, Vodica, Krapnja i Primoštena. Grupa je brojila 40 drugova. Polazna stanica bila je Zaton, gdje nam je saopćeno da ćemo krenuti ka ličko-dalmatinskoj granici

³ Jovo Grubišić, poginuo u borbi protiv Talijana kao politički komesar Trećeg ličkog NOP odreda u prvoj polovici 1943 godine. U ovom izvještaju on je nazvan pol. komesarom V. Popine, a on je u to vrijeme bio kandidat KP.

⁴ Delegat Okružnog komiteta KPH za sjevernu Dalmaciju bio je Ivo Družić.

⁵ Misli se na pristalice četničkog vođe Nike Novakovića-Longa.

⁶ Spiro Lukić je već tada bio četnik i kao takav za sve vrijeme rata borio se protiv partizana. Pred završetak rata pobjegao u inozemstvo.

⁷ Ljubo Knežević, borac španske republikanske vojske i

⁸ Petar Kesić

⁹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

u mjesto Otrić, odakle bi imali kretati u akcije u raznim pravcima. Dalje nam je kazano da se na dotičnom terenu već nalazi jedan veći naš odred od oko 3000 (tri hiljade) drugova. Po dalmatinskom terenu putovali smo kao i prethodne dvije grupe, samo s tom razlikom što smo mjesto na Veliku Popinu izašli na Vučipolje, a zatim istim putem kao i prethodne grupe do Oraovca, gdje smo se našli zajedno sa prvom i drugom grupom, a odatle svi zajedno produžili: Oraovac—Kamensko—Pećani—Krbavica.

Što se tiče putovanja ove grupe ono je proteklo u redu, izuzev Mazina, gdje je jedna grupa longovaca iz Srba spremala se da nas napadne i razoruža. To su većinom bili zavedeni seljaci, kojima su rekli da idu na ustaše. Sukob je izbjegnut jer smo na vrijeme mimoišli tu bandu i spojili se sa prvom i drugom grupom u Oraovcu. Nepovoljan utisak na drugove ostavila je priča o odredu od 3000 partizana, koji nigdje nismo sreli. — Politički rad ove grupe imao je više spontan ili kulturni karakter, gdje su drugovi kroz pjesmu izazivali oduševljenje i borbeni duh kod seljaka.

Četvrta grupa — iz okoline Zadra, sastavljena uglavnom od Ižana, broji 32 druga, većinom legalaca. Grupa je oputovala prema naređenju OK, koji je imao da organizira put i vodi brigu o naoružanju drugova. Drugovi su sa Iža došli u Vodice, a odatle kao i prethodne grupe istim putem do Krbavice, gdje su se našle sve grupe. Na samom putu grupa nije imala nikakvih smetnja, ali ne može a da se ne požali na slabo organizovanje, otpremu i naoružanje drugova od strane OK i MK Vodica. Po naređenju OK drugovi su stigli u Vodice, gdje su imali da ih dočekaju drugovi iz Vodica, da ih naoružaju i opreme dalje na put. Međutim drugovi su ostali 3 dana u lađama bez ikakve veze sa drugovima iz Vodica. — Što se tiče naoružanja ono je bilo nedovoljno, dok su istovremeno 3 bivša državna namještenika, koji nisu išli u partizane iz pobude, nego, jer u mjestu nisu više mogli boraviti, opremljeni potpuno. Napominjemo i to da je jedan od njih našao nekakvog razloga te ostao u Đevrskama, a drugi napustio odred i otišao kući (u Plaški). Ističemo i to da smo krenuli na put, a da nas nije posjetio niko od OK. Politički rad ove grupe bio je isto kao i prethodne grupe.

Sve četiri grupe izabrale su prije polaska privremeno vojno i političko rukovodstvo, s tim da se u mjestu gdje smo bili upućeni prema potrebi ponovo reorganiziramo. U Krbavici, još prije dolaska drugova Ižana, izvršen je ponovan izbor vojnog i političkog rukovodstva za prve tri grupe, koje su se već prije spojile. Istovremeno smo izabrali i sekretara novoobrazovane partijske jedinice i izvršili novu podjelu odreda na desetine i vodove, vodeći računa da u svakom vodu odnosno desetini bude podjednako partijaca. Tako reorganizovani sada pretstavljamo III četu bataljona »Marka Oreškovića«.

Što se tiče političkog sastava našeg odreda, on je šarolik. Imamo bivših partijaca, koji su isključeni iz partije, jedni zbog nedovoljne budnosti i popustljivosti u radu sa ljudima koji su im bili povjereni, drugi zbog oportunog stava po pitanju obrazovanja partizanskih odreda, treći opet koji su kapitulirali pred okupatorima; zatim, pored partijaca i skojevaca, imamo i dosta simpatizera politički vrlo zaostalih.

Nekoliko starijih drugova, fizički slabih, povratili smo na trag u Dalmaciju.

Uz drugarski borbeni pozdrav

za III četu bataljona »Marka Oreškovića«

Politkom:
Frane »Leo«¹⁰

Sekretar:
Ante Kronja »Burgež«

Kod Korenice 6 januara 1942

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 8 SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O IZVEDENIM AKCIJAMA I STANJU NA PO- DRUČJU ODREDA

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAR. OSLOB. PART. ODREDA

Br. 1/42
Dne 8./I. 1942.

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PART. ODREDA HRVATSKE

Izveštaj br. 4

Primili smo naređenje od GŠH o potrebi izvođenja akcija na O.¹ i truditi ćemo se da učinimo što bude moguće.

Blokada jasenačke posade potpuno je izvedena, a kako djeluje na tu posadu, vidjet ćete iz priloženih pisama komandira te posade³. Oni nemaju nikakve veze s Ogulinom. Iz iste posade po-

¹⁰ Frane Kursar. Bio član Okružnog komiteta KPH za sjevernu Dalmaciju. Poginuo u Petoj neprijateljskoj ofanzivi 1943 godine.

¹ Odnosi se na Ogulin.

* Redakcija ne posjeduje ova pisma.

bjeglo je, ima 5 dana, 6 naoružanih ljudi s jednim puškomitraljezom. Mi nijesmo došli u vezu s njima.

Mi smo uspostavili direktnu vezu s pojedinim odgovornim ljudima iz posade, u cilju njihovog prelaženja na našu stranu, ili razoruža vanja.

5. I naše jedinice, pojačane s drugovima partizanima iz B.³, napale su na posadu u Jezeranima, čija je jakost bila 70 ljudi. Akcija nije uspjela u potpunosti, jer je imala za cilj razoružanje iste posade i njeno likvidiranje. Borba je trajala sat i pol. Posada se branila očajnički s prozora zgrade. Broj gubitaka neprijateljskih nepoznat nam je, premda je uspjelo ubaciti u samu zgradu 3 bombe. Dobilo se 5 pušaka, koje su ostale partizanima u B.⁴ Mi nismo imali gubitaka, osim što je jedan ranjen. Akcija je imala ogroman moralni uspjeh, kako za partizane, tako i za stanovništvo u mjestu. Stanovništvo je dočekalo partizane s pjesmom i aplauzom, iako su ustaše u tome mjestu imale donekle svoje uporište. Čak bilo je ljudi iz mjesta, koji su izvukli svoje puške, pa iako nepozvani, stupili u akciju zajedno s partizanima.

2. I uhvaćen je jedan domaći izdajnik, koji je upropastio toliko naših ljudi, i bit će strijeljan.

Situacija u I bataljonu uglavnom je stabilizirana. Ljudi su u stalnom pokretu i zasjedama, pa iako to još nije urodilo nekim plodom.

Uspjelo je obnoviti logor na cesti Jezerane—Drežnica. To je u isto vrijeme naša najbliža veza s vama.

Povodom aktivnosti neprijatelja u Kapeli, njegovih svakodnevnih zasjeda, koje su nas koštale već dva druga, taj logor u prvom redu imat će zadatak da djeluje u tome pravcu, kako bismo osigurali i obezbijedili što bolje veze s vama. Po istoj stvari predlažemo vam da i vi poduzmete mjere s vaše strane do Modruša.

2. **bataljon.** Prilike u 2. bataljonu su se mnogo popravile. Najzad vam možemo javiti da je uspostavljen, još davno raspršeni logor u Delnicama. Po svom strateškom položaju, on je vrlo važan i truditi ćemo se tu da napravimo jedan logor od većeg broja ljudi. Već nekoliko partizana iz Srp. Moravica poslali smo u nj, a namjeravamo da pošaljemo još veći broj. Ista jedinica likvidirala je 20. XII dva lugara, ustaše. 24. XII drugovi iz iste jedinice likvidirali su delničkog popa, poznatoga krvnika i našeg neprijatelja, koji je čak sa crkvene propovjedaonice govorio protiv partizana i tražio od naroda da ih ubija kada ih sretne. Njegovo ubistvo primljeno je vrlo dobro od cjelokupnog stanovništva u Gorskom Kotaru, a to je stanovništvo još odavna i tražilo.

⁴ Brinje

Na teritoriju Sušaka prilike idu ka ozdravljenju. Logor, koji je bio raspušten, uspostavlja se, i već su dva uspostavljena. Ako bude veći priliv ljudi, kao što izgleda, uspostaviti ćemo tamo jedan štab, bio on bataljonski ili četni. O tome će vam reći detaljnije drug Seljo⁵. Izgleda da smo tamo izgubili jedan veći dio oružja, koje su partizani bili sklonili prilikom njihovog ranijeg raspuštanja logora. Odgovornost pada baš na najodgovornije drugove iz Sušačke čete. Po tome ćemo još provesti istragu.

U logor u Bribiru prešli su dva ustaše. To su mladići od svojih 18 godina. Povest ćemo istragu o njihovom ranijem držanju i djelovanju kao ustaša.

Situacija na cijelom terenu svakim danom je sve više zadovoljavajuća, kako među partizanima, tako i među stanovništvom. Uspjeli smo skoro u svakom mjestu na našem teritoriju, a naš je teritorij pretežno hrvatski, da dodemo u vezu i da dobijemo partizana. Mi možemo mobilisati već i sada veći broj ljudi, ali obzirom na oružje, koje nam još uvijek nedostaje, preći ćemo na **stvaranje rezervnih odreda**. Skoro cijelo Primorje oduševljeno je partizanima i pomaže borbu partizana. Čak i mnogi kolebljivi elementi nude saradnju i pomoć. Do sada nikada nismo imali povoljniju situaciju i nadamo se da ćemo je iskoristiti.

Šaljemo vam prijedlog za sastav štabova naših bataljona:

1. bataljon »M. Trbović« slijedeći:

Komandant: Vukelić Sava, bivši narednik aktivni u avijaciji i padobranac. Član partije još prije nego je stupio u odrede. U dosadašnjim borbama pokazao se kao vrlo dobar borac, kao disciplinovan vojnik i aktivista.

Komesar: Vukelić Branko ...

Operativni oficir: Trbović Gojko ...

2. bataljon »Matija Gubec«:

Komandant: Car Nikola, član partije i španski dobrovoljac. U dosadašnjim akcijama pokazao se vrlo dobar.

Komesar: drug Joso⁶, stariji član partije, koji je bio zatvaran i progonjen od ustaša, aktivan i pokazao se je u akcijama.

Za vršioca dužnosti operativnog oficira postavljamo druga⁷, kojega ste nam poslali, a predlog za naimenovanje dat ćemo vam, pošto ga provjerimo na radu.

⁵ Franjo Ogulinac-Seljo

⁶ Joso Gržetić

⁷ Bogdan Popović-Danko, nije obavljao tu funkciju, nego je u toku 1942 god. nabavljao kancelarijski materijal za Glavni štab NOP odreda Hrvatske. U Zagrebu je uhvaćen i ubijen od strane ustaša.

Izvještaj po naredbi br. 2⁸ još nije sreden, niti prikupljen u cijelosti, a čak izvjesne izvještaje nijesmo mogli ni primiti, jer ne odgovaraju naredbi. Trudit ćemo se svim silama da što prije uputimo i taj cjelokupan izvještaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit, komesar:
Mijo Vuletić⁹

Komandant:
Veljko Kovačević

BR. 13

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA LIKU OD 9 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U LICI

Dragi drugovi, primili smo vaše pismo¹ na koje vam odgovaramo slijedeće:

1) Što se tiče neslaganja vojnog izvještaja koji je poslat vama i G. Š. stvar stoji ovako: drug Vlado² je pisao izvještaje na temelju izvještaja koje je dobijao od potčinjenih mu komandanata, a koji često puta nisu bili tačni.

2) Mi smo prema direktivi koju ste nam ranije poslali izvršili mobilizaciju po selima, bez obzira na to da li je dotični obveznik spreman za borbu protiv okupatora ili ne. Otuda i dolazi da u Srezu gospićkom ima 2.300 ljudi. Međutim, to nisu sve borci koji su za borbu protiv okupatora.

3) U pojedinim srezovima ima veći broj oružja nego što je navedeno u izvještajima, ali tim oružjem ne raspolažemo mi već vlasnici. Sad namjeravamo da poduzmemo akciju da sve oružje, bez obzira čije je, bude na raspolaganju komande. Danas je to moguće, jer se uticaj Štaba proširuje.

Mi nikada nismo tajili da naš Štab u organizacionom pogledu ramlje. Glavni razlozi su što se dugo vremena u tom pogledu vrlo malo radilo i što smo oskudijevali, a to je i danas bolno pitanje, u kadrovima. Mi sve drugove koje dajemo na rad po vojnoj liniji, koju smatramo, kako ste nam to rekli, najvažnijim poslom današnjice, dajemo na štetu drugih veoma važnih poslova. Jedno je tačno, da je drug Vlado uložio mnogo truda da se Štab što prije organizuje, a moglo bi se reći da je Štab donekle i zadovoljavao

⁸ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 60.

⁸ Ivo Vejvoda

¹ Vidi dok. br. 3.

² Narodni heroj Vlado Cetković

za vrijeme dok nije bilo žešćih akcija, dočim u ovim zamašnjim akcijama iskrslu su i nedostaci koje smo gotovo likvidirali u relativno vrlo kratkom periodu. Sada u Štabu imamo osim komandanta i politkomesara još pomoćnika komandanta³ (član Partije, bivši podoficir, inače diplomirani pravnik, vrlo hrabar čovjek, a i vojnički dosta dobro stoji), operativnog oficira⁴ (simpatizer, bivši podoficir, hrabar i omiljen kod partizana, vrlo disciplinovan, sa malo vojničkog iskustva i znanja), obavještajnog oficira (drug Buzdovan⁵), oficira za vezu¹ (član, bivši žandar koji je i ranije činio usluge drugovima u Zagrebu, npr. pokojnom liji, vrlo pouzdan i marljiv) i drugaricu⁷ koja radi tehničke poslove u Štabu. Istu je doveo drug komandant G. Š. a i ona je član Partije. Što se tiče vojnog suda tu smo zbilja pogriješili što vam nismo objasnili da bi drug J.⁸ imao da obavlja tu dužnost u slučaju potrebe, a nije nam to pitanje bilo sasvim jasno, pa smo mislili da je i to potrebno.

Što se tiče Polovine potrebno je da iznesemo slijedeće: izvještaj je pisao drug Rade, on lično je imao o Polovini vrlo negativno mišljenje od prvog njihovog susreta, a kada ga je C. K. okvalifikovao kao sabotera i tuđ elemenat u našim redovima svima nama je bilo jasno kakav stav ima da se zauzme prema njemu... Drugovima partijcima u srezovima kuda on vršlja objašnjeno je ko je on i kakav stav ima prema njemu da se zauzme, što su drugovi u većini slučajeva shvatili, razumjeli i počeli da ga onemogućuju. Tako se dogodilo da vam u prošlom izvještaju ne naznačimo da je u zadnje vrijeme počeo **otvoreno** da napada odgovorne drugove, pa čak i da huška izvjesne tipove na drugove i na temelju toga smo vam pisali da je ocjena »potpuno pravilna« propustivši da naznačimo da smo mi vašu ocjenu potpuno shvatili ne pokušavajući da je tumačimo na svoj način, što nismo činili niti ćemo činiti ni u drugim slučajevima.

U vezi našega prijedloga da Matić bude komandant stvar stoji ovako: kada se postavilo pitanje borbe protiv okupatora Matić je često puta izjavljivao da je za borbu, s tim da se ima pripremiti teren, što smo i mi uvidjeli. Poslije njegovog povratka iz Bosne on je došao vrlo oduševljen za borbu protiv okupatora. Mi smo se držali direktive koju ste nam ranije dali da komandant ne mora biti član, a obzirom da je na raznim političkim sastancima čitao naše proglase i letke njemu je uspjelo da nas obmane. Medjutim, u zadnje vrijeme počeo je sve više da odlazi kod Rašete i da Rašetu brani pred nama što smo mi shvatili onako kako se jedino može

³ Petar Kleut

⁴ Miloš Uzelac

⁵ Narodni heroj Pero Grubor

⁶ Jovan Kokotović

⁷ Marija Soljan

⁸ Jakov Blažević

shvatiti, a to je: ko je s Rašetom i ko ga brani taj je protiv narodno-oslobodilačke borbe. Ukoliko je Matić bio nekada iskreni pristalica borbe protiv okupatora, a danas to više nije tome je dosta kriv Polovina. Dali smo nalog drugovima iz Sreza lapačkog da Matića polako i vrlo oprezno raskrinkavaju kod masa, jer on ima dosta uticaja. Što se tiče druga Buzdovana⁹, mi smo povelili istragu i u najskorije vrijeme ćemo vas obavijestiti kako stvar stoji. Kad smo vam pisali da dosta dobro radi to je bilo na temelju utiska koji je dobio drug Rade kad je lično bio u Srezu otočaćkom gdje je tada radio drug Buzdovan. U zadnje vrijeme mi smo ga opominjali da nam ne šalje redovito izvještaje, a iz izvještaja koje smo primali mogao se steći utisak da Srez brinjski gori od akcija. Medjutim, ispostavilo se da stvari ne stoje tako. Sad je određen drug J. da ide u te krajeve da radi i da nas obavijesti kako stvar stoji sa Buzdovanom. Mi pretpostavljamo da izvještaj jednog komunista mora biti u najmanju ruku tačan. Za njegove izvještaje ne bi se moglo reći da su netačni ali su bili uvijek vrlo vješto napisani tako da su i drugovi iz Štaba bili zadovoljni.

Iz vojnog izvještaja saznaćete o akcijama koje vodimo. Drugovi su propustili da vas izvijeste o akcijama zato što je izv. bio napisan na putu između Gospića i Udbine, na tzv. Pločanskom Klancu. 2. o. m. na naredjenje Štaba I odred »Velebit« posjeo je ovaj položaj i sačekao 6 talijanskih kamiona koji su išli sa živežnim namirnicama prema Udbini; otvorivši vatru na njih, jednoga su ubili a 40 vojnika razoružali. Tom prilikom zaplijenili su: 40 karabina, 4 p. mitraljeza, dosta bombi i municije. Uništili su svih 6 kamiona. Napravili su jednu pogrešku te su sve vojnike i oficire pustili. Kao razlog navode da su im dali časnu riječ da će ih pustiti, pa su se zato i predali bez borbe. 3. o. m. naša patrola kod Korenice opazila je da domobranci i civili čiste cestu od snijega na putu za Vrhovine, pa su ih opkolili i pozvali na predaju. Vojnici su se predali bez i jednog metka. Bilo ih je 14 vojnika i 2 žandara narednika. Tom prilikom zaplijenili smo 16 karabina i 500 metaka. Domobrance smo pustili a narednike zadržali. Drugovi su mišljenja da i njih treba pustiti čim se oslobodi Korenica.

Iz izvještaja druga Vladića¹⁰ mogli biste steći kriv dojam u pojedinim slučajevima. Istina je da smo mi uzeli na kurs komandanta I odreda¹¹, politkom. bataljona¹² i komandanta bataljona¹³, ali ni u kom slučaju na svoju ruku. Prilikom odredjivanja drugova za kurs na tom sastanku bio je i drug Martin¹⁴. Tada još nije bio politkom. bataljona imenovan, a kad je imenovan onda je već bio na kursu i

⁹ Narodni heroj Pero Grubor

¹⁰ Narodni heroj Ivo Rukavina

¹¹ Milan Kuprešanin

¹² Simo Mrda

¹³ Odnosi se na Petra Kesića ili Iliju Popovića.

¹⁴ Sime Balen

rečeno je drugu Moskviću¹⁵ da ga on zastupa. Za komandanta I odreda niko nije stavio prigovor, iako je drug Martin znao da je on komandant Odreda. Drug koji ga je predložio za kurs rukovodio se time da je on mlad partijac, a na odgovornom je položaju, momentalno nema nekih zamašnih akcija, a ima dostojnu zamjenu. Što se tiče komandanta bataljona tu je isti slučaj, s tom razlikom što drug Martin, pa ni ostali članovi OK nisu znali da je komandant bataljona, što ne znači da ga ne bi uzeli na kurs da su znali, jer svi skupa stvarno nismo imali pravilan stav po tom pitanju. Ovo iznosimo iz razloga da se ne bi shvatilo kako između OK i Štaba postoji razilaženje.

Po pitanju druga Martina, tj. njegovog djelokruga, stvar stoji ovako: mi znamo da politkom. nije za to da »piskara« u pozadini. Onoga momenta kada su nastale borbe oko Bjelog Polja drug Martin je pisao da bi i on rado učestvovao u borbi, na što mu je drug Rade odgovorio da neko mora biti u Štabu obzirom da se on i Vlado nalaze na položaju i neko mora da izdaje naredjenja itd. S ovim je bio sporazuman i drug Vlado. Mi nemamo namjeru da druga politkoma guramo u pozadinu, ali stvarno mnoge nam vojničke stvari nisu bile jasne, a i nedostatak drugova u Štabu iziskivao je nekoga na koga se može osloniti u ovako teškim momentima. Evo za ovih nekoliko dana kako je tu drug Vladić, pa je drugu Martinu svega jednom uspjelo da ide na položaj i to na kratku konferenciju.

Isto tako po pitanju napada na Korenicu ili D. Lapac ne bismo se mogli složiti sa mišljenjem druga Vladića. Naime, u Srezu koreničkom je situacija bila takva da je nas narod zvao u borbu protiv okupatora, dok u D. Lapcu stvar ne stoji tako. Mi smo u Srezu koreničkom uspjeli da potpuno raskrinkamo manevre okupatora i njihovih slugu i narod je u nama gledao svoje oslobodioce, dok u D. Lapcu narod još nije načisto s tim ko su okupatori i da li mi možemo da se borimo s njima jer su oni »organizovana vojska i velesila«. Međutim danas stvar stoji sasvim drukčije. Cijela Lika je skočila da pomogne Korenici i od uspješnog zauzimanja Korenice mi ćemo imati vrlo povoljnu situaciju u cijeloj Lici. Istina je da je to kudikamo veći broj vojske u Korenici nego u Lapcu, ali se mora imati u vidu i to da bismo u Lapcu imali posla i sa zavedenim življem toga sreza. Tamošnje stanovništvo je načisto s tim da mi možemo osloboditi Lapac, ali nije bilo načisto s tim da li ga možemo i zadržati. Naši drugovi su dobili nalog da odmah u tom srezu počnu sa akcijama i mi se nadamo da ćemo u najskorije vrijeme i tamo imati borbu s Talijanima.

Kao što smo vam gore rekli, politička situacija je kod nas vrlo povoljna. Narod daje za partizane sve i »crno ispod nokta«

¹⁵ Tomo Nikšić

— kako to imaju običaj da kažu. Naš uticaj je veoma dobar. Moral masa je odličan, ima puno žena koje traže da idu u borbu. Drugovi Dalmatinci, koji su vrlo dobri borci, mnogo su doprinijeli zbliženju Srba i Hrvata. Prvi nalet Talijana razbili su oni i mi to iskorišćujemo u borbi protiv velikosrba, kojima nikako ne ide u račun jedinstvo i sloga naših naroda. Nekoliko takvih tipova smo likvidirali.

Po liniji NOO radimo punom parom. Do sada ima dosta lijepih rezultata. Ukoliko osvojimo Korenicu odmah ćemo formirati sreski NOO.

Partijski kurs smo morali raspustiti zbog novonastale situacije. Na kursu je bilo 24 druga, a to su najbolji drugovi, pa obzirom da se radi o mogućnostima opšteg narodnog ustanka morali smo to učiniti.

Druga Petrovića¹⁶, o kome smo vas nekoliko puta pitali, ubili su velikosrpski banditi u Srezu otočaćkom. Ubice su pohvatane i njih 7 je strijeljano. Druga Levnajića¹⁷ su uhapsili žandari takodje u Srezu otočaćkom, pokušaćemo da ga razmijenimo sa oficirima koji se nalaze u našem ropstvu. Da li bi možda bilo zgodno pokušati što i za druga koji je pao u Dalmaciji?¹⁸

Drugarica omladinka¹⁹ je stigla i otišla je [na] teren. Sada formiramo omladinsku četvu. Omladina sa svih strana navaljuje, samo je nesreća što ih sve ne možemo primiti jer nemamo dovoljno hrane.

Molimo vas da nam drugaricu²⁰ čim prije vratite i idući put očekujemo da vi nekoga pošaljete, kako ste nam to već pisali.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

9-1-1942.

OK

¹⁸ Drago Petrović
¹⁷ Joso Levnajić, uhvaćen od žandara na putu u partizane, a kasnije zamijenjen. Umro 1943 godine.
¹⁸ Narodni heroj Rade Končar-Brko
¹⁹ Milica Opala
²⁰ Neda Zakula

BR. 14

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 13
SIJEČNJA 1942 GOD. O PRIJAVLJIVANJU DOBROVOLJACA ZA
PRVU PROLETERSKU NOU BRIGADU¹**

N A R E D B A Br. 4

Komandanta narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske od 13. I. 1942 god.

I. Vrhovni je štab narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije formirao »Prvu proletersku narodno-oslobodilačku udarnu brigadu.« Formirao je ovu udarnu brigadu u času kada su svi neprijatelji slobode i nezavisnosti naroda Jugoslavije ujedinenim silama nastojali uništiti naš narodno-oslobodilački pokret. Formirao ju je u času kad je prodana nedićevska banda, u zajednici s Pećančevim četnicima, ljotićevcima i ostatkom bandi Draže Mihailovića, pošla zajedno s okupatorskim trupama u bratoubilačku borbu protiv vlastitog naroda. Formirao ju je u času kad je reakcija Jugoslavije, poduprta inostranom reakcijom, učinila sve da zataji pred narodom oslobodilačku ulogu partizanskih odreda, a svim se silama trudila da popularizira pozadinsku rezervu neprijateljevu — Dražu Mihailovića — kao tobožnjeg borca protiv okupatora. Formirao ju je u času kad su četničke bande nastojale svim silama da slome jedinstvo partizana i da ih podlom propagandom navedu na bratoubilačku međusobnu borbu Srba, Hrvata i muslimana, a sve u interesu okupatora.

Ova je formirana Prva proleterska narodno-oslobodilačka udarna brigada već prvih dana svoga opstanka položila sjajan ispit o svojoj borbenosti i moralu. Ona je odmah pri polasku u Bosnu iz Sandžaka zaposjela na nekoliko dana mjesta Medjedju i Rudo. Talijanske su okupatorske trupe, u zajednici s četničkim bandama, pošle u tri kolone da napadnu Rudo i unište Brigadu. U dvodnevnom je teškim borbama Brigada razbila i odbacila natrag dvije kolone, a treću je opkolila i potpuno uništila. Tom je prilikom zarobljeno 116 talijanskih vojnika s četiri oficira, dva teška i tri laka bacača mina s 260 mina, dva teška mitraljeza s municijom, 9 puškomitraljeza s municijom, oko 100 pušaka s municijom, 25 pištolja, 14 konja i opremu za 151 vojnika. Osim toga je neprijatelj imao oko 30 mrtvih i isto toliko ranjenih.

Proleterska se brigada za sada sastoji od srpskih i crnogorskih narodnih »boraca. U njoj je zastupljen pretežno srpski radnički

¹ Dobrovoljci nisu pošli u Prvu prol. brigadu pošto do njenog formiranja nije ni došlo, a kasnije je formiran Proleterski bataljon Hrvatske.

elemenat, kao na pr. ibarski rudari, kragujevački i kraljevački metalci itd., te najhrabriji crnogorski partizani.

Pojava su i prvi uspjesi Proleterske brigade unijeli nove hrabrosti i odlučnosti u redove partizana. Brigada je time nanijela snažan udarac štetočinskoj raboti četnika-narodnih izdajica. Proleterska je brigada mogla požnjati te uspjehe zbog svoje hrabrosti, borbene odlučnosti, visoke svijesti i gvozdene discipline. Te nam osobine ove Prve proleterske brigade daju garanciju da će ona i dalje poći putem slave u borbi za slobodu i nezavisnost naroda Jugoslavije, te da će se jednako odlučno i herojski uhvatiti u koštac sa svakim neprijateljem koji joj se bude u toj borbi ispriječio.

II. Po naredjenju Vrhovnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije u Prvu se proletersku narodno-oslobodilačku brigadu ima uključiti i tri stotine partizana iz Hrvatske. Naslov, dosadašnja slava i zadaci te Brigade traže da naši partizani dadu za nju samo najbolje radničke i seljačke borce, koji će partizanskim odredima Hrvatske osvjetlati lice i pronijeti slavu medju svim narodima Jugoslavije.

Glavni štab narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske poziva stoga sve partizane, kao i do sada nemobilizirane gradjane, da se dobrovoljno jave kao borci u novoosnovanu Brigadu, s uvjerenjem da će se najbolji naši borci s oduševljenjem ovom pozivu odazvati.

Prijave će primati komandiri četa do konca ovog mjeseca.

III. Kao partizane za Prvu proletersku narodno-oslobodilačku udarnu brigadu treba u prvom redu mobilizirati radnički elemenat koji dolazi iz gradova u partizane, a zatim siromašni seljački elemenat, te i druge prokušane borce. Naročitu pažnju treba obratiti na svijest i discipliniranost partizana koji se dobrovoljno javljaju. U Brigadi naime vlada gvozdена disciplina i u njoj se ne smije dopustiti nikakvo kolebanje kako u ispunjavanju datih naredjenja, tako i u pogledu same linije borbe. Brigada treba da bude naša najjača i najpouzdanija udarna snaga.

Iz političkih će razloga za Brigadu trebati posvetiti više pažnje mobilizaciji Hrvata. Stoga će se najveći dio morati mobilizirati iz Primorsko-goranskog partizanskog odreda i Banijskog partizanskog odreda. Gradski će se radnici pripremati u već postojećim odredima po za to naročito odredjenim oficirima.

Naročito određeni komesari će imati dužnost da se pobrinu za tumačenje zadataka tako mobiliziranom ljudstvu, a prema uputama koje će im dati ovaj Glavni štab.

IV. Komandiri će četa, kojima se budu dobrovoljci javljali, dostavljati spisak ovih višim štabovima uz naznaku karakteristika dobrovoljca. U karakteristike treba unijeti: ime, starost, socijalni položaj, nacionalnu pripadnost, političku pripadnost, od kada je u

partizanima i s kakvom funkcijom (kod nepartizana: kakvu je pomoć pružao nacionalno-oslobodilačkom pokretu) i kakav je bio borac (u pogledu na hrabrost i disciplinu).

Štabovi će Ličke grupe P. O., K. P. O.² i P-G. P. O.³ odrediti jednog oficira iz štaba, koji će preuzeti na sebe sve poslove oko te mobilizacije.

Štab će P-G. P. O., te štab K. P. O. odmah izvijestiti ovaj Štab 0 približnim mogućnostima mobilizacije ljudstva za Brigadu iz P-G. P. O. i Banijskog P. O., kako iz redova samih partizana, tako i iz ljudstva koje dnevno prilazi.

Štab će K. P. O. naložiti B. P. O.⁴ da izvijesti ovaj štab o svakom pojedincu koji je na temelju mobilizacije u gradovima došao k jedinicama B. P. O. Izvještaje valja slati sedmično.

V. Točke I i II ove naredbe valja pročitati pred svim partizanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić⁵

Za komandanta
M. Snagić-Seljo"

Dostavljamo na znanje:

V. Š. Jugoslavije

Na znanje i postupak:

- I. Ličkoj grupi partiz. odreda
- II. Kordunaškom partiz. odredu
- III. Primorsko-goranskom partiz. odredu.

² Kordunaški partizanski odred
³ Primorsko-goranski partizanski odred
⁴ Banijski partizanski odred
⁵ Vladimir Bakarić
¹ Franjo Ogulinac

BR. 15

OBAVJEŠTENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 13 SIJEČNJA 1942 GOD. O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA KONCEM 1941 I POČETKOM 1942 GODINE¹

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Op. br. 3/42
13. I. 1942. god.

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA NACIONALNO-OSLOBODILAČKOG POKRETA KORDUNA I BANJE

I bataljon: 16. XII zasjede na cesti Vojnić—Vojnić-kolodvor; zarobljeno 15 karabina, 1 puškomitraljez »Brno«, odjeće i obuće. 13. XII tri partizana obučena u ženska odijela izvršili su atentat na poznatog krvoloka Zaru-, koji je teško ranjen i oduzet mu karabin. U toj akciji jedan drug je poginuo³ i jedan teško ranjen⁴. 21. XII zasjeda na cesti škola Vojišnica—Vojnić razoružala je pret hodnicu jake neprijateljske patrole, te je zarobljeno 9 karabina, 3 bombe, municija i ostale ratne spremlje. Sat kasnije naše snage opsjele su školu. U početku zasjedanja poginuo je jedan partizan. 22. XII opsjedanje se produžuje. U 11 sati neprijatelj šalje pojačanje sa 36 domobrana i tri žandara. Naše osiguranje prihvaća borbu i dobiva pojačanje koje istovremeno presijeca otpustnicu neprijatelju. Borba je trajala do prvog mraka kada su naše snage prešle u juriš. Zarobljeno: jedan bacač mina, dva puškomitraljeza, 25 karabina i ostalog ratnog materijala. 23. XII opsada škole produžuje se. Neprijatelj dobiva pojačanje od 300 Talijana, 8 tenkova i 350 ustaša pitomaca. Neprijatelj se nije usudio osloboditi blokiranu školu. 24. XII blokiranje se produžuje. U 16.30 na naš poziv blokirani neprijatelj se predaje. Zarobljeno: jedan nadporučnik, vodnik žandarmerije i 36 domobrana, 4 puško-mitraljeza, 38 karabina, municije i ostalog ratnog materijala, 5 žandara koji su se naročito isticali u držanju otpora likvidirani su. Zadržani nadporučnik i vodnik radi izmjene.

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja koji je spremljen za objavljivanje u »Vjesniku«.

² Musliman iz Vrnograča i poznati krvolok. U ovoj akciji bio je samo ranjen, a ubijen je 1942 god. prilikom oslobođenja Velike Kladuše od strane naših jedinica.

³ Ilija Vojnović

⁴ Savo Bakić, kasnije umro od zadobivenih rana.

Blokiranje Vojnića čija se blokada produžuje, a blokiran neprijatelj snabdijeva se avionima. Blokiran je Krnjak kao uporna neprijateljska tačka koju sačinjavaju uglavnom ustaše. 29. XII blokada Vojnića produžuje se. Istoga dana jedna neprijateljska kolona talijanske vojske pokušala je da prodre do Vojnića, a koja je krenula iz Vrgin Mosta. Kolona je razbijena. 31. XII neprijatelj pokušava isto, Talijani da prodru do Vojnića. Pokušaj je izvršen dva puta, ali je svaki put odbijen.

II bataljon: pojedinačno je zarobljeno nekoliko narodnih izdajica i ustaša. 24. XII zapaljeno je 7 ustaških kuća koje su smetale kod blokade Veljuna. Blokada Veljuna produžuje se. 25. XII kurir razoružao ustašu. Blokira se Perjasica. 26. XII zarobljena je žandarmerijska patrola sa tri karabina, odjeća i obuća.

III bataljon: 6. I neprijatelj izvršio napad na naš jedan logor, a koji je zatečen u nepripravnosti. Nekoliko partizana prihvatili su borbu nasuprot neprijatelju čije su snage bile oko tri stotine. Kod neprijatelja poginuo je oficir, jedan vojnik i nekoliko ranjenih. Na našoj strani poginuo je jedan partizan. Tačniji podaci nedostaju.

IV bataljon: 8. XII razoružana žandarmerijska postaja u Pisarovini. Zarobljeno 6 karabina, jedan revolver i ostalog ratnog materijala. Na našoj strani poginuo je jedan partizan. 10. XII zarobljen jedan ustaša, jedan karabin i jedna civilna puška. Izvršen napad na općinu Skakavac, zarobljeno: jedan karabin, jedna civilna puška i 42.000 kuna. Od 16. XII neprekidno traju borbe sa neprijateljem, ustašama i Talijanima. Talijani su prodrli u teritorij bataljona sa jakim snagama motorizacije i konjice; vrše pljačku. U tom napadu neprijatelj nije štedio ni hrvatska sela na lijevoj obali Kupe i to: Šišljavić, Kupčina i Gradac. U borbi učestvuju oko 600 ustaških pitomaca iz Zagreba. Naoružani su sa dva teška topa, tri tanketke, dva bacača mina i veliki broj automatskog oružja. 18. XII izvršen je napad na Vojnić-kolodvor i zarobljeno 59 karabina, 36 bombi i 30.000 kuna, te ostalog ratnog materijala, sa živežnim namirnicama. 21. XII razoružana želj. stanica Utinja. Zarobljeno 40 karabina, 2 puško-m., 13 mina, uništena sva postrojenja. 25. XII borbe se vode na čitavom teritoriju. Sadašnje stanje nama je nepoznato. 5. I neprijatelj je pristupio žestokom paljenju, štete su ogromne. Broj izbjeglog stanovništva iznosi od 12 do 14 hiljada, a koje se stanovništvo razmješća po teritoriju I i II bataljona i u Baniju. Sam bataljon nalazi se na svom teritoriju produžujući borbe. Neprijatelj je stigao do pruge i s pravca Skakavac, Sjeničak Donji, Gornji [Sjeničak], Slavsko Polje i iz pravca Bović, Kirin, Štipan, Ostružin, ali u tom pravcu nije frontalno prešao čitavi teritorij.

Da li će neprijatelj nastupati dalje u rajone Petrove Gore nije nam poznato. Poduzete su mjere u sprečavanju neprijateljskog nadiranja sa zasjedama i napadima sa naše strane.

BANIJA: 15. XII blokirana je žandarmerijska stanica Obijaj. Blokada nije uspjela zbog nedostatka naših snaga u snazi, te je neprijatelj uspio prebaciti pojačanje. 26. XII izvršen je napad na Gvozdansko. Napad je izvršen sa sjedinjenim snagama jedne banijske čete i grupom Bosanaca. Zarobljeno 26 karabina, a 5 karabina neprijatelj je upropastio odstranivši zatvarače i polomio ih. Neprijatelj se povukao u školu, koja je zatim blokirana dan i noć. Škola nije osvojena zbog teškog pristupa i teškoća koje su činili seljaci boreći se na neprijateljskoj strani. Povodom toga zapaljeno je nekoliko kuća iz kojih se davao otpor. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i 5 ih je izgorjelo na jednoj štali sa puškomitraljezom. Na našoj strani poginuli su dva partizana i teže ranjen politički komesar 4 čete Cedo. Jedan dio naših snaga ostao je u zasjedi čekajući kretanje neprijatelja. 26. XII izvršen je napad na željezničku stanicu Grabovac i Vlaović. Operacija nije uspjela, jer je neprijatelj uspio na Vrijeme da zauzme položaj u rovovima. Na našoj strani ranjena su tri partizana, gubici neprijatelja nepoznati su. Jedna zasjeda zarobila je 4 domobrana i jednog žandara sa 5 karabina i jedan revolver. 20. XII izvršen je napad na želj. stanicu Šaš na pruzi Sunja, Novska. Zarobljeno 8 karabina, odjeća i obuća. Jedan vod zarobio je 8 karabina, jedan puško-m. i oko 300 kom. municije. Jedan drugi vod sukobio se sa jednom ustaškom satnijom, koja se vraćala sa pljačke. Partizani su, iako mnogo slabiji brojačano i u naoružanju, razbili ustaše, zarobili ustašku pljačku, ubili 7 i ranili 15 ustaša. Na našoj strani 4 ranjena. Od oružja zarobljen je samo jedan karabin.

Komanda Korduna i Banije drži u zarobljeništvu Krizmanić Josipa — domobranski poručnik, rođen 17. III. 1916 u Drežnik Gradu, kotar Slunj, mjesto boravka Zagreb, građevni činovnik i zapovjednik posade škole Vojnišnica. Drugi Devošić Frane, rođen 27. III. 1910 u Pagu, stožerni narednik oružničke postaje Vojnić.

Ista komanda podnijela je prijedlog komandantu domobranske vojske Karlovac za izmjenu. U prijedlogu je zatraženo da se zarobljenici izmijene za drugove Zvonko Držić⁶ i Vera Novak⁷, oba dvojica uhapšeni u Karlovcu i nalaze se u Zagrebu. Odgovora još nema.

STAB GRUPE NOPO ZA LIKU

Bataljon »Ognjen Priča«:

13. XI izvršen je napad na pilanu Dražić u Kosinju, pilana je zapaljena. Šteta se cijeni tri-četiri miliona dinara. Pilana je radila za okupatora. 21. XI razvaljena je pruga kod stanice Janjče

⁵ Čedo Borčić

* Marijan Cavić

⁷ Nada Dimić

(srez Perušić). Vlak je survan u provaliju a saobraćaj je bio obustavljen četiri dana. Uništena lokomotiva i nekoliko vagona. 24. XI žandari su iznenadno napali jednu našu desetinu. Partizani su se brzo snašli, prihvatili borbu i ubili dva ustaša, na našoj strani nije bilo gubitaka. 30. XI jedna grupa ustaša i Talijana kretala se u selo Ornice sa ciljem nekih hapšenja i pljačke; bili su odbijeni. U isto vrijeme ubijena su tri talijanska vojnika, zarobljene dvije puške. 24. XI jedna grupa žandara i ustaša u jačini od 60 ljudi, prodrli je u selo Divoselo kod Gospića sa namjerom da hapse i pale. Partizani su prihvatili borbu i natjerali neprijatelja u bijeg. Palo je nekoliko žandara i ustaša, dok na našoj strani nije bilo gubitaka. 6. XII napadnuta je talijanska patrola. Poginula su dva Talijana. Na našoj strani nije bilo gubitaka. 10. XII. razrušena je cesta Plitvička Jezera—Prijeboj, razrušen most na Riječici (Plitvička Jezera) i most na cesti Čatrnja—Lička Jesenica. Izvršen je napad na žandarmerisku stanicu u kojoj je bilo oko 30 vojnika i žandara. Neprijatelju je stiglo pojačanje i razoružanje nije uspjelo. U borbi je poginulo 13 što mrtvih što ranjenih Talijana i 8 konja, na našoj strani jedan mrtav i dva ranjena, zarobljen jedan talijanski karabin. 2. XII izvršen je napad na jednu ustašku grupu. Poginula su dva ustaše i zarobljeno 9 karabina. Na našoj strani nije bilo gubitaka. 15. XII sukobila se naša patrola sa grupom ustaša, poginula su tri ustaše. Na našoj strani nije bilo gubitaka. 13. XII naša patrola napala je grupu ustaša, dvojica ustaša poginula, zarobljen jedan karabin. Druga patrola sukobila se sa talijanskom patrolom, poginuo jedan talijanski vojnik. 17. XII izvršen je napad na stanicu Bilaj-Ribnik, posadu su sačinjavali Talijani. Razoružanje nije uspjelo, žrtve kod neprijatelja nisu poznate. Istoga dana Talijani su napali na hrvatsko selo Dolac (Corci), zapalili su 20 kuća. Uoči toga dana javili su Talijani seljacima da se iseles u Vrhovine. Seljaci su zahtjev Talijana odbili i nas o tome izvijestili. Izvještaj smo primili prekasno, te palež nije bio spriječen, zapaljeno je 20 kuća.

Uspješno se sprovodi organizacija naših jedinica na teritoriju puka »Slobode«⁸ pošto se je on raspao i komandant je podnio ostavku. 29. XII krenuo je jedan vod talijanske vojske s namjerom da pljačka. Grupa partizana dočekala je neprijatelja⁹. Nakon kratke borbe tri Talijana pala su mrtva i dva ranjena, ostali su zarobljeni, a među njima i dva oficira. Zarobljeno 12 pušaka i jedan puško-mitraljez. Kroz par sati neprijatelj je ponovio napad sa jačinom od 100 vojnika. Ista grupa partizana sačekala je neprijatelja u zasjedi. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 16 zarobljenih. Na našoj strani nije

⁸ Odnosi se na četnički »puk« sa sjedištem u Vrhovinama. Komandant toga »puka« bio je major biv. jugoslavenske vojske Srdić.

⁹ Borbu protiv Talijana vodila je jedna dalmatinska četa kod Bje-lopolja (Titovokorenički kotar). Borci te čete bili su iz Okruga Šibenik, koji su svojim prisustvom u Lici učvršćivali bratstvo između Hrvata i Srba. Vidi dok. br. 11.

bilo žrtava. Zarobljeno 16 pušaka i tri puško-m. Kroz kratko vrijeme neprijatelj je po treći put nastojao da prodre u selo¹⁰; kad je stigao na mjesto gdje su ležali njegovi poginuli, naglo se povukao. 30. XII neprijatelj je još jedanput pokušao da prodre u selo. Napad je bio odbijen i naša jedinica prešla u protunapad i progon neprijatelja. Neprijatelj je bačen u samu Korenicu. Na strani neprijatelja bilo je mnogo mrtvih i ranjenih. Zarobljeno tri puško-m., nekoliko pušaka i municije. Na našoj strani dva ranjena. 31. XII neprijatelj je kretao u pomoć Korenici. Grupa partizana zauzela je zasjedu. Zasjeda je bila preslaba, te se je neprijatelj probio. Kod neprijatelja bilo je oko 18 mrtvih i ranjenih, na našoj strani jedan ranjen. 1. I neprijateljska kolona krenula je iz Vrhovina u jačini od 250 vojnika za pojačanje Korenici. Neprijatelj naišavši na našu zasjedu razvio je ogorčenu borbu iako je imao u prvim rafalima 20 mrtvih. Zbog žestoke borbe našoj zasjedi dodjeljena je pomoć, koja je uspješno napala neprijatelja s ledja. Nakon pola sata partizani su slomili neprijateljski otpor. Zarobljeno 125 vojnika i četiri oficira, 7 teških mitraljeza, 8 puško-mitraljeza, 80 karabina, 50 ručnih bombi, te nekoliko hiljada municije. Istoga dana neprijatelj je uputio pomoć iz Otočca. Ista kolona naišla je na našu zasjedu. Kolonu su sačinjavali crnokošuljaši. Neprijatelj je bio momentalno razbijen, te ih je oko 50 palo na mjestu. Drugi dio uspio je izmaknuti nazad, a treći je iskoristio najbliže zaklone. Neprijatelj je bio zaokružen i prisiljen na predaju. Zarobljeno 95 crnokošuljaša, 4 teška mitraljeza, 7 puško-mitraljeza, 80 pušaka i mnogo drugog ratnog materijala. Sa naše strane poginuo jedan partizan. 2. I neprijatelj je poduzeo da probije obruč kod Gradine i Vranovače, naoružan bacačima mina. Naišavši na našu zasjedu, uslijed ogromne nadmoćnosti neprijatelju je uspjelo da potisne našu zasjedu, ali nakon kratkog vremena partizani su odbili neprijatelja. Sa strane neprijatelja bilo je oko 50 mrtvih i ranjenih, a na našoj strani imali smo 7 mrtvih. Istoga dana naišao je na našu zasjedu jedan neprijateljski kamion sa 4 domobrana, jedan poštar i šofer. Na poziv na predaju jedan od domobrana dao je otpor, našto su partizani na isti način odgovorili, te je isti pao mrtav. Ostali su razoružani i pušteni svojim kućama. Zarobljeno tri karabina, jedan puško-m., 6 ručnih bombi i 180 metaka.

PRIMORSKO-GORANSKI PARTIZ. ODRED

I bataljon »Marka Trbovića«

14. XII likvidiran je jedan špijun i pljačkaš. 24. XII zaplijenjen je transport stoke što je kupljena na sajmu u Ogulinu i upućena za talijansku vojsku na Sušaku. Zaplijenjeno je 12 komada,

¹⁰ Bjelopolje

te je sve zaklano i spremljeno za zimu kao rezerva. Gonič je neprekidno pokušavao da bježi, te je konačno bio likvidiran. 25. XII prešlo je [na] našu stranu 7 domobranskih vojnika, svi Hrvati, trojica od njih sa potpunom ratnom spremom a četvorica u uniformama bez oružja. 24. XII strijeljan je pred narodom, a osuđen po NOO radi pljačke, narodu poznati pljačkaš i izdajica. 28. XII izvršen je napad na pilanu u Jasenku, zarobljeno 100 metara remenja upotreblivog za djonove. Iste noći zarobljen je transport od 4.600 kom. cigareta upućenih za domobransku vojsku u Jasenku.

II bataljon »Matije Gubca«: 17. XII izvršena je neuspjela akcija na pruzi Lokve-Fužine. Uzrok neuspjeha je u eksplozivu, koji nije reagirao na eksploziju detonata. 21. XII ista jedinica izvršila je akciju na pruzi kod fužinskog mosta. Eksplozijom je uništena ralica i stroj, promet obustavljen 18 sati. Materijalna šteta ostala nepoznata. Talijanska patrola krenula je u progon partizana koji su izvršili akciju, a što im je omogućavao trag po snijegu. Dvojica drugova došavši u šumu sklonili su se u jednoj praznoj kolibi i u nedostatku opreznosti iznenadno su okruženi sa strane neprijatelja. Neprijatelj je žestokom vatrom otvorio vatru na baraku, na što su partizani odgovorili vatrom iznutra. Partizani su kroz prozor naglavce poskakali u snijeg i uspjeli pobjeći ispred usta mitraljeza. Na strani neprijatelja ostao je mrtav jedan oficir, jedan narednik i nekoliko vojnika. Slijedećega dana neprijatelj je krenuo u pravcu logora po sniježnom tragu. Jedinica je bila blagovremeno obaviještena i zauzela položaj. Kad se neprijatelj približio, netko je između partizana dao paničku izjavu o nekom naredjenju za odstupanje, na što je puško-mitraljezac otstupio. Time je omogućeno neprijatelju da prodre do logora. Daljnja borba bila je neuspjela, a o slučaju se vodi istraga. 19. XII jedna diverzionna grupa krenula je na izvršenje akcije na pruzi. Zbog strašnog vremena grupa se je nakon tri dana vratila u logor. Akcija nije uspjela. Ista grupa zarobila je dva komada državne stoke. Sušačka jedinica obnavlja se, zasad, a znamo samo to da je izgubljeno mnogo oružja. Potankosti o tome javit ćemo slijedeći put. Ovih dana nesretnim slučajem teško je ranjen komesar I bataljona. Izgledi na ozdravljenje su dobri. Ovih dana strijeljali su Talijani poznatog i u narodu popularnog doktora Ivu Sobola, strijeljan je kao naš simpatizer i suradnik.

Po cijelom našem teritoriju jasno se vidi da neprijatelj prelazi u odbranu. Kopaju rovove, grade mitraljeska gnijezda, postavljaju žice, podižu kamenite zidove sa puškarnicama i razaraju puteve kao pristupe k svojim položajima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Zastupa komandanta

BR. 16

**NAREDBA O FORMIRANJU SLAVONSKOG NOP BATALJONA
OD 13 SIJEČNJA 1942 GODINE¹**

1/13—1. 42

Komanda Slavenskog narodno-oslobodilačkog partizanskog bataljona od 13 siječnja 1942 g."

N a r e d b a b r . 1

1. Po naredjenju Glavnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Hrvatskoj postavljen je Stab slavenskog narodno-oslobodilačkog partizanskog bataljona. Za komandanta Slavenskog narodno-oslobodilačkog partizanskog bataljona imenovan je drug JOZA (Ćiro)³, a za političkog komesara drug BRZI (Stari)⁴. U sastav štaba ulaze sljedeći drugovi: GAŠPAR⁵.

2. Narodno-oslobodilačke partizanske grupe koje operiraju u okolini Pšunja formiraju se u Prvu četnu Slavenskog narodno-oslobodilačkog partizanskog bataljona.

3. Narodno-oslobodilačke partizanske grupe koje operiraju u okolini Papuk—Krndija formiraju se u Drugu četnu Slavenskog narodno-oslobodilačkog partizanskog bataljona.

4. Narodno-oslobodilačke partizanske grupe koje operiraju u okolini Garića (Čazma, Garešnica, Bjelovar) formiraju se u Treću četnu Slavenskog narodno-oslobodilačkog partizanskog bataljona.

5. Čete sačinjavaju vodovi sa komandirima vodova i političkim delegatima i desetine sa desetarima. Komandire vodova, desetare i polit, delegate imenuje komandir i polit, komesar u četi. Vodovi i desetine označuju se sa: prvi, drugi, treći itd.

6. Za komandira Prve čete imenovan je drug PEPE (Vicko)", a za polit, komesara drug DAVID (Stari)⁷. Za komandira Druge čete imenovan je drug ČIĆA⁸, a za polit komesara drug DUŠKO.

¹ Naredbu je napisao narodni heroj Karlo Mrazović-Gašpar. Redakcija posjeduje prepis naredbe.

- Bataljon je formiran 24 prosinca 1941 god., kod s. Brusnika na Pšunju, a naredba je napisana tek 13 siječnja 1942 godine.

³ Ćiro Dropulić

⁴ Pavle Gregorić

⁵ Karlo Mrazović

⁶ Vicko Antić

⁷ Mirko Kljaić

⁸ Slobodan Ilić

Za komandira Treće čete imenovan je drug STIPE⁹, a dužnost polit, komesara vršit će dosadašnji polit, komesar Čazmanske grupe¹⁰.

7. Svi komandiri četa i polit, komesari treba da dostave izvještaje ovome štabu o sprovedenoj reorganizaciji po naredjenju Glavnog štaba za Hrvatsku. U isto vrijeme treba poslati brojno stanje partizana i naoružanje po jedinicama (čete, vodovi).

8. Svaki komandir čete ima da uputi hitno u ovaj štab po jednog dobro naoružanog partizana, sposobnog za odličnu kurirsku službu između ovog štaba i njegove čete.

9. Sve podređene čete dužne su ovom štabu svakog 8, 18 i 28. u mjesecu slati redovite izvještaje o brojnom stanju, naoružanju, akcijama i organizaciji, kao i izvještaje političkih komesara.

10. Sve podređene čete dužne su što prije poslati obračune o dosada potrošenom novcu, kao i izvještaj o novcu kojim raspolažu.

11. Točku 1. do uključivo točku 6. ove naredbe pročitati pred svim partizanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
potpis v. r.

Komandant,
potpis v. r.¹¹

Dostavljeno na znanje:
Glav. štabu za Hrvatsku

Dostavljeno na znanje i
postupak svim četama
ovog bataljona

Da je prepis vjeran svome originalu tvrdi i ovjerava:

Sef Štaba
IVIaksim¹²

⁹ Pavle Vukomanović

¹⁰ Alojz Vulinec, član Centralnog komiteta KPH, poginuo nesretnim slučajem kao politički komesar Treće čete Prvog slavonskog NOP bataljona nakon njegovog formiranja.

¹¹ Komandant je tada bio Karlo Mrazović-Gašpar, a politički komesar Bogdan Crnobrnja, ali u prepisu naredbe, kojim Redakcija raspolaže, nisu u potpisu napisana imena nego samo — potpis v. r. Mane Trbojević proslijedio je ovu naredbu Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske tek posle formiranja Treće operativne zone.

¹² Mane Trbojević

BR. 17

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 14 SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA**

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAR. OSLOB. PART. ODREDA
Broj 16./42
Dne 14 januara 1942 g.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ BR. 5

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE**

Akcije I bataljona:

Dne 10. o. mj. jedna partizanska patrola ubila je u kući žandarmerijskog podnarednika Janka, poznatog krvoloka i ustašu, u Jasenku. Tom prilikom, nesretnim slučajem, smrtno je ranjen jedan naš simpatizer koji je pomagao izvršenju te akcije. Isti je od dobijene rane umro.

Part, vod u Jasenku zaplijenio je 350 litara benzina.

Blokada jasenačke posade domobrana i žandara je potpuna, njihova veza s vanjskim svijetom je potpuno onemogućena. Mi kontrolišemo cestu Jasenak—Ogulin, te smo zabranili svaki odlazak iz oslobođenog teritorija bez naše izričite propusnice.

Prema vašem pismu br. 1/42 od 1. I. o. g.¹ još do sada nijesmo mogli ništa preduzeti iz razloga ogromno velikog snijega. Ali u planu imamo neke akcije, ako nam ikako vrijeme dozvoli. I akcije na pruzi, koje su bile jedine odmah izvodiive, nismo izvršili iz razloga što se eksploziv nalazio u primorskim logorima.

Akcije II bataljona:

Dne 5 januara izvršena je akcija na pruzi kod Plasa, koja je uspjela u potpunosti, tako da je promet bio zaustavljen 20 sati.

Dne 31. XII. pr. g. teško je ranjen sa 4 hitca jedan ustaški konfident, Stanko Starčević u Vratima, koji je Talijanima pokazao logor u Liču. Akcija je naišla na dobar odjek u čitavom kraju.

U pismu od 20. XII. pr. g., koje smo primili 13. o. mj., obavještavaju nas drugovi iz Zagreba da je prema naredbi Vrhovnog štaba Jugoslavije bilo dano naredjenje našim part. jedinicama da potpuno onesposobe prugu Sušak—Zagreb. Mi to naredjenje nismo primili. Ali mi smatramo to isto za dužnost, kao i da smo ga pri-

¹ Redakcija ne posjeduje ovaj dokument.

mili, no kako ni onda tako ni danas nismo imali ni materijala ni snaga da posve onesposobimo tu prugu. Mi danas forsiramo u svim jedinicama uz prugu što češće akcije na njoj, što se uostalom vidi iz izvještaja o akcijama. Za napraviti jednu akciju većega stila, srušiti tunel, most, tu bi potrebno bilo bar 3 puta više eksploziva nego što ga mi imamo, ali snage oružane za to imamo.

INFORMATIVNI IZVJEŠTAJ

Prema obavještenjima iz Primorja, Talijani se povlače iz Senja i okoline, ali ne svi, već određeni dio njihovih snaga. Posljednjih je dana opaženo živo kretanje njihovih kamiona u smjeru Senj—Kraljevica. Isto tako ispražnjene su neke ubikacije i u Novom. Prema nekim informacijama, došlo je u Senju do sukoba između Hrvata i talijanske vojske radi konkurencije u kupovini nekih živežnih namirnica. Navodno su išla pojačanja iz Novoga u pomoć u Senj. Prema još potpuno nepotvrđenim vijestima bilo je 8 mrtvih.

U Ledenicama prisiljavaju Talijani civilno pučanstvo, sve muškarce sposobne za vojsku, da spavaju zajednički u određenim prostorijama, kako bi se nad njima mogla vršiti što stroža kontrola njihovog kretanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:
Mijo Vuletić³

Komandant:
Veljko Kovačević

³ Prostorije za smještaj
³ Ivo Vejvoda

PA 22
 M.H.O. O.H.P.J.
 APREK SATELE - REPRODUKCIJSKI PISL
 Sp. Pr. 3/1
 14. januar 1972

Primorsko-Goranske nar. oslob. part. Obede

Jedinica	Partizanski odredi	Mobilizacija	Antiterroristi.	Mitracijski odredi	Ničuljeva talibanerija	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis	Priliv - otis
I Batofon	218	20			4	1	100	9	7	4	27	9.25	811	26	306				
II Batofon	180	17			10	1	137	1	3	6	28	2300	20	57	195				
Skupaj	398	37			14	2	237	10	10	10	55	2203	931	63	225				

Avg. mudi biseri
 1. part. zona 94, 1. del 14, 2. del 10, 10
 mudi biseri 127, 147, 10, 10, 10
 1. del 20.00

Miro Kralj
 Velko Korošič

Fotokopija dokumenta br. 18

BR. 18

BROJNO STANJE PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 14 SIJEČNJA 1942 GODINE

BROJNO STANJE

Primorsko-Goranskog Nar. oslob. part. Odreda
na dan 14 januara 1942 god.

Jedinica	Partizana u odredima	mobilsanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talijanskih	pušaka mauzera	pušaka talijanskih	raznih vojnih pušaka	civilnih pušaka	pištolja	metaka mauzer	metaka talijanskih	bombe	eksplozije za razaranje	Napomena	
I. Batalj.	218	20			4	1	100	9	7	4	27	9.283	811	26	30 ek.	Jedan puškomit pokvaren	
II. Batalj.	180	17			10	1	137	1	3	6	28	23.500	20	57	195	Broj mobilisanih je mnogo veći i poslaćemo ga idući put. Ovo je po mobilisanim izveštaj sa- mo nekih jedinica.	
Svega:	398	37			14	2	237	10	10	10	55	32.783	818	63 ¹	225		

Polit, komesar:
Mijo VuletićKomandant:
Veljko Kovačević¹ U originalu je omaškom napisano 63 umjesto 83.
⁵ Ivo Vejvoda

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
14 SIJEČNJA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA
JUGOSLAVIJE O OSNOVNIM NEDOSTACIMA NA TERENU I
STANJU JEDINICA U GORSKOM KOTARU I HRVATSKOM
PRIMORJU**

**GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 2/42
14. I. 1942 god.**

**VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE**

Primili smo vaše pismo upućeno CK-u Komunističke partije Hrvatske.

Glavnom štabu nar.-oslobod. partiz. odreda Hrvatske 1941—1942 g.¹

Pismo nam je pomoglo da se upoznamo sa općom situacijom, našim zadaćama i nedostacima. Naše razumijevanje iz toga vidjet ćete iz odgovora i pitanja koja slijede.

I. Naš nedostatak u vršenju operacija na veća mjesta jeste jedan od najtežih koje trebamo savladati. Neke od naših jedinica već su nastupile na rješavanje toga zadatka. Kao primjer navodimo blokiranje jačih neprijateljskih upornih tačaka: Korenica u Lici, Vojnić na Kordunu, te' Jasenak u Gorskom Kotaru. Činjenica je i to da su tomu pristupile tek najbolje naše jedinice, dok uglavnom naše snage ostaju usitnjene, međusobno operativno slabo povezane, te zaostaju daleko iza naših ofanzivnih jedinica. Karakter borbe naših najboljih jedinica u blokiranju nadmoćnijih snaga neprijatelja govori o tome da se drži neprekidan borbeni kontakt sa neprijateljem, te da se drži ofanzivni karakter borbe. Najveći nedostatak je što se na takvoj borbenoj visini nalaze tek pojedine naše jedinice, dok većina naših snaga nalazi se u samostalnom vršenju manjih akcija, odbrani, a dobar dio i pasivan u odnosu na uključenje svih naših snaga u plansku ofanzivnu borbu. Glavni zadatak leži na komandnom sastavu odozgora do dolje, koji su dužni povesti i u borbi voditi. Svjesni smo i toga da samo kroz borbu i borbom postaju naše jedinice borbeno sposobne i naoružane. Osnovna poteškoća nalazi se u militarizaciji partizana i komandnog sastava, koji nedostatak također rješava sama borba.

¹ Vidi dok. br. 1.

II. Naš nedostatak u razoružavanju demoralizirajuće hrvatske vojske. Po tom pitanju kao i po gornjem nalazimo se u toku njegovog rješenja. Mi još do sada nismo uspjeli pobunu nametnuti i njome rukovoditi od većeg značaja, ali se borimo u tome da se povezujemo sa svima neprijateljskima upornim tačkama. Po tom pitanju imademo i nekih uspjeha. Razoružane su na taj način nekoliko neprijateljskih jedinica. Nezadovoljstvo kao i naše simpatije nastojimo iskoristiti svim silama kod vojske, žandara, talijanske vojske i ustaša. Primjer navodimo: Vojnić-stanica—Kordun, žandarmeriska stanica u Baniji, gdje su komandanti posada organizirali predaju i prelaze na našu stranu; takih primjera i slučajeva imademo mnogo. Isto tako dosta pregovora u cilju razoružanja nalaze se u toku. Isto tako budno pratimo razvijajuću situaciju među neprijateljskim redovima, a na osnovu njemačkih poraza na istočnom frontu, koji presudno utječu na uslove naše borbe. U tome nam mnogo nedostaje informacija, kako bi mogli sa proširenjem i prikazivanjima razvitka borbe na istočnom frontu utjecati što jače na stvaranje i poboljšanje općih uslova naše borbe. Radio [aparati] koje imamo bivaju sedam do deset, pa i više dana neupotrebivi, a što nam je osnovni izvor tih podataka.

III. Naš nedostatak u korišćenju i uvlačenju mačekovaca u naše redove jeste očigledan, ali po tom pitanju teško ćemo doći do krupnijih rezultata, jer oštrina današnje borbe za njih jeste, iako nisu naši neprijatelji, pretežak zadatak. Što se tiče teritorija pod našim uticajem, na njemu su svi ti i takovi ljudi uključeni u današnju borbu. Naravno da je to premalo i sitnica u odnosu na opće uvlačenje i aktiviziranje tih ljudi na cijelom našem teritoriju. Slabe i nikakve veze sa ne po nama dominirajućim teritorijem jedan je od glavnih razloga toga nedostatka. Svjesni smo da kako pojedinci tako i mase, spremni da se uključe u današnju narodnu borbu, nisu obuhvaćeni. [Po] direktivi o stavu prema Mačeku i njegovoj politici pasivnosti, kao i naš stav, koji izlazi iz te direktive, prema svim i svakom takvom mišljenju, postupićemo i sprovesti [je] u život boreći se protiv svake i bilo u kojoj formi zavijene pasivnosti, te aktivizirajući sve raspoložive snage.

IV. Vaša naredba za trista partizana, koji će se uključiti u Prvu proletersku brigadu. Izdali smo naredbu² o izboru, a na osnovu dobrovoljnog javljanja po svim našim jedinicama. Međutim potrebno nam je da nam dadete uputstva po slijedećim pitanjima.

a) U naredbi nije ukazano o naoružanju. U slučaju kada mi naoružamo ili skinemo potrebno naoružanje za taj bataljon od našeg naoružanja, to će se mnogo odraziti na naše snage, zbog toga što ćemo biti prisiljeni da taj teret prebacimo na najbolje naše jedinice, a kojih je malo, pošto ostale jedinice [stoje slabije] a kojih

² Vidi dok. br. 14.

ima da tek jedan dio je naoružan od njihovog sastava. Oduzimajući oružje od tih jedinica značilo bi njihovo veliko slabljenje u momentu kada njihovo naoružanje i borbena sposobnost zaostaju u rješavanju svojih zadataka u današnjoj situaciji. Prebacimo li taj teret na najbolje naše jedinice — borbenu sposobne i naoružane, to će mnogo utjecati na produženje opće naše borbe, jer baš one slijede u stopu razvijajuću situaciju i njihova borba i uspjesi najjača je snaga koja pokreće ostale naše snage i podržava u borbi, kao i ozbiljnost naših snaga pred neprijateljem, te demoralizirajući neprijateljske redove.

b) Po pitanju sastava potrebno nam je slijedeće uputstvo. Koliko možemo uključiti u taj bataljon odgovarajućih mobiliziranih drugova, a koliko smo obavezni uključiti iskusnih boraca. Mi imamo uslova mobilisati u primorskom kraju dobrih odgovarajućih drugova Hrvata, a koji leže neiskorišteni, isto tako i Banija (kod Siska) može da povuče iz čisto hrvatskih krajeva, a koji su za sada u borbu neuključeni. Sa naše strane bilo bi poželjno da sastavimo taj bataljon od odgovarajućih mobiliziranih ili nedugo mobiliziranih drugova.

V. Mi smo tražili da nam dostavite imena drugova po kojima bi nazivali ili čija imena bi nosili naši bataljoni. Tih imena još do danas nismo primili.

VI. Pomozite nam sa uputstvima po operativnom dijelu, naročito u sadašnjim zimskim uslovima. Vaše bogatije iskustvo i pregled iskustva opće naše borbe da nam pomogne u rješavanju naših zadataka.

Uvjeravamo vas da ćemo kao i do sada sa punom vjerom u naše rukovodstvo i snage naroda savladavati sve teškoće, te izvršavati pred nas postavljene zadatke.

Ja (Seljo³) obišao sam Gorski Kotar i Primorje od 28. XII. 41 i vratio se u Štab 12. I. 42. Zadržao sam se malo dugo zbog poteškoća kretanja po debelom snijegu, a koji je kod nas ovih dana naročito velik. Gorski Kotar i Primorje zaostaju u svakom pogledu od udarnih naših jedinica, a koje su udarne postale sa svojom aktivnošću. Vojna organizacija i organizacija štabova nalaze se u organizacionom razvitku. Isto tako i mobilizaciono, a naročito Primorje, poprima opći karakter u obrazovanju partizanskih jedinica i uspostavi šumskih logora. Sve njihove jedinice organizaciono, političkom djelatnošću i psihički prilijepljene su na svoja sela. Oni nisu uspjeli da stvore ozbiljniju udarnu jedinicu sa većim sastavom, naoružanjem, kao i osposobljenu za rješavanje krupnih vojnih zadataka. Istoga dana krenuo je na put i drug komandant (Vladić⁴). Sa istim zadatkom, on je krenuo u Liku, od kuda se još do danas nije vratio, čemu je razlog što je komandant Ličke grupe

³ Narodni heroj Franjo Ogulinac

⁴ Ivo Rukavina

Vlado Četković teže ranjen baš u početku najozbiljnije po obimu vojne operacije na Korenicu, te je drug Vladić po svoj prilici preuzeo rukovodstvo operacije, a kojoj je zadaća razoružanje koreničke posade talijanske vojske u jačini oko 1.000. Prvo opsjeđanje bilo je uspješno, te je povodom blokade uspješno razbijeno dve kolone pojačanja, te zarobljeno 26 teških i lakih mitraljeza, 160 pušaka i drugog ratnog materijala. Momentalna situacija je nepoznata.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Polit, komesar:
V. Katić⁵

Zastupa komandanta:
M. Snagić-Seljo

BR. 20

IZVJEŠTAJ ŠTABA KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 15 SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O OSLOBODENJU VOJNICA'

STAB PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE 15-1-42, BR. 68

KOMANDANTU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Pored manjih operacija, o kojima ću poslati izvještaj sljedećom poštom, izvršena je i sljedeća: Nakon dvadesetodnevnog opsade Vojnića garnizon je pokušao probiti obruč opsade. Komandant I bataljona pustio neprijatelja da sade u dolinu kojom prolazi željeznička pruga, a u međuvremenu je izvršio raspored svojih snaga i opkolio neprijatelja. Nakon tročasovne borbe, u kojoj je neprijatelj imao 40 mrtvih i 40 ranjenih, predao se je. Ratni plijen: 6 teških mitraljeza sa tovarnim grlima i rezervnim dijelovima, 10 pm., 300 karabina i municije, 2 bacača mina sa 5 mina, i mnogo drugog materijala, 410 zarobljenika, uračunavajući i ranjene, od kojih 9 oficira, 1 oficir ranjen i 1 poginuo.

Detalje postupka sa domobranima i vođenje istrage poslaću sljedećom poštom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar

Komandant

⁵ Vladimir Bakarić

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

BR. 21

**PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP OD-
REDA HRVATSKE OD 15 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM
KOMITETU KPH O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI**

G. Š. 15. I. 1942 god.

Dragi drugovi,

Primili smo pismo V. Š-a i C. K. K. P. J.¹, vaše pismo² i poslani materijal. Iz priloženog ćete materijala vidjeti kako smo shvatili direktive. Komesarske upute još nisu gotove, ali će biti za dan dva. U okružnici, kojom obavještavamo štabove o događajima u Srbiji u vezi s Dražom Mihailovićem nije direktno napadnuta ni jugoslavenska ni engleska vlada, nego su samo naznačeni elementi optužbe. To je učinjeno s razloga, jer će u komesarskim uputama biti točno naznačeno kako treba u tom pogledu postupati. Inače bi, uslijed slabog komesarskog kadra, moglo doći do krupnih sektaških pogrešaka, koje bi mogle nanijeti velike štete partizanskim odredima. Komesarske ćemo vam upute poslati sljedećom poštom.

Mnogo se mučimo oko uspostave direktne veze s vama. U obzir nam dolaze samo male željezničke stanice u našoj neposrednoj blizini. I na tom smo putu vezani na part. organizacije koje u tim mjestima nemaju gotovo nikakvog uticaja. Drug³ koji je vašeg kurira obično pratio, jedini je partijac u dosadašnjem mjestu. On više ne dolazi u obzir, jer će i sam morati ovih dana preći nama. Do sada su dva puta bili žandari u njegovoj kući i tamo — kako nam kažu — nekoga čekali. Nije nam jasno radi li se o provali u vezi s nama ili su žandari došli zbog neke soli, koju je u njegovoj kući ostavio komandir jednog četničkog odreda. Kao svoju zamjenu, on nam je ponudio svoga brata, ali ne znamo hoćemo li se takvom zamjenom moći uopće poslužiti (brat stanuje s njim). Eventualno bi opet mogla doći u obzir ona prva javka⁴ koju smo imali. No to samo u slučaju ako ga ne budu tražili još kojih 20 dana. Vaš bi se kurir mogao eventualno poslužiti za vezu s onim čovjekom⁵ koji ga je redovno dočekivao. Tog čovjeka ćemo vam gore poslati, pa s njim uredite tu stvar. Napominjemo uzgred da je i on ugrožen provalom iz Ogulina.

Do sada se redovno u vlaku moglo putovati bez poteškoća, a jednako tako nije bilo nikakvih poteškoća ni na samoj stanici.

¹ Vidi dok. br. 1.

² Redakcija ne posjeduje ovo pismo.

³ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

⁴ Dane Latas

⁵ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

"Motorista" nam je pričao kako su se i u tom pravcu prilike pogoršale. No ipak izgleda da ni to pogoršanje nije baš od odlučujuće važnosti.

O uspostavi naših veza razgovarali smo sa sekretarom KK⁷ i sa Slavkom⁸. Obojica su još bespomoćniji nego mi. Cini se da će se netko od nas morati sam lično onamo uputiti, jer inače neće od toga biti ništa. Ako vam kurir kaže da možete slijedeći put preko njega poslati kurira, vi to svakako učinite u dogovoru s njim. U drugom ćete nam slučaju morati pribaviti nekoliko bianko-propusnica, pa ćemo sami slati kurire.

Od svih smo štabova odreda tražili da uspostave punktove za primanje ljudi, a jednako tako i od OK Korduna. To ide užasno sporo. Naročito je povoljne prilike imao OK Kordun, ali ih je zbog mlitavosti propustio. Oni uopće u svemu svom radu idu linijom najmanjeg otpora i isključivo su sami krivi što s vama nemaju veze.

Prema karti nema uopće pogodnog mjesta za naše seljenje. U takvom ćemo slučaju morati seliti ili u P.[etrovu] Goru ili u Liku ili u Gorski Kotar⁹. U svakom ćemo slučaju izgubiti mogućnost da se povežemo s ostalim odredima. U koliko ne bismo bili provaljeni, postojala bi uvijek mogućnost da ostanemo u ovom kraju, jer on po sebi nije tako značajan, da bi neprijatelj upotrebio veće snage za čišćenje. U slučaju pak redovnog čišćenja imali bismo uvijek prilike da mu se uklonimo i ponovno naselimo. Sada nam više to nije moguće, jer za nas uslijed velikog prometa znadu već i čitava sela, u kojima ima svakakvih elemenata.

Po našim će informacijama Primorje u najskorije vrijeme uspostaviti vezu s vama, kako za primanje ljudi, tako i za ostale veze. Za prijem većeg broja ljudi morala bi se pretresti mogućnost dolaska cestom preko Pizarovine, ali tek nakon svršenih borbi na Kordunu. Druga bi mogućnost bila da se ljudi [prebacuju] preko Sreza samoborskog i jaščanskog prema Gorskom Kotaru barem do Dubrava. Tim je putem bio polazio Talijan¹⁰.

U zadnjem je transportu prema Gorskom Kotaru pao Stipe Dugi¹¹ i njegova djevojka (Ivica Š.)¹². Naletjeli su na zasjedu u

⁷ Boško Šnajder

⁸ Dušan Livada, tada sekretar Kotarskog komiteta KPH — Slunj

⁹ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

¹⁰ Glavni štab NOP odreda Hrvatske nalazio se tada u selu Zbjegu (Slunjski kotar).

¹¹ Rigoletto Martini, član Centralnog komiteta KP Italije. Jedno vrijeme boravio u Zagrebu, pa na svoju ruku pošao za Italiju i bio uhvaćen u Sloveniji, 1941 god., od karabinjera. Kasnije umro na Liparima kao zatočenik.

¹² Stipe Daković

¹³ Ivica Svare

šumi, koja je odmah otvorila na njih vatru. Stipe je pao ranjen već prvim plotunom. Pokušao se dići, a drugarica mu je pomagala. Izgleda da je ponovo ranjen drugim plotunom, pa su ih oboje žandari uhapsili. Naš kurir¹³ i B. Pop.¹⁴ su pucali iz revolvera na žandare, ali bez uspjeha. Uspjeli su pobjeći. Po nekim je vijestima Stipe umro na putu za bolnicu, a po nekim je u bolnici u Ogulinu¹⁵. Neki kažu i za drugaricu da je poginula od žandarske bombe, ali je više vjerojatna verzija da je živa otpremljena u Ogulin. Stvar se zbila u okolini Modruša u Kapeli. O borbama na Kordunu nemamo preciznijeg izvještaja od onih na osnovu kojih je sastavljen operativni izvještaj. Na jednoj nam ceduljici komandant KPO piše da stvar nije baš jako ozbiljna.

Prilažemo vam prepisku OK Primorje sa štabom Primorsko-goranskog partiz. odreda¹⁶, da biste mogli vidjeti kako je došlo do zategnutih odnosa i donijeti potrebne odluke za poboljšanje i normalizaciju tih odnosa. Mi ćemo s naše strane našem Štabu uputiti pismo, u kojem ćemo mu razjasniti njegov odnos prema forumima i organizacijama KP i istovremeno ga opomenuti zbog nepravilnog postupka prema OK (suvišno dijeljenje lekcija i ton). Vas pak molimo da isto učinite i za OK, naročito bi mu — po našem mišljenju — trebalo skrenuti pažnju da partizani priznaju KP i da stoga i s njom mogu saobraćati, zatim na nejasnu liniju u njihovom materijalu, a naročito nejasno motanje s riječima kao što su »veza partisko-političke naravi«, »politički potpadate pod OK« itd. te također na nedrugarski ton. Istovremeno bi OK trebalo upozoriti na sadašnji razvoj partizanske borbe kod nas i na stanje partizanskih organizacija, jer se shvaćanja OK odnose na period koji su partizanske organizacije već prošle. Tako je OK ostao na repu.

Što se tiče odnosa u novoosnovanom Banijskom OK, drug je Seljo¹⁷ također mišljenja da ima ovdje mnogo nezdravoga. Glavnu da krivnju nose drugovi iz Petrinje, a najviše sam privremeni sekretar OK¹⁸. Taj čovjek kao da nema nikakvog partijskog odgoja a niti ponašanja. On ide linijom manjeg otpora koja se ne ustručava niti pred saboterstvom i stoga vješto prekriva svoj nerad frazama i obmanjivanjem okoline. Kod Siščana je pak bilo dobrih namjera, ali nisu pravilno shvatili situaciju i svoj položaj. Nadalje je mišljenja da bi Starome¹⁹ trebalo pružiti pomoć, a da on svakako ostane sekretar.

¹³ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

¹⁴ Bogdan Popović

¹⁵ Stipe Đaković je umro u ogulinskoj bolnici.

¹⁶ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 41 i 52.

¹⁷ Franjo Ogulinac-Seljo

¹⁸ Artur Turkulin

¹⁹ Narodni heroj Vlado Janić-Cape

Veselilo bi nas, da se i vas dvojica pojavite ovdje, ali bi nas još više veselilo 1. da se vi uspijete gore*⁰ održati i 2. da i mi gore dođemo.

Sada lista naših želja: žniranci, žilete za brijanje, vazelin za cipele, ulje za cipele, noževe (kuhinjske), žlice, noteze, boju za ja-stučić za štambilju, pisaći tanki papir, indigo, papir obični, glicerin, konac, igle, velike škare, nož za papir rezati, rajsnegle, mašinu za šišanje, jod, mast za rane, nešto protiv zubobolje, gumirabiku, sapun za veš.

Sa drugarskim pozdravom
SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

VI.²¹

BR. 22

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
15 SIJEČNJA 1942 GOD. ŠTABU PRIMORSKO-GORANSKOG
NOP ODREDA ZA RJEŠAVANJE TEKUĆIH ZADATAKA I RE-
GULISANJE ODNOSA SA OKRUŽNIM KOMITETOM KPPI PRI-
MORJE¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 3/42
15. I. 1942 god.

KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

I. Šaljemo vam našu naredbu br. 4², te okružnicu o razvoju partizanskih borbi u Srbiji i dijelu Bosne³. Iz toga ćete materijala razabrati da su, osim okupatora i njegovih plaćenika, i ostale reakcionarne snage aktivno poradile u cilju našeg uništenja. Držanje je londonske i jugoslavenske vlade — prema tom materijalu — neprijateljsko prema partizanima. Razlog je jasan — Hitler ih je uspio prestrašiti baukom revolucije. Taj stav nas sili da poduzmemo sve korake ne samo za učvršćenje i proširenje partizanskog po-

²⁰ Odnosi se na Zagreb.

²¹ Vladimir Bakarić

¹ Redakcija posjeduje kopiju uputstva.

² Vidi dok. br. 14.

³ Redakcija ne posjeduje ovu okružnicu.

L

kreta, nego i za osiguranje njegovog jedinstva protiv nastojanja naše domaće reakcije.

U cilju pojačanja partizanske borbe, kao i u cilju popularizacije glavnog i najdosljednijeg nosioca borbe za narodno oslobođenje, formirao je Vrhovni štab Prvu proletersku narodno-oslobodilačku udarnu brigadu. Na vas pada zadatak da mobilizirate znatan dio hrvatskog bataljona te brigade. Kod te ćete mobilizacije u svemu postupiti po našoj naredbi, a povrh toga ćete obratiti naročitu pažnju na ljudstvo, koje po svojem socijalnom položaju i političkoj pripadnosti daje garancije da će ostati do kraja u borbi sve do pobjede i protiv svakog neprijatelja.

Kod tog ćete posla morati imati stalno na umu da se za Brigadu traže samo hrabri borci, koji će je — a time i nas — proslaviti i time popularizirati proletarijat kao prvoborca i u današnjoj etapi borbe. U Brigadu mogu nadalje doći samo takvi borci koji će borbi nacionalnog oslobođenja ostati vjerni i u slučaju ozbiljne pregrupacije snaga koje su danas u borbi (konkretno: izdaje domaće, pa čak i svjetske buržoazije krupne).

Na temelju priloženog materijala popularizirajte Brigadu kako među partizanima, tako i među građanstvom. Slijedećom ćemo vam poštom poslati još detaljnije upute za taj posao, no vi otpočnite s njim već sada.

Predlažemo vam da za mobilizaciju ljudstva angažirate, u smislu naredbe br. 4, druga Tomu Strižića.

Prema našoj približnoj procjeni vaš bi Odred trebao dati cca stotinu ljudi, a može i više. Nastojte mobilizirati što više novih ljudi, a i urediti mobilizacioni punkt gdje ćete mobilizirano ljudstvo pripremati budućim zadacima.

II. Pravilno ste postupili u traženju kontakta s domobranima u različitim neprijateljskim garnizonima. Pojačajte taj rad i imajte kod toga na umu da će nezadovoljstvo kod njih morati sve više rasti, te će prema tomu i rasti uslovi za njihovo razoružavanje, i prelaz na našu stranu. Morate nastojati da zgodnom politikom ubrzate taj prirodan proces. O toku nas pregovora redovno obavještavajte, a ne samo o svršenim faktima. Na ovaj vas način ne možemo pomoći niti savjetom niti direktivom.

Na osnovu iskustava, koje su partizanski odredi do danas imali, upozoravamo vas da ne dozvolite da se pregovori predugo otežu, jer se iza toga ponajčešće krije špekulacija pojedinih zapovjednika, koji otežu pregovore da bi se odlučili tek onda kad vide koja će strana biti jača.

III. Tačno je da se danas borite pod težim uslovima nego u vrijeme dok je neprijatelj šetao po vašem teritoriju u manjim grupicama. No ta vas stvar ne ispričava. Morat ćete pripremati ljude na veće akcije, a istovremeno i više precizirati vaše informativne izvještaje, da bismo vam mogli konkretno dati pomoć i zadatke.

Vaš je zadatak da iz sadašnjega defanzivnog karaktera borbe vaših jedinica pređete u ofanzivni karakter borbe u najskorije vrijeme. Odmah da pristupite intenzivnoj blokadi neprijateljskih upornih tačaka kao i sprečavanju njihovih transporta za snabdjevanje kao i njihove veze. Imajte u vidu da kako forma tako i oštrina borbe vaših jedinica daleko zaostaje od ostalih naših jedinica.

IV. Vaši se izvještaji o slučaju Vergaša razlikuju⁴. Nije isto je li netko likvidiran zbog štetočinskog rada ili zbog umorstva našeg jednog druga. Uбудuće izvještaji moraju biti precizni.

V. Vezu sa Zagrebom — ukoliko je morate imati — morate urediti sami. Povrh toga morate u najskorije vrijeme osigurati nekoliko javki i punktova za primanje ljudi iz Zagreba i drugih gradova. Ova je stvar hitna i morate je u najkraćem mogućem roku izvršiti. U gradovima se vrši mobilizacija ljudstva za partizane, pa je potrebno otvoriti niz kanala za njihovo prebacivanje. O učinjenom ćete nas smjesta obavijestiti.

Nije potrebno da šaljete nikome kopije izvještaja [upućenih] nama, jer smo danas mi jedini ti koji vam trebamo davati direktive i naloge po tim izvještajima. Prošlo je vrijeme kad je trebalo onako postupati.

VI. Vaš odnos prema OK KPH za Primorje nije bio pravilan. Nema nepravilnosti u tome što ste se obratili OK-u, jer mi priznajemo KPH pa možemo s njom, kao i s njenim organizacijama saobraćati. Vaše je međutim pismo puno dijeljenja lekcija i pisano tonom koji se prema KPH i njenim organizacijama ne smije upotrebljavati. Nepravilan odnos OK prema partizanima ne ovlašćuje vas da se i vi prema njemu odnosite nepravilno.

Pitanje stvaranja KK KPH u jednoj partizanskoj jedinici nije pitanje koje bi vas se direktno ticalo, nego ćete drugarski upozoriti drugove iz OK na necjelishodnost ovakvog formiranja KK. Morat ćete ih upozoriti da su zadaci KK pretežnim dijelom vezani na organizaciju života i mobiliziranje masa u borbu izvan same partizanske jedinice, pa da članovima KK, koji su ujedno partizani, neće biti moguće obavljati s uspjehom takav posao, jer oni moraju stalno biti u jedinici kao i svi drugi partizani. Ukoliko pak OK ne primi vaše sugestije, morat ćete mu prepustiti da radi ono što misli da mu je dužnost. Vi ćete s vaše strane učiniti sve da spriječite da se štetne posljedice takvog rada odraze u partizanskoj jedinici.

Vašom partizanskom propagandističkom djelatnošću nastavite bez obzira na držanje OK. Partizanskim akcijama ne smije smetati nikakvo pripovijedanje o tome kako bi ih tobože trebalo obustaviti zbog nekih progona u mjestima. Takve parole nisu dostojne borca za nacionalno oslobođenje i vi im nećete nasjesti. Vaša je

⁴ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 44, 102 i 113.

dužnost da takve parole raskrinkavate kao po neprijatelju ubačene. Naravna je stvar, da morate nastojati vaše akcije politički pripremiti, da ne bi neprijatelju uspjelo pokolebati povjerenje naroda u vas.

Što se tiče propagandističkog materijala, vi ste ovlašteni da u vaše ime i na vašu odgovornost izdajete sav materijal koji smatrate potrebnim. Tu vam ne može nitko praviti nikakvih zapreka, sve dok vam ovaj Štab ne bi izričito zabranio takvo djelovanje.

VII. Zatraženi vam materijal, tj. hektograf i brošuru, ne možemo poslati, jer ih nemamo.

VIII. Tražimo od vas da najozbiljnije poradite na tome da vam veza s nama bude stalna i sigurna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

~ Zastupa komandanta

BR. 23

PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 15 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O POLITIČKOJ SITUACIJI NA KORDUNU¹

15. I. 42.

Dragi drugovi!

Seljo² se povratio, a Ivo³ — kako izgleda — opsjeda Korenicu. Imam posla preko glave. Htio sam poći na sastanak OK Korduna, koji se sutra održava, ali nemam vremena. Jučer sam bio na sjednici KK⁴.

Slavko⁵ je došao da me posjeti. Mnogo smo razgovarali, ali bi bilo potrebno još mnogo i mnogo razgovora. Kod njih je — kao i kod tamošnjeg štaba — zavladao neko čudno raspoloženje. Uživjeli su se u svoju republiku i prema njoj udešavaju sudbinu svijeta. Part, direktive sve idu linijom najmanjeg otpora. Po istoj se liniji gradi i part. organizacija. Na istoj je liniji i njihov pokušaj da se formira odbor NOF za Kordun. Oni na pr. nemaju općinskih ćelija, nego seoske, onda imaju kotarske komitete, koji se ne sačinjavaju po kotarskoj podjeli zemlje, nego po oslobođenom teritoriju. Iako su kotarevi veliki, dali su direktivu da se

¹ Original je pisan rukom.

² Narodni heroj Franjo Ogulinac

³ Narodni heroj Ivo Rukavina

⁴ Kotarski komitet KPH — Slunj

⁵ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

dijele na rejone (a ne možda na općine), koji su rejoni opet onako po zgodnosti oslobođenog teritorija raspoređeni. Ja sam ukazao štabu na nepravilnost takvog postavljanja organizacionog pitanja, a on je stvar — kako izgleda — riješio tako da je te rejonske komitete prekrstio u općinske i mirna Bosna. Rejonski, općinski i sreski odbori NOF postoje u oslobođenom dijelu, u neoslobođenom su ih tek ovdje počeli formirati nakon zadnjeg sastanka KK, na kojemu sam bio.

Kako smo mi ovdje vlast, to su ovi ljudi također »komunisti«. Uvreda je, ako nekome kažeš da nije. Posljedica je toga, da ovdje partija teži k — **nelegalnosti**. Boje se ljudima kazati tko je u partiji, a tko nije, da ne bi nastalo sporova. Nema tu onoga da to javno kažu i objave tko sve može biti partijcem, što bi riješilo sve te sporove, nego se muče na ovaj način. Iz tih razloga na pr. u odborima NOF partijsku liniju proturaju preko pojedinaca (često puta i nepartijaca) a ne preko part. frakcije. I konferenciju za Kordun (NOF) su sazvali preko jednog sreskog odbora, a ne OK Partije. Boje se izreći da je OK taj koji organizira sav ovaj život.

Posljedice takvog rada zaista nisu onakve, kakve mi tražimo. Ne možemo na taj način učvrstiti naše pozicije u nacionalno-oslob. borbi. Evo vam jednog primjera. U mjestu gdje smo se mi trebali smjestiti⁶, postoje dva takva novopečena »komunista«. Jedan je jerezovac, sada pretsjednik seoskog odbora, drugi samostalac, bio je komandir voda. Obojica su vodili jedan protiv drugoga borbu za prevlast u selu. Obojica su na starim pozicijama, a nikome se od njih nitko ne usuđuje kazati istinu u oči i postaviti ih na pravo mjesto. Part. jedinica to ne razumije, a direktive je ne uče tome. Rezultat će toga biti taj da će, uz malo jačanje pozicija jugosl. vlade, obojica nama okrenuti leđa i progoniti nas, a selo će se tome čuditi. Uostalom u tom je selu monarhističko raspoloženje prilično jako.

Veze s hrvatskim selima stoje vrlo slabo. Rad u tom pravcu postavljen je također na slabu osnovu. Sastoji se u tome da članovi KK preko svojih ličnih veza hvataju pojedince iz hrv. sela. Rezultati gotovo nikakvi. Istovremeno se u selima koja su pod potpunim »našim« utjecajem javlja ova pojava da ljudi na sva usta govore protiv Hrvata, a tek kad se pojavi koji Hrvat (kao naša Rajna) onda zašute i u neprilici počnu govoriti o nečemu drugomu. Govorio sam im i o tome da držanje ovih srpskih sela čini nemogućim prelaz hrvatskih k nama. Dao sam svima članovima KK u zadatak da razviju kampanju po srpskim selima za hvatanje veza s hrvatskim i za poboljšanje tih odnosa. Oni su to primili, a bilo im je nešto novo.

⁶ Močila kraj Slunja

⁷ Rajna Kravar

I s ovima ću našima imati borbe. Ništa mi se ne sviđa Kordunaški štab. Gospoda su postala samostalna pa ne nalaze potrebnim, da nas obavještavaju pravovremeno o svemu. Javljaju nam sve, ali po svršenim faktima. Seljo je blag prema njima, a ja bih bio oštar. Da nije bilo ovih uzbuna, koje su mi oduzimale vrijeme, bio bih iskoristio njihovu odsutnost, da uredim te odnose s Kordunom. Ovako mi je teže, jer se moram mrcvariti s diskusijama u stvarima, koje ne idu (zapravo) u moju nadležnost. Na pr. komandant (a ne možda štab) Korduna nas obavještava da su gore u toku borbe, koje ga prisiljavaju na pregrupiranje snaga, a da će nas kasnije o toku izvijestiti. Kao da smo arhiva. Istovremeno piše kako je neprijatelj opustošio sela i da ima 12—14.000 izbjeglica, neprijatelj je pod samom P.fetrovom] Gorom, a on ne zna njegove namjere, a odmah dodaje kako naša informacija o ofenzivi na P. Goru nije baš previše ozbiljna. Govori čak o frontalnom čišćenju nekog teritorija i paljenju zadnjih kuća itd....

Kod drugih je stvar slična, ali blaža. Oni nam ne šalju također izvještaje kako treba, ali ipak više. Ni oni ne nalaze potrebnim, da nam šalju konkretni materijal (na pr. o vezama Nedića s Likom), nego svoja mišljenja.

Ova su moja obojica blagi prema tim svojim kompanjonima, a oštri prema straži i drugima, a ja sam opet spreman, da idem obratnim pravcem. Man. je bio u ratu i mogao bi znati, što mu je dužnost, a jednako i ovi drugi, dok ove treba više gladiti i primjerom im pokazivati. Imati ću dosta posla, dok se to riješi. Da je išlo po mojem, mi bismo već imali oficire ovdje, ali ovi su išli izvidati na teren, koga će uzeti i sada će se to ostvariti tek koncem ovog mjeseca. Morao sam više jašiti na tome, no popustio sam njihovom »poznavanju stvari«. I to ćemo likvidirati.

U prilogu vam šaljem prepis pisma, adresovanog na Ivu, o kojem sam vam javio još prošli put. Ono o sastanku s Hrvatima odnosi se na mene, samo taj čovjek nije ništa znao za mene. Stvar istražujemo i pronašli smo izvor. Stvar će biti prilično teško likvidirati, iako nema baš velike opasnosti za naše živote sa strane ovih⁸.

Vrlo mi je žao Vicka⁹. Dečko bi se bio mogao lijepo razvijati. Niste mi ništa javili šta je s Brkom¹⁰.

⁸ Radi se o pismu koje je Dane Latas (javka iz Plaškog) uputio narodnom heroju Ivi Rukavini. U pismu ga upozorava da se pronose glasovi kako je on dao ubiti neke Srbe i kako drži tajne sastanke s Hrvatima. Zbog toga Srbi iz okoline (rezervna četa iz sela Zbjega) nemaju povjerenja u njega i spremaju se da ga ubiju. Navodni sastanak s Hrvatima je ustvari sastanak Kotarskog komiteta Slunj na kome je prisustvovao politički komesar Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske Vladimir Bakarić.

⁹ Vicko Raspor, tada sekretar Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku, bio je osuđen na smrt, ali je poslije pomilovan.

¹⁰ Narodni heroj Rade Končar

Svi vas mi molimo da nam svaki put napišete po nekoliko riječi o svemu što ima novoga u svijetu. Nemamo ovdje radija, a kako nismo spremni da se smatramo centrom svijeta, trebaju nam različite informacije.

U posljednje je vrijeme bilo nekoliko pokušaja neprijatelja da prodre u sela oko nas, a i jedan pokušaj da prodre u samo naše selo¹¹. Talijani su izrazili namjeru da se nasele u seosku školu (u koju stane oko 150 ljudi). Govorio sam s ovdašnjim ljudima da razore zgradu. U njoj su inače držali ženske i omladinske sastanke, a bolje se nije mogla upotrebiti, jer je blizu ceste. Od nas je dosta daleko (4 km). Ne znam što ih je omelo u tim nastojanjima. Vjerojatno snijeg. Jučer su bili u blizini. Tražili su od Srba da idu u vojsku za Istočni front. Naši su im postavljali zasjede, no uvijek prekasno. Seoske straže naime uvijek prekasno obavijeste, jer se boje sukoba na svojem terenu (da im ne bi palili kuće).

Molim vas, da napravite nekakve direktive za rad Partije u oslobođenim krajevima, a jednako tako i Skoja. Bez toga će ove organizacije slabo koračati napred. OK Korduna je preslab da bi nešto stvorio. Ne znam kako je u Lici. U Primorju i sami vidite iz kakvih trica oni prave pitanja i svadaju se međusobno. Treba pomoći, pomoći i opet pomoći.

Pozdravite mi sve poznate.

SMRT FAŠIZMU — SL. N!

vi.¹-

P. S. Molim Noru¹³, da ceduljicu odnese mojima ili da im nekako javi da sam živ i zdrav i da mi je dobro.

¹¹ Selo Zbjeg kod Slunja

¹² Vladimir Bakarić

¹³ Zlata Segvić

BR. 24

**PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 16 SI-
JEČNJA 1942 GOD. ŠTABU KORDUNAŠKOG NOP ODREDA O
ISKUSTVIMA STEČENIM PRILIKOM BLOKADE KORENICE**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 4/42
16. I. 1942 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA

Na osnovu vašeg operativnog izvještaja vidi se vaša aktivnost, a koja se sastoji uglavnom iz blokiranja neprijateljskih upornih tačaka. Taj vaš postupak je pravilan u odnosu na aktivnost kao i na formu borbe jedino odgovarajuću današnjoj situaciji. Međutim prema vašem operativnom izvještaju izgleda da je ta vaša aktivnost u njenoj djelatnosti preširoka. Samim time su neke od vaših jedinica preopterećene, kao na pr. I bataljon, dok sa druge strane II bataljon premalo, a III nikako nisu uključeni u tu borbu. U takvom stanju neminovne su poteškoće, a i propusti, te nije iskorištena potpuno sa vašom blokadom stvorena situacija kod neprijatelja. Blokirane su mnoge neprijateljske uporne tačke, a mi vam navodimo primjer Ličke grupe partiz. odreda kako su uspjeli u iskorišćenju blokadom stvorene situacije kod neprijatelja. Na osnovu blokade Korenice drugovi su uspjeli zarobiti oko 34 laka mitraljeza i oko 11 teških, te nanijeli neprijatelju velike gubitke (u mrtvima i ranjenima oko 130, još više zarobljenih, između kojih 6 oficira, i raznog ratnog materijala). Ove činjenice govore o tome kako se može neprijatelja smesti pomoću blokiranja njegovih upornih tačaka. Isto tako govore i o tome da su lički drugovi pravilno shvatili i iskoristili blokadom stvorenu situaciju, te njihova osiguranja u zasjedama bila su prema tome određena u takovoj jačini, da su mogli uspješno izvršiti svoj zadatak nanijevši neprijatelju ogromne gubitke, kao i zarobiti velike količine oružja, a naročito automatskog oružja. Iz vašeg operativnog izvještaja vidi se da ste premalo vodili računa o iskorištenju blokadom stvorene situacije. 21. XII vaša zasjeda na cesti Vojnić—Vojišnica škola bila je preslaba, te nije mogla iskoristiti taj momenat za uništenje neprijatelja. Iz operativnog izvještaja ne vidi se u kakovoj je situaciji 22. XII vaša zasjeda otvorila vatru na neprijateljsku kolonu koja se je kretala iz Vojnića prema školi. Samo tačnim operativnim izvještajima moći ćemo imati pregled o pravilnosti i nedostacima

naših operativnih jedinica. Kretanje u Vojnić Talijana i ustaša, nisu opće dočekani.

Vaš izvještaj u odnosu na neprijateljske namjere prema Petrovoj Gori nije obrazložen podacima, te ne vidimo na osnovu čega dolazite do takvog zaključka.

Pismo Vašeg zarobljenika Krizmanića uputili smo njegovoj porodici. Popratno pismo komandanta KPO smo zaustavili. Svaki se pismeni saobraćaj partizanskih štabova s civilnim licima, a naročito u mjestima i gradovima koja su daleko od naše kontrole, mora iskoristiti za pravilno objašnjavanje ciljeva naše borbe ljudima koji o tome nemaju prilike ništa čuti iz vjerodostojnih vrela. Pismo komandanta ne odgovara ovim zahtjevima, nego naprotiv sadržaje grubo neshvaćanje samog cilja borbe ...

Odobravamo prijedlog za izmjenu zarobljenika, a koji je komandant KPO uputio domobranskom zapovjedniku u Karlovcu.

U vezi sa sprovedbom naredbe br. 4¹ predložite nam oficira koji bi u Banijskom P. O. vršio mobilizaciju i pripremao ljudstvo za Proletersku brigadu. Naredite da se ispituju prilike i provede mobilizacija ljudstva u tu svrhu u Kotaru sisačkom.

Pošaljite detaljan izvještaj o okolnostima pod kojima je došlo do paljenja sela Gvozdansko, o čemu izvještava Stab B. P. O. Isto takav izvještaj podnesite i o pljački hrvatskih sela na vašem teritoriju od strane neprijatelja (IV bataljon)-, te o mobilizaciji hrvatskih seljaka za borbu protiv partizana.

Šaljemo vam 10 komada električnih detonatora namijenjenih za Banijsku komandu, pošaljite ih odmah. Iste je tražio drug Ilija Gromovnik (Partizan)³ u vrijeme kada je prolazio kroz ovaj Stab.

Naredite Banijskoj komandi da sakupi i sredi što detaljnije podatke o općoj situaciji Siska i okolice. Još do sada nismo primili nikakvih podataka iz tog područja. Isto tako da se izvijesti ovaj Stab o situaciji i djelovanju partizanskih jedinica u sektoru Une kako s naše tako i s bosanske strane, uključivo rejoni Kostajnica, Sunja i okolica. Na eksploziv sa naše strane nemojte računati.

Tražene vam municije ne možemo poslati.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić

Zastupa komandanta
M. Snagić Seljo

(M. P.)

¹ Vidi dok. br. 14.

¹ Misli se na teritorij gdje je prije toga bio Četvrti bataljon.

³ Narodni heroj Ivan Hariš

⁴ Ova rečenica je dopisana rukom.

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU
OD 20. SIJEČNJA 1942. GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH
O ORUŽANOJ BORBI I POLITIČKOJ SITUACIJI U DALMACIJI

PRIJEVOD¹

Ćaći.

Dragi drugovi, šaljem vam prijepis izvještaja iz Dalmacije o stanju partijskih organizacija i borbama dalmatinskih partizanskih odreda. Nakon posljednjeg izvještaja od 20. XII. 1941.² razvijala se situacija u Dalmaciji posljednjih mjeseci povoljno. Veoma je poraslo negodovanje masa protiv okupatora i ustaša i sve šire mase priključuju se aktivnoj borbi protiv neprijatelja.

U Dalmaciji vlada velika oskudica živežnih namirnica i iz pokrajine stižu vijesti o sve češćim slučajevima smrti zbog gladi. Naročito je glad teška među stanovništvom na otocima. Talijanski vojnici oduzimaju seljacima njihove male zalihe, jer ni talijanska vojska nema hrane. Okupatorov teror, njegova politika, pljačka, odnarođivanje, sve to sad već osjeća u većoj ili manjoj mjeri čitav narod. Osim toga, Pavelić sa svojim ustaškim banditima natjerao je seljake u šumu pokušajem da ih mobilizira, i tako oni pristupaju partizanskim narodno-oslobodilačkim odredima. Promjene na fronti, naša djelatnost i naša borba — to su glavni razlozi očitog poboljšanja situacije u posljednjim mjesecima.

Sabotaže. Prije su vršili sabotaže saih članovi Partije i simpatizeri. Danas u sabotažama učestvuje uglavnom čitava radnička klasa Splita. U pokrajini je također iz dana u dan bolje. Radnici rade polagano. Uništavaju dijelove mašina i sirovine. Uništavaju proizvedenu robu ili je proizvode loše kvalitete. Radnici nekih poduzeća dan za danom obavještavaju o izvršenim sabotažama. Naročito raste broj sabotaža na škverovima i željeznicama u Splitu.

Oružane akcije — Odred Livno:

3. XII. 1941. napali su ustaše i crne košulje selo Rastičevo. Partizani su ih dočekali i otvorili na njih vatru. Neprijatelj je imao mrtvih i ranjenih, te se je povukao iz sela.

¹ Original ovog dokumenta i dokumenta br. 27, zaplijenjeni su od neprijatelja i prevedeni na njemački jezik. Istorijsko odjeljenje Centralnog komiteta KPH, koje ove dokumente smatra vjerodostojnim, prevelo ih je sa njemačkog prijevoda. Prevođenjem su dokumenti svakako izgubili izvjesne stilske karakteristike zbog čega je Redakcija izvršila najnužnije ali sasvim neznatne prestilizacije tek pojedinih mjesta.

² Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 78.

4. XII. 1941. ranila je jedna partizanska grupa iz zasjede jednog motoristu, koji se je vozio na čelu kolone od 11 teretnjaka talijanske vojske. Talijani su odvezli ranjenog vozača i partizani su zaplijenili motorni kotač. Istog dana bila je zarobljena i razoružana jedna oružnička patrola.

5. XII. 1941. napadnuta je na putu Livno-Kupres kolona od 10 talijanskih teretnjaka. Obje strane otvorile su vatru iz strojnica. Borba je trajala dva sata i 17 minuta. Neprijatelj je bio prisiljen da se povuče. Zaplijenjeno je 6 teških strojnica, 15 pušaka, 100 bombi, mnogo municije za puške i strojnice i drugog ratnog materijala. Uništena su dva teretnjaka. Zarobljeni su bili jedan crnokošuljaš, jedan vodnik, jedan narednik i osam vojnika, od kojih su dvojica ranjeni. Prije te akcije partizani su razrezali na pruzi Livno—Glamoč telefonske i telegrafske žice u dužini od 127 stupova, a na liniji Livno—Donji Vakuf u dužini od 280 stupova. O akcijama, koje je poduzeo Livanjski odred u zadnjim danima mjeseca decembra, nemamo još izvještaja, jer su u tim krajevima bile jake sniježne vijavice.

Odred Sinj. — Nakon uspješne akcije u Panju, prilikom koje su ubijena dva oružnika, a 16 ih je zarobljeno, o čemu smo već izvijestili, izvršen je 3. I. 1942. napad iz zasjede na 4 talijanska teretnjaka na cesti Sinj—Livno. U toj borbi ubijena su 3 talijanska oficira (među njima i pukovnik D'Aloja Vito) i tri podoficira, a zarobljeno je 10 vojnika. Naknadno je stigao izvještaj o velikom broju mrtvih i ranjenih u toj akciji. S naše strane nije bilo gubitaka.

11. I. 1942. u Splitskom polju, jedan partizan³ ubio je jednog talijanskog oficira i jednog vojnika, koji su od njega tražili legitimaciju, a 50 metara dalje ranio dva talijanska vojnika i zatim se vratio u odred.

15. I. 1941. u Vi9 sati ujutro dočekala su dva druga iz splitskog odreda u Vrhmanuškoj ulici u Splitu zloglasnog bandita Hoffmana, te ga ubili⁴. Ubijen sa pet metaka iz pištolja, a prije toga udarili su ga čekićem po glavi tako žestoko, da se držak raspuknuo. Istog dana Talijani su ubili tri taoca.

Solinski odred. 18. I. 1942. bačena je bomba u oficirsku menzu u Solinu. Kažu da su dva oficira mrtva, a 4 ranjena. Čitav Solin je blokiran i nitko ne može ni u Solin ni iz njega.

³ Jakiša Baučić je umjesto legitimacije izvadio pištolj i ubio oficira i vojnika.

⁴ Antonija Hoffmana, funkcionera talijanske fašističke stranke u Splitu, koji je mučio uhapšene komuniste i rodoljube, ubili su Miloš Kalajzić, Vjekoslav Glavina (poginuo 1943. god.), Miloš Dvornik (poginuo kao politički komesar bataljona početkom 1945. god.) i Nikola Subota.

19. I. 1942. u Šibeniku su na jednoj livadi prerezani vratovi trojici oficira. Partizani iz okoline Dubrovnika i iz Metkovića uvršteni su u odred Dubrovnik—Hercegovina.⁵ Nemamo izvještaja o Pelješačkom odredu.

Šibenski odred, koji broji 100 partizana i dobro je naoružan, povukao se u Liku.⁶ Pripremaju se uvjeti za njegov povratak na stari teren.

13. I. 1942. napala je satnija iz Svilajä (odr. Sinj) oružničku stanicu u Muču. Borba je trajala od ranog jutra do 11 sati prije podne. U toj borbi partizani su nadvladali oružnike i zauzeli općinu, poštu, financijski odjel i oružničku stanicu. Muč se nalazi između Splita i Sinja. Ta akcija imala je veliki moralni uspjeh. Iz telegrama, koji su stigli na poštu u Splitu, saznali smo, da je Muč tražio pojačanje od Klisa, Klis od Sinja, Sinj od Omiša, Omiš od Splita, Split od Sušaka. Ali pojačanje nitko nije mogao poslati. Partizani su se povukli iz Muča. I u drugim dijelovima Dalmacije formiraju se partizanski odredi. Partizanski odred **Knin**, koji je već reorganiziran, djelovat će u planini Svilaji. Formira se odred u okolini **Poljica i Omiša**, a i na teritoriju Splita. Taj odred brojat će, osim Splitskana, oko 200 partizana. Posjeduje već 128 pušaka sa municijom i 3—4 strojnice. Priprema se važna akcija o kojoj ćemo naknadno

⁵ U to vrijeme postojali su Metkovički i Pelješački NOP odred (čete). Metkovički NOP odred nalazio se u dolini rijeke Neretve, između Stona i Metkovića, a imao je 20 do 30 boraca; bio je podijeljen na desetine koje su vršile diverzije i rušile telegrafске stupove. Pelješački odred imao je oko 25 boraca, a nalazio se između Kune i Pijavičine. On je onemogućavao saobraćaj okupatorskim jedinicama, napadao kamione i rušio telegrafске stupove.

Operativni štab za Hercegovinu (komandant Petar Drapšin-Ilić, poginuo nesretnim slučajem 1945. godine, politički komesar Miró Popara i njegov zamjenik Pavle Kovačević, obojica uhvaćeni od strane četnika i strijeljani u prvoj polovici 1942. godine) okružnicom Vrhovnog štaba dobio je operacijsku zonu čija je lijeva granica bila uključno rijeka Neretva sve do ušća. Na osnovu toga, Komanda sektora Trebinje—Dubrovnik, koja se nalazila u s. Slivnica (Srez trebinjski), trebalo je da preuzme kontrolu nad pomenutim odredima, a o svemu tome Pokrajinski komitet KPII za Dalmaciju nije bio dovoljno upoznat. S obzirom na slabe veze sa Metkovičkim i Pelješačkim NOP odredom, PK je o vojno-političkoj situaciji u tom kraju dobijao obavještenja od Mjesnog komiteta KPH Dubrovnik. Veze sa tim odredima uglavnom su održavali delegati PK Mate Bilobrk i Pjero Grubišić preko kotarskih komiteta. Zbog toga i u ovom izvještaju PK, uslijed netačne obavještenosti, stoji »odred Dubrovnik—Hercegovina«, ali u to vrijeme on nije postojao, nego Komanda sektora Trebinje—Dubrovnik (komandant Vojo Popović — Petar Božović, a politički komesar Rade Pravica).

U toku travnja formirani su Južnohercegovački i Sjevernohercegovački odred, a bili su pod komandom Operativnog štaba za Hercegovinu.

• Vidi dok. br. 11.

javiti. Ističemo, da u tom predjelu Hrvatska seljačka stranka ima jake pozicije. Danas možemo imati dvaput više partizana.

U području Makarske i Imotskog takodjer ima izgleda za formiranje odreda. Potrebna im je pomoć i netko iz PK će ih posjetiti. Na **otocima** imamo više grupa, koje se skrivaju pred terorom i mobilizacijom.

Štab za Dalmaciju je formiran, ali nedostaje stručnjak na kojega bi se mogli potpuno osloniti. Ne možemo poslati točne podatke o broju i naoružanju partizana u Dalmaciji, jer odredi baš sada jačaju i preformiraju se. Prije izvjesnog vremena brojio je Sinjski odred 100 partizana, Solinski 80, Omiški 200, Šibenski 100, za odred Livno nije nam poznat točan broj partizana, Pelješački 40. I u Kaštelima se formira odred. Ukupno imamo u Dalmaciji oko 500 dobro naoružanih partizana.

0 raspoloženju u talijanskoj vojsci. Medju talijanskim vojnicima vlada veliko nezadovoljstvo. U razgovorima se izjašnjavaju protiv rata i Musolinija, neki to i javno govore. Pred Novu godinu došlo je u Splitu i Kaštelima do pucnjave između fašista i antifašista. To je spontano izbilo. Mi stalno nastojimo da se s njima povežemo i učvrstimo veze. Odredjeni su drugovi, koji govore talijanski, da rade medju njima. Dosada su rezultati neznatni. Oni u razgovoru izražavaju negodovanje prema ratu i Musoliniju, ali se boje i odbijaju svaki organizirani rad, kako s nama — tako i medju sobom. Cesto su mnogi u brizi za roditelje. U redovima vojske špijunaža je veoma razvijena, tako da se i kod onih, koji se osjećaju komunistima može opaziti da im je uništena svaka volja za otpor i borbu. Izdali smo letak za talijanske vojnike.

Borba naroda protiv okupatora, dolazi do izražaja i u demonstracijama za kruh i slobodu. Naročito jake bile su demonstracije u Omiš«, Starigradu i Vrbnju na Hvaru. Nakon demonstracije podijelile su vlasti u Starigradu 30 kvintala brašna. Na Visu su umjesto $\frac{3}{4}$ kg brašna po osobi dali $1\frac{1}{2}$ kg. Uhapšeno je nekoliko žena. Akcije za kruh izvršene su u selima na otoku Braču i u Dubrovniku. U Splitu se dan na dan uništavaju talijanski natpisi i imena ulica i ispisuju nove parole. Birani su narodno-oslobodilački odbori u selima kotara Livno, Kupres, Duvno i Glamoč, gdje postoji veći utjecaj partizana. Nedavno je u okolini Livna održana konferencija narodno-oslobodilačkih odbora iz 21 sela. Manje uspjehe postigli smo u stvaranju N. O. O. na području Sinja, Brača i Korčule. Što se tiče samog Splita, tu je formiran akcioni odbor od zastupnika Hrvatske seljačke stranke, komunisti, samostalaca, nacionalista medju privatnim i državnim namještenicima, kao i na škveru. Osnovano je nekoliko odbora koji sakupljaju razne predmete za

partizane, ali sve to je prilično slabo, jer »odozgo«⁷ nema pomoći, već se djelomično još i koči.

Činovištvo je sve aktivnije i pomaže narodno-oslobodilačku borbu. Jedan dio bio je prisiljen da iseli iz Splita i predje na službu u Makarsku, Omiš i druga mjesta takozvane »nezavisne Hrvatske«. Jedan dio bio je otpušten iz službe i od Talijana interniran i teroriziran, a svi osjećaju posljedice okupacije, nestašicu, glad i poniženje. Činovištvo sabotira u uredima. U banovini i u hipotekarnoj banci pišu sami činovnici parole po zidovima. Činovnici pošte, željezničke stanice i drugih ureda pomažu nam u različitim pitanjima. Velik dio njih su naši simpatizeri.

Obrotnici gaje velike simpatije prema narodno-oslobodilačkoj borbi. Ali samo jedan mali dio (uglavnom naši simpatizeri) aktivno se angažirao na radu. Veći dio pruža nam samo materijalnu pomoć. Gospoda se boje, kada misle o tome, da bi danas ili sutra mogli doći u pitanje njihovi klasni interesi. Zbog toga pomažu Talijane u borbi protiv nas. Direktor hipotekarne banke sazvaio je prije nekoliko dana sve činovištvo i saopćio im da pristaje uz narodno-oslobodilačku borbu i sabotaže. Ali sabotaže u hipotekarnoj banci ne štete Talijanima. Zbog toga su i suviše. Vjerojatno je načuo, da se među činovištvom hipotekarne banke diskutira o pitanju uništenja spisa o seljačkim dugovima u hipotekarnoj banci.

Od svih grupa vodi kler najžešću borbu protiv nas. Splitski biskup Bonifačić uputio je još u novembru vjericima pastirsko pismo, u kojem ih je pozvao na saradnju sa Talijanima zbog pronalaženja atentatora. Nedavno, to jest 15. I. 1942. poslao je prefektu pismo, u kojem osudjuje zvjerstvo (t. j. ubistvo krvnika Hoffmana) i moli boga, da »zločinac« dodje u ruke »pravde«. Tako smo prisiljeni da po njima lupamo, s druge strane moramo opet računati s religioznim osjećajima masa.

O pregovorima s političkim grupama. Stalno smo u kontaktu sa zastupnicima drugih političkih partija i nastojimo da dodje do ostvarenja Narodno-oslobodilačke fronte. U Dalmaciji to najviše ovisi od HSS-a, čije se vodstvo još uvijek pasivno odnosi prema narodno-oslobodilačkoj borbi. Prije dva dana izjavio je predstavnik HSS-a našem predstavniku, da je njegova partija spremna pristupiti narodno-oslobodilačkom odboru. Rekao je, da čitaju »Naš izvještaj« i tako su se upoznali sa svim što mi želimo. Slaže se u svim pitanjima s nama. Potrebno je još samo Staroga (Paška Kaliternu) uvjeriti. Ali, ako on neće, oni će saradjivati s nama bez njega. Nakon tog sastanka izgledalo je, da ćemo doći do Narodno-oslobodilačke fronte, ali nekoliko dana kasnije izjavili su, da su **za** saradnju, ali da im je za to potrebna još dozvola iz Zagreba. Medju

⁷ Odnosi se na rukovodstva građanskih stranaka.

ostalim rekli su i to, da se boje, da će okupator poduzeti stroge mjere protiv njih, ako sazna, da su pristupili narodno-oslobodilačkom odboru. Napomenuli su i to, da se prije moraju sporazumjeti još sa samostalcima. Naknadno su saopćili, da pristaju da njihovi ljudi udju u odbor, koji se formira po profesijama i poduzećima i mi to iskorištavamo.

Pod pritiskom odozdo prihvaćaju na riječima saradnju, ali nema izgleda da dodje do istinske saradnje rukovodstva s nama u ovoj borbi. Razvitak općih prilika u Dalmaciji sili ih da se formalno izjašnjavaju za saradnju, da steknu priznanje, da su navodno sudjelovali u narodno-oslobodilačkoj borbi. To nas ne će smetati, a da na temelju vašeg pisma oštro istupamo protiv Paška i drugova, koji u biti služe okupatoru.

Samostalci su iskreniji od svih ostalih, pomažu partizane novčano. I nacionalisti su u posljednje vrijeme pokazali znakove života. U Sućurcu je 1. XII. 1941. bila izvješena jugoslavenska zastava. Zadnjih dana pojavile su se po ulicama parole »Živio kralj Petar II.« Izdali su letak sa naslovom »Naši odnosi prema komunistima«. Letak počinje ovim riječima: »Medju našim socijalnim i političkim snagama, koje će u našem budućem životu odigrati važnu ulogu, najhitnija je snaga komunističke organizacije. Dobro provedena i čvrsta komunistička organizacija imat će snagu i pravo da i ona kaže svoju riječ prilikom stvaranja našeg novog života i u rukovodjenju buduće sudbine našeg naroda.« Letak svršava: »... Savjetujemo, da svi oni školovani pojedinci, koji ne pripadaju komunizmu, pristupe istome, da lojalno i savjesno saradjuju, kako bi se time izbjegla revolucionarna pretjeranost i od starog poretka zaštitilo ono što treba zaštititi. Ako to ne učinimo doživjet ćemo nakon tragedije robovanja tudjinu, tragediju građanskog rata.« Praktično su, međjutim, nacionalisti učinili vrlo malo za Narodno-oslobodilačku frontu. Jedna grupa, koja je prije govorila u ime oficira, kategorički je odbila, da oficiri pristupe partizanima, znači i oni su samo formalno za narodno-oslobodilačku borbu.

Održavamo kontakt s oficirima i podoficirima, kojih ima navodno u Splitu nekoliko stotina. U zadnje vrijeme pristupili su izravno partizanima u Solinu i zahtijevali, da ih prime u odred. Za vrijeme pregovora najmiliji im je bio razgovor o štabu i vodstvu partizana. Njihov zastupnik zahtijevao je neposrednu vezu s nama radi posredovanja između nas i četnika. Njihov cilj nam je jasan, a njihove snage očito su pretjerane. Samo se po sebi razumije da ne ćemo pojedine oficire i pojedine grupe oficira odbiti, ukoliko se žele pošteno boriti.

Antifašistički odbor žena. Antifašistički odbor žena nije još mogao razviti svoju djelatnost. Drugarice iz odbora nisu još navikle da svoju djelatnost razvijaju na širokoj bazi i na novi način. U odboru

žena ne nalaze se još žene iz drugih političkih grupa. To je u prvom redu zbog toga, jer je odbor politički još prilično slab. Naime, naše aktivne drugarice, koje su prije radile u komisiji, djelomično su uhapšene, djelomično im je otežano kretanje, dok su ostale preopterećene drugim partijskim zadacima. Drugi je razlog taj, što im mi nismo dali dovoljno podrške. Poduzeli smo sve mjere da pojačamo sastav odbora i da im politički i organizaciono pomognemo. Namjeravamo izdati proglas ženama.

Sto se tiče omladine, može se reći, da ona ovdje najviše sudjeluje u narodno-oslobodilačkim borbama. Ipak SKOJ-evske organizacije nisu dovoljno čvrste, jer je rukovodstvo politički prilično slabo. Činjenica je, da je omladinska organizacija u Splitu prilično slaba. Okupatori i ustaše nemilosrdno su sudili na smrt, na policiji mlatili i dobar dio omladine strijeljali. Stalno nadopunjavamo omladinske forume. Prošlog tjedna opet su uhapšena dva člana Mjesnog komiteta. Mnogi omladinci, kojima je prijete opasnost hapšenja, upućeni su na rad u pokrajinu ili u odrede. Omladina također nastoji, da ostvari jedinstvo omladine, ali nisu imali vidnih rezultata.

Partijska organizacija u Splitu mnogo je oslabljena. Naročito u zadnje vrijeme bio je uhapšen veliki broj članova Partije. Nekoliko njih drži se izdajnički, te nas na policiji tereti. Prije rata imali smo u Splitu 140 članova Partije. Prije mjesec dana imao je Split prema izvještaju Mjesnog komiteta 100 članova. U taj broj uračunati su i oni koji su primljeni nakon izbijanja rata. Iz ostalih krajeva Dalmacije daje drug Bruno⁵ slijedeće podatke o broju članova Partije:

Split	80 članova . . .	11 jedinica	4 RK ¹⁾ . . .	1 MK koji je ujedno OK
Solin	66 . . .	12	11	. 1 MK
Dubrovnik	18 . . .	3	ti	. 1 MK
Makarska	144 . . .	26	»	5 RK . . . 1 OK
Imotski . . .	65 . . .	11	11	. 1 OK
Omiš	144 . . .	16	11	4 RK . . . 1 OK
Pelješac . . .	48 . . .	10	u	. 1 OK
Kaštela . . .	48 . . .	9	ti	. 1 MK
Knin	27 . . .	5	ti	. 1 MK koji je ujedno OK
Trogir	55 . . .		ii	1 RK

⁸ Ivan Amulić

⁸ U to vrijeme u Dalmaciji još nisu postojali kotarski komiteti KPH. nego su se na područjima djelovanja okružnih komiteta KPH stvarali rajonski komiteti, prema tome kako su se omasovljavale partijske organizacije u okrugu. Oni su bili pod rukovodstvom okružnih i jačih mjesnih komiteta.

Zrnovica . . .	12	. . .	3	. . .	1 MK
Sinj	12	. . .	4	. . .	1 MK
Hvar	• 60	. . .	„	. . .	1 OK
Vis	• 70	. . .	„	. . .	1 OK
Korčula . . .	• 60	. . .	ft	. . .	1 OK
Livno	• 20				
Sj. Dalm. . . .	• 300				
Šolta cca . . .	• 10				

Sveukupno u Dalmaciji 1239 članova Partije.

Značajnih promjena u broju članstva nema: u Sjevernoj Dalmaciji, na otocima, nadalje u Trogiru, okolini Splita, Pelješcu, Dubrovniku i Sinju.

Nove partijske jedinice imamo u okolini Kupresa, Glamoča i Duvna, to jest u kraju gdje se razvio partizanski pokret. Male ali značajne uspjehe imamo u Kninu i Drnišu. Povećana je partijska organizacija u Poljicama—Omišu kao i na otoku Braču (te nisam uračunao). Broj članova u Kaštelima spao je od 90 na 48, jer više od polovice njih nije odgovaralo za članove Partije. O tome sam vas već ranije obavijestio.

Kako stoji stvar sa Splitom to vam je poznato.

Što se tiče podjele kadrova, smatramo, da vam se ne bi činilo da smo ih pogrešno raspodijelili, kad bismo vam o tome opširnije pisali. U Knin smo poslali drugaricu¹⁰ na partijski rad. Drugovi iz PK stalno obilaze pokrajinu.

U vezi s otvorenim pismom CK KPH¹¹ partijskom članstvu Hrvatske, uputio je PK drugarsko pismo CK KPH¹² u kojem je PK izložio svoje mišljenje i o pitanju otvorenog pisma CK-a i o drugim pitanjima. To pismo poslano je zajedno sa izvještajem od 20. XII. 1941. Pošaljite nam tekst, jer je slučajno oštećen, pa nemamo potpun sadržaj vašeg otvorenog pisma. S vašom posljednjom formulacijom smo zadovoljni, ali smatramo, da ima u pismu i drugih formulacija, koje ne daju pravilnu i točnu ocjenu političkog položaja i djelatnosti PK. Ako nam još šaljete pismo, mi ćemo ga provesti.

Drug Brko¹³ nalazi se u bolnici. Koristimo svaku priliku, da dodjemo do njega, ali bilo nam je nemoguće. Odredi u Lici i Dalmaciji

¹⁰ U to vrijeme nijedna drugarica nije bila upućivana u Knin, a netočnost je mogla nastati prevođenjem dokumenta. Za partijski rad upućivani su Andrija Božanić, narodni heroj Ante Jonić i Bruno Ivanović.

¹¹ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 10.

¹⁵ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 77.

¹³ Narodni heroj Rade Končar

smatraju da treba zarobiti nekoliko talijanskih oficira i u zamjenu za njih tražiti Brku. Mišljenja smo, da ga ne možemo osloboditi pomoću oružane akcije.

Šaljemo vam financijski izvještaj za zadnja 4 mjeseca 1941. Na račun kvote šaljemo vam 15.000 kuna.

Sa drugarskim pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

20. I. 1942.

POKRAJINSKI KOMITET ZA DALMACIJU

BR. 26

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 20
SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O VOJNO-
POLITICKOJ SITUACIJI I STANJU PARTIJSKE ORGANIZACIJE
NA KORDUNU¹

OKRUŽNI KOMITET KPH
KARLOVAC

CENTRALNOM KOMITETU KPH — ZAGREB

Dragi drugovi!

Primili smo vaše pismo od 31. XII-' i mi ga potpuno usvajamo i svjesni smo svih nedostataka koje nam u pismu spominjete. Trudićemo se da uklonimo sve nedostatke u našem radu i naših partijskih organizacija i uvjereni smo da će nam to uz Vašu pomoć uspjeti.

Politička situacija: U posljednje vrijeme su se kod nas odigrala dva značajna događaja. Jedno je upad ustaša u srpska sela kotara Pisarovinskog (Prkos, Moravci, Lasinjski Sjeniĉak, Dugo Selo, Štipan, Trepĉa i Šljivovac) i kotara Vrgin Most (Donji i Gornji Sjeniĉak, Slavsko Polje, Pješčanica, Mala Trepĉa, Ostrožin, Kirin Gornji i Donji, Boviĉ, Kozarac), a drugo je oslobođenje Vojniĉa. Oslobođenje Vojniĉa je vrlo povoljno odjeknulo kod stanovništva i kod partizana i pojaĉalo volju za borbu. Nekoliko dana

¹ Redakcija posjeduje prepis pisma.

² Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 120.

prije oslobođenja Vojnića bili su naši partizani počinili pod Krnjakom krupnu pogrešku što su napustili položaje pred opsjednutim mjestom zbog toga što je opsjednutoj vojsci, među kojima je bilo i žandara i ustaša, došla u pripomoć četa vojnika u jačini od po prilici 60 ljudi sa dva tenka. Naše straže na Barilovićkom mostu propustile su tu četvu bez značajnijeg otpora, a na cijelom putu do Krnjaka nitko ih nije uznemirivao, tako da su ti vojnici mogli nesmetano doći u Krnjak, osloboditi opsjednute i povesti ih sa sobom. Putem natrag prema Bariloviću palili su sela uz cestu. Taj neuspjeh kod Krnjaka ostavio je mučan utisak kod naroda i kod partizana, ali sve je to popravljeno oslobođenjem Vojnića. Dok je Vojnić bio blokiran, čitav je Kordun gledao u Vojnić i gledao šta će s Vojnićem biti. Sada kada je Vojnić povraćen, kod naroda je mnogo porasla vjera u vlastite snage.

Prilikom oslobođenja Vojnića počinili su naši drugovi iz partizanskih odreda jedan krupan propust. Propustili su naime da pozovu domobrance da se pridruže narodno-oslobodilačkoj borbi i da pristupe u partizanske odrede. Po naknadnim obavještenjima postojalo je kod izvjesnog broja domobranaca raspoloženje u tom pravcu, koje naši drugovi nisu iskoristili. Mi smo drugove oštro upozorili da ubuduće slične propuste ne čine. Prije napada ustaša na srpska sela situacija se u kraju oko Kupe bila popravila, jer su Talijani pljačkali ne samo po srpskim nego i po hrvatskim selima, te je nezadovoljstvo hrvatskih seljaka raslo iz dana u dan, a i kontakt između partizana i hrvatskih seljaka bio je uspostavljen; partizani su vršili propagandu u duhu zajedničke borbe Srba i Hrvata, a hrvatski su seljaci davali partizanima oružje. Upadom ustaša situacija se znatno pogoršala. Ustaše su palili sistematski čitava sela. Mnogo stotina kuća (1500—2000) je spaljeno, hrana opljačkana, stoka odagnata a stanovništvo koje je palo u ruke ustašama poklano. Najgore od svega je to što su u pljački i paležu sudjelovali i seljaci i seljanke, pače i djeca, iz susjednih hrvatskih sela (Kablar, Kovačevac, Lasinja, Crna Draga, Desni Stefanki i Golinje). To je osobito pogoršalo odnos između Srba i Hrvata, pače je uticalo na jednu nepravilnu naredbu Štaba IV bataljona, da se pale ustaške kuće u dvama hrvatskim selima — Kablaru i Golinji (Išeci) ne bi li se tamo privukla pažnja ustaša i oslabio njihov pritisak na drugoj strani. Mi smo stavili u zadatak partijskim organizacijama sreza Vrgin Most da stalno objašnjavaju srpskom narodu da je zajedničkim neprijateljima i srpskog i hrvatskog naroda u interesu bratoubilački rat između Srba i Hrvata, zato oni ostvaruju jaz između Srba i Hrvata, dok je naprotiv u interesu i Srba i Hrvata jedinstvo i bratstvo i zajednička borba protiv zajedničkog neprijatelja. U isto vrijeme im je postavljeno u dužnost da sve sile upotrebe da se uspostave prijateljski odnosi između srpskih i hrvatskih sela.

Stanje partijskih organizacija. Radi već poznatih vam prilika u partijskoj organizaciji u srezu Vrgin Most³ odlučili smo da raspustimo partijsku organizaciju, osim novoformiranih ćelija po odredima, a KK da stavimo pod istragu. U komisiju su ušli od OK drug Milutin B.⁴, a od drugova sa terena drug Slavo Krajačić (operat. of. IV bat.) i drug Vidović⁵ (komandant IV bat.) koji je ujedno jedini član starog KK u komisiji te je prema tome izuzet od istrage. Komisija je dobila mandat da imenuje novi KK za Vrgin Most. U kotaru Vojnić i Veljun, zbog toga što su partijske organizacije nabujale, a ustvari još ne žive pravim partijskim životom, odlučili smo da se privremeno obustavi primanje novog članstva, da se članstvo prekontrolira i sprovede čistka. Kroz mjesec februar održaćemo sve kotarske konferencije koje još nisu održane (Slunj, Ogulin, Vrgin Most), a početkom marta namjeravamo održati okružnu konferenciju, na koju vas molimo da pošaljete jednog svog pretstavnika. Prema posljednjem vašem pismu izgleda nam da vi smatrate da i KK Delnice spada pod našu kompetenciju. Do sada to nije bio slučaj, nego je naš OK imao obavezu da ukaže pomoć i KK Delnice. Molimo vas da nam javite ima li u tom pogledu kakova izmjena, a naše je mišljenje da nam ne dajete još jedan novi kotar, jer je naš teritorij i onako već dosta velik.

NOF. Najznačajniji događaj na našem području je sazivanje plenuma NOF i biranje izvršnog odbora NOF za Kordun. Mi smo primili vaše pismo poslije nego što smo plenum sazvali i na sjednici OK dugo smo diskutirali o smislu vaših savjeta. Vi nam pišete da smatrate »da je preuranjeno formiranje izvršnog odbora NOF za Kordun i Baniju, jer taj odbor ne bi mogao praktično djelovati i visio bi u zraku... kasnije kad stvar sazrije moći će se pristupiti formiranju izvršnog odbora«. Mi smo nakon duge diskusije zaključili da nećemo uraditi ništa suprotno mislima izraženim u vašem pismu, ako već sada pređemo na biranje izvršnog odbora NOF za Kordun. Pred nas se je postavio čitav niz problema, koji su se mogli pravilno riješiti samo stvaranjem jednog centralnog odbora za čitav ovaj kraj, koji danas čini jednu cjelinu. U prvom redu je pitanje organiziranja ishrane naroda, kao i organiziranje

³ U Kotarskom komitetu KPH Vrgin Most oformila se grupa koja je bila zatrovana šovinističkim shvaćanjima i oportunizmom. Nju su sačinjavali Branko Nikoliš, Stanko Maslek (kasnije dezertirao iz naših jedinica i skrivao se kod neprijatelja) i Milkan Maslić. Oni nisu provodili partijske direktive i odluke i uspjeli su da dobiju rukovodeću ulogu u komitetu. Zbog štetnosti njihovog rada po pitanju razvitka osi. borbe u tom kotaru, taj KK je raspušten, a komisija koja je vodila istragu postavila je novi KK, koji je smjelo prišao rješavanju svih pitanja.

⁴ Milutin Baltić

⁵ Narodni heroj Nikola Vidović

smještaja izbjeglica iz sreza Vrgin Most i dijela sreza Pisarovine, kojih ima oko 15.000 i koje treba porazmjestiti po selima drugih dvaju kotareva. K tome dolazi i pitanje izuzimanja iz prometa sve ljudske i stočne hrane i spremanja hrane za čitav ovaj kraj i kontrola toga spremanja. Dalje, pitanje organiziranja zdravstvene službe, borbe protiv eventualnih epidemija i pitanje uređenja jedne civilne bolnice za čitav Kordun. Vrlo je važno i pitanje dobave soli i drugih neophodno potrebnih artikala, koji se mogu nabaviti samo još preko dva kotara, dok su druga dva kotara u potpunosti nemogućnosti da nabave te artikle. To su sve problemi, koji su se po našem mišljenju mogli mnogo lakše i bolje da riješe pomoću jednog centralnog tijela za naša 4 kotara. Kad smo sazvali konferenciju odbora NOF, naša namjera nije ni bila da formiramo izvršni odbor NOF za Kordun i Baniju nego samo za područje naša 4 kotara. Mi smo baš i raspravljali o tome ne bi li bolje bilo da odbor nazovemo okružni odbor NOF, ali je konačno prevladalo mišljenje da su nam potrebu organiziranja odbora za Kordun nametnuli sami uslovi današnje borbe u ovom kraju uslijed razloga koji smo naveli i da nećemo pogriješiti ako u tom pogledu učinimo korak dalje u poređenju sa prilikama u drugim krajevima. Odbor za Kordun i Baniju nismo mislili formirati još iz tih razloga što su Kordun i Banija dvije zasebne cjeline, kojih se povezivanje može rješavati tek kad stanje narodno-oslobodilačke borbe bude takovo, da će se to pitanje moći rješavati u sklopu s ostalim krajevima Hrvatske. Naša 4 kotara u pitanju čine jednu cjelinu koja se osobito u posljednje vrijeme još čvršće povezala i to proširenjem oslobođenog teritorija, likvidacijom niza ustaških uporišta (Vojnić, Vojišnica, Vojnić-kolodvor, Utinja, Krnjak), opsadom Veljuna i pojačanjem oružane snage partizana, omogućenjem nesmetanog kretanja po čitavom ovom kraju. Prije same konferencije bio je sastanak naše frakcije među delegatima, i tu su naši drugovi dobili direktive za rad na konferenciji, koja je protekla u potpunom redu. Molimo vas da nam po ovoj stvari što prije javite vaše mišljenje.

SKOJ. Skojevske organizacije stalno napreduju. U vezi sa oslobođenjem Vojnića održaće se u Vojniću 25. januara omladinski manifestacioni zbor. Odlučili smo da u skojevskim organizacijama i među svom omladinom sprovedemo kampanju za popularizaciju i formiranje saveza mlade generacije i da u vezi s time sprovedemo među skojevcima kampanju za objašnjenje sadašnje partijske linije u današnjoj nacionalno-oslobodilačkoj borbi i uloge i dužnosti skojevaca u toj borbi. U vezi sa ranije vama poslanim uputama za organizaciju Skoja, napominjemo da smo odlučili u oslobođenim krajevima kao bazu uzeti organizaciju Skoja, a ne skojevski odbor (aktiv).

Agit. prop. »Partizan« smo predali Glavnom štabu. Namjesto njega izdavat ćemo »Našu borbu«, organ OK KPH Karlovac¹⁵. Da bismo podigli teoretski nivo članstva, organiziraćemo deseto-dnevni partijski kurs, na kojem će 60 partijaca u tri grupe po 20 steći najosnovnija znanja za rukovođenje jedinicama (teorija partije i proučavanje partijske linije na osnovu autoritativnog materijala).

20. I. 1942.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Sekretar⁷

BR. 27

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 21 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O POLITIČKIM PRILIKAMA U DALMACIJI

PRIJEVOD¹

Dragi drugovi! Primili smo vaše pismo od 8. I.² Poslali smo vam 20. XII. 1941. sarajevskom prugom opširan izvještaj PK³ i posebno, pismo PK⁴, izvještaj NP⁵ i nekoliko brojeva »Našeg izvještaja«⁶, ali kurir nije mogao u Makarskoj dobiti dozvolu, da produži put za Zagreb, pa se nakon 12 dana vratio u Split i ostavio materijal kod jednog druga⁷. Taj drug je saznao, da putuje jedna drugarica u Zagreb i predao joj je spomenuti materijal, ali nije nas o tome mogao obavijestiti, tako da vam nismo mogli dostaviti novi izvještaj, koji smo pripremili. Nakon toga odlučili smo

⁶ Prvi broj lista »Naša borba« izašao je 12 veljače 1942 god., a u toku godine izašlo je još nekoliko brojeva. To je, ustvari, bio partijski list i tretirao je partijsko-politička pitanja namijenjena za potrebe okruga. Osim toga list je donosio izvještaje o borbama partizana u Kordunu i iz cijele zemlje. Uredivali su ga narodni heroj Ivo Marinković-Slavko i Savo Zlatić.

⁷ Na prepisu dokumenta, koji Redakcija ima, nema potpisa sekretara, a u to vrijeme sekretar OK KPH Karlovac bio je narodni heroj Ivo Marinković-Slavko.

¹ Vidi primjedbu 1 uz dok. br. 25.

¹ Redakcija ne posjeduje ovo pismo.

¹ Vidi »Zbornik«, tom V. knj. 2, dok. br. 78.

¹ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 77.

⁵ Narodna pomoć

⁸ List Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju. Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 31, primjedbu 26.

⁷ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

uputiti jednog kurira ličkom prugom, ali pošto je promet bio ponovo prekinut, nismo vam ga mogli slati. Zatim smo odlučili ponovo slati preko Sarajeva, ali pošto je u to vrijeme došao vaš kurir, šaljem izvještaj PK, omladinski izvještaj", letak talijanskim vojnicima⁹, »Naš izvještaj« i drugi materijal kao prilog uz izvještaj Pokrajinskog komiteta, iz kojeg ćete moći konkretnije upoznati naš rad. Ako vam je moguće šaljite češće kurire iz Zagreba. Mi ćemo svakako nastojati da održimo vezu — ako to ne bude moguće željeznicom — onda pješice.

Nakon posljednjeg izvještaja od 20. XII. 1941 razvija se situacija za ovaj mjesec u Dalmaciji povoljno za nas. U masama dana u dan raste neraspoloženje protiv okupatora i ustaša i sve šire narodne mase priključuju se aktivnoj borbi. Sve su češće oružane akcije i borbe partizana protiv okupatora.

U Dalmaciji vlada velika nestašica živežnih namirnica. Ukoliko vam je potrebno, da se s time bolje upoznate, pogledajte članak »Glad u Dalmaciji« u 125. broju »Našeg izvještaja«, koji vam šaljem.

Pregovori s političkim grupacijama.

Naknadno smo saznali da se Seljačka stranka složila sa Samostalskom partijom, ali oni ne žele da se o tome zna. Mi ne gajimo nikakve iluzije, da bi se Hrvatsku seljačku stranku moglo u većoj mjeri angažirati u borbi. Oni su se odlučili za saradnju s nama, jer vide kako se razvija situacija na fronti, te se boje, da ne izgube mase koje ne odobravaju njihovu veliku politiku pasivnosti, a boje se ujedno da eventualno ne izgube utjecaj na budući razvoj prilika.

Iz vašeg pisma mi smo zaključili, da je potrebno da mijenjamo ton prema njima i da njihove vođe-sabotere demaskiramo.

Jučer navečer pisao sam članak za »Naš izvještaj«: »Narodno-oslobodilački pokret u Dalmaciji«¹⁰, u tom članku oštro smo kritizirali politiku HSS-a u Dalmaciji, naročito P. Kaliterne¹¹. Drug Atleta (Zagrepanin)¹- vratio ga je jutros, jer se s člankom ne slaže, pošto su se oni principijelno složili za saradnju. Insistirao sam, da članak ipak uđe i šaljem vam današnji broj »Našeg izvještaja«, pa nam javite svoje mišljenje, da li je stvar dobra ili je kritika pretjerana. Što se tiče četnika, njima nismo ponudili pregovore. Proglas četnicima nismo izdali. Saopćili smo vam svoje mišljenje, ali nismo imali namjere, da i što poduzmemo prije nego

¹¹ Redakcija ne posjeduje ovaj izvještaj.

⁹ Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju napisao je na talijanskom jeziku letak za talijanske vojnike.

¹⁰ Članak je napisao narodni heroj Ivo Lučić-Lavčević.

¹¹ Paško Kaliterna

¹⁵ Leo Geršković

stigne vaš odgovor. Pisali smo vam, da nemamo iluzija o njihovom vodstvu, nego da smo to (ponudu i proglas) učinili samo zbog njihovih masa. Kako smo vam saopćili rukovodili smo se našim lokalnim prilikama. Ovdje u Dalmaciji, četnici nas nisu napali s leđa kao što se je to dogodilo u ostalim krajevima. Osim toga imamo zaista relativno slab pregled općenite situacije u zemlji, detalji o odnosima između četnika i komunista nisu nam poznati. Drugovi, mi smo iz vašega pisma zaključili, da pregovori sa HSS u cjelini, sa nacionalistima, kao i eventualno formiranje Narodno-oslobodilačkog odbora za Dalmaciju ne bi bilo korisno za nas, a niti politički svrsishodno, niti praktički provedivo. Moramo uvijek imati pred očima da oni ne žele iskreno saradivati u borbi. Moramo lučiti vođe-sabotere i izdajice Narodno-oslobodilačke fronte od pojedinih poštenih funkcionera, koji se žele priključiti NOP-u. Nadamo se, da ćemo nakon još jedne izmjene pisama zauzeti pravilan stav i da u praksi nećemo praviti većih grešaka.

21. I. 1942.

P. K. ZA DALMACIJU

BR. 28

VIJESTI O BORBAMA LIČKIH PARTIZANA PROTIV TALIJANSKIH OKUPATORA OD 19 DO 22 SIJEČNJA 1942 GODINE¹

DOMAĆE VIJESTI

Borbe oko Korenice

20 o. mj. vodile su se oko Korenice pojačane borbe između partizana i fašističkih okupatora. U borbama koje su trajale cijeli dan poginulo je 15 neprijateljskih vojnika, dok je na našoj strani poginulo 3 partizana.

Odbijen napadaj Talijana kod Babinog Potoka

19 o. mj. pokušali su Talijani napasti položaje u Babinom Potoku. Partizani su odbili napadaj uz gubitke neprijatelja. U ovoj borbi poginulo je 18 talijanskih vojnika, dok su na našoj strani lakše ranjena 3 partizana.

¹ Vijesti su objavljene u »Partizanskom vjesniku« br. 8 od 23 siječnja 1942 godine. Štab grupe NOP odreda za Liku izdao je prvi broj ovog glasila 16 siječnja 1942 godine.

Neuspjeli pokušaj bombardiranja naših krajeva

Posljednjih dana pokušali su Talijani u više navrata bombardirati naša sela. Tako su 21 o. mj. nad selom Bunićem bacili 49 bombi, od kojih je poginuo jedan čovjek, a 2 kuće su oštećene. 22 o. mj. bacili su bombu na Krbavicu, ali bez ikakvog uspjeha.

BR. 29

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA LIKU OD 25 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O POLITIČKOJ SITUACIJI U LICI I TEŠKOĆAMA U ODRŽAVANJU VEZA

Dragi drugovi,

Vi ste sigurno primili naš izvještaj koji smo vam poslali preko G. Š.¹ Taj naš izvještaj otišao je sa zakašnjenjem. Iz tog zakašnjenja proistekle su posljedice, da je drugarica Gaga pala u okupatorske ruke. Evo kako se je stvar odigrala: Vi ste u vašem zadnjem pismu napisali nam da mi pošaljemo izvještaj za 5—6 dana, a da ćete onda vi poslati nekoga drugi put. Međutim drug Rade nije poslao izvještaj u naznačeno vrijeme. On navodi slijedeće razloge: što se je u to vrijeme očekivao pad Korenice i što je baš tih dana trebao da se održi naš sastanak, pa da vas izvijesti o stanju u cijeloj Lici. Kada je poslata drugarica N.² sa izvještajima, ona nije mogla produžiti put dalje od Vrhovina, jer vozovi nisu išli, a osim toga nije imala ni propusnice. U Vrhovinama se je zadržala par dana, i saznala je da talijanske vlasti traže »neku ženu sa naočarima« koja dolazi iz Z.³ Drugarica N., umjesto da odmah nas izvijesti o toj stvari, ona, kao što smo vam gore naznačili, zadržati se par dana i tek se onda vrati natrag i saopći nam da nije mogla otputovati i o tome što je čula. Mi smo smjesta uputili kurire na Kordun i zamolili drugove da vam dostave naš izvještaj, u kome smo naznačili i ove nove momente. Važno je napomenuti da su vlakovi odmah drugi dan, po povratku drugarice N., redovno išli. O cijeloj ovoj stvari mi ćemo povesti istragu, i ukoliko utvrdimo da je drugarica učinila neke propuste, kaznit ćemo je.

Ovih dana smo obaviješteni da je drugarica Gaga, skinuvši se u Vrhovinama, otišla u stan jednog našeg simpatizera, trgovca Egića⁴, i tu su je zajedno s ovim trgovcem uhapsili karabinijeri. Mi smo o njenom hapšenju saznali poslije 4 dana. Odmah smo uputili pismo talijanskoj komandi, u kome smo ponudili im raz-

¹ Vidi dok. br. 13.

² Neda Zakula

³ Zagreb

⁴ Redakcija nije mogla ustanoviti ime trgovca Egića.

mjenju za druga i drugaricu sa njihovim oficirima. Oni su nam odgovorili i pristali na razmjenu s tim da im damo njihovih 8 oficira za drugaricu i druga. Na to njihovo pismo mi smo im odgovorili da ćemo pristati da razmjenimo samo lice za lice. Nije nam poznato da li su nešto našli kod drugarice. Koliko smo mogli čuti iz nepouzdatih izvora, ne muče je, a i oni u svome pismu vele da se odnose prema našim zarobljenicima korektno. Mi stojimo na stanovištu da im ne bi trebalo popustiti, obzirom da ima još drugova koje bi trebalo razmjeniti.

Politička situacija kod nas je dosta dobra, iako moral u pojedinim selima popušta obzirom na to da su okupatori upotrebili artiljeriju, avijaciju, tenkove, drugim riječima, svu modernu tehniku, samo ne bi li slomili naš otpor. Iz vojnih izvještaja vidjet ćete da mi idemo iz uspjeha u uspjeh, ali pored svega toga još nam nije uspjelo da razvijemo akcije i u drugim srezovima... kako se ne bi neprijatelj mogao koncentrisati svim silama na Srez korenički. Oni to nisu učinili, i, zbilja, okupatori su bacili ogromne snage kojima ćemo mi ipak odoljeti. U Srezu donjelapačkom, gdje se donedavno teško moglo govoriti o borbi protiv okupatora, danas je stanje takovo, da ćemo u najskorije vrijeme otpočeti sa akcijama.

Ovih dana nam je stiglo 4.000 metaka od drugova iz Dalmacije. Oni su nam došli baš u momentu kada smo sa municijom bili na izmaku. Mi smo uputili jednog druga u Dalmaciju i molili smo drugove iz OK⁵ da nam pošalju još 50.000 metaka, obzirom da jugoslovenske municije ima sve manje i manje, a da je većina pušaka, kojima mi raspolažemo, mauzer-tipa. Osim toga smo tražili i 200 pušaka sa ili bez drugova, sa ili bez partizana, naravno, ukoliko tamo nema nekih naročitih potreba. Nama je ova municija i puške neophodno potrebna, pa vas molimo da i vi s vaše strane ukažete drugovima na važnost naših akcija.

U prilogu šaljem vam omladinski izvještaj⁶, dočim izvještaj AOZ⁷ poslat ćemo vam idući put. Mi ćemo morati bar izvjesno vrijeme da vam šaljem izvještaje preko drugova sa Korduna, sve dok ne pronademo neku drugaricu koja nije tako kompromitovana, jer drugarice J.⁸ i N.⁹ neće moći više da putuju, jer ih mnogi poznaju i postoji opasnost da ne padnu.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

OK

25. I. 1942

⁵ Okružni komitet KPH za sjevernu Dalmaciju

⁶ Redakcija ne posjeduje taj izvještaj.

⁷ Antifašistički front žena

⁸ Jela Bičanić

⁹ Neda Zakula

BR. 30

PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 26 SIJEČNJA 1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH¹

G. Š. 26. I. 42.

Dragi drugovi!

Bio sam na ekskurziji u oslobođenom Vojniću... Bilo je potrebno da odemo onamo. Radilo se o tome da je ondje zarobljeno oko 400 domobrana, koje su naši kordunaški mudraci otjerali kući. Nitko se nije sjetio da ih pozove da se priključe borbi. Među domobranima je bilo ljudi iz Primorja i Gorskog Kotara, kod kojih bi se vjerojatno našao netko tko bi se odazvao. Uvjerava nas doktor¹ da se čak našao jedan među njima koji je pristupio u Perni k partizanima kad je onuda prolazio. Čane je priznao da je bilo domobrana koji su molili da smiju ostati, jer se boje vratiti ka svojim komandama. Čane se ispričava da nije imao direktiva da ih zove, a priznaje pogrešku. Komandant Kordunaškog p. odreda ne može tu ispriku ponoviti, jer sam mu ja dva puta o tom pitanju slao poslanicu. On priznaje »propust«. Veco nije bio prisutan. I on priznaje, da nije bio komesar na mjestu, nego da se dao muvati kojekuda okolo. Taj je odnos prema domobranima i nepravilan odnos prema G. Š-u bio razlogom, da smo krenuli (Ivo i ja) u Vojnić na jedan dan iako imamo 30. o. m. savjetovanje sa svima komandantima i komesarima. Mislili smo, da ćemo možda moći što popraviti u pitanju Hrvata...

Sastao sam se i s većinom OK. Primili su moje primjedbe o Skoju i izrađuju nove direktive. Nisu primili niti moje mišljenje o Kordunaškom odboru NOF, a jednako tako niti vašu direktivu. Odbor su izabrali i spremaju opširna obrazloženja zašto su tako postupili. I meni su obrazlagali, ali sam im odmah rekao da to njihovo obrazloženje ne bih primio, da ne bih odobrio njihov postupak. Dvije su glavne stvari naveli kao razloge za formiranje takvog odbora: 1) palež sela, uslijed kojeg se moraju premještati stanovnici iz jednog sreza u drugi, i 2) izgradnja civilne bolnice. Drugi su razlozi bili sitni. Priznao sam im da sreski odbori ne mogu sami rješavati pitanje seobe i ishrane postradalog pučanstva, ali da iz toga ne slijedi da se mora formirati takav odbor. To se pitanje moglo i moralo riješiti konferencijom sreskih odbora oslobođenog teritorija i akcionim odborom, koji bi — uz saradnju komesara Odreda — raspoređivao ljude po srezovima. Taj akcioni odbor ne bi bio nikakav organ vlasti, nego bi svoj posao vršio na

¹ Original je pisan rukom.
¹ Dr Savo Zlatić

temelju ovlaštenja štaba Odreda i sreskih odbora. Slično se moglo postupiti i s bolnicom. Govorio sam im da su se upustili u rješavanje nekih ustavnih pitanja i sličnih gluposti, za što je mnogo prerano. Naročito sam im spominjao da su prekoračili direktivu u stvaranju nekih »narodnih sudova« u dva stepena, jer je bilo rečeno da sve sporove civilne rješavaju odbori itd. Oni su me saslušali i na koncu kazali da će sve moje primjedbe upotrebiti u svrhu da nama bolje obrazlože svoj stav. Sastavili su i neku rezoluciju, koja je obilovala sektaškim stilizacijama i neshvaćanjem linije (na pr. »otpor naroda prema nedjelima ustaša« i »narod je prešao u ofanzivu« itd.), pa smo to onda zajednički istjerali i ispravili je barem utoliko da ne izgleda strašno (linija Mišana Napijala³). Ukoliko vi ne donesete drugačiji zaključak i s njima ne osigurate brzu vezu, zabranit ćemo mi u ime Štaba taj odbor i odrediti mu ulogu akcionog odbora pod nadzorom Kordunaškog štaba. Učinit ćemo to s detaljnim obrazloženjem sektaštva i škodljivosti tog odbora po razvoj nac.-oslob. borbe. U njihovoj je odluci opet došla do izražaja kordunaška linija manjeg otpora.

Danas se u Vojnici održava veliki manifestacioni zbor omladine. S Milkom⁴ sam razradio čitav raspored. Nadam se da će dobro uspjeti. Sreo sam i Martina⁵. Nisu ga dali u partizane (kako smo se bili dogovorili), nego i on radi na organizaciji Skoja, kažu, da u mnogom sektaši.

Kordunašima sam u jednoj poslanici (priv. pismo Slavku⁶) kazao da malo populariziraju pjesmu »Hej Sloveni«, koju i Moskva daje. Buni se omladina, da se u jednoj kitici spominje bog, pa da je neće pjevati.

U Kordunaškom se štabu nalazi jedan golub⁷. Izvukli su ga iz aviona. Nitko ga ne dira i ja sam tražio da ga nitko ne »popravljaj«. Ako imate kakvog stručnjaka, hitno ga šaljite. Imamo mogućnost da izvučemo iz Vojnića jedan generator. Martin ne može ništa napraviti. Pitao sam ga.

Iz Like su nam poslali pisma za vas. I to je neka vrsta mudraca. Vas obavještavaju i o detaljima partizanskih organizacija, dok mi ne možemo od njih dobiti niti najosnovnijih podataka o komandnom sastavu. Šalju nam izvještaje tako generalne, da su posvema neupotrebljivi, osim za arhivu. Niti jedan dokumenat o radu Rašete ili dokumente iz Korenice nisu smatrali potrebnim da nam šalju.

³ Bivši poslanik iz Vojnića, strijeljan kao narodni neprijatelj 1944 godine. Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 69.

⁴ Milka Kufrin, tada član Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku.

⁵ Martin Mojmir

⁶ Ivo Marinković-Slavko

⁷ Misli se na radio-stanicu. Ta radio-stanica nije nikada proradila.

Vama pišu mnogo o Polovini⁸ i Matiću⁹, dok je u Martinovom¹⁰ komesarskom izvještaju nama i ta stvar sasvim u redu. Morat ćemo i njih čestito zdrmati. Bez toga nema osamostaljenja G. S.-a.

Vašu smo vam posljednju poštu odaslali još u prošli četvrtak, a na povratku sam je našao povraćenu s napomenom da je čovjek našao zatvorenu javku iako se dva dana zbog toga zadržavao u Zagrebu. Ne znam je li po srijedi možda kukavičluk ili se dogodila kakva nova provala.

Među zarobljenim oficirima u Vojniću ima jedan Ivin i moj školski drug (nije frankovac). Nismo ga imali vremena posjetiti. Manola traži imena zatvorenih ljudi, za koje bismo ih mogli mijenjati. Najviše bih volio, da vam pošaljem njegovo propratno pismo uz pismo Krizmanićevo. Dopustio je, da ovaj piše kako je zarobljen od »komunista«, a u svojem je propratnom pismu nadrobio, kako se partizani bore za »bolji život Hrvata i Srba«, te kako je Krizmanić zarobljen u »vršenju svoje dužnosti«. Imao sam tim povodom s njim oveću diskusiju, u kojoj je opet počeo s pričom kako meni nije poznato međunarodno ratno pravo (radilo se i o tome, da je ovaj zarobljen na »neprijateljskom teritoriju«). Počeo je stvarati svoju republiku (zato i imaju kordunašku vladu), a neoslobođeni mu je teritorij »neprijateljski teritorij«. Samo s pravom nije pogodno na pravi teren, jer smo brzo utvrdili, da se i u tom području mora nešto znati, ako se želi operirati s pojmovima. (On nije znao da sam pravnik).

S našim ubistvom se stvar dosta dobro razvila¹¹. Sazvao je netko skupštinu rezervnih odreda, na kojoj je trebalo govoriti protiv nas i pripremati akciju. Na skupštinu smo — na opće zaprepaštenje — došli Ivo i ja. Ljudi su počeli odmah odlaziti »na večeru«. Kad smo mi otišli, skupština se održala u prisutnosti sekretara KK¹² i protekla je u znaku pranja ruku i priznavanja potrebe bratstva s Hrvatima. Ljudima je ušao strah u kosti, a pravog krivca još nismo uspjeli ščepati. Imamo kanal do njega, ali njega još ne. Ovi sve svode na nesporazume: brbljanje, ali se čini da ima to mnogo ozbiljniju pozadinu u Plaškom.

Na 30. imamo ovdje savjetovanje.¹³

Udesite s kurirom da vašeg kurira negdje pričeka, pa da može dolaziti.

⁸ Gojko Polovina

⁹ Stojan Matić

¹⁰ Sime Balen

¹¹ Radi se o pripremama za ubistvo komandanta i političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske. Vidi primjedbu br. 8 uz dok. br. 23.

¹² Dušan Livada, tada sekretar Kotarskog komiteta KPH—Slunj " 30 i 31 siječnja održano je drugo savjetovanje Glavnog štaba. Vidi dok. br. 57.

Cuo sam da su u Pl.flaškom] velika legitimisanja i poteškoće s kretanjem, a na čitavoj je ličkoj pruzi obustavljen civilni promet. U Vrhovinama se gomila silna talijanska vojska (oko 6000 ih sada ima).

S drugarskim pozdravom

SMRT FAS. SL. N!

VI.¹⁴

P. S. Molim Noru¹⁵ da moje obavijesti da sam živ i zdrav.

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA BANIJSKOG NOP ODREDA OD 26 SIJEČNJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O AK- CIJI NA CESTI ZRIN—DIVUŠA

KOMANDA II BATALJONA
PARTIZANSKOG ODREDA
BANIJE
26-1-1942 g.

KOMANDI BANIJE

U roku od 20-1- o. g. do danas ovaj bataljon imao je slijedeće operacije i dodire sa neprijateljem:

Bataljon se sastoji iz I i II čete.

Snage bataljona, koje operišu na frontu širokom oko 27 km, imale su svakodnevne razne manje čarke kao i dodire sa neprijateljem.

Noću 23/24-1- o. g. ponovo je izvršeno rušenje takozvanog Popovog mosta koji se nalazi na cesti Zrin—Divuša. Akciju sa jednom desetinom II čete II voda u pogledu rušenja mosta izvršio je lično bivši komandant ovog bataljona pok. drug Miloš Cavić.

Poslije izvršenoga rušenja gore navedenog mosta na dan 24-1 bivši komandant bataljona pok. drug Cavić ostao je u zasjedi sa istom desetinom u blizini porušenog mosta, gdje je oko 10 časova naišlo oko 10 ustaša u saonicama koje su išle od Zrina prema Divuši. Kada su stigli i vidjeli da je most porušen, saonice su vratili nazad, a oni su pješke produžili prema Divuši. Naša zasjeda vidjela je gdje se saonice vraćaju, ali nije primijetila da su prazne.

¹⁴ Vladimir Bakarić

¹⁵ Zlata Segvić

Poslije kratkog vremena, na nekih 100—150 koraka, primijetila je naša zasjeda ustaše pred sobom, desetina se odmah razvila za borbu, a bivši komandant pok. drug Cavić i još dva druga ostao je napred gdje je prvi otvorio vatru na dolazeće bandite, koji su se odmah rasuli u obližnje kanale i jaruge i otvorili jaku vatru, a naročito iz puškomitraljeza.

Za vrijeme same borbe sam drug Cavić, pošto je primijetio da se ustaše kolebaju, pozvao ih je na predaju, na što su oni odgovorili vatrom. Ponovo ih je pozvao na predaju i malo se podigao da ih vidi, ali u isti čas bio je pogođen neprijateljskim hitcom.

Poslije pada pok. komandanta ustaški banditi su se razbjegli u pravcu sela Oraovice. U toj borbi ubijeni su 1 ustaški vodnik, kod koga su nađeni razni dokumenti, kao i jedan ustaša, a dvojica su živi zarobljeni.

Komandir I čete drug Pero Malivuk¹ nalazio se sa tri desetine u selu Oraovici, ali je bio iznenađen od samih bjegunaca i na taj način im je uspjelo da pobjegnu prema Divuši. Prilikom bjekstva kroz selo Oraovicu ubili su ustaše 5 civila.

Plijen: 3 karabina, 3 bombe, 3 fišeklije sa opasačima, 200 metaka, 2 para vojničkog odijela, jedne cipele, jedne čizme. U prilogu se dostavljaju dokumenti od ubijenog vodnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Horvat"

Komandant
S. Gajić'

¹ Poginuo polovicom 1942 god. u Donjem Dobretinu kao komandir čete.

² Jože Horvat

³ Sava Gajić, poginuo 7 srpnja 1942 god. na Lebrnici, pri napadu na Bos. Novi, kao komandant Petog bataljona.

BR. 32

DIREKTIVA POLITIČKOG KOMESARA KORDUNAŠKOG NOP
ODREDA OD 26 SIJEČNJA 1942 GOD. POLITIČKIM KOMESA-
RIMA BATALJONA O POTREBI UČVRŠĆIVANJA JEDINSTVA
IZMEĐU HRVATA I SRBA

STAB PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE 26-1-42

Komesarijat, br. 14

O JEDINSTVU SRBA I HRVATA

Događaji koji su se u posljednje vrijeme odigrali u IV bataljonu jasno nam govore o težnji okupatora, preko izdajnika Pavelića, za produbljanjem jaza između srpskog i hrvatskog naroda. Paveliću je jasno da produbljanjem jaza on čini usluge Hitleru i zato se njegova politička aktivnost svodi na tjeranje hrvatskih seljaka na pljačku u mirna srpska sela, pod prijetnjom strijeljanja, kao i strijeljanje nekih hrvatskih seljaka, koji nisu htjeli da vrše pljačku, iz Kovačevca i nekih drugih sela, govore nam koliko je njemu važno da raspiri što veću mržnju između Hrvata i Srba.

Pavelić znade vrlo dobro što znači uvlačenje Hrvata u Nac. oslob. front, on znade da to znači njegovu brzu propast kao i njegovih gospodara okupatora. Za raspirivanje te mržnje, okupatori i njihove sluge ustaše se služe svim mogućim sredstvima.

Na jednoj strani pričaju hrvatskom narodu o grozotama koje čine partizani, paležu koji vrše partizani, o tome što će biti s hrvatskim narodom ako pobjedi Sovjetski Savez i saveznici, kako će ih u tom slučaju Srbi sve poklati i kako Hrvatima ništa drugo ne preostaje nego borba protiv srpskog naroda i protiv boljševizma. Te priče kao i mnogo drugih laži oni naturuju hrvatskom narodu svakodnevno, zato im služi i radio i štampa, oni ne žale ni truda ni vremena za taj svoj sramotni posao.

A na drugoj strani vidimo aktivnost i prljavu rabotu talijanskih agenata u srpskom narodu i u našim redovima. Talijanski agenti svakodnevno pričaju i hvale se kako su oni prijatelji srpskog naroda, kako oni donose slobodu srpskom narodu, i kako će oni, Talijani, uništiti ustaše, govoreći pritom o potrebi borbe protiv Hrvata. Ta njihova prljava rabota naišla je na plodno tlo u redovima četnika koji se danas stavljaju u službu okupatora, a protiv Nac. osi. borbe i **time vrše jednaku sramnu izdaju svoga naroda kao i Pavelić i njegove ustaše.**

Iz svega toga proizlazi jedno a to je da okupatori i njihove sluge idu za jednim ciljem a taj je: stvoriti što veću mržnju između srpskog i hrvatskog naroda i time umanjiti našu snagu u borbi protiv fašizma. Kada mi to znamo, jasno je da će naša politička aktivnost biti uperena na najvažnije, a to je obratno onome što žele okupatori. Mi ćemo sve svoje snage, svu našu političku djelatnost usredotočiti na stvaranje jedinstva između srpskog i hrvatskog naroda. Nama mora postati jasno da bez aktivnog učešća hrvatskog naroda naša borba ne može biti uspješna i da mi bez učešća Hrvata ne možemo postići naš konačni cilj a to je: istjerivanje okupatora i njegovih slugu iz naše porobljene zemlje. **Za postizavanje toga cilja, za stvaranje jedinstva Hrvata i Srba, mi moramo da uložimo sav svoj trud i sve svoje snage.** Mi moramo svagdje i na svakom mjestu da objašnjavamo onima koji još to ne znaju da samo jedinstvenom borbom možemo uspjeti u našoj borbi.

Skretanje sa te linije, sa linije jedinstva, koja je danas za nas najvažnija, to je izdaja narodne borbe i našeg naroda. Tamo gdje dolazimo u dodir sa hrvatskim selima, sa hrvatskim narodom, tamo ćemo naročito da pazimo na stvaranje tog jedinstva. Mi ćemo objašnjavati hrvatskom narodu ono što on ne zna, a to je: tko je Pavelić i njegove ustaše, ulogu Talijana i njihovih agenata, narodnih štetočina u našim redovima, potrebu širenja jedinstva i bratstva između Hrvata i Srba. To je put kojim moramo ići ako želimo dobro svome narodu i ako želimo da se oslobodimo.

Samo tim putem, to jest putem stvaranja jedinstva između Hrvata i Srba, uvlačenjem Hrvata u partizanske odrede i širenjem bratstva, možemo da se oslobodimo i da istjeramo okupatore i njihove sluge iz naše porobljene zemlje.

Drugovi komesari!

U vezi sa ovim izlaganjem održaćete u svim odredima časove sa predavanjem o jedinstvu Srba i Hrvata. Ne smije biti ni jedan partizan koji ne poznaje liniju naše borbe. Svakom partizanu treba objasniti potrebu jedinstva i bratstva između Hrvata i Srba.

Kod razoružavanja domobrana ne smiju se više desiti propusti kao što su se do sada dešavali. Svaki domobran koji se razoruža treba da se pita da li [želi] da ostane u redovima partizana. To je jedan od načina da uvučemo i Hrvate u naše redove. Ne smijemo se plašiti da oni neće biti dobri borci ili da bi nas negdje mogli izdati. Te pretpostavke i njima slične kod nas mo-

raju nestati, i mi moramo prihvatiti taj nama najbliži način za uvlačenje hrvatskih masa u borbu.

U redovnim izvještajima komesari bataljona izvjestit će me o održanim zborovima u vezi sa temom o jedinstvu Srba i Hrvata.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
F. Kovač¹

BR. 33

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA KORDUNAŠKOG NOP
ODREDA CD 27 SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP
ODREDA HRVATSKE O STANJU U BATALJONIMA I POLI-
TIČKOJ SITUACIJI NA TERENU¹**

**STAB PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE /27-I-42
Komesarijat, br. 15**

KOMESARU HRVATSKE

Izvještaj političkog komesara za Kordun i Baniju.

a) Stanje u vojsci.

I bat. Posljednjim vojničkim uspjesima u Vojišnici i Vojniću moral koji je inače bio na visini sada je odličan po svim četama. Držanje svih partizana koji su uzeli učešća u borbama sa posadom Vojnića bilo je dobro.

Broj partizana se znatno povećao, za 191, tj. od 491 na 682. Partizani su primani u odrede tek po odobrenju Štaba ovog bataljona, koji je prethodno ispitao raniji rad tih partizana. Inače redovan polit, rad koji se obavlja po partizanskim jedinicama, obzirom na to da jedinice više ne logoruju po šumama već se stalno nalaze na položajima po planu, zadovoljavajući je. Izvršene su stanovite promjene na odgovornim mjestima u vodovima i četama, od kojih se očekuju bolji rezultati. U svima jedinicama vrše se povremena predavanja i časovi iz vanjske i unutrašnje situacije, redovno se čitaju radio-vijesti, uče i pjevaju partizanske pjesme, čitaju napredne knjige uz tumačenja.

Zdravstveno stanje u svim četama, osim nekoliko manjih slučajeva prehlade i ozeblina, dobro je. Isto tako ishrana, nastanba i odjeća po svima četama zadovoljava.

¹ Vječeslav Holjevac

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

U 2-goj četi izvršeno je strijeljanje polit, delegata voda Miholjsko, zbog dezertiranja iz borbe u IV. bat. Isti polit, delegat za vrijeme najžešće borbe svojim panikerskim držanjem utjecao je na 15-oricu partizana koji su zajedno s njim dezertirali iz borbe. Sve jedinice ovog bat. izvještene su o strijeljanju.

Rezervne hrane imaju sve čete za par mjeseci, ali daljnji izgledi su dosta slabi. U 4-toj četi poginuo je u borbi sa ustašama vodnik voda Malička, drug Stevo Janjanin. Sahranjen je uz vojničke počasti i uz prisustvo preko 1000 ljudi.

Komanda mjesta Vojnić uspostavljena je nakon ulaska naših odreda u Vojnić.

II bat. Odredi toga bataljona nalaze se stalno na položajima i vrše blokadu Veljuna. Uspjesi I bat. daju potstreka partizanima ovog bat. za borbu i što brže likvidiranje Veljuna. Isto tako i zadnji uspjesi postignuti sa zasjedama koje su uništile pomoć koja je kretala Veljunu i drugi put uhvatile sljedovanje koje je kretalo također za Veljun, podigli su moral i pojačali volju za borbu.

Prolaz naših odreda kroz muslimanska sela je vrlo dobro odjeknuo među muslimanima kao i među našim partizanima. Isto tako i prolaz 1 čete ovog bat. u okolini Perjasice kroz hrvatska sela.

III bat. Prema izvještaju komesara vidi se da je taj bat. u posljednje vrijeme imao borbe sa neprijateljom. Kao i prije, sve te borbe kao i sve operacije na tom sektoru nisu izvršene sa uspjehom. Osjeća se rad nar. štetočina u samim odredima. Potrebno je izvršiti promjenu u komandnom sastavu, i izvršiti čišćenje samih odreda i pljačkaša i nar. štetočina.

IV bat. Izvršena je reorganizacija četa i odreda. Formirana je 3 četa koja djeluje u okolini Skakavca i u Lasinjskom Sjeničaju. U 1 četi smijenjen je komandir Komadina², koji se je nedolično ponašao prema partizanima i kočio borbu. Nakon istrage i saslušanja koje je izvršio komesar i komandant Korduna i Banije, isti je kažnjen sa prekomandom u I bat. Izvršena je podjela oružja tako da su sada svi vodovi podjednako naoružani. Nakon bavljenja komesara K. i B. u tom bat. kreće sve na bolje. Štab funkcionise pravilno. Za komesara bat. postavljen je drug Dejanović³, koji je već preuzeo dužnost. Polit, časovi u odredima održavaju se sada redovno. Polit, delegatima naročito su poslužile teme koje su primili od ovog komesarijata. Važno je napomenuti da je držanje i moral partizana kroz čitavo vrijeme ustaške ofanzive bio vrlo dobar. Partizani su izdržali svih 25 dana ofanzive a da nisu napustili svoj teritorij, već su ostali na njemu nanoseći neprijatelju teške udarce uslijed kojih je neprijatelj morao napustiti teritorij ovog bat. i povući se u svoje baze.

- Milan Komadina
' Milić Dejanović

Izveštaj komesara Banije prilažem u prepisu.⁴

b) Politička situacija.

Upad ustaša na teritorij IV bat. i uništenje sela Prkosi, Moravci, Lasinjski Sjeniĉak, Gornji i Donji Sjeniĉak, Dugo Selo, Štiban, Šljivovac, Velika i Mala Trepĉa, Ostrožin, Kirin, Bović, ukupno oko 2000 kuća, pretstavlja za nas problem koji se teško rješava. Prije toga upada ustaša, na tom terenu naši su se partizanski odredi slobodno kretali u hrvatskim selima i postojala je mogućnost prelaza Hrvata u naše odrede. Upadom ustaša situacija se je znatno izmijenila. Ustaše su palili sistematski ĉitava sela i pritom ĉinili uobiĉajena zvjerstva nad civilnim stanovništvom koje bi zatekli u selu. Klanje djece, rezanje dojki ženama, bacanje u bunar ljudi i žena bilo je na dnevnom redu. Najgore od svega jest ĉinjenica da su u pljaĉki koja je nastala poslije prolaza ustaša sudjelovala ĉitava hrvatska sela⁵ iz kojih su ljudi, žene i djeca poput strvinara obilazili zgarišta, prekopavali trapove i podrume, odvlaćeći pritom ono malo životnih namirnica koje je iza požara ostalo. Jasno je da je tjeranje tih seljaka u pljaĉku išlo za tim da se produbi jaz izmedju Hrvata i Srba, i nije sluĉajno da se to dešava baš na tom terenu gdje su naši odnosi sa Hrvatima bili najbolji i gdje je postojala mogućnost ulaženja hrvatskih seljaka u partizanske odrede. Danas nakon 25-dnevne ofanzive koju su ustaše vršile, kontakt sa Hrvatima je ili nemoguć ili vrlo otešĉan, jer sva su sela naoružana i priĉi im se može jedino silom i sa oružjem u ruci. Ima jedinstven sluĉaj jednog hrvatskog sela⁶, koje je sakrilo srpski narod koji je bježao ispred ustaša. To selo i danas podržava vezu sa našim odredima. Razumljivo je da su preduzete mjere da se saĉuva to selo od eventualne osvete ustaša, i da se te veze drže u najvećoj tajnosti. Važna je ĉinjenica da partizani nisu napustili taj teren sa narodom već su ostali na njemu braneći svoja ognjišta.

Pad Vojnića, koji je došao u isto vrijeme kad i ofanziva ustaša, važan je polit, događaj za ovaj kraj. Oĉi ĉitavog Korduna bile su uprte u Vojnić za vrijeme trajanja blokade. Pad Vojnića je ujedno i oslobodjenje prvog sreskog mjesta u Hrvatskoj, i to oslobodjenje je daleko odjeknulo. Kod samog ulaska naših odreda u mjesto desile su se neke nepravilnosti koje se u onom naletu nisu mogle izbjeći (paljenje crkve, pljaĉkanje). Postavljena je komanda mjesta i kroz tri dana život je poĉeo normalno da se odvija.

⁴ Redakcija ne posjeduje ovaj izvještaj.

⁵ Odnosi se na sela Bućicu i Lasinje. Iz tih sela bilo je najviše ustaša.

⁶ Odnosi se na selo Boturi. Međutim, ono nije bilo jedino selo u tom kraju koje je imalo dobro držanje. Pokupsko, Stefanki, Degoj i Kupčina su također sela koja su spasavala ljude od ustaških progona i pomagala partizane. Izvještaj ne dodiruje to pitanje zbog toga što je pisan na osnovu prvih informacija.

U nedjelju 25-1-42 održan je veliki zbor omladine iz sreza Vojnić na kojem je uzelo učešće oko 3000 mladića i djevojaka koji su oduševljeno klicali borbi za oslobodjenje. Sama manifestacija napravila je veliki dojam na prisutne. Omladina je po prvi puta imala priliku da govori. Naročito pažnju su privukli govori samih omladinaca, iz Radonje, Miholjskog i Perne. Ti mladići pokazali su da dobro poznaju današnju liniju naše borbe.

Na teritoriju III bat. (srez Slunj) osjeća se rad nar. štetočina i tal. agenata. Raspoloženje masa u tom sektoru za borbu znatno zaostaje iza ostalih krajeva na Kordunu. Potrebno će biti razviti što veću polit. aktivnost, i široko objašnjavanje masama linije naše borbe, a uporedo s time izvršavanje vojnih zadaća i postignuće nekog vojnog uspjeha koji tamo još do danas nije zabilježen.

NOF. Najvažniji događaj za stvaranje naše privremene civilne vlasti jest sazivanje plenuma NOF za Kordun. Izabran je odbor za Kordun u koji su ušli predstavnici svih sreskih odbora sa Korduna, tj. Vojnića, Veljuna, Vrgin Mosta i Slunja. Sama konferencija protekla je u redu. Jedina primjedba je pala od strane predsjednika sreskog odbora NOF za Vojnić, koji je kritikovao rad raznih »komesarčića i komandirčića«. Sam napad s njegove strane nije bio uperen toliko protiv vojske koliko protiv nečega u vojsci što njemu smeta. Na tu primjedbu odgovorio mu je predstavnik vojske i još neki delegati koji su njegov način izjašnjavanja oštro osudili. Sam odbor i njegovo formiranje izbacila je nužda i problemi koji su pred nama stajali neriješeni. Pitanje izbjeglica (15000), njihovog smještaja i njihove ishrane je bolno pitanje, pitanje zdravstva i prehrane čitavog stanovništva isto tako. I trebaće mnogo truda sa strane samih odbornika za rješavanje tih pitanja. Još uvijek je vojska opterećena tim problemima i zato mi šepamo na jednu nogu, jer nemamo civilne vlasti koja bi stvarno bila vlast. Još uvijek moraju partizani i njihovi komesari da smještaju izbjeglice, da rješavaju razne sporove i da se brinu o svemu o čem bi trebala da se brine civilna vlast. Formiranjem odbora NOF za Kordun ta pitanja sva bi se riješila ako će on stvarno da vrši te sve poslove koji danas stoje pred nama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar

BR. 34

**UPUTSTVO ODBORA NOF ZA KORDUN OD 28 SIJEČNJA 1942
GOD. ZA RAD KOTARSKIH, OPĆINSKIH I SEOSKIH ODBORA¹**

ODBOR
NACIONALNO-OSLOBODILAČKOG FRONTA
KORDUN
Br. 3
28. I. 1942

PREPIS

OKRUŽNICA BR. 1

Rad svih odbora Narodno-oslobodilačkog fronta treba da postane uskladjen, jednoobrazan i pravilan. Da se to što pre postigne Odbor Nac. oslobodilačkog fronta Korduna izdaje ovime upute i propise po kojima se imaju svi odbori u radu upravljati.

I Općenite upute

1) Odbori upravnih općina, a naročito seoski odbori, imaju svemu narodu (domaćem i izbeglicama) objaviti da se od sada u svima svojim poslovima obraćaju na odbore Nacionalno-oslobodilačkog fronta, a ne na partizanske odrede, vojna lica i vojne komande. U te poslove spada: prehrana, stanovanje, razni zborovi, molbe, žalbe itd.

2) Odbori Nacionalno-oslobodilačkog fronta jesu:

- a) seoski ili mesni odbori Nac. oslobodilačkog fronta
- b) općinski odbori Narodno-oslobodilačkog fronta
- c) kotarski odbori Narodno-oslobodilačkog fronta
- d) Odbor Nacionalno-oslobodilačkog fronta Korduna

3) Kod svakog traženja treba se u prvom redu obratiti na seoski ili mesni odbor, a ako taj nije ili ne može udovoljiti onda se tek obratiti na više odbore (općinski, kotarski).

Za upute u pogledu rada može se i direktno obraćati na Odbor nacionalnog fronta Korduna.

II Dužnosti pojedinih odbora

1) Seoski odbori vode poslove svoga sela: smeštaj i prehrana postradalih ljudi i stoke (domaćih i izbeglica), dodeljivanje ogreva, briga o zdravlju, rešavanje manjih sporova.

2) Općinski odbori imaju najdalje do 15. II. osnovati stalne kancelarije u sedištu općine. Voditi popis ranjenih, popis umrlih i popis novih brakova. Crkvene odredbe sprovođa, krštenja i ven-

¹ Redakcija posjeduje prepis uputstva.

čanja može svako obavljati kod sveštenika koji žive u oslobođenom teritoriju. Radi održavanja reda na svom području općinski odbori imaju organizovati narodnu stražu koja će se brinuti za sigurnost i red u selu. Straža će se po mogućnosti naoružati civilnim oružjem. Općinski odbori rukovode radom i nadziru rad područnih seoskih odbora.

3) Kotarski odbori obavljaju sve poslove svoga kotara, daju upute i nadziru rad općinskih uprava. Kotarski odbori imaju do 15. II. osnovati stalne kancelarije. U istom roku imaju provesti izbor odbora Narodno-oslobodilačkog fronta ako u kojem selu još nije proveden, odnosno popuniti upražnjena mesta, ako je koji odbornik izabran u drugi odbor.

4) Kao posebna dužnost svih odbora jeste neprestano spremanje naroda na borbu do konačne pobeđe, dizanje borbenog duha i jačanje narodnog jedinstva u borbi protiv svih vanjskih okupatora i ustaša. Isto tako svi odbori trebaju nastojati da se svi narodni neprijatelji odmah iskorene čim se pojave.

To je rad koji će ubrzati konačnu našu pobeđu.

III Gospodarstvo

1) Trgovina (izmena dobara) na celom oslobođenom teritoriju je slobodna. Jedino trgovina sa ljudskom i stočnom hranom kao i neučinjenim kožama nije slobodna i ima se obavljati jedino preko odbora Narodno-oslobodilačkog fronta.

Sajam u Vojniću održava se svakog četvrtka, po potrebi otvaraće se sajam i u drugim mestima.

2) Prehrana naroda spada u pitanje prvenstvene važnosti. Usprkos toga pojavljuje se nekoliko žalosnih činjenica da neki retki pojedinci kruh pretvaraju u rakiju, od kukuruza peku rakiju. Ovaj će se rad smatrati radom protiv Narodno-oslobodilačke borbe koji se kažnjava smrću. Da se pečenje rakije posvema dokine i iskoreni. Objavljuje se da će odgovarati i onaj koji peče ili pomaže oko pečenja, a ujedno i mesni odbor koji pečenje ne spreči ili prećutno pomaže. Mesni odbori imaju smesta oduzeti cevi rakijskih kotlova.

Osim toga dužnost je svakog žitelja i partizana da smesta prijavi odboru Narodno-oslobodilačkog fronta Korduna uništavanje kruha pečenjem rakije.

3) Svi odbori imaju u svojim područjima odrediti spremanje, sklanjanje i sakrivanje hrane od najvećih narodnih neprijatelja, pljačkaša i palikuća. Za sela koja su u blizini Petrove Gore najbolje je organizovati spremanje na skrovitijim mestima (u Palovima) u samoj šumi. Sela koja su udaljena od velikih šuma trebaju osigurati (izgraditi) spremišta za hranu po grmovima i zemunicama. Svakako ne spremati blizu samih kuća. Zemunice treba kopati na suhim, ocjeditim mestima. Zemunice ukopane kao rudnički rovovi

pošprajcati šprajcovima, tako da je zemlja celica ostala kao krov, pokazale su se dobro. Pomenute zemunice (spremišta) trebaju biti što manje i što bolje maskirane.

Seno i stočnu hranu treba bezuvetno izvesti iz senika i sadeti u male stogove ili planice po zaklonjenim mestima (dolinama, grmovima itd.). Sa senika skinuti obašvu i udaljit od senika. Iskustva su pokazala da prazan senik sa koga je skinuta obašva nije lako zapaliti. Nepotrebne zgrade, staje imaju se preneti u Petrovu Goru. U najmanju ruku. skinuti krovove, rastaviti brvna i razbacati ih.

Svi odbori imaju smesta početi sa radom oko spremanja ljudske i stočne hrane u svojim reonima.

Ovi poslovi oko spremanja ljudske i stočne hrane imaju se završiti do 15 februara o. g.

Za propuste i nerad odgovaraće najstrožije i pojedinci i odbori. U krajevima gde je zemlja ilovačna, zemunice se mogu izgraditi posve suve, ako se u zemunici zapali jaka vatra koja zemlju isuši, upravo ispeče kao ciglu.

4) Naredjuje se svima seoskim i općinskim odborima da smesta popišu sve kože na svojim područjima a popise dostave kotarskim odborima Narodno-oslobodilačkog fronta. Kože što se nalaze u rukama ljudi koje su stekli kupovanjem ili bilo na koji drugi način a postoji bojazan da bi ih prodali, imadu se rekvirirati uz izdanje potvrde.

IV Smeštanje i razmeštanje izbeglica

Nasrtajem neprijatelja i krvnika našeg naroda, našle su se hiljade i hiljade našeg naroda bez krovova i ognjišta. Narod Korduna primio je izbeglice drugarski i bratski. Pružio je žrtvama fašističkog terora ruku pomoćnicu — sklonište i hranu. Samo mali broj pojedinaca, onih nesvesnih, onih samoživaca, nije tako postupio. Takvi su išli tako daleko da su izrabljivali opštu narodnu nevolju u svoje lične koristi. Sa takvima će civilne vlasti energično i strogo obračunati. Prisiliti ih da sva nedopuštena izrabljivanja isprave.

Civilna vlast je izradila plan za smeštanje i prehranu svega stanovništva sa velikom pažnjom na broj kuća i prehranbenu snagu pojedine upravne općine. Taj će se plan početi provoditi 1. II. 1942 godine. Niko nema pravo da taj plan svojevoljno narušava ili izmenjuje.

Naročito se daje na znanje svemu civilnom stanovništvu — domaćem i izbeglicama da niko nema pravo svojevoljno preseljavati izbeglice iz jedne općine u drugu, pa ni mesni odbori NOF, bez odobrenja ili naloga odbora NOF-a Korduna, osim u slučaju neprijateljskog prodora.

Ujedno se upozoravaju izbeglice:

1) Da se samovoljno ne preseljavaju, a naročito ne bez pismene dozvole seoskog odbora onoga sela iz koga se sele.

2) Da se odazivaju na svaki rad na koji ih pozove mesna civilna vlast i to bez zatezanja.

3) Da svoju voznu stoku dadu na raspolaganje za prevoz hrane sa popaljenih ognjišta onim ljudima koji svoje stoke nemaju u jednakoj meri kao i za prevoz svoje vlastite hrane.

Za svako ogлуšenje ovih odredaba biće smesta i strogo kažnjavano.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ODBOR NACIONALNO-OSLOBODILAČKOG
FRONTA KORDUNA

Tajnik
B. Nikoliš² v. r.

Pretsednik
M. Košarić³ v. r.

BR. 35

**PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 2
VELJAČE 1942 GOD. POLITIČKIM KOMESARIMA ODREDA O
RASKRINKAVANJU IZBJEGLIČKE VLADE, ČETNIKA I USTA-
ŠA I MOBILIZACIJI HRVATSKIH MASA ZA ORUŽANU BORBU¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
K. br. 3/42.
2. II. 1942 god.

KOMESARU LIČKE GRUPE P. O., KORDUNAŠKOG P. O.
I PRIMORSKO-GORANSKOG P. O.

I. Analizirajući događaje, o kojima smo vas obavijestili okružnicom K. br. 1/42, od 12. I. 1942,² Vrhovni štab NOPOJ piše: »Kada se dobro analizira čitav slučaj Draže Mihailovića, onda se jasno vidi da je Draža Mihailović bio ona rezerva neprijatelja u našoj pozadini, koja je nama iza leđa trebala zadati smrtonosni udarac. Mi imamo sva dokumenta u ruci, iz kojih se vidi da je Draža Mihailović s jedne strane imao stalne veze preko svojih oficira s

² Branko Nikoliš

³ Milutin Košarić

¹ Redakcija posjeduje kopiju pisma.

² Redakcija nije pronašla ovu okružnicu.

Nedićem, a s druge strane preko svoje emisione stanice i dvojice izaslanika engleske vlade imao veze s Londonom. Otuda se jasno vidi da je jugoslavenska vlada u Londonu — isto kao i Nedić i Nijemci — riješila da nas likvidira i uništi. Uporna propaganda na londonskom radiju, popularizacija Draže Mihailovića kao vrhovnog komandanta svih oružanih snaga u Jugoslaviji, različite lažne vijesti toga radija o navodnim borbama četnika protiv Nijemaca, jasno potvrđuju ovu konstataciju, da su engleska vlada i čitava reakcija u Srbiji zajedno s okupatorima radili u istom cilju — da nas unište«.

Ove konstatacije Vrhovnog štaba ukazuju da se položaj partizana bitno izmijenio i da je nastala takva situacija koja od nas zahtijeva još čvršće i energičnije mjere za učvršćenje i proširenje narodno-oslobodilačke borbe i čuvanje njenog jedinstva. Pokazuje se, naime, da ćemo imati posla s novim neprijateljem, koji će poduzimati sve mjere da pomogne naše uništavanje i u borbu unijeti nove metode.

Jugoslavenska je vlada Cvetković-Maček svojom reakcionarnom politikom upravo omogućila brzi slom Jugoslavije i njenu brzu okupaciju po fašistima. Ona stoga snosi u velikoj mjeri i odgovornost za zločine koje je učinio u Hrvatskoj Pavelić ne samo nad srpskim i drugim narodima, već i nad hrvatskim narodom. Zbacivanje je te vlade narod Jugoslavije osjetio kao neko olakšanje i stoga od vlade generala Simovića tražio ispunjenje svojih osnovnih zahtjeva, koji su jedini mogli osigurati život. To su zahtjevi za paktom sa SSSR-om, za borbu protiv fašističkih petokolonaša i minimumom slobode u zemlji. Vlada je generala Simovića obećavala ispuniti nešto od tih osnovnih zahtjeva, te je s velikim oklijevanjem i počela raditi u tom pravcu (pregovori s SSSR-om). Ta je međutim vlada već u samom početku bila nedovoljno energična prema reakcionarnim tendencijama banske vlasti u Hrvatskoj, što je najviše slabilo obrambenu snagu zemlje i omogućavalo okupatoru da manevrira i iskoristi neriješeno hrvatsko pitanje u svrhu razbijanja i osvajanja Jugoslavije.

Tako je ta vlada u jednom od osnovnih pitanja išla na ruku okupatoru, još od samog svog početka. Ona se nadalje pokazala vrlo neenergičnom u pitanju čišćenja državnog aparata i vojske od petokolonaša. Svojim je polovičnim mjerama išla na ruku okupatoru.

Nakon svoga bijega u London ona ne okreće svoje uho prema narodnim težnjama i ne poziva u borbu protiv okupatora. Ona se zadovoljava psovanjem okupatorskih marioneta, te nastojanjem da kod naroda probudi vjeru u pobjedu Engleske u ovom ratu. Nakon prvih borbi, koje je narod počeo za svoje oslobođenje, a na poziv Komunističke partije Jugoslavije, ona ne napada i ne odnosi se

r

negativno (s izuzetkom svoga potpretsjednika Krnjevića³) prema borbi naših partizana.

Iako se partizani nisu formirali na poziv jugoslavenske vlade, ipak je nisu trebali ni mogli smatrati svojim neprijateljem, sve dok je ona priznavala potrebu borbe protiv okupatora sa svim narodnim snagama, te priznavala kao saveznike u borbi Sovjetski Savez, Vel. Britaniju, U. S. A., potlačene i slobodoljubive narode, a nije učinila ništa protiv partizana i narodno-oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije.

Njenim se držanjem u slučaju Draže Mihailovića stvar iz osnova izmijenila. U sastavu su vlade prevladale reakcionarne tendencije i sile, te je ona počela raditi na uništenju partizana, danas jedinih boraca za nacionalno oslobođenje svih naroda Jugoslavije, oko kojih se kupe svi narodi i sve pojedine nepartizanske grupice spremne za istinsku borbu protiv okupatora i njegovih slugu. Jugoslavenska je vlada tim svojim držanjem stala stvarno na stranu neprijatelja i aktivno ušla u borbu protiv narodno-oslobodilačkih nastojanja naroda. Reakcija se u vladi preplašila socijalne revolucije, te stoga pretpostavila svoj klasni interes nacionalnom.

Držanje je jugoslavenske vlade u slučaju Draže Mihailovića omogućilo mnogim četničkim agitatorima da pođu na svoj štetnički rad među partizane u Bosnu i da ovdje unesu mnogo zabune i kolebanja u svježe partizanske redove. Ta je četnička rabota padala u isto vrijeme kad je talijanski okupator južnog dijela Bosne poveo energičnu oružanu akciju protiv partizana.

Povodom je ovog držanja jugoslavenske vlade Vrhovni štab stvorio Prvu proletersku narodno-oslobodilačku udarnu brigadu, o kojoj je bilo riječi u okružnici K. br. 1/42 i Naredbi br. 4. Cilj je stvaranja takve brigade bio da se od partizana stvori takva jedinica kod koje neće biti nikakvog kolebanja tokom borbe za nacionalno oslobođenje, te koja će svojom borbenošću, moralom, disciplinom i duhom popularizirati u narodnim masama proletarijat, koji je danas glavni nosilac narodno-oslobodilačke borbe. Populariziranje proletarijata u našoj borbi i njegovo čvrsto borbeno povezivanje sa svim slojevima našeg naroda jedina je garancija da će se sačuvati moral i jedinstvo partizana u borbi za ispunjenje zakletve koju su položili.

Putem koji nam je označio V. Š. moramo i mi poći. I naša je dužnost da populariziramo proletarijat i da ga čvrsto povežemo s narodnim masama. Dužnost nam je da proletarijatu dademo punu mogućnost da razvije svoju borbenost, da bi mogao služiti primjerom ostalim narodnim slojevima. Dužnost nam je, nadalje, da svugdje i svakome ukazujemo na izdajničku rabotu Draže Mihailovića i njegovih četničkih bandi, te da isto tako svugdje vršimo

* Juraj Krnjević

kritiku vlade, koja na takav način popularizira izdajnike i time olakšava neprijateljevu štetočinsku rabotu.

Kod kritike jugoslavenske vlade treba upotrebiti svu oštrinu, ali treba isto tako budno paziti da se ne upadne u sektašku pogrešku, koja se nažalost u našim redovima često javlja. Kod kritike vlade ne treba zaboraviti da ova sjedi u Londonu i da je priznata po učesnicima svjetskog antifašističkog fronta. Ovaj je rat poprimio značaj svjetskog rata, te se iz te perspektive moraju prosudivati svi događaji. Dok je god jugoslavenska vlada priznata po saveznicima svjetskog antifašističkog fronta prema njoj se ne može i ne smije nastupiti kao prema neprijatelju iz fašističkog okupatorskog tabora. Kod nje naprotiv treba oštro kritizirati sve pojave, koje ona čini, a koje vode k slabljenju narodno-oslobodilačke borbe. Treba imati na umu, da i ona sama ne može i ne smije otvoreno nastupiti protiv partizana, jer je i ona vezana u tom pravcu svojim obvezama prema saveznicima u antifašističkom frontu, među kojima ima i takvih koji nas priznaju (na pr. SSSR). Pitanje se, dakle, legalnosti ili nelegalnosti jugoslavenske vlade s naše strane sada ne postavlja usprkos tih njenih neprijateljskih činova. Takvo bi se pitanje moglo postaviti samo kad bi ga dopustio međunarodni odnos snaga.

Jednakim se mjerilom prosuđuju i naši odnosi prema različitim saveznicima iz svjetskog antifašističkog fronta. Naša je dužnost da pojačamo popularizaciju Sovjetskog Saveza, kao saveznika koji će narodno-oslobodilačku borbu potlačenih naroda podupirati do kraja. Kritike su ostalih saveznika dopustive samo u okviru njihovog pomaganja našoj borbi i borbi osnovnih antifašističkih snaga.

Naša je, dakle, dužnost da u našoj zemlji učvrstimo položaj partizana, koji su dosljedni borci za narodno oslobođenje, tako da ga nitko neće moći pokolebati. To je uslov koji moramo ostvariti ako želimo da naša borba urodi uspjehom. To ćemo pak postići pojačanom borbom protiv okupatora i njegovih slugu.

II. S obzirom na sve češće pobune u hrvatskoj vojsci i na sve veće nezadovoljstvo hrvatskog naroda, što sve partizanske jedinice premalo iskorišćavaju, V. Š. piše: »U Hrvatskoj nam se stvaraju sjajni uslovi za rad. Mi smatramo da ćemo zbog unutrašnje situacije, koja se u posljednje vrijeme stvara, jer se koncentriraju sve srpske šovinističke reakcionarne velikosrpske snage, pod okriljem okupatora, a za obračun s hrvatskim narodom, moći pridobiti veliki dio hrvatske vojske na svoju stranu kako u borbi protiv različitih četničkih bandi i nedićevaca, tako i u borbi protiv zločinačkih ustaških bandi, koje hrvatski narod sve više mrzi i koje već i sam okupator napušta kao svoje uporište jer su odigrale svoju izdajničku ulogu«.

Najveći su propusti sa strane partizana učinjeni baš u mobilizaciji hrvatskih masa u borbi protiv okupatora i njegovih slugu. U mnogim su slučajevima partizani sa strane promatrali previranja

po hrvatskim selima i vojsci, a nisu nastojali da se tom previranju stave na čelo i da povedu te hrvatske mase u borbu. U nekim je srpskim krajevima neprijatelju uspjelo da i u samim redovima partizana nametne misao kao da je narodno-oslobodilačka borba, koju vode partizani, neka srpska stvar, u kojoj nema Hrvatima mjesta. Takve su situacije pogodno tlo za okupatorove agente, koji pokušavaju prebaciti svoj oslonac s ustaških bandi na neke elemente iz srpskih redova ondje, gdje je partizanski pokret već onemogućio ustaše u njihovom izdajničkom poslu.

U zadnje se vrijeme opazilo veliko kolebanje u redovima domobrana, kod kojih su se sve više javljale težnje da se predavaju i predaju oružje, te i želje da pređu na stranu partizana. Uzevši u obzir sve veće nezadovoljstvo hrvatskog naroda i sve težu situaciju okupatora na Istočnom frontu, te će se pojave sve više i više javljati. S partizanske je strane u takvim slučajevima nastala tipična pogreška: da razoružane i zarobljene domobrane ne pozivaju da stupe u borbu protiv okupatora i da se priključe partizanima (slučaj u Vojniću s preko 400 domobrana), pa čak i da odbijaju njihov primitak u partizane kad se dobrovoljno jave (na pr. u Tržačkim Raštelima). Takav stav partizana ne vodi k uvlačenju hrvatskih masa u borbu protiv okupatora, a vodi k izolaciji partizana od tih masa. Odbijanje se primitka Hrvata u partizane u takvim jedinicama ponajčešće opravdava time što bi tako primljeni Hrvat mogao biti izdajica ili se barem u borbi pokazati slabim, što da bi zategnulo odnose između Srba i Hrvata. Takav je stav jednak stavu neplivača koji neće u vodu dok ne nauči plivati. Nije potrebno niti spominjati da se iza ovakvog »opravdanja« krije ili neshvaćanje linije ili šovinistička nota. U tim će krajevima biti dužnost partizana da povedu široko povezivanje srpskih masa s hrvatskim masama i sa domobranima, u kojem će im ukazivati »na potrebu njihovog učešća u borbi za oslobođenje hrvatskog naroda kako protiv okupatora, tako i protiv krvožednih pljačkaških četničkih bandi, koje već u Srbiji i Bosni bruse svoje noževe za pokolj nevinog hrvatskog stanovništva« i objašnjavati im »da su ustaške bande neprijatelj broj 1 za hrvatski narod i da one moraju biti uništene ako hrvatski narod hoće da spasi svoja sela i živote svojih porodica od neprijatelja, koji im prijete« (iz pisma V. Š.-a).

Prilikom osvajanja Jugoslavije okupator je upotrebljavao ustaške bande da bi pomoću njih zavadio narode Jugoslavije i pustio ih da međusobno krvare za njegov račun. Kasnije je u Srbiji i Bosni počeo saradivati s velikosrpskim četničkim elementima i njih huškati na hrvatsko stanovništvo, okrivljujući ovo za sva nedjela koja su po njegovom nalogu počinili ustaše. Tako je taj velikosrpski elemenat postao novim okupatorskim osloncem. Sličnu smo pojavu vidjeli i u Lici, gdje su Talijani vodili istu politiku sa Stevom Rađenovićem, Rašetom, Longom i drugovima. Oni su se

pokušali prikazati srpskom narodu njegovim prijateljima i zaštitnicima, a okrivljavali su za ustaška zlodjela sav hrvatski narod i huškali Srbe na Hrvate. Da bi opsjenili narod strijeljali su nekoliko ustaša. Tako okupator preko Pavelića huška Hrvate na Srbe, a preko Rašete i Nedića Srbe na Hrvate. Borba je ličkih partizana protiv talijanskog okupatora pravilan put da se spriječi ostvarenje neprijateljevih namjera da Srbe povede u bratoubilačku borbu protiv Hrvata. Borba partizana za ostvarenje borbenog jedinstva Srba i Hrvata jedini je put da se neprijateljeve namjere s bratoubilačkim ratom uguše. Okupator i njegove marionete čine sve napore da zavade Srbe i Hrvate. Tako su na pr. gonili hrvatske seljake na Kordunu da pljačkaju srpska sela, te strijeljali nekolicinu koji su to odbili. Neprijatelj će te svoje mjere još i pojačati, pa se stoga pred partizane sa sve većom ozbiljnošću nameće zadatak da stvore most za prelaz takvih hrvatskih masa u partizanske redove, kako ih neprijatelj ne bi silom natjerao u bratoubilački rat. Ispravan odnos prema hrvatskim masama postaje tako za mnoge krajeve životno pitanje daljnjeg opstanka ne samo partizana, nego i srpskog dijela stanovništva.

Kod uvjeravanja hrvatskih masa o potrebi borbe protiv okupatora ne smije se ustuknuti pred izjavama onih koji neće saradivati s partizanima, pod parolom da neće »nikakve saradnje s komunistima i da treba čekati«. To je stara pjesma preživjelih vođa HSS-a, koje treba danas otvoreno raskrinkavati kao svjesne pomagače Pavelića, a samim tim i okupatora. Treba hrvatskom narodu smjelo i otvoreno kazati — kako to čini Komunistička partija Hrvatske — da je takvo držanje vođa HSS-a ne samo štetno već i izdajničko. »Treba kazati hrvatskom narodu da je Maček i njegovo društvo ne samo odgovorno za dolazak Pavelića sa svojom pređašnjom politikom, već da nosi u velikoj mjeri odgovornost za zločine koje je počinio Pavelić ne samo nad srpskim već i nad hrvatskim narodom. Propovijedati čekanje i mir u vrijeme kada padaju stotine i hiljade najboljih sinova naroda od krvave okupatorske ruke i njegovih izdajničkih slugu, znači izdajstvo nad narodom i takve proroke treba bezobzirno raskrinkavati. Treba objasniti hrvatskom narodu da Maček i njegovo društvo sanja o starim vremenima, o staroj svojoj politici, koja je hrvatskom narodu donijela samo razočaranja i velika zla. Treba objasniti hrvatskom narodu da je položaj hrvatskog naroda najteži od svih naroda na Balkanu, jer je uspjelo — zahvaljujući takovoj pasivnoj politici vođa HSS-a — da jedna šaka bandita s Pavelićem na čelu stvori od jednog velikog dijela hrvatskog naroda oružje u borbi protiv oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i u borbi protiv SSSR-a. Ljaga je zbog toga pala na čitav hrvatski narod, a krivnju za to nose i vođe HSS-a sa Mačekom zbog svog pasivnog stava i svjesne sabotaže i kočenja borbe hrvatskog naroda protiv okupatora« (iz pisma V. Š-a).

Komesari će se grupa i odreda postarati da svi partizani pro-
rade materijal ove okružnice, a stalnim će se konferencijama po-
starati da se kod partizana uklone nedostaci o kojima se u okru-
žnici govori.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić,⁴

Komandant
Ivo Vladić,⁵

(M. P.)

BR. 36

**IZVJEŠTAJ KOMANDE SEKTORA TREBINJE—DUBROVNIK OD
3 VELJAČE 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA
ZA HERCEGOVINU O AKCIJAMA PARTIZANA I SITUACIJI U
SREDNJOJ I JUŽNOJ DALMACIJI¹**

Prepis!

KOMANDA SEKTORA
TREBINJE—DUBROVNIK

Broj 8

Dana: 3. II. 1942 g.

**OPERATIVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA ZA HERCEGOVINU**

4.) Sada vam dostavljamo izvještaj od drugova iz Dalmacije:

Znamo da čitava ona ekspedicija, koja je prije 10 do 12 dana
bila otišla za Mostar, sada se iz Mostara vraća i ukrcava na bro-
dove. Oni pojedinačno govore, a ta se verzija podržava, da navodno
idu za Rijeku (Fijumu), ali mi smo vidjeli da konvoji iz Gruža idu
prema istoku, dakle ili natrag u Italiju ili u Grčku, odnosno Tur-
sku. Oni na brodove krcaju pješadiju, komoru i cijelu ratnu spre-
mu. Juče i danas (29 i 30 januara) nije otišao nijedan konvoj, a
poznato nam je da je juče bio obustavljen čitav saobraćaj, pa i
lokalni.

28 januara uveče sva je vojska bila u pripravnosti. Govorka
se o nekoj podmornici i nekom razaraču koji bi navodno operisali

⁴ Vladimir Bakarić

⁵ Ivo Rukavina

¹ Redakcija posjeduje prepis izvještaja iz 1942 godine.

pri Jadranu. Moral trupa je loš. Žale se na lošu hranu i zimu. Poznato nam je da ih je nekoliko smrznutih dovedeno sa položaja u ovdašnje bolnice koje su pune ranjenika, tako da ih odvođe u Italiju. Vojnici se pojedinačno vrlo loše izražavaju o vojno-političkoj situaciji sila osovine. Kamioni kao i tenkovi su još ovdje. U Zagrebu se osniva Hrvatski sabor. Članovi su: Poglavlak, svi doglavlaknici, pobočnici i još neki ustaški funkcioneri, dalje svi narodni poslanici, člankovi bivšeg Hrvatskog sabora iz 1918 godine, koji su pripadali Hrvatskoj stranci prava (pravaši), kao i oni narodni poslanici birani 1938 godine, na Mačekovoj listi. Članovi novoga Sabora osnivače² imunitet do konca 1942 godine. Dubrovački narodni poslanik profesor Roko Mišetić nije zauzeo stanovište na ovu vijest. Ovdje je stigla okružnica iz Zagreba da vojska ima pravo rekvirirati sve životne namirnice za potrebe vojske, što je već izazvalo nezadovoljstvo.

U cijeloj Hrvatskoj moraju se radi vojne evidencije prijaviti vojnim referentima svi muškarci rodjeni od 1900 do 1901 god., osim Zidova, Cigana i pravoslavniha. Koji se ne prijavi u roku, upućuje se popunidbenom zapovjedništvu (vojnom okrugu). Ponovo se vrbuju radnici za Njemačku.

Čujemo da je u ...³ krajevima, na stotine ljudi umiru od gladi.

U Splitu je bačena bomba na oficirsku menzu. Ubijen je jedan kapetan i 14 oficira je ranjeno. Za smrt ovoga kapetana ubijeno je 12 talaca, a 200 novih muškaraca je uhapšeno. U Šibeniku su svi intelektualci uhapšeni. Što osudjeni što deportirani. Kod Knina su partizani odbacili Talijane 15 kilometara. U Gradcu (između Markarske i Metkovića) su partizani ubili logornika, našto su žandarmi uhapsili 7 mladića, koje je narod oslobodio. Ima mrtva 3 žandarma. U to vrijeme je naišao jedan parobrod sa hranom, koji je zaplijenjen, te hrana podijeljena narodu, a jedan dio zadržan za partizane. Nakon dva dana došli su Italijani sa ratnim brodom te stali pucati na pristanište, našto su se partizani povukli i odveli kao taoce načelnika i jednog fratra.

U Zatonu kod Dubrovnika razrivena je cesta, te je jedan kamion pao u provaliju; ima jedan mrtav Talijan i 3 ranjena narednika. Ustaški komandant Pelješca zatražio je 2000 vojnika da uspostavi red na Pelješcu.

Drug »Crni«⁴ je oslobođen iz Mostarske bolnice, ali je još bolestan te se ne može da kreće.

Manje akcije se vode po cijelome Primorju, Neretvi, Pelješcu, Vrgorcju itd. U tamošnjim krajevima narod sav stoji uz partizane,

- Ovo je vjerojatno omaška, a po smislu bi trebalo da stoji »uži-vaće«³.

³ U prepisu izvještaja na ovom mjestu tekst je nečitljiv.

¹ Narodni heroj Ivan Mordin, ubijen iz zasjede od Nijemaca u selu Kobaš kod Stona, 10 veljače 1944 god., kao član Oblasnog komiteta KPH za Dalmaciju.

koje obilno pomaže sa svim potrebama, te se skoro očekuju jače akcije. Ove akcije vodi KOMUNISTIČKA PARTIJA, te narod ima zato puno povjerenje u uspjeh. Imaju radio-aparate, te obavještavaju narod o događajima. Kako vidite, drugovi, ima akcija svugdje; čujemo da su u Hrvatskoj jače akcije, kako pričaju putnici koji dolaze iz Zagreba za Dubrovnik, samo ove u gradu su najlošije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Rade Pravica⁵ s. r.

Komandant,
Petar Božović⁶ s. r.

BR. 37

NAREDBA ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA POČETKOM VELJAČE 1942 GOD. O FORMIRANJU GRUPE ODREDA, REORGANIZACIJI BATALJONA I NASTAVLJANJU BORBENOG TAKMIČENJA S LIČKIM ODREDIMA

N A R E D B A br. 15

komandanta Grupe partizanskih narodno-oslobod. kordunaških odreda

1. — Tačka 1. — naredbe br. 14 prestaje važiti jer sam se vratio na sektor.¹

2. — Po naredjenju Glavnog štaba Hrvatske Kordunaški odred se reorganizira u dva odreda i to: I i IV bataljon formiraju I kordunaški narodno-osl. partizanski odred.

I bataljon se reorganizira u 3 bataljona.

Štab I bataljona u cjelosti postaje Štab I odreda.

II i III bataljon formiraju II kordunaški narodno-osl. partizanski odred.

Štab II bataljona postaje Štabom II odreda.

II bataljon se reorganizira u 2 bataljona.

Komandanti I i II odreda će mi hitno dostaviti svoje predloge o pomenutim reorganizacijama.

3. — 20 ov. mj. otpočinje oficirska partizanska škola.

⁵ Zarobljen od četnika i strijeljan lipnja 1942 godine.

⁶ Vojo Popović

¹ Redakcija ne posjeduje ovu naredbu. Točkom br. 1 bilo je određeno ko će zastupati komandanta za vrijeme njegovog učešća na savjetovanju Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, koje je održano 30 i 31 siječnja 1942 god. u selu Zbjegu kod Slunja. Vidi dok. br. 57.

Partizanski odred Banije i dosadašnji bataljoni poslaće po 5 pitomaca u školu. Pitomce regrutovati iz redova partizana i to moraju biti prokušani borci do danas koji obećavaju razvoj u vojničkom duhu. Trebaju biti mladi i bez političkih mana.

Svaki pitomac mora biti opremljen sljedećim: vojničkim odjelom, karabinom »mauzer«, 45 metaka, čebetom, porcijom i kašikom, 2 para veša, pisaćim priborom (papira i olovka), i po mogućnosti sa po najmanje V₂ kg soli.

Pitomci koji ne budu ovako opremljeni, izuzev pitomaca dosadašnjeg IV bataljona, bit će vraćeni u svoju komandu.

4. — Komandanti će odreda najhitnije sakupiti vojnu literaturu po svojim jedinicama i dostaviti je Štabu Grupe.

5. — Prigodom svakog zarobljavanja oružja vršiti popune bataljona i četa na sljedeći način: izabrano i kontrolisano ljudstvo uvoditi u postojeće jedinice a ne naoružavati više pojedina sela ili zaselke.

6. — Borbeno takmičenje sa Grupom partizanskih odreda Like po dogovoru sa komandantom i komesarom Like produžuje se tokom mjeseca februara. Rezultate januarskog takmičenja komesarijat Grupe će objaviti skoro.

7. — Tačku 2. — i tačku 6. — pročitati pred strojem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
si. odsutan

Komandant:
Ivan Manola"

BR. 38

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 5
VELJAČE 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O BORBAMA I AKCIJAMA LIČKIH PARTIZANA**

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
5. II. 1942.

GLAVNOM ŠTABU NAR. OSLOB. PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE

Na području Ličke grupe NOP odreda od 2 januara do 15 januara o. g. naše vojne jedinice produžile su sa akcijama protiv okupatora. Neprijatelj je poslije sukoba kod Bjelog Polja povukao

* Srećko Manola

se u Korenici i tamo se utvrdio. Ova posada broji oko 650 vojnika, od čega ima oko 15 oficira. Tu je i komandant puka iz Otočca, pukovnik Angelini. Naoružani su sa 14 teških mitraljeza, 35 puškomitraljeza, 6 bacača bombi kal. 81 mm i puškama. Vezu sa Otočcem održavaju pomoću radio-stanice. Pokušali su uspostaviti vezu pomoću jedne patrole koju su sačinjavala dva oficira (od kojih je jedan adjutant puka), dva podoficira i jedan kaplar, svi na skijama. Ovu patrolu primijetila je jedna partizanska patrola iz bataljona »Marko Orešković«, te u borbi sa njom dvojicu ubila, a tri zarobila. Kod njih je nadjen i izvještaj pukovnikov komandantu divizije o stanju u Korenici, koji vam prilažemo (u prevodu).¹

Bataljon »Ognjen Priča« opsjedao je Korenicu i učinio nekoliko pokušaja da prodre u mjesto. Zbog velikog broja automatskih oružja smještenih u čvrste zidane zgrade i dobro organizirane odbrane, nije se uspjelo prodrijeti dalje od periferijskih zgrada. U toku opsade zarobljen je još jedan neprijateljski vojnik. Mi smo imali 3 lakše ranjena. Neprijatelj je imao gubitaka, ali nam broj nije poznat.

Da bismo spriječili slanje pojačanja posadi u Korenici, zatvorili smo sve puteve iz Ličkog u Krbavsko Polje i klance prema Vrhovinama. Neprijatelj je pokušao da prodre sa 10 kamiona natovarenih namirnicama kroz Pločanski Klanac za Udbinu. Partizani iz 1. bataljona I odreda čekali su ovu kolonu u Klancu. Talijani su preko špijuna doznali da je Klanac zaposjednut od partizana, te su se zadržali 3 kilometra prije Klanca u selu Ploči. Tu su ih pred večer 6. I napali partizani i borba je trajala skoro cijele noći. Pred zoru su Talijani uslovno kapitulirali, te su razoružani i pušteni da se vrate natrag prema Gospiću. Talijani su imali jednog mrtvog i nekoliko ranjenih. Jedan partizan je lakše ranjen. Zaplijenjeno je 4 puškomitraljeza, 40 pušaka, oko 3.000 metaka, 30 bombi, 24 revolvera i ostale opreme. Uništeno je (spaljeno) 6 kamiona sa namirnicama, a dio namirnica iz njih zaplijenjen.

Partizani 2. bataljona II odreda pobili su noću od 1. na 2. o. mj. jednu talijansku patrolu na pruzi između Gospića i Bilaja.

Partizani Otočačkog bataljona napali su 28. XII prošle godine žandarme i ustaše kod Dabra, te tri ubili, a više njih ranili. Partizani istog bataljona razorili su 6. I. o. g. prugu kod Lešća i poubijali talijansku patrolu, te je saobraćaj bio obustavljen jedan dan.

Brinjska četa razorila je cestu Otočac—Senj kod Goljaka. Pretpostavlja se da će popravka iste trajati mjesec dana. Partizani iste čete napali su domobrance u Jezeranima. Više domobranaca je poginulo. Zaplijenjeno je 6 karabina i 120 metaka.

Uslijed jake zime na više mjesta došlo je do smrzavanja talijanskih vojnika.

¹ Vidi dok. br. 136.

Neprijatelj u posljednje vrijeme koncentriše jake snage na prostoru Vrhovine—Plitvička Jezera. U sastavu ima tenkova, artiljerije i planinskih jedinica.

Svima partizanskim jedinicama na području ove Grupe ponovo je naredjeno da se intenzivno produži sa akcijama protiv okupatora i ustaša.

Borcima je objašnjen način obrane u slučaju mitraljiranja od strane neprijateljskih aviona. Za maskiranje u snijegu upotrebljavaju se bijele plahte, što se je pokazalo kao vrlo praktično.

Od 15 januara do 1 februara o. g. akcije na području ove Grupe razvijale su se ovako: 20. I izvršen je napad na Korenicu sa prethodnom artiljeriskom pripremom. Prodor u grad nije uspio, te je i dio periferije, koji je bio zauzet, napušten. Neprijatelj je imao oko 15 mrtvih i veći broj ranjenih, dok smo mi imali 3 mrtva i 12 ranjenih.

23. I pokušali su Talijani prodor iz Gospića prema Korenici kroz Ljubovski Klanac sa jednim bataljonom pješadije i 6 tenkova. 2. bataljon I odreda (160 partizana) sačekao je neprijatelja i odbio ga, zarobivši jednog vojnika (tenkistu) i zaplijenivši jedan tenk. Neprijatelj je pritom imao oko 10 mrtvih i 15 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.

Idućeg dana (24. I) Talijani su navalili sa pojačanim bataljonom pješadije, pukovskom baterijom (4 topa kal. 75 mm) i 5 tenkova. 2. bataljon I odreda, pojačan jednom četom iz bataljona »Ognjen Priča«, i jednim teškim mitraljezom, sačekao je neprijatelja i primio borbu. Borba je trajala nekoliko sati i rezultat je bio slijedeći: neprijatelj se je povukao u neredu ostavivši 70 mrtvih, 40 ranjenih, 42 zarobljena, cijelu brdsku bateriju (4 topa) i jedan tenk. Komandant neprijateljskog bataljona je poginuo. Zatvarači iz topova su bili povadjeni, te je do sada nadjen samo jedan. (Naš usmeni izvještaj u pogledu topova i municije na konferenciji bio je netačan, jer smo do polaska na konferenciju bili primili samo usmene izvještaje i to netačne. Saznali smo da u Bosni možemo dobiti zatvarače za ovakve brdske topove, te smo već poslali po njih). Komandir pješadijske čete i komandir baterije zarobljeni su. Ranjeni talijanski vojnici predani su odmah poslije borbe talijanskom garnizonu u Gospiću. Zaplijenjeno je 63 puške, 5 teških mitraljeza, 5 puškomitraljeza, 400 granata za topove, te razne opreme (ćebad, zaprežni pribor itd). Municije je bilo svega oko 10.000 metaka. Ubijeno je 36 konja, a 6 zaplijenjeno. Zaplijenjene su i 4 saonice. Naši gubici su: dva lakše ranjena i jedan teže, koji je podlegao ranama.

Talijanske snage iz Vrhovina u jačini od jednog bataljona pokušale su 24. januara zaobilaznim manevrom prodrijeti kroz Radov Klanac (između Turjanskog i Crne Vlasti). Neprijatelj je odbijen uz gubitke, čiji broj nije utvrđen, jer su mrtvi i ranjeni odneseni od talijanskih vojnika. Zaplijenjeno je šest pari krpalja, šest čebadi i 300 metaka. Jedan partizan je poginuo, a dva su zarobljena.

25. I predali smo preko jednog talijanskog oficira, koji je izašao na naše položaje kao parlamentarac, u Korenicu, 10 teže ranjenih talijanskih vojnika, jer nam ih je bilo nezgodno liječiti.

27. I napali su partizani Prvog odreda željezničku stanicu Raduč (južno od Gospića 22 km). Pruga je prekinuta na 2 mjesta i saobraćaj je obustavljen 24 sata. Ubijeno je desetak talijanskih vojnika i veći broj ranjeno. Idućeg dana stigla su neprijatelju pojačanja iz Metka i Gospića, te su izvršili napad na selo Raduč. Zapalili su 18 kuća, a potom se pred vatrom jedne naše čete povukli u neredu prema Metku, sa više jnrtvih i ranjenih.

Talijanske komande iz Vrhovina i Gospića slale su pismene ponude na adresu Štaba ove Grupe za razmjenu zarobljenika. Ponudu nismo primili, jer je za nas bila nepovoljna. Odgovorili smo im da pristajemo na razmjenu al pari.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Martin-

Zast. komandant
Pet. Kleut³

Za vrijeme ovih borbi talijanski avioni bombardirali su naša sela, na koja su bacili oko 1000 bombi. Isto tako tukli su topovima iz Babinog Potoka neka sela, na koja su bacili oko 300 granata. Sva ova bombardiranja prošla su bez ikakvih većih šteta.

5. II izvršili su naši partizani napad na Čanak i nakon 8-satne borbe osvojili ga. Sada se vode borbe u okolnim selima. Potanje podatke još nismo dobili.

Za 12. o. mj. sazvali smo konferenciju komandanata i politkomesara svih bataljona, da ih upoznamo s rezultatima savjetovanja.⁴

⁸ Sime Balen

⁵ Petar Kleut

« Vidi dok. br. 82.

BR. 39

NAREDBA BR. 1 ŠTABA PRVOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA
OD 5 VELJAČE 1942 GOD. O REORGANIZACIJI JEDINICA I
IMENOVANJU KOMANDNOG SASTAVA¹

STAB
I KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

5. II. 1942 g.

NAREDBA BR. I

komandanta I kordunaškog partizanskog narodno-oslobodilačkog
odreda.

Na osnovu naredbe broj 15 Komandanta grupe partizanskih odreda izvršena je reorganizacija naše vojske prema kojoj je osnovan I partizanski nacionalno-oslobodilački odred pod čiju komandu spada dosadanji I i IV bataljon.

Od dosadanjeg I bataljona formiraju se tri bataljona i to I, II i III, dočim IV bataljon priključuje se u svom ranijem sastavu ovome odredu.

I bataljon formira se od bivše I čete, II bataljon formira se od dosadanje II i III čete, a III bataljon formira se od dosadanje IV čete. Od bivše III čete odvaja se vod Slavsko Polje i priključuje se III bataljonu u Perni.

U I bataljonu formiraju se dvije čete i mitraljeski vod i to: U I četetu ulaze dva voda Debela Kosa, te vod Krnjački Grabovac.

U II četetu I bataljona ulaze vod Loskunja, Bijeli Klanac i Donji Skrad.

U II bataljon ulaze dosadanja II i III četa u svom ranijem sastavu osim voda Slavsko Polje, ali dosadanja II četa je po broju I četa, a dosadanja III četa je po broju II četa II bataljona.

U III bataljonu formiraju se 2 čete i mitraljeski vod i to: U I četetu III bataljona ulaze vod Perna, Pecka, i Crni Potok.

U II četetu ulaze vod Malička, Podgorje i Slavsko Polje.

IV bataljon kao takav ostaje sa 3 čete, koje su ranije formirane.

Komandni sastav:

Prema naredbi broj 15 Komandanta grupe partizanskih narodno-oslobodilačkih odreda štab dosadanjeg I bataljona postaje u cijelosti Štab I odreda i to: komandant odreda Stanko (Čanica) Opačić,

¹ Redakcija posjeduje prepis naredbe.

^s Vidi dok. br. 37.

politički komesar Mile Ratković, operativni oficir Bogdan Oreščanin i obavještajni oficir Milić Novković.

Prema naredbi Komandanta grupe K. P. O. postavlja se za komandanta I bataljona drug Mirko Poštić, dosadanji komandir I čete. Za političkog komesara u istom bataljonu postavlja se drug Mile Basara.³ Za operativnog oficira postavlja se drug Ljuban Korać, partizan iz Crnog Potoka, a za obavještajnog oficira postavlja se drug Nikola Novković, politički delegat iz Debele Kose.

Prema istoj naredbi postavlja se za komandanta II bataljona drug Mihajlo Savić, dosadanji komandant III bataljona iz Primišlja. Za političkog komesara postavlja se drug Božo Spaček. Za operativnog oficira postavlja se drug Ignjatija Perić, a za obavještajnog oficira postavlja se drug Jovan Vučetić dosadanji vodnik Radonje.

Prema istoj naredbi postavlja se za komandanta III bataljona drug Jovica Lončar. Za političkog komesara postavlja se drug Slavko Markon. Za operativnog oficira postavlja se drug Pero Roknić (Zlatar)⁴, a za obavještajnog oficira drug Sava Bogdanović.

Prema istoj naredbi IV bataljon ostaje u svom ranijem komandnom sastavu i to: komandant drug Nikola Vidović, politički komesar drug Milić Dejanović, operativni oficir drug Slavko Krajačić, a obavještajni oficir Nikola Vidović II.⁵

Cete:

Za komandira I čete I bataljona postavljamo druga Stanka Musulina⁶, a za političkog komesara druga Dmitra Dudukovića.

Za komandira II čete I bataljona postavljamo druga Jovicu Tomaševića⁷, dosadanjeg vodnika Loskunje, a za političkog komesara druga Miloša Kozlinu.

Za komandira I čete II bataljona postavljamo druga Josipa Hajdina", a za političkog komesara druga Jovu Bulata, partizana iz Podgorja.

Za komandira II čete II bataljona postavljamo druga Đorđa Momčilovića, a za političkog komesara druga Jocu Bosijaka iz Radonje.

Za komandira I čete III bataljona postavljamo druga Nikolu Basaru, a za političkog komesara druga Božu Rkmana, pol. delegata iz Crnog Potoka.

³ Poginuo nesretnim slučajem sredinom 1942 god. kao član Kotarskog komiteta KPH Vojnić i politički komesar bataljona.

⁴ Poginuo u borbi za Topusko 1942 godine.

⁵ Osuđen na smrt i strijeljan 1944 god. kao neprijateljski agent.

⁶ Poginuo 1942 godine.

⁷ Poginuo 1943 god. kao komandant bataljona.

⁸ Poginuo kod Kamenskog Mosta 1942 god. kao komandir čete.

Za komandira II čete III bataljona postavljamo druga Iliju Gvozdića, a za političkog komesara druga Iliju Gubica.⁹

Komandiri i politički komesari četa popunit će odmah vod vodnicima i političkim delegatima gdje su mjesta upražnjena i staviti predlog komandantima bataljona za imenovanje.

Komandiri četa će izvršiti raspodjelu na vodove na najzgodniji način, na pr. biv. odred Vojišnica može formirati 2 voda, Ključar i Gačeša Selo spojiti u jedan vod itd. U svakom slučaju treba potpuno isključiti stare nazive »odred«, te imena po selu gdje je osnovan, nego treba da se zove na pr.: drugi vod I čete III bataljona itd

Nazivi za bataljone glasit će na pr.: I bataljon I kordunaškog partizanskog odreda. Dočim će to nastavljati na pr.: I četa I bataljona K. P. O.

Ova odredba stupa na snagu odmah, zato će komandanti bataljona odmah izvršiti organizaciju štabova bataljona, te reorganizaciju prema istoj. Štabovi bataljona moraju biti u blizini sredine položaja na kojima operišu. Oni moraju biti uređeni tako da se administracija redovno odvija i da budu uvijek sposobni za evakuaciju arhive na sigurno mjesto, jer se ne smije desiti da arhiva padne u ruke neprijatelja. Za kurire treba uzimati najpouzdanije borce, jer je njihova zadaća važna, te ih treba poučiti što znači veza i kurirska služba, a naročito za vrijeme operacija.

Naređujem da komandanti bataljona dostavljaju redovno svake subote ovome Štabu operativne izvještaje. U operativnom izvještaju podnosi se: nacrti položaja, predviđeni plan izvođenja, te raspored izvedene akcije, kao i ostalo, prema uputi koju će komandant dobiti ovih dana.

U informativnom izvještaju podnosi se pregled naoružanja, te izvještaj o neprijateljskim snagama na sektoru toga bataljona.

Također svake subote treba podnijeti obavještajni izvještaj koji izrađuje obavještajni oficir.

Svaki bataljon poslat će odredu po jednog dobrog kurira, pristojno obučenog i naoružanog. Kurir neka se pošalje u Vojnić sa objavom.

Štab grupe K. P. O. organizovao je oficirsku partizansku školu koja će početi 20. ov. mj.; stoga će komandant I, II i III bataljona poslati po dvojicu pitomaca, a komandant IV bataljona četvoricu pitomaca za ovu školu. Pitomce regrutovati iz redova partizana i to moraju biti u prvom redu prokušani borci, bistri, i koji svojom prirodnom inteligencijom obećavaju razvoj u vojničkom duhu. Trebaju biti mladi partizani i bez političkih mana.

Svaki pitomac mora biti opremljen vojničkim odijelom, karabinom »mauzer«, 45 metaka, čebetom, sa još jednim parom veša

⁹ Poginuo 1944 god. kao politički komesar bataljona.

osim onog na sebi, porcijom, kašikom, pišaćim priborom (papira i olovaka). Hranu će imati u školi, ali je potrebno da svaki ponese po 1 kg soli, pošto škola istu ne može nabaviti. Pitomci koji ne budu ovako opremljeni bit će vraćeni u svoju komandu.

Prijave sa imenom i prezimenom i svim ostalim podacima pitomaca dostavit će komandanti ovome štabu najzad do 15. ov. mj.

Komandanti bataljona dostavit će najhitnije ovom Štabu svu vojnu literaturu, ukoliko je posjeduju ili je mogu nabaviti.

Prigodom svakog zarobljavanja oružja komandanti bataljona će izvijestiti hitno ovaj Štab koji će izvršiti raspodjelu, a za vrijeme dok raspodjelu ne izvrši mogu komandanti u slučaju potreba dati oružje privremeno na upotrebu tamo, gdje je najviše potrebno. Ni u kom slučaju ne smije se naoružavati pojedina sela i zaselke, nego već postojeće jedinice, u koje će se primati partizani prema već postojećim uputama.

Borbena takmičenja sa Grupom ličkih partizanskih odreda produžuje se i tokom mjeseca februara, dočim rezultat januarskog takmičenja objavit će komesarijat Grupe K. P. O. ovih dana.

Prema sporazumu sa šefom partizanske sanitetske službe¹⁰ stavlja se na raspolaganje civilnoj bolnici drug Petar Trbojević, dosadanji politički komesar III čete.

Komandanti bataljona će organizovati sanitetsku službu u bataljonima prema uputi koju će ovih dana dobiti od nas, pa u tu svrhu postavljamo za rad u bataljonima i to: u I bataljon druga Josu (Čeha), u II bataljon druga Janka Žunića, u III bataljon drugaricu Dragicu Bulat¹¹, u IV bataljon drugaricu Mariju Gabrić.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar
Ratković

Komandant

¹⁰ Dr Savo Zlatić

¹¹ Poginula travnja 1942 god. u borbi protiv ustaša na vrhu Petrove Gore zvanom Petrovac. Kao član KP ona je bila zadužena za rad sa ženama.

BR. 40

IZVJEŠTAJ VLADIMIRA BAKARICA OD 6 VELJAČE 1942 GOD.
CENTRALNOM KOMITETU KPH O VOJNO-POLITIČKOJ
SITUACIJI

G. Š. 6/II. 1942

Dragi drugovi,

Ovo vam već po treći put šaljemo čovjeka, da bismo uspostavili vezu s vama. U oba je predjašnja puta bila javka zatvorena i čovjek se vratio natrag neobavljena posla. Na svom je drugom putovanju predao naš materijal nekim privatnim licima, nad kojima mi nemamo nikakve kontrole, pa nismo niti sigurni da je materijal došao u vaše ruke. Stvar se tako odigrala, jer se u vezu umiješao čovjek kojega se to ništa ne tiče (Drago Šp.¹). Ovaj put šaljemo čovjeka na različite privatne adrese, jer nemamo inače nikakvog načina da dodjemo s vama u vezu. Iz tih vam razloga i ne šaljemo nikakvog materijala, a niti nikakvog iscrpnog izvještaja. Nismo, naime, sigurni da će vam materijal u redu stići.

I naše su obje javke napustile mjesto i nalaze se kod nas. Nitko ih doduše nije tražio, ali im je boravak u mjestu zbog zaoštrene situacije onemogućen. Naša je prva planinska stanica, kamo je vaš kurir svraćao, sasvim na svoju ruku takodjer napustila mjesto i pošla u borbu. Vi biste mogli istim putem doći s nama u vezu samo tako da dodje isti vaš kurir koji je do sada dolazio, i da unapred naznači vrijeme kad će doći, pa da ga dočeka onaj čovjek koji ga je ranije dočekivao. Njegov biste dolazak trebali najaviti po ovom kuriru i to u pismu upućenom »drugu Ljubanu«.²

Mi ćemo našu vezu s vama i onako morati reorganizirati, jer selimo u najskorije vrijeme. Selimo, jer nam ovaj kraj³ ne odgovarava za rad. Nemamo ovdje dovoljno prostora, a ni životnih potrepaština. Veći nam je dio vremena oduzet sitnicama našeg dnevnog života, pa smo se odlučili preseliti u mjesto gdje ćemo moći imati i pristojniji stan, dovoljno prostora za smještaj tehnike i bolju okolinu⁴. Veze nismo time bitno otežali, te se produžuje samo jedna i to ona koja nam je do sada bila najbliža.⁵ Na tom je području, međutim, stanje organizaciono najsredjenije, pa nam povećanje udaljenosti neće naročito smetati. Selimo u CI⁶ (po poznatim vam šiframa Slavkovim⁷ i njegovih kompanjona).

¹ Adolf Steinberger — Drago Domjanić

² Ljuban Latas

³ Selo Zbjeg kod Slunja

⁴ Glavni štab NOP odreda Hrvatske tada se preselio u selo Tomić — Drežnica.

⁵ Odnosi se na vezu s Grupom kordunaških NOP odreda.

⁶ Drežnica

⁷ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

Sumarno ćemo spomenuti samo ove akcije:

O padu smo vas Vojniča već obavijestili. Iza toga su po nekoliko puta razbijene kolone žandara i domobrana, koji su zajedno s naoružanim civilnim licima pokušali doći u pomoć opsjednutoj posadi Veljuna. Tom je prilikom neprijatelj imao velikih gubitaka, a mi smo imali velikog plijena u oružju i ostalom materijalu. Dok se opsijedao Veljun, pobjegla je posada iz Perjasice, što smo prigovorili tamošnjem štabu. Razoružana su Tržačka Raštela s posadom od oko 50 ljudi. Bilo je i podosta sitnijih akcija na Baniji, gdje upravo sada — kako se čini — neprijatelj vrši neku ofenzivu. Ofenziva je na Petrovu Goru crkla, ali je materijalna šteta vrlo velika. Detaljnije o tome u redovnom izvještaju nakon uspostave veza. Na tom se terenu upravo organizira Grupa [odreda]. Oslobođeni je teritorij znatno povećan.

Korenica nije pala. Zasjede po klancima oko Korenice dale su velike borbe s Talijanima, koji su pokušali doći u pomoć opsjednutima. Zasjede su bile plodne samo prvih dana. Talijani su bombardirali avionima, artiljerijom i bacačima mina svu okolicu Korenice i Krbavicu. Po drugim su klancima Ličani imali bogatiji plijen i palo im je tik pod konac prošlog mjeseca, između Gospića i Bunica, u ruke: četiri brdska topa sa 800 metaka, te dvije tankete, od kojih su jednu odmah pokvarili, i jedan protuavionski mitraljez od 20 mm i raznog drugog materijala. Uz to je bilo niz manjih akcija oko Otočca, Brinja i Gračaca. Nikako se nismo složili s mišljenjem OK o pravilnosti napada na Korenicu. Oni su samovoljno izmijenili plan, koji im je bio postavljen, a koji je i bio praviljen u cilju čišćenja teritorija i povezivanja očišćenog teritorija. Politički je također imao svoje značenje za pripremu čišćenja Like od Rašetine bande. S Korenicom su Ličani otegnuli čišćenje Rašetine bande, a vojnički pošli putem avantura. Stvar se s Korenicom ponešto poboljšala i dobila izgleda na uspjeh tek nakon zarobljavanja ove baterije. Pitanje Korenice su Ličani sasvim nepravilno pretvorili u pitanje prestiža partizana i postavili su bili zadatak osvojenja Korenice po svaku cijenu. Ta je tendencija kod njih ostala i usprkos direktiva koje im je dao Ivo⁸. Promijenili su je tek nakon dva neuspjela napadaja. Stanje se inače organizaciono popravilo, o čemu izvještaj naknadno. Povodom mijenjanja operativnog plana sa strane OK uputio sam jedno dosta oštro pismo onom mom kolegi⁹, u kojem sam im pisao o odnosu partijskih organizacija i štaba, te o pitanju Korenice. Kritizirao sam i sastav njihove štabske ćelije, jer su oni postavili za sekretara drugaricu koja u štabu piše. Seljo¹⁰ se upravo danas uputio k njima. Cini nam se da oni nemaju dovoljno određene linije prema Rašeti i njegovoj bandi, iako su to

⁸ Ivo Rukavina

⁹ Vidi dok. br. 41.

¹⁰ Narodni heroj Franjo Oguinac-Seljo

pitanje principijelno riješili. Mi smo im prigovorili što nam iz toga područja ne dostavljaju ni dokumenta ni iscrpne izvještaje.

Drugovi se iz Grupe jako nećkaju da zagrizu u orah oko Lapca. Tako se nikako ne mogu odlučiti da posjete Matičev bataljon i da odrede sasvim konkretno svoje držanje prema njemu.

Pred nekih je 15 dana razoružan garnizon u Jasenku, koji je brojio oko 70 žandara i domobrana. I na tom je području bilo u zadnje vrijeme dosta sitnih akcija. Organizaciono se stanje popravlja. To je jedini Odred koji se tuži na veliki snijeg zbog kojega ne može razviti punu aktivnost.

Upravo smo dobili obavijest da je i posada Veljuna pobjegla po noći. To se dogodilo baš kad su naši počeli svoje snage upotrebljavati za druge akcije i oslobadjeti ih od ležanja pod Veljunom. Smatramo pogreškom što je posada iz Perjasice puštena, jer ju je bilo moguće razoružati. Kod Veljuna je ovako stvar svršila, da bolje nije mogla. U Veljunu su bila jaka utvrđenja, a garnizon se sastojao pretežno od ustaša, koji se ne bi predali. Kao plijen je palo mnogo živežnih namirnica: žita, mesa i masti.

30 i 31 pr. mj. održano je kod nas savjetovanje¹¹, na kojem su po prvi put bili prisutni svi članovi G. Š.-a, osim ranjenog Četkovića¹², te komandanti i komesari odreda, odnosno Grupe. Na savjetovanju je podnesen referat o sadržaju pisma V. Š.-a¹³, koje smo zadnje od vas primili, referat s kritikom ispunjavanja operativnog plana s prošlog savjetovanja, izvještaji komandanta i komesara, napravljen je novi operativni plan, te pretresena različita aktualna pitanja. O svemu ćete tomu dobiti iscrpne izvještaje čim se uspostavi veza.

Diskusija je o političkim pitanjima bila opsežna, a najviše je pažnje bilo posvećeno uvlačenju hrvatskih masa u borbu. Tu je utvrđen i priznat niz pogrešaka. Ustanovljeno je da je pridobijanje Hrvata u borbu životno pitanje za Kordunaški partiz. odred. Nije dan pak odred nije tom pitanju posvetio dovoljno pažnje.

U ispunjavanju prošlog operativnog plana Kordunaši su premašili plan prema sjeveru, dok su znatno podbacili na jugu. Time se nisu držali osnovne ideje plana.

Ličani su potpuno izmijenili plan, a njihovi su pretstavnici priznali pogrešku.

Organizaciono stanje, kao i naoružanje znatno je uznapredovalo. Sheme oslobodjenog kontroliranog terena, te terena operacije ćemo vam naknadno poslati, kao i skice organizacionog stanja.

Osnovna je ideja novog plana u duhu posljednjeg pisma V. Š.-a, te pretstavlja nastavak i ispravak prvog plana.

¹¹ Vidi dok. br. 57.

¹² Narodni heroj Vlado četković

¹³ Vidi dok. br. 2.

Kritikovane su tendencije pojedinih drugova da prihvaćaju frontalne borbe, kao i tendence dugih blokada pojedinih garnizona. Kritиковano je nedovoljno slanje operativnih, informativnih, obavještajnih i komesarskih izvještaja. Naročito je ukazana potreba da se šalju redovni izvještaji o radu neprijatelja, koji stalno pokušava huškati Hrvate na Srbe i obratno. Tako je na pr. strijeljano nekoliko hrvatskih seljaka koji nisu htjeli pljačkati srpska sela prilikom posljednje Paveličeve ofenzive na Petrovu Goru. Ličani su uhvatili neka dokumenta kod Rašetinih ljudi, a da nisu ovamo slani niti originali a niti kopije.

Na zahtjev Ličkog OK pozvao je Lički štab 200 Dalmatinaca da dodju u Liku. To je, naravno, išlo mimo nas. Upozorili smo i OK i Štab na nepravilnost tog postupka, a vas molimo da nas obavijestite kako stojimo s Dalmacijom i trebamo li se s njom povezati.

Velika je poteškoća s tehničkim materijalom za kancelariju i našu tehniku. Zbog pomanjkanja papira ne možemo još pristupiti izdavanju lista. Naručili smo neke količine papira, a tražimo i nekoliko pisanih mašina. Pošaljite nam po mogućnosti onu našu mašinu, a ako možete i što više matrica. Ivo moli da pošaljete i njegov sat.

S materijalom upućenim nam preko Karlovca nismo dobili potrebnih sekcija, pa vas molimo da nam pribavite naročito ličkih i zapadnog dijela Bosne. Slavonskih također nemamo, ali nadamo se da ćemo ih dobiti od vas skupa s tamošnjim Odredom ili Grupom odreda.

Pošaljite nam nekakvog partijskog materijala, da bismo ipak mogli imati kakvu vezu i s ostalim svijetom.

Osnovali smo prvi jednomjesečni oficirski partizanski kurs. Rad će početi 21. o. m. Poslat ćemo vam raspored rada.

Mi smo skoro svi bolesni, te smo prava Prva opća partizanska bolnica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P. S. Šaljite stručnjake za golubove.¹⁴

VI.¹«

¹⁴ " Ova rečenica je dopisana rukom, a odnosi se na stručnjake za radio-stanicu.
¹⁵ Vladimir Bakarić

BR. 41

PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP OD-
REDA HRVATSKE OD 6 VELJAČE 1942 GOD. SEKRETARU
OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA LIKU O ODNOSU OKRUŽNOG
KOMITETA PREMA VOJNIM ŠTABOVIMA I OPERATIVNIM
PLANOVIMA

6. II. 42.

Dragi Jakove!¹

Obraćam se lično Tebi, a ne Okružnom komitetu samo s razloga što me tamošnji drugovi ne poznaju. Tebi je vjerojatno već poznato da me CK poslao ovamo sa zadatkom da pretstavljam Partiju u Glavnom štabu.

Iz onoga što su pripovijedali naši drugovi, a i Martin², čini mi se da imamo nekoliko pitanja koja valja raščistiti u cilju saradnje.

1) Pitanje odnosa Partije i partizana. CK Partije rukovodi radom partizana i to preko nas u Glavnom štabu. Time je prestala uloga OK, da on bude rukovodilac partizanskih organizacija na svom teritoriju. Njegova je neposredna vojnička rukovodeća uloga smanjena. Svim radom rukovodi G. Š. OK može i mora da daje sugestije za rad. Ovaj je posao u **vojnim** stvarima savjetodavni i ne obavezuje članove ličkog štaba. Oni su odgovorni **nama i preko nas** Partiji za ispunjenje svojih zadataka, koje su od nas primili. Naše naloge i naš plan ne možete **ni u kojem slučaju mijenjati. Vi ste ovlašteni i da im dajete direktive**, ali samo u okviru onih granica koje su njima ostavljene na slobodnu dispoziciju. I u tome imaju oni svoju neku samostalnost, te mogu u saglasnosti s nama mijenjati i te direktive. Apsolutno je nedopustivo da partijski sekretar mijenja naše planove i da izdaje neke naloge štabu. Slučaj š Korenicom se ne smije više ponoviti.

Partijsku ste jedinicu u štabu sasvim neozbiljno postavili. Čast drugarici Mariji³, ali ona ne može biti sekretarom štabne ćelije. Dužnost je ćelije da **rukovodi** radom. Sekretar je odgovoran za rad ćelije. U ovim krajevima naša Partija radi otvoreno i ne treba ništa skrivati. Ako je, dakle, u ime Partije za ispunjenje zadataka narodno-oslobodilačke borbe na vašem sektoru među partizanima odgovorna Marija, **onda je ona trebala ući u štab**. Ako pak ona tome nije dorasla, onda ne može biti niti partijskim sekretarom. Meni se čini da ste vi ovdje rukovodeću ulogu Partije sasvim neozbiljno shvatili i sveli rad ćelije na čitanje materijala i držanje sastanaka.

¹ Jakov Blažević

² Sime Balen

³ Marija Soljan

2) U slučaju s Korenicom ste postupili dvostruko nepravilno. U prvom redu niste smjeli mijenjati naš plan, a još manje njegovu osnovnu ideju, jer je on bio složen ne samo za vas, nego **za cijelu Hrvatsku**, u kojem je Lika bila samo dio. Vaš čin uvodi anarhiju, koju Partija najstrožije osuđuje. Vaš je plan, nadalje, bio sasvim neozbiljan, jer s onim snagama Korenicu nikada ne biste zauzeli. Vaš je plan u tom pogledu bio u potpunoj suprotnosti s direktivama Vrhovnog štaba, CK KPJ i Operativnog partijskog rukovodstva za Hrvatsku, koji svi osuđuju ovakve postupke u borbi i specijalno nas upozoravaju na opasnost dugih opsada u cilju zauzimanja mjesta. On je bio i politički pogrešan. Pokazuje vašu neodlučnost da se zakvačite s Talijanima i njihovim agentima ondje, gdje je njihovo izlazište za prodiranje u narod. Nove nas direktive CK upravo upozoravaju na nove manevre okupatora — da se osloni u cijeloj državi na velikosrpske elemente i da sada s njima povede borbu protiv hrvatskog naroda. Kod vas je to moguće samo tim putem. Vaš je prvi zadatak trebao biti da svu pažnju posvetite baš tom terenu i da što prije likvidirate tu bandu. Korenica je bila obilaženje.

Ne primam vašu ispriku da je tamo oko Korenice teren bio povoljniji. To znači samo da ste i tamo trebali raditi. Borba vam takođe nije bila nametnuta, jer si partizani **ne smiju nikada dati borbe nametnuti**. Nametnuta je borba pola poraza.

3) Martin se žali da ne dajete najbolje ljude za partizane. Spominjao je tako nekog Dimitrijevića. Ne mogu ulaziti konkretno u ovaj slučaj, ali vas želim upozoriti da su partizani danas u prvom planu partijskog rada i da je dobra partizanska organizacija upravo životno pitanje Partije. Nemojte stoga škrtariti s kadrovima. U svakom slučaju trebate iznijeti ozbiljne razloge zbog kojih nekoga ne dajete u partizane.

4) Martin je po vašoj direktivi slao poziv Dalmatincima da dođu u Liku. Na ovaj čin vi niste nikako ovlašteni i on je krupno pogriješio što vas je poslušao. Ne prelazite granice vašeg djelokruga.

U koliko još nemate novijih direktiva Partije, javite mi, pa ću vam ih poslati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vlado⁴

⁴ Vladimir Bakarić

BR. 42

**NAREDBA ŠTABA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA
OD 7 VELJAČE 1942 GOD. O REORGANIZACIJI RANIJEG
DRUGOG BATALJONA I IMENOVANJU KOMANDNOG SA-
STAVA BATALJONA I ČETA¹**

II KORDUNAŠKI PARTIZANSKI ODRED

7-II-1942.

NAREDBA br. 1

**KOMANDANTA II KORDUNAŠKOG NARODNO-
OSLOBODILACKOG ODREDA**

Tačka 2 Naredbe br. 15 komandanta Grupe kordunaških narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda² kaže:

»Po naređenju Glavnog štaba Hrvatske dosadanji Kordunaški partizanski odred reorganizira se u dva odreda i to: I i IV bataljon formiraju I kordunaški narodno-oslobodilački partizanski odred.

Štab I bataljona postaje u cjelosti Štab II odreda.

I bataljon reorganizira se u 3 bataljona.

Štab II bataljona postaje Štabom II odreda.

II bataljon reorganizira se u 2 bataljona.«

Prema ovom naređenju II bataljon reorganizira se u 2 bataljona i to na sljedeći način:

U novi I bataljon ulazi u cjelosti dosadanja I četa i vodovi Palež, Bukovac i Trupinjak iz dosadanje II čete.

Prvu četvu I bataljona obrazovaće vodovi Perjasica, Poloj, Dubrave i Klanac.

Drugu četvu II bataljona obrazovaće vodovi Gornji Skrad, Palež, Bukovac i Trupinjak.

Za komandanta I bataljona postavljam druga Milutina Karasa³, za komesara druga Mrkića⁴, za operativnog oficira druga Milu Opačića⁵, dok će obavještajni oficir biti naknadno imenovan.

Za komandira I čete postavljam druga Pajića⁶, dok će komesar biti postavljen naknadno.

¹ Naredba je umnožena na šapirografu.

² Vidi dok. br. 37.

³ Poginuo 1944 god., kao oficir NOV Jugoslavije, u selu Kupčini kod Karlovca, u borbi protiv Nijemaca.

⁴ Izidor Strok, borac španske republikanske vojske

⁵ Poginuo kao komandant bataljona 1943 godine.

⁶ Milić Pajić, umro 1945 god. kao major JA.

Za komandira II čete postavljam druga Radu Dobrosavljevića⁷, a za komesara druga Dragića Mrdenovića.

U Drugi bataljon ulaze vodovi Šlivnjak, Marić Kosa, Glina, Crno Vrelo i dosadanja III i IV četa.

Prvu četvu II bataljona obrazovaće vodovi Šlivnjak, Marić Kosa, Glina, Crno Vrelo i Cvijanović Brdo.

Drugu četvu II bataljona obrazovaće dosadanja III četa, sa izuzetkom voda Cvijanović Brdo koji ulazi u I četvu.

Treću četvu II bataljona obrazovaće dosadanja IV četa u cjelosti.

Za komandanta II bataljona postavljam druga Miloša Dejanovića, za komesara druga Đuru Krajačića⁸, za operativnog oficira druga Dušana Komadinu, a za obavještajnog oficira druga Miloša Davidovića.

Za komandira nove I čete postavljam druga Milu Lovrića dosadanjeg vodnika Cvijanović Brda, za komesara druga Cocmana.⁹

Za komandira II čete postavljam druga Miću Pavića¹⁰, a za komesara druga Đuru Zdjelara.

Za komandira III čete postavljam druga Dušana Vergaša¹¹, a za komesara druga Milana Markovića-Liku.

Dosadanji komesar III čete drug Mića Vučković¹² razriješava se dužnosti radi preopterećenosti drugim radom. Pohvaljujem druga Miću Vučkovića radi njegovog dosadanjeg požrtvovanog rada.

Dosadanji III bataljon ulazi u II kordunaški odred u nepromijenjenom sastavu.

Komandanti bataljona poslaće mi svake srijede pregled brojnog stanja i naoružanja. Formulare za to prilažem naredbi.

Štab II kordunaškog odreda nalaziće se do novog naređenja u Šlivnjaku, na mjestu štaba bivšeg II bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
Dmitrović¹³

Komandant:
Vladimir Ivanović¹⁴

⁷ Poginuo na Brlogu 1943 god. kao komandant bataljona u borbi protiv četnika i talijanskih fašista.

⁹ Poginuo na Trošmariji 1943 god. kao politički komesar brigade u borbi protiv Nijemaca.

⁹ Josip Crnojevac

¹⁰ Poginuo 1943 god. kao komandant bataljona.

¹¹ Narodni heroj, poginuo kod Tržića u borbi protiv ustaša lipnja 1942 godine.

¹¹ Poginuo 1943 god. u Bosni.

¹³ Dušan Dmitrović

¹⁴ Robert Domani (vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1. dok. br. 12, objasnjenje 7).

BR. 43

**UPUTSTVO ŠTABA PRVOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD
11 VELJAČE 1942 GOD. POLITIČKIM KOMESARIMA BATA-
LJONA ZA RASKRINKAVANJE IZBJEGLIČKE VLADE, ČET-
NIKA, MACEKA I SLIČNIH NEPRIJATELJA NOB¹**

KOMANDA I KORDUNAŠKOG NACIONALNO-OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA

11. II. 1942 godine

POLITIČKIM KOMESARIMA BATALJONA 1—4

Drugovi komesari,

Dostavljam naređenje Glavnog štaba Hrvatske sastavljeno prema pismu Vrhovnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije u kome je prikazana politička situacija u domovini i svijetu.

Poznato vam je da je za uspješno vođenje narodno-oslobodilačke borbe osim dobrog naoružanja neophodno potrebno imati političke svijesti i budno pratiti političke događaje, te o njima temeljito i na vrijeme obavještavati partizane i narod.

Kao što iz pisma V. Š. za Jugoslaviju vidimo, neprijatelj u strahu od sve jačeg zamaha i širenja naše borbe traži nove saveznike. Bojeći se jedinstva naroda u borbi za oslobođenje, neprijatelj pošto poto hoće bratoubilačku borbu Srba i Hrvata. Mi tu nakanu neprijatelja moramo ne samo spriječiti, nego stvoriti još čvršće jedinstvo oba naša naroda za borbu protiv zajedničkog neprijatelja. Opće masovno prilaženje u borbu za nacionalno oslobođenje jeste od najveće, zapravo od presudne važnosti, koliko za dalji tok same borbe, toliko za izlaz iz neprilika u koje je dospio hrvatski narod povodom izdajničkih nedjela Pavelićevih. Zbog svega toga dobro nam je došlo ovo pismo V. Š. J. radi našeg pravnog stava na današnje političke prilike.

STAV PREMA JUGOSLAVENSKOJ VLADI U LONDONU
I ČETNICIMA

Partizani — narodna vojska — ne bore se ni za jednu političku partiju niti stranku. Isto tako oni se ne bore za vladu u Londonu, ali isto tako mi se ne borimo protiv ni jedne stranke, partije ni vlade koja nije protiv narodno-oslobodilačke borbe. Narodna vojska — partizani — bore se jedino i isključivo za narod,

¹ Redakcija posjeduje prepis uputstva.

za njegovu slobodu, a protiv svih stranih okupatora i domaćih njihovih slugu, Pavelićevih ustaša, nedićevaca, četničkih i svih drugih po narodno-oslobodilačku borbu štetnih bandi.

I dok partizani prolijevaju potoke krvi za istjerivanje okupatora — fašističkih razbojnika, dotle vlada u Londonu sprovodi štetočinsku i izdajničku politiku prema narodno-oslobodilačkoj borbi. Ona neopravdano uzdiže i popularizira četničku grupu Draže Mihailovića iako je sa nepobitnim dokazima ustanovljeno da je to izdajnička i plaćenička banda, da je to posljednja rezerva neprijateljstva koja je imala zadaću da partizanima u narodno-oslobodilačkom pokretu zada smrtni udarac. V. Š. Jugoslavije raspolaze svjedočanstvima o izdajstvu njihovom i ima dokaza da je Draža Mihailović, novoimenovani ministar u vladi u Londonu, u vezi sa njemačkim fašističkim okupatorima i to preko krvoločnog izdajice Nedića, a sa druge strane da u njegovom štabu sjede dvojica pretstavnika engleske vlade, preko kojih je vlada u Londonu bila i te kako dobro obaviještena o izdajničkom radu Draže Mihailovića.

Zbog takove izdajničke i štetočinske politike jugoslavenske vlade u Londonu u pogledu saradnje sa četničkim izdajnicima, nije dobivena ni obećana oružana pomoć koja je bila obećana na trojnoj konferenciji u Moskvi, iako je Sovjetski Savez bio poduzeo sve potrebne mjere da ovu pomoć dade. Zbog ovakove naopake politike vlade u Londonu, Sovjetskom Savezu, obzirom na međunarodne prilike, bilo je onemogućeno da to učini.

NAS STAV PREMA MACEKU I HSS I OSTALIM BREMZERIMA NARODNO-OSLOBODILAČKOG POKRETA

Dok Pavelićeve bande svakodnevno odvode i ubijaju najbolje sinove hrvatskog naroda, vrše odreda pokolje žena i djece srpskog naroda, dotle Maček i bivše rukovodstvo HSS vire iz mišijih rupa i šute, a kad i progovore, onda šapću: »Nije još vrijeme«. To su oni što bi htjeli da se vrate u ona stara vremena banovanja i ministროvanja iz vremena vladanja Cvetković—Maček, koje snosi veliki dio odgovornosti i za današnje stanje, jer je svojim nevaljalim upravljanjem dovelo do brzog sloma i okupacije naroda u bivšoj Jugoslaviji. Posebno, danas snosi Maček i njegova okolina odgovornost za samovolju malobrojnih ustaških bandi, svojim mlakim i neodlučnim držanjem, iako ustaškom bezumlju i divljaštvu nema primjera u historiji, oni koče razvoj narodno-oslobodilačke borbe. Zbog svega ovoga Maček i njegova okolina spadaju među narodne štetočine, a naredni događaji dokazaće da je njihova sadanja kukavička politika bila izdaja prema hrvatskom narodu.

**STO SE MORA UČINITI DA SE ONEMOGUĆI PODLA NAMJERA
KRAVAVOG NEPRIJATELJA — BRATOUBILAČKA BORBA SRBA
I HRVATA**

I srpski i hrvatski neprijatelji — fašistički okupatori — htjeli su pošto poto međusobno klanje Srba i Hrvata. Zbog toga su dali neograničene ovlasti šaci Pavelićevih bandita da na najzvjerskiji način uništavaju srpski narod u Hrvatskoj, a u isto vrijeme dozvolili su da se slike tih zločina raznose po Srbiji i da tamo raspiruju mržnju protiv Hrvata. I sada, pošto su ustaše u mnogim krajevima svoju ulogu odigrali, neprijatelj se veže sa sličnom drugom bandom — velikosrbima i četnicima, iste naoružava da ih upotrijebi protiv Hrvata (slučaj u Lici i sjevernoj Dalmaciji). U Srbiji slične bande javno bruse noževe i čekaju na čas da polete u Hrvatsku, kao da je čitav hrvatski narod kriv za Pavelićeva zlodjela. Sa druge strane, Pavelićevi banditi strijeljaju dobroćudne hrvatske seljake koji neće da sa njima idu klati, ubijati i pljačkati srpski narod u Hrvatskoj. Sve ovo naređuje i odobrava krvavi okupator, njemački i talijanski fašizam, neprijatelj slavenskih naroda, koji želi da se Srbi i Hrvati u međusobnoj bratoubilačkoj borbi istrijebe.

Jedini pravilan izlaz iz takovog stanja jeste:

a) Da partizani, kako u svojim redovima tako i onom kraju koji oslobode, onemoguće i uklone u začetku svaku sliku mržnje, osvete i pokušaje bratoubilačke borbe, neprekidnim uvjeravanjem i dokazivanjem o štetnosti takovih pojava.

b) Tumačiti našim narodima da je njihov politički položaj, zahvaljujući izdajnicima pavelićevcima i nedićevcima, skoro najgori u Evropi i da pojačanom borbom treba da tu sramnu ljagu sa sebe skinemo.

c) Da se što prije i što više Hrvata odluči za prelaz u narodnu vojsku, partizane, da se time pojača narodno-oslobodilački pokret, a tim bi se omogućilo što prije i što skorije istjerivanje okupatora — njemačkih i talijanskih fašista — iz naše domovine, uklanjanje sa vlasti njihovog sluga Pavelića, ujedno onemogućili pokušaji velikosrpske i četničke osvete nad nedužnim hrvatskim narodom.

Drugovi komesari, od vašeg pravilnog rada, svakodnevnog obilaska određenih jedinica, područja, i tumačenja naše linije zavisiće i uspjeh naše borbe. Vi ste odgovorni za sve slučajne neuspjehe, pa stoga budno pazite na sve pojave oko vas da se na vrijeme uzmogne poduzeti sve što je potrebno za pravilno sprovođenje linije naše narodno-oslobodilačke borbe.

U redovnim sedmičnim izvještajima izvještavati o radu po ovome raspisu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar
Ratković^s

' Mile Ratković

BR. 44

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 11 VELJAČE 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O REZULTATIMA NAPADA NA TALIJANE IZMEĐU SLUNJA I VELIKE KLADUŠE

II PARTIZANSKI BATALJON
II KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

11 februara 1942 godine

Broj: 3 1942 godine

Klokoč

KOMANDANTU II KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Šlivnjak

Prema izvještaju komandira III čete¹ o izvršenoj akciji nad Talijanima koji su sprovodili sljedovanje iz Slunja za Veliku Kladušu dana 9. II. o. g. zaplijenjen je slijedeći materijal:

119 ranaca, 22 čebeta, 3 sanduka sapuna, 32 šljema, 2 vreće soli, 2380 municije puščane, 120 metaka za talijanski teški mitraljez, sa 6 okvira, 1 tašna sa službenom poštom, 1 tašna sa privatnom i službenom poštom, 1 oficirska uniforma, i to hlače, bluza i kapa sa kapetanskim činom, 3 gasmaske bez torbica, 7 specijalnih ranaca za puškomitraljez sa 2080 metaka, 104 šaržera za puškomitraljez, 2 talijanska vojno-državna pištolja sa 16 metaka, 1 kutija rezervnih dijelova za puškomitraljez, 104 komada ručnih bombi, 22 uprtača, 25 noževa za pušku, 31 kama, 31 dupla fišeklija, 34 opasača, 5 pari cipela, 2 strože, 3 ljetne hlače, 13 šatorskih krila, 1 kabanica, 1 peškir, 1 gaće, 45 karabina, 4 puškomitraljeza, 6 revolvera sa kolom po 6 metaka.

Zarobljena su 42 Talijana koji se sada nalaze u Širokoj Rijeci, a biće upućeni ovoj komandi; u borbi je poginulo 7, oko 10 ranjenih, ima još zaplijenjeno sitnog ratnog materijala koji nam nije poznat, kao što je duvan, vino itd.

Raspodjela oružja kada se izvrši poslaćemo naknadno izvještaj kako je raspodijeljeno, a dostavit ćemo toj komandi što bude za vas određeno.

Tražimo hitno obavještenje o postupku sa zarobljenicima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
Krajačić Đuro

Komandant

¹ Narodni heroj Dušan Vergaš

BR. 45

**NAREDBA ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
12 VELJAČE 1942 GOD. O POSTUPKU PRI REKVIZICIJI, O
ČUVANJU REZERVNI HRANE I ORGANIZACIJI SANITETSKE
SLUŽBE U JEDINICAMA¹**

II KORDUNAŠKI PARTIZANSKI ODRED

12. II. 1942

KOMANDANTIMA BATALJONA

Naredba br. 2

komandanta Grupe kordunaških nar.-osl. partizanskih odreda

1. Zbog čitavog niza nepravilnosti pri rekvizicijama koje se vrše za potrebe vojske, naređujem slijedeći postupak:

a. Sve rekvizicije za potrebe vojske moraju se vršiti preko odbora NOF.

b. Samo u hitnim slučajevima može se neposredno od civilnog stanovništva rekvirirati ono što je potrebno.

c. Zabranjujem da se šalju partizanske patrole u sela za vršenje direktnih rekvizicija, izuzev specijalnih slučajeva.

2. Ponovo su učestala ranjavanja nesmotrenim rukovanjem oružjem. Naređujem povesti u svakom od takvih slučajeva energičnu istragu i počinitelja kazniti sa 30 dana prisilnog rada. U slučajevima zle namjere — kaznom smrti.

3. Naređujem 2 puta mjesečno pregledati uskladištene rezerve hrane. U nekim magacinima, zbog nedovoljne pažnje, počela je hrana da se kvari. Komesari dotičnih jedinica su odgovorni i biće pozvani na odgovornost za svaki slučaj kvarenja hrane.

4. Komesari će podnijeti izvještaj kako i na koji način se prehranjuju njihove potčinjene jedinice.

5. Komandanti bataljona će staviti na raspoloženje suvišno civilno oružje kordunaškom odboru NOF.

6. Komandanti bataljona će po bataljonima, četama i vodovima organizovati službu na slijedeći način: a. U desetini odrediti borca čija je dužnost za vrijeme borbe iznijeti iz bojnog polja ranjenog ili poginulog druga; taj ne mora biti uvijek isti. b. U četi postaviti bolničara i dva nosača sa nosilima, c. U bataljonu bolničara sa više nosača i nosila. U bataljonu organizovati prihvatilište

¹ Redakcija ima kopiju naredbe.

ranjenika snabdjeveno sa saonama ili kolima osposobljenim za prevoz ranjenika, d. Ranjenike odmah poslije pružene pomoći prevoziti u partizansku bolnicu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar

Komandant

BR. 46

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA GRUPE KORDUNAŠKIH
NOP ODREDA OD 13 VELJAČE 1942 GOD. POLITIČKOM
KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O
STANJU U TREĆEM BATALJONU**

STAB PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE

Komesarijat (13-11-1942)
broj 17

POL. KOMESARU HRVATSKE

Stanje u našem III bat. nužno je tražilo od ovog komesarijata da se pristupi ozdravljenju toga bataljona. Ja sam ostao u bataljonu da ga prođem i da povedem široku kampanju objašnjavanja današnje linije naše borbe, a usporedo s time čišćenje partizanskih redova od štetočina i izdajica i učvršćavanje vojne organizacije. Najprije sam sazvao konferenciju komandira i komesara četa. Iz izvještaja sa te konferencije kao i iz mog opažanja vidjelo se sljedeće stanje u bataljonu:

a. Stanje u vojsci

I četa. Disciplina vrlo slaba, moral isto tako, borbenost slaba, vojna organizacija nikakova. Postojanje-pljačkaša u odredima i njihova djelatnost opažala se na svakom koraku. Sami odredi nalaze se pod velikim uplivom sela. Vod Zbjeg donekle bolji od vodova Močila i Tobolić. Akcije nisu vršene. Za borbu protiv Talijana nisu bili raspoloženi. Politički rad nikakav, delegati nisu imali pojma o svojim dužnostima.

II četa. Disciplina bolja nego u prvoj, borbenost dobra, vojna organizacija dobra, pljačkaške tendence u odredima imade dosta. Selo ne utječe na odrede. Akcije se vrše, raspoloženje protiv Ta-

lijana i ustaša vrlo dobro. Politički rad dosta slab. Perspektive za razvoj čete vrlo dobre.

III četa. Jednako stanje kao i u Prvoj četi. Ujedno i postojanje jednog četničkog odreda i to Pištenik. Taj vod stajao je pod direktnim uticajem četnika i talijanskih agenata. Među ostalim spremali su ubistvo komandira i komesara III čete.

b. Politička situacija

Narod usljed slabog stanja u vojsci i usljed neizvršavanja akcija gledao je na partizane kao na nešto suvišno. Narod je stajao pod uticajem talijanskih agenata i kočio borbu protiv Talijana. U nekim predjelima narod je bio pod uticajem ustaške propagande. Linija naše borbe narodu je bila posvema nejasna i usljed nepoznavanja te linije narod i selo kočilo je borbu i tražilo od partizana da se ne vrše akcije.

Rad odbora NOF-a nije bio nikakav. Odbori kao da uopšte nisu postojali. Neka sela na koja sam naišao jedva su hranila partizane.

c. Odluke i izvršavanje istih

U vezi s tim stanjem i u vojsci i u narodu odlučio sam učiniti slijedeće: održati niz masovnih zborova sa polaganjem zakletve, a uporedo s time održavanje konferencija sa vodnicima i delegatima po četama, kao i čišćenje redova partizana od narodnih štetčina i četničkih elemenata. 1-II održao sam zbor u Močilama. Zaklelo se šest stotina ljudi.

2-II održao sam sjednicu štaba i upoznao svakog člana štaba sa njegovim dužnostima, ujedno im naglasio o odnosu koji treba da vlada među pojedinim članovima štaba.

3-II ispitivanje Milana Zeca. Nakon saslušanja vidi se slijedeće: da je isti imao veze s nekim talijanskim oficijerom u Slunju koji govori hrvatski i sa nekim talijanskim agentom zvanim Pađolom u Plaškom. Strijeljan je 4-II pred masom naroda u Močilama.

Za likvidiranje četničkog voda Pištenik ... Tu istu noć kad su stigli u Močila bili su razoružani i uhapšeni. Drugi dan počeo sam sa ispitivanjem svakog pojedinog partizana, ukupno ih je bilo 25. Nakon detaljnog ispitivanja vidjelo se da su glavni krivci vodnik i delegat voda Ralić i Milošević. Isti su izvršili niz pljačaka po selima, koje su na saslušanju dokazane. Izvršili su par ubistava (jednog partizana) o kojima nisu nikoga izvijestili. Svi partizani u vodu složili su se s time da su Ralić i Milošević krivci i da zaslužuju kaznu. Prešao sam na temeljito saslušanje Ralića i Miloševića. Obojica su četnici bili. Milošević je imao veze sa Talijanima i bio njihov agenat, odilazio je često u Plaški i tamo se zadr-

žavao po 15 dana. Odilazio je više puta u Liku u Škare. Bio je u vezi s nekim četnicima koji su radili u okolini Dabra. Priznati nije htio ništa. Ralić je bio pod utjecajem istog Miloševića a postoji mogućnost da je i sam imao veze sa majorom Rašetom. Bio je uglavnom inicijator svih pljački i ubistava po selima. Prije strijeljanja pokušao je bjekstvo. Strijeljani su obojica 5-II.

6-II održao sam zbor u Zbjegu, zaklelo se oko šest stotina ljudi.

7-II zbor u Toboliću, zaklelo se šest stotina ljudi. Isti dan naveče konferencija sa vodnicima i delegatima.

8-II održao zbor u Plaščanskoj Dragi, zaklelo se četiri stotine ljudi.

Na svim tim zborovima došla je do izražaja volja naroda za oslobođenjem. Nakon objašnjavanja i govora koji su držani na zborovima narod u ovim krajevima mnogo jasnije gleda na sve događaje koji se oko njega zbivaju. Na svim tim' zborovima pokazalo se da je izbor novog komandanta u ličnosti druga Baraća¹ bio dobar. Drug uživa veliku popularnost u narodu i ima mogućnosti da se razvije u dobrog komandanta. Narod je svagdje tvrdio jedno te isto »da ga nitko nikad o ničemu ne obavještava«. Nakon toga što je narodu rečeno kakova je današnja naša borba i raskrinkan štetni uticaj talijanskih agenata i plaćenika, narod mnogo drugačije gleda na Talijane.

11-II održan je zbor u Mašvini, zaklelo se pet stotina ljudi. Na samom zboru morao sam vrlo oštro istupiti jer su pojedini seljaci u tome selu prosto sabotirali pomaganje i uzdržavanje partizana. Nakon zбора situacija je bila drugačija, bili su spremni dati sve i sva za partizane.

12-II držao sam zbor u Kordunskom Ljeskovcu, zakletvu je položilo oko osam stotina ljudi. Isti dan održao sam ovdje sastanak sa vodnicima i pol. delegatima druge čete.

13-II održao sam zbor u Bugaru, zaklelo se oko 600 ljudi. Sa tim zborom je bilo zaključeno moje krstarenje po tom bataljonu. Bilansa tog dvanaestdnevnog rada bila bi slijedeća: održao sam 7 masovnih zborova kojima je ukupno prisustvovalo 4—5.000 ljudi, zaklelo se ukupno isto toliki broj. Na svim tim zborovima zakleli su se ljudi na srpske i hrvatske zastave. Na svim tim zborovima vidjelo se da narod ima ogromno povjerenje u partizane i u njihovo vodstvo i da je spreman da krene svakoga momenta u borbu za svoje oslobođenje. Moje je mišljenje da će stanje u tom bataljonu znatno da se popravi, ali da ono bude zaista dobro potrebno je postići neke vojničke uspjehe u najkraće vrijeme. Bez tih uspjeha teško će moći da se krene jer uspjeh je uspjeh i politički rad sam po sebi bez vojničkih uspjeha ne bi imao efekta. Iz tih razloga odr-

¹ Mićo Barać

žat ću još jednu konferenciju komandira i komesara četa i jedan sastanak Štaba bataljona, a ako će biti potrebno i sudjelovati kod izvođenja nekih akcija. Siguran sam da će onda stanje biti zaista dobro i da neće biti kolebanja ni u redovima partizana niti u narodu. Komandni kadar u tom bataljonu moći će da svlada ovo što stoji pred njim. Štab bataljona je dobar, a specijalno operativni oficir", koji svoju dužnost vrši odlično, a ujedno uživa neobično povjerenje naroda u svim krajevima i među svim partizanima. Obavještajni oficir³ još je malo nepokretan, ali krenuće. Komesar⁴ je u razvitku i trudi se da pravilno shvati svoju dužnost... Stanje u II četi ovog bataljona je dosta dobro i ta četa će naskoro da se razvije u bataljon, njen prirodni smještaj a i razvitak govore za to. Još par akcija i ovdje ćemo imati potpuni bataljon. Sadanji komandir čete⁵ kad se riješi svojih pogrešaka odgovaraće potpuno za komandanta bataljona. Ja sam mu ukazao na te pogreške, od kojih je najvažnija ta da ne zna kao ni Drago da postupa sa partizanima' i s narodom. Drug Šišo inače imade dosta sposobnosti i ja mislim da će on tih svojih pogrešaka da se riješi.

O stanju u ostalim bataljonima kao i o stanju u Baniji ne mogu podnijeti izvještaj, jer mi isto nije poznato. Siguran sam da je bjekstvo domobranaca iz Veljuna loše odjeknulo i da ubuduće tako nešto ne smijemo dozvoliti. Ja sam već prije skrenuo pažnju drugu komandantu II bataljona da je blokada labava i da postoji mogućnost da nam domobranci pobjegnu.

Jednako tako loše je odjeknuo i neuspjeh u Dabru. U toj akciji III četa III bataljona izgubila je pet najboljih drugova i četiri karabina. Ova akcija nas uči da ubuduće ne dozvolimo kombinirane akcije sa partizanima iz više odreda ili grupa bez sudjelovanja jednog oficira iz GŠ-a ili bez prethodnog dobro izrađenog međusobnog plana. Akcija u Dabru nanijela nam je mnogo štete jer nije bila niti pripremljena, a niti dobro rukovodena. Moramo biti načisto sa time da narod kao što prati naše uspjehe jednako tako prati i naše neuspjehe i da je uvijek tačno obaviješten o razlozima i krivicama za pojedine neuspjehe. Potrebno bi bilo da GŠ poduzme mjere da se istraži čija je krivica za neuspješnu akciju u Dabru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar Korduna i Banije
Kovač⁶

⁵ Narodni heroj Slavko Klobučar-Čort

³ Dane Skendžić, strijeljan 1942 god. zbog neprijateljskog rada.

¹ Dragić Brujić

⁵ Vilim Galjer-Šišo

⁸ Vječeslav Holjevac

PREGLED BORB I AKCIJA NA KORDUNU, LICI, HRVATSKOM PRIMORJU I GORSKOM KOTARU KRAJEM SIJEČNJA I POČETKOM VELJAČE 1942 GODINE¹

BORBE I AKCIJE PARTIZANA

Kad lišće otpadne i prvi snijeg zapadne, očistićemo Petrovu Goru od partizana i slomiti narodni otpor — govorili su talijanski fašistički okupatori i ustaški banditi. Poznaćemo po tragovima njihova kretanja, lako ćemo ih pronaći i tako uništiti. Kad lišće otpadne i prvi snijeg zapadne ... ali se u tome grdno prevariše. I spade lišće sa drveća i zapade snijeg, ali ne očistiše okupatorski i ustaški banditi Petrove Gore, već partizani očistiše okolinu Petrove Gore i druge krajeve od okupatorskih i ustaških bandi.

Neprijatelj je daleko potjeran iz blizine Petrove Gore. Svakim danom povećava se površina oslobođenog teritorija. Za mnoga sela i zaseoke ustaše više i ne postoje. Samo zgarišta popaljenih kuća i stanja u selima potsjećaju da su u ovim krajevima razarale i palile te banditske horde.

Ni zima ni velika hladnoća ne smetaju naše hrabre partizane u akcijama i borbama. U svim krajevima ove zemlje vode se borbe bilo sa okupatorima bilo sa njihovim slugama. Uspjesi se nižu jedan za drugim, naoružanje se povećava svakim danom.

Danas je i neprijateljima jasno da ove narodne borbe slomiti ne mogu i da se ovom borbom neće prestati, dok narod potpuno ne izvojuje svoju slobodu i samostalnost.

Vjekovnu žudnju našeg naroda za slobodom nisu mogli slomiti nikakovi zavojevači i tirani, pa neće ni ovi.

Iznosimo važnije akcije koje su se zbile tokom zadnjih dana u ovim krajevima, kao i akcije iz ostalih krajeva naše zemlje koje su nam poznate:

1) Posade domobrana i žandarma napustile su i pobjegle iz Perjasice i Veljuna. Perjasica je bila posljednje mjesto gdje su se zadržavale neprijateljske posade na području Kotara Vojnić, pa je sada ovim područje Vojničkog kotara potpuno oslobođeno i očišćeno od neprijatelja. Neprijatelji se zadržavaju u graničnim selima Kotara vojničkog i silom povlače iz ovih sela hrvatsko pučanstvo, da bi time onemogućili njegov dodir sa srpskim pučanstvom, i time spriječili i onemogućili saradnju i zajedničku borbu srpskog i hrvatskog naroda.

¹ Pregled je objavljen u »Glasu Korduna« br. 3. od 14 veljače 1942 godine.

2) Jedna partizanska jedinica² razoružala je jednu posadu vojnika i žandarma u Tržačkim Raštelima i tada je zaplijenjeno 40 karabina sa municijom i druge razne vojne spreme.

3) Početkom februara oko Skakavca i Kovačevca vođene su veće borbe sa ustašama i u tim borbama je ubijeno 82 ustaša i 50 ranjeno³.

4) U noći između 6 i 7 februara o. g. napali su partizani⁴ mjesto Lasinju (srez Pisarovina, udaljeno oko 40 km od Zagreba) i na juriš ovo mjesto zauzeli. Tom prilikom u borbi ubijeno je 8 žandarma, 1 ustaša, a 1 domobran ranjen. Ostali su se, koristeći mrak, razbjegli. Živ je uhvaćen ustaša Mijo Vuksan, koji je odmah i likvidiran.

Zaplijenjen je jedan teški mitraljez sa konjem i samarom, 9 karabina, 2 pištolja, 2 lovačke puške i veća količina municije i vojničke spreme.

Osim toga u samom mjestu zaplijenjena je veća količina životnih namirnica i pisaaćeg pribora (pisaće mašine, papir itd.).

5) 9-II o- g. jedan partizanski odred napao je u Batnozi kod Cetin Grada jednu veću grupu talijanskih vojnika, koji su vozili hranu i sljedovanje u Veliku Kladušu³. U toj borbi palo je, što mrtvih što ranjenih, 20 vojnika i oficira i zarobljen 41 vojnik i 1 oficir. Tom prilikom palo je u ruke partizana 4 puškomitraljeza, 52 puške sa municijom, kao i druga vojna sprema sa životnim namirnicama. Od partizana niko nije ranjen.

Ovo su veće akcije kordunaških partizanskih odreda.

U Hrvatskom Primorju i Gorskom Kotaru dejstvuju primorsko-goranski partizanski odredi. U ovim odredima većinom su Hrvati i oni su izvršili čitav niz uspješnih akcija. Naročito su imali mnogo sukoba s Talijanima i u tim borbama palo je ranjeno ili zarobljeno, po izvavi jednog višeg talijanskog oficira, samo na cesti Ogulin—Novi 350 talijanskih vojnika, podoficira i oficira.

Isto tako sistematski se napada i ruši željeznička pruga na putu Sušak—Zagreb. Nema dana kada na nekom mjestu ova pruga nije u zrak dignuta i razrušena.

19/1 o. g. jedna primorska partizanska jedinica⁶ napala je iz zasjede jaku žandarmerijsku i ustašku patrolu. U borbi je ubijeno 15 žandarma i ustaša a 16 zarobljeno. Zaplijenjeno je 25 pušaka, 1 puškomitraljez i druge vojne spreme.

² Drugi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

³ Borbe je vodio Prvi bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda pod komandom narodnog heroja Mirka Poštića.

⁴ Četvrti bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 48.

⁵ Vidi dok. br. 44.

⁶ Drugi bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda, pod rukovodstvom narodnog heroja Nikole Čara. Vidi dok. br. 89.

20/1 o. g. partizani Primorsko-goranskog nar.-osi. partizanskog odreda prisilili su na predaju posadu domobrana i žandarma u Jasenku (kotar Ogulin). Tom je prilikom palo u ruke naših partizana 70 karabina, 2 puškomitraljeza, 6 revolvera, više hiljada metaka i razne druge spreme. Izvjestan broj zarobljenih domobrana javio se odmah u partizane.

Lički partizanski odredi u borbama s Talijanima zaplijenili su pored ostalog oružja i spreme 2 tenka, 4 topa sa većim brojem topovske municije⁷.

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 14 VELJAČE 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O BORBAMA NA KORDUNU KONCEM SIJEČNJA I POČETKOM VELJAČE

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
br. 1
14. II. 1942

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTU NAR. OSL. PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

24. I. 42 vod Dubrave I. bat. II K. P. O. razoružao je 3 ustaše, zaplijenio 3 karabina sa 180 metaka.

U noći između 26 i 27 januara ov. god. razrušio je III bat. I K. P. O. želj. prugu između Topuskog i Vrgin Mosta. Ideja ove akcije bila je da se prekine veza između neprijateljskih garnizona, te im tako onemogući snabdijevanje. Plan izvođenja sastojao se u isturanju osiguranja prema Vrgin Mostu i Topuskom, te šticeњу leđa prema Podgorju i Blatuši. Operacije su izvedene po planu. Uspjeh operacija sljedeći: porušeno na 4 mjesta 250 m pruge, uništena telefonska veza u duljini 3 km i zaplijenjeno 2 km kabla za poljski telefon.

27. I. 42 neprijatelj je napao sektor III bat. I K. P. O. Snage III bat. bile su raspoređene u zasjedama za doček neprijatelja uz prugu, jer se očekivala reakcija poslije rušenja pruge. Ideja je bila pripuštanje neprijatelja u blizinu i nanošenje gubitaka. Plan se sastojao u osiguranju prema Vrgin Mostu i Topuskom. Neprija-

⁷ Vidi dok. br. 38.

telj je napao sa ustašama (konjicom iz Podgorja) i Talijanima (pješađijom) prema Perni. Neprijatelj je upotrebljavao tenkove, topove i bacače mina, tako da su se naši morali povući na nove položaje i odatle su odbili napade neprijatelja koji se morao povući pod zaštitom magle i mećave u Topusko. Rezultat borbe bio je 3 mrtva neprijatelja u Podgorju i 3 mrtva i 4 ranjena u Perni, od kojih je jedan poručnik, te plijen od 2 bombe. S naše strane jedan mrtav. Neprijatelj je zapalio u Podgorju 18, a u Blatuši 30 kuća. Ustanovljeno je da u ovoj akciji nije najbolje funkcionisala veza i da je pogrešno izvršeno koncentrisanje snaga prema pruzi, a na taj način ostavljena praznina prema Perni, odakle je neprijatelj zaobišao naše snage sa boka i leđa i time onemogućio njihovu efikasnost.

Noću između 27 i 28 januara ov. god. bila je upućena jedna desetina u blizinu Skakavca. Ideja ove akcije bila je uznemiravanje neprijatelja u Skakavcu i vezivanje njegovih snaga za samo mjesto. Plan je bio otvoriti vatru sa nekoliko metaka, ubaciti jednu raketu. Akcija je izvedena po planu. Neprijatelj je otvorio vatru iz topova, bacača mina i automatskog oružja, te je bacao i rakete. Nakon izvršenog zadatka desetina se povukla.

28. I. 42 I četa I bat. Banijskog P. O. zasjele je Majski Trtnik. Ideja ove zasede: razoružanje posade u Majskom Trtniku. Plan se sastojao u opkoljavanju mjesta i razoružavanju posade. Akcija je izvedena po planu. Uspjeh: 7 karabina i 280 metaka.

U vremenu od 24. I do 7. II ov. god. dolazile su pojedine čete I bat. B. P. O. u sukob sa neprijateljem. U tim borbama imao je neprijatelj 22 mrtva i nekoliko ranjenih.

II bat. B. P. O. je u vremenu od 24. I do 7. II ov. god. došao u sukob sa neprijateljem tri puta. Tom prilikom neprijatelj je imao 30 mrtvih i 7 ranjenih. U gore navedenom vremenu razoružano je u Ivanjskoj 22 naoružana lica, među kojima se nalazilo nešto talijanaša i srpskih četnika. Tom prilikom partizani su zaplijenili 1 pm., 11 karabina i 9 kom. civilnog preklopnog oruđa. Vođa ovog odjeljenja bio je Nikola Dakić¹ i Božo Skendrić². To odjeljenje bilo je dodijeljeno sporazumom sa Grmečkim štabom pod štab Banije. Međutim, to odjeljenje nije nikad štabu Banije slalo tačne izvještaje o brojnom stanju i naoružanju toga odjeljenja. Štab Banije poveo je protiv toga odjeljenja istragu i odlučio da ga razoruža, ali to se odjeljenje prebacivalo u Bosnu kada Li osjetila da bi moglo biti razoružano. Grmečki štab osudio je na smrt vođe toga odjeljenja i uspjelo mu je uhvatiti Skendrića. Novi vod koji je postavljen u Ivanjskoj dobio je naređenje da razoruža ostatak toga odjeljenja. Na ispitivanju Skendrića ustanovljeno je da je ta

¹ Zbog neprijateljskog rada osuđen na smrt i strijeljan veljače 1942 godine.

² Strijeljan, kao narodni neprijatelj, veljače 1942 godine.

grupa ubijala nevine ljude, a krivce za novac puštala i da je bila obrazovala Bosansku krajišku komandu »Čorkovača« i postavila za komandanta Nikolu Dakića a za zamjenika Božu Skendrića, te da je to odjeljenje bilo u vezi sa neprijateljem i nije izvršavalo zapovijedi komande.

Po operacionom planu štaba B. P. O., da bi izbjegli frontalnu borbu, naši su napustili oslobođena sela tako da bi im zasjede lakše uspjele, ali neprijatelj je potpuno uništio ta sela, tako da su morali voditi frontalnu borbu gdje nije bilo uspjeha u naoružanju. Na području B. P. O. neprijatelj imade jake snage od 2—4 satnije na želj. postajama u razdaljini od 2—4 km i odatle napada na sela u streljačkom stroju tako da naše zasjede ne uspijevaju. U vremenu ovih 14 dana neprijatelj je spalio u Dvorskom srezu 4 sela i ubio 240 osoba, što ljudi, što žena i djece, te ta sela opljačkao. Isto je na sektoru Glinskog sreza gdje imade 30 žrtava, a slično je i na petrinjskom sektoru.

Izaslanstvo Banije otišlo je u Volinju gdje ima da stupi u vezu sa članovima Partije — jednim oficirima i dva podoficira koji su dobili naređenje od CK kako bi najlakše razoružali 120 domobrana, što je stalna posada u tom mjestu³. Inače na sektoru B. P. O. neprijatelj svakodnevno puca iz topova i bacača, naročito u Dvorskom srezu.

Ovih dana počeli su dolaziti članovi i simpatizeri Partije iz Kostajnice, ima uslova da će preko njih se moći doći do oružja i municije. Od 3 čete I bat. B. P. O. formiran je III bat. sa dvije čete. [Za] komandanta ovog bataljona postavljen je drug Ilija Engel⁴ »Španac«, za komesara drug Vladimir Mutak, za op. of. drug Branko Rebić⁵, a za oficira za vezu drug Miloš Žica⁶. I četa toga bataljona dobila je zadatak Petrinja—Sunja, a druga Sunja—Kostajnica.

Štab B. P. O. ima sljedeću zalihu za ishranu vojske: I. bat.: 27.170 kg kukuruza, 1708 kg pšenice, 4350 kg graha, 903 kg masti, 1808 kg mesa, 685 kg brašna, 1845 kg krumpira i 7 metara soli. II bat. ima oko 15 hiljada kg živežnih namirnica, a III će odmah početi sa prikupljanjem.

³ Jedno odjeljenje partizana išlo je do Kostajnice da prihvati nekoliko članova Partije i aktivista koji su odlazili u partizane. Partijska organizacija u Kostajnici imala je veze sa grupom drugova koji su bili u domobranskoj vojsci i uz njihovu pomoć je kasnije srušen jedan vijadukt, ali nije moglo doći do predaje domobranske posade partizanima.

⁴ Borac španske republikanske vojske, poginuo kao načelnik Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, u selu Gornji Miklauš u Moslavini, u ljeto 1944 godine.

⁵ Poginuo 1944 god. kod M. Kladuše kao pretsjednik suda IV korpusa NOVJ.

⁶ Poginuo veljače 1943 god. na Prenju kao zamjenik političkog komesara brigade i sekretar partijskog komiteta Sedme divizije NOVJ.

Ovih dana poginuo je komandant II bat. B. P. O. drug Miloš Cavić⁷. Po želji partizana, II bataljon je proglašen njegovim imenom.

Uspjeh odreda Banije slab je uslijed slabog naoružanja i malo municije.

3. II. 942 vod Zbjeg II K. P. O. porušio je 50 telefonskih stupova na liniji Slunj—Primišlje i Čičin most na Mrežnici. Most nije dovoljno srušen uslijed nedostatka eksploziva. Rušenje mosta se nastavlja. Iste noći bio je fingirani napad na Slunj.

5. II. 942 razoružan je vod Pištenik. Isti je vod bio četnički nastrojen i pod uticajem talijanskih agenata. Vodnik toga voda Rakić Đuro kao i politički delegat Dragan Milošević su likvidirani. Vod je pročišćen i oružje uručeno omladincima koji su 7. II. 942 napali vodocrp na Dretulji i zaplijenili 2 karabina, 100 metaka, te tehničkog materijala.

Akcija III čete II K. P. O. u zajednici sa ličkim i goranskim partizanima nije uspjela⁸. III četa ima gubitaka: 5 partizana, 4 karabina, 1 lakše ranjen.

7. II. 942 izvršio je IV bataljon I K. P. O. napad na Lasinju. Ideja ovog napada bila je razoružanje neprijateljske posade. Plan se sastojao u osiguranju kod Banskog Kovačevca i na cesti prema Vrgin Mostu, te zauzimanju Lasinje. Operacija je izvršena po planu. Naši su zauzeli općinu i poštu, a neprijatelj se povukao u kasarnu, odakle je poslije kraćeg otpora pobjegao. Uspjeh borbe je sljedeći: 1 teški mitraljez sa samarom i konjem, 9 karabina, 2 lovačke puške, 2 pištolja, sanduk »manliher« municije, 400 kom. »mauzer« municije, 4 vreće soli, 4 vreće kukuruznog brašna, 3 kante jestivog ulja, 2 bicikla, 4 pisaće mašine, 1 šapirograf, 1 kanta .masti, nešto civilne i vojne robe, kancelarijskog materijala i 20700 kuna. U borbi neprijatelj je imao 8 mrtvih, 2 ranjena, poginula su 3 partizana, a 2 lakše ranjena. Naši su zapalili općinu, poštu i kuće u kojima su stanovale ustaše, te se povukli na prijašnje položaje.

8. II. 942 vod Dubrave II K. P. O. razoružao je patrolu od 5 žandara i zaplijenio 5 karabina sa oko 500 municije.

7. II. 942 naišao je neprijatelj sa 200 ustaša preko Turnja u selo Cerovac, i tom prilikom počeo ubijati pokršteno stanovništvo, *pljačkati imovinu i paliti kuće. Borbu s njima prihvatila je II četa I bataljona I. K. P. O. i spriječila mu napredovanje. Naši nisu imali gubitaka, neprijatelj je imao, ali se broj nije mogao ustanoviti. Od civilnog stanovništva koje je pokršteno, neprijatelj je pobio i poklao 28 članova, dok su ostali izbjegli. Ovom prilikom ubijene su 2 Hrvatice i izubijan 1 Hrvat. Razlozi nisu poznati.

⁷ Vidi dok. br. 31.

⁸ Odnosi se na akciju koja je izvršena na jedno uporište na pruzi Oštarije—Plaški.

9. II. 42 II bataljon II K. P. O. izvršio je uspješno akcije na cesti Slunj—Cetin Grad. Ideja ove akcije bila je razoružanje Talijana koji su vozili sljedovanje prema Vel. Kladuši. Plan je bio da 3. četa napravi zasjedu između Batnoge i Radovice, a Druga četa da osigura put prema Cetin Gradu. Akcija je izvedena po planu. Rezultat akcije sljedeći: Zarobljeno 4 pm., 45 karabina, 19 ranaca, 22 čebeta, 3 sanduka sapuna, 32 šljema, 2 vreće soli, 2380 metaka za pušku, 120 metaka za talijanski teški mitraljez sa 6 okvira, 1 taška sa službenom poštom, 1 oficirska uniforma, 3 gasmaske bez torbice, 7 specijalnih ranaca za puškomitraljez sa 2080 metaka, 104 šaržera za pm., 2-talijanska vojno-državna pištolja sa 16 metaka, 1 kutija rezervnih dijelova za pm., 104 bombe, 22 uprtača, 25 noževa za pušku, 31 kama, 31 dupla fišeklija, 34 opasača, 5 pari cipela, 3 ljetne hlače, 13 šatorskih krila, 1 kabanica, 4 revolvera sa kolom sa po 6 metaka. Zarobljena su 42 Talijana, među njima ustaški povjerenik iz Vel. Kladuše. Isti su zadržani u zarobljeništvu. Neprijatelj je imao 7 ranjenih i 7 mrtvih, među njima i 2 oficira. Naši nisu imali gubitaka.

11. II. 42 I bataljon I K. P. O. izvršio je napad na Dubrave. Plijen je: 8 karabina »mauzer«, 8 »manliher«, 1200 kom. municije, 10 bombi i 1 fotografski aparat. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 4 ranjena. Mi nismo imali gubitaka.

III bataljon II K. P. O. razrušio je vodocrp u Ličkoj Jasenici i Plaškom i time onemogućio saobraćaj.

30. I. 42 III bat. II K. P. O. izvršio je akciju u Tržačkim Raštelima; zaplijenjeno: 7 »mauzera« i 28 »manlihera«, vojne odjeće i dve pisane mašine.

11. II. 42 III bat. I K. P. O. u zajednici sa rezervnim odredima prekopao je cestu između Vrgin Mosta i Topuskog. Ideja ove akcije bila je ometanje neprijatelju saobraćaja na tom putu. Plan izvođenja ove akcije sastojao se u osiguranju zasjedama prema Vrgin Mostu, školi Cemernici, bovičkoj cesti, te osiguranju zaleđa prema pruzi Vrgin Most—Topusko. Cesta je prekopana na 3 mjesta, ali nije sasvim dobro zbog velikog snijega, smrznutog tla, te manjkavog alata.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač¹

Komandant
Ivan Manola¹⁰

⁹ Vječeslav Holjevac
¹⁰ Srećko Manola

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 15 VELJAČE 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O IZVRŠENIM AKCIJAMA

III BATALJON (STJEPANA MILASINČICA)
II KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

15. n. 1942

KOMANDANTU II KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Sređivanje bataljona napreduje kako slijedi: I četa vojnički prilično sredjena a imala je i manjih akcija i to: 9. II. nastavak daljnjeg rušenja Čičina mosta; 12. II. uništen potpuno i onespoblijen za svaki promet. Istog dana prekinuta t. t. veza između Primišlja i Slunja, u noći izvršen fingirani napad oko 6 sati u jutro na Slunj. Neprijatelj je odgovorio puščanom vatrom.

2 četa: Nadopunjujem izvještaj o akciji na Tržačka Raštela dana 30. I. 1942. Zarobljeno je 7 »mauzer« pušaka i 28 »manliher« pušaka, isto toliko i vojne odjeće, pisaaća mašina »Remington« latinica i jedna mašina ćirilica i dvije mašine staroga tipa koje nam ne mogu služiti na upotrebu. Tačan plijen komandir čete nije do danas poslao jer su seljaci dosta razvukli a plijen se sakuplja preko N. O. F. Dne 2 ov. mj. bio je veći napad na Drugu čet, oko 200 ustaša i 200 Talijana popalili su i opljačkali nekoliko kuća izvan teritorija ove čete. Borba je trajala tri dana i njihove su namjere osujećene. Ustaša je bilo oko 30 što ranjenih što mrtvih. Moramo istaknuti herojstvo druga partizana Nikole Radišića, koji [je] naišao na 12 ustaša koji su vodili nekoliko svezanih seljaka, on je prišao na 20 met. i kad su ga upitali »Ko si ti«, on im je odgovorio »Ja sam komunist« i legao u snijeg, otvorio paljbu na ustaše, nekoliko ih ranio a svezani seljaci kad je nastala panika među ustašama su pobjegli i uhvatili jednog ustašu i likvidirali ga. 10 ov. mj. bio je napad na Ljeskovac, čak je neprijatelj gadjao sa malim topom koji je imao nekoliko pogodaka na crkvu. Od cijele borbe ranjeno je jedno tele.

3 četa: Povratila se sa kombinovane akcije od Otočakog bataljona, koja je pošla sa kombiniranim vodom Primorsko-goranskog odreda. Glavnu krivicu za neuspjeh akcije po izvještajima snašaaće komandant Otočakog bataljona. Neprijatelja je palo do 35 koji je bi utvrđen u tri zgrade kao i u crkvi. Dana 13. II. izvršio je III vod 3 čete »Pištenik« [akciju] na vodocrpu L. Jasenici. Akcija je dobro uspjela i do temelja sva mašinerija uništena. Prema dokazu mašiniste dijelovi se mogu nabaviti samo u Madjarskoj a neki dijelovi od motora poslati su prije 4 mjeseca na popravak u Budim-

peštu pa još do danas nisu popravljani. U sukob s neprijateljem nije se došlo, naprama tome žrtava nema. Uništavanjem vodocrpa u Plaškom i Ličkoj Jasenici onemogućen je saobraćaj.

Prilog: dopis komandira 2 čete i brojno stanje.¹

Osjeća se u svim četama napredak kako u vojničkom tako i u političkom stanju a naročito u Drugoj četi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Branko Latas

Komandant:
Mičo Barać

P. S.

Molim druga komandanta da mi razjasni, da li trebaju slati izvještaje operativni i obavještajni oficir, i kako se isti potpisuju, pošto se ja ne slažem sa gornjim i nije mi jasno o njihovim izvještajima.²

BR. 50

**IZVJEŠTAJ ŠTABA SLAVONSKOG NOP BATALJONA OD 16
VELJAČE 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA I STANJU CETA**

25/942

Slav. nar.-osl. partiz. bataljon
16 veljače 1942

I Z V J E Š T A J

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA**

**U
HRVATSKOJ**

O formiranju ovog bataljona mi smo vas već obavijestili našim aktom broj 1,¹ a sada vam podnosimo sljedeći izvještaj:

1) Slav. nar.-osl. partizanski bataljon sastoji se od tri čete koje se dijele na vodove. Brojno stanje bataljona, nacionalni i socijalni sastav, kao i stanje naoružanja prikazano je na posebnom spisku, i to ukazujući svaku četvu posebno.²

¹ Redakcija ne posjeduje ove dokumente.

¹ Ovaj dio teksta dopisan je rukom.

¹ Vidi dok. br. 16.

² Vidi dok. br. 51 i 52.

Čete imaju svaka svoju akcionu teritoriju, ali uslijed abnormalno visokog snijega krupnije akcije su gotovo onemogućene. Snijeg dostiže visinu oko metar i pol, te ljudi padaju do pazuha u snijeg. Kretanje u borbenom redu je onemogućeno.

Značajnije akcije:

1. Oko 15 januara je grupa »četnika« takozvanih Lisičana, od 32 čovjeka plus naša 3 partizana, bila iznenadjena u selu Kometniku i opkoljena za vrijeme spavanja.³ Borba se razvila u najnepovoljnijim uslovima za nas, ali se grupa ipak spasila. Tu je izgubljeno dva čovjeka i to jedan naš partizan i jedan »četnik«, dok je neprijatelj izgubio 14 mrtvih ustaša i oko 20 ranjeno. Dobijeno je oko 7 pušaka i jedan puškomitraljez i dr. Ova se je grupa priključila nama i svi postali partizani osim trojice.

2. Oko 24 januara izvršena je jedna nepripremljena akcija u kojoj su poginula 2 partizana, akcija bez uspjeha.

3. 26 januara naša Treća četa bila je napadnuta u Podgariću. Naši gubici: jedan mrtav i dva lako ranjena, dok neprijatelj ima 8 mrtvih i oko 20 ranjenih i smrznutih. Dobijeno je 8 pušaka, jedan puškomitraljez, 8 šaržera za p. mitraljez i oko 200 metaka, dvije bombe i druge stvari. Neprijatelj je bio jačine 120 domobrana i ustaša. Domobrani su se nakon nekoliko ispaljenih metaka povukli, dok je borba s ustaškim banditima trajala oko sat i pol i natjerani su u bijeg.

4. 7. II jače neprijateljske snage od pet četa poduzele su pohod protiv naše druge čete u Papuku. Borba je trajala cijeli dan. Mi nemamo nikakvih gubitaka. Neprijatelj ima znatne gubitke; na licu mjesta oko 10 ubijenih, a prema izvještaju gubici neprijatelja iznose oko 95 što mrtvih što ranjenih. Neprijatelj j'e silno dezorganiziran. Dobijeno je pet pušaka, 1.200 metaka, 8 bombi i druge stvari.

5. Osim toga vrše se male akcije, kao što su likvidacije pojedinih izdajica, neprijatelja i »uglednih« ustaških osoba.

Napomena: U akciji pod broj 1. neprijatelj je sakupio u školu 215 ljudi Srba i poubijao.

6. Vojna obuka se vrši sve intenzivnije, ali još uvijek ni izdaleka ne u razmjeru potrebe. Nemamo ni najminimalniji broj kadrova za ovu stvar.

7. Disciplina nas još uvijek ne zadovoljava, osobito u II četi, gdje je i nacionalni, a osobito socijalni sastav vrlo loš.

8. Moral je u redovima partizana priličan i zadovoljavajući.

³ U toj grupi svi su bili organizirani četnici. Međutim, pod uticajem oružanih akcija, koje su vršili partizani protiv okupatora i ustaša, većina ljudi iz te grupe simpatizirala je partizane i kasnije je sama likvidirala iz svoje sredine one koji su kočili razvoj NOP.

9. Prehrana nam nije zadavala neke znatnije poteškoće.
10. Sanitetskog materijala imamo vrlo malo kao i ljudi za ovu službu. To nam je jedno od najslabijih mjesta.
11. Priliv partizana ide vrlo lako. Ogroman broj ljudi već sada želi da stupi u partizane i to mahom Srbi iz popaljenih sela. Poslije nestanka snijega imaćemo partizana po miloj volji, samo je pitanje nabavljanja oružja sada, usljed visokog snijega, koji onemogućuje akcije, vrlo ograničeno.
12. U Drugoj četi je, usljed lošeg socijalnog sastava, a prije svega slabosti part. jed. kao i rukovodećeg vojnog i političkog kadra, došlo do odvajanja jedne grupe partizana od 25 ljudi na čelu sa nekim Krstom,⁴ donedavnim članom partije. Ta se grupa odvojila i njoj prijete opasnost — ako je mi ne likvidiramo i određene ličnosti iz nje ne kaznimo — da bude od neprijatelja uništena.⁵ Njenim uništenjem mi ćemo trpiti samo toliki gubitak koliko vrijedi 25 karabina.
13. Već smo spomenuli da se je Drugoj četi priključila grupa od 32 »četnika«. Tu su ustvari samo tri četnika sa 2 puškomitraljeza, dok su se ostali ljudi apsolutno saglasili da će ostati bezuslovno partizani. Četnici su ih već pokušali odvući od nas, ali nijedan od spomenutih ljudi neće ni da čuje o bilo kakvom odlazanju ili o četnicima. Oni sebe smatraju partizanima-komunistima.
14. Što se tiče rada po liniji komesarskoj, on se je u novo vrijeme pokrenuo ali nas još uvijek ne zadovoljava. Poduzete su sve mjere (posjete, upute, direktive itd.) da se taj rad maksimalno oživi. To važi i za partijski rad.
15. Što se tiče rada na terenu po selima, mi radimo što najviše možemo. Uspostavljamo NOO, održavamo mitinge i radimo s narodom po uputama naše Partije i okružnica. Sa part. komitetima imamo veze i pomažemo njima u radu.
16. Pokrenuli smo list »Slav. nar.-osl. partizan«.⁶ Prvi je broj izašao 21 januara, drugi broj će izaći ovih dana.

⁴ Na čelu te odvojene grupe bio je Krsto Jovanović (kasnije se on ponovo priključio partizanima i poginuo kao borac u borbi protiv okupatora 1943 god.).

⁵ Jedan dio ove grupe je stradao od Nijemaca, jedan dio je poslat na rad u Njemačku, a ostatak se vratio partizanima.

⁶ Počeo je izlaziti siječnja 1942 god. na inicijativu drugova Pavla Gregorića i Karla Mrazovića, a štampao se u tehnici štaba Prvog slavonskog NOP bataljona. Tiraž prvog broja bio je 50 primjeraka, a kasnije se povećao na 300—1000 primjeraka. List su uređivali Pavle Gregorić, Karlo Mrazović i Bogdan Crnobrnja, a u njemu su pored ostalih saradivali Dušan Čalić, Dušan Marijan i Nikola Miljanić. Uz popularizaciju NOB u Slavoniji list je donosio akcije partizana iz svih krajeva naše zemlje. Pored toga obrađivao je i političku problematiku. U proljeće 1943 god. list je promijenio ime u »Glas Slavonije«.

17. Tražimo vezu sa Gl. štabom preko Bosne, ali dosad nismo uspješni uspostaviti vezu.

18. Pitanje kadrova, to je naše najslabije mjesto, kako po liniji vojnoj, tako i političkoj. Ako nam možete što pomoći u tom pogledu, molimo vas pomozite.

19. Financije: I. četa imala je za sve vrijeme svoga postojanja dohodak putem akcija oko 300.000 dinara. Od toga neprijatelju je palo u ruke 52.000 dinara. OK⁷ predano 57.000 dinara, koji su utrošeni za potrebe partizana i njihovih porodica. U kasi ima 26.255 dinara, dok je ostalo utrošeno bez kontrole. Sav taj prihod i rashod izvršen je prije formiranja ovog bataljona. Svakako, ovo je velika aljkavost koja se potpuno više ispraviti ne može, nego se ubuduće ovakove stvari dogoditi neće. Zloupotreba nije bilo.

II četa imala je prihod: ulozi partizana 13.894 dinara, akcije 68.000 din., svega 81.894 dinara. Rashod: OK Bjelovar 55.000 dinara, razno 14.983 din., svega 69.983 din. U kasi ima 11.911 dinara.

III četa nema podatke.

Opširan izvještaj slijedi.

O akcijama izvršenim do polovice januara mi smo izvještaj već odaslali.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Komesara
Gašpar[^]

Komandant
Joža^{'J}

⁷ Okružni komitet KPH Nova Gradiška

⁸ Karlo Mrazović-Gašpar

⁸ Ćiro Dropulić

BR. 51

**PREGLED BROJNOG STANJA BORACA SLAVONSKOG NOP
BATALJONA PO NACIONALNOSTI, SOCIJALNOM SASTAVU
I VOJNIČKOJ OBRAZOVANOSTI OD 16 VELJAČE 1942 GODINE'**

SLAV. NAR. OSL. PARTIZANSKI BATALJON

Datum 16-11. 942

S P I S A K

Broj 1.

re v	Brojpartizana	Po narodnosti					Soc. sastav					Vojnička obrazovanost							Primjedba							
		Srba	Hrvata	Ceha	Slovaka	Nijemaca	Madjara	Bugara	Slovenaca	Kadnika	Seljaka	Intelekt.	Slobodna zvanja	Oficira	Podoficira	na	15	Artiljer.		Sapera	Minera	Kurira	Sunitaraca	Jur. bat.	Avijacija	Konjica
-	126	107	17			2		47	67	5	7	3	5	40	10	14	1	3				1	1	1	46	
-	120	115	5					112	3																	
5	46	15	27		1	1	1	33	11	1	1			26	4	3		3							10	
	292	237	49		1	2	1	1	1	85	190	9	8	5	66	14	17	1	6			1	1	1	56	

Za Polit, komesara
Gašpar¹

Komandant
Joža¹

¹ Original u arhivi CK KPH.
¹ Karlo Mrazović
⁵ Ciro Dropulić

BR. 52

PREGLED NAORUŽANJA I OPREME SLAVONSKOG NOP IJATALJONA OD 16 VELJAČE 1942 GODINE¹

Datum: 16-11. 1942.

SLAV. NAR. OSL. PARTIZANSKI BATALJON

S P I S J \. JK

Broj 2.

Ukupno	III	II	I	Ceta	
				teški	patrona
8	2	4	2		
3460	320	2000	1140		
185	38	67	78		Mauzer
16.227	2000	8000	6227		patrona
20	2	1	17		Manliher
517	100	60	357		patrona
30	1	16	13		dvocijevke
326	1	70	255		patrona
63	11	27	25		defanz.
38	3	22	13		ofanz.
					zapaljive
					nagazne
47 kg	15 kg		32 kg		dinamit patrona
7 1/2 kg	1/2 kg		7 kg		trotill
2006	6		2000		upaljači
200 m	200 m				brzo goreće
220 m			220 m		sporo goreće
18	2	4	12		voj. drž.
325	120	52	153		patrone
5	2	1	2		Steyer 8 m/m
50	35	5	10		patrona
7	1	1	5		Steyer 9 m/m
64	16	6	42		patrona
9	3	1	5		7,63 m/m
69	28	8	41		patrona
5		3	2		6,35 m/m
44		7	37		patrona
56	1	20	35		bajoneta
26	13	3	10		noževa
7	1	2	4		dalekozor
4		2	2		kompas
25		20	5		topogr. karata
					turist. karata
85	13	4	68		opasača
119	16	42	61		flekljija
26	2	16	8		čaturica
3	1	1	1		ašova
40	10	3	27		rančeva
7	2	1	4		Gasser revol.
51	20	9	22		patrona
					Primjedbe:

Za Polit, komesara
Gašpar²Komandant
Joža⁵¹ Original u arhivi CK KPH.

** Karlo Mrazović

* Ciro Dropulić

BR. 53

PISMO KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 VELJAČE 1942 GOD. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA O PRESELJENJU ŠTABA IZ ZBJEGA U TOMIĆ¹

Druže Vlado,²

Preselili smo u naše novo sjedište³ bez naročitih poteškoća. Jedino nam je Rajna⁴ na putu ozbiljno obolila, te je morala ostati u Klipama, gdje se i sada nalazi. Dobila je recidiv stare tropske malarije. Po svoj prilici će ostati tamo dok Ti ne dodješ, pa ćete zajedno preko Kapele.

Stanovanje i mogućnosti za rad će ovdje biti vrlo povoljne. Ovo Ti je raj prema Zbjegu. Ima samo jedna poteškoća, a to je da kraj oskudjeva hranom. Svakako je potrebno da se ona hrana koja je za nas kupljena u Dragi prebaci ovamo. Ja ću se obratiti na Dragu, da organizuje prebacivanje, ukoliko je hrana stigla u Klipe, što baš nije sasvim sigurno, jer su Plaščani vrlo spori. Prebacivanje preko Kapele bit će vrlo teško, jer je ponovo zapao vrlo dubok snijeg. Može se nositi samo na ledjima i to s velikim poteškoćama. Ovdje uopće nema kruha ni masti. Gledaj da se i tamo nešto za nas rezervira, pa da se prebaci kad bude povoljnije vrijeme. Štabska kuhinja je odvojena od one za stražare i već funkcionira. Dobili smo dobar radio-aparat. Vrlo je važno da nam se dopreme naše anodne baterije, a i onaj akumulator što je ostao u Zbjegu.

Za 26 ću Ti osigurati prelaz. Tek danas ću početi da radim na zapisniku,⁵ jer do sada nisam imao vremena, ovdje još nije bilo ništa uređeno.

Kakovoga uspjeha je imao naš zadnji kurir iz Plaškoga još ne znam jer nisam dobio obavještenja, ali u Zgb^o je otišao i već trebao da se vrati. Ovdje sam se našao s jednim članom OK Primorje⁷, koji nam garantuje uspostavljanje redovite veze, pa sam se već s njime dogovorio kako da to udesimo. Postoji mogućnost novih smetnja, jer sam obaviješten da se vlakovi ne kreću kroz Gorski Kotar, a širi se i fama da su naši oštetili most kod Dubrava, o čemu ćeš Ti biti sigurno obaviješten. Član OK Primorje mi reče da jedan drug, vjerojatno Andrija, dolazi u Primorje, i da se infor-

¹ Preštampano s kopije pisma.

² Vladimir Bakarić

³ Zaselak Tomić u Drežnici

* Rajna Kravar

⁵ Vidi dok. br. 57.

" Zagreb

⁷ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

mirao da li oni imaju vezu s Kordunom. Vjerojatno nas želi posjetiti, i za taj slučaj sam dao drugu potrebne upute, a i tražio sam da Andrija svakako dodje ovamo ako bude u Primorju. Samo ne znam hoće li se moći dokotrljati ovamo, jer je put jako težak i za skijaše. Opet je zapao strahoviti snijeg.

Kako smo se dogovorili, gledaj da Iliju* svakako dovedeš ovamo, a i Tvoje tehničare. Jedan od njih se već nalazi u Primorsko-goranskom štabu, a to je ona drugarica⁹ koja nam je iz Zagreba dolazila kao kurir, i koja je Tebe dovela. Priča mi da je direktor¹⁰ sve provalio, pa vjerojatno i nas dvojicu. Ona piše jako dobro na mašini, pa ćeš vjerojatno i nju oteti za rad u redakciji našeg lista¹¹. Već sam govorio da nam nabavljaju papir i matrice. Nadam se da ćemo toga dovući dosta iz Primorja. Trebaće da uzmeš još novaca na Kordunu, da ne bismo imali s te strane poteškoća.

Ličani su mi poslali operativni izvještaj¹² još prije nego je Seljo¹³ njima stigao. Od zarobljena 4 topa samo jedan ima zatvarač, dok su ostale zatvarače banditi ponijeli sobom. Tom prilikom je uhvaćeno 6 teških i 6 puškomitraljeza. Njihovo pismo je datirano sa 5. veljače. Nisam dobio novija obavještenja o Korenici. Poslali su nam prepis pisma koreničkog pukovnika, koji izvještava o toku borbe oko Korenice.¹⁴ Pismo je vrlo interesantno.

Ovamo sam stigao upravo na završetak konferencije Primorsko-goranskog odreda, pa sam se malo upoznao s ljudima. Primorci su, preobučeni u žandare, bez borbe razoružali Alan i dobili 19 pušaka.¹⁵ Drugih izvještaja nema.

Govorio sam sa zarobljenim Radejem.¹⁸ Neće mu se nikako natrag, ali mu se nećs ni u partizane. Navodno je ucijenjen sa 100.000 kuna. Dobio je pismo od kuće, u kome mu pišu da mu je bolje da ostane gdje je, nego da ide u onu ludnicu koja vlada u Ogulinu. Uzeo sam si prepis toga pisma.¹⁷

Selji sam naredio da nastoji organizovati dobru vezu s Bosancima, zbog terenskih veza o kojima smo razgovarali.

Daj Kordunašima prepis raspisa o domobranskim značkama koji Ti šaljem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

17. II. 1942.

Sa drugarskim pozdravom

⁸ Ilija Engel

⁹ Vjera Jurić

¹⁰ Milan Hupert

¹¹ Odnosi se na »Partizan«, glasilo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske.

¹² Vidi dok. br. 38.

¹³ Narodni heroj Franjo Ogulinac

¹⁴ Ovo pismo nije pronađeno.

¹⁵ Vidi dok. br. 153.

¹⁶ Zarobljeni domobranski oficir, komandant posade u Jasenku

¹⁷ Nije pronađeno ni pismo ni prepis.

BR. 54

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA
OD 18 VELJAČE 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O REZULTATIMA BORBI U SIJEČNJU**

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA

18-11-42, br. 109

KOMANDANTU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Šaljemo vam izvještaj o uspjehu u akcijama izvedenim u mjesecu januaru 1942.

4 januara u Krnjaku zaplijenili smo dvije pisaae mašine, 1 šapirograf, 2500 araka papira i 1000 koverata.

4 januara uhvatili smo kod Tobolića 2 Talijana fašiste i zaplijenili 2 karabina.

U borbama u Drenovici neprijatelj je imao 17 mrtvih i 8 ranjenih.

5. I. 42 zarobili smo u borbama oko Bovića 4 ustaše sa 4 karabina i 350 metaka.

6. I. 42 u borbi u Obijaju neprijatelj je imao 4 mrtva i 3 ranjena, mi smo imali 1 ranjenog.

12. I. 42 razoružali smo posadu Vojnića i zaplijenili 6 teških mitraljeza i 3 bacača mina, 14 pm., oko 350 karabina te 3500 metaka. Neprijatelj je imao u ovoj borbi 30 mrtvih i 37 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka. Zarobili smo oko 410 domobrana.

12. I. 42 u borbi oko Sjeničkaka zarobili smo tri karabina sa municijom.

14. I. 42 u borbi kod Blatuše neprijatelj je imao 2 mrtva i više ranjenih. Mi smo imali 1 mrtvog i 2 ranjena.

16. I. 42 vodili smo borbu sa ustašama u Broćancima na cesti Slunj—Rakovica. U toj borbi neprijatelj je imao 18 mrtvih i 30 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka. U Kirinu zaplijenili smo 2 karabina, 3 bombe i ubili 2 ustaše.

17. I. 42 u borbi u Ključištu neprijatelj je izgubio 15 ljudi i više ranjenih.

18. I. 42 zaplijenili smo u borbama oko Sjeničkaka 2 karabina sa municijom, 1 pištolj. Neprijatelj je imao 12 mrtvih i više ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.

Od 15—20 u borbama oko Petrinje, Gline i Kraljevčana zaplijenili smo 4 pm., 22 karabina sa municijom.

21. I. 42 zarobili smo oko Poloja 22 domobrana sa 26 karabina, 1 pm. i municiju. Neprijatelj je imao 7 mrtvih a mi jednog.

23. I. 42 zarobili smo sledovanje koje je išlo za Veljun. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 4 teže ranjena. Zarobili smo 11 karabina i 1 pm.

28. I. 42 u borbama oko Borje neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i mnogo ranjenih. Mi smo imali 3 mrtva.

29. I. 42 razoružali smo žandare u Tržačkim Raštelama, zarobili smo 35 karabina i drugog raznog materijala. Neprijatelj je imao 18 mrtvih i mnogo ranjenih. Mi smo imali 3 mrtva, jednog teže i jednog lakše ranjenog.

30. I. 42 u borbama oko Bovića, Skakavca i Borje neprijatelj je imao 33 mrtva i mnogo ranjenih. Mi smo imali 2 mrtva.

Od 24 [I.]—1. II. 42 vodili smo borbu sa ustašama oko Skakavca. Neprijatelj je imao 80 mrtvih i mnogo ranjenih. Mi smo imali 2 mrtva i 2 ranjena.

Dakle, mi do sada u borbi u mjesecu januaru imamo sljedeće rezultate: 276 mrtvih neprijatelja, 432 zarobljena i mnogo ranjenih. Mi smo imali 12 mrtvih i 6 ranjenih. Zarobili smo 6 teških mitraljeza, 3 bacača mina, 20 pm., 450 karabina i mnogo municije.

Molimo druga komandanta da iz ovih naših rezultata i rezultata koje je dobio od Štaba Grupe Nar. Osi. Partiz. Odreda za Liku povuče paralelu o uspjehu za mjesec januar 1942.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar :
F. Kovač¹

Komandant:
Ivan Manola²

¹ Vjećešlav Holjevac
² Srećko Manola

Štab
Grupe Kordunaških
Mar.Osl.Partiz.Određ
18-II-42, br.109

M.H.O. S.H.P.J.
M.P.O. S.H.P.J.
Sj. Po. 11/18
K. 16/18

Komandantu Partizanskih Odreda Hrvatske.

Šaljemo vam izvješće o uspjehu u akcijama izvedenim u mjesecu januaru 1942.

4 januara u Krnjsku zaplijenili smo dvije pisane mašine, 1 šapirograf, 2500 araka papira i 1000 koverata.
4 januara uhvatili smo kod Tobolića 22 Talijana fašiste i zaplijenili 2 karabina.
U borbama u Drenovnici neprijatelj je imao 17 mrtvih i 8 ranjenih.
5.I.42 zarobili smo u borbama oko Bovića 4 ustaše sa 4 karabina i 350 metaka.
6.I.42 u borbi u Obljaju neprijatelj je imao 4 mrtva i 3 ranjena, mi smo imali 1 ranjenog.
12.I.42 razoružali smo posadu Vojnića i zaplijenili 6 teških mitraljeza i 3 bacača mina, 14 pm., oko 350 karabina te 3500 metaka. Neprijatelj je imao u ovoj borbi 30 mrtvih i 37 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka. Zarobili smo oko 40 domobrana.
12.I.42 u borbi oko Sjeniškaka zarobili smo tri karabina sa municijom.
14.I.42 u borbi kod Blatuše neprijatelj je imao 2 mrtva i više ranjenih. Mi smo imali 1 mrtvog i 1 ranjenog.
16.I.42 vodili smo borbu sa ustašama u Brođancima na cesti Slunje-Rakovica. U toj borbi neprijatelj je imao 18 mrtvih i 30 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka. U Kirinu zaplijenili smo 2 karabina, 3 bombe i ubili 2 ustaše.
17.I.42 u borbi u Ključištu neprijatelj je izgubio 15 ljudi i više ranjenih.
18.I.42 zaplijenili smo u borbama oko Sjeniškaka 2 karabina sa municijom, 1 pištolj. Neprijatelj je imao 12 mrtvih i više ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.
Od 15-20 u borbama oko Petrinje, Gline i Kraljevčana zaplijenili smo 4 pm., 22 karabina sa municijom.
21.I.42 zarobili smo oko Poloja 22 domobrana sa 26 karabina, 1 pm., i municiju. Neprijatelj je imao 7 mrtvih a mi jednog.
23.I.42 zarobili smo sledovanje koje je išlo za Veljun. Neprijatelj je imao 9 mrtvih i 4 teže ranjena. Zarobili smo 9 karabina i 1 pm.
28.I.42 u borbama oko Borje neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i mnogo ranjenih. Mi smo imali 3 mrtva.
29.I.42 razoružali smo šandare u Tržakim Raštelama, zarobili smo 35 karabina i drugog raznog materijala. Neprijatelj je imao 18 mrtvih i 50 ranjenih. Mi smo imali 3 mrtva, jednog teže i jednog lakše ranjenog.
30.I.42 u borbama oko Bovića Skakavca i Borje neprijatelj je imao 33 mrtva i mnogo ranjenih. Mi smo imali 2 mrtva.
Od 24-I.II. 42 vodili smo borbu sa ustašama oko Skakavca. Neprijatelj je imao 80 mrtvih i mnogo ranjenih. Mi smo imali 2 mrtva i 2 ranjena.
Dakle mi do sada u borbi u mjesecu januaru imamo sljedeće rezultate: 276 mrtvih neprijatelja, 432 zarobljena i mnogo ranjenih. Mi smo imali 12 mrtvih i 6 ranjenih.
zarobili smo 6 teških mitraljeza, 3 bacača mina, 20 pm., 450 karabina i mnoge municije.

Molimo druga komandanta da iz ovih naših rezultata i rezultata koje je dobio od Štaba Grupe Mar. Osl. Partiz. Odreda za Liku povuče paralelu o uspjehu za mjesec januar 1942.

SMRT PAŠIZMU - SLOBODA NARODIMA!

Komesar:

F. Horvat

Komandant:

van Ljubić

BR. 55

**ZAPOVIJEST ŠTABA ZDRUŽENOG NOP ODREDA OD 18 VE-
LJAČE 1942 GOD. ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKE POSADE
U TOUNJSKOM TRŽIĆU I PRIMIŠLJU¹**

II KORDUNASKI PARTIZANSKI ODRED

Op. br. 1./18. II. 1942.

ZAPOVIJEST (Sekcija Karlovac 1:50.000)

Naređenjem komandanta Grupe kordunaških partizanskih odreda obrazovan je od I bataljona II partizanskog odreda, II bataljona I partizanskog odreda i III bataljona II partizanskog odreda Združeni partizanski odred.

Komandu nad ovim Združenim partizanskim odredom preuzima prema naređenju komandanta Grupe kordunaških partizanskih odreda komandant II kordunaškog partizanskog odreda.

Operacija koju će izvršiti Združeni partizanski odred ima za cilj likvidirati neprijateljska uporišta na cesti Slunj—Ogulin i na taj način postići spajanje južnog i sjevernog dijela oslobođenog teritorija.

Podaci o neprijatelju

Na otcjeku na kojemu će se vršiti operacije neprijatelj raspolaže sa slijedećim snagama:

Kamenica: 50—60 pomoćnih žandara. Naoružani su karabinima.

Tounjski Tržić: 80—100 žandara i domobrana. Naoružanje 2—3 puškomitraljeza i karabini.

Primišlje: 80—100 žandara i pom. žandara. Naoružanje 2—4 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez i karabini.

Slunj: 300 Talijana i 250 žandara i domobrana. Naoružanje: Talijani 20 puškomitraljeza, neodređeni broj teških mitraljeza, baterija bacača mina i karabini. Žandari 3—4 puškomitraljeza i karabini.

Zadatak Združenog odreda

U cilju izvršenja zadatka postavljenog od Grupe odreda, naš Združeni odred ima kao neposredni zadatak izvršiti napad i razoružati neprijateljske posade u Tounjskom Tržiću i Primišlju,² sače-

¹ Zapovijest je umnožena na šapirografu.

* Napad je izvršen na Tounjski Tržić i Primišlje. U Tounjskom Tržiću uništeni su žandari, a na Primišlje napad nije uspio. Međutim, uspješno je napadnuta i sasvim bila razbijena kolona Talijana koja je iz Slunja išla u pomoć opkoljenim u Primišlju.

kati i razoružati neprijateljske trupe koje će vjerovatno iz Kamenice i Slunja krenuti u pomoć napadnutim posadama i onesposobiti za promet most na Mrežnici kod Tounjskog Tržića.

U cilju izvršenja ovoga zadatka pojedini bataljoni dobivaju slijedeće zadatke:

Zadatak je III bataljona napasti i razoružati posadu u Tounjskom Tržiću i dočekati sa zasjedom posadu Kamenice koja će vjerovatno doći u pomoć tržićkoj posadi. Pored toga zadatak je III bataljona onesposobiti za promet most na Mrežnici kod Tounjskog Tržića. Onesposobljenje mosta na Mrežnici objaviće se ispaljivanjem dviju zelenih raketa.

Komandant III bataljona izradiće sa svojim štabom detaljan plan ove operacije.

Zadatak I bataljona je napasti i razoružati Primišlje. Radi izvršenja ovoga zadatka, komandant I bataljona postaviti će na Kurjevac (kota 429) sjeverozapadno od Primišlja 100 partizana. Preostatak bataljona zauzeće zasjedu između Primišlja i mosta na Mrežnici i sačekat će žandarmerijsku patrolu koja će vjerovatno krenuti u pravcu mosta na Mrežnici, da izvidi što se je tamo desilo, jer će se u Primišlju čuti i eksplozija na mostu i puškaranje u Tržiću. Nakon razoružanja ove patrolu, komandant I bataljona preduzeće sve mjere da što hitnije napadne i razoruža preostale neprijateljske snage u Primišlju.

Ukoliko posada Primišlja ne bi krenula prema mostu na Mrežnici već bi nastojala da se povuče u pravcu Slunja, tada će komandir odjeljenja partizana, koje se nalazi na Kurjevcu, poslati hitno izvještaj o tome komandantu II bataljona, koji se nalazi u zasjedi između Slunja i Primišlja, a sam će slijediti sa svojim odjeljenjem za neprijateljem i napasti ga s leđa, kad ga zasjeda I bataljona napadne sprijeda.

Zadatak II bataljona je zauzeti zasjedu između Primišlja i Slunja radi sačeka i razoružanja neprijatelja koji će vjerovatno iz Slunja krenuti u Primišlje i radi sprečavanja eventualnog bjekstva primišljanske posade u Slunj.

Zasjedu postaviti će komandant II bataljona između Livada i Kukića. Teški mitraljez postaviće se na kotu 269, sjeverno od ceste Slunj—Primišlje. Komandant II bataljona izvršiće detaljan raspored zasjeda.

Operacija počinje 22 februara ujutro napadom III bataljona na Tounjski Tržić. Tačan čas početka operacija objaviće se posebnim naredjenjem. U momentu kada III bataljon započinje sa napadom moraju i ostali biti već na položaju.

Štab Združenog partizanskog odreda nalaziće se u selu Milkovići. Radi uspostavljanja veze komandanti bataljona poslaće svaki u štab Združenog odreda po 2 održača veze. Isto tako moraju ko-

mandanti I i II bataljona biti u stalnom kontaktu putem održača veza. Komandanti bataljona javiće odmah mjesta svojih štabova.

Komandanti bataljona moraju uspostaviti u blizini svojih položaja previjališta za eventualnu prvu pomoć ranjenicima i osigurati njihovo evakuisanje u ambulantu.

Komandanti bataljona imenovaće svaki po jednoga ekonomu i jednog konačara, koji će se brinuti za smještaj i prehranu partizana u okolnim selima.

Naređenja za pokret

U cilju dolaska na položaj preduzeće komandanti bataljona slijedeće mjere: I bataljon skoncentrisat će se kod Raletine 20 o. mj. odakle će se prebaciti 21 uvečer na položaje.

II bataljon skoncentrisat će se 19. II. ujutro u Vojniću odakle kreće preko Krnjaka na Koranu do mlinova Pokrajca i Novkovića na Korani. Ovdje će se prebaciti u Koransko Selo. Tu će ih čekati kurir I bataljona sa potrebnim brojem saonica koje će partizane prebaciti u blizinu položaja, tako da tamo stignu 21. uvečer.

III bataljon skoncentrišaće se u Toboliću i poći će tokom noći od 21 na 22 na položaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komandant Združenog partizanskog
odreda:

Vladimir Ivanović³

³ Robert Domani

BR. 174

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA DRUGOG KOR-
DUNAŠKOG NOP ODREDA OD 19 VELJAČE 1942 GODINE¹

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

Jedinica	partizana u odredima	mobilisanih mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talijanskih	pušaka »mauzera«	pušaka talijanskih	pušaka »manlihera«	civilnih pušaka	pištolja	metaka »mauzera«	metaka talijanskih	metaka »manlihera«	bombe	Napomena	
II part. odred	7	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—		
I bataljon	218	—	—	2	—	101	2	50	10	33	6.381	80	1.381	54	2 karabina u ofic. kursu kao i dva partizana	
II bataljon	312	—	2	—	4	5	154	53	7	92	58	11.630	5.230	220	149	
III bataljon	319	—	—	—	2	1	138	15	54	32	38	8.412	635	830	44	
Svega	856	—	2	—	8	6	393	70	111	134	132	26.423	5.945	2.431	247	

19. II. 1942.

¹ Original bez potpisa, pisan rukom.

BR. 57

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
19 VELJAČE 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA
JUGOSLAVIJE O DRUGOM SAVJETOVANJU GLAVNOG ŠTABA¹

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A. br. 15/42
19. II. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

Izveštaj o drugom zasijedanju G. Š. H.

Na dan 30 i 31 siječnja 1942 god. održano je drugo savjetovanje G. Š. H.-' na kome su bili prisutni svi članovi Štaba, te komandanti i komesari Ličke grupe partiz. odreda, Kordunaškog partiz. odreda i Primorsko-goranskog partiz. odreda. Ovo je bio prvi sastanak na kome su bile predstavljene sve jedinice koje spadaju pod G. Š. H. (Dalmacija, Slavonija i Hrv. Zagorje su još pod direktnim rukovodstvom CK KPH).

Zasijedanje je proteklo uz živo sudjelovanje svih prisutnih. Prvi govori drug polit, komesar Vlado Katić³, koji se osvrće na opću situaciju i na situaciju kod nas u vezi sa zadnjim pismom V. Š-a upućenim G. Š-u⁴. On govori o pitanjima obrađenim u priloženoj okružnici komesarima. Ističe da u novonastaloj situaciji moramo još više učvrstiti naše redove i paziti na pravo isticanje kadrova, koji će u svim situacijama ostati dosljedni narodno-oslobodilačkoj borbi. Ističe potrebu mobilizacije Hrvata u partizanske redove, kao našu najveću zadaću, i upozorava na griješke koje su u tom pitanju do sada učinjene. Osvrće se na potrebu popularizacije imena naših istaknutih boraca, a naročito na popularizaciju polit, komesara, koja je nedovoljna. Hrvatske mase treba mobilizirati u borbu protiv okupatora i ustaša, a isto tako i u borbu protiv srpske izdajničke reakcije i četničkih izdajničkih elemenata, na koje se sve više oslanjaju okupatori, a to znači opasnost strahovitog pokolja nedužnog hrvatskog stanovništva. Iznosi mišljenje da je stav jug. vlade u Londonu otežao dolaženje pomoći iz Sovjetskog Saveza. Govoreći o značaju naših partizanskih jedinica,

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

² Savjetovanje je održano u selu Zbjegu kod Slunja.

³ Vladimir Bakarić

⁴ Vidi dok. br. 1.

ističe da je naša organizacija drugačija nego ona Crvene armije ili narodne vojske u Spaniji. Mi ne odgovaramo za našu djelatnost nikakvoj vladi, već narodu, i to preko stranke koja nas je organizirala. Partizani vrše ustvari i civilnu vlast, kontrolirajući i upravljajući narodnim odborima.

U opširnoj diskusiji nakon referata, u kojoj svi sudjeluju, diskutuje se o pravilnom izdizanju kadrova, o pomoći izvana, o odnosu prema londonskoj vladi i četničko-pljačkaškim bandama, i naročito o mobilizaciji Hrvata u partizanske redove. Svi iznašaju i kritikuju griješke koje su činjene u tom pitanju. Najpovoljnije stanje u tom pogledu je u Primorsko-goranskom odredu, gdje je među partizanima oko 75% Hrvata, ali ni tu nisu ni izdaleka iskorištene sve mogućnosti, jer je stanje među masama Primorja i Gorskog Kotara veoma povoljno.

Drug komandant Ivo Vladić⁵ govori o dosadašnjoj vojnoj djelatnosti i prošlom operativnom planu. Konstatuje veliki napredak od prošlog zasijedanja. Razoružanje cijelog niza garnizona u Kordunu, zauzimanje Vojnića, značajni uspjesi u borbi sa Talijanima kod Korenice i na drugim mjestima Like, zauzimanje Jasenka u Gorskom Kotaru, sve su to lijepi uspjesi, koji su nam donijeli mnogo oružja, ali još uvijek ima mnogo nedostataka. Ma da naši operativni planovi daju veliku slobodu podređenim jedinicama, svi su učinili jednu griješku: da su se uglavnom posvetili čišćenju terena na svom području, dok su malo pažnje posvetili drugom dijelu plana, koji je išao za međusobnim povezivanjem oslobođenog teritorija Like, Korduna i Gorskog Kotara. Kordunaši su premalo pažnje posvetili Slunjskom i Cazinskom kotaru, koji imaju centralan položaj i veoma su važni, jer nas vežu za Bosnu. Ličani su nepravilno izmijenili plan i mjesto da su napali Lapac, Prijeboj, Plitvice, napali su Korenicu u kojoj je bio vrlo jaki talijanski garnizon. Primorci i Goranci su, osim kod Jasenka, uglavnom vodili sitne akcije, ma da su imali mogućnosti za veće akcije. Činjene su griješke i u pravilnoj partizanskoj taktici. I Ličani i Kordunaši su zauzimanje nekih točaka (Korenica, Veljun) postavili kao neko pitanje prestiža i gubili vrijeme i snage u dugotrajnom opsjedanju, mjesto da su udarili po mjestima gdje im je uspjeh siguran (Kordunaši su ležali oko Veljuna i pustili da im uteče Perjasica, koja je bila zrela za predaju). Mjesta treba zauzimati iznenadnim napadima dobro spremljenim, a ako to ne uspije, onda ih opsjedati s veoma malo snaga, hvatajući po cestama pojačanja snaga, jer nam zasjede na otvorenom terenu donošaju mnogo lakše uspjehe. U tu svrhu treba vršiti i fingirane napade, da bi se zatim po zamenim cestama hvatala pojačanja, što je naročito povoljne rezultate dalo u Lici. Uništavanju pruga je posvećena premalena

¹ Redakcija nije mogla doznati njegovo prezime.

pažnja, uza sve uspjehe Primoraca, Ličana i Kordunaša na pruzi Karlovac—Caprag. Ako nema eksploziva, treba prugu raskopati i odnositi pruge kilometre u šume. Nije dosta vlak srušiti eksplozivom pomoću malih grupica, već treba slati jače jedinice u zasjedu, da dočekaju Talijane koji dolaze popravljati prugu, te time doći do oružja i spriječiti popravak pruge. Treba zauzimati male stanice sa slabim posadama i potpuno ih uništavati. Treba uništavati rezervoare za vodu za željeznice. Svi pomalo griješe s tendencijom da stvaraju neke male republike i da koncentriraju pažnju na njihovu odbranu. Pravilnije je u operacionu zonu obuhvaćati što širi teritorij, pa makar i ostavljali na tom terenu jače neprijateljske garnizone, koje još nismo u stanju likvidirati. U organizacionom pogledu zaostaje još znatno Lika, koja još nije obuhvatila velik broj naoružanih ljudi u prave partizanske jedinice, već oni leže kao seoske straže po selima. Lička grupa treba tom pitanju posvetiti veliku pažnju. Svuda se još opažaju griješke u načinu mobilizacije. Krivo shvaćena široka mobilizacija dovodi, naročito u Lici, do toga da se nepravilno koristi zarobljeno oružje. Mjesto da stalno drže u pripravnosti i vježbaju odabrane nenaoružane jedinice, kojima se daje prvo zarobljeno oružje i s time povećava broj partizana, davalo se oružje mobiliziranim seljacima i s time je znatan broj oružja ostao po selima. Štabovi još slabo funkcioniraju, naročito politički i obavještajni oficiri. Operativni, informativni i ostali izvještaji stižu jako neredovito i odviše su kratki. Treba redovito slati opširne izvještaje da bi G. Š. H. bio stalno obaviješten o toku operacija i mogao pravilno i pravovremeno [pomoći u] osnovnim operacijama.

U opširnoj diskusiji se iznašaju uzroci dosadašnje slabosti i izvlačenje pouka za pravilan rad.

Prelazi se na izvještaje pojedinih jedinica.

Zamjenik⁶ ranjenog komandanta⁷ Ličke grupe partiz. odreda daje pregled vojne situacije u Lici. Izvršen je popis srpskog stanovništva od 18 do 40 godina. Mladići od 18 do 20 godina u mnogim krajevima polaze obuku dvaput nedjeljno. I odred u Gospićkom kotaru ima 2.300 ljudi u 4 bataljona, pušaka ima 530, teških mitraljeza 4, puškomitraljeza 15 do 20. U odredu je formirana jedna pokretna udarna četa, osim koje se u pokret može staviti još 150 pušaka. Ostale su puške vezane na obranu sela. Od oružja koje spada u ruke partizana u zadnje vrijeme ^s/₄ dolazi u pokretne jedinice. II odred kod Korenice je u formiranju u slijedeća 4 bataljona: I. »Ognjen Priča«: 5 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 300 pušaka. II. »Marko Orešković«: 4 teška mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 200 pušaka. III. Udbinski bataljon »Krbava«: 1 teški mitraljez, 5 puškomitraljeza, 180 pušaka. IV. Lapački ba-

⁶ Petar Kleut

⁷ Narodni heroj Vlado Četković

taljon s komandantom Maticem*¹: 1 teški mitraljez, 5 puškomitraljeza, 270 pušaka, od toga se samo 120 pušaka može smatrati zaista partizanskim. Matić još nije zauzeo jasan stav i održava neke veze s pukovcima, ma da se izjašnjava za partizane. Gračački bataljon je u formiranju, ima 4 puškomitraljeza i 250 pušaka. Otočački bataljon ima po selima mobiliziranih oko 2.000 ljudi, raspolaže sa jednim puškomitraljezom i 45 pušaka. Brinjska četa ima dva puškomitraljeza i 40 pušaka. Grupa ima jednu »Škoda« haubicu od 100 mm, sa 80 granata, 4 brdska topa od 75 mm (talijanska) sa 400 granata, ali samo jedan top ima zatvarač; dva mala tenka od kojih je jedan oštećen, jedan protivavionski mitraljez. Svega oružja ima: 15 teških mitr. sa po hiljadu metaka, 62 puškomit. sa po 300 metaka, 1780 pušaka sa po 50 metaka. Sad je u pokretnim jedinicama u borbi 1000 partizana, od toga 200 Hrvata, 6 Slovenaca, 5 Muslimana i 1 Talijan. Mobilizirati se može oko 15.000 ljudi. Najbolje jedinice su u bataljonu »Marka Oreškovića« i »Ognjena Priče«. U Prvom odredu je III bataljon još slab, a političke ima slabosti u cijelom Odredu. Na komandnim mjestima su tri aktivna oficira, 4 rezervna oficira i 15 podoficira, dva žandara su komandiri četa. Dalje su u komandnom sastavu dva radnika i 1 učitelj, a ostalo su seljaci. Jedan komandant bataljona nije služio vojsku. Prvašnje akcije bile su uglavnom sve sitnije, veće borbe su počele 29. XII. 41 kod Korenice i to s talijanskim okupatorima. Te borbe su donijele veliku količinu oružja. Štab Grupe je potpun, samo su ranjeni komandant i operativni oficir⁹ u borbama kod Korenice.... Štab I odreda je formiran, a Štab II odreda je u formiranju. Bataljoni I odreda još nemaju operativnih oficira. Borbenost Talijana na otvorenom polju je slaba. Domobrani se predaju, neki sami daju oružje. Ustaše se bore dobro, dok se žandari iz bivše Jugoslavije bore slabije, novi žandari, regrutirani često od ustaša, bore se mnogo bolje. Snijeg je mnogo doprinio posljednjim velikim uspjesima, jer se protivnik teško koncentrira i ne može dovlučiti motorizovane trupe.

Uzima riječ polit, komesar Ličke grupe drug Šime Balen (Martin). Veze s jedinicama su teške zbog snijega, ishrana je do sada dobra, ali su izgledi za kasnije slabi. Odjeća se znatno poboljšala, jer se u zadnjim akcijama zaplijenilo materijala Talijanima. S obučom je teže, jer su talijanske cipele malene. Obavještajna služba je slaba... Neprijatelj se mjestimice uspio uvući i u naše redove, pa nam je i tako ubio 7 naših dobrih drugova. Centar izdajnika je u Srbu, to su takozvani »pukovci«¹⁰. U zadnje vrijeme im snage opadaju. Uhvaćena je pošta kod njihovih kurira, iz

⁸ Stojan Matić

⁹ Miloš Uzelac

¹⁰ Pristaše i pripadnici četničkog »puka« čiji je komandant bio Pajica Omčikus.

koje se vidi da su vezani s Talijanima i Nijemcima. Raskrinkavanje izdajica pred masama ide dosta uspješno. U blagajni Grupe ima samo 27.000 kuna. Većina novca se troši na duhan. Među Hrvatima je najbolja situacija kod Otočca i Brinja, u Perušiću je slaba, u Gospiću nešto bolja. Disciplina među partizanima je još dosta slaba. Najbolji je politički rad u bataljonu »Marka Oreškovića«, gdje se drže predavanja, priredbe, recitacije, pjevački korovi itd. U drugim bataljonima je nešto slabije. Rad polit, komesara je još slab, ali se popravlja. On sam je kratko vrijeme komesar i nije imao dovoljno iskustva. Po bataljonima se drže predavanja o narodno-oslobodilačkoj borbi, o povezanosti naše borbe s općom antifašističkom borbom, o antifašističkom pokretu, o Rašeti i Draži Mihailoviću, o saradnji Hrvata i Srba i o Marku Oreškoviću. Mnogo se čita biografija druga Staljina, kao i život Lenjinov, pjevaju se pjesme, recituje se itd. Izdaje se »Lički partizan« i dnevni »Bilten« o događajima u svijetu i kod nas. Oko Kordenice smo imali 15 mrtvih, 28 ranjenih i 2 zarobljena. Talijani su imali 171 mrtvog, 80 ranjenih, 280 zarobljenih i 45 smrznutih. S ranjenicima je dosta teško, jer ima malo stručnog osoblja i malo sanitetskog materijala.

Izvjestaj komandanta Kordunaškog partiz. odreda druga Ivana Manole¹¹. Banijski odred ima svoj zasebni štab i nalazi se samo još privremeno pod komandom Kordunaškog partiz. odreda. Kordun ima 4 velika bataljona, sada će biti organizovana dva odreda, a time i Grupa. Odred ima 2.450 naoružanih partizana u pokretnim jedinicama, osim toga ima 5.100 mobiliziranih. Od oružja ima 7 teških mitraljeza, 48 puškomitr., 1.320 naših i 35 talijanskih karabina, 166 raznih vojnih pušaka, 535 civilnih pušaka, »Mauzerovih« 130.000 metaka, 4 bacača mina, ali su sve mine ispucane. U Banijskom odredu ima 600 partizana, 1 teški, 1 laki i 8 puškomitraljeza, 231 »Mauzer« karabin, 52 razna karabina, 13.000 metaka. U jedinicama su većinom mladi partizani, od kojih mnogi nisu služili vojske. Komandant I bataljona je seljak^{12*}, komesar činovnik¹³, II¹⁴ bataljona komandant intelektualac (Španjolac)¹⁵, komesar seljak¹⁶, III¹⁷ bataljona komandant radnik¹⁸, komesar student¹⁹, IV bataljona komandant radnik, komesar intelektualac.²⁰ Komandant

¹¹ Srećko Manola

¹² Milan Paylović

¹³ Mladen Čaldarević

¹⁴ Odnosi se na Treći, a ne na Drugi bataljon. Vidi dok. br. 48.

¹⁵ Ilija Engel

¹⁶ Vladimir Mutak bio je radnik, a ne seljak.

¹⁷ Zamijenjen je naziv i mjesto »III« treba da stoji »II«.

¹⁸ Sava Gajić

¹⁹ Jože Horvat

²⁰ Komandant je bio Đuro Bakrač, seljak, a ne radnik, a politički komesar Semso Tabaković.

Banijskog odreda je seljak²¹, komesar intelektualac²². Vojni uspjesi su bili značajni: razoružanje Vojnić-kolodvora, kolodvora Utinje, Vojnišnice i konačno zauzimanje kotarskog mjesta Vojnić. Neprijateljska posada utekla iz Krnjaka. Veze s jedinicama su dobre, samo je zbog snijega otežana veza s Banijom. Sela na području IV bataljona (od Sjeničaka do Bovića) su sva spaljena. Spaljeno je oko 2.000 kuća; 15.000 ljudi je evakuirano u ostale oslobođene krajeve, što čini veliku poteškoću. Sve jedinice su pokretne. Oružje je samo u rukama partizana. Najslabija točka Odreda je III bataljon, gdje se neprijatelj još slobodno kreće cestom Slunj—Ogulin, jedina cesta koja mu je slobodna na Kordunu. Pruga između Karlovca i Vrgin Mosta je sasvim uništena.

Izvještaj komesara Kordunaškog partiz. odreda — Franjo Kovač (Veco)²³. Ishrana u jedinicama je dobra, ima i spremljene rezervne hrane. Odjeća i obuća su dosta dobre, naročito u posljednje vrijeme, kada je svučeno dosta domobrana. Obavještajna služba radi dosta prilično, samo još obavještajnim oficirima treba uputa i pomaganja. U blagajni ima 200.000 kuna. Među partizanima je Hrvata svega oko 50, Muslimanima 10. Političko stanje je povoljno. Jak je procenat omladine u partizanima. Svuda su osnovani narodno-oslobodilački odbori koji dosta dobro rade.

Izvještaj komandanta Primorsko-goranskog partiz. odreda druga Veljka Kovačevića. Uslovi za razvitak partizanskog pokreta su dobri. Broj partizana se povećava, naročito kad Pavelić zove u vojsku, Primorci i Goranci radije idu u partizane. Poteškoće su u tome što su svuda u blizini veoma jaki talijanski garnizoni, zbog čega su partizanski logori bili izvrgnuti čestim napadima. Dva puta je bio uništen sam štab Odreda²⁴. Sušačani su bili jako dobri, zatim su pogrešnim stavom OK bili raspušteni, a sada se opet organizuju u partizane. Snijeg jako ometa vezu sa jedinicama i otežava operacije. U Primorju su, uslijed nedostatka hrane, veoma velike poteškoće za formiranje partizana. Odred ima dva bataljona, 398 partizana, 16 puškomitr., 267 pušaka, 55 pištolja, 32.000 metaka i 63 bombe. Izgledi za mobilizaciju među Hrvatima su povoljni, isto tako među Srbima u oslobođenoj Drežnici i Jasenku. Glavno je pitanje doći do oružja. Komandni sastav još nije dosta iskusan. Aktivni oficir je bio samo jedan, ali se pokazao nespособan. Aktivni podoficiri su dobri. Najbolji borci su omladinci, koji nisu ni služili vojsku. Akcije su bile sitnijeg karaktera. Na pruži male grupice stavljaju eksploziv i ruše vlakove prekidajući promet od 10 do 40 sati. Prva veća akcija je bila oslobođenje Jasenka.

²¹ Narodni heroj Vasilj Gaćeša

²² Đuro Kladarin

²³ Vječešlav Holjevac

²⁴ Misli se na prodiranje neprijatelja u sjedište štaba Primorsko-goranskog NOP odreda. Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 2, dok. br. 69.

Talijani su napali naše primorske logore veoma velikim snagama. U Jasenku su se partizani prilično obukli. Novaca nema, sve se troši Primorcima za hranu. U hrvatskim krajevima se osjeća jak nedostatak stranačkog rada.

U svom izvještaju polit. kom. Odreda Mijo Vuletić (Vejevoda)²⁵ kaže da su većina partizana radnici ili poluproleterii. Izgledi za stupanje Hrvata u partizane su sve povoljniji. Poznavanje linije borbe partizana je svaki dan bolje. U Gorskom Kotaru takorekuć nije bilo ustaša. Primorcima je jako teško stupati u borbu, jer su talijanski garnizoni jako gusti. Povoljnija je situacija bliže Drežnici. U borbi je najbolja omladina. Narodno-oslobodilački odbori se svuda stvaraju. Polit. komesarima se pruža za rad svaka pomoć. Daje im se materijal i upute. Svaki odred ima knjižnicu. Dobri su odnosi između Hrvata i Srba. Odred izdaje list »Primorsko-goranski partizan«²⁶ i »Partizanske novine«²⁷ triput nedjeljno.

U diskusiji poslije izvještaja se opširno analiziraju političke, vojničke i organizacione griješke. Naročito se pažnja posvećuje pitanju uvlačenja što većeg broja Hrvata u partizanske redove, naročito u Lici i Kordunu. Odlučuje se jedan dio mobiliziranih Primoraca poslati u Kordun, što će povoljno djelovati kao dolazak Dalmatinaca u Liku, koji su se istakli u borbama kod Korenice i mnogo doprinijeli stvaranju bratstva između Hrvata i Srba. Drug komandant i polit. kom. opširno govore o odnosu komandanata i komesara i o njihovim dužnostima, jer su tu činjene griješke i postojale nejasnoće. Ističe se potreba dizanja nivoa rada polit. komesara i njihove popularizacije, što će mnogo doprinijeti snaženju partizana kao naročite vrste narodne vojske. Kod Ličana se ističe potreba što bržeg organizacionog učvršćenja, jer će se time znatno otežati rad svim elementima vezanim uz okupatore, »pukovce«, »Rašete«, »Omčikuse« i »Novakoviće« i uz Nedića. Lička grupa treba što prije da obuhvati svu Liku, a ne da se posvećuje samo pojedinim krajevima gdje se vode najveće borbe. Uređenje i popunjenje štabova će to omogućiti. Kordunaši su organizaciono vojnički najjači, a i političko stanje je dobro; međutim je kod njih jako malo pažnje posvećeno uvlačenju Hrvata u partizane, što naročito za Kordun pretstavlja pitanje daljnjeg širenja i razvoja, jer je srpsko stanovništvo uglavnom već obuhvaćeno. Isto tako značajno je obuhvatiti u rad i Cazinski kotar. Upozorava se da se ubuduće svi moraju držati točnije općih operativnih planova. Sanitetska služba je po svuda dosta slaba. G. Š. prihvaća prijedlog

²⁵ Ivo Vejevoda

^M Vidi »Žbornik«, tom V, knj. 2, objašnjenje br. 40 uz dok. br. 44.

^r Glasilo štaba Primorsko-goranskog NOP odreda počelo je izlaziti siječnja 1942 godine. Pored redovnih brojeva, koji su izdavani uglavnom desetodnevno, bilo je i vanrednih izdanja povodom značajnijih događaja na našem frontu ili kod Saveznika. Vidi dok. br. 130.

da se Kordunaški partiz. odred reorganizuje u Kordunašku grupu partiz. odreda.

Drug komandant iznaša smjernice budućih operacija. U osnovi su ciljevi ovog operativnog plana jednaki prošlom planu. Plan sadrži tri osnovne točke: 1. Svaka jedinica treba da zahvati što više svog terena u operativnu zonu i proširuje oslobođeni teritorij. 2. Izvođenje akcija samostalnih i zajedničkih u kotarevima Slunj—Korenica—Cazin radi međusobnog povezivanja oslobođenog teritorija i užeg povezivanja s Bosanskom Krajinom. 3. Uništavanje željezničke mreže Zagreb—Ogulin, Ogulin—Sušak i Ogulin—Split.

Primorsko-goranski odred treba da upravi svoje akcije na cestu duž morske obale kuda se kreću Talijani i da tamo stalno postavlja zasjede. Ispitati mogućnosti zauzimanja Mrkoplja, što bi bilo važno, jer bi time bio zahvaćen oslobođenim teritorijem hrvatski grad s nama sklonim stanovništvom. Poduzeti čišćenje Alana i Krivog Puta i uznemiravati Senj. Glavni smjer operacija treba za sada da bude upravljen [na] Modruš—Jezerane—Križpolje—Brinje—Žuta Lokva—Senj' s težnjom da se tu također oslobode pojedina mjesta i uspostavi bolja veza s Likom. Zbog lakšeg djelovanja u tom pravcu stavlja se Brinjska partiz. četa pod komandu Primorsko-goranskog partiz. odreda, a isto tako i sve nove jedinice, koje se budu formirale na području Gorskog Kotara. Na pruzi Sušak—Ogulin izvršiti napade na manje željezničke stanice i rušiti vlakove postavljajući jake zasjede, koje će dočekati Talijane kad pođu popravljati prugu. Izviditi mogućnosti napada na prugu na raskrižju kod Ostarija.

Kordunaški partiz. odred će dati naređenje Banijskom partiz. odredu da nastavi sa razoružavanjem manjih posada i da na cestama postavi zasjede, te da uništava prugu Vrgin Most—Caprag i prugu Sisak—Sunja—Kostajnica.

Kordunaški partiz. odred, odnosno, nakon provedena organizacije, Kordunaška grupa partiz. odreda upravit će svoje akcije prema Kupi obuhvaćajući hrvatska područja, uznemiravati Karlovac, pritiskivati Vrgin Most i Topusko i pročišćivati teritoriju u Cazinskom srezu usmjerivši akcije na Cetin Grad i Kladušu. Glavni smjer operacija treba da bude upravljen na cestu Ogulin—Slunj i likvidaciju primišljanske posade, sa zadatkom da se Slunj stegne sa sviju strana. Aktivizirati jedinice oko Plaškog i vršiti pritisak na samo mjesto. Onemogućiti kretanje protivnika na cesti Slunj—Drežnik. Uništiti željezničke rezervoare za vodu kod Plaškog i zajedno sa Ličkom grupom uništiti i potpuno onesposobiti prugu između Jesenice i Vrhovina u Kapeli. Uništiti željeznički rezervoar u Jesenici. Izviditi mogućnosti uništenja mosta kod Dubrava na pruzi Ogulin—Zagreb.

Lička grupa partiz. odreda će, u slučaju da bude mogla iskoristiti nedavno zarobljene topove, izvršiti napad na Korenicu s ciljem da je zauzme. U slučaju da to ne bude moguće, ostaviti kod Korenice što manji broj partizana i upraviti smjer na Lapac i Srb (bataljon »Marka Oreškovića«). Izvršiti napade na mjesta Prijeboj, Plitvice i Ličko Petrovo Selo i na mjesta prema pruzi Vrhovine—Perušić. Ostale krajeve aktivizirati i vršiti napade na manje garnizone i postavljati zasjede po svim cestama. U slučaju uspjeha kod Korenice, još s većom energijom stupiti u napad u pravcu Lapac—Srb vršeći istovremeno pritisak na Udbinu. Na svim mjestima gdje je moguće treba uništavati prugu, a u zajednici sa Kordunašima izvesti već spomenuto uništavanje pruge u Kapeli kod Jesenice. Drugovi iz Like moraju posvetiti naročitu pažnju Lapcu i Srbu, da bi tamo pojačali naš vojnički i politički uticaj, uništili izdajničke elemente, koji predstavljaju centar za sve izdajice u Lici, i konačno uspostavili nama najpovoljniju vezu sa Bosnom.

Treba što prije popuniti i urediti sve štabove da bi oni mogli pravilno rukovoditi operacijama i udovoljiti svim ostalim zahtjevima. Pod svaku cijenu treba održavati što bolje veze sa G. Š. H. i svojim jedinicama.

Osniva se jednomjesečni oficirski tečaj na oslobođenom teritoriju Korduna. Tečaj počinje 21. II. 1942; Ličani i Kordunaši će uputiti po 20, Primorsko-goranski odred 10 do 15 đaka. Za nastavnike se određuju aktivni oficiri Latas²⁸, Pavlović²⁸ i Rajčević³⁰, zatim komandant Kordunaškog partiz. odreda drug Manola i komandant II kordunaškog bataljona drug Vlado³¹. Drugovi iz Korduna će izvršiti sve pripreme da škola počne na vrijeme. Komandant i komesar škole kao i nastavni plan će biti u najkraće vrijeme određeni naredbom ovog Štaba. Svaka jedinica će sa đacima poslati jednog podoficira.

Na brojne upite drug komesar daje odgovor o načinu rekvizicije. Gdje je moguće, treba ostati na principu dobrovoljnosti, a kad bude potrebno pristupiti i rekviziciji izdavajući potvrdu za rekvirirano. Ne treba naglašavati vrijednost, već samo količinu i kakvoću rekviriranog.

Drug doktor³² izlaže stanje o sanitetskoj službi, koja je još slaba zbog nedovoljnih kvalificiranih snaga i male količine sanitetskog materijala. Drug doktor konstatuje da je veći broj ranjenih civila nego partizana, a civilnih doktora nema. Drug doktor dobiva zadatak da izradi upute sanitetske službe.

²⁸ Dane Latas

²⁹ Ilija Pavlović

³⁰ Dane Rajčević

³¹ Robert Domani

³² Dr Savo Zlatić

Na koncu, drug komesar govori o blagajničkim izvještajima. Novac treba centralizirati i sprečavati lično korištenje pojedinaca. Sve jedinice treba da šalju proračune na temelju kojih će im se odobravati potrošak novca, a isto tako treba da šalju redovite obračune.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

BR. 58

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 19 VELJAČE 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O JAČINI NEPRIJATELJSKIH POSADA U RAJONIMA PRVOG I DRUGOG ODREDA

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
19-11-42, br. 1

IZVJEŠTAJ O NEPRIJATELJSKIM SNAGAMA KOMANDANTU
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA HRVATSKE

I ODRED: Barilović: 150 domobrana, sa naoružanjem: 1 teški mitraljez, 4 pm., ostalo karabini. Imade i civila naoružanih. Smješteni su u žandarmerijskoj kasarni, kući Martinovića i općini. Teški mitraljez se nalazi u općini na podrumskom prozoru. Puškomitraljezi patroliraju i nalaze se na ovim mjestima: Bukovlje, Tičarna, Ilija (kovač) i u suši Ivana Solomana. Izgleda da ima svega 1 oficir, poručnik. Glavna komanda je Karlovac.

Sječa: oko 150 domobrana. Smješteni su u školi i u 4 privatne kuće i to jedna zidana i 3 drvene. Stražu drže oko kuće.

Šćulac: 10 domobrana, u kući ustaše trgovca Ivana Belovića. Zadatak im je patroliranje duž obale Korane.

Slunjska Brda: Tu se nalaze isturene neprijateljske predstraže u nepoznatoj jačini.

Vukmanić: Oko 400 domobrana i nešto žandara. Naoružanje nepoznato.

Skakavac: Jedna satnija ustaša, 2 satnije pitomaca i jedna satnija domobrana. Ustaše su smješteni u Perakovićevoj kući i

školi, a pitomci i domobrani po ostalim kućama. Oficiri stanuju u popovom stanu i općini. Dva topa i jedan bacač mina smješteni su pred općinom. Smještaj straže nije poznat.

Topusko: Talijana 1030, ustaša 280, domobrana 80, žandara 10. Naoružanje: Talijani: 2 tenka, 6 topova, nešto bacača mina i mitraljeza, na svaku desetinu po jedan puškomitraljez, ostalo karabini. Ustaše: Ne zna se tačan broj mitraljeza, a na svaku desetinu dolazi po jedan puškomitraljez, ostalo karabini. Domobrani: Na svaku desetinu po jedan puškomitraljez, ostalo karabini. Žandari su naoružani sa karabinima.

Topusko kolodvor: Ustaša 45 kao stalna straža, sa naoružanjem od jednog teškog mitraljeza, 3 puškomitraljeza i ostalo karabini.

Čemernica škola: 45 žandara, kao stalna posada koja drži pod kontrolom cestu Vrgin Most—Topusko—Glina, i koji su naoružani sa 3 puškomitraljeza, karabinima, te dva sanduka bombi.

Vrgin Most: 800 Talijana i 10 domobrana. Naoružanje za koje se znade jest 5 tenkova, a tačan broj automatskog oružja i bacača mina ne može se ustanoviti jer nije dozvoljen nikakav pristup u samo mjesto.

Komandni sastav: Komandant svih talijanskih snaga jeste pukovnik, a kao komandant ustaša spominje se neki Grabovac¹. U Čemernici je komandir posade žandarski narednik, a na Topusko-kolodvoru ustaški poručnik.

Mjesto štaba: Talijani u Topuskom imaju svoj štab u kući Dr. Vurdelje, a u Vrgin Mostu u šumskoj upravi. Komandiri posada u Čemernici i na Topusko-kolodvoru nalaze se zajedno sa svojim posadama.

Nastrojenje trupa: Talijani su nastrojeni jednim dijelom fašistički, a drugim (možda manjim) antifašistički, dok im je moral za borbu veoma slab. Ustaše su nastrojene fašistički, a moral im je dobar. Isto tako i žandari, među kojima se može tek po neki naći da je voljan na izvjesnu saradnju s nama, ali su pri tome previše plašljivi i obazrivi. Domobrani su većim dijelom antifašistički raspoloženi i moral im je vrlo slab.

Namjera neprijatelja: Talijani u Vrgin Mostu pripremaju defanzivne mjere, imaju iskopane rovove oko cijelog mjesta, pa čak u zadnje vrijeme postavljaju bodljikave žice. U Topuskom ne mogu se njihove namjere otkriti, za sada se drže pasivno.

Snabdijevanje i prepiska: Snabdijevanje Talijana u Vrgin Mostu vrši se jedanput nedjeljno iz Topuskoga. Istim putem se vrši i prepiska, a sporazumijevaju se i putem radiotelegrafije.

¹ Ustaški poručnik, uhvaćen 1943 god. i osuđen od Narodnog suda na smrt vješanjem pred narodom u Perni i obješen iste godine.

Daljnja prepiska vrši se preko Gline, Zagreba i Karlovca. Ukoliko je bilo mogućnosti, snabdjeli su se i pljačkom iz susjednih sela. Istim putem se vrši i snabdijevanje neprijateljskih posada u Topuskom i to iz pravca Gline.

U zadnje vrijeme ne primjećuje se neprijateljsko kretanje ni na koju stranu, već se nalaze u mjestima. Jedino se čuje po neki put otvaranje vatre koje možda vrše u cilju održavanja veze i sporazumijevanja.

U Kablaru i Banskom Kovačevcu: Nalazi se jedna satnija ustaša.

U selima Crna Draga, Desni Štefanki i Sredičko, te selima Lukinići, Ilovačak i Bučica, nalaze se neprijateljske snage od prosječno 30 do 60 ustaša, prema veličini sela. Po novim pretpostavkama nalazi se u Lukinićima bacač mina.

Lasinja: Neprijatelj se opet nalazi u nepoznatoj jačini.

Seljaci u spomenutim selima su također naoružani u svrhu pljačke i drže seoske straže. Sva ta sela i mjesta su teško pristupačna, što veoma otežava naša izviđanja.

II. ODRED: **Blagaj:** jedna satnija domobrana i naoružani seljaci. Ukupno 250.

Slunj: 300 Talijana i oko 300 što ustaša, što domobrana.

Primišlje: 100 žandara.

Tržić: 100 žandara.

Rakovica: 80 žandara i naoružanih seljaka.

Drežnik: 100 žandara i naoružanih seljaka.

Tržac: 150 seljaka muslimana.

Plaški: 300 Talijana.

Ponor: 60 seljaka naoružanih.

Batnoga: 80 seljaka naoružanih.

Cetin Grad: 150 seljaka i žandara.

Kladuša: 320 Talijana.

Podaci iz Banijskog partiz. odreda nisu još stigli.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač"

Komandant
Ivan Manola³

⁸ Vječeslav Holjevac
³ Srećko Manola

**»GLAS KORDUNA« BR. 4 OD 20 VELJAČE 1942 GOD. O NEKIM
BORBAMA I AKCIJAMA KORDUNAŠKIH I BANIJSKIH PAR-
TIZANA¹**

BORBE I AKCIJE PARTIZANA

I pored velikog snijega partizani vrše i dalje akcije. Neprijatelju se nanose udarci bilo rušenjem ili uništavanjem saobraćajnih veza, bilo napadima i razoružavanjima vojske i žandarmerije.

U ovim krajevima posljednjih dana izvršene su slijedeće akcije:

8/II o. g. kraj Plaškog uništen je rezervoar za vodu iz kojeg se snabdijevala željeznica sa vodom.

Isto tako 10/11 o. g. uništen je rezervoar za vodu u Jesenici.

Usljed ovih akcija biće onemogućen na ovoj pruzi željeznički saobraćaj.

U Gornjim Dubravama partizani su napali i razoružali jednu veću grupu žandarma. U borbi su poginula 4 žandarma, dok na strani partizana gubitaka nije bilo. Zaplijenjena je veća količina oružja i druge vojne spremne.

U Baniji pojačane su akcije partizana, te je Banijski partizanski odred 13/11 o. g. na željezničkoj pruzi u Banskom Grabovcu razoružao jednu neprijateljsku patrolu i zarobio dva domobrana.

Dan kasnije isto na željezničkoj pruzi u Vlaoviću ovaj je odred razoružao jednu neprijateljsku patrolu u jačini od 10 ljudi.

¹ Primjerak glasila, umnožen na geštetneru, nalazi se u arhivi CK KPH. »Glas Korduna« bio je glasilo Narodnooslobodilačkog odbora Korduna. Izlazio u 1942 i 1943 godini (ukupno izašlo 14 brojeva) a tretirao je politička pitanja i donosio vijesti o borbama i akcijama partizana.

BR. 60

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA PRVOG KORDUNAŠKOG
NOP ODREDA OD 22 VELJAČE 1942 GOD. KOMANDANTU
»ZDRUŽENOG ODREDA« O REZULTATU NAPADA NA TALIJANE
IZMEĐU SLUNJA I PRIMIŠLJA¹**

II BATALJON I KPO
22/11 42

KOMANDANTU »ZDRUŽENOG KPO«

Druže Vlado², naišli su Talijani iz Slunja i mi smo ih sačekali u zasjedi. Borba je gotova, dobili smo 2 teška mitraljeza (s kojima ne znamo rukovati), 2 puškomitraljeza, oko dvadesetak karabina, dosta municije, bombi, te druge spreme.

Zarobili smo oko 18 Talijana, ima ih i ranjenih. Izgleda da je ranjen i komandant Slunja, te zarobljen. Šta je sa Tržićem? Hoće li doći III bataljon ovamo? Bilo bi hitno potrebno da dođe u Zečevu Varoš. Mi smo na položaju i dalje.

S. F. — S. N.!

^s/₄12 h

Operativni oficir I KPO
Oreščanin Bogdan

BR. 61

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA PRVOG KORDUNAŠKOG
NOP ODREDA KONCEM VELJAČE 1942 GOD. KOMANDANTU
»ZDRUŽENOG ODREDA« O ZAROBLJAVANJU TALIJANA KOD
LIVADA¹**

KOMANDANTU »ZDRUŽENOG KPO«

Druže Vladi² Jučer je bilo borbe u dva maha, ujutru, o čemu smo izvijestili, i popodne. Uveče se je predalo 6 fašista, a ostali su se povukli u jednu kuću na cestu. Tamo smo im danas ujutru poslali jednog njihovog zarobljenika i pozvali na predaju, jer bi juriš imao žrtava. Oni su nam predali oružje pod uvjetom da ćemo

¹ Original je pisan rukom. O »Združenom partizanskom odredu« vidi dok. br. 55.

² Robert Domani — Vlado Ivanović

¹ Original je pisan rukom, na njemu nema datuma, ali se po dokumentu br. 84 vidi da potiče od konca veljače.

² Robert Domani

ih pustiti u Slunj (dakako mi nismo naznačili kada ćemo ih pustiti). Jučer je bio ranjen jedan oficir koji je izjavio da je komandant. Njega smo poslali u civilnu bolnicu kod Vojnića, jer bi nam mogao koristiti. Danas smo zarobili ranjenog kapetana i poručnika, a 2 oficira su im poginuli.

Naredi odmah šta da radimo s njima kao i uopće s ovim danas zarobljenim (jer su uvjetno zarobljeni). Jučerašnje ćemo poslati po naređenju u štab Grupe.

Mi uopće nemamo ni ranjenih ni mrtvih. Ostajemo i dalje na položaju, samo mislim da ćemo se isturiti nešto dalje prema Slunju.

Zarobljenici pričaju da su Talijani iz Kladuše u Slunju, ne znam je li istina.

Bilo bi najbolje ako ikako možeš da skočiš odmah do nas (mislim da znadeš talijanski).

Većina zarobljenika su fašisti.

S. F. — S. N!

Operativni oficir I KPO
Oreščanin Bogdan

BR. 62

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 23 VELJAČE 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA U SIJEČNJU I VELJAČI

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD. OSLOB. PART. ODREDA

Br. 65/42

Dne 23 februara 1942 g.

Operativni izvještaj br. 6

KOMANDANTU G. Š. H.

Borbe i akcije I bataljona »Marka Trbovića«

Poslije duže blokade Jasenka najzad se prišlo i likvidaciji domobranske posade i njenom razoružavanju i to ovim redom:

12. I. 1942 g. jedna naša jurišna patrola uhvatila je u samom mjestu Jasenku poznatog žandara i ustašu Janka¹ i strijeljala ga. Tom prilikom poginuo je jedan naš drug seljak iz Jasenka.

¹ Redakcija nije mogla doznati njegovo prezime.

18. I. 1942 g. uhvaćena su tri kurira jasenačke posade koji su bili upućeni da traže hitnu pomoć iz Ogulina.

Istoga dana naše partizanske jurišne jedinice spustile su se u samo mjesto u kuće oko kasarne i uhvatile 6 žandara i 2 domobranca.

19. I. 1942 g. zarobljen je još 1 domobranac isto tako pokraj same kasarne. Istoga dana prešla su na našu stranu 2 žandara i 1 domobranac i javili se dobrovoljno u partizane.

Sve ovo hvatanje imalo je za cilj da bi se posada što prije demoralizirala i pripremila za predaju i tim načinom uspjelo se je pohvatati baš one koji su bili spremni dati otpor. U blokadi same postaje išlo se toliko daleko da 19 uvečer oduzet je i kruh koji se spravljao za posadu.

21. I. 1942 g. izvršen je napad ujutro u 7 sati na kasarnu jasenačke posade. Poslije kratke vatre sa naše strane i poziva na predaju izašla je sva posada i predala se. Zarobljeno je 52 domobranca, 18 žandara i 2 oficira. U toj akciji zaplijenjeno je 70 pušaka, 2 puškomitraljeza, 6 pištolja, 14.000 metaka, 20 bombi i cijela ratna sprema i odijela za 72 čovjeka. Pored toga zaplijenjena je i veća količina hrane, čebadi, 5 bicikla itd.

Strijeljano je 11 žandara i 2 domobranca koji su bili poznati kao neprijateljski raspoloženi. 4 žandara i 1 domobranac ostali su da se bore s nama skupa. Svi ostali bili su pušteni i poslani svojim kućama. Istoga dana — 21, naši partizani izvršili su svečanu manifestaciju kroz oslobođeno mjesto, zajedno sa pučanstvom.

22. I. 1942 g. rezervni partizani- uz pomoć aktivnih partizana zatrpali su cestu koja vodi iz Ogulina u Jasenak.

25. I. 1942 g. jedna naša patrola spustila se u Salopek Selo i ubila 1 ustašu.

26. I. 1942 g. prešao je na našu stranu 1 domobranac rodom iz Jezerana, koji je služio vojsku u Otočcu. Istoga dana prešao je na našu stranu 1 talijanski vojnik sa potpunom ratnom spremom.

² Odnosi se na ljude iz oslobođenih sela na području Drežnice, koji bi se po potrebi mobilizirali za izvršenje oružanih i pomoćnih akcija (zasjede, rušenje cesta, miniranje itd.). Osim toga, njih su koristili za gradnju partizanskih bolnica i za prebacivanje hrane iz drugih područja. Inače, oni su bili kod svojih kuća, pošto za njih nije bilo dovoljno pušaka, a u to vrijeme ni psihološki nisu bili pripremljeni za prave partizanske borbe. U svakom oslobođenom selu bio je određen vojni starješina »rezervnih partizana« od kojega su rukovodioci operativnih jedinica tražili ljude za izvršenje pojedinih akcija. Sa njima su se popunjavale jedinice, a bilo je slučajeva da su oni smjenjivali umorne jedinice na položajima.

Naziv »rezervni partizan« održao se oko tri mjeseca 1942 godine. Razvitkom NOB svi su se priključili operativnim jedinicama, a najviše u ono vrijeme kada se je zauzeo stajalište o formiranju jačih jedinica (bataljona).

Jedna naša patrola koja je bila poslana kao pratnja do G. S. H., sudjelovala je u borbama u Dabru i pokazala vrlo dobro držanje u borbi. U toj borbi izgubili smo 1 druga, 1 puškomitraljez, 1 pušku i 1 pištolj.

28. I. 1942 g. strijeljan je odbjegli partizan Grga Krmpotić, koji je počeo da radi protiv narodno-oslobodilačkog pokreta.

29. I. 1942 g. II četa ovoga bataljona razoružala je žandarmersku stanicu u Alanu. Tom prilikom su zarobljena 2 aktivna žandara i 17 domaćih rezervista koji su bili naoružani i živjeli kod svojih kuća. Tom prilikom zaplijenjeno je 19 karabina, 2 pištolja, 3 bombe, 160 metaka, 10 kg dinamita, 13 koluta korde i druge razne odjevne spreme. U borbi su ranjena 2 žandara (rezerviste) od kojih je jedan poslije kraćeg vremena umro, dok svi drugi zarobljeni poslije kratkog vremena bili su pušteni na slobodu. Akcija je naišla na vrlo dobar prijem u Primorju.

31. I. 1942 g. jedno naše odjeljenje napalo je na posadu koja čuva most između Gomirja i Ljubošine, akcija nije uspjela radi velike hladnoće, koja je izazvala da je skoro sve oružje zatajilo. Izgleda da je oružje bilo mnogo podmazano, što se nije smjelo dogoditi.

3. II. 1942 g. jedna grupa naših partizana napravila je zasjedu žandarmerskoj patroli koja se je kretala iz Ledenica za Bater. Došlo je do borbe u kojoj su poginula 2 žandara, 4 zarobljena i 3 su pobjegla. Zaplijenjeno je 6 karabina i sva druga sprema za 6 ljudi.

6. II. 1942 g. uhvaćeno je 6 ljudi iz Jasenka koji su u ime partizana opljačkali Ivana Zdunića, kovača, među njima nalazila su se 2 aktivna partizana. Oba aktivna partizana strijeljana su 16. II. o. g. u Jasenku. Tri seljaka osuđena su na zatvor neograničeno, dok je 1 pušten.

19. II. 1942 g. jedan vod partizana zarobio je 11 domobranaca u Gomirju, u borbi je poginuo i 1 žandar. Zaplijenjeno je II pušaka i druga sprema za 11 ljudi.

21. II. 1942 g. naše jedinice razbile su vodovod koji snabdjeva Brinje sa vodom sa ciljem da bi izvukli Talijane na popravak istoga, gdje je bila organizirana naša zasjeda. Istoga dana izašlo je odjeljenje od 20 i nekoliko Talijana i došlo je do borbe koja je trajala oko 1 sat. U borbi je poginulo 13 Talijana, među njima i 1 oficir i 2 poznata ustaše. Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza: 1 marke »Zbrojevka« i 1 talijanski sa dvije rezervne cijevi, 8 pušaka, 1 pištolj i 1.200 metaka. Sa naše strane poginuo je 1 partizan, 2 teže ranjena i 1 lakše ranjen.

Borbe i akcije II bataljona »Matije Gubca«

12. I. 1942 g. izvršena je akcija na pruzi Plaše—Meja. Lokomotiva je bila razbijena i nekoliko vagona. Promet je bio zaustavljen oko 16 sati.

14. I. 1942 g. likvidiran je narodni izdajica Kalafatić Slavko u Bribiru.

15. I. 1942 g. izvršena je akcija na pruzi Drivenik—Zlobin. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona. Promet je bio zaustavljen 15 sati.

17. I. 1942 g. zaplijenjena je imovina jednog narodnog izdajice u Bribiru.

18. I. 1942 g. stavljena je paklena mašina na pruzi Fužine—Lič, na koju je naletio vlak sa talijanskom vojskom. Bilo je više mrtvih talijanskih vojnika, promet je bio zaustavljen 14 sati.

19. I. 1942 g. napadnuta je 1 žandarska patrola koja se je kretala kroz šumu u namjeri da rastjera partizane. Patrola je bila u jačini od 50 žandara. U borbi je poginulo 14 žandara, a među njima i zloglasni narednik Smolčić. 15 žandara je poginulo, 15 žandara je zarobljeno, među zarobljenima bila su 4 ranjena. Zaplijenjeni materijal je slijedeći: 25 pušaka, 1 puškomitraljez i druga sprema za 30 ljudi.

19. I. 1942 g. izvršena je akcija na pruzi Fužine—Zlobin, lokomotiva je bila oštećena, promet zaustavljen nekoliko sati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
Veljko Kovačević

(M.P.)

BR. 63

PISMO KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 23 VELJAČE 1942 GOD. ŠTABU LIČKE GRUPE NOP ODREDA¹

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 4/42
23. II. 1942 god.

KOMANDANTU LIČKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

Primili smo vaš operativni izvještaj od 5. II. 1942². Izvještaj je jako kratak i manje-više bilježi samo kronološkim redom sukobe s neprijateljem i rezultate tih sukoba. Na nekim mjestima izvještaj je netočan (akcija Otočackog bataljona kod Dabra)³.

U izvještaju se ne vide vaše namjere ni pri većim akcijama kao što je napad na Korenicu. Bilježite samo neuspjele pokušaje prodora, dok ni riječi nema o tomu što ste odlučili nakon tih, neuspjeha i kako se vaše namjere i vaše akcije sada odvijaju. Iz vaših usmenih izvještaja nam je poznato da je smanjen broj partizana koji opsjedaju Korenicu i da će oni biti upotrebljeni na drugim mjestima, ali o tome u operativnom izvještaju nema ništa.

Vaš izvještaj je pravljen neposredno poslije savjetovanja G. Š. H.⁴, ali nam ništa ne javljate o vašim namjerama u vezi s tim zasijedanjem, osim što nam javljate da ste za 12 ov. mjes. sazvali komesare svih bataljona.

Ne javljate nam kako je došlo do akcije na Čanak, tko u njoj sudjeluje i tko njome rukovodi⁵. Pazite da se pri napadima na hrvatska sela ne opetuju griješke, koje su ranije činjene u takvim slučajevima (pljačka i slično).

U budućim izvještajima nam javljajte kako se vrši naoružavanje partizana novozarobljenim oružjem i kako vršite daljnju mobilizaciju. U izvještaju nema ni riječi o omladinskoj četi i njenom radu. Ovaj Štab svakako interesuju sva pitanja u tom pogledu, jer su se upravo očitovale vaše slabosti.

Štab Grupe se izgleda još uvijek uglavnom zanima borbama oko Korenice i premalo pažnje posvećuje ostalim predjelima Like.

¹ Redakcija posjeduje kopiju pisma.

² Vidi dok. br. 38.

³ Štab Grupe NOP odreda za Liku nije poslao tačan i iscrpan izvještaj o akciji kod Dabra, koja je izvršena u siječnju 1942 godine.

⁴ Vidi dok. br. 57.

⁶ Vidi dok. br. 82.

Popunite štab Grupe i šaljite vaše oficire u sve predjele da bi se svuda jačale akcije. U izvještaju nema ni riječi o tome što radi Matičev⁸ bataljon niti što se događa u bataljonu koji se formira u Gračačkom kotaru⁷.

Kako napredujete u organizacionom pogledu i što je s formiranjem II odreda?

Jeste li izvršili istragu o slučaju napada na Dabar, koju smo tražili da se provede?

Jeste li stupili u vezu s Kordunašima zbog provadjanja zajedničke akcije na pruži kod Jesenice? Prugu treba uništavati i u slučaju da je prekinut saobraćaj uslijed snijega.

Ubuduće prilažite uz svaki operativni izvještaj i brojno stanje partizana i naoružanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:

BR. 64

NAREDBA ŠTABA ČETVRTOG BATALJONA PRVOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 24 VELJAČE 1942 GOD. O IMENOVANJU RUKOVODILACA U ČETAMA I VODOVIMA

N A R E D B A

Broj 2 komandanta IV bataljona I kordunaškog PO

Po naredbi komandanta I kordunaškog PO postavlja se:

- 1) Za komandira 1. čete ovog bataljona drug Mile Martinović¹, za pol. komesara 1. čete ovog bataljona drug Branko Dragojević.² Rješava se dužnosti pol. komesara drug Mile Bulat.
- 2) Postavljam za privremenog vršioca dužnosti komandira 3. čete ovog bataljona druga Milu Bućana, koga s tim u vezi postavljam za vodnika.
- 3) 1 četa

Za vodnika 1. voda partizana iz 2. voda druga Iliju Srđića.³

⁸ Lapački bataljon, kasnije bataljon »Stojan Matić«

⁷ Bataljon »Gavrilo Princip«, kasnije bataljon »Bičo Kesić«

¹ Poginuo nesrećnim slučajem 1944 god. kao član Okružnog NOO za Kordun.

² Poginuo 1942 god. kod Kirina kao politički komesar čete.

³ Poginuo u borbi protiv ustaša 1942 godine.

Za pol. delegata 1. voda druga Djuru Zinaja.⁴
Za vodnika 2. voda druga Malobabić Stevu.
Za pol. delegata 2. voda druga Milana Radovića.⁵
Za vodnika 3. voda druga Janjić Petra.⁶
Za pol. delegata 3. voda druga Manu Pavlovića.⁷
Za vodnika 4. voda druga Mraović Jovu.
Za pol. delegata druga Jovanović Branka.

4) U 2 četi

Za vodnika 1. voda druga Škaljac Simu.
Za pol. delegata Juran Josipa.
Za vodnika 2. voda druga Mrkobrada Radu.
Za pol. delegata druga Milu Bulat, koji se po kazni prekomanduje iz 1 u 2 četu.
Za vodnika 3. voda druga Vučinić Simu.⁸
Za pol. delegata druga Radanović Stevu, koga po potrebi službe prekomandujem iz 1 u 2 četu.
Za vodnika 4. voda druga Dragojević Djordja.⁹
Za pol. delegata druga Radović Savu.

5) U 3 četi

Za vodnika 1. voda druga Roknić Radovana.¹⁰
Za pol. delegata druga Bučan Čedu.
Za vodnika 2. voda druga Kljaić Miloša.¹¹
Za pol. delegata druga Pruginić Peru.¹²
Za vodnika 3. voda druga Mrkalj Milu.¹³
Za pol. delegata druga Zrinjanin Radu.

6) Kažnjavam vodnika 2. voda 1. čete druga Stevu Kličković sa kaznom smjenjivanja dužnosti vodnika i prekomandujem u 2. vod 3. čete kao partizana.

Političkog delegata 2. voda 1. čete druga Vasu Roknić koga razoružavam i otpuštam iz vojske ovog bataljona.

Obadvojica su uradili slijedeću grešku: Prilikom akcije u Lasinji dobili su na čuvanje povjerene im stvari iz plijena u Lasinji, te su nekoje od tih stvari prisvojili i dali svojoj rodbini.

⁴ Kasnije izdao NOB i strijeljan kao dezertter.

⁵ Milan Radović-Cokara, poginuo 1944 god. kao komandant odreda u Pokuplju.

⁶ Poginuo 8 ožujka 1942 god. u borbi na Kovačevcu.

⁷ Poginuo na Cazinu 1944 god. kao operativni oficir brigade.

⁸ Poginuo u Zumberku.

⁸ Poginuo 1944 god. u Zumberku kao komandir čete.

¹⁰ Poginuo na Pisarovini 1942 godine.

¹¹ Narodni heroj, poginuo kao komandant Prve brigade Osme divizije srpnja 1944 god. kod sela Kordići (Zumberak).

¹² Poginuo 1942 god. na Bučici.

¹³ Poginuo kao komandant mjesta Lasinja 1943 godine.

- 7) Otpuštam iz partizanske vojske partizana 1. voda 3. čete Božu Radojčevića.
Prekomandujem partizana 1. voda 3. čete Pavla Čubru u 1. vod 1. čete po kazni.
- 8) Naredjujem drugovima komandirima od 1—3 [čete] da na svom teritoriju zabrane kretanje civilnom stanovništvu od 7 sati uveče do 7 sati ujutro.
- 9) Drugovi će komandiri, osim redovne straže noću, koja mora biti od danas pojačana, odredjivati naizmjenične patrole za noćno krstarenje po terenu.
- 10) U interesu zaštite stanovništva naredjujem da se civilno stanovništvo u sporazumu sa civilnom vlasti iz opasnih zona evakuše.
- 11) Drugovi komandiri izdavati će od danas za vršenje stražarske službe znakove raspoznavanja.
- 12) Drugovi komandiri dostavit će Štabu bataljona spisak, tj. imenik partizana svojih četa, sa oznakom funkcije za svakog, te oznakom ranijeg zanimanja, borbenosti i političkog uvjerenja pojedinca.
- 13) Drugovi komandiri četa dostavit će mi svakoga četvrtka redovno tjedni izvještaj o brojnom stanju i naoružanju, kao i drugovi pol. komesari koji moraju istog dana dostaviti svoj pol. izvještaj u Štab bataljona.
Dostavlja se prednja naredba komandirima četa od 1—3 na izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

24. II. 1942.

Ostrožin

Pol. Komesar
M. Dejanović¹⁴

Komandant
N. Vidović¹⁵

¹⁴ Milić Dejanović

¹⁵ Narodni heroj Nikola Vidović

BR. 65

OBAVJEŠTENJE ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 25 VELJAČE 1942 GOD. ŠTABU BANIJSKOG ODREDA O REZULTATIMA NAPADA NA CESTI SLUNJ—PRIMIŠLJE I OSLOBOĐENJU KLADUŠE¹

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
25—11—42,
komesarijat br. 27

KOMESARU BANIJSKOG P. O.²

Zadnji uspjesi koji su postignuti kod nas su sljedeći: 22. ov. mj. na cesti Slunj—Primišlje našoj zasjedi koja je bila postavljena uspjelo je da zarobi 70 karabina, 5 pm. i 2 teška mitraljeza, zarobljeno je 50 Talijana.

23. ov. mj. ušle su naše partizanske čete u mjesto Vel. Kladuša. Prije toga su izmakli Talijani i žandari. Plijen je bogat u namirnicama. To bi bili uspjesi koji su postignuti zadnjih dana i koji su vrlo značajni. Dalje, naše jedinice ugrožavaju Cetin Grad, Slunj i Primišlje, od kojih je Primišlje opkoljeno. Naš slobodni teritorij se svakim danom povećava, tako da već danas, osim slobodnog sreza Vojnić, imamo i veći dio oslobođenog sreza Cazin u kome žive sami Muslimani.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar'

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

² Đuro Kladarin

³ Vječeslav Holjevac

BR. 66

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 25
VELJAČE 1942 GOD. ŠTABU PRIMORSKO-GORANSKOG NOP
ODREDA¹

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 5/42
25. II. 1942 god.

KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

Primili smo vaš operativni izvještaj br. 6.² Izvještaj je odviše kratak i nabraja samo pojedine sukobe s neprijateljem i rezultate tih sukoba, što je nedovoljno. Nigdje se ne vidi kakove su zadaće postavljene vašim jedinicama i s kakovim uspjehom ih one izvode. Ni riječi ne govorite o vašim operativnim namjerama nakon prošlog zasijedanja G. Š. H. i nakon vaše konferencije, o kojoj nam uostalom još niste poslali izvještaj.

U operativnom izvještaju nas treba obavještavati ne samo koja je jedinica izvodila akciju, već treba kazati i tko je akcijom rukovodio, kako se je držao komandni sastav, a kako partizani. U izvještajima uopće nema ni riječi o vašem komandnom sastavu — o njegovom djelovanju i njegovim nedostacima, kao da ne postoji nitko osim partizana i komandanta Odreda. Kratki operativni izvještaji ne mogu biti jedino o čemu nas vi obavještavate. Ne javljate nam ništa o stanju u vašim jedinicama, o disciplini, o izvršenju naređenja (neizvršenje naređenja pri akciji kod Brinja — kod vodovoda, labavo izvršenje naređenja kod II bataljona). U izvještaju nas ne obavještavate o novim logorima (izgleda da drug komandant nije čitao komesarski izvještaj) niti o odlasku Tome Strižića u Primorje i zadaći koju je dobio.

Izvještaji pokazuju da vam je II bataljon još slab. Osim akcija na pruzi izvode tamošnji drugovi sasvim sitne akcije i to rijetko. Ako i nema mogućnosti za veće akcije, trebalo bi broj manjih akcija da bude znatno veći. Neka drugovi izvode akcije na prugu većeg stila, kao što je određeno po operativnom planu, a osim toga neka stalno postavljaju zasjede po raznim cestama i prolazima, što je potpuno moguće, kako to pokazuje uspješna zasjeda na žandare od 19. I. 1942 god.

Poručite drugovima iz II bataljona da G. Š. H. od njih traži da postanu što aktivniji, jer će jedino na taj način uspjeti da mobi-

¹ Redakcija posjeduje kopiju pisma.

² Vidi dok. br. 62.

liziraju široke slojeve hrvatskog naroda u partizanske redove, a to znači znatno doprinijeti kako našem vojničkom tako i političkom pojačanju. Drugovi iz štaba Odreda treba da pruže što veću podršku II bataljonu, dok I bataljon treba što prije osamostaliti da sam vodi akcije.

Ubuduće prilažite svakom operativnom izvještaju i brojno stanje i naoružanje vaših jedinica kao i Štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant

BR. 67

**PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 27
VELJAČE 1942 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH ZA HRVAT-
SKO PRIMORJE O POGREŠKAMA U ČLANCIMA »PRIMOR-
SKOG BORCA«¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

A. br. 21/42
27. II. 1942 god.

OKRUŽNOM KOMITETU KPH ZA HRVATSKO PRIMORJE

Dragi drugovi, primili smo vaše drugarsko pismo. Kako nam je uspostava veze sa CK KPH veoma važna, to vas molimo da nas obavijestite čim bude moguće da vaš kurir podje u Zagreb, da po njemu uputimo našu poštu. Što se tiče uspostave našeg punkta za zasebnu vezu GŠ-a sa CK KPH, to bismo k vama uputili jednog oficira delegata ovog štaba, koji bi to pitanje s vama riješio. Samo nam javite na koga od vas da se obrati i gdje.

Uz vaše pismo primili smo i peti broj »Primorskog borca«.² Drago nam je da ste nam poslali vaš list, koji će i kao sve anti-fašističke publikacije i listovi doprinijeti jačanju narodno-oslobodilačkih pokreta i naših partizanskih jedinica. Dragi drugovi, u ovom broju su se redakciji lista potkrale veoma značajne pogriješke i to upravo u pitanju partizana. U članku »Ustaše mobiliziraju — ne odzivajte se. Stupajte u svoju — u narodnu vojsku« se nepra-

¹ Redakcija posjeduje kopiju pisma.

² Organ narodnooslobodilačkog pokreta Gorskog Kotara i Hrvatskog Primorja. Glasilo je počelo izlaziti u jesen 1941 god. pod imenom »Glas naroda«, a početkom 1942 dobija ime »Primorski borac«.

vilno postavlja pozivanje Hrvata iz Primorja u partizane. Vi kažete: »Ostanite kod svojih kuća, ne idite u vojsku izdajnika i plaćenika. Neka idu ustaše dobrovoljci i slična gospoda kojima je ova bijedna država poklonjena kao nagrada za izdajstvo i zločine nad našim narodom.

Ako pak budete morali da se odlučite, ako vas prisile da se odlučite, vi onda znate, vi morate znati gdje vam je mjesto! VAŠE JE MJESTO U NARODNOJ PARTIZANSKOJ VOJSKI A NE U USTAŠKOJ VOJSKI IZRODA I PLAĆENIKA!« Drugovi, mobilizacija Hrvata u partizanske odrede je danas naš najvažniji politički zadatak i na zadnjem savjetovanju Glavnog štaba Hrvatske je postavljeno da se moramo»boriti i za svakog pojedinog Hrvata da udje u partizanske redove. Nepravilno je postavljati pitanje tako da se Hrvate poziva da stupe u naše redove tek onda kad ih na to prisili Pavelić svojim pozivima u vojsku. Mi moramo nastojati da Hrvati shvate gdje im je mjesto i prije nego ih Pavelić na to natjera. Prema informacijama koje smo dobili od štaba Primorsko-goranskog partiz. odreda postoje za to u Primorju povoljne mogućnosti.

Još krupnije greške nalaze se u članku »Život i borba naših partizana«. Taj članak je potpuno nepravilan i sektaški. On nikako ne odgovara stavu koji u tim pitanjima ima Centralni komitet naše Partije. Uzećemo u razmatranje neke najvažnije stavove iz članka. U članku se kaže: »Unutrašnja organizacija partizanskih odreda temelji se na načelima kolektivnosti u ekonomskom pogledu, na načelima vojne discipline u vojničkom pogledu i na načelu apsolutne demokracije i ravnopravnosti u ostalom pitanju.« Ekonomski život partizana se ne temelji na principu kolektivnosti, kako vi kažete, a da to pobliže ne objašnjavate, već na vojničkom načelu snabdijevanja i ishrane ukoliko god je moguće. To znači da mi nastojimo da sve partizane snabdijemo hranom i odjećom pomoću sabirnih akcija i zapljena, a raspodjelu tih sredstava vrši komandni sastav. Dogod mi ne budemo u stanju da sve partizane obučemo u potpunu vojničku opremu, nosit će partizani svoju vlastitu obuču i odjeću raspoložujući njome slobodno. Stvari i hrana koju partizani lično dobivaju od svojih rodjaka ili znanaca spadaju njima a ne kolektivu. Ishrana je po mogućnosti zajednička na kazanu, ali to je opći vojnički način ishrane, i nije potrebno govoriti o nekoj kolektivnosti i stvarati iluzije o nekoj kolektivizaciji i »uravnolovci« (naziv za one koji su nekad u Sovjetskom Savezu tražili da budu jednako nagrađeni bez obzira na rad i dužnosti), to ne odgovara današnjoj fazi borbe. Na koncu govorite o nekoj »apsolutnoj demokraciji i ravnopravnosti«. Odnosi između komandnog sastava i partizana kad nisu na vojničkom poslu su drugarski i prijateljski, ali propagiranjem neke »apsolutne« demokracije i ravnopravnosti (šteta da ne kažete u kojim pitanjima) nema nikakvog smisla i

jedino može da škodi. Disciplina u primorskim jedinicama nije baš na zavidnoj visini, a isto tako ni autoritet tamošnjeg komandnog sastava. Danas pred nama stoje problemi kako u tim jedinicama dići disciplinu, a ne pripovijedati o nekoj apsolutnoj ravnopravnosti.

Dalje u članku stoji: »Pošto je pak ekonom opet gospodar na svom području, to mu u tom i komandir ostaje podređen. Ekonomu dolaze u ruke sve stvari, plijen (osim oružja) i nabavke hrane, odjeće, obuće itd., što on onda raspoređuje za jednaku opću upotrebu, dajući uvijek prednost bolesnim i više opterećenima«. Dragi drugovi, ovo je potpuno neispravno: Svima u četi upravljaju i za sve su odgovorni komandir i polit, komesar i nema ekonomskog niti bilo kakvog drugog pitanja u kome bi oni bili podređeni ma kome osim svojoj višoj komandi.

A sada još jedno pitanje, koje je skoro najbolnije pitanje naše partizanske vojske. Vi kažete: »... Sve je to glavna briga polit, komesara, koji je inače ravan ovima i jednostavan partizan po pravima i dužnostima.« Ovo je, drugovi, atentat na komesarsko zvanje, na zvanje onih za koje Staljin i Lenjin govore da su omogućili sve pobjede Crvene armije za vrijeme revolucije i borbe protiv intervencije. Drugovi, komesar je po pravima i dužnostima jednak komandiru. On je za sve jednako odgovoran kako i komandir, a ono što vi navadjate kao dužnosti komesara — ono je samo jedan dio njegovih dužnosti. Komesar je jednako odgovoran za vojničke neuspjehe kao i komandir, i on treba da se stara da pravilno vrše svoju dužnost ne samo partizani nego i komandir. Da bi pravilno mogao da vrši svoju dužnost, komesar ima na neki način veću slobodu i samostalnost nego komandir. Nijedno vojno naredjenje nema, strogo uzevši, vrijednost ako ga nije potpisao i komesar, dok komesar naredjenje i izvještaje iz svog područja ne mora dati na potpis komandiru. Trebalo bi mnogo toga ispisati, da vam točno razložimo dužnost i prava komesara i njegov odnos prema komandiru, ali nam to u ovom slučaju nije namjera.

Drugovi, ovakovo pisanje škodi našem radu i u suprotnosti je s direktivama i naredjenjima koje partizanske jedinice dobivaju od Glavnog štaba Hrvatske i Vrhovnog štaba Jugoslavije. Molimo vas da u interesu narodno-oslobodilačke borbe, a naročito u interesu sredjenja prilika u primorskim partizanskim jedinicama, ovaj broj »Partizanskog borca« povučete iz cirkulacije, naročito iz partizanskih jedinica, da ne stvori nepotrebne zabune. Bit će bolje da ga i povučete i da dadete objašnjenje za pogrešne stavove, koji su se, vjerujemo, nepažnjom uvukli, nego da mi budemo prisiljeni da naredimo našim komesarima da taj broj lista zabrane širiti među partizanima ukazujući na njegove nepravilnosti.

Drugovi, kada ubuduće budete pisali o partizanskim pitanjima organizacionog karaktera, onda se obratite prije na partizanske

štabove, koji će vam u tom pogledu pružiti svaku saradnju, jer ste vi predstavnici Partije koja je sve dala za partizanski pokret i koja ga je upravo kod nas i stvorila.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
otsutan

Komandant
Ivo Vladić³

(M. P.)

BR. 68

**NAREDJENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 27 VELJAČE 1942 GOD. ŠTABU PRIMORSKO-GORANSKOG
ODREDA ZA NAPAD NA PRUGU SUŠAK—OGULIN¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. Br. 6/42
27. II. 1942 god.

KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

Prema operativnom planu započele su operacije većega stila na cesti između Tržiča i Slunja, odnosno Ogulina i Slunja. Te operacije su već donesle znatan plijen u oružju i materijalu. Izgleda neprijatelj (Talijani) dovlače pojačanja iz ogulinskog garnizona. Predviđjam da će neprijatelj dovlačiti prilično jake snage na mjesto tih operacija, jer mu je Slunj vrlo važno mjesto koje neće lako napustiti.

Poduzmite sve da se što prije izvede predviđjena veća operacija na pruzi Sušak—Ogulin i time spriječi transportovanje Talijana tom prugom, tim više, jer je ta pruga, prema još neprovjerenim vijestima, prokrčena i promet na njoj uspostavljen.

Iskoristite vaš odlazak u Primorje da formirate vod Primoraca od 30 ljudi koje treba što prije uputiti u Kordun, kako je to predviđeno na prošlom savjetovanju G. Š. H. Ti partizani neka budu bar djelomično naoružani.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant

³ Ivo Rukavina

¹ Redakcija posjeduje kopiju naređenja.

BR. 69

ČLANAK IZ »GLASA KORDUNA« BR. 5 OD 28 VELJAČE 1942
GOD. O USPJESIMA PARTIZANA I UKLJUČIVANJU MUSLI-
MANA U NOB¹

Broj 5

Vojnić 28/11 1942.

GLAS KORDUNA

GLASILO ODBORA NARODNO-OSLOBODILACKOG FRONTA
KORDUNA

NOVI USPJESI

Posljednjih dana u borbama sa okupatorskim fašističkim bandama i njihovim slugama ustaškim krvolocima postignuti su novi veliki uspjesi. Ispod vlasti krvnika Pavelića oslobođeni su Kladuša, Primišlje i Tržić. Pod snažnim udarcima hrabrih partizana lomi se ustaška strahovlada i kidaju se lanci kojima je izdajnik Pavelić bio okovao naš narod. Krvnik Pavelić, za volju svojih naredbodavaca zločinca Hitlera i njegovog trabanta Musolinija, spremao je sa svojim ustaškim krvolocima uništenje naroda. Ali mu to nije uspjelo, o snažni narodni otpor razbile su se sve bolesne iluzije razbojnika Pavelića i njegovih ustaških bandita. Kopao je narodu i narodnim slobodama grob, ali će u taj grob narod zakopati njega sa svom njegovom razbojničkom bandom.

U svim sukobima sa partizanima njegove bande uzmiču i bježe pred snagom i neustrašivom borbenošću partizana, bježe, ali neće umaći zasluženju kazni za svoja nedjela. Narodni sud će ih sve naći, ma gdje se oni skrivali.

Oslobođenju novih krajeva i mjesta, a naročito Kladuše i okoline, odjeknulo je snažno u svim oslobođenim krajevima i u svim krajevima koji se nalaze pod okupatorskom i ustaškom vlašću.

Naročiti značaj oslobođenja Kladuše jest u tome što su pod vlast Narodno-oslobodilačkog fronta došli i oni krajevi gdje su nastanjeni Muslimani. Ulaskom narodne vojske u Kladušu Muslimani su uvidjeli da su partizani prava istinska narodna vojska, koja donosi narodima slobodu, svim narodima bez obzira na nacionalnu, vjersku ili političku pripadnost. Vidjeli su da partizani nisu nikakove »četničke bande, koje nose smrt i uništavaju muslimansko žiteljstvo«, kako su im to pretstavljali bandit Pavelić i ustaška vlast. Partizani su borci koji se bore jednako kako protiv ustaških tako i protiv četničkih bandi, koje se, i jedne i druge,

¹ Primjerak glasila, umnožen na geštetneru, u arhivi CK KPH.

pod vodstvom i okriljem okupatora bore protiv svog vlastitog naroda, a za interese tuđina i neprijatelja našeg naroda.

Posljednjim događajima i ulaskom partizana u Veliku Kladušu pokazalo se kako su imali pravo oni Muslimanski borci koji su stupili u partizanske redove i koji su propovijedali slogu između srpskog naroda i Muslimana, kako su imali pravo što se nisu odazvali pozivu krvnika Pavelića da stupe u ustaške redove i u borbu protiv srpskog naroda, da ga nevinog za volju okupatora ubijaju i uništavaju.

Danas kada ustaška vladavina doživljava neuspjeh za neuspjehom i propada, kada narodni otpor širi se na sve krajeve i uzima sve veći zamah, i Muslimani trebaju pridonijeti svoj udio narodnom oslobođenju. Trebaju stupati pod barjak Narodno-oslobodilačkog fronta, stupati u junačke odrede partizana, pa zajedno sa srpskim i hrvatskim partizanima boriti se protiv okupatorskih bandi, protiv ustaških razbojnika i palikuća, protiv četničkih pljačkaških bandi. U zajedničkoj borbi i saradnji sa Srbima i Hrvatima osiguraće sebi miran život.

ŽIVJELO BRATSTVO I ZAJEDNIČKA BORBA SRBA, HRVATA I MUSLIMANA ZA SLOBODU!

BR. 70

KRATAK PREGLED BORBI I AKCIJA KORDUNAŠKIH I BANIJSKIH PARTIZANA OBJAVLJEN U »GLASU KORDUNA«
BR. 5 OD 28 VELJAČE 1942 GODINE¹

BORBE I AKCIJE PARTIZANA

Poslije čišćenja i protjerivanja okupatorskih i ustaških bandi sa područja kotara Vojnić prenesene su vojne operacije na područja kotareva Cazinskog i Slunjskog. U svim dodirima sa partizanima neprijatelj je pretrpio teške poraze. Snazi, borbenosti i volji za pobjedom naših hrabrih partizana ne može ništa odoljeti.

Operacije vođene ovih dana u Slunjskom kotaru završene su sa potpunim uspjehom. Nakon kratkog opsjedanja 24 ov. mjeseca, ušli su naši partizani na čelu sa komandantom Grupe KPO drugom Manolom² u Primišlje. Isti je dan pao i Tržić u ruke partizana. Dvije kolone Talijana krenule su se iz Slunja u Primišlje. Na tom putu bila je postavljena naša zasjeda koja je napala i uništila Talijane. Tom prilikom zarobljeno je 47 talijanskih vojnika i 3 oficira.

¹ Original u arhivi CK KPH.

² Srećko Manola

U svim borbama neprijatelj je imao 60 mrtvih. Među njima ima žandarma, ustaša i Talijana. Na strani partizana palo je 5 mrtvih i među njima komandant III bataljona drug Mića Barać.

24 ov. mj. ušli su naši partizani u Veliku Kladušu, iz koje su prethodno pobjegli Talijani. Ulazak naše partizanske vojske u Kladušu oduševljeno je pozdravljen od našega naroda, a naročito su oslobođenje Kladuše pozdravili tamošnji muslimani, koji su jedva dočekali da se oslobode ustaša i okupatora.

22 ov. mj. partizani banijskih partizanskih odreda oborili su jedan ustaški školski avion. Avion je oboren vatrom iz puškomitraljeza. Tom prilikom zarobljena su 2 ustaška oficira.

Dana 26 II 1942 naši partizani izvršili su jedan uspio podvig. Jedna desetina partizana privukla se uz sam Vrgin Most, gdje su uhvatili i zarobili jednog talijanskog narednika. To im je uspjelo pored svih talijanskih straža.

BR. 71

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA TREĆEG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 28 VELJAČE 1942 GODINE¹

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

III bataljona II kordunaškog partizanskog odreda za 28. II. 1942

Jedinica	partizana u odredima	mobilisanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talijanskih	pušaka »mauzera«	pušaka talijanskih	pušaka »manlihera« civilnih	pušaka	pištolja	metaka »mauzera«	metaka »manlihera« i talijanskih	bombe	eksplozivna razaranja	Napomena
Štab bataljona	15	—	—	—	—	—	2	—	3	1	8	95	50	5		
1 četa	90		—	—	1	—	63	3	2	11	11	4480	195	16		
2 četa	154		—	—	1	—	100	—	40	7	16	2477	703	14		
3 četa	60		—	—	—	1	18	12	10	11	9	1902	518	9		
Svega	314 ²		—	—	2	1	183	15	55	30	44	8954	1466	44		U brojno stanje nije unesen zadnji plijen koji je dobiven kod akcije na Tržiću jer komandiri četa nisu do sada poslali detaljan izvještaj.

Pol. komesar
otsutan

(M, y)

Komandant v. d.
Čort³

¹ Original je pisan rukom.

² U originalu je omaškom napisano 314, umjesto 319.

³ Narodni heroj Slavko Klobučar-Cort

BR. 72

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA DRUGOG KOR-
DUNAŠKOG NOP ODREDA OD 28 VELJAČE 1942 GODINE¹

II K. P. O.

BROJNO STANJE

na dan 28 februara 1942.

Jedinica	partizana u odredima	mobilitisanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijan.	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talijanskih	pušaka »mauzera«	pušaka »manlihera«	pušaka talijanskih	raznih pušaka	civilnih pušaka	pištolja	metaka »mauzera«	metaka »manliher«	metaka talijanskih	bombe	eksplozivna razaranja	Napomena
II K. P. O.	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	
I bataljon	244	10	—	1	3	2	106	43	21	—	—	23	6.410	1.058	1.660	61	—	900 me- taka za teški tal. mitraljez
II bataljon	363	1.270	2	—	3	5	150	9	56	—	71	55	9.715	1.198	5.501	152	—	
III bataljon	314	—	—	—	2	1	183	55	15	—	30	44	8.954	1.005	451	44	—	
Svega	929	1.280	2	1	8	8	439	107	92	—	101	125	25.079	3.261	7.612	257	—	900

Komesar
Dmitrović²

Komandant
Otsutan

¹ Original je pisan rukom.

² Dušan Dmitrović

BR. 73

**IZVJEŠTAJ VLADE POPOVIĆA OD 1 OŽUJKA 1942 GOD.
CENTRALNOM KOMITETU KPJ O SITUACIJI U HRVATSKOJ¹**

Dragi drugovi, šaljem vam izvještaje i Nar. broj 4 našeg štaba², kao i jedan izvještaj iz Like (ovo posljednje da bi imali jasniju sliku kako naši aktivisti rade i sa kakvim se sve teškoćama bore). Ovi su izvještaji tek sada stigli do nas. Stalne borbe na Kord.[unu] i u Lici sprečavale su redovnu vezu sa štabom³, ali u tom pogledu leži dio odgovornosti i na sam štab koji je preko 3 odreda mogao nama slati izvještaje, jer smo mi s njima održavali tjedni kontakt. Od ovih izvještaja do danas vojna situacija se znatno izmijenila nabolje na čitavoj teritoriji.

1. Oslobođen je Vojnić i Veljun (Kordun), te se partizani danas nalaze na 3,5 km od Karlovca. Tamo je već obrazovana Grupa i postavljen štab. Zaplijenjena je masa ratnog materijala.

2. Prema izjavi šefa poreske uprave u Korenici (Lika), koji je bio stavljen pred narodni sud i oslobođen, — Korenica je pala u naše ruke prije 15 dana. Mnogo je Talijana zarobljeno kao i ratnog materijala — pored ostalog 2 tankete, od kojih su jednu naši već »uspjeli« uništiti, 3 brdska topa, nekoliko bacača mina itd.

3. Jasenak u G. K.⁴ je oslobođen. Posada od oko 80 žand. i ustaša zarobljena i razoružana. Onemogućen je transport svim cestama, a želj. pruga još radi na prekide uz velike napore talijanskih posada.

4. U vezi s vašom posljednjom naredbom glede postavljanja štabova za pojedine operativne zone⁵, mi smo do sada učinili sljedeće:

a) U varaždinskom okrugu (Ivanščica) formira se odred od 50 ljudi, koji će za koji dan stupiti u akciju.

b) U donjem dijelu Moslavine prema Dugom Selu i Ivanić Gradu postoji već 2 mjeseca jedan odred koji danas broji 85 ljudi i koji je u Dugom Selu izvršio jednu uspješnu akciju u razoružavanju postaje, o čemu smo vam već javili.

c) U Zgb^o kotaru formirana je jedna grupa od 20 ljudi, ali još nije stupila u akciju.

Ovo su jezgra oko kojih će se okupljati mase za borbu u II operativnoj zoni. Štab ove operativne zone uspostavićemo u najskorije vrijeme. III operativna zona (Slavonija) ima danas 1 bata-

¹ Original, pisan rukom, u arhivi Centralnog komiteta KPJ.

² Vidi dok. br. 14.

³ Odnosi se na Glavni štab NOP odreda Hrvatske.

* Gorskom Kotaru

⁵ Vidi dok. br. 2.

⁶ Zagrebačkom

ljon koji broji 295 partiz. razdijeljenih po vodovima u 3 čete. Još uvijek nismo došli u kontakt s drugovima u Sremu, jer u Fruškoj Gori nema nikog. Javili smo Mihailu⁷ u Bgd⁸ da nas poveže sa OK Srema, jer on s njima održava kontakt. Slavonski štab u kom je Ortega⁹, te kad dođe Stevo¹⁰ (Anton, linija) moći će uzeti na sebe odgovornost povezivanja i organizacije i učvršćenja odreda u III oper. zoni koja se po vašoj naredbi ima protezati sve do Bgda.

Čim se malo učvrste jedinice u II zoni, te politički uticaj naraste, bićemo u mogućnosti preko Pisarovine prebaciti jednu ili 2 udarne čete u ovu Zgb. zonu iz zone broj I.

1./III-42 Drug. poz.
Smrt faš. sloboda narodu!
VI¹¹

Napomena: U vezi s T.¹² pismom gdje pita »kako je mogao doći kurir na stan na kom su bili agenti.« Takav nam je slučaj nepoznat. Sigurno ste krivo informisani.

BR. 74

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA »STJEPAN MILAŠINČIĆ« OD 1 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA O BORBAMA I AKCIJAMA KONCEM VELJAČE

STAB III BATALJONA
»STJEPAN MILAŠINČIĆ«
1-III-1942

IZVJEŠTAJ O IZVRŠENIM AKCIJAMA

između 22 i 28 II

22 o. mj. ujutro počelo je sa opsjedanjem žand. postaje u Tržiću. Opsjedanje je vršeno po unaprijed sastavljenom planu, ali koji je izmijenjen jer je dne 21 o. mj. došlo u »popov stan« pojačanje od 22 domobrana.

⁷ Blagoje Nešković
⁸ Beograd
⁹ Karlo Mrazović
¹⁰ Ivan Krajačić
¹¹ Vladimir Popović
¹¹ Titovim

Napad, odnosno opsjedanje je izvršeno u 3 pravca, opsada je bila potpuna i pozicije su zauzete bez borbe. Žandari se nisu mogli kretati bez da ne bi bili opaženi i podvrgnuti vatri od bar jednog puškomitraljeza. Za vrijeme opsade puškaralo se je pojedinačno i kod toga je ubijeno 7 žandara, dok je broj ranjenih još nepoznat.

Opsjedanje u »popovom stanu« izvršeno je uspješno i posada nije mogla nikuda. Kod pokušaja jurišanja i ubacivanja bombi u stan poginuo je drug Barać¹, komandant ovog bataljona i drug Mandić³ iz II čete. Oko 6 sati naveče predali su se domobrani. Zaplijenjeno je 22 karabina i toliko odijela, 1200 kom. municije i ostale spreme. Kao i jedan puškomitraljez.

Usljed jakog pritiska neprijatelja od sela Kamenice (oko 600 Talijana), naša zasjeda koja je bila u tom pravcu morala se je poslije cijelodnevne borbe povući, uslijed pomanjkanja municije. Talijani su se nakon toga paleći sela približili Tržiću, tako je naša I i II četa koja je opsjedala školu morala se povući. Neprijatelj se je kod ovog pohoda služio sa skijašima (oko 50) koji su sačinjavali lijevo i desnokrilnu patrolu.

Talijani su nakon toga ostavili oko 50 vojnika u Tržiću i produžili put za Primišlje, pod zaštitom prethodnice koja je čamcem niže od mosta već prije prešla Mrežnicu.

Za vrijeme prelaza Talijana preko mosta most je bio već oštećen, nešto nagnut na stranu a podnice su bile sa njega skinute. Na povratku su Talijani povelili sa sobom posadu žand. stanice iz Tržića, nakon čega su partizani ušli u ovo mjesto.

Još 2 dana je održavana zasjeda prema Kamenici. Neprijatelj je stalno puškarao. Od naše strane ispaljeno je nekoliko metaka i na daljinu oko 2000 m ubijena su još 3 žandara.

Prvog dana zasjede pošla je prema Tržiću jedna patrola koja je, kad se je približila našoj zasjedi, počela da bježi natrag, nakon čega je ispaljeno nekoliko metaka i ubijen vođa patrole, jedan žandarski narednik.

Poslije povlačenja Talijana nastavljeno je sa miniranjem mosta i most je onesposobljen za bilo kakav kolni promet. Držeći se na rukama most se može prelaziti, za jednog čovjeka potrebno je više od 5 minuta. Nastavlja se sa prekopavanjem ceste prema Kamenici. Tu dužnost preuzeo je novoosnovani vod, koji ujedno drži stražu prema Kamenici. IV vod I čete održava stražu prema Kamenici i obavještava o kretanju neprijatelja II četom I bat. koja se nalazi sa primišljanske strane tržićkog mosta.

¹ Mićo Barać

³ Dušan Mandić

Jedinice su se vratile na svoja mjesta radi odmora i pranja veša. Datum za zajedničku akciju I i III čete nisam naredio dok mi ne stignu podaci o izvršenim izviđanjima na terenu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
B. Latas³

(M. P.)

Komandant v. d.
Čort⁴

BR. 75

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
1 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE KORDUNAŠKIH NOP
ODREDA ZA BOLJE PRIPREMANJE AKCIJA I OBAVIJEST O
GLAVNIM USPJESIMA LIČKIH PARTIZANA U SIJEČNJU

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 7/42
1. III. 1942

KOMANDANTU KORDUNAŠKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

Primili smo vaš operativni izvještaj, kao i privremene izvještaje o borbama na cesti Slunj—Ogulin. Vaši izvještaji su postali opširniji, ali još uvijek imaju nekih manjkavosti. Nemojte izvještaje pisati kronološkim redom za čitavu Grupu, preglednije će biti da nam izvještaj dadete po odredima, da bi se bolje vidjelo kako djeluju pojedine jedinice. Dalje će biti potrebno da se kod opisa operacija stavi i tko je njima komandovao, da bismo vidjeli kako se razvija komandni sastav. Dalje je potrebno da nam [u] izvještajima bar povremeno dajete karakteristike komandnog sastava od bataljona na više, kao i ocjene štabova kao cjeline.

Ubuduće uz operativne izvještaje treba slati i brojno stanje partizana i naoružanja, a kod važnijih operacija ćete nas obavještavati koliko je partizana sudjelovalo i kako su bili naoružani. Izvještaji treba da budu redovitiji i češći, jedanput nedjeljno, što će biti moguće ako se osigura dobra kurirska veza.

O operacijama na cesti Slunj—Ogulin smo dobili istina tek vaše privremene izvještaje, ali se mogu već zamijetiti neke činjenice na koje je potrebno ukazati:

³ Branko Latas

⁴ Narodni heroj Slavko Klobučar-Cort

Izgleda da operacija nije dovoljno pripravljena, jer su uspjesi u prvom momentu, koji je svakako pretstavljao iznenađenje, bili dosta maleni. Ako usporedimo zasjedu na cesti Slunj—Cetin Grad od 9. II. 42, gdje su sudjelovale svega tri čete, onda je sadašnji uspjeh za tri bataljona svakako relativno malen. Izgleda da su snage III bataljona, koje su bile u smjeru prema Ogulinu, bile preslabe. Komandant koji je rukovodio operacijama trebao je svakako da vodi računa o tomu da su snage III bataljona u borbi neiskusne i dosta nepouzdanе, zbog toga je Talijanima i uspjelo da uđu u Primišlje, mjesto da ih se tamo razbilo i zadalo težak udarac. O čitavoj operaciji čete mi svakako dostaviti opširan izvještaj, po mogućnosti sa skicama. Kad već prvi sukobi nisu donijeli jačih odlučujućih rezultata i kad je neprijatelj upozoren na prisustvo naših jačih snaga na sadašnjim položajima, pazite da se ne bi dogodilo da se na neki način stacioniraju frontovi i da se razvija frontalna borba s Talijanima koji će pokušavati da pi-odru prema Slunju. U slučaju da se stvar bude razvijala u tom pravcu, nemojte dozvoliti da se znatnije snage zadržavaju u tom predjelu. U općim crtama mogla bi se operacija postaviti tako, da se na toj cesti zadrži svega jedan bataljon, a da se dva bataljona prebace prema Plaškom, prema Jesenici ili na cestu Plaški—Ogulin. Na tim mjestima neprijatelj još nije bio uznemirivan, pa bi se i tu mogli postići znatniji rezultati iznenadnim, samo malo bolje organizovanim akcijama. Okolina Plaškoga bi mogla postati povoljan teren za operacije, jer se tamo nalazi još nepokrenut ljudski materijal, koga bi se dalo uvesti u borbu, a osim toga tamo ima i dovoljna količina hrane. Operacije na svim tim pravcima će vam biti olakšane time, jer se nadamo da će Primorsko-goranski odred u najskorije vrijeme izvesti veće akcije na pruzi Sušak—Ogulin, kako je to predviđeno po općem operativnom planu. Za vrijeme operacija oko Slunja i Plaškoga bilo bi dobro ponovno uznemirivati neprijatelja na cestama Slunj—Cetin Grad—Kladuša, kao i na cesti Slunj—Rakovica—Drežnik.

Snage Primorsko-goranskog odreda stupaju već po svuda u akcije prema predviđenom planu i do sada su kod Brinja uhvatili 2 puškomitraljeza i dvadeset karabina. Sad u istom području očekujemo akcije još većega stila, kao i već spomenute akcije na pruzi.

Od Ličana još nemamo izvještaja o najnovijim operacijama, ali ćemo vas ubuduće obavještavati o toku svih operacija, tako da biste se mogli bolje orijentirati pri izradi vaših operativnih planova.

Na operativnim zapovijestima II kordunaškog PO primijetio sam da iste nije potpisao polit, komesar. Izgleda mi da on nije bio ni blizu operacione zone. Ne smije se događati da se komesari bave nekim administrativnim ili ekonomskim pitanjima, dok se

većina njihovih snaga nalazi u borbi. Ako drug polit, komesar možda i nema naročitih vojnih sposobnosti, sigurno ih neće steći negdje u štabu u pozadini, nego jedino u zoni operacija ili barem na komandnom punktu.

Nepravilno je za tri bataljona koji su operirali na cesti Ogu-
lin—Slunj upotrebiti izraz Združeni odred. To je ustvari Drugi
odred kome je prikomandovan jedan bataljon, odnosno dijelovi
jednog bataljona. Združeni odred je jedinica u kojoj sudjeluje više
rodova vojske, a ne jedinica u kojoj su udružene različite manje
jedinice istoga roda oružja. Nastojte svakako da već jednom do-
demo do takove organizacije naših jedinica da nam se koman-
danti bataljona ne bi morali stalno zalijetati u prve linije, te da
među malobrojnim gubicima gubimo naše najbolje drugove.

Dajte vašim jedinicama naređenje da izvide mogućnosti akcija
na pruži Ogulin—Karlovac. Snijeg je već znatno manji, pa će po-
stajati moguća i takova malo dalja prebacivanja.

Još uvijek mi ne šaljete nikakove izvještaje o djelovanju druga
Ilije Gromovnika¹.

Obavijestite me o vašim daljnjim operativnim namjerama oko
Slunja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
Ivo Vladić²

P. S. Primio sam vaš izvještaj o uspjehu u operacijama u januaru
1942 god.³ Točno sravnjivanje sa uspjesima Ličana ne mogu
još da provedem, jer od njih nisam primio preglednog iz-
vještaja. Šaljem vam predbježni izvještaj o njihovim uspje-
sima tokom istoga mjes.: 151 mrtav neprijateljski vojnik,
11 partizana, 267 zarobljenih Talijana, 4 topa, 2 tenka, 16
teških mitr., 25 puškomitr., 272 karabina. Konačne rezultate
natjecanja ćemo još naknadno objaviti.»Na Ličane za vri-
jeme tih operacija bačeno je oko 1.000 avionskih bombi i
300 topovskih granata bez ikakvih uspjeha za neprijatelja.

(M. P.) Komandant:
Ivo Vladić

¹ Narodni heroj Ivan Hariš

² Ivo Rukavina

³ Vidi dok. br. 54.

BR. 76

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
1 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE KORDUNAŠKIH NOP
ODREDA ZA ODRŽAVANJE KURIRSKJE VEZE I POPUNJAVANJE
ŠTABOVA**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A. br. 22/42
1. III. 1942 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

27. II javio se na dužnost u G. Š-u drug Rade Bulat i dva kurira upućena iz Plavče Drage. Kurirsku službu između Glavnog štaba i vaše Grupe uredićemo na slijedeći način:

a) Relejna stanica će biti u Plavčoj Dragi u kućama dvojice stalnih kurira, od kojih će jedan biti Dušan Dokmanović, a drugoga ćete vi još odrediti. Njihova dužnost je da primaju poštu od kurira Glavnog štaba i vaših kurira, te da ju smjesta nose k vama ili ovamo u Glavni štab.

b) Kao vaši kuriri kod ovog Štaba ostaju Dane Livada i Stevo Dokmanović, koji će donositi poštu do Plavče Drage i predavati je gore spomenutim kuririma. Ako u isto vrijeme stigne kakova pošta iz Grupe, mogu je preuzeti direktno i prenijeti u Glavni štab, ali se inače neće zadržavati u Plavčoj Dragi da čekaju na poštu.

c) Vaši kuriri donosit će poštu do Plavče Drage i postupati na isti način kao što je pod b) naznačeno za kurire ovog Štaba.

Način vršenja kurirske službe i funkcionisanja relejnih stanica smo izmijenili, da bi veza bila što brža i da se pošta ne bi zadržavala u relejnim stanicama.

Izvijestite me da li je konačno u potpunosti formiran vaš štab, sada štab Grupe. U pitanju popunjavanja štaba treba izmijeniti praksu koja je do sada postojala kod svih štabova. Iz bojazni da postavljeni drugovi neće moći da obavljaju funkcije na koje su postavljeni, ostali su štabovi nepopunjeni i time je znatno kočeno njihovo pravilno funkcionisanje. Uvlačite u štabove mlade i odane borce, upućujte ih i izgradujte ih, a ako se pokažu nesposobni onda ih mijenjajte. Odlika dobrog komandanta se sastoji ne samo u tom da sam dobro rukovodi radom i borbom svojih jedinica, nego i u tom da oko sebe stvori kadar ljudi koji će mu u poslu pomagati i biti osposobljeni da u potrebnom momentu

prime odgovorne funkcije. Već nam je dosadašnje iskustvo pokazalo da drugačiji postupak može znatno da škodi našem radu.

Glavni štab će za neko vrijeme početi sa izdavanjem jednog općeg lista za partizane i jednog stručnog za komandire i političke komesare. Šaljite nam dopise iz života, rada i borbe partizana za prvi i iskustva iz borbe i rada. polit, komesara za stručni list. Za stručni list će trebati pisati o životu i radu pitomaca na oficirskom kursu.

Na zadnjem zasijedanju Glavnog štaba je doktor drug Savić¹ dobio zadatak da izradi upute za sanitetsku službu. Tražite od doktora da te upute što prije preko vas dostavi Glavnom štabu.

Od vas još do danas nismo primili ni jednog političkog obavještajnog izvještaja, mada nam je poznato da imate relativno najbolje obavještajne oficire, koji sigurno nešto rade. Događaje u Pišteniku² doznajemo preko izvještaja polit, komesara, a o događajima u Skradu (pojačana djelatnost četničkih elemenata), pa o djelovanju Mišana³ i sličnih nigdje ni riječi.

Izvještaj polit, komesara je posvećen samo situaciji u III bataljonu, dok o prilikama u drugim jedinicama ne znamo ništa. Nigdje nema ni riječi o Dugoj Resi, i o prebjegavanju drugova istoga mjesta u partizane.

Uputite nam što prije stvari Glavnog štaba, koje se kod vas nalaze, a naročito anodnu bateriju, koja nam je potrebna za naš radio.

Kako je kraj u kome je smješten ovaj Štab veoma siromašan i oskudjeva na hrani, bit će potrebno da nam čim to dozvole prilike prebacite nešto hrane, u prvom redu nešto pšenice i masti. Mogli biste nam po kuririma češće poslati po kilo dvije masti, jer se toga ovdje ne može ni za lijek dobiti. Čuli smo da ste zaplijenili Talijanima izvjesnu količinu šećera i kave. U sličnim slučajevima biste nam mogli rezervirati izvjesnu količinu zaplijenjene hrane.

Prilažemo vam formular po kome ćete nam slati izvještaje o socijalnom i nacionalnom sastavu komandnog sastava i partizana vaših jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant
Ivo V^Tladić⁴

¹ Dr Savo Zlatić

² Misli se na jačanje uticaja četničkih elemenata u odred Pištenik i pokušaj prevođenja odreda na stranu četnika i Talijana. Zbog toga je odred razoružan, a strijeljana su, poslije istrage, dvojica inicijatora i raskrinkan je izdajnički rad četnika. Taj odred je kasnije ušao u sastav Plaščanske čete kao vod. Vidi dok. br. 46.

³ Mišan Napijalo

⁴ Ivo Rukavina

P. S. Uputite nam ako imate koju suvišnu od slijedećih sekcija, jug. izdanje 1 : 100.000: Rab, Senj, Gospić, Bihać, Zadar, Zirje, Knin, Split, Bjelovar, Pakrac i Prijedor. Od austrijskih 1 : 200.000: Zeng (Senj), Laibach (Ljubljana), Banja Luka i Zagreb. Možda biste od ovih sekcija mogli da dobijete u Banijskom odredu.

(M. P.)

Komandant
Ivo Vladić

BR. 77

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
1 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O STANJU PRVOG I DRUGOG ODREDA¹

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
1-III-42, komesarijat, 26

KOMESARU HRVATSKE

Po povratku iz III bat. II KPO, našao sam sljedeće stanje u odredima i u narodu.

I odred: Danas je potpuno vojnički organizovan, disciplina, moral i red u bat. toga Odreda je na visini. Bataljoni se nalaze na položajima svakodnevno. Štab I odreda u današnjem svom sastavu potpuno zadovoljava i u stanju je da obuhvati čitav Odred i da njime rukovodi. Komandant, komesar, op.ferativnil i inf. oficir svi vrše svoju dužnost u potpunom redu. Obavještajna služba potpuno organizovana.

II odred: Daleko zaostaje po vojnoj organizaciji iza I odreda. I i III bat. toga Odreda nešto su bolji, ali II apsolutno zaostaje. Osnovna greška jeste u tome što štab II odreda nije kompletan (nema op.[erativnog] niti ob.favještajnog] oficira), što komesar² nije dorastao svojoj dužnosti već se izgubio u sitnicama. Ozdravljenje tog Odreda nameće se kao najnužnije i hitno. Operacije koje je izvodio ovaj Odred sa jednom četom I odreda nisu uspjele potpunoma. Posada Primišlja i Tržića su pobjegle. Zasjeda koju je dr-

¹ Redakcija ima kopiju izvještaja.

³ Dušan Đmitrović; još za vrijeme stare Jugoslavije potajno sarđivao sa ondašnjim vlastima u borbi protiv komunista, što je ustanovljeno tek u toku rata. Svoju neprijateljsku aktivnost ispoljio je naročito 1943 i 1944 god., zbog čega je izveden na sud i strijeljan 1944 godine.

žao II bat. I odreda uspjela je i donesla korist u oružju. Jedna od **najlošijih** četa toga Odreda jeste četa u Širokoj Rijeci. To je četa u kojoj ima niz pljačkaša, a izgleda da i postoji izvjesna četnička grupica. Pri ulasku u Kladušu partizani te čete napravili su niz pogrešaka zbog kojih smo imali kasnije dosta muke da ih ispravimo.

b. — Politička situacija

Kao što sam predviđao, problem ishrane postao je vrlo aktuelan i za nas važan i politički i ekonomski. Izbjeglice iz Banije, njih 14000, postali su balast koji steže i narod i partizansku vojsku. Problem tih izbjeglica uzima nam mnogo vremena i truda. Narod se brani od rekvizicije hrane i namirnica, šverc cvate na veliko. U tom švercovanju i pljačkanju izbjeglica prednjači naročito stanovništvo Široke Rijeke. Neprijatelj upotrebljava sve to u borbi protiv nas. Na mnogim mjestima pojedinci javno govore kako ne treba davati hrane vojsci i izbjeglicama. U toj prljavoj raboti prednjače četnički elementi koji se nalaze u Širokoj Rijeci, Gornjem Skradu i Bukovici. Ulaskom naših partizanskih jedinica u Kladušu otvorila nam se velika mogućnost rada među Muslimanima. Srdačan doček muslimanskog stanovništva govori nam o tome da možemo računati sa učešćem muslimanskih masa u narodno-oslobodilačkoj borbi. Kao najvažnije nameće se pitanje osnivanja muslimanske čete, jer već se javio veliki broj muslimanskih mladića u partizane, a na nama je da im osiguramo izvjesnu količinu oružja barem za početak.

c. — Odluke

U vezi sa tim stanjem odlučuje se poduzeti sljedeće mjere za ozdravljenje i rješavanje tih problema.

1. — Pročistiti redove partizana u Širokoj Rijeci, razoružati sve one koji nisu dostojni da budu u partizanskim redovima, a po potrebi neke i strijeljati. U potpunosti štab II odreda, pronaći pomoćnika i dati komesaru Odreda, jer sam nije u stanju vršiti tu dužnost.

2. — Otpočeti sa širokom kampanjom objašnjavanja o potrebi rekvizicije. Održati niz masovnih zborova na našoj oslobođenoj teritoriji.

d. — Izvršavanje odluka

Dne 23-1-42 održao sam savjetovanje sa komesarima Odreda. Na tom savjetovanju izrađen je plan za održavanje čitavog niza masovnih zborova, skupština i sastanaka i to: 1. — veći masovni zborovi koji će se održati u mjestima i većim selima. Te zborove

organizuje komesarijat grupe i održaće se u sljedećim mjestima: u Krnjaku 1-III, u Vojniću 8-III, u Širokoj Rijeci 6-III, u Veljunu 15-111 i u Vel. Kladaši 18-111. Drugu grupu zborova sačinjavali bi zborovi odreda i to kako slijedi: na teritoriju I odreda: u Perni 5-III, u Radonji 12-111, u Miholjskoj 15-111, u Tušiloviću 18-111, u Donjem Skradu 20-111. Na teritoriju II odreda: u Cvijanović Brdu 1-III, u Kestenovcu 3-III, u Gornjem Skradu 5-III i u Poloju 10-111.

Osim toga održaće se niz sastanaka po manjim selima.

24-11-42 održao sam zbor u Vel. Kladaši. Na istom je bilo oko 3000 ljudi, govornici su bili oduševljeno pozdravljeni.

25-11-42 prisustvovao sam sjednici NOF odbora za Kordun. Na istoj je doneseno niz zaključaka u vezi sa nastalim stanjem. Odbor NOF za Kladašu također je formiran i otpočinje sa radom. Nužno je prodrijeti i u ostala muslimanska sela i tamo formirati nac. osi. odbore. U tu svrhu su doneseni zaključci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I NAORUŽANJA
LIČKE GRUPE NOP ODREDA OD 1 OŽUJKA 1942 GODINE¹

BROJNO STANJE

ljudstva i oružja Ličke grupe nar. oslob. partizanskih odreda
na dan 1 marta 1942 god.

Jedinica	Za mobilizaciju ima ljudi	Broj partizana	Naoružanje partizana								Kvalitet jedinice
			teških mitralj.	municije za teški mitr.	puškomi- traljeza	pušaka	bombi	municije za puškmitr. i puške	Broj naoružanih se- ljaka koji se mogu povesti u akciju	topova haubica brdskih topova ispravnih	
Bataljon »M. Oreškoviće«	—	239	4	3.000	14	180	200	10.000	—		odličan
Bataljon »Ognjen Prica«	1.200	242	4	3.000	10	204	100	8.000	—		vrlo dobar
I odred	1 bataljon	487	120	1	900	5	100	50	3.000	120	slab
	2 bataljon	926	130	2	3.000	11	100	100	6.000	240	dobar
	3 bataljon	250	50	—	—	2	48	50	1.200	—	dobar
	4 bataljon	250	70	—	—	2	66	50	1.500	—	vrlo dobar
Bataljon »Krbava«	1.000	148	—	—	6	142	100	6.000	100		dobar
Bataljon »Stojan Matić«	500	353	2	2.000	12	300	300	12.000	100		vrlo dobar
Bataljon »Gračački«	1.000	350	—	—	6	330	200	15.000	100		slab
Omladinska četa	—	100	—	—	4	85	100	8.000	—		vrlo dobar
Pod direktnom kontrolom Grupe	—		3	3.000	2	20	100	5.000	—	1 2	
SVEGA:	5.613	1.802	16	14.900	74	1.575	1.350	75.700	660	1 2	

NAPOMENA: Kod seljaka nema pušaka koje bi mogle biti upotrebljene protiv partizana (u srpskim selima) osim 50 četnika koji su se priključili talijanskom garnizonu u Metku.

U srezu Gračac, koji ima četničkih zaostataka, ali se nisu dosad neprijateljski odnosili prema partizanima.

Grupa ima 3 bacača mina bez municije i 2 brdska topa bez zatvarača. Municije za brdske topove ima 200 granata.

Zastupa komandanta
Petar Kleut

(M. P.)

¹ Original je pisan rukom.

BR. 79

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 2
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O ORGANIZACIJI POLITIČKE OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE,
NEPRIJATELJSKOJ PROPAGANDI I ZAPLIJENJENOJ NEPRI-
JATELJSKOJ ARHIVI**

**STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU BROJ 1
2. III. 1942**

• KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE

Izveštaj obavještajne službe

1) Odmah po primitku uputstava G. Š. H. za organizaciju političke obavještajne službe, pristupili smo organizovanju iste na terenu. Umnožili smo pomenuta uputstva i poslali ih, zajedno s konkretnim uputstvima Štaba ove Grupe, svim bataljonima i odredima. Međutim, samo mali broj štabova shvatio je svoju dužnost i pristupio odmah organizovanju obavještajne službe. Većini štabova trebalo je po nekoliko puta slati opomene i naredbe da predlože Štabu Grupe svoje obavještajne oficire i da pristupe radu na tom polju. Neki štabovi, a među njima u prvom redu štab I odreda, nisu još pristupili organizaciji pol. obavj. službe, a niti su Štabu Grupe predložili svoje obavještajne oficire. Na posljednjoj vojnoj konferenciji oštro je kritikovana ta njihova nemarnost i nedisciplinovanost. U bataljonima gdje su uspostavljeni obavještajni oficiri, organizacija obavještajne službe još uvijek se nalazi takorekuć u povoju. Mreža obavještajnih povjerenika još uvijek je jako uska i slaba, a povjerenici, kao i sami obavještajni oficiri, ljudi jako neiskusni. Obavještenja koja dobivamo od njih većinom su mršava, a uglavnom i neprovjerena.

Da bi se obavještajna služba postavila na solidniju bazu i da bi mogla odgovoriti dužnosti koja se postavlja pred nju, riješili smo da u najkraće vrijeme održimo konferenciju obavještajnih oficira svih bataljona i odreda. U vezi s tim bilo bi potrebno da nam pošaljete neka konkretna uputstva, pošto vi sigurno imate više iskustva u stvarima iz te oblasti.

2) Djelatnost neprijateljske propagande osjeća se svuda, a naročito u mjestima gdje se nalaze naši položaji (Turjanski, Crna Vlast, Babin Potok, itd.). Koristeći se izvjesnim nedostacima i greškama partizana Hrvata koji se nalaze na položaju kod Turjan-

skog, neprijatelj na vješt način, preko svojih agenata, protura razne klevete na pomenute partizane. Tako su ovih dana agenti neprijatelja ubacili u narod glasine da su Hrvati partizani pustili, prilikom našeg napada na Čanak¹, ustaške bandite da pobjegnu. Zatim da je kod Korenice nađen mrtav partizan Hrvat, koji da je imao na nozi tetoviran ustaški znak. Ima još mnogo takvih i sličnih kleveta. Neraspoloženje prema partizanima Hrvatima u tim selima, kao posljedica ove neprijateljske propagande, bilo je toliko da smo bili grisiljeni ovih dana da idemo tamo da sprovedemo istragu i objasnimo narodu o čemu se to zapravo radi. Razumije se da u istrazi ne možeš nikako utvrditi od koga je najprvo potekla ova ili ona kleveta.

3) Četničkih elemenata (s prilično oružja) ima najviše u Gospićkom, Gračačkom, Lapačkom a ponešto i u Otočačkom kotaru. U nekim od ovih kotareva četnici otvoreno saraduju s okupatorskim vlastima. Tako u Metku na četničkom štabu stoji napisano: »Četničko-talijanska komanda«, a njihova saradnja s okupatorom pokazala se naročito ovih dana prilikom zauzimanja Lapca¹. Tamo su se četnici zajedno s Talijanima borili protiv nas. Pucali su na naše borce. Uhapsili smo ih oko 30. Njih ćemo temeljno ispitati...

Četnički elementi u Gospićkom kotaru raspolažu s priličnom količinom oružja, a izdaju i svoje radio-vijesti, u kojima nikada ne zaborave da udare po našim drugovima, kao špijunima itd. Prije nekoliko dana pošlo je oko 200 naših partizana da likvidiraju jednu takvu bandu oko Metka, ali oni su unapred saznali za dolazak naših jedinica, te su pobjegli u talijanski garnizon.

U pomenutim kotarevima četnici imaju izvjesnu masovnu bazu, te njihovo likvidiranje zahtijeva pravu vojničku operaciju. U drugim kotarevima postoje veće ili manje grupice četnički raspoloženih elemenata, čijem se likvidiranju postepeno pristupa. Međutim, tu se mora biti jako oprezan, pošto se je pokazalo da likvidiranje tih elemenata, bez dovoljne političke pripreme u narodu, izaziva neraspoloženje sela prema nama.

4) Izvještavamo vas o toku i rezultatu razgovora s neprijateljem po pitanju razmjene zarobljenika... Razgovori su se vodili na Ljubovu. Pretstavnici talijanske komande otpočeli su razgovore o miru, umjesto o razmjeni zarobljenika. Pitali su nas: 1. Pod kojim bi uslovima pristali da obustavimo neprijateljstva; 2. da li bi možda htjeli promjenu vlade³ i 3. da li bi komanda njihove II armije mogla doći u kontakt s našom Vrhovnom komandom⁴. Mi smo im odgovorili da nismo došli da razgovaramo s njima o miru nego o razmjeni zarobljenika. Rekli smo da smo mi neprijatelji,

¹ Vidi dok. br. 82.

* Vidi dok. br. 82.

³ Misli se na ustašku vladu.

⁴ Misli se na Vrhovni štab NOP odreda Jugoslavije.

između kojih ne može biti mira dok ne napuste našu zemlju. Što se tiče promjene vlade, odgovorili smo im da mi ne priznajemo ni njihovu okupatorsku vlast ni Pavelićevu vladu. Na treće pitanje odgovorili smo im da ako hoće dodir s našom Vrhovnom komandom po pitanju mira, da je besmisleno, jer da o miru ne može biti riječi. Zatim su nam postavili pitanje pod kojim uvjetom bi Štab Grupe dozvolio da se njihova vojska evakuiše iz Korenice i Udbine. Mi smo im odgovorili: jedino pod uvjetom da nam predaju sve oružje i municiju u potpuno ispravnom stanju.

Po pitanju razmjene zarobljenika mi smo ostali pri našem ranijem stanovištu. Razgovori su se završili tim da će talijanski delegati saopćiti svojoj komandi naše mišljenje i naše uvjete.

Desetak dana poslije toga obavijestila nas je talijanska komanda da pristaje na naše uvjete razmjene zarobljenika, tj. na paritet, i da će pristupiti razmjeni čim se vrijeme poboljša i čim naprave spisak naših ljudi koji se nalaze u njihovim rukama. Još do danas nismo izvršili ni jednu razmjenu s njima.

5) Prije izvjesnog vremena poslali smo vam nekoliko dokumenata uhvaćenih kod neprijatelja, i nabavljenih putem obavještajne službe⁵. Međutim, iz vašeg posljednjeg dopisa vidimo da ih niste dobili, i to nas čudi. Zato vam sada, pored tih dokumenata, šaljem još i neke druge i to: dva izvještaja talijanskog pukovnika u Korenici o borbama s našim partizanskim jedinicama i tri pisma Nedićevih agenata¹. Osim toga slijedeće brojeve tajnih naređenja i akata ustaškog domobranstva: 1115, 1109, 1107, 97, 485, 218, 254, 12, 47, 486⁷, i najzad dva pisma žandarmerijskog kapetana u Otočcu, koji je izvršio samoubistvo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.) Pol. obavješt. oficir
Štaba'Grupe: Pero^s

P. S. Napišite nedostatke izvještaja. Javite takođe ko treba da potpisuje obavještajne izvještaje. Martin" kaže da [treba] obavještajni oficir.

⁵ Odnosi se na zaplijenjeni materijal koji je nađen kod talijanskih oficira.

¹ Prema sjećanju Sime Balena u tim dokumentima talijanski pukovnik Angelini, komandant talijanskog puka u Korenici, tužio se na teškoću svog položaja i isticao da su partizani svakim danom sve bolje naoružani automatskim oružjem.

U pismima Nedićevih agenata uočeni su znaci saradnje između ustaša i četnika.

⁷ Odnosi se na akte ustaškog i domobranskog zapovjedništva u Otočcu, koji su dobiveni putem obavještajne službe.

⁸ Narodni heroj Pero Grubor

⁸ Sime Balen

BR. 80

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA DRUGOG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 3 OŽUJKA 1842 GODINE¹

2. PARTIZANSKI BATALJON
II KORDUNAŠKOG P. ODREDA
3. III. 1942. god.

BROJNO STANJE

Na dan 3-III. 1942.

Jedinica	partizana u odredima		mitraljeza naših		mitraljeza talijanskih		puškomitraljeza naših		puškomitraljeza talijanskih		pušaka »mauzera«		pušaka raznih talijanskih		pušaka raznih pušaka civilnih pušaka		metaka »mauzera«		metaka »manlihera«		metaka talijanskih		bombe eksplozivna razaranja		Napomena	
	mo	se	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2		
1. četa	116	405	1	.	1	2	64	4	9	.	18	6	4.255	362	924	13	.									
2. četa	101	350	1	.	1	.	52	5	2	.	21	15	3.000	100	50	12	.									
3. četa	143	350	.	.	1	3	82	.	.	.	45	.	15	30	3.900	.	2.250	140	Stavljeno pitanje o naglom porastu puš. »mauzera«	
Stab bataljona	6	6	.	.	650	.	5		
Svega	386	1105	2	.	3	5	198	9	56	.	54	57	11.155	1.112	3.224	170	.									

Komesar
Krajačić¹

Komandant
Dejanović Miloš

¹ Original je pisan rukom.
¹ Đuro Krajačić

BR. 81

**RASPORED JEDINICA LIČKE GRUPE NOP ODREDA 4 OŽUJKA
1942 GODINE¹**

DISLOKACIJA

jedinica Ličke grupe n. osi. part. odreda

1. — Bataljon »Marka Oreškovića« — pokretan
 2. — „ »Ognjen Priča« — Srez Korgnica
 3. — „ »Stojana Matića« — „ lapački
 4. — „ »Krbava« „ udbinski
 5. — „ »Adžija« „ otočački
 6. — I odred »Velebit« „ gospički
1. bataljon — selo Mogorić — Ploča
 2. „ „ Vrebac — Široka Kula
 3. „ „ Raduč — Kukljic
 4. „ „ Divoselo — Počitelj
7. — batalj. »Gavrila Principa« — Srez gračački

4-III-1942

Zast. k-danta
Pet. Kleut

BR. 82

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 4
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O BORBAMA PROTIV TALIJANA KOD LJUBOVA, LAPCA
I KORENICE**

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

4. III. 1942

Operativni izvještaj.

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Naš raniji izvještaj u kome su iznijeti podaci o sukobu s Talijanima na Ljubovu 24. i 25. januara o. g.¹, a koji je bio zbog još tačno neprikupljenih podataka nepotpun, dopunjavamo i ispravljamo u slijedećem:

¹ Original je pisan rukom.
¹ Vidi dok. br. 38.

Mrtvih Talijana bilo je 110, ranjenih oko 50, promrzlih oko 60, i zarobljenih 42. Među mrtvima bio je komandant tenkova, po činu major, i još 6—8 oficira. Naknadno je nađen još jedan zatvarač od topa, tako da su sada ispravna dva. Municije je zaplijenjeno svega 30.000 metaka, pušaka 70. Tačan broj čebadi i ostale opreme nije mogao biti ustanovljen, jer je od strane partizana raznesen, tj. plijen je, osim oružja i municije, bio nekontrolisan. Tenkovi nisu mogli biti prevučeni sa mjesta gdje su zaplijenjeni, te su demontirani, neki dijelovi sklonjeni, a trupina ostala još i do danas na položaju Ljubovo.

U vezi našeg naređenja svima jedinicama ove grupe da se povedu življe akcije protiv okupatora, u našem I odred u spremljena je na brzu ruku jedna akcija protiv posade na željezničkoj stanici Raduč, koja je zbog slabe organizacije i četničke izdaje neuspjela. Akcija se odvijala ovako:

28. I sakupile su se snage iz I, II i IV bataljona I odreda na prostoru Mogorić—Ploča—Kik. Bilo je 300 ljudi, od kojih 90 partizana, a ostalo naoružani seljaci dovedeni za tu akciju. Noću 28—29 januara, približile su se sa tri pravca ove snage željezničkoj stanici Raduč. Napad na stanicu, gdje je bilo 105 Talijana, izvršen je pred zoru. Talijani su očekivali napad, jer su bili obaviješteni od četnika, te su sačekali i vatrom odbili napad. Partizanima je uspjelo da u blizini stanice prekinu prugu ekrazitom. U toku dana bilo je slabijeg puškaranja između partizana, koji su se nalazili u selu Raduč, i Talijana na želj. stanici. Noću, 29—30 januara, veći dio seljaka ndпустиo je položaje i razišao se po svojim selima. Ostali su samo partizani sa nešto seljaka (svega oko 110 ljudi). 30 januara stigao je jedan vlak do mjesta na kome je bila prekinuta pruga sa četom skijaša. Ova četa uputila se je u najbliži zaselak, Drenovac, koji partizani nisu branili, jer su reakcionarni stanovnici ovog zaseoka izjavili da im nije potrebna partizanska zaštita i da njih Talijani neće dirati. Talijani su, međutim, stigavši u selo, istjerali stanovništvo iz kuća, opljačkali kuće, pa ih onda zapalili. Zapaljeno je 18 kuća i poginulo dvoje djece, jedna žena i jedan starac. Talijani su potom pokušali napasti partizane u Raduču, ali su bili odbijeni. 31 januara, partizani su se povukli pravcem Raduč—Medak, gdje je jurišna četa zanoćila. Saznavši da su četnici javili talijanskoj komandi u Metku gdje se nalazi jurišna četa, oni su već poslije pola noći krenuli dalje prema Divoselu. Zaostala su bila samo tri partizana, koje su Talijani opkolili. Partizani se nisu odmah predali, već su stupili u borbu sa 60 talijanskih vojnika. Jedan partizan je poginuo, jedan, pošto je istrošio municiju, predao se, ali su ga Talijani odmah strijeljali, a jedan je uspio da umakne u pravcu Divosela.

U cijeloj ovoj akciji, Talijani su imali 20—25 mrtvih i oko 20 ranjenih. Dva partizana su poginula.

Odmah poslije ove akcije, 4. bataljon I odreda dobio je zadatak da likvidira četničku bandu u Metku, koja je brojila 52 čovjeka. Kad su partizani 4. bataljona približili se Metku, četnici su, pod vodstvom jednog poznatog kriminalca i pljačkaša Gavre Stanojevića², otišli sa oružjem u talijansku kasarnu u Metku i tamo dobili prostorije za smještaj. Na vratima te prostorije je natpis: »Talijansko-četnička komanda«. Partizani su zaposjeli dio Metka.

2. četa bataljona »Ognjen Priča«, 5. četa II batalj. I odreda i Lapačka četa izvršile su 6 februara akciju protiv Čanka. Naše snage iznosile su 251 boijac sa dva mitraljeza, 5 puškomitraljeza i 221 puška. Cilj akcije je bio očistiti Čanak od ustaša i razoružati naoružane seljake i žandare kojih je bilo svega 85. Plan je bio: opkoliti Čanak sa sviju strana, a potom sa dijelom snaga upasti u mjesto i izvršiti razoružavanje, zavesti red, spriječiti pljačku i, napokon, sazvati narod na zbor, gdje bi mu se objasnili ciljevi naše borbe. Akcija nije uspjela. Zbog jake vijavice i magle, vodovi nisu svuda bili na svojim mjestima, te su ustaši i naoružani seljaci sa oružjem pobjegli iz mjesta prema Ramljanima. Partizani su ušli u mjesto skoro bez borbe, zapalili jednu ustašku kuću i žandarmerijsku stanicu, zaplijenili dio ustaške imovine (žita, mesa, stoke) i uhapsili nekoliko ljudi koji su (njih 12) sprovedeni u Bunić. Ubijena je jedna žena koja je poznata kao ustaški agitator. Od onih koji su bježali iz Čanka, ubijeno je 12 ljudi, no samo kod trojice bile su puške, dok su puške ostalih odnijeli sa sobom oni koji su pobjegli. Poginula su dva partizana, i jedan je ranjen. Bilo je nekih pojava pljačke, ali ne krupnih. Partizani su se povukli iz Čanka sljedećeg dana, pošto je održan zbor na kome su objašnjeni ciljevi naše borbe.

Po povratku sa savjetovanja u Glavnom štabu, sazvaio je Štab ove Grupe konferenciju svih komandanata i političkih komesara sa područja ove Grupe, da bi se zaključci sa konferencije u G. Š. H., ukoliko se odnose na ovu Grupu, razradili i da bi se donijeli zaključci kako će se sprovesti dobiveni operativni plan. Sastanak je održan 12 i 13 februara u selu Mekinjaru. Na kraju su donijeti sljedeći zaključci:

Da se sa jednim bataljonom uz pojačanje od oko 100 ljudi izvede akcija protiv Talijana u Lapcu, a odmah potom i protiv posade u Srbu.

Da se pristupi energičnom obračunu sa četničkim banditima.

Da se Korenica drži opsjednuta slabijim snagama i povremeno uznemirava artiljerijskom vatrom.

¹ Osuđivan zbog provale i krađe, otvoreni sluga Talijana; kao takav pobjegao u Italiju. Vidi dok. br. 153.

Za akciju u Lapcu određen je bataljon »Marka Oreškovića« bez hrvatske čete, 2. četa bataljona »Ognjen Priča« i jedna četa koja bi se-formirala u okolini Lapca od domaćeg stanovništva.

18 februara otišao je zamjenik komandanta Grupe³ u Srez donjolapački, da bi pripremio teren za ovu akciju. On je sa komandantom Lapačkog bataljona drugom Stojanom Matićem imao obični teren, napraviti plan akcije, i od seljaka iz okoline Lapca mobilizirati pouzdane ljude, koji bi učestvovali u akciji.

26. II naše jedinice bile su sakupljene u selu Oraovac kraj Lapca. Toga dana primljeni su najnoviji podaci iz Lapca iz kojih se je vidjelo da je neprijatelj preduzeo žurno utvrđivanje: čišćenje rovova oko mjesta, postavljanje prepreka od bodljikave žice u pojasu rovova, kopanje zaklona za mitraljeze, uređivanje zgrada i ograda za obranu.

Pošto su partizani iz sela Doljane, Srez lapački, prethodnog dana uhvatili pet ljudi koji su se pretstavljali kao četnici i bili predvođeni od jednog bivšeg aktivnog poručnika nedavno prispjelog iz Srbije, za koga je ustanovljeno da je u službi Draže Mihailovića, nastala je bila kod četnika iz Lapca i okoline velika uznemirenost. Oni su se svi skupili u Lapcu i zatražili od talijanske komande pomoć da bi otišli osloboditi tih pet ljudi, koji su se tada nalazili u selu Oraovcu pod stražom. Talijani su im dali jedan vod vojnika, ali u toku 26. II nisu iz Lapca izlazili ni četnici ni Talijani. I pored svih preduzetih mjera da se dolazak partizana u blizinu Lapca prikrije (zabrana kretanja iz sela kuda su prošli partizani, širenje vijesti da se ide na Bihać, itd) četnici su saznali za dolazak partizana i o svemu obavijestili talijansku komandu.

Pred zoru, 27. II, partizanske čete rasporedile su se na povoljne položaje za napad prema planu stvorenom prethodnog dana. Računalo se je da će neprijatelj biti barem unekoliko iznenađen brzim upadom u mjesto sa više strana. Tačno u 5 sati, partizani su, gazeći po dubokom snijegu, krenuli u napad. Neprijatelj je, međutim, bio cijele noći na svojim položajima i u rovovima, te su partizani dočekani žestokom vatrom iz pušaka, mitraljeza i bacača mina. Drug Doka Jovanić, komandant bataljona, bio je među prvima ranjen u ruku. Borba se je razvijala neumanjenom žestinom, jer su partizani u prvom naletu uspjeli da bombama zauzmu neke rovove, a jedna desetina prodrla je usred mjesta, te osvajajući sobu po sobu zauzela zgradu u kojoj je bio štab talijanske posade. Pred podne poginuo je drug Stojan Matić, komandant Lapačkog bataljona. Sa sva tri predviđena pravca, partizani su uspjeli da prođu u kuće iz kojih se je moglo bombama dobacivati u zgrade koje su Talijani najgušće bili zaposjeli i uporno branili. Oko podne uspostavljena je veza (dovikivanje) između sviju jedinica. Pri vatrenim

³ Petar Kleut

prekidima čula se je sa više strana kod partizana pjesma i uzvici. Ranjeni partizani iznošeni su pod jakom vatrom i ukazivana im je brza pomoć. Oko 2 sata po podne, zauzet je jurišom još jedan rov, gdje je zatečeno pet mrtvih Talijana sa jednim puškomitraljezom. Komandir 1. čete drug Zeželj,⁴ sa još 4 partizana, upao je također u jedan rov, te su ubili tri i zarobili 6 Talijana.

Kad su Talijani bili satjerani u svega 4 zgrade, predveče, oko 6 sati, primijećeno je da kod njih vatra znatno slabi. Spremali smo novi jednovremeni nalet sa sviju strana. Kad su partizani 1. čete počeli sa ubacivanjem bombi u osnovnu školu gdje je bilo najviše talijanskih vojnika, ovi su počeli uzvikivati »parlamentare« a potom i izlaziti iz zgrade uzdignutih ruku. Partizanima je naređen prekid vatre, a Talijani su počeli iz zgrada izlaziti i predavati se. Naređeno je 1. četi da ona izvrši razoružanje, da bi se ovo izvršilo u redu i spriječilo to da koja od pušaka bude ugrabljena i sakrivena od mještana, koji su po prekidu paljbe počeli izlaziti iz kuća i miješati se među partizane. Razoružavanje je izvršeno u redu. Jedan od četnika, koji je učestvovao u borbi na strani Talijana, pokušao je da pobjegne, ali ga je jedan partizan izrešetao iz puškomitraljeza. Još u toku akcije, a po ranije predviđenom planu, izvršeno je razoružavanje četnika, koji su se predali bez otpora. Po zauzeću mjesta, svi četnici pohapšeni su. Major Rašeta i još tri istaknuta četnika pobjegli su, te su slijedećeg dana svi osim Rašete pohvatani u šumi nedaleko od Lapca. Nad uhapšenima se vodi istraga. U zatvoru je zadržano 15 četnika, dok su ostali pod prismotrom.

Naši gubici su: 15 mrtvih, među kojima drug Stojan Matić. Ranjenih ima 23, od čega 12 teže ranjenih. Najveće gubitke imala je Lapačka četa, a potom 2. četa bataljona »Ognjen Priča« (u čijem je sastavu omladinski vod). Neprijatelj je imao 23 mrtva i 27 ranjenih, od kojih 15 teže. Zarobljeno je 6 oficira i 144 vojnika, među kojima 14 podoficira i 6 karabinijera. Zaplijenjeno je: 135 pušaka, 4 teška mitraljeza, 12 puškomitraljeza, 3 bacača mina sa svega 3 granate, 350 ručnih bombi, 22.000 metaka, 2 radio-stanice (obe pokvarene), jedan kamion, dva bicikla, jedna kara, 18 mula, 12 samara. U zaplijenjenom magazinu hrane ima oko: 6.000 kg brašna, 10.000 kg mekinja, 1.000 kg pirinča, 1.000 kg makarona, paradajz konzervi 154 kg, 200 lit. ulja, 150 kg šećera, 350 kg sira, 300 kg soli, 45 kg duhana, 150 lit. konjaka, 1.200 komada konzervi, 1.000 kg dvopeka, 650 komada vreća, 30 hl vina, 670 kg kukuruza, 200 kg kafe (miješane), 300 komada čebadi, 100 komada kišnih kapuljača. Na sjenjaku ima oko 3.000 kg sijena. Zaplijenjeno je 35.000 lira i 12.000 kuna.

1 marta, predveče, izvršena je svečana sahrana palih žrtava, uz veliko učešće građana, u zajedničku grobnicu u samom mjestu,

* Narodni heroj Milan Zeželj

na prostoru gdje je poginuo drug Stojan Matić i gdje će biti podno mjesto za podizanje spomenika. Održani su posmrtni govori i ispaljen počasni plotun vodom.

U nedjelju, 2. marta, održane su u Lapcu velike manifestacije, narodni zbor i smotra nad partizanskim jedinicama i omladinom. Nošeni su transparenti sa lozinkama. Četnici su potpuno demaskirani i vlada ogorčenje protiv njih. Osjeća se veliki priliv novih dobrovoljaca za partizanske jedinice.

Zamjenik komandanta Grupe, u sporazumu sa Štabom bataljona i po savjetu člana Glavnog štaba druga Selje,⁵ popunio je odmah komandni kadar ovako: dužnost komandanta partizanskog bataljona »Marko Orešković« vršit će drug Šijan Milan, dosadnji politički komesar toga bataljona. Politički komesar tog bataljona bio bi drug Cazi Joško". Dužnost komandanta Lapačkog bataljona primio je drug Tomo Popović, dosadnji komandir Lapačke čete. Sa ovim se slažu i ostali članovi Štaba Grupe za Liku.

U naredbi od 1. marta o. g.^T pohvaljeni su najhrabriji partizani, učesnici u ovoj borbi i dodijeljeni im, kao uspomena po sat ili naliv pero ...

Zarobljeni talijanski oficiri zadržani su, a vojnici poslani na Udbinu⁸ pošto su im skinute cipele i šinjeli. Udbina je također opkoljena i oskudijeva sa hranom, tako da im iz aviona bacaju hranu. Vojnicima je prije upućivanja održan kratak govor na talijanskom jeziku.

Za naše ranjenike u Lapcu je uređena bolnica.

Predlažemo da se Lapački bataljon od sada zove: Partizanski bataljon »Stojana Matića«, a i borci su ga tako već spontano prozvali.

U sporazumu sa komandantom 3. i komandantom 4. bataljona I krajiškog odreda izvode se sada akcije za oslobođenje Srba, gdje je talijanska posada od 320 vojnika. Sa naše strane učestvuje bataljon »Marka Oreškovića«, bez hrvatske čete, i bataljon »Stojana Matića« — svega 400 partizana. Iz 1. krajiškog odreda uzet će učesća oko 250 partizana. Akcijom rukovodi komandant IV bataljona I krajiškog odreda drug Milutin Morača. Još nemamo nikakvih izvještaja o toku akcije.

Po oslobođenju Lapca, stanje bataljona »Stojana Matića« brzo se poboljšava u svakom pogledu. Zbog akcije koja je u toku ne vršimo konačno formiranje četa i vodova u ovom bataljonu, ali će se to izvršiti u najkraće vrijeme, o čemu ćemo izvijestiti naknadno.

⁵ Franjo Ogulinac-Seljo

⁶ Josip Cazi

^T Redakcija ne posjeduje ovu naredbu.

⁸ Udbina je tada bila neprijateljski garnizon.

Također imamo dosta podataka, a i pismenih izvještaja da se stanje u Gračačkom srezu brzo popravlja u korist partizana, dok se četnici, koji su do sada tamo bili vrlo aktivni, odriču četništva i svake veze sa Rašetom i Pajicom Omčikusom, tobožnjim četničkim pukovnikom.

Sa oružjem zaplijenjenim u Lapcu naoružaćemo Omladinsku četvu, i pojačati partizanske jedinice iz Gračačkoga sreza i bataljona »Stojana Matića«.

Opsadu Korenice vrše dvije čete iz I odreda. 22 februara zauzeli su partizani bolnicu i dvije zgrade do nje. Zarobljeno je 16 talijanskih vojnika, dok ih je više mrtvih i ranjenih. Zaplijenjeno je 3 teška mitraljeza, jedan puškomitraljez i 16 pušaka. Neprijatelja u Korenici stalno uznemiravamo artiljerijskom vatrom. Neprijatelj je bacao iz aviona hrane i municije (800 metaka) posadi u Korenici, ali je dio toga pao u ruke partizana. Neprijateljski avioni bombarduju i dalje sela oko Korenice. Kod civilnog stanovništva bilo je dosad 6 mrtvih i 5 ranjenih.

25. II pokušao je neprijatelj ispad iz KORENICE prema našem položaju u Vranovači, ali je odbijen bez žrtava kod nas.

Formiranju II i III odreda nismo još pristupili zbog toga što nam to nisu dozvolili drugi hitniji poslovi, no uskoro ćemo pristupiti i tome.

Imamo izvještaje sa sviju strana da Talijani grupišu svoju vojsku u Vrhovinama, Ramljanima, Perušiću, Gospiću i Širokoj Kuli sa ciljem prodora na Korenicu. Današnji izvještaj sa Ljubova govori da su Talijani izvukli i nešto artiljerije prema našim položajima na Ljubovu i da ih je oko 1.000 raspoređeno po seljačkim kućama od Kule prema Ljubovu. Preuzeli smo pojačavanje ovog položaja.

Danas, 4. o. mj., izdali smo naredbu svima jedinicama da se svi mostovi i propusti poruše, odnosno demontiraju i materijal skloni na podesno mjesto, jer se očekuje veća djelatnost neprijatelja čim snijeg okopni.

Prilažemo vam pregled brojnog stanja i naoružanja i skicu teritorija ove Grupe sa naznačenjem koji dio je oslobođen.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Martin¹⁰

Zast. komandanta
Petar Kleut

⁹ Ovi prilozi nisu sačuvani.
¹⁰ Sime Balen

BR. 83

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
6 OŽUJKA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JUGO-
SLAVIJE O BORBAMA I AKCIJAMA U SIJEČNJU I VELJAČI¹

GLAVNI STAB
[NARODNO] OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 8/42
6. III. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZ.
ODREDA JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj: 4.

Kordunaški partiz. odred.

4 januara u Krnjaku zaplijenjene su dvije pisaae mašine, 1 šapirograf i mnogo papira. Istoga dana uhvaćena su kod Tobolića i razoružana dva Talijana fašiste. U borbama u Drenovici neprijatelj je imao 17 mrtvih i 8 ranjenih. 5. I zarobljena su kod Bovića 4 ustaše sa 4 karabina i 350 metaka. 6. I u borbama oko Obljaja neprijatelj je imao 4 mrtva i tri ranjena, na našoj strani jedan ranjen. 12. I nakon dvadesetodnevene opsade Vojnića domobrani su pokušali da probiju obruč posade. Komandant I bataljona pustio je neprijatelja da sadje u dolinu kojom prolazi željeznička pruga i opkolio neprijatelja. Nakon trosatne borbe neprijatelj se predao ostavivši na bojnopolju 30 mrtvih, 37 ranjenih i 410 zarobljenih domobrana. Nakon toga partizani su ušli u Vojnić i oslobodili prvo kotarsko mjesto u Hrvatskoj². Plijen iznaša: tri bacača mina, 6 teških mit., 14 puškomitr., 350 karabina i 35.000 metaka. 12. I u borbama kod Sjeničaka zarobljena su tri karabina sa municijom. 14. I u borbi s Talijanima kod Blatuše, neprijatelj je imao dva mrtva i više ranjenih. Na našoj strani 1 mrtav i dva ranjena". 16. I u borbama sa ustašama na cesti Slunj—Rakovica neprijatelj je imao 18 mrtvih i 30 ranjenih. U Kirinu zaplijenjena su dva karabina, tri bombe i ubita dva ustaše. 17. I u borbi oko Ključišta neprijatelj je imao 15 mrtvih i više ranjenih. 18. I u borbi oko Sjeničaka neprijatelj je imao 12 mrtvih i više ranjenih, zaplijenjena su dva karabina s municijom i jedan pištolj. Od 15—20. I u borbama oko Petrinje, Gline i Kraljevčana zaplijenjena su 4 puškomitr. i 22 karabina sa

¹ Preštampano sa kopije izvještaja.

² Prvo oslobođeno mjesto u Hrvatskoj nije Vojnić, nego Donji Lapac, koji je oslobođen 1 kolovoza 1941 godine.

municijom. 21. I zarobljena su kod Poloja 22 domobrana sa 26 karabina, puškomitr. i municijom. Neprijatelj je imao 7, a mi jednog mrtvog. 23. I došlo je do borbe kod opsjednutog Veljuna. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 4 teže ranjena, zarobljeno je 9 karabina i 1 puškomitr., te veća količina hrane. 24. I razoružana su kod Dubrava tri ustaše, zaplijenjena tri karabina s municijom. U noći između 26 i 27 januara razrušena je pruga između Topuskog i Vrgin Mosta na 4 mjesta u dužini od 350 metara, i uništena telefonska veza u dužini od 3 km. Zaplijenjena su tri kabla za poljski telefon. 27. I neprijatelj je napao naše jedinice kao odgovor na razaranje pruge. Neprijatelj je izvršio napad sa ustaškom konjicom i talijanskom pješadijom prema Perni uz upotrebu tenkova i bacača mina. Naše snage su se povukle, a zatim na novim položajima prihvatile borbu i prisilile protivnika da se povuče u Topusko. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 4 ranjena, od toga jedan poručnik, s naše strane bio je jedan mrtav. Pri povlačenju je neprijatelj zapalio 18 kuća u Podgorju i 30 kuća u Blatuši. Ustanovljeno je da je u ovoj akciji slabo održavana veza i da je pogrešno izvršena koncentracija snaga prema pruzi, te ostavljena praznina prema Perni [otkud nas je neprijatelj]³ zaobišao ... s boka i leđa. Po noći od 27 i 28 januara male snage su izazvale neprijatelja kod Skakavca, koji je otvorio žestoku vatru iz topova i bacača mina. 28. I u borbama oko Borja neprijatelj je imao oko 30 mrtvih i mnogo ranjenih, mi smo imali tri mrtva. Istoga dana razoružana je posada u Majskom Trtniku; zarobljeno je 7 karabina i municije. 29. I razoružani su žandari u Tržačkim Raštelima, zarobljeno je 35 karabina i raznog drugog materijala. Neprijatelj je imao 18 mrtvih i mnogo ranjenih. Na našoj strani su pala tri partizana, jedan je teže, a jedan je lakše ranjen. Od 24. I do 7—II vodio je I bataljon Banijskog partiz. odreda borbe s neprijateljem nanosivši mu gubitke od 22 mrtva i više ranjenih. Od 24. I do 1. II vodjene su borbe s ustašama oko Skakavca, neprijatelj je imao 80 mrtvih i mnogo ranjenih. Na našoj strani dva partizana mrtva i dva ranjena. 31. I u borbama oko Bovića i Borja neprijatelj je imao 33 mrtva i mnogo ranjenih, mi smo imali dva mrtva. Od 24. I do 7. II vodio je II bataljon Banijskog partiz. odreda borbe s neprijateljem u kojima je ovaj imao oko 30 mrtvih i 7 ranjenih. U isto vrijeme razoružana su u Ivanjskoj 22 naoružana lica, među kojima se nalazilo nešto talijanaša i četnika. Tom prilikom partizani su zaplijenili 1 puškomitr., 11 karabina i 9 komada civilnog oružja. Vodje ovog odjeljenja bili su Nikola Dakić i Božo Skendrić. Ovu jedinicu stavio je Grmečki štab pod komandu štaba Banije. Medjutim to odjeljenje nije nikad slalo izvještaje o svojoj snazi i o svom radu. Štab Banije poveo je po tom pitanju istragu i odlučio da tu jedinicu razoruža, ali su oni

³ U originalu nejasno. Redakcija je po smislu ubacila: »otkud nas je neprijatelj«...

svaki put prebjegli u Bosnu kad su osjetili da im se nešto sprema. Grmečki štab je osudio na smrt vodje tog odjeljenja i uspjelo im je uhvatiti Skendrića. Novi vod koji [je] postavljen u Ivanjskoj dobio je naredjenje da razoruža ostatke spomenute jedinice. Na saslušanju Skendrića ustanovljeno je da je ta grupa ubijala nevine ljude, a bandite puštala za novac. Dalje [je] konstatovano da je ta jedinica bila u vezi s neprijateljem, da nije izvršavala zapovjedi svoje komande i da su osnovali nekakvu bosansku krajišku komandu »Čorkovića« i postavili za komandanta Nikolu Dakića a za zamjenika Božu Skendrića. U borbama u Baniji poginuo je komandant II banijskog bataljona drug Miloš Čavić. Po želji partizana bataljon je prozvan njegovim imenom.

3. II porušeno je 50 tel. stupova na liniji Slunj—Primišlje i Čičin most na Mrežnici. Iste noći bio je fingirani napadaj na Slunj. 5. II razoružan je vod Pištanik. Isti je bio četnički nastrojen i pod uticajem talijanskih agenata. Vodnik toga voda Rakić Djuro i polit, delegat Dragan Milošević su strijeljani. Vod je pročišćen i oružje predano omladini.

Lička grupa partiz. odreda:

Od 2 do 15 januara nastavile su se borbe oko Korenice. Neprijatelj se poslije sukoba kod Bjelog Polja povukao u Korenicu i tamo se utvrdio. Talijanska posada broji 650 vojnika i 15 oficira, medju kojima i komandant puka iz Otočca pukovnik Angelini. Neprijatelj je naoružan sa 14 teških mitr., 35 puškomitr., 6 bacača mina i puškama. Vezu sa Otočcem održavaju putem radio-stanice. Pokušali su uspostaviti vezu pomoću jedne patrole od dva oficira (od kojih je jedan adjutant puka), dva podoficira i jednog kaplara, svi na skijama. Ovu patrolu primijetila je jedna partizanska patrola iz bataljona »Marko Orešković«, te u borbi sa njom dvojicu ubila, a tri zarobila. Kod njih je nadjen izvještaj pukovnikov komandantu divizije o borbama oko Korenice, koji vam u prepisu prilažemo.⁴

Bataljon »Ognjen Priča« opsjeda Korenicu i pokušao je nekoliko puta da prodire u mjesto. Zbog velikog broja automatskog oružja smještenog u čvrste zidove zgrade i dobro organizirane obrane nisu ti pokušaji uspjeli. Neprijatelj je imao nepoznati broj gubitaka, mi smo imali tri lakše ranjena.

Da bi spriječili daljnja slanja posadi u Korenici zatvoreni su svi putevi iz Ličkog u Krbavsko Polje i klanci prema Vrhovinama. Neprijatelj je pokušao da prodre sa 10 kamiona natovarenih namirnicama kroz Pločanski Klanac za Udbinu. Partizani iz I bataljona I odreda čekali su ovu kolonu u Klancu. Talijani su preko špijuna saznali da je Klanac zaposjednut od partizana, te su [se] zadržali tri km prije Klanca u selu Ploči. Tu su ih predveče 6. I napali

⁴ Redakcija nije pronašla ovaj dokumenat.

partizani i borba je trajala oko cijele noći. Pred zoru su Talijani uslovno kapitulirali, te su razoružani i pušteni da se vrate prema Gospiću. Talijani su imali jednog mrtvog i nekoliko ranjenih. Jedan partizan je lakše ranjen. Zaplijenjeno je: 4 puškomitr., 40 pušaka, oko 3.000 metaka, 30 bombi, 24 revolvera i ostale opreme. Kamioni su spaljeni, a dio namirnica iz njih zaplijenjen.

Partizani II bataljona II odreda uništili su jednu talijansku patrolu na pruzi između Gospića i Bjelaja u noći od 1 na 2. I.

28. XII. 1941 napali su partizani Otočackog bataljona žandare i ustaše kod Dabra. Akcija je potpuno neuspjela. Vodi se istraga protiv komandanta bataljona, koji je glavni krivac za neuspjeh. 6. I oštetili su partizani prugu kod Lešća i poubijali talijansku patrolu, saobraćaj je bio obustavljen jedan dan. Brinjska četa napala je domobrane u Jezeranama, više domobrana je poginulo, zaplijenjeno je 6 karabina i municija.

Neprijatelj u posljednje vrijeme koncentriše jake snage na prostoru Vrhovine—Plitvička Jezera. U sastavu ima tenkova artiljerije i planinskih jedinica.

20. I izvršen je napad na Korenicu sa prethodnom artiljerskom paljbom iz jednog topa. Prodor u grad nije uspio, te je dio periferije koji je bio zauzet napušten. Neprijatelj je imao oko 15 mrtvih i veći broj ranjenih, dok smo mi imali tri mrtva i 12 ranjenih.

23. I pokušali su Talijani prodrijeti iz Gospića u Korenicu kroz Ljubovski klanac, sa jednim bataljonom pješadije i 6 tenkova. II bataljon I odreda (160 partizana) sačekao je neprijatelja zaplijenivši jedan tenk i zarobivši jednog tenkistu. Neprijatelj je pri tom imao oko 10 mrtvih i 15 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.

Idućeg dana Talijani su navalili s pojačanim bataljonom pješadije, pukovskom baterijom (4 topa kal. 75 mm) i 5 tenkova. II bataljon I odreda, pojačan jednom četom iz bataljona »Ognjen Priča« i jednim teškim mitraljezom, sačekao je neprijatelja i primio borbu. Borba je trajala nekoliko sati i rezultat je bio slijedeći: Neprijatelj se povukao u neredu ostavivši 70 mrtvih, 40 ranjenih, 42 zarobljena, zaplijenjenu cijelu brdsku bateriju i jedan tenk. Komandant neprijateljskog bataljona je poginuo. Zatvarači iz topova su bili povadjeni, te je do sada nadjen samo jedan. Komandir jedne pješadijske čete i komandir baterije su zarobljeni. Ranjeni talijanski vojnici predani su odmah poslije borbe talijanskom garnizonu u Gospić. Zaplijenjene su 63 puške, 5 teških mitr., 5 puškomitr., 400 granata za topove, te razne opreme, municije je bilo svega 10.000 metaka. Ubijeno je 36 konja, a 6 zaplijenjeno kao i 4 saonice. Naši gubici su dva lakše ranjena i 1 teže koji je podlegao ranama.

Talijanske snage iz Vrhovina u jačini od jednog bataljona pokušale su 24 januara zaobilaznim manevrom prodrijeti kroz Ra-

dov klanac (između Turjanskog i Crne Vlasti). Neprijatelj je odbijen uz gubitke, čiji broj nije utvrđen jer su mrtvi i ranjeni odneseni od talijanskih vojnika. Jedan partizan je poginuo, a dva su zarobljena.

25. I predano je preko jednog talijanskog oficira, koji je izašao na naše položaje kao parlamentarac, 10 teže ranjenih talijanskih vojnika u Korenicu, jer nam ih je bilo nezgodno liječiti.

27. I napali su partizani I odreda željezničku stanicu Raduč. Pruga je prekinuta na dva mjesta i saobraćaj je obustavljen 24 sata. Ubijeno je desetak Talijana i veći broj ranjeno. Idućeg dana stigla su neprijatelju pojačanja iz Metka i Gospića i izvršen je napad na selo Raduč. Zapalili su 18 kuća, a potom se pred vatrom jedne naše čete povukli u neredu prema Metku sa više mrtvih i ranjenih.

Za vrijeme borbe kod Korenice bacili su talijanski avioni na naša sela oko 1.000 bombi. Isto tako tukli su topovima iz Babinog Potoka neka sela, na koja su bacili oko 300 granata. Sva ova bombardiranja prošla su bez ikakvih većih šteta.

Talijanske komande iz Vrhovina i Gospića slale su pismene ponude na štab Ličke grupe za izmjenu zarobljenika. Ponude nisu primljene, jer su bile nepovoljne. Javljeno je da pristajemo samo na izmjenu jednog za jednog.

Primorsko-goranski partiz. odred:

I bataljon »Marko Trbović«: 5. I naše jedinice pojačane drugovima iz Brinja napale su posadu u Jezeranama od 70 ljudi. Borba je trajala sat i po i nije uspjela. Neprijatelj je imao više gubitaka, s naše strane ranjen jedan; zarobljeno 5 pušaka. Akcija je imala dobar moralni uspjeh. Stanovništvo je dočekalo partizane s pjesmom i aplauzom iako su ustaše u tom mjestu imali donekle svojih uporišta. Čak je bilo ljudi iz mjesta koji su izvukli svoje puške, pa, iako nepozvani, zajedno stupili u akciju s partizanima.

2. I uhvaćen jedan izdajnik i strijeljan je.

10. I ubila je partizanska patrola u Jasenku poznatog krvoloka i ustašu žandarmerijskog podnarednika Janka. Izvedena je potpuna blokada Jasenka i zaplijenjeno 350 l benzina. Cesta Ogulin—Jasenak je pod partizanskom kontrolom.

18. I uhvaćena su tri kurira jaseničke posade, koji su bili upućeni da traže hitnu pomoć iz Ogulina. Istoga dana jurišne partizanske jedinice spustile su se u samo mjesto, u kuće oko kasarne, i uhvatile 6 žandara i 2 domobranca.

19. I zarobljen je jedan domobranac pokraj same kasarne. Toga dana prešli su na našu stranu dva žandara i jedan domobranac i javili se dobrovoljno u partizane. Ove akcije su potpuno de-

moralizirale posadu u Jasenku. Naročito kad im je 19 uvečer uhvaćen kruh i hrana.

21. I izvršen je konačni napad na posadu u 7 sati ujutro. Poslije kratke vatre sa naše strane i poziva na predaju izašla je sva posada i predala se. Zarobljena su 52 domobranca, 18 žandara i dva oficira. Zaplijenjeno je 70 pušaka, dva puškomitra, 6 pištolja, 14.000 metaka, 20 bombi i cijela ratna oprema za 72 čovjeka...

25. I jedna partizanska patrola pustila se u selo Salopek i ubila jednog ustašu.

26. I prešao je na našu stranu jedan domobranac i jedan talijanski vojnik, oba sa punom ratnom spremom.

28. I strijeljan je odbjegli partizan Grga Krmpotić, koji je počeo da radi protiv narodno-oslobodilačkog pokreta.

29. I razoružana je žandarmerijska stanica u Alanu, zarobljena su dva aktivna i 17 pomoćnih žandara. Zaplijenjeno je 19 karabina, 2 pištolja, tri bombe, 160 metaka, 10 kg dinamita, korde i drugog materijala. U borbi su ranjena dva žandara, od kojih je jedan umro. Svi su drugi pušteni na slobodu. Akcija je naišla na dobar prijem u Primorju.

3. II jedna grupa partizana dočekala je u zasjedi žandarmerijsku patrolu koja [se] kretala iz Ledenica za Bater. U borbi su poginula dva žandara i 4 su zarobljena.

5. II uhvaćeno je 6 ljudi iz Jasenka, koji su u ime partizana opljačkali kovača Ivana Zdunića. Među njima su bila dva partizana. Oba partizana su strijeljana, dok su seljaci kažnjeni.

II bataljon »Matija Gubec«: 20. XII. 1941 ubita su dva lugara ustaše iz Delnica. 24. XII delnički partizani ubili su delničkog popa, poznatog krvnika i našeg neprijatelja, koji je čak sa crkvene propovjedaonice govorio protiv partizana i tražio od naroda da ih ubija kad ih sretne. Njegovo ubistvo je primljeno vrlo dobro od cjelokupnog stanovništva u cijelom Gorskom Kotaru.

Na teritoriju oko Sušaka se ponovo uspostavlja logor, koji je bio raspušten od strane OK. Situacija u čitavom Primorju je svaki dan sve bolja i povećava se broj partizana.

5. I izvršena je akcija na pruzi kod Plasa, promet je bio zaustavljen 20 sati.

31. XII. 42 teško je ranjen ustaški konfident Stanko Starčević, koji je Talijanima pokazao logor u Liču.

12. I izvršena je akcija na pruzi Plaše—Meja. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona, promet je bio zastao 16 sati.

14. I likvidiran je izdajica Kalafatić Slavko u Bribiru.

15. I izvršena akcija na pruzi Drivenik—Zlobin, uništena je lokomotiva i nekoliko vagona, promet je bio zaustavljen 15 sati.

18. I stavljena je paklena mašina na prugu Fužine—Lič, na koju je naletio vlak sa talijanskom vojskom. Bilo je više mrtvih talijanskih vojnika, promet je bio zaustavljen 14 sati.

19. I napadnuta je žandarska patrola, koja je kretala kroz šumu u namjeri da rastjera partizane. Od 50 žandara 14 ih je poginulo, a među njima i zloglasni narednik Smolčić. 15 žandara je zarobljeno. Zaplijenjeno je 25 pušaka, 1 puškomitr. i druga oprema za 30 ljudi. Istog dana izvršena akcija na pruzi Fužine—Zlobin, lokomotiva uništena, promet zaustavljen nekoliko sati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant

BR. 84

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PRVOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 7 OŽUJKA 1942 GOD. O REZULTATIMA BORBE PROTIV TALIJANA KOD LIVADA¹

STAB II BATALJONA
I K. P. 0./7. III. 1942

Spisak zaplijenjenih stvari u borbi s Talijanima kod Livada 22 i 23 feb.

2 t. mitraljeza, 4 p. mitraljeza, 44 karabina, 2500 metaka za karabin, 4970 za puškomitraljez, 3530 za t. mitraljez (svega 11000 metaka), 100 bombi, 4 mitraljeska rez. sanduka, 5 revolvera, 25 čebadi, 37 kama, 40 opasača s fišeklija, 3 gas-maske, 43 šljema, 6 signalnih platna, 4 šatorska krila, 48 šinjela, 53 koporana, 50 pantalona, 48 pari cipela, 30 voj. torbica, 3 ruksaka, 2 akumulatora, 2 konja, 9 hamova, 3 porcije i 28 konzervi.

Uhvaćeno zarobljenika: vojnika 40², oficira 3, svega 46. Vraćeno ranjenika u Slunj 6, a sada imamo 40 zarobljenika.

Poginulo je 7 vojnika i 2 oficira, a ranjeno 6 vojnika i 3 oficira.

Pored toga zaplijenjeno je raznih sitnica, kao: maramica, peškira, raznih krpa itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

¹ U originalu je omaškom napisano 40 umjesto 43.

BR. 85

UPUTSTVO ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 7 OŽUJKA 1942 GOD. ZA ODBRANU OSLOBODJENOG TERITORIJA

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
7—III—42, br. 133

ODBRANA OSLOBODJENOG TERITORIJA

Svim komandantima odreda i bataljona i komesarima

Nestankom snijega postoje veće mogućnosti pokreta koliko za nas toliko i za neprijatelja. Neprijatelj će sa svoje strane pokušati da prodre na naš oslobođeni teritorij i da nas pokuša vojnički uništiti.

Našim stalnim ofanzivnim nastupanjima prisilili smo neprijatelja da promijeni svoju taktiku od ofanzive na defanzivu. Sada zavisi od naših operacija da li ćemo neprijatelju dozvoliti da svoje ofanzivne namjere izvrši ili ćemo ga prikovati za njegove garnizone i nametnuti mu defanzivu. U tom pogledu se moramo tačno pridržavati ovakvog načina postupka.

1. — Stalne zasjede na ulazima u oslobođeni teritorij.

Jedinice koje čuvaju prilaze oslobođenom teritoriju ni u kom slučaju ne smiju zasnovati odbranu oslobođenog teritorija stvaranjem neke vrste fronta na kojem bi se dočekivalo nastupajućeg neprijatelja.

Komandanti tih jedinica će savjesno i svestrano ispitati moguće prilaze i spremi si unaprijed plan za postavljanje zasjeda na tim prilazima za svaki slučaj.

Naročitu pažnju treba posvetiti bočnim osiguranjima da zasjeda ne bi bila manevrom neprijatelja po bokovima obuhvaćena i uklještena. Postavljena zasjeda mora biti potpuno nezavisna od terena i pokretna. Ni u kom slučaju se ne smije dozvoliti da jedan dio snaga bude vezan na određenom teritoriju, jer u takvom slučaju zasjeda gubi svoj karakter i pretvara se u front.

Komandant jedinice koja čuva prilaze oslobođenom teritoriju mora imati u neposrednoj blizini centralnog položaja rezervu koju će prema svojoj potrebi baciti na ovo ili ono mjesto.

Stalne zasjede moraju biti organizovane po dubini, tj. moraju biti kombinovane.

Neprijatelj po svoj prilici neće izabrati kao glavni udarac u pravcu cesta i zato je nužno imati što više pokretljivosti i sistem

zasjeda ne zasnivati na pretpostavci da će neprijatelj jedino pokušati napredovati uzduž cesta.

Jedinice koje se nalaze na prilazima oslobođenom teritoriju moraju ofanzivno napadati neprijateljske uporne tačke, u pozadini neprijateljskog teritorija postavljati povremene zasjede, organizovati udarne grupe koje slati što dublje u neprijateljsku pozadinu za vršenje prepada i atentata.

Jednom rječju, jedinice koje čuvaju prilaze oslobođenom teritoriju moraju održati svoj karakter pokretljivosti i vršiti napade.

2. — Obavještajna služba

Glavni uslov da bi blagovremeno i pravilno mogli odgovoriti na svaki pokret neprijatelja jeste blagovremeno znati za pokret neprijatelja i za njegove namjere i zato je nužno imati dobro organizovanu obavještajnu službu.

Obavještajna služba treba biti savjesno organizovana i planski rukovodena. Kao saradnike obavještajne službe treba iskoristiti civilno stanovništvo i davati im tačne upute šta oni treba da rade.

Naročitu važnost treba posvetiti stvaranju veza i iskorištavanju naših prijatelja u neprijateljskoj pozadini. Organizovati sistem kurira kako bi obavještenja stizala u kratkom vremenu. Nastojati svim sredstvima prodrijeti u neprijateljske vojne jedinice i povezati se sa prijateljima kojih bez sumnje ima.

3. — Politička priprema

Posljednjim uspjesima uglavnom je očišćen teritorij naseljen srpskim stanovništvom i daljnji tok naših vojničkih uspjeha kao i odbrana oslobođenog teritorija je u potpunoj zavisnosti od našeg političkog prodiranja u predjele nastanjene Hrvatima i Muslimanima i zato je nužno najstrože kažnjavati svaki samovoljni i nepravilni postupak prema Hrvatima i Muslimanima. O tome je do danas bilo dovoljno riječi i svaki samovoljni postupak je više ili manje zlonamjeran i prema tome je opravdana najstroža kazna.

Komandanti odreda će konkretizovati gornja uputstva za svaki od bataljona i što prije dostaviti sa skicama izvršenje ovoga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
F. Kovač¹

Komandant:
Ivo Manola²

¹ Vječeslav Holjevac
² Srećko Manola

BR. 86

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA SJEVERNU DALMACIJU OD 8 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O TOKU I DALJIM MOGUĆNOSTIMA RAZVITKA BORBE U DALMACIJI¹

OK KPH
ZA SJEV. DALMACIJU

Glavnom štabu narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Hrvatsku

Dragi drugovi!

Primili smo vaš dopis,² koji ste uvrstili u dopis drugova iz Ličkog štaba, od dana 21-11-42,³ u kojemu nam stavljate u zadatak da vas obavijestimo o općoj situaciji u Dalmaciji u odnosu na partizanske borbe, tj. na postojeće jedinice i njihovu aktivnost, kao i perspektive u organizaciji narodno-oslobodilačke borbe.

Izvještavamo slijedeće: Mi (OK KPH za sjev. Dalmaciju) podržavamo vezu sa PK KPH samo po službenim partijskim stvarima. Sve što je u vezi sa partizanima, odnosno sa njihovom borbom, nisu našli za shodno da nas obavještavaju, premda smo mi to jednom tražili.

Drugovima iz PK poslali smo prepis vašeg pisma i zatražili od njih u ime vas da nam hitno pošalju izvještaj o svemu onome što ste vi u pismu naveli. Cim dopis stigne, odmah ćemo vam ga dostaviti.

Što se tiče našega rada u vezi sa vašim postavljenim pitanjima, stvari stoje ovako: u kolovozu 1941 god. mi smo radili na tome da formiramo jedan jaki odred partizana, koji bi operirao po sjev. Dalmaciji, ali se naš pokušaj razbio kukavičkim držanjem izvjesnog broja ljudi, bivših prirepaša HSS, odgovornih ljudi sa sektora Vodiće i Zaton (Fabo⁴, član plenuma CK KPH, Stanko Mićin⁵, član OK i njihovih suradnika).

Neposredno iza toga došao je k nama drug Šiljo⁶, delegat CK, da organizira s nama odred. Drug Šiljo je zajedno sa člano-

¹ Original, bez potpisa, u arhivi CK KPH.

² Ovaj dopis nije sačuvan.

³ Redakcija ne posjeduje ovaj dokumenat.

⁴ Fabo Mrša

⁵ Tada član Okružnog komiteta KPH za sjevernu Dalmaciju, ubijen od Talijana, kao terenski politički radnik, za vrijeme akcije čišćenja 1943 godine.

⁶ Narodni heroj Pavle Pap

vima biroa OK pošao na teren gdje se krilo dosta naših ljudi i u prisustvu svih članova OK izložio direktivu CK o neophodnosti stvaranja partizanskih odreda. Gore spomenuti oportunisti i kukavice su se s tim složili, te je svaki pošao na svoj teren da okupi svoje ljude (bilo je ugovoreno da se skupi oko 150 ljudi).

Međutim Fabo, Stanko, Kamilo Pamuković⁷ i Ante Španja⁸ još na putu za svoja sela su se dogovarali kako će prekršiti direktivu Partije. Sazvali su sastanke svojih MK i članove MK pripremili na to da glasaju protiv slanja odreda.

Dakle, diskutiralo se o partijskoj direktivi. Jasno je, pokušaj druga Šilje da stvori odred, nije uspio. On je nakon toga odlučio da ide sa jednom grupom ljudi (oko 50) sa jednog otoka, koji su se izjavili spremni da stupe u odred, ali prije nego su isti stigli, drug Šiljo je otišao sa jednim drugom⁹ put mjesta gdje su se trebale vršiti akcije. Tu, kad se umivao, bio je prokazan od jedne žene, uhapšen i strijeljan zajedno sa pratiocem, jer su kod njih našli oružje.

Još dok je drug Šiljo bio u Šibeniku, dao je zadatak drugu »Martinu«¹⁰ da ide sa odredom sjev.-ist. od Šib., tako da bi se drug »Martin« (kojega je CK poslao nama na raspoloženje) sastao sa zapadnim dijelom odreda, koji je trebao predvoditi drug Šiljo, negdje u okolici Knina.

Istočni odred od 30 ljudi, dobro opremljenih i naoružanih, sastavljen od šibenskog radništva, krenuo je i u prvom okršaju sa neprijateljem kod sela Miljevci ubio 7 karabinjera i ustaških žandara. Tu je odred izgubio samo jednog čovjeka. Sedam naših ljudi, usljed nespemnosti na tako neočekivanu akciju, dezertiralo je. Većina od njih je pohapšena i strijeljana. Oslabljen odred krenuo je put Promine. Tu je negdje drug Martin saznao da zapadni odred nije krenuo i da je drug Šiljo poginuo. Tada je on odlučio da krene u Drvar. Međutim, na Promini se mrcvario sa izdajicom Pajom Popovićem (četnikom-longovcem¹¹) čitavih 8 dana kako bi ga ovaj prebacio u Drvar sa preostalim ljudima. Drug »Martin«, premda je sumnjao u istoga Paju, dozvolio je da ih sprovodi preko pruge i ceste kod Knina za Drvar. Na jednom mostiću, upravo kad su ljudi bili na njemu, Talijani su osuli mitraljesku vatru na njih. Jasno je da je Paja izvršio izdaju, jer je u tom času bio 200 m naprijed. Tu je nastala dezorganizacija. Deset ljudi

⁷ Tada član Okružnog komiteta KPH za sjevernu Dalmaciju, poginuo kao borac u borbi protiv Talijana u Lici 1942 godine.

⁸ Tada član rajonskog komiteta. (Rajon je obuhvaćao određeni teritorij, po prostranstvu je bio nešto veći od općine a manji od kotara).

⁹ Paško Trlaja, pratilac narodnog heroja Pavla Papa, uhvaćen od Talijana i strijeljan zajedno s drugom Papom kolovoza 1941 godine.

¹⁰ Pepo Polak, poginuo ožujka 1942 god. u borbi protiv ustaša.

¹¹ Pristalica Nike Novakovića-Longe. Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 14, objašnjenje 5.

stiglo je u Drvar, a ostali su se, između kojih je i komandir »Martin«, razbježali i povukli natrag. Ovo je sve bilo prije 7 mjeseci.

Nakon ovih djelomično neuspjelih akcija, PK nam je poslao direktivu da do daljnjega ne šaljemo ljude u partizane.

Mi smo se zatim bacili na učvršćavanje organizacije, koja je bila dosta oslabila iza učestalih hapšenja, zbog djelomičnih akcija protiv neprijatelja. Istovremeno vršili smo pripreme za eventualno stvaranje novog partizanskog odreda i za njegovo odašiljanje. Kad su pripreme za odašiljanje ovog odreda, novog, bile završene i određen teren, povoljan za partizanske akcije, poslali smo na to mjesto (Bukovica) u etapama do 100 ljudi.

Bez našeg znanja i protiv naše volje drug »Nikica«¹², koji je imao za dužnost da primi taj odred i spremi ga tu, odaslao ga je dalje u Liku da se stavi na raspoloženje tamo postojećem Štabu partizanskih odreda za Liku. Taj odred bio je namijenjen za vršenje akcija na teritoriju našeg okruga, tako da vremenom ojača. Drug Nikica je taj formirani odred uputio za Liku prije nego su stigli odgovorni drugovi.

I pored toga što su naši drugovi u Lici, mi smo odlučili da od preostalih drugova formiramo jedan jači partizanski samostalni odred sa svojim štabom. Taj odred imao bi svoje uporište na teritoriju Bukovice, koja je uglavnom nastavana od srpskog stanovništva. Srpsko žiteljstvo Bukovice bilo je izvrgnuto u posljednje vrijeme žestokom teroru fašista koji je uslijedio iza naših raznovrsnih akcija. Tako je taj teren postao vrlo povoljan da tu djeluje jedan jači partizanski odred. Drugovima, sa tog područja, koji su se odlučili oružjem suprotstaviti tome teroru, mi smo pružili punu podršku. Odlučili smo da se sa našim snagama pridružimo njima.

Osim toga, da bi odred mogao uspješno da djeluje, mislimo da je svakako potrebno da nam se dostave drugovi Dalmatinci, koji sada djeluju u Lici. Oni bi svojim iskustvom iz borbe unijeli u novostvoreni odred duh pouzdanja i čvrstog morala. Obzirom na teren i na snage neprijatelja koje su u ovom kraju vrlo pokretne, svakako je potreban jedan čvrst, otporan i iskusan odred. Mi mislimo da bi ovaj novostvoreni odred odgovarao uslovima pod kojima bi se borba vodila samo onda ako nam se pošalju iskusni borci drugovi Dalmatinci, koji se sada nalaze u Lici. Ostvarenje toga odreda značilo bi za odnos snaga i raspodjelu snaga slijedeće: privukao bi izvjesne snage protivnika, onemogućavao bi im komunikacije sa unutrašnjošću naše zemlje, time bi se olakšao položaj drugova u Lici, zatim, vrlo bi dobro djelovao na moral dalmatinskog stanovništva, te kao posljednje, radi svoje blizine bio bi vrlo zgodan da, u svakom slučaju za najkraće vrijeme, intervenira u

¹² Nikica Popović, tada terenski politički radnik, poginuo 1943 god. u selu Dobropoljci (Bukovica) u borbi protiv antikomunističke bande koju su organizirali Talijani.

gradu. Izvršeni su već izvjesni radovi oko formiranja. Tako postoji štab sa nekoliko privremenih naoružanih grupa i u toku je odašiljanje novih partizanskih odreda iz okoline, a i donesena je odluka da se povuče Dalmatince iz Like.

Računamo da ćemo moći formirati Stab Grupe sjev.-dalmatinskih partizanskih odreda. Za to postoje svi uslovi. Međutim, naš odred moraće biti za izvjesno vrijeme manjeg obima, jer ne raspoložemo sa dovoljnim količinama oružja. Kako se budemo naoružavali neprijateljskim oružjem, tako ćemo i pojačavati odred.

Nadamo se da ćemo naići na razumijevanje drugova iz Štaba za Liku (po pitanju povratka naših ljudi), u protivnom molimo vas da nam vašim posredovanjem pomognete.

Sa svim ovim rukovodi isključivo naša Partija. Građanske stranke neće sa nama da saraduju, mi radimo da saradujemo s njihovim bivšim pristašama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

8-III-1942

BR. 87

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA BANIJSKOG NOP
ODREDA OD 8 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O RUŠENJU
MOSTA NA MAJI I NAPADU NA SKELU

STAB I BATALJONA

8. 3. 1942 god.

Izveštaj o izvršenim
akcijama za vreme od
1—8 marta 1942 godine
dostavlja

ŠTABU PARTIZANSKOG ODREDA ZA

BANIJU

U noći između 28. 2.—1. 3. ove godine izvršeno je rušenje železničkog mosta na reci Maji sa dinomitnim eksplozivom. Za ovo rušenje upotrebljeno je 200 kg dinamita. Za rušenje drvenog mosta na istoj reci bio je pripremljen jedan vod sa potrebnim alatom. Najpre je miniran železnički most, a posle se je pristupilo rušenju drvenog mosta, ali ovo rušenje nije dovršeno usled otvaranja neprijateljske vatre iza eksplozije železnog mosta.

Privlačenje do ovog mesta izvedeno je kroz selo Joševicu, u kom je bilo postavljeno osiguranje od II čete da zaštititi prolaz I čete i rušilačkog voda. Prva četa osigurala je prilaz od Gline i Maje prema mostu. Miniranje je izvršeno u roku od 15 minuta. Most je potpunoma uništen, te je tako saobraćaj prekinut za duže vreme. Rušenju drvenog mosta (Vučanov most) pristupilo se je odmah po eksploziji železnog mosta, srušena je ograda a nekoliko podnica se je tek počelo dizati, u tom času je neprijatelj otvorio vatru u pravcu mosta iz Maje, a neko vreme docnije i iz Gline. Dalje rušenje je prekinuto i naređeno povlačenje. Za vreme povlačenja vatra je bila sve jača i jača. Iz Gline bacane su mine prema šumi Pogledić i selu Joševici. Puškaranje je trajalo od Gline—Maje—Vlahovića skoro do dana. Povlačenje je izvršeno u redu i bez žrtava. Za vreme rušenja mosta I vod II čete demonstrirao je iz D. Selišta napad na Glinu bacivši nekoliko zrna iz topa¹ na Glinu, na pretstražu Pogledić. Dva dana po završenoj akciji ustanovljeno je da je bila komisija na mostu, te da je ustanovila da je za popravku potrebno 3 meseca. Ujedno je nađeno nešto eksploziva razbacanog oko mosta, koji nije eksplodirao. Uz to izviđanje pomenuta komisija je izjavila da će pokušati tražiti neke potrebne tračveze, koje se sada nalaze u Slavonskom Brodu iz ranijeg vremena, da se dopreme ovamo i da se počne sa opravkom mosta. Prolaz kroz Joševicu politički je potpunoma uspeo, jer su hrvatski seljaci neposredno videli postupak partizana prema njima, koji je bio drugarski, te tako su razbijena sva podmetanja neprijatelja 0 partizanima pri ulazu u hrvatska sela.

Dana 4 marta 1942 godine izvršen je za vreme noći upad u Skelu u cilju razoružanja ustaša. Raspored za napad je bio ovakav:

Prva četa osigurava prilaz iz Gline i Gređana i poseda položaj sa leve strane reke Buzete više mlina sa dva voda i puškomitraljezom, od kojih vodova odvaja dve desetine sa zadatkom da brane pristup na samu reku Glinu, i to jedna desetina niže sela nizvodno od mlina, a druga uvrh sela. Druga četa nastupa pravcem od brda i Prvi vod upada te opkoljava prvu kuću, za koju se je verovalo da drži stražu. Drugi vod iste čete upada usred sela i vrši brzo opkoljavanje i pretres kuća. Ovaj vod je bio pojačan puškomitraljezom i glavni mu je cilj bio da se opkole zidane kuće i štale, gde je prema podacima izgledalo da se nalazi ustaška straža jačine od 10—15 ustaša na okupu. Treći vod iste čete vrši upad na donji deo sela u kom se nalazi nekoliko ustaša u zidanim kućama. Početak napada zakazan je tačno u 2.30 časa, s tim da najbliži delovi sačekaju dok najdalji ne izvrše posedanje svog određenog položaja. Napad nije uspeo u potpunosti usled toga što je Prvi vod Druge čete bio otkriven zbog snega i nailaska psa, koji

¹ Odnosi se na banijski partizanski top koji je pravljen u radionici Banijskog NOP odreda u selu Dangubi.

je lajanjem svratio pažnju straže, a za koju se nije tačno znalo gde se nalazi. Stražar je potrčao u selo i digao uzbunu, nakon čega je data uzbuna i zvonom u crkvi. Nakon toga je neprijatelj odmah otvorio pušчанu vatru. Dalje posedaње položaja bilo je pod vatrom, što je omogućilo ustašama da se grupišu i posakrivaju. Nastalo je pojedinačno pretresanje kuća i u istima su se nalazile samo žene i deca, dok su svi muškarci bili utekli i posakrivali se. Borba je trajala do 5 sati, kada je naredeno povlačenje zbog besciljnog daljnjeg rada. Nakon kraćeg vremena primećena je vatra iz puščaka od ceste Gređani—Topusko, to su verovatno bile ustaše, kojima je uspelo uteći preko vode čamcem ili plivanjem. Zaseda uz samu vodu Glinu nije bila efikasna usled velike dužine sela (oko 2 km) i blizine ceste od Gređana, od kuda je otvorena vatra, a prostor je bio brisan i nemoguć za povlačenje.

Glavni razlozi neuspeha bili su: Prvo, podaci o jačini neprijatelja, smeštaju i stražama te njegovim verovatnim zasedama potpunoma su nedostajali. Dalje, nije bilo tačnih podataka o smeštaju čamaca na vodi Glini, njihovom broju i rasporedu. Kako izgleda, bilo je više čamaca spremljenih za prebacivanje preko vode i kod njih je bila postavljena straža.

Drugo, slaba veza usled neslanja izveštaja, pa je svaka grupa radila na svoju ruku, ne znajući šta su drugi učinili.

Treće, oklevanje za brzi upad u selo, kad je neprijatelj već otvorio vatru; to mu je dalo vremena da se pribere i zauzme zgodna mesta za odbranu. Usto su nedostajali dobri vodiči za određena mesta. Oko polovice sela je pretreseno i tom prilikom je nađeno oružje, i to: 2 duplonke, 1 štuc sa nešto municije, uhvaćen jedan ustaša sa karabinom i sa 60 puščanih metaka. U kućama su nađene 3 bombe.

Četvrto, sam plan napada bio je izrađen na brzinu i skoro bez ikakvih podataka, a ovo je bilo usled ubrzanja operacija. Kad se uzme u obzir da operacije u nastanjenim mestima dolaze u red najtežih, jasno je da zbog nepoznavanja tačnih prilika ne može da se očekuje uspeh. Ubrzanje operacija bilo je stavljeno iznad izviđanja i prikupljanja podataka, što je osnovni razlog za neuspeh.

U ovoj operaciji naše žrtve su bile sledeće: drug Mile Drezga iz M. Poljana teško je ranjen, te je u putu umro od silnog gubitka krvi. Poginuo je vodič iz Selišta kada je prenosio izveštaj. Tri druga su ranjena, od kojih jedan teže. Sa vojnog gledišta ova operacija je potpuno neuspela.

Politički, upad u Skelu uspeo je u potpunosti, jer je to bilo prvi put da partizani ulaze u hrvatsko selo i, kako se saznaje, ovo je izazvalo dobar utisak u svim okolnim selima. Pri ulasku partizana u kuće pune žena i dece nastajao je vrisak i dreka. Partizani su ih umirivali govoreći im da traže samo oružje, a da se nikome ništa neće dogoditi, te su ih tako umirili. Njihovim ispi-

tivanjem ustanovljeno je da su im ustaše stalno govorile da smo mi četnici koji kopamo oči, sečemo noseve i činimo ostala zverstva, te [su] se zbog toga bili u tolikoj meri uplašili, ali kada im je objašnjeno ko smo i zašto se borimo, nastao je mir. Komandir II čete² uzimao je decu sebi u ruke govoreći im da se ne boje, gladeći ih po glavi, delio im novac, što je na sve unutra mnogo delovalo. Jedan drug Hrvat pitao ih je kako im je sad, na što su mu odgovorili da je strašno; on je na to rekao neka vide kako to izgleda, a šta misle kako je već 10 meseci Srbima i njihovoj deci kad ustaše upadaju i stvarno kolju i čine ostala zverstva,« dok se međutim njima ništa ne događa. O svim ovim pojedinostima priča se naokolo po selu. Dakle, politički ova akcija odjeknula je najpovoljnije po hrvatskim selima.

Posle ove akcije održana je kritika rada po četama, te je tom prilikom izvršena reorganizacija II čete. Svi oni slabiji i sa slabim naoružanjem prebačeni su drugu Terziću za formiranje IV čete, a on će od ovih izabrati sve sposobne, a ostale će otpustiti. Iz ove čete prebačeno je njih 40, jer je bila suviše glomazna.

IV četa biće za koji dan formirana, u kojoj će biti jedan pionirski i minerski vod, te vod za vezu, a ostali će biti pogranična straža raspoređena po vodovima.

Dalje akcije mislimo preduzeti u Prekoj, Bučevcima, uništavanjem voza koji je zatečen u Glini usled rušenja mosta, a koji sada saobraća Topusko—Glina—Joševica i obratno.

Prilaže se skica o operacijama u Skeli, rušenju mosta na vodi Maji, te sadašnjem saobraćaju. — Izveštaj III čete o akcijama u Vrnograču sa skicom⁵.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
otsutan

Za komandanta
operativni oficir
Ćiro Madžarac⁴

⁵ Ilija Tarabić

³ Redakcija nije pronašla ove priloge.

⁴ Predratni član KPJ, kasnije član Okružnog komiteta KPH za Baniju, umro 1948 godine.

BR. 88

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 8 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O JAČINI I STANJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA
NA PODRUČJU ODREDA**

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD.-OSLOB. PARTIZ. ODREDA

Br. 107/42
Dne 8 marta 1942 g.

KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE

Informativni izvještaj.

Prema informacijama dobivenim iz sigurnih izvora, neprijateljske snage na našem teritoriju nalaze se u slijedećoj jačini: Bribir 150, Novi 3.000, Selce 3.000, Crikvenica 5.000, Tribalj 600, Drivenik 100, Grižane 100, Lič 150, Fužine 200, Vrata 250, Delnice 3.000 Talijana, 120 ustaša i 100 domobrana, Mrkopalj 150 Talijana i 6 žandara, Ravna Gora 80 domobranaca, Srp. Moravice 350 Talijana, i to sve mladići od 21 do 22 godine, naoružani sa 2 puško-mitraljeza, u Gomirju oko 150 Talijana, svi iznad 40 godina. Broj Talijana u Senju je vrlo različit i kreće se iznad 5.000. Dok se u Sušaku nalaze pokretne motorizirane trupe u jačini od 1.000 do 2.000. Na Škrljevu ima ih oko 120. O Hreljinu, Bakru, Kraljevici nemamo tačne podatke, ali svakako njihov je broj iznad 1.000. U Brinju 700 Talijana, Prokikama 120 Talijana, Žutoj Lokvi oko 100. U Križpolju nalazi se oko 20 domobranaca i ustaša. U Jezeranama 90 domobranaca i oko 30 žandara. U Modrušu oko 80 naoružanih seljaka i žandara. U Ogulinu brojno stanje neprijatelja varira od 500 do 1.000. U Ledenicama nalazi se 120 Talijana, u Krivom Putu oko 50 do 60 naoružanih seljaka i žandara. Prema informacijama dosta sigurnim, u Krivom Putu nalaze se veće količine oružja, kod samih seljaka, koje drže sakriveno, jer u samom mjestu i okolini, kako doznajemo, bila je razoružana jedna jugoslavenska, divizija. Jasna stvar, veliki dio tog oružja vraćen je vlastima, ali se može računati još uvijek da tamo postoji mnogo sakrivenog oružja.

Prema sigurnim informacijama saznajemo (informacije dolaze iz jednog talijanskog štaba) da je II Armata dobila naređenje za čišćenje šuma obalskog pojasa počevši od 26. II. 1942 g. Iz tih razloga zabranjeno je odsustvo talijanskim vojnicima te armije. Sam komandant II Armate Ambrosio imenovan je za šefa tali-

janskog generalštaba, kao nagradu za uspješno priključenje Dalmacije Italiji. U cilju čišćenja šume talijanska vojska ima naređenje da se otsiječe primorski pojas od Korduna i Like.

U svim primorskim gradovima talijanske vojne vlasti poduzele su najenergičnije mjere za učvršćivanje i odbranu gradova, tako da Crikvenica, Selce, Novi, Senj, Hrčljini i mnoga druga mjesta ubrzano ograđuju žicama, dok sam Senj na mnogo mjesta zaštićen je već zidovima i svakim danom poduzimaju sve veće mjere za izgradnju zidova. Isto tako i talijanska komanda u Senju ogradila se debelim zidom. Ovih dana talijanska vojska dovukla je nova 4 topa u Novi u cilju odbrane iz šume. 2 od njih instalirala je u tvrđavi kod Ledence, a njihove cijevi okrenute su u planinu. U anektiranom dijelu Hrvatskog Primorja Talijani daju mnogo veću aprovizaciju stanovništvu nego što je ima stanovništvo u neanektiranom dijelu. Tim bi htjeli da kod hrvatske mase u neanektiranom dijelu stvore psihozu aneksije. Čak šta više svim silama sabotiraju redovno davanje aprovizacije u neanektiranoj zoni. Prema informacijama koje su nam date iz Primorja, u pojedinim mjestima dolazilo je do zahtjeva aneksije samo iz razloga da bi dobili što veću aprovizaciju. Međutim nije to nikakva masovna pojava i nema tako ozbiljan karakter nego govori samo o mjerama koje poduzimaju talijanske vlasti u cilju aneksije ostalih dijelova. U talijanskoj vojsci u primorskim mjestima osjeća se znatna demoralizacija, tako da nekoliko puta prilikom njihovog pokušaja polaska u šumu iz Bribira plakali su i svaki put su se vratili a da do šume nijesu ni došli. Naši partizani uspostavili su veze sa nekim vojnicima talijanske posade u Bribiru i u Fužinama. Štab Drugog bataljona stoji s njima u dopisivanju (prilažemo vam ta pisma)¹. Mi smo uputili kritiku Štabu bataljona da njihova pisma moraju biti vođena na bazi iskorištavanja te veze sa talijanskom posadom i da ih trebaju pozvati da prelaze u šumu, što su i učinili. Jedan talijanski vojnik iz Prokika poslao nam je svoju sliku sa porukom da se pokaže svima partizanima da bi ga poznali i da ne pucaju na njega, jer on neće pucati na partizane. Ta slika nalazi se u našem Štabu. Saznajemo od talijanskih zarobljenika da postoje česte svađe u kuhinjama o tome tko će se predati a tko neće u slučaju ako ih partizani napadnu. Isto tako uspostavljene su veze sa ponekim ljudima iz domobranske posade u Delnicama i Krivom Putu. Tako delnička domobranska posada odbila je da izvrši naređenje koje je primila prije mjesec dana da trebaju napasti primorske partizane. Iza toga odbijanja naređenja sazvani su svi domobranci u kasarnu gdje im je dato svečano obećanje da ih se neće nikuda slati, samo da ostaju mirni i na svom mjestu. Prije mjesec dana ustaše u Delnicama uhvatili su tri mla-

¹ Ova pisma nisu sačuvana.

dića i ubili ih poslije dugog mučenja. Kod naroda je to izazvalo strašnu reakciju, te se počeo skupljati na ulicama u znak protesta. Kad su to vidjeli Talijani, da bi se prikazali kao »prijatelji naroda«, tražili su pretres ustaškog stana, našto su ustaše odgovorili da su oni prva vlast a okupator druga. I konačno je došlo do pretresa i lješevi ubijenih nađeni su u ustaškom stanu. Na to se masa počela ponovno skupljati pred ustaškim stanom u znak protesta, koju su karabinjeri rastjerali. Tom prilikom izdato je naređenje od talijanskih vlasti da se poslije 8 sati ne pušta nikoga u kuću.

Posljednjih dana došlo je do hapšenja do 20 naših omladinaca u Senju. Izgleda da su već neki od njih pušteni na slobodu. Talijanske i ustaške vlasti u Ogulinu pozvale su sve državne namještenike Srbe natrag u službu, odnosno da prime zaostalu mirovinu, koja im je bila oduzeta. U istom oglasu se naglašuje da se interesenti mogu obratiti i na Comando presidio militare- u Ogulinu.-U prilogu vam šaljem prepis oglasa³.

Posljednjih dana opaža se veliko prebacivanje neprijateljskih snaga iz Senja za Liku, a isto tako, prema obavještenjima iz Primorja, iz Like stižu svakim danom kamioni sa ranjenicima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Mijo Vuletić⁴

(M. P.)

Komandant
Veljko Kovačević

⁵ Komanda garnizona

³ Redakcija nije pronašla ovaj oglas.

⁴ Ivo Vejevoda

BR. 89

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 8 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA U SIJEČNJU, VELJAČI
I POČETKU OŽUJKA

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD.-OSLOB. PARTIZ. ODREDA

Br. 108/42

Dne 8 marta 1942 g.

KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE
OPERATIVNI IZVJEŠTAJ PRIM.-GORAN. PARTIZ.
ODREDA BR. 6

BORBE I AKCIJE I BATALJONA »MARKA TRBOVICA«

Zauzimanje Jasenka

Štab Odreda stavio je sebi za zadatak razoružati domobransku posadu u Jasenku i osloboditi to mjesto od neprijateljskih snaga, pošto ono ima važan strateški položaj kao pretstraža Ogulina, a pad Jasenka dovodi do oslobođenja čitavog niza sela, i to: Jasenka, Vrela, Ponorca, Potoka i drugih sela do Ogulina, te na taj način naš oslobođeni teritorij udvostručava se. Za izvođenje toga zadatka prišlo se potpunoj blokadi samoga mjesta. Tako da za cijeli mjesec dana jasenačka posada nije imala nikakove veze sa višom komandom. Sva pisma i vijesti koje su slane dolazile su u naše ruke. Iz dana u dan nastajala je sve veća demoralizacija i glad u samoj posadi. Svi njihovi pokušaji da dođu u vezu bili su bezuspješni. Ali kako se u samoj posadi nalazilo 18 žandara i ustaša, to smo uvijek računali na otpor koji nam mogu dati u slučaju napada. Zato smo prišli izvođenju akcije na taj način što je prvo trebalo likvidirati opasne tipove a onda razoružali posadu. Obruč naše blokade Jasenka stalno se je sužavao tako da su najzad partizani zaposjeli kuće oko same posade u cilju hvatanja jednog po jednog žandara i što jače demoralizacije posade. Tako je dana 12. I. 1942 g. jedna naša jurišna patrola uhvatila u samom Jasenku poznatog žandara i ustašu Janka i strijeljala ga. Tom prilikom poginuo je jedan naš drug, rezervni partizan iz Jasenka. Poslije toga u samoj posadi nastaje sve veća demoralizacija i pokušavaju sa tri kurira da bi dobili vezu i pomoć iz Ogulina. Međutim sva trojica bila su uhapšena od naših jedinica i strijeljana. 19. I, znajući da u kasarni posade nema nijedne cigarete, mi smo pustili glas da su došle veće količine duhana i da se prodaju u jednoj kući u Jasenku, a kod same

kuće čekali su naši partizani na vojnike koji dolaze da kupe duhan. Tim načinom uspjelo se uhvatiti šest žandara i svih šest je strijeljano i dva domobranca koja su kasnije puštena na slobodu. Istoga dana uhvaćen je i posilni komandira jasenačke posade, koji je bio poslan da nosi ručak svome komandiru. To je već bio zadnji dan pred napad i toga dana prelaze na našu stranu dva žandara s kojima smo imali i prije vezu i jedan domobranac. U kasarni je nastala prava demoralizacija i svade sa komandirima, da li će se predati ili ne. Demoralizaciju je još više pojačalo kad su naše jedinice došle do same kasarne i uzele im dvije vreće kruha koje su bili pripremili za svakodnevnu prehranu. Poslije tako stvorene situacije trebalo je izvršiti napad i on je izvršen 21. I u 7 sati ujutro. Poslije prve naše vatre i poziva domobranaca na predaju izašli su iz kasarne i vojnici i oficiri sa rukama u vis i predali se. Tom prilikom zarobljeno je 52 domobranca, 2 oficira i 18 žandara, što ubijenih, što zarobljenih. A zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, 70 pušaka, 6 pištolja, 14.000 metaka, 20 bombi i cijela ratna sprema za dva čovjeka. Pored toga je zaplijenjeno veća količina hrane, čebadi i 5 bicikla. Svih strijeljanih bilo je 13, i to 11 žandara i 2 domobranca koji su bili poznati kao neprijatelji. 4 žandara i 1 domobranac ostali su da se bore na našoj strani. Svi ostali bili su pušteni i poslani svojim kućama.

Treba napomenuti, da i pored temperature od —30 i dosta teških uslova blokade, partizani su se držali vrlo dobro. Izvođenjem akcija rukovodio je komandant Odreda uz pomoć komandanta I bataljona¹ i operativnog oficira². Istoga dana naši partizani izvršili su svečanu manifestaciju kroz oslobođeno mjesto zajedno sa pučanstvom, a 21. cijela povorka otišla je na grobove strijeljanih drugova od okupatora. Oslobođenje Jasenka primilo se sa velikim oduševljenjem od cjelokupnog pučanstva. Odmah su uzete mjere odbrane u slučaju da bi neprijatelj navalio da ponovno zauzme mjesto, tako da je spaljena žandarmerijska stanica, škola i šumska uprava. A rezervni partizani prekopali su na više mjesta cestu Jasenak—Ogulin.

Odmah poslije zauzimanja mjesta jedan dio naših partizanskih jedinica preseljen je bliže Ogulinu i 25. I već su naši partizani spustili se u selo Salopeki i ubili su jednog ustašu. 26. I prešao je na našu stranu jedan domobranac iz Jezerana koji je služio vojsku u Otočcu, koji nam je poslužio vrlo dobro radi uspostave veza sa hrvatskim pučanstvom iz okolnih mjesta. Istoga dana na našu je stranu prešao jedan talijanski vojnik sa potpunom ratnom spremom. Jedna naša patrola, koja je bila poslana kao pratnja komandantu i komesaru P. G. P. O. do Glavnog štaba, sudjelovala je u borbama u Dabru i pokazala vrlo dobro držanje. U toj borbi 3 naša

¹ Savo Vukelić

* Gojko Trbović

partizana bila su potpuno opkoljena u podrumu jedne kuće, a istima je bilo nestalo municije, tako da mitraljezac imao je svega 25 komada metaka. Situacija je bila bezizlazna. Mitraljezac i njegov pomoćnik pozvali su ustaše dižući ruke u vis, govoreći da se predaju, a kad se je skupilo ispred njih 20 ustaša, mitraljezac Zrnić^s opalio je svoj posljednji šaržer i pobio ih svih, i na taj način uspjelo mu se je probiti i spasiti glavu. Istina, prebacivanjem preko otvorenog prostora nije mu uspjelo spasiti puškomitraljez, nego ga je izgubio. U toj borbi poginuo je drug Ivica Sertić.

28. I strijeljan je odbjegli partizan Grga Krmpotić, koji je počeo raditi protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta.

29. I razoružana je žandarmerijska stanica u Alanu. Tom prilikom su zarobljena 2 žandara i 17 domaćih rezervista, koji su bili naoružani i živjeli kod svojih kuća. Tom prilikom je bilo zarobljeno 19 karabina, 2 pištolja, 3 bombe, 160 metaka, 10 kg dinamita, 13 koluta korde i druge razne odjevne spreme, U borbi su ranjena 2 žandara od kojih je jedan poslije kraćeg vremena umro, dok su svi drugi zarobljeni poslije kratkog vremena bili pušteni na slobodu. Akcija je naišla na vrlo dobar prijem u cijelom Hrvatskom Primorju. Međutim posmatrano sa vojničkog gledišta, akcija ne zadovoljava. Cilj akcije bio je istovremeno razoružati i Alan i Krivi Put, ali drugovi koji su vodili akciju, ne raspolažući sa dosta jakim snagama, premda su imali od kuda njih da uzmu, prišli su samo razoružanju Alana, ali već kad su prišli razoružanju Alana, trebalo je uspostaviti jednu jaču zasjedu na cesti Alan—Krivi Put, tako kada bi došla eventualna pomoć iz Krivog Puta, da bi je mogli uništiti. Zaista to se i desilo, pomoć je krenula ali zasjede nije bilo. Drugi nedostatak je što su partizani odmah napustili oslobođeno mjesto ne ukazujući i ne objašnjavajući stanovništvu dovoljno ciljeve i karakter naše borbe. Akcijom je rukovodio drug operativni oficir štaba I bataljona Gojko Trbović. Držanje partizana bilo je vrlo dobro, ali rukovođenje akcijom nije bilo dobro.

31. I poslato je jedno odjeljenje partizana sa ciljem da unište posadu koja čuva most između Gomirja i Ljubošine. Ista akcija nije uspjela, s razloga što je zatajilo 95% od cjelokupnog naoružanja. Komandir voda opravdava zataju oružja velikom hladnoćom, ali izgleda da je osnovni uzrok nepravilno podmazivanje oružja, tj. da je bilo mnogo premazano i pod jako niskom temperaturom moralo se je smrznuti.

5. II poslato je jedno odjeljenje 2. čete u zasjedu između Lednica i Batera, pošto se tuda češće puta primjećivalo kretanje žandarmerijskih patrola. Zaista došlo je do borbe, u kojoj su poginula 2 žandara, 4 zarobljena i 3 su pobjegla. Zaplijenjeno je 6 pušaka i ostala sprema za 6 ljudi.

³ Mile Zrnić

6. II poslije duže istrage u Jasenku, bilo je uhapšeno 6 ljudi, među njima i dva aktivna partizana koji su izvršili sramnu krađu nad imovinom dvaju Hrvata, Zdunić Ivana i Slivke Đure. Oba aktivna partizana bila su strijeljana, dok 3 seljaka osuđena su neograničeno na zatvor, a jedan je pušten na slobodu.

Saglasno operativnom planu, donesenom na sjednici G. Š. H. 0 akcijama koje treba razviti u okolici Ogulina i Gomirja, naša jedna grupa partizana dočekala je u zasjedi 11 domobranaca u blizini Gomirja, iste razoružala, zaplijenila 11 pušaka i drugu spremu za 11 ljudi. Akcija je izvedena 19. II pod rukovodstvom komandira Gomirskog voda⁴. Svi domobranci bili su pušteni na slobodu.

Bazirajući se na odluci, koju je donijelo savjetovanje G. Š. H. 1 naša konferencija Primorsko-goranskog partizanskog odreda, izvršeno je izvjesno pregrupiranje i koncentriranje naših snaga u cilju izvođenja akcija koje su donesene operativnim planom, na tim konferencijama. Tako da je iz Drugoga bataljona prebačeno na teritorij Drežnice i Brinja 20 partizana sa 2 puškomitraljeza, a isto tako iz 2. ledeničke čete prebačeno je oko 45 boraca. Sve to ima za cilj izvođenje većih akcija na teritoriju Brinja i okolnih mjesta saglasno zaključcima konferencija. Tako 21. II dat je zadatak našim jedinicama da razbiju vodovod koji se nalazi u Lučanima jedan i pol kilometar od Brinja u cilju izazivanja Talijana u našu zasjedu koja ih je čekala na mjestu gdje je i sam vodovod bio razrušen. Očekujući veći broj neprijateljskih snaga, stavili smo zasjedu od 80 ljudi naoružanu sa 5 puškomitraljeza i puškama. S obzirom da je to bila velika daljina izvođenje akcije zahtijevalo je dobru organizaciju i sve pomoćne mjere. Svaki partizan bio je snabdjeven sa plahtom, krpljama, sa obučom za veliku studen i slično. Isto tako sanitarska služba pravilno je funkcionirala. Bila su dva para nosiljki, a i sam bataljonski liječnik nalazio se na licu mjesta za previjanje ranjenika. Oko 2 sata poslije podne, došli su Talijani zajedno sa ustašama da popravljaju vodovod i ušli u našu zasjedu. Sam njihov ulazak u zasjedu bio je vrlo oprezan i u svojoj pozadini ostavili su zaštitnicu. Došlo je do borbe, i odmah je na mjestu palo 12 ustaša i 10 Talijana, među njima i jedan oficir, dok mi smo imali jednog mrtvog, 2 teže i 2 lakše ranjena. Da je došlo do tih žrtava sa naše strane glavnu odgovornost snosi komesar 1. čete i vodnik jednog voda 1. čete⁵ koji nisu ispunili zadatak skidanja oružja s mrtvih u onom momentu kada im je dato naređenje, nego tek poslije pola sata. Za to vrijeme talijanska zaštitnica pucala je iz kuća po našoj zasjedi. Inače da su oni prihvatili naređenje cijela akcija bila bi gotova za jednu minutu.

⁴ Bogdan Jančić, ubijen 1942 god. od četnički nastrojenih elemenata koji su se nalazili u njegovom vodu, a poslije toga prebjegli Talijanima (vidi objašnjenje br. 6).

⁵ Đuro Lončar, kasnije, kao četnik, pobjegao u inozemstvo.

Obojica su degradirana i poslani kao obični partizani u svoju četu. Tom prilikom palo je u naše ruke 2 puškomitraljeza (jedan talijanski), 1.200 metaka, 8 pušaka, 1 pištolj. Akcijom je rukovodio komandant Odreda uz pomoć operativnog oficira druga Gojka.

4. III poslate su naše jače partizanske snage u cilju dočekivanja Talijana na cesti Brinja—Senj, pošto nam je poznato da se oni ovuda kreću dnevno kamionima. Zadatak je bio dočekati kamion ili neko drugo vozilo, napasti ga iz jedne slabije zasjeđe, a druge dvije pobočne zasjeđe trebale su dočekati eventualnu pomoć koja bi došla iz Brinja i Prokika. Zasjeđa nije uspjela radi njene slabe organizacije i nekonspirativnosti u njenom izvođenju, tako da je ista bila otkrivena od civila-prolaznika, prijavljena talijanskoj komandi koja je poduzela sve mjere da do sukoba ne dođe. Zasjeđa se povukla bez ikakvog rezultata. Poslije toga došlo je do artiljerijskog bombardiranja kote po kojoj su se prije toga povlačili partizani kao i do bombardiranja sela Vodoteč i okolice, bez ikakvih materijalnih i ljudskih žrtava. Držanje stanovništva bilo je za to vrijeme vrlo dobro.

Prema zadaći koju je dobio naš Odred na konferenciji da se treba širiti oslobođeni teritorij u jugoistočnom pravcu u hrvatske krajeve, otpočele su operacije oko zaokružavanja i uznemiravanja Jezerana i Stajnice u cilju njihovog zauzimanja, kao i politička priprema za te operacije. Kao prva mjera bile su permanentne zasjeđe na Kapeli koje su kroz 8 dana uspjele prekinuti svaki saobraćaj neprijateljskih snaga i njegovog snabdijevanja. Posljednjih je dana iz vojničkih razloga obustavljen i svaki promet civila. Kako su zasjeđe vezale odviše neracionalno naše snage prešli smo na periodične zasjeđe kao i na daljnje operacije opkoljavanja Jezerana. Tako je 6. III prekinuta telefonska linija Jezerane—Brinja u duljini od 1 i pol kilometra i srušeno 40 telefonskih stupova. Istovremeno bilo je pušteno nekoliko rafala iz mitraljeza na grad sa ciljem demoralizacije posade, na koje nije bilo nikakvog odgovora. Kao daljnja akcija predviđeno je razoružanje posade u Stajnici, i likvidiranje nekolicine ustaša. Iz Jezerana su, prema vijestima, pobjegli ustaše i to Kolić i Salopek, na koje smo naročito ukazivali u našim letacima, nadalje brinjski i jezeranski pop, koji su otišli navodno u Ogulin (za vrijeme dolaska Kvaternika u Ogulin) i u Zagreb da traže pomoć za svoj kraj. Sada konkretno nalazimo se u stanju pripreme i koncentracije za izvođenje napada na Jezerane.

U svim gore navedenim slučajevima pokazala se nedovoljna spremnost komandnog sastava I bataljona da može samostalno da rukovodi većim akcijama svoga Bataljona, te da mu je nužna naša pomoć.

Dne 2. III, 3. četa I bataljona otišla je da izvrši neke akcije u S. Moravicama. Zarobili su dvojicu talijanskih vojnika u selu

na šetnji, zaplijenili 2 revolvera, dalje zaplijenili su 120 kom. suhog mesa, ustaško vlasništvo, i likvidirali dvojicu ustaša.

Čitava akcija bila je slabo organizirana, nepotrebno je bilo slati čitavu četvu na dugačak i teški put, tako da je došlo do istupa nediscipline i demoralizacije među partizanima. Do toga je također došlo, jer je u akciji sudjelovala i grupa četnički nastrojena, koja je izrabila sve teškoće kako bi otežala rad komandi čete. Došlo je do bacanja zaplijenjenog mesa, otvorenog otkazivanja poslušnosti, do izvikivanja kralju Petru II i hvaljenja junaštva četnika. (Vidi поближе obav. izvještaj).⁶

Talijanski vojnici su dopraćeni u štab Odreda i zarobljeni.

Dne 3. III zarobljen je u Gomirju jedan talijanski vojnik sa spremom. Isti je izjavio da se ne želi vratiti u svoju komandu iz straha pred represalijama i da je spreman stupiti u borbu protiv fašista. Okupatorske snage su poslije toga blokirale Gomirje.

Borbe i akcije II bataljona »Matije Gubca«.

Situacija II bataljona mnogo je teža nego što je situacija I bataljona. Čak ako bi se mjerila borbenost njihova, onda bismo mogli reći da ne zaostaju iza I bataljona, nego čak možda da su i borbeniji, ali njihove prilike nisu im dozvolile još do danas da razviju borbenost svojih jedinica bar u onolikoj mjeri kolika je u I bataljonu. Njihov geografski položaj je vrlo težak, i to su naše jedinice koje su morale provesti cijelu zimu u šumi u najvećem snijegu, to nije slučaj kod I bataljona. Zatim nalaze se u uskom prostoru između vrlo jakih neprijateljskih snaga, što se najbolje vidi iz našeg informativnog izvještaja. Konkretno sada smo se uvjerali na terenu, da i pored velikih teškoća tehničkih za izvođenje jedne veće akcije, postoji još jedna druga vrlo ozbiljna teškoća, a to je prehrana. Kod njih ne samo da nema kruha, nego nema ni krompira u dovoljnim količinama. I za jednu akciju koja bi uzimala vrijeme od jednog do dva dana treba je pripremati više dana da bi se na neki način obezbijedilo hrane za jedan do dva obroka. Njihove dosadanje akcije usmjeravale su se na prugu, ali dolazak do same pruge vrlo je težak, s jedne strane radi velike udaljenosti, i s druge strane radi velikog snijega. Ali ipak njima je uspjevalo sve do sada da izvode veći broj tih akcija, pa iako im nije uspjelo da ukoče potpuno saobraćaj. Tako 12. I izvršena je akcija na pruzi Plaše—Meja, lokomotiva je bila razbijena i nekoliko vagona izbačeno iz tračnica i oštećeno, te je izazvalo zastoje prometa oko 16 sati. 15. I isto tako izvršena je akcija na pruzi Drivenik—Zlobin gdje je uništena 1 lokomotiva i nekoliko vagona. Promet je bio zaustavljen nekoliko sati. Toga dana partizani su likvidirali jednog poznatog narodnog izdajicu Kalifa-

⁶ Ovaj izvještaj nije sačuvan, a odnosi se na rad četničkih elemenata koji su kasnije ubili komandira i političkog komesara Gomirske čete, pa prešli Talijanima.

tić Slavka u Bribiru. Isto tako zaplijenili su imovinu jednog narodnog izdajice, a 18. I stavljen je pakleni stroj na pruzi Fužine—Lič. Lokomotiva i nekoliko vagona bili su oštećeni i promet je bio zaustavljen 14 sati.

19. I jedna žandarmerijska patrola u jačini od 50 ljudi krenula je kroz šumu u namjeri da rastjera partizane. Ona je bila vođena od poznatog ustaškog zločinca narednika Smolčića. Naši partizani bili su obaviješteni o dolasku njihovom i postavili im zasjedu, i to visoko u šumi. Došlo je do borbe u kojoj je poginulo 14 žandara, među njima i zloglasni Smolčić. 16 žandara je zarobljeno, dok su 4 ranjena. Zaplijenjeno je 25 pušaka, 1 puško-mitraljez, druga ratna i odjevna sprema za 30 ljudi. Ovom akcijom rukovodio je drug komandant bataljona⁷. Držanje partizana bilo je na zavidnoj visini, i ta akcija izazvala je dobar odjek u cijelom Primorju i Gorskom Kotaru.

Istoga dana izvršena je akcija na pruzi Fužine—Zlobin. Uništena je lokomotiva i promet zaustavljen oko 16 sati.

26. II izvršena je akcija na visoki električni napon između Bribira i Novoga. Visoki električni napon bio je spojen sa telefonskim vodom. Efekat ove akcije još do danas nije poznat⁸. Istoga dana izvršena je akcija na pruzi između Vrata i Belog Sela, na pakleni stroj naletila je dizalica koja je trebala da izvuče izglažanu lokomotivu kod Drivenika. Drugi učinak akcije nepoznat.

Tih istih dana kastavski logor bio je napadnut od strane Talijana. Tom prilikom poginula su 4 druga, među njima i komandir". Napad koji su Talijani izvršili cio je sastavljen od 5 četa. Svaka četa po 200 ljudi. Poslije toga napada drugovi iz kastavskog logora pripojeni su sušačkom logoru. Drugovi iz II bataljona pravili su više pokušaja posljednjih dana da bi navukli na sebe neprijateljske snage koje bi dočekali u zasjedama, ali nažalost oni se nisu usudili da krenu. I na kraju su prešli na provokaciju vatrom, ali ni to nije pomagalo. Stvarnost je to da Talijani neće lako da se kreću iz svojih utvrđenih položaja.

4. III, saglasno zadacima koje su dobili od našega Štaba, trebalo je izvršiti napad na magazin eksploziva koji se nalazi kod Triblja. Akcija bi jedino bila uspješna ako bi se izvršila, a da ne, dođe do vatre. Jer ako bi došlo do vatre, drugovi partizani nemaju nikakve otpunice i ne bi mogli izbjeći mitraljeskoj vatri posade iz Triblja koja je u jačini od 700, a udaljena od magazina svega 300 m. Napravljen je pokušaj ali neuspio, jer je odmah došlo do pucanja i naši su se morali brzo povući.

Jedinice Druge čete I bataljona 4. o. mj. zaposjele su ponovno Alan sa ciljem da se održi u rukama i da bi isprovocirali nepri-

⁷ Narodni heroj Nikola Car

⁸ Oštećena je linija i prekinute telefonske veze na obje strane.

• Tada komandir nije poginuo nego vodnik Anton Marčelja.

jateljske snage koje se nalaze u Krivom Putu, i u isto vrijeme da bi politički pripremili napadaj na Krivi Put. Naročito je važno naglasiti da u cijelom Primorju vrlo je malo takovih objekata na koje bismo mogli voditi uspješno akciju. Mi smo imali plan izvođenja što češćih akcija na cesti između Novoga i Senja i uvjerali smo se na samom terenu da su te akcije skoro nemoguće sve dotle dok u zaleđu ostaju neprijateljske snage u Krivom Putu i u Ledenicama. S druge strane sama konfiguracija zemljišta i prilaz cesti skoro je nemoguć a da ne bude opažen i od stanovništva i od Talijana. Mi smo dali u zadatak II bataljonu da izvodi češće, takoreći svakodnevno akcije na patrolu talijanske koje se kreću dužinom željezničke pruge.

U vezi sa zaključcima konferencije G. Š. H. poduzeli smo mjere za što veću mobilizaciju partizana i izvjesnu pregrupaciju. Kao rezultat toga, osnovane su već do sada tri nove jedinice i to u Krmpotama, Zagonama i u Mrkoplju. Sušačke jedinice, koje se nalaze u dosta teškom položaju za izvođenje uspješnih akcija, biće djelimično prebacivane u druge primorske jedinice, a jedna desetina sa jednim puškomitraljezom u jednu novoosnovanu mrkopaljsku jedinicu, sa ciljem da bismo tu jedinicu što prije osnažili i osposobili za veće akcije, jer se nalaze na vrlo važnom strateškom mjestu. Tako isto novomobilizirani partizani iz Starog Laza, Ravne Gore, Mrkoplja, Zalesine, Tuka i obližnjih mjesta biće priključeni toj jedinici. Dok delnička jedinica, koja je sve do sada ostala pasivna, biće premještena na teritorij između Mrkoplja i Ravne Gore, jer to je teren dosta povoljan za akcije, a dosta prilično napučen, te se nadamo da će to imati velikoga učinka za što veću mobilizaciju i za oživljenje toga do sada dosta uspavanog kraja. Naročitu pažnju moramo pokloniti tom teritoriju, da bismo što prije organizirali jedan bataljon za Gorski Kotar. U sušačkoj jedinici ostaće ipak 20 do 25 ljudi kao centar za mobilizaciju, a naredili smo II bataljonu da se na teritorij Sušaka mora poslati neki čovjek koji će isključivo raditi na mobilizaciji novih snaga, pa ako se tamo pokažu prilike za mogućnost akcija, drugove koje smo već povukli otuda, odnosno dali naređenje, oni se mogu tamo i vratiti.

Našeg operativnog oficira druga Tomu Stričića poslali smo na teritorij Primorja sa zadatkom rada na mobilizaciji novih partizana, na mobilizaciji za proleterku brigadu i istovremeno da ispita mogućnosti izvođenja akcije na posadu u Krivom Putu.

Poduzeli smo sve mjere za što bržu organizaciju proleterke čete na našem teritoriju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Mijo Vuletić¹⁰

(M. P.)

Komandant
Veljko Kovačević

¹⁰ Ivo Vejvoda

BR. 90

**PISMO ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 9
OŽUJKA 1942 GOD. PODRUČNIM JEDINICAMA O VOJNIČKIM
I POLITIČKIM UZROCIMA NEUSPJEHA U VRNOGRACU I
ŠTURLICU**

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
9-III-42, br. 134

**KOMANDANTIMA, KOMANDIRIMA, KOMESARIMA I
PARTIZANIMA**

Posljednjih dana izvršene su operacije prema Vrnograču i Šturlicu, tj. krajevima koji su naseljeni muslimanskim stanovništvom, i te operacije su završene neuspješno sa osjetljivim gubicima, zapravo najvećim gubicima koje smo mi u svim dosadašnjim operacijama imali.

Gdje su uzroci tih neuspjeha?

Uzroci tih neuspjeha jesu dvojaki. Imaju karakter vojnički i politički.

Uzroci neuspjeha sa vojničke tačke gledišta jesu u sljedećem: nesavjesnom pripremanju operacije.

U to spada nepotpuno izviđanje nepoznatog terena. Nedovoljno organizovana veza. Neizvršavanje dobijenih zadataka. Lakomisleno približavanje samome mjestu, bez da se brižljivo ispitalo i nastojalo saznati stvarno stanje i raspoloženje dotičnih snaga u dotičnim mjestima. Obavještenja su dobivana iz jednog izvora i nisu provjeravana.

Tako da su dobijena obavještenja bila netačna i uzrokovala su sa svoje strane neuspjehe. Težište neuspjeha leži u političkoj pripremi i u odnosu partizana prema stanovništvu tih krajeva i to se odražava u sljedećem:

Među partizanima 2 čete III bat. II odreda još uvijek vlada nejasnoća pravilnog odnosa partizana prema Muslimanima i to je djelomično posljedica svjesnih namjera neprijatelja da nanese štetu narodno-oslobodilačkom pokretu, a djelomično posljedica nedovoljnog političkog rada među partizanima.

U današnjoj fazi borbe kada smo mi uspjeli osloboditi dijelove Korduna naseljene srpskim stanovništvom, da bismo mogli potpuno zaštititi srpsko stanovništvo i nanijeti što snažniji udarac fašizmu, okupatoru i njegovim plaćenicima, potrebno je boriti se iskreno i dosljedno s oružjem u ruci da postignemo u što kraće

vrijeme borbeno jedinstvo Srba i Muslimana, da odvojimo Muslimane od uticaja ustaške i okupatorske propagande, da Muslimani u nama gledaju zaista predstavnike onoga za kim oni žude, da [to] vide [u] našim postupcima i [da] našim odnosom prema Muslimanima razbijemo laž o tome da su partizani četnici, da će partizani poklati i popaliti muslimanska sela, i da greške učinjene u našem odnosu prema Muslimanima ispravimo što prije.

Zašto je svršila neuspješno operacija na Vrnograč?

Muslimani u okolici Vrnograča imaju u svojoj sredini nekoliko ogreznih ustaša i seljaci se nalaze pod njihovim uticajem, a mi među tim stanovništvom imamo još malo prijatelja i zato je šaci ustaša uspelo pokrenuti muslimanska sela protiv partizana.

Zašto je neuspjela operacija na Šturliću?

Drugovi partizani 2 čete III bat. II odreda u početku razvoja partizanske borbe, pa i do dana današnjeg, nisu potpuno prebrodili sve slabosti i teškoće i nije im još danas posve jasno kakav odnos treba da imaju prema Muslimanima. Oni su u početku, pod svjesnim uticajem i pljačkaškim porivima neprijateljskih ljudi narodno-oslobodilačkom pokretu, počinili čitav niz pogrešnih i štetnih djela prema muslimanskom stanovništvu, a bilo je bez sumnje i takovih djela učinjenih iz neznanja i neshvatanja karaktera narodno-oslobodilačkog pokreta (prigodom razoružanja Raštela pljačkanje po Raštelima, pod raznim izlikama odvođenje Muslimana koji nisu bili ustaše). Sve je to uslovalo da Muslimani onoga kraja ne gledaju u partizanima svoje prijatelje, nego oružanu snagu koja se bori protivu interesa Muslimana i zato je operacija na Šturlić mogla da [se] završi tako porazno po nas. A osim toga malo se je učinilo da se među Muslimanima razgoliti ustaše, da se objasni Muslimanima šta su ustaše i koji je njihov cilj. Posljedica takvog stanja jeste da smo mi našim djelovanjem pomogli ustašama da povedu seljake Muslimane protiv partizana i da smo na taj način omogućili ustašama da okrvave Muslimane seljake toga kraja i da se produbi jaz mržnje između Srba i Muslimana, baš sve ono što je u korist ustaša.

Poslije paljenja po Bogovolji, Johovici, Adžinom Potoku, srpsko stanovništvo tih sela bez sumnje je ogorčeno na Muslimane i mnogo truda i rada će još da nas košta da dokažemo Srbima i Muslimanima da su na krivom putu i da Srbi i Muslimani nemaju zašto da se međusobno mrze i da krivac za sva ta zlodjela jeste okupator i njegove sluge ustaše.

Tim paljenjem srpski narod je pretrpio još jedan udarac koji nije bio potreban, a Muslimane se je bacilo korak unazad od narodno-oslobodilačke borbe.

Bez sumnje i sami partizani su danas ogorčeni protiv Muslimana i njih će stajati truda da razumiju na kojoj je strani uzročnik

toga zla, jer ako sada dozvolimo da se podje putem bezobzirne osvete prema svemu onom što je muslimansko, onda ćemo zaista učiniti veliku uslugu neprijatelju, okupatoru i njegovim slugama ustašama, jer bi na taj način otpočeli besramni bratoubilački rat koji i žele okupator i njegove sluge da izazovu među našim narodima. Da do toga ne bi došlo i da bismo uspjeli u što kraćem vremenu popraviti ono što je pokvareno do sada, preporučujem i savjetujem drugovima partizanima 2 čete III bat. II odreda sljedeće:

Drugovi partizani 2 čete III bat. II odreda, radi svega ovoga što sam gore naveo pred vama stoji teška zadaća i uvjeren sam da ćete naći snage i da ćete uspješno riješiti zadatak koji stoji pred vama, a sastoji se u sljedećem: 1. — Pronadjite i izbacite iz svoje sredine, a prema krivici kaznite, sve one koji su do danas uspjeli među vama ostati a neprijatelji su iskrene borbe za oslobodjenje našeg naroda; među vama nema mjesta pljačkašima i bratoubicama. 2. — Vaši seljaci, vaši očevi, braća, žene i djeca poslije ovoga što se je desilo ogorčeni su na Muslimane, a vaša je dužnost da to ogorčenje koje je opravdano upravite prema onima koji su krivci za ovo zlo koje je zadesilo vaša sela. Krivci za to zlo jesu okupator i ustaše i oni moraju i biće kažnjeni, a na vama je da tu kaznu izvršite. 3. — Upregnite sve sile da što prije uspostavite bratske i prijateljske veze sa poštenim Muslimanima jer to je zalog sigurnosti vaših domova, vaših porodica, jer to je zalog skorog oslobodjenja naših naroda ispod fašističkog terora. 4. — Nemojte dozvoliti da vas ogorčenje i mržnja prema okupatoru i ustašama zaslijepe te da u svakom Muslimanu vidite ustašu, slugu okupatora. 5. — U dodiru sa Muslimanima poštujujte njihove vjerske običaje. 6. — Nemojte dozvoliti ni pod koju cijenu da se neko samovoljno osvećuje nad mirnim muslimanskim stanovništvom, jer to će biti samo ulje na vatru koju su ustaše potakle.

Drugovi partizani 2 čete III bat. II odreda uvjeren sam da ćete moći i znati naći u sebi snage i otkloniti veliku opasnost koja prijete i da nećete dozvoliti da ogreznemo u bratoubilački rat, jer to bi značilo pljuvati sami po sebi, po svetoj zakletvi koju smo položili našim narodima, to bi značilo pljuvati po grobovima naših poginulih heroja, to bi značilo pljuvati po grobu heroja koji je izašao iz vaše sredine — druga Miće Baraća, komandanta III bat., to bi značilo činiti uslugu okupatoru i njegovim slugama, to bi značilo zabosti u ledja nož srpskom narodu.

Dakle, na posao, pregnimo svim snagama da bismo ispunili zakletvu položenu našim narodima!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
F. Kovač

Komandant :
Ivan Manola

BR. 91

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 10 OŽUJKA 1942 GODINE¹

BROJNO STANJE
NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

dana 10. III. 1942 god.

Jedinica	partizana u odredima	mobilsanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puško-mitraljeza naših	puško-mitraljeza tal.	puška >mauzera<	puška talijanskih	raznih pušaka	civilnih pušaka	pištolja	metaka >mauzera<	metaka talijanskih	bombe	eksploziv za razaranje	bacača mina	mina	topova	top. granata	Napomena
Kordunaška grupa partiz. odreda	2.113	1.280	7	2	39	9	1.177	130	153	276	266	77.129	6.314	578		4				
Lička grupa partiz. odreda	1.802	5.613	4	12	14	60	1.070	565	—	—	—	75.700	14.900	1.350		3	3	3	200	
Primorsko- goranski part. odred	608	1.500	—	—	13	2	434	24	11	8	75	38.068	1.430	67	157 kg	—	—	—	—	
Banijski partiz. odred	691	—	2	—	9	—	283	1	44	250	173	14.199	58	111	—	—	—	—	—	
Svega	5.214	8.393	13	14	75	71	3.469 ²	660	208	534	514	205.096	22.702	2.106	157	7	3	3	200	

Polit. komesar
V. Katić

F>

Komandant
Ivo Vladić

¹ U pregledu nema podataka o partizanima Dalmacije, Slavonije, i Hrv. Zagorja, jer u to vrijeme oni nisu održavali veze s Glavnim Štabom već s Operativnim partijskim rukovodstvom Centralnog komiteta KPH koje se nalazilo u Zagrebu. Kasnije, u drugoj polovici ožujka, glavni štab je dobio izvještaje o razvoju događaja i brojnom stanju partizana u Dalmaciji (dok. 107) i Slavoniji (dok. 116).

* U originalu je pogrešno sabrano; zbir iznosi 2964.

BR. 92

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 10 OŽUJKA 1942 GODINE¹

BROJNO STANJE
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD.-OSLOB. PARTIZ. ODREDA

na dan 10 marta 1942 god.

Jedinica	partizana u odredima	mobilsanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitralj. naših	puškomitraljeza talijanskih	pušaka »mauzera«	pušaka talijanskih	raznih vojnih pušaka	civilnih pušaka	pištolja	metaka »mauzera«	metaka talijanskih	bomba	eksploziv za razaranja	Napomena
stanje 24/2 I. bat.	341	1500	—	—	7	2	249	21	6	2	40	17000	1400	40	30 kg.	Nisu uračunata 2. mitr. iz II. bat.
stanje 7/3 II. bat.	217				5		135	3	5	6	35	21068	30	27	127 kg.	
Podataka o sušačkom i kastavskom logoru II. bat. nema. ² Na otoku Krku ima 50 partizana, 50 pušaka, 1 puškomitraljez.																
Svega:	558	1500	—	—	12	2	384	24	11	8	75	38068	1430	67	157 kg.	

Polit, komesar:

Komandant:

¹ Redakcija posjeduje kopiju pregleda.

² Sušački logor imao je tada oko 35 boraca s puškama i 2-3 puškomitraljeza, a Kastavski logor oko 25 boraca sa puškama i 2 puškomitraljeza.

BR. 93

**NAREDJENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 12 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABOVIMA GRUPE I ODREDA O
IZVODJENJU OPERATIVNIH PLANOVA**

**GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 10/42
12. III. 1942 god.**

**KOMANDANTIMA KORDUNAŠKE I LICKE GRUPE I
PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA**

Na prošlom zasijedanju G. Š. H. izrađen je operativni plan, koji se sastojao iz tri osnovne točke:

I. Čišćenje terena na vlastitom području i zahvatanje što šireg teritorija u zonu operacija.

II. Čišćenje terena za međusobno povezivanje oslobođenog teritorija Like, Korduna i Gorskog Kotara.

III. Sistematsko uništavanje saobraćajnih veza protivnika, naročito željezničkih pruga i postrojenja.

Sve jedinice bez iznimke su izgubile dosta vremena dok su pristupile konkretnom provođanju datih operativnih direktiva. Nema sumnje da ćemo s proljećem stupati u sve veće i veće borbe, pa da upravo zbog toga ne smijemo gubiti ni jednoga dana da dođemo do što više oružja, municije i da se što bolje pripravimo za borbe koje nas očekuju.

U izvođenju operativnih zadataka bio je cio niz nedostataka, na koje ćemo se osvrnuti po pojedinim jedinicama.

Kordunaši su pri izvođenju svojih zadataka pokrenuli u borbu uglavnom jedinice II odreda, dok je I odred u velikom broju ostao nepokretan u ustaljenim zasjedama zbog obrane oslobođenog teritorija. Jedina obrana oslobođenog teritorija može biti samo aktivna ofenzivna borba, dok će pasivno iščekivanje neprijateljskih napada dovesti do stacioniranja naših snaga kako u pogledu partizana tako i naoružanja. Po zadnjim naređenjima koje je izdao komandant Kordunaške grupe vidim da je isti poveo o tom računa i dao naređenja za akcije. Treba nastojati da se svakako sprovedu.

Operacije oko Slunja nisu donesle željene rezultate. Istina, očišćen je dosta veliki teritorij od neprijatelja (Velika Kladuša, Primišlje i Tržić), ali je količina zaplijenjenog materijala, naročito oružja, mogla biti znatno veća. Drugovi komandanti koji rukovode

operacijama nisu dovoljno poznavali borbeni kvalitet, naoružanje i količinu municije u svojim jedinicama, a nisu pokazali ni dovoljno snalaženja u manevrovanju podređenim jedinicama, tako da je neprijatelju uspjelo da sa svojim oružjem umakne iz Tržića, iz Primišlja i iz Kladaše. Sam garnizon u Slunju mjesto da je oslabljen još je pojačan, jer su mu se priključile talijanske snage iz Kladaše. Po svemu izgleda da je za operacije kod Slunja u prvom momentu kada je neprijatelja trebalo iznenaditi upotrebljeno premalo snage. Da je postojala mogućnost za privremenu jaču koncentraciju snaga najbolje pokazuje činjenica da su za vrijeme operacija kod Slunja neki komandanti bataljona samostalno izvodili nepripremljene i neorganizovane akcije (Vrnograč, Šturlić), a mjesto da su ih upotrebili na mjesto gdje je trebalo izvesti snažan udar sa svoju strana. Ovakove koncentracije istina ne treba vršiti na dugo vremena, jer bi to izazvalo ili frontalnu borbu ili nepokretnu opsadu, ali nagle kratkotrajne i snažne koncentracije zbog odlučnog udarca na jednom mjestu mogu donesti vrlo dobre rezultate.

Lička grupa je napadom na Donji Lapac i njegovim oslobođenjem polučila lijep uspjeh, ali je prije toga učinjen niz pogrešaka (Čanak, Raduč) izvajajući akcije na brzinu i slabo pripravljene. Ocjena Glavnog štaba, da operacije u smjeru južne Like mogu da donesu dobre uspjehe kako u vojničkom a tako i u političkom pogledu, pokazala se kao potpuno pravilna. Ujedno je to jedan dokaz više da uvijek moramo nastojati da inicijativu u borbi držimo u našim rukama i da si ne smijemo dati nametnuti borbu od protivnika, kao što je to bilo kod Korenice. Prema dobivenim informacijama, koncentrišu Talijani veće snage u Lici vjerojatno s namjerom da oslobode Korenicu i Udbinu, a moguće i s namjerom da na proljeće povedu akciju za »potpuno« čišćenje Like s kaznenom ekspedicijom. Iz izvještaja Ličana vidim da tamošnji drugovi vode o tomu računa, i da se pripravljaju za doček neprijatelja. Samo dobivamo utisak da su drugovi previše ukočeno shvatili tu odbranu. Dobro je koncentrisati jače snage za obranu prilaza Krbavskoj dolini, samo bi bila velika pogreška kada bi te jedinice ležale očekujući pripremani napad protivnika. I ovdje se treba držati staroga vojničkog pravila, koje vrijedi naročito za nas partizane, da je napad najbolja obrana. Zato te jedinice koje se nalaze u Ljubovskom i ostalim klancima treba također slati u akcije, vodeći dakako računa o tomu da radius akcija ne bude tako velik da se te jedinice ne bi u potrebnom slučaju mogle na vrijeme okupiti na određenim im položajima. To znači da svako takovo žarište obrane treba da postane žarište aktivnih napada. Takovim postupcima možemo protivnika zavarati, da ne zna gdje se nalaze naše glavne snage i prisiliti ga da svoje snage raskomada formirajući više napadnih kolona, a u najpovoljnijem slučaju ga možemo prisiliti i na opću defanzivu.

Ma da su drugovi u Lici nakon uspjeha kod Donjeg Lapca pravilno produžili u pravcu Srba, treba paziti da se ne zapadne u pogrešku i čitava djelatnost upravi u smjeru juga. Drugovi Ličani bi time premalo vodili računa o drugoj točki našeg operativnog plana po kojoj je stavljeno u zadatak da vode akcije u smjeru sjevera (Prijeboj, Plitvice, Ličko Petrovo Selo) i time dolaze u bliži kontakt sa kordunaškim jedinicama koje su se sa posljednjim operacijama oko Slunja primakle ličkom oslobođenom teritoriju. Upozorio bih drugove na slijedeću činjenicu: dok je u početku bilo potpuno neispravno forsirati napad na Korenicu i davati tamo suviše žrtve, sada se situacija u tom pogledu znatno izmijenila. S jedne strane stacioniranje položaja kod Korenice dovodi do slabljenja borbenog morala partizana, koji tamo leže na obrambenim položajima, a s druge strane i do slabljenja morala kod civilnog stanovništva, koje također traži uspjehe i napredovanje. Dalje, u vezi s pripremom neprijatelja da izvrši prodore prema Korenici i Udbini izbija činjenica da će veliki broj naših snaga ostati vezan kod Korenice, i neće moći aktivno sudjelovati u borbi protiv talijanske kaznene ekspedicije. Iz svega ovoga proizlazi da moramo ozbiljno pokušati da uništimo posadu u Korenici. Prema oružju i situaciji postoje dva puta. Ako je usposobljen i drugi [zaplijenjeni] talijanski top za paljbu, a u Lapcu se nađe još preostala municija vaše haubice, o kojoj je pripovijedao Polovina,¹ trebalo bi žestokim bombardovanjem pripremiti odlučujući juriš. U slučaju da nam ostane na raspolaganje samo jedan brdski top i haubica bez granata, onda treba organizovati postepeno razaranje i zauzimanje pojedinih zgrada, odnosno žarišta neprijateljskoga otpora, zadržavajući novoosvojene položaje u svojim rukama. Dugotrajna opsada i nestašica hrane koju Talijani podnose prema vašim izvještajima je sigurno oslabila snagu talijanske vojske i vjerojatno ju drži još nada da će uskoro biti oslobođena. U slučaju da se odlučite na ovaj drugi način kršenja neprijateljskog otpora, treba ga vršiti forsiranim tempom.

Primorsko-goranski partiz. odred pristupio je još najprije izvršavanju dobivenih zadataka akcijom kod Brinja, ali su kasnije upali u slijedeću grešku: prebacivali su gotovo neprestano svoje jedinice čas ovamo čas onamo, već prema tome gdje im se ukazivala povoljnija prilika za operacije, a da pri tome nijedna operacija nije bila pripravljena dovoljno konspirativno i solidno. Rezultat toga je bio jak i nepotreban zamor partizana bez ikakvih uspjeha. Nikada ne smijemo naše operativne odluke prečesto mijenjati, jer to obično ne daje dobre rezultate. Drugovi iz Primorsko-goranskog odreda treba da poduzmu sve mjere da bi što prije pokrenuli primorske jedinice u borbu s Talijanima i time onemogućili transportovanje talijanskih trupa u Liku.

¹ Gojko Polovina

Trećoj točki našeg operativnog plana nije pristupila ozbiljno nijedna jedinica. Sve jedinice moraju odmah da pristupe uništavanju pruga na svom području postavljajući na tim mjestima jake zasjede, da bi time omeli transport i dobili oružja. Primorsko-goranski odred će djelovati na pruzi Sušak—Ogulin, Lička grupa na pruzi Ogulin—Split, a Kordunaši na pruzi Karlovac—Ogulin. Kordunaške jedinice na lijevoj obali Mrežnice će sigurno moći da izvedu akcije na spomenutoj pruzi, a komandant Kordunaške grupe će za to dati konkretna naređenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Komandant
Ivo Vladić"

BR. 94

REFERAT POLITIČKOG KOMESARA GRUPE KORDUNAŠKIH
NOP ODREDA OD 12 OŽUJKA 1942 GOD. O RAZVOJU
USTANKA NA KORDUNU¹

Referent: Veco

PARTIZANSKI ODREDI

Od dana kada je Komunistička partija počela da organizuje partizanske odrede pa do danas proteklo je 8 mjeseci. Kroz sve to vrijeme toliko se je postiglo i toliko se je napredovalo, da će biti teško dati jasnu sliku velikog rada i uspona. Čitav rad u partizanskim odredima moramo podijeliti na dvije faze. Prva faza bilo bi samo stvaranje partizanskih odreda i njihovo aktiviziranje. Druga faza bio bi prelaz na višu formu vojničke organizacije i stvaranje prave narodne vojske. Osvrnuti ćemo se najprije na onu prvu fazu, tj. na samo organizovanje partizanskih odreda i njihovo uvlačenje u život. Kordun u ono vrijeme kada je otpočela organizacija partizanskih odreda bio je bez oružja. Na teritoriju našeg Okružnog komiteta jedino je bilo oružja u Drežnici i Ogulinu, ali drugovi iz Ogulina nisu ga znali pravilno iskoristiti. Na Kordunu išlo je dosta teško. Mnogi i mnogi drugovi nisu imali hrabrosti da se odluče da stupe u borbu i da se otkinu od svojih kuća i sela. No počelo se, objašnjavalo se i govorilo danomice. U to vrijeme vršeni su i pokolji srpskih masa. Mase su počele da se bude i kreću, počeli su masovni

- Ivo Rukavina

¹ Redakcija posjeduje prepis iz 1942 godine. Referat je održan 12 ožujka na Drugoj okružnoj partijskoj konferenciji Okruga Karlovac.

ustanci. Svi ti masovni ustanci svršili su manje-više sa neuspjehom. Mase su uglavnom postavljale neke frontove, koje je malo jači nalet neprijatelja slomio (na pr. Kirin, Petrova Gora). Partijci su objašnjavali i ukazivali na potrebu partizanskog načina borbe. U ono vrijeme Partija je mobilisala sve članove i simpatizere od kojih su stvoreni prvi partizanski odredi. Počelo se sa akcijama, dosta sitnim, ali i te kako važnim za daljnji razvoj borbe. Najprije su rušene bandere, vršeni napadi na straže po cestama, pošte, općine. To su bile prve akcije naših partizanskih odreda. Već u to vrijeme dolaze španski dobrovoljci. Dolazak španskih dobrovoljaca značio je prekretnicu i oživljavanje naših odreda. Njihovim dolaskom oživjele su akcije i počeli su da niču novi odredi. Radilo se dan na dan. Broj oružja je rastao danomice, onih prvih 9 karabina sa kojim je otpočeta borba i koje je OK prebacio na Kordun postali su nešto što je davalo drugovima potstreka za daljnje otimanje oružja. Pojedini drugovi su sami znali da otiđu u akciju i da se vrate sa karabinom. Mogli bi nabrojiti i niz primjera u kojima se vidjela hrabrost i požrtvovanost pojedinih mladih drugova da dođu što prije do oružja i da mogu aktivno sudjelovati u borbi. Išlo se i dalje. Počelo se sa razoružavanjem žandarmerijskih stanica. Prva je bila Perjasica. Razoružavanje perjasičke žandarmerijske stanice daleko je odjeknulo. Tu je zadobivena veća količina oružja. Ukazala se potreba da se ti svi odredi koji su do tada vršili akcije i kretali se nepovezano i neorganizovano stave pod jedinstvenu komandu, tako da akcije budu povezane i rađene po nekom planu. Na prvoj konferenciji stvoreni su rajoni. Čitav teritorij Korduna bio je podijeljen na četiri rajona, svi ti rajoni lijepo su se razvijali i dobivali sve veće i veće vojničke forme. U to vrijeme pada i ponovni dolazak okupatorske talijanske vojske na Kordun. Dolazak Talijana bio je za nas i te kako važan vojnički kao i politički. Držeći se linije Partije znali smo da treba učiniti kraj kolebanju koje je nastupilo u narodu. Kolebljivi elementi, ljudi koji su uvijek visili na repu mase, i sada su digli glave tumačeći kako ne treba dirati u Talijane. Talijanski agenti proturali su vijesti u narodu kako Talijani donose slobodu srpskom narodu i kako se u Talijane ne smije dirati, te tamo gdje će oni biti napadnuti, bit će popaljena sela. Partija je pravovremeno signalizirala na opasnost koja prijeteći od kolebanja dolaskom Talijana. Nešto je trebalo uraditi, napad na Talijane učinio je kraj kolebanju. Okupator je počeo da pali i uništava sela, poslije akcije dolazila je reakcija. Okupator je postao u očima naroda isto što i ustaše. Borbe su bile svakim danom sve veće i veće. Prešlo se na vršenje zasjeda. Okupator i njegove sluge strepili su prolazeći cestom, ne znajući gdje će na njih da planu puške. Svaka uspjeta zasjeda bila je jedan odred više. Vilin Točak, Biljeg, Prisjeka i Petkovića — to su postala čuvena mjesta po uspjelim zasjedama. Sve jasnije se vidjelo da treba preći na višu formu vojničke organizacije. U to vrijeme do-

lazi direktiva: stvoriti bataljone i odred sa štabovima, koji će vojnički da rukovode partizanima. Ulazimo u drugu fazu i postajemo vojska organizovana čisto vojnički. Prelazom na višu formu vojničke organizacije i akcije postaju veće i češće. Akcije se vrše po planu, i pokazuju divne uspjehe. Dolazi zima. Neprijatelj se nadao da će nas zima uništiti i prevario se. Zima i snijeg postali su naši najbolji saveznici. Snijeg i zima omogućili su nam da uspješno sprovedemo blokadu neprijateljskih upornih tačaka i da dođemo do velike količine oružja. Vojnić-kolodvor, Utinja, Vojišnica i Vojnić donijeli su nam više stotina pušaka i više desetaka automatskog oružja. To je za nas ogromna vrijednost, to je naša snaga pred kojom drhće neprijatelj. Iako s ogromnim teškoćama, ipak se uspješno. Oslobođena su mjesta i sela gdje je sjedio neprijatelj. Kolikogod je to bio veliki uspjeh, mi se ne smijemo zanositi s njime. Jednako tako kao što je tu postignut uspjeh tako je i bijegom perjasičke, veljunske i krnjačke posade pao na naša leđa jedan neuspjeh koji je opravdan, jer naše snage su ipak bile premalene da mogu da to sve obuhvate. U vezi sa zadnjim uspjesima Kordunaški partizanski odred postaje Grupa kordunaških partizanskih odreda i opet jedan korak dalje u vojničkoj organizaciji. Tokom zime oslobođen je čitav srez Vojnić i čitav srpski dio Korduna. Pred partizanima je stajao zadatak ići dalje u predjele gdje živi hrvatsko i muslimansko stanovništvo. Ulazak naših partizana u Kladušu samo je mali dio one velike zadaće koja stoji pred nama, a koju je Glavni štab stavio pred nas kao najvažniju i najaktuelniju. Po zadnjim operacijama vidimo da će borbe u tim predjelima biti mnogo teže nego što su do sada bile. Zašto je tome tako? Uzrok leži u tome što u tim krajevima politička situacija nije za nas povoljna i dokle god ona ne bude povoljna, mi ćemo lagano ulaziti u ta mjesta i predjele. Znači treba pojačati političku kao i vojničku djelatnost u tim krajevima. Vrnograč i Šturlić su tipičan primjer tih neuspjeha koji nam se mogu i ubuduće dešavati ako akcije dobro i savjesno politički kao i vojnički ne pripremimo. Vidjeli smo kako su partizanski odredi rasli, kako je njihov uspon bio veliki i sjajan. Zašto smo uspjeli? Uspjeli smo zato, jer su na čelu borbe stajali komunisti, članovi Partije, koji su garancija da će borba i nadalje ići onim pravcem kojim treba da ide. Mi se možemo pohvaliti da nemamo komandira i komesara koji nisu članovi Partije. To nam je garancija da će partizanska vojska ispunjavati i nadalje sve zadaće koje naša Partija postavlja pred nas. Jednako tako, kao što u početku mase nisu bile voljne ući u partizane, ušli su samo komunisti i simpatizeri, isto tako i danas ako mase ne uvidaju potrebu izvršavanja onih zadaća koje treba da se izvrše, te zadaće izvršit će članovi Partije i na taj način pokazati put ostalim partizanima i dokazati da smo mi komunisti zbilja avangarda proletarijata, te da ćemo ubuduće, kao što smo bili do sada,

stajati uvijek na čelu masa i rukovoditi narodno-oslobodilačkom borbom. Zadaće koje je danas postavio pred nas i Vrhovni štab i Glavni štab nisu malene, ali one su za nas životno pitanje i mi ih moramo izvršiti. Dignuti hrvatske i muslimanske mase u našem okrugu, prenesti borbu na teritorij naseljen hrvatskim i muslimanskim stanovništvom, to je osnovna zadaća koju mi moramo izvršiti, a koju ćemo mi i izvršiti. U partizanima se nalaze naši najbolji kadrovi. Oni moraju da dadu sve od sebe za izvršavanje tih zadaća. Oni moraju dokazati da su partizani naša vojska, vojska kojom rukovodi Komunistička partija. 8 mjeseci je prošlo, 8 mjeseci borbi, trčanja, objašnjavanja, konferisanja, i mi već danas vidimo plod toga rada. 8 mjeseci ne samo da su partizani vršili akcije, ne samo da su se borili s oružjem u ruci, već su oni vršili veliki politički i kulturni rad u masama. Nije bilo dana kad se narod nije obraćao partizanima za najmanje sitnice i za najkrupnije stvari. Partizani su bili i sudci i advokati jednako kao i borci i sve ostalo. U svakidašnjem kontaktu sa narodom partizani su vršili veliki politički uticaj na narod. I kod stvaranja NOO sudjelovali su partizani. Borili su se i gradili, usporedno sa borbom rasla je i snaga. Jedna velika količina oružja prešla je u ruke naroda. Oružje koje je sijalo smrt iz ruku okupatora i njegovih slugu danas je u našim rukama i sije smrt na okupatore i njegove slugu. Prije osam mjeseci nije se znalo za nas, danas neprijatelj strepi pred nama. Deviza koju ćemo postaviti pred partizane neka bude oružje, oružje i opet oružje. Mi oružja imamo, ali to nije dovoljno — mi ga moramo steći istim načinom i istim putem kojim [smo] stekli i ovo do sada. Pred 8 mjeseci imali smo 9 karabina, danas smo taj broj za mnogo i mnogo premašili. Ljetos kad smo imali kojeg ranjenog druga nismo imali kuda da ga smjestimo. Danas imamo bolnicu za 30 ranjenika i par manjih ambulanata za ranjenike. Isto tako imamo organizovanu sanitetsku službu po bataljonima i četama. Ljetos smo postavili zadatak: automatsko oružje pod svaku cijenu — danas ga imamo mnogo više nego što smo ljetos imali pušaka. Ljetos kad je Partija počela da organizuje partizanske odrede jedva je stvoren jedan mali vod, danas imamo Grupu odreda sa 7 bataljona, sa u borbi prokušanim vojnim i političkim kadrom. Još uvijek rastemo iz dana u dan sve više i više. Danas možemo sa punim pravom reći: naša snaga su naši partizani. Partija će tu našu snagu jačati i razvijati, mi to moramo, jer to je još uvijek naš najvažniji zadatak. Uvlačenje hrvatskih i muslimanskih masa u borbu, čišćenje partizanskih odreda od kolebljivih elemenata, učvršćavanje discipline u partizanskim redovima, stvaranje udarnog bataljona od proleter-skih masa, to su zadaci koji stoje pred nama. Dolaskom proljeća nastat će i veće borbe. Jednako tako kao što smo u početku znali da stvorimo manje jedinice koje su se kretale po šumama, isto tako moramo biti spremni i u sutrašnjici, ako će biti potrebno, da na-

stavimo tim načinom borbe. Moramo razbiti iluziju o održanju oslobođene republike. To su također jedne od najvažnijih zadaća koje partijci među partizanima moraju sprovesti. Izvršenjem gornjih zadaća mi ćemo izvršiti ono što je pred nas postavila naša Partija i to će nam biti jamstvo da će narodno-oslobodilačka borba biti uspješna i da će se naši partizani jednako beskompromisno boriti protiv okupatora kao i protiv njegovih slugu ustaša i četnika. Naši partizani jesu naša vojska kojom rukovodi Komunistička partija, naše oružje u našim rukama, to je jamstvo da ćemo slomiti neprijatelja i ispuniti naš veliki zavjet prema svojem narodu koji mi komunisti u današnjoj oslobodilačkoj borbi imamo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

12 marta 1942

BR. 95

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 12 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU U JEDINICAMA

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

P. Broj: 3

12. III. 1942

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Politički rad politkoma u svim partizanskim jedinicama Ličke grupe tokom prošlog tjedna bio je ispunjen uglavnom borbom protiv četnika i raskrinkavanjem njihovog izdajničkog rada. U tu svrhu poslali smo svim bataljonima, kao i I odredu naredjenje da u svim svojim jedinicama održe niz predavanja o izdajničkom radu četničke bande. U naredjenjima ukazivali smo na konkretne slučajeve izdaje četnika kod Metka, gdje su zajedno s Talijanima hvatali partizane, zatim kod Lapca, gdje su pokušali zajedno s Talijanima dati otpor partizanima za vrijeme napadaja, i kod Srba, gdje su pokušali napasti partizane, te dvojicu partizana razoružali, a jednog ubili. Kao materijal za rad politkoma u tom pravcu, poslužili su uvodni članci »Partizanskog vjesnika«, koji posljednjih desetak dana gotovo bez

prekida raskrinkavaju ulogu četnika i iznose naše stanovište prema njima. Ovi članci i predavanja imali su velik uspjeh, kako među partizanima, tako i među civilnim pučanstvom. Na mnogim mjestima održani su zajednički sastanci partizana i seljaka, na kojima se govorilo o izdajničkoj raboti ovih bandita. Uopće, prošli tjedan može se nazvati tjednom žive kampanje protiv četnika, kampanje koja je urodila dobrim rezultatom.

»Partizanske vjesnike« s člancima i slikama o četnicima nastojali smo proturiti i u hrvatska sela, da hrvatski narod upozna svu opasnost koja mu je prijetila od četnika, da upozna naš stav prema toj izdajničkoj bandi, i da spozna da samo partizanska borba pretstavlja čvrstu branu protiv svih protuhrvatskih tendencija četnika. I u tom pravcu postigli smo stanovite rezultate. »Partizanske vjesnike« s tim člancima uspjeli smo rasturiti u selima srezova Otočac, Perušić, Gospić, gdje je hrvatski narod s odobravanjem prihvaćao naše stanovište prema četnicima.

Uopće, naše veze s Hrvatima u posljednje vrijeme znatno se poboljšavaju. U Otočačkom srezu postoje već čvrste veze s hrvatskim selima Sincem, Lešćem, Covićima i Krasnom. Te veze se iz dana u dan produbljuju. U kotaru Perušić veze s Hrvatima postaju sve bolje i solidnije. Naši »Partizanski vjesnici« idu od ruke do ruke po hrvatskim selima Perušićkog kotara, gdje ih narod upravo željno očekuje. Kao posljedica objašnjavanja naših ciljeva hrvatskom narodu, javilo se ovih dana 25 perušićkih Hrvata omladinaca u naše partizanske redove. Veze s Hrvatima u srezu Gospić također jačaju. Pored već postojećih veza sa Smiljanom i Bužimom, uspostavljene su veze s hrvatskim seljacima iz nekad ustaških sela Brušana, Rizvanuše, Novog i Podoštre. Dok povezivanje sa starijim ljudima ide teže, dotle povezivanje s hrvatskom omladinom iz tih sela pokazuje sve ljepše uspjehe. Na omladinskim sastancima u tim selima čitaju se naši »Partizanski vjesnici«, pripovijeda se o našim partizanskim borbama i o Hrvatima partizanima. Štoviše, događja se da među seoskim stražama hrvatskih sela imade naših pristaša i simpatizera koji ustašama krađu municiju i dostavljaju k nama. To se u više navrata dogodilo u nekim selima Perušićkog kotara (Kosa). Isto tako bilo je slučajeva da su hrvatske seoske straže u Srezu perušićkom primijetile naše partizane i propustile ih, učinivši se kao da ih ne vide. U Srezu gračačkom veze s Hrvatima još uvijek su jako slabe.

Stanje u pojedinim odredima:

I odred. Stanje u ovom Odredu krenulo je nabolje. Održao sam sastanak s političkim komesarom Odreda i nekih bataljona i dao im upute za rad na stvaranju pravih partizanskih jedinica. U ovom Odredu provedena je daljnja reorganizacija, pa su umjesto

tri, ostala svega dva bataljona. Ovi bataljoni bit će u potpunom smislu riječi partizanski bataljoni. Istina, za to treba još dosta rada, ali vjerujem da će drugovi s komandnih položaja uprijeti sve snage da to postignu. U bataljonima se održavaju stalna predavanja s diskusijama i ispitivanjem. Teme predavanja jesu: naša narodno-oslobodilačka borba, bratstvo Srba i Hrvata, o Sovjetskom Savezu, te niz predavanja o izdajničkoj ulozi četnika. Općenito uzevši, borbeni moral partizana I odreda još uvijek je slab, no i tu se osjeća stanoviti napredak.

Bataljon »Marko Orešković« nalazi se još uvijek u borbama za oslobodjenje Srba. Nisam dobio još nikakvog izvještaja o političkom radu među partizanima ovog bataljona od kada se nalaze u borbama kod Srba. Borbeni moral ovih partizana je vrlo dobar. Već 7 dana nalaze se u stalnim uličnim borbama. Iako napušteni od Krajiškog bataljona koji se je povukao prema Bosni, iako napadnuti od četnika, ovi partizani se zbilja junački bore osvajajući kuću po kuću.

Bataljon »Stojan Matić« preživljava sve bolesti i krize mladog i borbama nenaviklog bataljona. Nakon pobjede kod Lapca,¹ partizani ovog bataljona su s oduševljenjem krenuli za Srb. No kad ga nisu uspjeli osvojiti u prvom naletu, nastala je među partizanima stanovita demoralizacija i opadanje borbenog morala. Medjutim, ipak borci i dalje sudjeluju u borbama ...

Bataljon »Ognjen Priča« bilježi sve bolji napredak. Drug komandant Stevo Opsenica i politkom drug Srdjan² ulazu mnogo truda da svoj bataljon podignu na dostojnu visinu. Po svim četama i vodovima ovog bataljona održavaju se redovita predavanja o našoj narodno-oslobodilačkoj borbi, o srpsko-hrvatskom bratstvu, o Sovjetskom Savezu i o četnicima. Treća četa ovog bataljona, koja je pred mjesec dana prevedena iz 2. bataljona I odreda u bataljon »Ognjena Priče«, pokazuje sve bolji napredak. Od nekad razularene čete s nejasnim pretstavama o ciljevima naše borbe, izgradila se dosta dobra četa, koja je već dostigla prosječni nivo naših četa. Organizirani su vodovi, postavljeni politdelegati i vodnici, koji pod rukovodstvom svog komandira i politkoma proučavaju vojnički i politički materijal. Disciplina se u ovoj četi podigla na prosječni nivo naše discipline, dok je borbeni moral ove čete dobar. Sada se nalazi na Ljubovu, gdje osigurava Ljubovski klanac od neprijatelja. 4. (Omladinska) četa, koja je tek nedavno prišla ovom bataljonu, pokazala se vrlo dobrom. Već je imala, baš prošle noći, i svoje vatreno krštenje u borbama kod Kopolja (Korenica). Seljaci, koji su već ranije izbjegli iz ovog sela, pokušali su prošle noći iznijeti hranu iz svojih kuća, omladinci su im služili za osiguranje. Medjutim su Talijani primijetili kretanje, pa misleći da se sprema napad,

¹ Vidi dok. br. 82.

² Srđan Brujić

otvorili su strahovitu vatru iz pušaka, puškomitraljeza i bacača mina. Omladinci su dobro izdržali vatru. Nijedan se nije povukao bez naredjenja. Tom prilikom ranjen je jedan omladinac. Politički rad u Omladinskoj četi odvija se vrlo dobro. Svakodnevno se drže predavanja ili zajednički čitaju »Partizanski vjesnik«, nakon čega se razvijaju diskusije, u kojima sudjeluju svi omladinci.

Jedan vod Omladinske čete nalazi se u sastavu bataljona »Marko Orešković«, te je sudjelovao u borbama kod Lapca, a sad se nalazi u borbama kod Srba. I oni su se pokazali vrlo dobrima u borbama.

Sad bataljon »Ognjen Priča« formira svoju 5. četu, koja se nalazi u procesu organiziranja.

Dalmatinska četa, koja se nalazi u sastavu bataljona »Marko Orešković«, dobila je službeno ime »Hrvatska četa«. Ona se nalazi privremeno pod komandom bataljona »Ognjen Priča«, jer se bataljon »Marko Orešković« nalazi kod Srba. Ova Hrvatska četa drži položaj kod Turjanskog. Stanje u četi se popravilo. Razvija se normalni politički i vojnički rad. Odnos prema stanovništvu je dobar, pa ova četa u očima seljaka poprima isti onaj ugled koji je i prije imala.

Bataljon »Krbava«. Dolaskom novog komesara druga Baste³, oživio je politkomski rad u ovom bataljonu. Bataljon je podijeljen u čete, a čete u vodove, čime je konačno oformljen pravi partizanski bataljon. Ovih dana bataljon je sudjelovao u akciji oko čišćenja Udbinskog sreza od četnika, te je pohvatao mnoge četničke vodje, od kojih su neki već strijeljani. Politikom je razvio živu propagandu na raskrinkavanju četnika, kako među partizanima, tako i među pučanstvom. Osim toga, održavaju se redovita predavanja o narodno-oslobodilačkoj borbi, o bratstvu Srba i Hrvata, o SSSR-u, o Crvenoj armiji itd.

Bataljon »Adžija« još uvijek tapka na istom mjestu. U komandnom osoblju ovog bataljona predložili smo Glavnom štabu neke izmjene. Tako smo za novog politkoma predložili druga Stipu⁴, jer je stari politkom sekretar SK⁵, pa ne može zadovoljavati na politkomskom poslu. Molim Štab da ovo pitanje što prije riješi.

Bataljon »Gavrilo Princip« je pod uticajem borbi kod Lapca i Srba oživio. Okupio je oko sebe najčestitije borce sreza Gračac. Formirao je svoj štab, čete i vodove, te pomalo poprima pravi izgled partizanskog bataljona. Ovih dana, ovaj bataljon je sudjelovao prvi put u borbama protiv fašističkih okupatora, koji su iz Gračaca i Zrmanje pošli u pomoć Srbu. Ishod ove borbe još ne znamo točno, no svakako je važno da je bataljon prošao svoje prvo vatreno kršte-

³ Milan Basta

⁴ Stipe Ugarković

⁵ Milenko Uzelac, tada sekretar Sreskog komiteta KPH Otočac, poginuo kao član Okružnog komiteta KPH za Liku 1943 godine.

nje. Kako čujemo, samo to još nije provjereno, Talijani su prodrli kroz njihove položaje i pošli prema Srbu. Međutim su ih na Srbskom Klancu dočekale zasjede partizana koji vrše opsadu Srba i odbile njihov pokušaj da dopru do Srba.

Javili smo vam već da je ovamo stiglo još 64 partizana iz Dalmacije. Većina ovih partizana su omladinci. Njih smo poslali u jedno selo⁶, gdje sada prolaze kratak vojnički i politički kurs. Ujedno služe i kao rezerva. Upravo jučer primili smo pismo od OK za sjevernu Dalmaciju, u kojem traže od nas da im hitno povratimo sve dalmatinske partizane, jer da oni u Dalmaciji spremaju neke akcije. Mi smo im odgovorili da bez vašeg odobrenja ne možemo vratiti ove drugove. Stoga očekujemo od vas naredjenje u tom pravcu. Samo bismo vam ovime htjeli iznijeti naše mišljenje o cijeloj toj stvari. Kako se upravo sada nalazimo u velikim borbama na više krajeva, a kako pored toga očekujemo borbe na Ljubovu, a eventualno i kod Turjanskog, ne bismo mogli, iz čisto vojničkih razloga, poslati Dalmatince, a da ne ugrozimo našu frontu. Odlaskom Dalmatinaca, nastala bi na našem frontu praznina, koju ne možemo za sada popuniti. Tek po osvajanju Srba, čime bi se do mogli novih 300 pušaka, mogli bi mobilizirati nove snage, koje bi mogle zamijeniti Dalmatince na njihovom položaju. Osim ovog vojničkog, postoji još jedan veoma važan politički razlog, koji nam ne dozvoljava da barem za sada vratimo Dalmatince. Dalmatinci predstavljaju 75% Hrvata partizana u Lici, pa bi njihovim odlaskom ostao veoma malen procenat Hrvata u Ličkoj partizanskoj grupi. To bi nam mnogo škodilo u našem političkom radu među ličkim Srbima. Tek kad osvojimo Srb i mobiliziramo Hrvate iz Perušića i Otočca, mogli bismo vratiti Dalmatince. Odlazak Dalmatinaca sada, dao bi novog poticaja neprijateljskim elementima za harangu protiv Hrvata. Tim više, što su baš Dalmatinci započeli borbe protiv Talijana u Lici, pa bi svijet, obzirom na današnje velike borbe, i na pretstojeću talijansku ofanzivu, tumačio krivo njihov odlazak. Zato vas molimo, da pri donošenju svoje odluke o ovoj stvari imate u vidu sve ove momente. Dalmatince bi mogli povratiti u Dalmaciju kasnije. Mislim, da bi bilo dobro kad bi poslali svoju odluku i OK za sjevernu Dalmaciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Martin⁷

P. S. Molim druga komandanta da mi objasni potanje što sam to »koješta nabacao o radu izdajničkih elemenata kao što je Gavrina banda⁸, i tome slično« itd. u svom izvještaju od 22. II. 1942 god'.

⁶ Debelo Brdo

⁷ Sime Balen

⁸ Vidi objašnjenje br. 2 uz dok. br. 82.

⁹ Redakcija ne posjeduje ovaj dokumenat.

BR. 96

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 12
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O BORBAMA I STANJU JEDINICA**

**STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU**

A. Broj: 7
12-111-1942

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE „**

Operativni izvještaj.

Po oslobođenju Lapca i održanim manifestacijama, krenuo je dio bataljona »Marko Orešković« (dvije čete) i dio bataljona »Stojan Matić« (dvije čete) prema Srbu. Usput su se spojili sa tri čete krajiških odreda pod komandom druga Morače¹, koji je preuzeo komandu nad svim četama. Operacije protiv posade u Srbu počele su 5. III. Talijani su se utvrdili u srednjem dijelu mjesta, postavili žičane prepreke i uporno se brane. U uličnim borbama od 5—8 o. mj. imali smo 2—3 mrtva i oko 15 ranjenih. Četnici iz okolnih sela i oni iz Srba koji su pobjegli u sela prije našeg napada pokušali su organizovati napad na partizane sa leđa. Jednog su partizana ubili i dvojicu razoružali. Jedna partizanska četa upućena je za ovim banditima sa zadatkom da ih pohvata. Krajiške čete ... povukle se u Bosnu. Teret borbe ostao je na našim četama. Iz Zrmanje smo primili vijesti da Talijani dvjema kolonama polako i oprezno napreduju prema Srbu. Poslana je jedna partizanska četa da zatvori Srbski Klanac. Talijani u Gračačkom srezu nastupaju paleći kuće, pljačkajući i zatvarajući ljude. Sa dva bombardera tukli su iz vazduha naše pozicije u Srbu. Za sada nemamo detaljnih izvještaja o toku borbe i gubicima, zbog udaljenosti mjesta operacije od Štaba Grupe. Čim ova operacija bude završena, poslat ćemo vam detaljan izvještaj. Preduzeli smo mjere da snage kod Srba ojačamo slanjem jedne čete i jednog topa.

5. III o. g. u noći, jedna desetina partizana bataljona »Adžija« sukobila se je sa talijanskom patrolom na pruzi kod Vrhovina. Partizani su ranili jednog talijanskog vojnika, koji je kasnije umro. Nekoliko minuta poslije sukoba, stigla je Talijanima pomoć, te su se partizani povukli. Nismo imali gubitaka.

¹ Milutin Morača

6. III Talijani su na sektoru našeg I odreda zaposjeli sela Čukovac, Rujnice i Ostrovicu. Po svemu izgleda da imaju namjeru zaposjesti i sva ostala sela duž pruge. Snage I odreda pružit će im pri tome otpor. Talijanska artiljerija bombardirala je selo Jezera kod Ljubova. Kod civilnog stanovništva bilo je nekoliko mrtvih i ranjenih.

Talijanska avijacija produžava sa bombardiranjem naših sela. Veća šteta nije nanijeta, ali je bilo kod civilnog stanovništva oko 20 što mrtvih, što ranjenih, većinom žena i djece.

Kod Korenice nema novih, naročito važnih momenata. U taj garnizon predali smo 252 ranije zarobljena talijanska vojnika, da bi na taj način otežali položaj tog garnizona u pogledu ishrane, jer isti sa hranom stoji vrlo slabo . . .

Naredili smo svim bataljonima da se odmah otpočne sa što radikalnijim uništavanjem cesta, rušenjem mostova i prekopavanjem. Imamo već izvještaja da se to naređenje izvršava.

7. III o. g. jedan partizanski vod iz bataljona »Adžija« zastavio je na cesti Senj—Otočac kirijaše koji su vozili vino za Otočac. Vino je zaplijenjeno, te jedan dio poslan Štabu bataljona, a jedan dio zadržan u selu Brlogu. U blizini Brloga jedna skupina ljudi napila se je sa tim vinom. Talijani su sa 42 kamiona i 2 tenka zajedno sa 50 ustaša iz Kompolja stigli na mjesto gdje se je pilo vino, te iz mitraljeza pobili 27 ljudi, veći broj ranili, zapalili par kuća, opljačkali kuće i skinuli odijelo i obuću sa pobijenih, ranjenih i pohvatanih ljudi, te se povukli. Preduzet će se potrebno da se oni partizani koji su učestvovali u pijanci razoružaju.

Našu drugu konferenciju sa štabovima bataljona i odreda mislimo održati početkom aprila. O datumu izvijestit ćemo kasnije.

Uspostavili smo relejnu stanicu prema vašoj naredbi br. 5. Stanica se nalazi kod Štaba bataljona »Adžija«.

Nismo mogli naći podesnu ličnost za oficira u Glavnom štabu, koga smo vam imali poslati prema zaključku na konferenciji od 1. II o. g. Ne znamo da li bi vam smjeli poslati lice koje po našoj procjeni nije doraslo tom zadatku.

Omladinska četa završila je obuku, te je sada raspoređena na položaju pred Korenicom. U borbi još nije oprobana, te vam o njenom kvalitetu ne možemo još ništa javiti. Jedan vod Omladinske čete učestvovao je u borbi kod Lapca. Dobro se je držao, ali je imao relativno velike gubitke, što tumačimo još nedovoljnim iskustvom u korišćenju zaklona.

Naši kandidati za oficirski kurs zakasnili su na isti zbog toga što je, baš u vrijeme kad su trebali biti upućeni, zapao bio veliki snijeg, te je kretanje bilo jako otežano. Pored toga, za ovo je kriv I sam ovaj Štab, jer je naređenje za slanje kursista izdano bataljonima tek 12. II, na konferenciji u Mekinjaru².

^s Vidi dok. br. 82.

Kurire ćemo naoružati revolverima kad nam stignu iz Lapca.

Iz Dalmacije nam je stigla još jedna četa Hrvata jačine 64 čovjeka. Naoružani su jednim puškomitraljezom i puškama. Većim su dijelom omladinci, koji nisu otslužili vojsku. Za sada sa njima izvodimo vježbe, popravljamo im odjeću i obuću i držimo ih kao rezervu u blizini položaja Ljubovo. Ovih dana dobili smo pismo od Okružnog komiteta KP iz sjeverne Dalmacije, u kome traže da odmah uputimo nazad sve partizane iz tih krajeva, jer da tamo osnivaju odred. Mi to nismo uradili niti još neko vrijeme namjeravamo uraditi, iz razloga koje će vam obrazložiti drug politički komesar ove Grupe³.

Formiranju proleterske čete pristupit ćemo čim se situacija kod Srba sredi i naše snage prikupe u Krbavskom Polju.

Drug obavještajni oficir ovog Štaba⁴ slat će vam ubuduće redovne izvještaje sa ostalim materijalom, o čemu ćemo povesti računa.

Štab ove Grupe nema još intendanta. Tražimo na sve strane ličnost podesnu za tu dužnost, ali je još nismo pronašli.

Skicu terena i pregled brojnog stanja ovaj put vam ne šaljem, jer se granica oslobođenog teritorija, kao ni brojno stanje ove Grupe nije promijenilo od prošlog izvještaja. Talijani su pojačali sve garnizone duž pruge, no još nemamo tačan pregled o njihovoj brojnoj snazi.

Za sada imamo tri uređene bolnice i jednu ambulantu, i to:

Centralna partizanska bolnica u Krbavici, sa 14 ranjenika i bolesnika, bolnica u Korenici sa 2 teže ranjena partizana i 20 talijanskih ranjenika, kojima talijanski bolničari donose hranu⁵, bolnica u Lapcu sa 15 ranjenih partizana, zatim ambulanta u Trnovcu sa 2 ranjena partizana. U privatnim kućama ima 6 ranjenih partizana. Opširan izvještaj sastavit će šef saniteta ove Grupe⁶, kad se urede još neka pitanja iz sanitetske službe, te će vam isti biti dostavljen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Martin⁷

Zast. komandanta
Petar Kleut

³ Vidi dok. br. 95.

⁴ Pero Grubor

⁵ Jedinice Ličke grupe NOP odreda blokirale su Korenicu ožujka 1942 god. i držale skoro sve kuće na periferiji. Bolnica se nalazila oko 300 m od Korenice, pa je tako bila u rukama partizana, a u njoj su bili talijanski ranjenici i bolesnici. Komande naših jedinica dozvolile su Talijanima da iz opsjednute Korenice upućuju u bolnicu svoje bolničare i liječnike, te da dalje vode brigu o svojim ranjenicima.

⁶ Dr Slava Očko-četković

⁷ Sime Balen

P. S. Zbog zarobljavanja jednog talijanskog vojnika-fašiste u blizini Otočca, Talijani su izvršili bombardovanje sela Škare i Doljani. Prvo bombardovanje iz Otočca na Škare i iz Vrhovina u Doljane bilo je 12. II, noću, i to uveče i pred zoru. Ispaljeno je oko 200 topovskih metaka. Jedan čovjek je poginuo, a jedan je ranjen. Veće štete na zgradama nije bilo.

Talijani su ponovno bombardovali ova sela 3. marta o. g. od 3 sata poslije podne do 12 sati uveče. Ispaljeno je oko 80 granata. Oštećena je jedna kuća i jedna štala.

20. II o. g. jedan partizan bataljona »Adžija« pokvario je dvije lokomotive u Vrhovinama sipajući stučeno staklo i komadiće od turpija u lagere na strojevima.

Martin

Pet. Kleut

BR. 97

NAREDBA KOMANDANTA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD 13 OŽUJKA 1942 GOD. O FORMIRANJU PROLETERSKE I OMLADINSKE CETE

NAREDBA br. 20

Komandanta Grupe kordunaških nar. osi. partiz. odreda od 13-111-42

1. — Na osnovu naredbe br. 5 G. Š. H, Grupa kordunaških odreda će organizovati proletersku nar. osi. udarnu četvu od 90 boraca i 6 puškomitraljeza. U vezi te naredbe, naređujem sljedeće: a. — Komandant I odreda će predložiti komandira i komesara za proletersku četvu te odrediti 60 partizana sa 3 pm. za formiranje čete. b. — Komandant II odreda predložiće komandira i komesara za proletersku četvu i odrediće 30 boraca i 1 pm.

Predloge za komandira i komesara čete dostaviti u Štab Grupe u roku od 4 dana.

Partizane za proletersku četvu izabrati među prijavljenim dobrovoljcima, izabrati najbolje.

Izabrane partizane poslati u Štab Grupe u roku od 6 dana.

2. — Komandant I odreda će formirati omladinsku četvu a komandant II odreda će formirati omladinski vod.

3. — Obraćam pažnju na strogu štednju hrane.

4. — Zarobljene i zaplijenjene životne namirnice neprijatelju i narodnim štetočinama ulaze u rezervu. Treba ih uskladištiti.

Dodatak tački 1. —

Pri izboru dobrovoljaca za proletersku četvu potrebno je izabrati radnike i Hrvate.

5. — Unutar odreda nastojati u što skorije vrijeme koncentrisati oružje iste vrste u jedinicama tako da jedinice budu što jednoobraznije naoružane, dapače u tome se rukovoditi s kojim neprijateljem će dotična jedinica voditi borbu i prema tome oružje koncentrisati.

6. — Komandant Banijskog odreda će formirati proletersku četvu, prema uputstvima dobivenim naredbom G. S. H, od 60 partizana sa 2 pm.

Komandant Banijskog odreda će formirati prema svome na-
hođenju omladinsku četvu ili vod.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
si. odsutan

Komandant
Ivan Manola¹

BR. 98

**NAREĐENJE ŠTABA SLAVONSKOG NOP BATALJONA OD 13
OŽUJKA 1942 GOD. PODRUČNIM JEDINICAMA O VRŠENJU
AKCIJA PROTIV NEPRIJATELJA, POJAČANJU BUDNOSTI I
SPROVOĐENJU POLITIČKOG RADA NA TERENU¹**

34/942 Štab Slav. nar.-osi. partiz. batalj.

13. III. 1942 g.

NAREDBA

Komandirima, polit, komesarima i polit, delegatima i partizanima

Pripremanje proljetne ofanzive od strane neprijateljskih snaga na Istočnom bojištu protiv države radnika i seljaka, velike zemlje socijalizma, tog predvodnika borbe protiv mračnog fašizma, kao i unutarnji i vanjski politički i vojnički položaj naše zemlje uporno zahtijevaju neophodnost neprekidnog vršenja širokih, efikasnih partizanskih akcija. Uspješno vršenje takvih akcija omogućuju nam slijedeće činjenice:

¹ Srećko Manola

¹ Preštampano s prepisa naredbe iz 1942 godine.

- a) naše već postojeće snage,
- b) poboljšanje terenskih prilika,
- c) prilična dezorganizovanost i relativna slabost neprijatelja,
- d) aktivnost partizanskih odreda u drugim krajevima naše zemlje koja je vrlo velika,
- e) velika aktivnost na Istočnom bojištu,
- f) kolosalno raspoloženje širokih narodnih slojeva u nizu okupiranih zemalja, a osobito u našoj zemlji za narodno-oslobodilačku borbu.

Da bi se iskoristile gore spomenute povoljne činjenice za oslobodenje naše zemlje od fašističkih okupatora i ustaških bandi, naređuje se svim komandirima da odmah pokrenu svoje jedinice i da na svojem sektoru djelovanja odmah pristupe realizaciji niže ukazanih zadaća. Politkomesar i politdelegat neka izvrše neophodnu političku mobilizaciju u svojim jedinicama za realizaciju partizanskih vojničkih zadaća.

Osnovni zadaci koji se postavljaju partizanskim jedinicama jesu slijedeći:

1. Temeljito rušenje svih neprijateljskih komunikacijskih linija (željeznice i ceste, telef. i telegrafske veze). Dakle, saobraćaj i veze neprijatelja treba spriječiti ili, ako to nije moguće, onda ga treba neprestano kočiti. Ovo se može postići bez ikakvih žrtava samo sa više truda. Kod vršenja ovih akcija treba se koristiti, pod zaštitom oružane snage, i nenaoružanim drugovima, kojih danas imamo u dovoljnoj mjeri. Treba rušiti mostove na željeznicama i cestama. Betonske ili željezne mostove treba minirati, a drvene se može i zapaliti pomoću velikih vatri koje treba naložiti suhim drvima na i pod mostovima. Dizati tračnice (šine) na željeznicama, po mogućnosti neposredno prije dolaska vojnih vlakova ili vlakova okupatora, tako da isti iskliznu iz kolosjeka. Kod radova na izbacivanju vlakova iz kolosjeka treba upotrebiti razne ali uvijek sigurne načine. To treba činiti na najpodesnijim mjestima (vijaduktima, nasipima, osobito tamo gdje su isti na zavojima). Kod toga paziti da se nipošto ne izbací s tračnica putnički vlak.

2. U vezi sa porušenim mjestima na komunikacijama kao i van njih postavljati dobro organizirane zasjede sa težnjom da se neprijatelju nanese gubici, a jedinice da dođu do što više oružja i municije.

3. Dočekivati i suzbijati pomoću zasjeda neprijateljske kaznene ekspedicije.

4. U pojedinim geografskim oblastima iskidati sve veze između varoši, ne dozvoljavati snabdijevanje varoši, pa nakon toga vršiti upade u varoši noćnim prepadima, a po mogućnosti i zauzimati iste. Po mjestima nagomilati potrebe i materijal. Baze za odrede i jedinice treba da budu skrovita planinska mjesta do kojih

neprijatelj i unatoč svoje nadmoćnosti ne može doći. Osvojena mjesta ne treba braniti frontalnom obranom, nego presijecanjem puteva, zasjedama i bočnim djelovanjem na neprijatelja koji bi se kretao komunikacijama.

5. Čišćenje terena od četničkih, pljačkaških i drugih protunarodnih bandi.

6. Likvidacija petokolonaša, špijuna i svih onih koji suzbijaju narodno-oslobodilačku borbu. Sva pokretna dobra ovih lica treba zaplijeniti u korist narodno-oslobodilačke borbe.

7. Vršiti jaku propagandu i politički rad, a naročito u zaostalim krajevima. U ovom cilju ići za četama i vodovima na konferencije i mitinge. Sa partizanskim jedinicama prolaziti kroz naselja koja su reakcionarna. Priređivati kulturne priredbe. Nastojati da partizani budu uvijek veseli i vojničkog ponašanja.

8. Sprečavati pljačke, otimačine i tko se u ovome uhvati javno ga strijeljati.

9. U izvršenju dodijeljenih zadataka jedinice se moraju potpomagati. Kad jedna jedinica izvrši svoj zadatak na svome sektoru, ista se po mogućnosti prebacuje na drugi sektor.

10. Pri izvršenju ovih zadataka starati se da nametnemo neprijatelju borbu tamo gdje mi želimo. Dakle, neprijatelja treba iznenaditi i inicijativu uvijek držati u svojim rukama. Sve akcije koje nam neprijatelj nametne pretvaraju se u frontove, a mi za njih nemamo dovoljno naoružanja niti municije.

Sve to su osnovne zadaće koje naše partizanske jedinice moraju ostvariti. Svaku akciju treba dobro pripremiti. U tu svrhu treba organizirati točnu izviđačku službu kao i dobru obavještajnu službu. U obavještajnoj službi treba se služiti ne samo našim patrolama i pojedinim partizanima, ne samo sa pojedinim seljacima nego treba nastojati da se dopre u tome pogledu što bliže neprijatelju i do što točnijih podataka o njemu.

Svako kretanje partizanskih jedinica treba vršiti najopreznije, osigurati jedinice prednjim i bočnim patrolama kao i zalaznicama, jer neprijatelj u nekim mjestima prelazi na oblik borbe pomoću zasjeda, na koje mi ne smijemo iznenađeno da naidemo.

U logorima i svim mjestima boravišta uvijek postavljati dovoljan broj straže, koja će onemogućiti svako iznenadno približavanje logoru, odnosno mjestu boravišta. Partizani kada se nalaze na stražarskom mjestu moraju se najstrože držati svih propisa stražarske službe i moraju biti naoružani karabinima a ne dvojcičkama ili nekim drugim oružjem koje ne odgovara u dovoljnoj mjeri toj službi. Stražari moraju biti naoružani i ručnim defanzivnim bombama. Za noćnu službu dodjeljuje se pojačanje straži. Kod logorovanja i boravišta na raznim mjestima treba biti maksimalno oprezan. Nikada se ne smije osloniti samo na nenaoružanu

stražu. Komandiri i razvodnici treba da vrše najstrožu kontrolu vršenja stražarske službe. U zemunicama i na mjestima gdje se odmaraju ili spavaju partizani mora biti uvijek postavljeno dežurstvo.

Logori uvijek moraju biti pripremni za pohod i kretnju. Svaki partizan mora uvijek imati sve svoje stvari spremljene. Za kolektivne stvari trebaju biti uvijek određena lica koja će te stvari nositi i kod toga točno odrediti za svaku pojedinu stvar određeno lice, odnosno lica.

Za politkomesara
Tolja^s v. r.

Komandant
Gašpar³ v. r.

Dostavlja se na postupak svim
komandirima, politkomesarima i politdelegatima.

Da je prepis vjeran svome originalu
tvrđi i ovjerava Šef štaba:

M. Trbojević⁴

BR. 99

POZIV GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 15
OŽUJKA 1942 GOD. VOJNIM OBVEZNICIMA I DOMOBRANIMA
ZA IZBJEGAVANJE MOBILIZACIJE I PRISTUPANJE NOB¹

HRVATI, VOJNI OBVEZNICI!
VOJNICI, DOČASNICI I ČASNICI HRVATSKOG
DOMOBRANSTVA!

U HRVATSKOJ JE POČELA OPĆA MOBILIZACIJA

Počela je potajno i pod krinkom najrazličitijih poziva »na vježbu« i radi tobožnjeg »utvrđivanja očevidnosti«. Uistini, pak, svaki se dan pozivaju pod oružje hiljade i hiljade hrvatskih sinova. Njih upućuju u Bosnu ili Liku, na Kordun ili u Primorje, u Gorski Kotar ili Sloveniju — u borbu protiv narodno-oslobodilačkih snaga, a istovremeno sve više hrvatskih bataljona i pukovnija odlazi u tuđinu, u Italiju i Njemačku, te dalje na rusko ratište.

² Bogdan Crnobrnja

³ Karlo Mrazović-Gašpar

⁴ Mane Trbojević

¹ Proglas je umnožen na geštetneru.

Danas se radi o vama, hrvatski vojni obveznici, o vama, hrvatski vojnici, dočasnici i časnici! Radi se o sudbini vaših najdražih koje ste morali ostaviti same i **nezbrinute** u današnjim preteškim vremenima. Radi se o budućnosti i sutrašnjici Hrvatske!

Od vas traže danas najveću žrtvu — žrtvu vašeg zdravlja i vašeg života. I vi imate pravo da pitate u ime čega je traže, imate pravo da znate istinu, istinu koju od vas tako brižno sakrivaju!

ČUJTE, NASA HRVATSKA BRAĆO!

Pavelić i njegova ustaška banda ne mobiliziraju zato da bi branili Hrvatsku i oslobodili je. **Oni danas mobiliziraju zato, jer su svome gospodaru Hitleru obećali za ovo proljeće trista tisuća hrvatskih vojnika.**

Vas mobiliziraju i šalju u borbu i sigurnu smrt na dalekim ruskim stepama, ne radi vas, ne radi interesa Hrvatske koja nije imala nikad nikakvog sukoba s velikim ruskim narodom, s kojim smo uvijek želili da živimo u ljubavi i slozi, — nego radi interesa krupne fašističke gospode iz Berlina i Rima. **Stotina tisuća hrvatskih vojnika treba da postane topovska hrana** pomoću koje će Hitler uzalud pokušati da se spasi od katastrofe i zadrži nepobjedivu ofanzivu Crvene radničko-seljačke vojske koja nemilosrdno uništava fašističke horde i protjeruje ih sa svetog tla svoje domovine!

Razbojnik Pavelić i krvava ustaška strahovlada mobiliziraju vas i zato što nisu u stanju da svladavaju rastući oslobodilački pokret naroda u samoj Hrvatskoj. Vi, hrvatski vojnici, treba da budete braniteljima pljačke njemačke, talijanske i ustaške gospode i krvnika, ne samo u Hrvatskoj već i na cijelome Balkanu. Vi treba još jednom da budete oni koje će pred sobom tjerati u smrt okupatori i ustaše da bi iza vas palili gradove i sela i ubijali starce, žene i djecu. Vi treba da zajedno s četnicima — tim srpskim ustašama i slugama okupatora, s kojima su se srpski partizani temeljito obračunali u Srbiji i Bosni — idete u borbu protiv vaše braće, protiv narodno-oslobodilačke vojske.

Krv i živote trista tisuća Hrvata prodao je Pavelić svojim gospodarima iz Berlina i Rima! To je jedini pravi smisao i cilj njegove današnje mobilizacije.

HRVATI!

Ustaški režim prodao je našu zemlju tuđinu i zavio je u crno, svojim zulumima on ju je osiromašio do kraja i osramotio pred licem kulturnog čovječanstva. A danas, on se sprema da najbolji dio našeg naroda baci u sigurnu smrt i našu domovinu u propast. **Jer, časovi hitlerovskih razbojnika i svih njihovih slugu, pa i Pa-**

veliča, već su odbrojeni. Na Istočnom ratištu, pod udarcima ujedinjenog dvjestomilijunskog naroda velike zemlje radnika i seljaka, Sovjetskog Saveza, započeo je slom fašističke vojske. Crvena armija pobjedonosno maršira naprijed i nosi slobodu i mir narodima!

Na strani velikog ruskog naroda i njegove Crvene vojske, bore se i sve snage slobode i napretka u svijetu, bore se i narodi Sjedinjenih Američkih Država i Engleske, a u prvom redu ugnjeteni slavenski narodi. Na toj se strani bore, u svim južnoslavenskim zemljama, pa i u našoj hrvatskoj domovini, junački narodno-oslobodilački partizanski odredi koje je organizirala i vodi naša slavna Komunistička stranka Jugoslavije. Samo onda, ako se naš hrvatski narod u svojoj ogromnoj većini i djelatno stavi na stranu tih snaga — na stranu Sovjetskog Saveza, velikog demokratskog fronta — i to pokaže djelom, samo onda bit će obezbjeđena njegova sloboda i nezavisnost.

Od vas, hrvatski vojni obveznici, od vas, hrvatski vojnici, dočasnici i časnici — od vas baš danas, dobrim dijelom zavisi hoće li tako biti.

HRVATI, VOJNI OBVEZNICI! HRVATSKI VOJNICI, DOČASNICI I ČASNICI

Govorimo vam mi, hrvatski partizani, protiv kojih su vas već toliko puta tjerali u borbu.

Usprkos ustaških laži, usprkos progona na samo pominjanje našeg imena, vi danas znate tko smo. Vi znate da nemamo ničeg zajedničkog sa četničkim bandama, koje su, kao ustaše, u službi njemačkih i talijanskih okupatora. Četnici su pomogli ofanzive okupatora protiv srpskih i bosanskih partizana, a Pavelić i ustaše su bili ti koji su saradivali s njima! Mi smo hrvatski i srpski rodoljubi, sinovi ove zemlje: radnici, seljaci i napredni intelektualci, vojnici, dočasnici i časnici. Ima nas različitih političkih uvjerenja: komunista, pristaša Hrvatske seljačke stranke, pristaša samostalnih demokrata i — neopredjeljenih rodoljuba za koje je sveta stvar sloboda naroda. Mi smo uzeli u ruke oružje da izvojujemo slobodu i pravu nezavisnost našoj hrvatskoj domovini, da iz nje protjeramo okupatore i svrgnemo njihove krvave ustaške slugе. I mi smo čvrsto odlučili da ne ispustimo iz ruke oružje, dok ne ostvarimo taj sveti cilj!

Pozivamo [vas] da danas u odlučnom času budete svjesni svoje dužnosti prema narodu, HRVATI, VOJNI OBVEZNICI! Ne odazivajte se zločinačkoj Paveličevoj mobilizaciji, bojkotirajte sve oglase i pozive ustaških slugu tuđina. Ne čekajte kod svojih kuća da vas silom odvedu u kasarne, već odlazite odmah k najbližim odredima vaše braće partizana! Nosite sobom svu hranu i oružje koje možete skupiti.

HRVATSKI VOJNICI! Odbijajte polazak u Italiju i Njemačku, odbijajte da pođete na Istočno ratište gdje vas čeka sigurna smrt za tuđe gospodske interese! Organizirajte pobune i ustanke u kasarnama i garnizonima! Uništavajte ustaške pse i njima vjerne oficire i doušnike među vama. Kvarite oružje i municiju trupama koje se upućuju protiv partizana, obavještavajte partizane o njihovom kretanju! Napuštajte kasarne pojedinačno i u grupama i idite k partizanima koji vas čekaju kao braća. A, ako ste već jednom na položaju: prelazite na stranu Crvene vojske, ako ste na Istočnom bojištu! Prelazite na stranu partizana svuda u Hrvatskoj i Bosni, zajedno s vašim oružjem. Vi znate da vas partizani čekaju kao braća i da ćete među njima biti sigurni, okrećite svuda oružje protiv ustaških zlikovaca koji žive od vaše krvi, pridružujte se partizanima i borite se zajedno s njima za slobodu vašu i vaše domovine.

HRVATSKI DOČASNICI I ČASNICI! Na vama leži teška i velika odgovornost. Sabotirajte naredjenja i sve mjere ustaških i vojnih vlasti. Tražite veze s partizanima i šalžite im obavještenja, oružje i drugi materijal. Organizirajte pobune u kasarnama. Prelazite na stranu partizana s vašim odjelima i oružjem.

Na zločinačku Pavelićevu mobilizaciju odgovorimo mobilizacijom narodnih snaga.

Zajedno s nama partizanima, s vašom braćom, stvarajte jedinice Hrvatske narodno-oslobodilačke vojske, koja će biti moćnim oružjem pobjede naroda i osiguranje sretne, slobodne i nezavisne sutrašnjice hrvatske domovine! Ostvarujte borbenu bratstvo svih pravih hrvatskih rodoljuba, bez razlike na njihovu političku pripadnost, ostvarite zajedno s nama široki i neslomljivi jedinstveni oslobodilački front. Štitite od ustaških zločina progonjeno srpsko stanovništvo u Hrvatskoj, kujte bratstvo i jedinstvo u borbi sa svim južnoslavenskim narodima. Dignite visoko zastavu prijateljstva i bratstva između hrvatskog i ruskog naroda! To su jamstva naše pobjede.

HRVATSKA BRAĆO! Budite dostojni sinovi domovine! Budite vjerni NAŠOJ Hrvatskoj, ne Hrvatskoj pokvarene gospode koja izdaju već hiljadu godina i služe tuđinu, već Hrvatskoj Matije Gubca, Hrvatskoj znoja i krvi, Hrvatskoj radničkih i seljačkih boraca za slobodu! Ustanite, kao jedan čovjek, na ustanak, na oružje!

Živjela oslobodilačka borba hrvatskog naroda!

Živjelo borbeno bratstvo hrvatskog, srpskog i svih južnoslavenskih naroda!

Živjelo prijateljstvo i bratstvo hrvatskog i ruskog naroda!

Živjela hrvatska narodno-oslobodilačka i partizanska vojska!

15 ožujka 1942 godine

GLAVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH
ODREDA HRVATSKE

BR. 100

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
15 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA ODREDA

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
br. 2
15-111-42

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTU NAR. OSL. PARTIZ.
ODREDA HRVATSKE

I odred:

I bataljon: 23-11-42 izvršio je 3 vod 2 čete napad na selo
Šćulac.

Ideja ovoga napada bila je hvatanje ustaše Ivana Belavića
i razoružanje 10 domobrana koji su čuvali Belavića. Ustaša Belavić
onemogućavao je širenje narodno-oslobodilačke borbe i dobavu na-
mirnica za partizane. Plan se sastajao u tom da se pređe rijeka
Korana oko pola noći u bijelim pelerinama i da se osiguraju prema
selima Belavić, Siči i Barilović sa tri partizana a ostatak da na-
padne na kuću ustaše Belavića prema rasporedu koji se vidi na
skici br. I.¹ Akcija je izvedena tako da je opaljen jedan plotun i
pozvani domobrani na predaju. Domobrani su se odmah predali,
ali samo 4, jer je ustaša Belavić sa ostalima otišao u selo. Kako je
nastalo pucanje u okolnim selima naši su se povukli. Uspjeh akcije:
zaplijenjena 4 karabina i 300 metaka.

II bataljon: u sastavu je II odreda i tamo je vršio akcije.

III bataljon: 18-11-42 izvršen je fingirani napad na Vrgin
Most. Napad je izvršen na 3 strane iz automatskih oruđa. Upo-
trebljavani su i signalni metci. Reakcija je bila slaba.

1-III-42 izvršen je napad na Vrnograč. Napad je izvršen sa
5 desetina III bat. i 70 partizana 3 čete I bat. partizanskog odreda
Banije. Podatke o neprijatelju imala je da skupi 3 četa odreda Ba-
nije. Prema dobivenim podacima u Vrnograču se je nalazilo 60
domobrana Muslimana naoružanih sa karabinima i 1 pm. i nešto
naoružanih seljaka. Izvan mjesta znalo se za civilne straže, ali ne
njihove položaje. Računalo se da te straže imaju po nekoliko ka-

¹ Redakcija nije pronašla ovu skicu.

rabina i da su za nas bezopasne. Na konferenciji u Vojniću, kada je bilo govora o ovoj akciji, upozoreno je da tu akciju treba politički pripremiti. Ideja ove akcije sastojala se u razoružanju posade Vrnograča i čišćenju toga kraja od neprijatelja koji je bio poznat zbog svojih zvjerstava.

Plan izvođenja: Obzirom na to da Vrnograč leži u dubokom jarku okružen sa sviju strana brdima, izvršen je sljedeći raspored: a) Brdo Klek zauzela bi jedna desetina sa pm. sa zadatkom da napada na mjesto i spušta se prema džamiji, a 5 partizana da se sa skokom prebace do zida oko džamije, dok bi ostali [štitili] eventualno odstupajuće dijelove prema Policama i štitili strijelce kod džamije, b) Golo Brdo imali bi zauzeti 21 strelac sa pm. i zadatkom da napadnu žandarmerijsku kasarnu i tuku put prema Vel. Kladuši te da se spoje sa snagama na brdu Vrletači. c) Vrletaču (cestu do Kladuše) zauzele bi 3 desetine sa zadatkom da napadaju sam grad i zauzimaju kuću po kuću te da se približe žandarmerijskoj kasarni. Sa jednom desetinom iz Bojne treba da se osiguraju iz Peći Grada, d) Brdo Police zauzela bi jedna desetina III bat. i 4 desetine iz Bojne sa zadatkom da ne otvaraju vatru nego da uništavaju neprijatelja ako bi se povlačio prema Bužimu. Jedino u slučaju jačeg otpora iz zgrada da krenu u pomoć ostalim našim snagama. Komandu nad svim snagama imali su komandant² i komesar³ III bat. koji su se trebali nalaziti na Kleku, dok je snagama na Golom Brdu komandovao vodnik Pecke⁴ a na Vrletači komandir 1 čete⁵, a na Policama komandir 3 čete Bojne¹. U izdatoj zapovijesti skrenuta je pažnja da sva odjeljenja trebaju da se osiguraju sa leđa. Početak napada predviđen je u 6.30 ujutro trubnim znakom. Vodovi ako budu primijećeni od neprijateljskih straža treba da ostave manji dio snaga za uništenje tih straža, a ostalim dijelom da krenu na određeni položaj. Povlačenje je predviđeno kad se ispali crvena raketa.

Tok operacija: Vod koji je zaposjeo Golo Brdo prispio je tačno na položaj i usput zarobio jednog Muslimana koji ih je poveo na položaje. Desetina sa komandantom [stigla je] sa dva sata zakašnjenja iz razloga što im vodič nije prepoznao put u velikoj magli. Vod koji je išao na Vrletaču zarobio je nenaoružanu civilnu stražu i poveo je prema određenom položaju, ali se zadržao sa istočne strane puta za Peći Grad, pošto je njegov položaj već prije bio zaposjednut od civila. Tu se zadržao do znaka za otvaranje paljbe i onda u streljačkom stroju izbio na određeni položaj. Vod koji se kretao za Police, dok je izbijao na svoj položaj, bio je primijećen

² Jovo Lončar

³ Slavko Markon

⁴ Pero Rkman, poginuo 1942 god. kao komandant bataljona.

⁵ Nikola Basara

" Rade Grmuša

od straže koju je potjerao, ubivši jednog Muslimana. Na samom položaju bio je tučen sa viših položaja i sa boka te se prije znaka za napad povukao kod mosta blizu Radićeva mlina, misleći na taj način osigurati otkupnicu dijelovima sa Kleka.

Komandant kad je izbio na Klek dao je u 9 sati znak za početak napada, ali je čuo paljbu samo s jedne strane, a nije mogao razlikovati da li otvara odjeljenje sa Golog Brda ili Vrletae. Osiguranje sa leđa koje si je postavio u jačini 2 partizana bilo je napadnuto od 13 naoružanih civila⁷ i komandant im je priskočio u pomoć, rastjerao napadače i ponovno se spustio prema gradu davši opet znak za napad. Obzirom na to što se nisu javljale naše snage, povukao se i sastao sa vodom koji je trebao zaposjesti Police. Komandir snaga koje su trebale zauzeti Vrletaču izjavio je da uopće nije čuo znak za napad, te se je u 9 sati i 10 minuta povukao. Putem je naišao na neprijateljsku zasjedu od 15 naoružanih ljudi, koju je mimoišao. Neprijatelj nije otvarao na njega vatru, pošto je taj vod brojio 40 partizana pa mu se učinio prejak. Drugovi iz Pecke otvorili su na trubni znak vatru na kasarnu, vidjeli 3 domobrana koji su pali i ostale koji se povukli prema Vrletači. Ne čujuć više paljbe i nemajuć veze sa snagama na Kleku, krenuli su prema Vrletači da se zajedno sa snagama odatle povuku, ali su već s Vrletače dočekani vatrom i počeli se povlačiti prema Glinici. Neprijatelj ih je gonio, tukao sa bokova i s čela. Povlačenje nije bilo pod borbom već bježanje, tako da je samo prvih nekoliko uspjelo pobjeći. 14 drugova iz Pecke i 2 iz Bojne nisu se mogli izvući jer ih je neprijatelj bio uklještio i potpuno im presjekao otkupnicu. Vjerovatno da su na tom mjestu svi izginuli. U ovoj akciji izgubili smo 14 drugova iz III bat., 1 pm. i 13 karabina sa svom spremom. Gubici neprijatelja nisu poznati, ali izgleda da su toliki koliki su i naši. Ova akcija izvađana je pod teškim uslovima — po gustoj magli na nepoznatom terenu, tako da je na pr. komandant 3. bataljona kada se povlačio imao namjeru da se povuče prema Golom Brdu i spoji sa Peckom, ali ga je vodič odveo sasvim na suprotnu stranu. Naše snage bile su napadane sa strana i zbušnjivane vikom civila koji su imali sjekire i rogulje, te vikali najpogrdnije izraze na naš račun. Ova operacija izvršena je na traženje 3. čete 1. bataljona Banije čiji su komandir⁸ i komesar" lično došli u 3. bataljon, a sa znanjem operativnog oficira 1. bataljona Banije¹⁰. Plan za operaciju izrađivao je komandant i komesar 3. bataljona s komandantom i komesarom 3. čete 1. bataljona Banije. O ovoj akciji izvršena je analiza i kritika.

⁷ Ustaše iz okolice

⁸ Rade Grmuša

⁹ Simo Todorović

¹⁰ Ćiro Madžarac

IV bataljon: 22, 25, 26 i 27 II prekopana je cesta između Vrgin Mosta i Bovića. Osiguranje je vršila jedna desetina Prve čete. Ideja ovoga bila je obustavljanje neprijatelju saobraćaja na tom putu.

23-11-42 partizani 2 čete uhvatili su u neposrednoj blizini Vrgin Mosta u jednoj kući 20 civila i jednog talijanskog narednika. Zaplijenjen je jedan karabin i 36 metaka. Sutradan 2 četa napravila je zasjedu ali neprijatelj je nakon puta od pola kilometra vratio se u Vrgin Most. Pri povratku 2 četa opalila je 5 metaka na njega, na što je neprijatelj otvorio vatru izbacivši mnogo municije.

8-III-42 u 4 sata ujutro izvršen je napad na Banski Kovačevac. Ideja ovoga napada bila je razoružanje neprijateljske posade. Plan se sastojao u osiguranju prema Skakavcu i Lasinji i iz fingiranog napada na Skakavac od strane II bat. i Vukmanić od strane I bat. Napad nije mogao uslijediti po predviđenom planu, pošto su naše snage naišle na potpuno pripravljenog neprijatelja, koji je tokom noći dobio pojačanje u ustašama. Neprijatelj je izgradio čitav odbranbeni sistem pomoću vatre automatskih oruđa i jednog bacača mina. Naša 2. četa, koja je trebala da napadne neprijatelja od Kablara, naišla je na zasjedu dobivši jaku vatru iz pm. sa boka i čela. 3. četa naišla je na jaku vatru iz pm. na onom mjestu koje je bilo određeno kao polazna tačka za napad na školu. Isto tako bila je dočekana i 1. četa od strane prema Prkosu. Neprijatelj je za vrijeme borbe palio svjetleće metke i obasipao naše snage žestokom vatrom. Obzirom na ovu nepredviđenu situaciju, nakon dvosatne borbe, naše su se snage povukle. U ovoj akciji poginula su naša dva druga, jedan je teže, a tri su lakše ranjena. Gubici neprijatelja nisu nam poznati. 1. četa prilikom napada zaplijenila je 1 specijalni ranac, 1 nizač metaka, 1 rez. cijev za pm., 5 šaržera, 420 metaka »mauzer«, 4 šljema, 3 ašova, 11 čebadi, nešto vojničkog veša i jednu ustašku košulju, koja svjedoči da su i ustaše bili prisutni. Prilažem skicu zamišljenog napada na Banski Kovačevac.¹¹

II odred

I, II, III bataljon: dne 22, 23, 24 februara 1942 god. vršene su akcije na cesti Slunj—Ogulin. Ideja ovih akcija bila je razoružanje posade u Tounjskom Tržiću i Primišlju, te onemogućiti neprijatelju saobraćaj na tom putu. Plan se sastojao u sljedećem: II bat. postavio je zasjedu na cesti Slunj—Primišlje u Kukići selu i Livadama s ciljem da onemogući dolazak pojačanja Primišlju iz Slunja te posadi Primišlja da pobjegne u Slunj. I bat. dobio je zadatak: da razoruža posadu u Primišlju i da postavi zasjedu između

¹¹ Ova skica nije sačuvana.

Primišlja i Tržićkog mosta na Mrežnici te da zaposjedne brdo Kurjevac iznad Primišlja. III bat. dobio je zadatak: razoružanje posade u Tounjskom Tržiću, rušenje mosta na Mrežnici i sprečavanje neprijatelju da dođe iz Kamenice Tržiću u pomoć.

Akcije su izvršene na sljedeći način: III bat. 22-11 u 6 sati ujutro napao je na posadu Tounjskog Tržića koja se nalazila u dvije zgrade i dao da se ruši most na Mrežnici te postavio zasjedu prema Kamenici kod crkve Sv. Mihovila. Nakon borbe koja je trajala do 5 sati po podne predala se posada, koja se nalazila u popovom stanu. Tom prilikom zarobljena su 22 domobrana sa 1 pm., 22 karabina i municijom. Tom prilikom poginuo je komandant III bataljona drug Mićo Barać i jedan partizan — kad su pošli da bace bombe među žandare. Cim su čuli pucnjavu u Tržiću, žandari iz Kamenice pošli su u pomoć, ali su ih naši odbili. Tada je naišao jedan bataljon Talijana sa 100 skijaša i 400 alpinaca i pokušao se probiti u Tržić, međutim 3 četa III bat., koja se nalazila kod Sv. Mihovila, zadržavala je Talijane nanosivši im gubitke (bilo je 20 mrtvih i više ranjenih) do navečer; kad joj je ponestalo municije, morala se povući s položaja. 2. četa, koja je opkolila Tržić sa kameničke strane povukla se bez naređenja sa položaja i time dovela 1. četvu, koja je napadala žandarmerijsku posadu u školi, u nezgodan položaj tako da se ova na brzu ruku morala povući iz te teške situacije na novi položaj i odatle sprečavala prelaz preko mosta na Mrežnici koji je za kolni saobraćaj bio onespособljen skidanjem podnica i bacanjem jednog dijela iz ležišta. Tek kad su Talijani uspjeli da se prebace ispod mosta i kad su došli sa boka 1. četi, ona se povukla sa svog položaja i u toj borbi poginulo je oko 20 Talijana. U školi poginulo je 7 žandara a jedan u popovom stanu.

I bat., koji se većim dijelom snaga nalazio na Kurjevcu, a manjim između mosta i Primišlja, očekivao je da će posada iz Primišlja krenuti iz Tržića u pomoć. Kada se je čula pucnjava iz Tržića, žandari iz Primišlja pošli su u pomoć, ali doznajući izdajom civilnog stanovništva da je postavljena naša zasjeda, poslali su 4 žandara napred daleko u patrolu, koje su snage I bat. uhvatile (2 ubili, 2 ranili) a ostali se povratili u kasarnu. Kad su se žandari vratili u kasarnu, jedan dio I bat. spustio se iz Kurjevca u Primišlje i zaposjeo neke kuće u neposrednoj blizini žandarmerijske kasarne i tu ostali tokom noći, ne znajući da su Talijani u Tounjskom Tržiću. Ujutro 23-11 pošli su Talijani prema Primišlju. Naša zasjeda koja se je nalazila između mosta i Primišlja, povukla se tokom noći ostavivši neosiguran taj dio i ne obavjestivši snage koje su bile u kućama u Primišlju. Tek ujutro, kada se Talijani približili Primišlju, naši su saznali za njih i morali se naglo povlačiti. U tom povlačenju poginula su 3 druga a 2 ranjena.

II bat., koji je postavio zasjedu između Primišlja i Slunja, došao je u borbu sa Talijanima koji su pošli iz Slunja u Ogulin.

U toj borbi zarobljeno je 16 Talijana, 2 teška i 2 pm. i 16 karabina sa municijom. Jedan dio Talijana, pod zaštitom snijega razgrnutpgralicom, uspio je da pobjegne u Slunj i tamo javio o borbi koja je vođena. Nato su Talijani opet krenuli iz Slunja u jakosti od 150 vojnika i 3 satnije domobrana i majara¹² koji su išli iza Talijana. Naši su ih dočekali i stupili s njima u borbu koja je trajala do mraka, kad je jedan dio Talijana ušao u jednu kuću. Naši su tokom noći kuću blokirali i Talijani su se ujutro predali. U toj borbi zarobljeno je 26 Talijana. Ostatak Talijana kao i domobrani, čim su čuli pucnjavu, pobjegli su u Slunj. Neprijatelj je imao 9 mrtvih (2 oficira i 7 vojnika) a ranjenih 3 oficira i 7 vojnika. Naši nisu imali gubitaka. Zaplijenjeno je 2 pm., 28 karabina sa municijom i drugog materijala.

Pošto se pretpostavilo da će 24-11 Talijani koji su došli u Primišlje krenuti prema Slunju, izvršen je sljedeći raspored snaga. II bat. ostao je na istom mjestu s tim da veći dio snaga prebaci na južnu stranu ceste. I bat. zauzeo je položaj na liniji Kurjevac, Šašina Glava, Cerovac sa zadatkom da spriječi širenje talijanskim skijaškim patrolama i da pođe za Talijanima kada oni pođu prema Slunju, te da im na taj način onemogući povratak kad na njihovo čelo napadne II bataljon. III bat. zauzeo je položaj južni dio ceste od Primišlja do Kamenice sa zadatkom da postavi stalne zasjede sa snagama 1. i 2. čete a 3. četom da zaposjedne Glumačku Glavu i time onemogući Talijanima prolaz starom cestom.

Međutim Talijani su se od Primišlja neočekivano povukli prema Tržiću i kad su se spuštali k mostu 2 četa III bat. nije na njih otvarala vatre iako joj je to stavljeno u zadatak. Talijani su prešli u Tržić gdje su popalili 48 kuća, opljačkali stanovništvo i tokom noći povukli se prema Kamenici i Ogulinu. S Talijanima otišla je i žandarmerijska posada iz Primišlja i Tržića. Istoga dana pošla je žandarmerijska patrola iz Kamenice prema Tržiću, ali saznajući za našu zasjedu počela je bježati natrag. Naši su zapucali njom i ubili 5 žandara, a zarobili 2 karabina. Uvečer istoga dana naše snage ušle su u Primišlje i Tržić. U svim ovim borbama rezultat je sljedeći: zaplijenjeno 2 teška mitraljeza, 5 pm., 72 karabina, 12.000 municije te drugog materijala. Zarobljeno je 42 Talijana i 20 domobrana. Neprijatelj je imao 64 mrtva i mnogo ranjenih, a mi smo imali 5 mrtvih i 2 ranjena i 3 izgubljena karabina. Komandant ovih operacija bio je drug Vlado Ivanović¹³, komandant II KPO, a I bat. komandovao je drug Karaš Milutin, II bat. drug Mićo Savić, a III bat. u početku drug Mićo Barać a poslije drug Cort¹⁴ koji je postavljen za komandanta III. bataljona.

¹⁵ Domaće ustaše iz okolice Slunja

¹³ Robert Domani

¹⁴ Narodni heroj Slavko Klobučar-Cort

6-III-42 prekopana je cesta Slunj—Primišlje—Tržić—Kamenica na više mjesta. Ideja ovoga bila je onemogućavanje saobraćaja na tom putu.

8-III-42 prebjegao je iz Donjih Dubrava jedan drug domobran sa karabinom, 5 bombi i municijom. II bat. izvršio je pregrupaciju snaga zbog nejavljanja 2. čete III bat. pod njegovu komandu. II bat. zaposjeo je kote 389, 418, 518 i 269 i osigurao lijevu stranu Korane. Ideja ovoga bila je sprečavanje neprijatelju da pobjegne cestom Slunj—Rakovica, Slunj—Primišlje i Slunj—Zbjeg.

4-III-42 izvršila je 2. četa III bataljona neuspjao napad na Šturlić. Naređenje za taj napad nije dao nitko, nego se za to odlučila sama Druga četa. Ona je sa svojim snagama u noći između 2 i 3 marta pošla u Šturlić da ga razoruža, jer jedan Musliman im je obećao da će dobiti bez metka 40 karabina, što je bilo naoružanje te posade. Na putu sreli su dva Muslimana koji su ih savjetovali da se vrate jer su izdani pred 5 dana i da su im Muslimani spremili zasjedu a ima ih oko 2000 sa sikirama i roguljama. Međutim naši su išli do Muslimana s kojim su imali vezu ne vjerujući ovim dvama. Kad su naišli do tog Muslimana koji im je obećao da će se Šturlić predati bez metka, on ih je uputio do jedne kavane i da im je tamo sve oružje, a on je otišao svojoj kući. Na putu prema toj kavani najedanput na naše otvorena je paljba sa svih strana, našto su se naši sklonili u jedan sjenik gdje je drug komandir Šišo¹⁵ komandovao otvaranjem paljbe i rekao da se bore a nikako da se živi predaju. Drug Šišo bio je u početku ranjen u lijevu ruku i nogu, ali je uspio da ode u jednu kuću i tu je ubio 4 Muslimana. O njemu se kasnije ništa ne zna. U toj borbi sudjelovala je samo jedna desetina i jedan drug ranjen se spasio a ostali 13 su poginuli. Ostali dio čete bio je na položaju prema Peći Gradu i okolici Šturlića. Svi su oni sudjelovali u borbi, jer su Muslimani sa sikirama i roguljama jurišali preko svojih mrtvih na naše koji su u njih pucali. Govori se da je palo preko 100 Muslimana. Poslije borbe Muslimani su palili sela i to: Johovicu, Crnaju, Bogovolju i Adžijin Potok. Spalili su oko 140 kuća, opljačkali i u Johovici poklali dosta civilnog stanovništva. Mi smo pored gore navedenih 13 mrtvih imali 7 ranjenih, i 13 izgubljenih karabina.

6-III-42 III bat. sa 1. i 3. četom postavio je zasjedu talijanskim patrolama kod Ličke Jasenice. Zasjeđanje nije uspjelo zbog toga što je jedan partizan prerano opalio metak na talijansku pret-hodnicu, našto su Talijani počeli bježati natrag. Naši su pošli za njima i gađali su ih. Prema podacima dobivenim iz Plaškog, poginulo je 15 Talijana, a 7 ih je ranjeno. Poslije ove akcije 1. četa je upućena na rejon 2. čete.

¹⁵ Vilim Galjer

Istog dana izvršen je fingirani napad na Slunj. Reakcija je bila slaba.

9-III-42 neprijatelj se pokušao kretati u jačini od 70 vojnika u streljačkom stroju iz Slunja prema Primišlju. Snage II bat. otvorile su na neprijatelja paljbu, našto su se Talijani povukli u Slunj. Posada Slunja kad je čula pucnjavu otvorila je vatru na naše položaje i iz topa su opalili 4 metka koji su premašili naše položaje.

Istog dana, drug Dušan Kosanović, student VEK škole, u blizini željezničke stanice Vojnovac, 150 m od talijanske straže, iz vojno državnog pištolja ubio 2 Talijana, oduzeo im puške i predao ih 3. četi III bat.

Komesar 3. čete III bat. otišao je u Primorsko-goranski štab radi zajedničkih akcija 3. čete sa snagama Primorsko-goranskog odreda prema naređenju GŠ-a.

Odred Banije: Izvještaj o akcijama od 8-II do 20-11-42.

I bataljon: 1. četa 10 februara napravila je zasjedu sa jednim vodom u selu Velika Šušnjara i uspjela zarobiti 9 karabina i oko 800 metaka. U toj zasjedi neprijatelj je izgubio 5 vojnika i 1 ranjenog. Mi nismo imali gubitaka u mrtvim i ranjenim.

13-11-42 ista četa napravila je zasjedu u selu Vlaovići i uspjela zarobiti 9 karabina i oko 400 metaka te odijela za 9 ljudi. Neprijatelj je imao 5 mrtvih, 1 ranjenog i 3 zarobljena.

2. četa napravila je zasjedu u selu Selištu gdje joj akcija nije uspjela zbog toga što je jedan drug otkrio zasjedu i u isti mah poginuo. Jedan drug je lakše ranjen.

23-11-42 postavljena je zasjeda od strane 1. čete u Dodošima. Zasjeda nije potpuno uspjela jer je neprijatelj već otpočeo sa nadiranjem u tri pravca: Dodoši—Bunčići—Martinovići, što naša zasjeda nije znala. Plijen je bio 5 karabina, nešto municije i odijela.

1-III-42 jedna desetina 3. čete postavila je zasjedu u Gornjem Zirovcu i dobila 2 karabina sa 120 metaka. Jedan Musliman je poginuo a drugi uhvaćen i po objašnjenju ciljeva naše borbe pušten kući. Istog dana 3. četa u zajednici sa 3. bat. I KPO vršila je napad na Vrnograč koji, kako je navedeno u izvještaju I KPO, nije uspio.

Između 4 i 5-III-42, 2. četa u kombinaciji s 1. četom izvela je napad na hrvatsko selo Skela. Ideja ove akcije bila je razoružanje 20 ustaša sa karabinima i 28 civila sa ostragušama. Napad je izvršen u 2 sata po ponoći. 1. četa imala je za zadatak da blokira selo a 2. da upadne u selo i izvrši razoružanje. Akcija nije uspjela. Razlog leži u tome što nije bila dovoljno ni vojnički ni politički pripremljena. Ustaške straže koje su bile izvan sela primijetile su dolazak naših prije nego što su oni uspjeli da dođu na određeno mjesto. Zbog toga morali su partizani pod vatrom ulaziti u selo, što je omelo izvođenje po predviđenom planu. Ustaše, čuvši vatru, istrčali

su iz kuća, a isto tako i naoružani seljaci, te razbjegli po selu, a veći dio prebacio se preko potoka Gline na drugu stranu sa čamcima. Partizani su ušli u selo i zalazili u kuće, u kojima su naši prestrašene žene i djecu. Tamo su ih hrabрили i govorili o ciljevima naše borbe, našto su napustili selo. Plijen je bio 1 karabin i 3 ostraguše i jedan ustaša zarobljen. Naši su imali 3 ranjena i 1 mrtvog, dok neprijatelj nije imao žrtava. Od strane naših u selu nije ni najmanja stvar oštećena. Zarobljeni ustaša nalazi se još u komandi, dok se ne skupe potrebni podaci o njemu.

II bataljon (Miloša Čavića): 10-11-42 na putu Bužim—Otoka postavio je II bat. zasjedu na troje saone bužimskih pljačkaša i koljača koji su se vraćali iz Bos. Krupe sa sajma. 4-orica su ranjena, 4 se predala kao i 3 žene sa djecom. Poslije provedene istrage 2 Muslimana sa ženama i djecom pušteni su kući, dok su ostali likvidirani. U ovoj akciji zarobljen je 1 karabin »manliher«, nešto municije i nekih sitnica. Istog dana srušena su 2 mosta, te je uništena telegrafska linija u duljini 3.5 km.

12-11-42 došlo je do borbe između nas i neprijatelja u selu Orahovici kud je neprijatelj krenuo u jakosti od 80 ustaša i 20 saonica po drva. Nakon otvaranja vatre sa naše strane neprijatelj se dao u bijeg. Žrtve neprijatelja nisu se mogle ustanoviti.

27-11-42 1. četa kod Zrina zaplijenila je 1 pm. i karabin. Napad na Zrin nije izvršen jer bi bio bezuspješan.

U posljednje vrijeme aktivnost ovoga bataljona bila je dosta živa, ali pozitivnih rezultata nije bilo, jer se neprijatelj na sektoru ovoga bat. kreće sa jakim snagama. Pošto snijeg ometa prikrivanje naših zasjeda, to neprijatelju uspijeva da se na vrijeme povuče i gubitke koji su mu naneseni da pod zaštitom vatre odnese sa sobom.

III bataljon: 1 četa postavljala je zasjedu u selu Bačugi i Grabovcu gdje nije došlo do sukoba zbog toga što neprijatelj nije došao. Također je postavljena zasjeda u selu Pastuši i Jošavici gdje neprijatelj nije došao uslijed neprijateljske špijunaže. Likvidirana su 3 špijuna.

13, 14, 15-11 2. četa vršila je zasjedu na prtini Zrin—Babina Rijeka, ali bez uspjeha, zbog nedolaska neprijatelja.

20-11-42 uhvaćeni su dva ustaše koji su htjeli proći iz Zrina za Babinu Rijeku sa poštom. Isti su ispitani i likvidirani.

22-11-42 1 vod I čete oborio je neprijateljski avion tipa »P. B. T.«¹⁰ Avion je, lakše oštećen, pao u naše ruke, kao i 2 člana posade koji su živi uhvaćeni... Radio-stanice avion nije imao, kao ni automatskog oružja. Imao je 3 bombe, 2 padobrana i 150 lit. benzina.

3-III-42 strijeljan je komandir 1. čete Rudi Pečovnik zbog sabotaze i nemarnosti, a postojala je opasnost da je i špijun.

Domobranski avion, francuskog tipa, oboren između sela Rogulje i Lotine, kotar Dvor na Uni.

8-III-42 2. četa uspjela je da u Starom Selu potuče 1 žandarmerijsku patrolu, gdje je uspjela da dobije 8 karabina s municijom i 13 bombi. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 4 zarobljena. Od zarobljenih 1 je ostao u partizanima a trojica su likvidirana, jer su bili poznati kao krvnici i ustaše.

U posljednje vrijeme 1. četa ovog bataljona dobila je zadatak da zauzme položaj Mačkovo Selo—Dodoši u cilju postavljanja zasjede neprijateljskim snagama koje se kreću iz Kraljevčana u ovome pravcu. Kroz vrijeme od 8 dana došla je ova četa nekoliko puta u sukob sa neprijateljem koji se pokušao probiti u pravcu njezinog položaja. Neprijatelj je svaki put pretrpio osjetljive gubitke, ali naši nisu mogli doći do oružja, pošto neprijatelj nastupa oprezno i sa jakim snagama, i kad mu naši unište prethodnicu, oni pod vatrom prilaze k poginulim vojnicima. Neprijatelj već pozna dobro ovaj teren i stoga se dobro čuva naročito onih mjesta gdje bi mu se mogla postaviti zasjeda. U Kraljevčanima nalazi se dobrovoljačka pukovnija pod zapovjedništvom pukovnika Mraka koji se služi svemogućim sredstvima da bi što uspješnije ometao naše borbe na ovome sektoru. Upoznat je sa svim prilikama ovog kraja kao i snagama kojima mi raspolažemo, pri čemu su mu služili seljaci koji se nalaze na neoslobodenoj teritoriji pod ustaškim uticajem. Da se ovo ne bi dalje događalo i da bi se omeli planovi ovoga ustaškog razbojnika preduzete su sve mjere.

1-III-42 srušen je most na želj. pruzi Maja—Glina. Most je srušio drug Ilija Gromovnik.¹⁷

U posljednje vrijeme uspio je neprijatelj da prodre na oslobođeni teritorij i svoje je snage koncentrisao u sela Mali Gradac, Martinovići, Veliki Gradac i u veći dio Drenovca i Šušnjara. Neprijatelj se zadržao u ovim selima oko 10 dana. U okolinu ovoga područja neprijatelj je isturio jake straže, tako da se ni sa jedne strane nije moglo doći u njegovu blizinu. Neprijatelj je u zaposjednutim selima vršio svestranu pljačku i činio najogavnija zvjerstva. Što mu nije uspjelo opljačkati i odvući, sve je poubijao i popalio. Kad se neprijatelj povukao 8 ov. mj. iz ovih sela, ostavio je iza sebe samo ruševine. Broj ljudskih žrtava nije još za sada poznat, ali nije jako velik, jer je narod izbjegao na vrijeme pod zaštitom partizana, dok goveda većim dijelom bila su spaljena po štalama.

U međuvremenu, dok se još neprijatelj nalazi u navedenim selima, uspjelo [mu] je noću između 3 i 4 ov. mj. napraviti jedan iznenadni napad na selo Dragotinu. Neprijatelj je ovaj napad izveo u 2 sata u noći. Seoska straža koja je imala u dužnosti da kontroliše put Mali Gradac—Dragotina, bila je zbog neopreznosti iznenađena i nije dospjela obavijestiti selo da je neprijatelj blizu. Neprijatelj koristeći ovu priliku uspio je neopaženo ući u selo i bez i jednog

¹⁷ Narodni heroj Ivan Hariš

pucnja počeo opkoljavati redom kuće u selu. Kako je te noći svaka kuća bila puna izbjeglica iz zaposjednutih sela, nastala je panika, bježanje kud je ko stigao. Tada je neprijatelj počeo da ubija i kolje koga je stigao. Bilo je slučajeva gdje je kuća gorila a unutra se nalazilo nekoliko familija, žena i djece. Isto tako gorila je živa stoka u štalama. Naša jedna desetina 1. čete I bat. i teški mitraljez nalazili su se u susjednom selu odmah na susjednoj strani od Dragotine. Čim je čula da je neprijatelj otvorio vatru, naši su zapucali u pravcu neprijatelja. Dobrim manevrisanjem sa teškim mitraljezom prebacujući ga sa mjesta na mjesto i tukući vatrom neprijatelja, nakon kratkog vremena, on se povukao. Iza toga naša Prva četa stigla je do mjesta vatre i u cilju da se spasi ono što se moglo spasiti. Broj žrtava je oko 50 mrtvih i više ranjenih. Ovo je prvi slučaj na sektoru Banije gdje se neprijatelj usudio u noći izvršiti napad ovakvog oblika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
si. otsutan

Komandant
Ivan Manola¹⁸

BR. 101

INFORMATIVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH
NOP ODREDA OD 16 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU
NOP ODREDA HRVATSKE O RASPOREDU NEPRIJATELJSKIH
SNAGA NA TERITORIJU PRVOG I DRUGOG ODREDA

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA

br. 2
16-111-42

INFORMATIVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTU NAR. OSL. PAR-
TIZ. ODREDA HRVATSKE

I odred

I bataljon: SIĆA: stanje nepromenjeno, tj. oko 200 domobrana, naoružanje 3—4 pm., ostalo karabini. Smješteni su u školi i u 4 privatne kuće od kojih je jedna zidana i 3 drvene. Stražu drže na brdu Spičići prema Končolovićima. Ovdje je po danu jedno stražarsko mjesto, a po noći sa izvjesnim dodatkom najviše dva.

¹⁸ Srećko Manola

BARILOVIĆ: stanje neprijatelja nepoznato i o njemu nam nisu dostavljeni nikakvi podaci.

SLUNJSKA BRDA: isturene neprijateljske pretstraže u nepoznatoj jačini.

POPOVIĆ BRDO: U njega dolazi 35—40 vojnika sa nekoliko pm., dolaze uvečer oko 7 sati iz Trebinja i ujutro se vraćaju natrag, ali to ne svaki dan već neredovito, iz opreznosti.

LADVENJAK: Oko 80 domobrana i to razbacani po seoskim kućama. Imaju nešto pm., ostalo karabini.

ZASTANJA: Manji broj domobrana, naoružanje nepoznato.

II bataljon: VUKMANIĆ: Oko 400 domobrana i žandara. Naoružanje oko 6 teških mitraljeza i 15—20 pm. Kopaju oko Vukmanića rovove i mitraljeska gnijezda. U Vukmaniću su zabranili ulaz i izlaz svima civilima iz razloga što je II bat. uspio da proturi unutra naše letke. Širi se vijest da je u Vukmanić došlo novih 800 vojnika i 2 topa koji su postavljeni u pravcu Bukovice. Ta vijest nije potvrđena i ne izgleda vjerovatna.

TREBINJA: Svaku večer dolazi po 40 domobrana sa 2 pm. koji drže stražu u školi i po danu povlače se u Vukmanić.

SKAKAVAC: Stanje nepromijenjeno tj. 1 satnija ustaša, 2 satnije pitomaca i 1 domobrana. Smješteni su u Perakovićevoj kući, u školi i ostalim kućama. Naoružanje 2 topa, bacač mina i nepoznat [broj] automatskog oružja.

III bataljon: TOPUSKO: Stanje nepromijenjeno, tj. 1030—1040 Talijana.

Naoružanje do 6 topova, a¹ tenka, nekoliko bacača mina, nepoznat broj automatskog oružja i ostalo karabini. 2 satnije ustaša naoružanih sa 1 teškim mitraljezom i nekoliko pm., ostalo karabini. 40 domobrana, 2 poljska topa, nepoznat broj pm., ostalo karabini. 12 žandara sa 1 pm. i karabinima.

TOPUSKO-KOLODVOR: 30—40 ustaša, 20 domobrana naoružanih 1 teškim mitraljezom i 5 pm.

CEMERNICA ŠKOLA: 110 ustaša, 60 žandara sa 3 teška mitraljeza i 5 pm., ostalo karabini.

VRGIN MOST: Oko 1000 Talijana sa 5 tenkova, 2 topa, 6 protutenkovskih topova kalibra 37, 6 teških mitraljeza, 30—40 pm., 15 kamiona. Podaci dobiveni od jednog zarobljenog talijanskog narednika.

¹ U originalu je omaškom napisano slovo »a« umjesto broja. Vjerojatno treba da stoji: 2.

IV bataljon: BANSKI KOVACEVAC: 2 satnije domobrana koji stanuju po kućama. To su kadrovci 1920 godišta. 30 žandara koji se nalaze u školi. Naoružanje 10 pm., ostalo karabini. Izgleda da su prije naše akcije dobili pojačanje u nepoznatoj veličini.

LASINJA: 3 satnije domobrana, 60 ustaša, oko 20 žandara. Stanuju po seoskim kućama i u školi, naoružanje nepoznato.

DESNi STEFANKI: Bilo je 25 žandara koji su pobjegli prilikom napada na Lasinju i nisu se vratili. Ima nešto ustaša i to domaćih.

LUKINIĆI: Imalo je 20 žandara koji [su] se povukli prema Bučići u selo Ilovačak. Zajedno s njima povukli su se i seljaci iz pomenutog sela.

ILOVAČAK: Nešto žandara koji stanuju u kući Franje Kirete. Naoružanje 1 pm., ostalo karabini.

BUČICA: Oko 200 ustaša što stranih što domaćih. Osim toga došlo 8 žandara iz Čemernice. Prema informacijama iz IV bat. koje ne znam otkuda potječu, došlo je u Glinu izvjestan broj ustaša i 2 teška topa.

II odred

I bataljon: BREST: Posada koja je bila u Perjasici u jačini od 100 domobrana i žandara, te naoružanih seljaka. Naoružanje 3 pm., ostalo karabini. Smješteni po seoskim kućama.

DONJE DUBRAVE: 40 domobrana na želj. stanici, naoružani s jednim pm. i karabinima. •>

GORNJE DUBRAVE: 60 Talijana na želj. stanici, naoružani sa 3 pm., i karabinima. Po seoskim kućama imade oko 60 žandara. Žandari imaju straže na svima prilazima u sela.

GENERALSKI STOL: Posada nepoznate jačine.

TOUNJ: 60 žandara i domobrana, te naoružani civili. Naoružanje [ne] poznato.

KAMENICA: 60 žandara, 60 domobrana i naoružani civili s 3 pm. i ostalo karabini.

SLUNJ: 500 »crnih košulja« naoružani sa 6 teških mitraljeza i 24 pm., 1 četa pješadije sa 12 pm. i 1 vod artiljerije sa 2 topa, te sva posada iz Vel. Kladuše koja je izgleda jaka isto toliko koliko i posada Slunja. Domobrani, ustaše i naoružani civili (majari) u jakosti 3 satnije. Poslije dolaska Talijana iz Vel. Kladuše povukli su se u okolna sela.

II bataljon: CETIN GRAD: Oko 70 žandara i ustaša, te oko 150 naoružanih civila.

PONOR: Oko 25 majara.

DONJA I GORNJA GLINA: Jedan dio domobrana iz Veljuna, Slunja i nešto majara.

CVITOVIĆ: Ostali domobrani i žandari iz Veljuna, te nešto što ih je došlo iz Slunja.

BLAGAJ I PAVLOVAC: Oko 200 žandara iz Veljuna, te oko 150 koji su došli iz Slunja.

MALA KLADUŠA: Stanje neprijatelja je nepoznato.

PODZVIZD: Stanje neprijatelja je nepoznato, izgleda da ima 30 ustaša.

Odred Banija i II KPO za svoj III bataljon nisu poslali podatke o jačini neprijatelja na njihovom teritoriju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
otsutan

za komandanta
Šumonja Miloš

BR. 102

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 16 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA U PRVOJ POLOVICI
OŽUJKA

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD-OSLOB. PARTIZ. ODREDA

Br. 141/42

Dne 16 marta 1942 g.

KOMANDANTU NARODNO-OSLOB. PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZAN-
SKOG ODREDA BR. 7

Borbe i akcije I bataljona »Marka Trbovića«

U cilju izvodjenja operativnog plana donesenog na sjednici G. Š-a naš I bataljon poduzimao je ovog tjedna akcije i zasjede oko Jezerana, koje još do danas nisu dale konkretnih rezultata.

Tako 8. III naše jedinice izvršile su napad na Stajničku kasarnu. Partizani su se preobukli u domobranske uniforme, došli do same straže, razoružali stražu, zaplijenili jednu pušku i 2 pištolja, ali nažalost vrata od kasarne bila su zatvorena i nisu mogli prodrijeti unutra. U tom momentu razvila se borba koja je trajala nekoliko sati, ali bez uspjeha. Partizani su zapalili sve štale oko kasarne, sam plamen dohvatio je i samu kasarnu, ali bilo je bez uspjeha. Izgorilo je više metričkih centi hrane, nekoliko volova, konja i slično. Dva dana kasnije izvršen je ponovno napad na kasarnu sa mnogo jačim snagama nego prvi put. I poslije duge borbe i lupanja na vrata i paljenja same zgrade koja nije htjela da gori napad se završio bez uspjeha i to mi smo imali jednog mrtvog i 2 lakše ranjena. Cilj ove akcije bio je očistiti mjesto od te posade i što više demoralizirati posadu u Jezeranama. Mjesto je očišćeno, jer su odmah poslije akcije pobjegli u Jezerane. U vezi sa blokadom same jezeranske posade iskidane su telefonske linije Jezerane—Brinje, Jezerane—Modruš, a na istim cestama održavane su permanentne zasjede i danju i noću, ali neprijatelj nije htio da naidje.

8. III, 3. vod 2. čete, zvani »krmpotski«,¹ razoružao je žandarmerijsku posadu u Klasićevom i tom prilikom zaplijenio 1 puškomitraljez i 10 pušaka. Akcija u samom mjestu, koje je prvi puta vidjelo partizane, primljena je vrlo dobro od naroda. Istoga dana 8. III jedinice I bataljona izvršile su akcije na talijanski magazin u Hreljinu. Zadatak akcije je bio pokupiti oružje, municiju i drugu ratnu spremu. Akcijom je rukovodio komesar 3. čete² i vodnik 3. voda iste čete.³ Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, 14 pušaka, 4 pištolja, 37 bombi, 8 pari cipela, 500 metaka i još neke odjevne spreme. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Na neprijateljskoj strani bio je mrtav 1 oficir i 3 vojnika, jer je došlo do borbe oko samog magazina, a dva su zarobljena.

Poslije izvršene akcije jedan vod te čete zadržao se u selu Vitunju na odmoru. Dok se drugi vod iste čete nalazio na daljini od 3 km od Vitunja. U 13 sati naišla je talijanska vojska, došla do Vitunja u dvjema kolonama. Vod koji se nalazio u selu odmah se bacio u zasjedu i dočeka neprijatelja. Borba je trajala od 13 do 20 sati. Vod koji je bio u zasjedi bio je otsječen od svoje pozadine i nije se mogao povlačiti. Ali na vrijeme je došao drugi vod kao pojačanje i napao s ledja neprijatelja i obezbijedio povlačenje prvom vodu. Sa strane partizana nije bilo gubitaka. Po prvim informacijama koje smo dobili, na strani Talijana bilo je 35 mrtvih i ranjenih. U toj borbi primijetili su partizani slijedeće: talijanski Rojnici sa svojih mrtvih odmah skidaju oružje, tako da je jedan pao, a drugi je trčao da skine oružje, ali je i on pao. Dolazi i treći

¹ Po selu Krmpote

² Jovo Mamula

³ Miloš Ivošević-Rogović

i on pada, dok četvrtom je uspjelo da pokupi sve tri puške sa mrtvih. Poslije borbe i povlačenja partizana Talijani su pod mitraljeskom vatrom ušli u selo Vitunj i zapalili 32 kuće. Prije paljevine opljačkali su cijelo selo i tom prilikom ubili jednog starca. Sav narod je pobjegao partizanima u šumu.

Borbe i akcije II bataljona »Matije Gubca«

Dana 6. III poslano je jedno odjeljenje 2. čete na zasjedu na pruzi Fužine—Lič. Poslije dužeg čekanja naišla je patrola od svega 4 vojnika. Zasjeda je otvorila na njih vatru i ubila ih sva 4. Tom prilikom zaplijenjene su 4 puške, 1000 kom. metaka, 3 bombe, 4 šljema kao i sva druga oružana i odjevna sprema. Među četvoricom Talijana saznaje se da je poginuo i jedan talijanski oficir. Istih dana izvršena je akcija na željezničkoj pruzi kod Plasa. Kako izgleda, voz koji je naletio na stroj bio je vojnički, jer iz njega je odmah počela puščana vatra i bacanje svjetlećih raketa u pravcu od kuda su na vlak naši drugovi otvorili vatru. Efekat akcije bio je da je izbačena i uništena potpuno lokomotiva a promet je bio zaustavljen 16 časova. Drugi dan poslije izvršene akcije išli su Talijani na lice mjesta sa jačinom od 800 vojnika. Oni su se razvili u streljačkom stroju i pucajući iz strojnih pušaka i mitraljeza došli su na mjesto izvršene akcije.

12. III izvršena je ponovno akcija na pruzi. Izbačena je lokomotiva i više vagona i razoreno oko 50 m pruge. Još do sada nije nam poznata dužina prekida saobraćaja.

Dana 6, 7 i 8 slana je stalna zasjeda u Bribir ali bez rezultata. Neprijatelj nije naišao. Dok 9. III, 20 partizana išlo je u zasjedu na cesti Zlobin—Benkovac i poslije jednodnevnog čekanja bez rezultata vratili se i pri svom povratku iskidali telefonsku liniju između Drivenika i Liča u dužini od 7—800 m. Žica je odnesena u šumu i sakrivena.

11. III, u selu Vratima, na samoj željezničkoj pruzi, zaplijenjeno je 8 teških konja od poznatog industrijalca i ustaše Martina Rošića.

12 i 13. III uspostavljene su zasjede (noću) na željezničkoj pruzi, ali usprkos čekanja nije prošla nijedna talijanska patrola. Jedna jedinica II bataljona koja djeluje u S. Moravicama ubila je jednu talijansku patrolu od 3 vojnika, dignula 3 puške i ostali materijal.

U cijelom Primorju i Gorskom Kotaru osjeća se velika aktivnost neprijatelja. Dolaze sa kaznenim ekspedicijama, upadaju u pojedina mjesta, pale sela, pljačkaju i odvoze svu hranu i porodice partizana. (Primjer Bribir, Lič, Fužine, kao što smo o tome govorili u prošlom izvještaju.) Neprijatelj je otpočeo sa sistematskom pljačkom primorskih sela, i očekuju se svakim danom njihovi daljnji postupci u tom pravcu. Tako prekjučer su opljačkali i pohapsili

selo Crno. U pljački je učestvovalo oko 200 Talijana. Prema izvještajima, u tom mjestu nisu se mogle poduzeti nikakove protumjere. Očekuju se daljnji njihovi napadaji u sektoru Ledenice—Alan i Krivi Put. U tu svrhu dali smo naredjenje preko komesara Odreda, da bi se uzeo jedan dio snaga iz II bataljona i zajedno sa 2. četom I bataljona priredio im se pošten udarac.

Obavještavamo vas da smo osnovali novi logor za Grižane, Tribalj i Drivenik, jer iz tih mjesta došao je već priličan broj boraca, a uvjerali smo se da narod više pomaže i više se interesira za partizane kad imaju logor u blizini svoga sela, a takodjer uspješnije se provadja mobilizacija. Taj logor poslužiti će kao prijemna baza i za drugove koji se mobiliziraju iz Hreljina, jer bi na taj način bili bliže mjesta i mogli bi uspješnije raditi na mobilizaciji i uopće u tim krajevima u blizini Sušaka koji su još uvijek dosta nepokrenuti. Taj logor za sada vodi se kao vod 1. čete II bataljona.

Interesantno je napomenuti kakvim se svim mjerama služi neprijatelj u borbi protiv naroda i partizana. U Gorskom Kotaru fašisti su se obukli u civilna odijela i naoružali, a milicija ih je tjerala prema selu. Seljaci misleći da se radi o partizanima zaštićivali su ih i sklanjali u svojim kućama, te na taj način dospjeli u pandže omraženih okupatora. Ostali seljaci bili su ubrzo obaviješteni da se ne bi ponovile slične stvari.

Štab II bataljona obavještava nas da već svakodnevno neprijatelj tuče artiljerijom po planinama, a posljednje akcije koje su izvedene na pruzi, kako na vlakove tako i na patrole, naročito ga uznemiruju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Operativni oficir
Ilija Andžić⁴

Komandant
Veljko Kovačević

(M. P.)

DODATAK OPERATIVNOM IZVJEŠTAJU BR. 7

14. III. 1942 g. jedna četa I bataljona pod rukovodstvom druga komandanta I bataljona⁵ napala je žandarmerijsku patrolu koja 6e sastojala od 32 žandara. Borba je trajala 1 sat i 45 minuta. Akcija se odigrala na putu Bosiljevo—Ponikve. Žandarmerijska patrola išla je vrlo oprezno na otstojanju po 3—4 u grupicama, ali naša četa opazivši pravovremeno opkolila ih je sa svih strana i otvorila vatru. U toj borbi zarobljeno je 19 žandara, jedan ubijen, od zarobljenika dva su ranjena. Dok je 13-orici uspjelo pobjeći. Zaplijenjeno je 21 puška, 1000 metaka, 16 noževa, 15 opasača, 15 fišeklija, 8 torbica i 1 ranac, 2 bombe i 20 pari odijela.

⁴ Ilija Engel

⁶ Sava Vukelić

Poslije te borbe naši partizani došli su u jedno hrvatsko selo gdje su održali sastanak i kada su počeli dijeliti »Partizanske novine«⁶ masa je trčala tko će ih prije dobiti. U borbi koja je bila sa žandarima mi imamo jednog ranjenog.

Dana 13 o. mj. u mjestu Krmpotama strijeljan je izdajnik Mate Smolčić koji se s jedne strane držao uz partizane, a bio stvarni špijun talijanski i davao talijanskim vlastima podatke o partizanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Operativni oficir
Ilija Andžić

Komandant
Veljko Kovačević

(M. P.)

BR. 103

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 16 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O JAČINI I KRETANJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA
NA PODRUČJU ODREDA

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD-OSLOB. PARTIZ. ODREDA

Br. 142/42

Dne 16 marta 1942 g.

KOMANDANTU NARODNO-OSLOB. PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

INFORMATIVNI IZVJEŠTAJ PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZAN-
SKOG ODREDA

Prema informacijama koje se dobijaju iz Sušaka, u prošlom tjednu krenulo je prema Crikvenici 800 kamiona sa vojskom. U kamionima se nalazilo i nekoliko tenkova; mi iz Crikvenice nismo dobili podatke o tome kao ni iz okolnih mjesta. Obavješteni smo da će 15 o. mj. na pruzi koja prolazi kroz naš teritorij ići samo transportni vojni vlakovi, dočim će putnički saobraćaj biti obustavljen. Ako to bude istina mi ćemo poduzeti još jače mjere za kočenje saobraćaja.

Po okolnim brežuljcima oko Liča i Fužina Talijani postavljaju artiljeriju.

® Vidi objašnjenje 27 uz dok. br. 57.

Na tornju delničke crkve postavljeno je nekoliko reflektora koji preko cijele noći osvjetljavaju čitavu okolinu Delnica, bojeći se od napada.

Svi primorski gradovi i mjesta u kojima se nalazi talijanska posada već su ogradjeni bodljikavim žicama, izuzetak čine, kako nas obavještavaju, jedino Drivenik i Tribalj koji još nisu u potpunosti ogradjeni, dok se u Senju radi užurbano na izgradnji zidova. Iste mjere poduzete su i u Gorskom Kotaru u mjestima gdje se nalazi talijanska posada.

Brojno stanje trupa po mjestima kako slijedi: Novi 2.000, Selce 2.200, Crikvenica 2.500, Bribir 150 i 15 žandara, Grižane 150, Tribalj 600, Drivenik 150, Kraljevica 2.500, Senj 1.000, Sv. Juraj 200, Jablanac 150, Sv. Jakob 250, Bakarac 70, Hreljin 600, Sušak 1.000—2.000, Lič 150, Fužine 200, Vrata 250, Mrkopalj 190, Krivi Put oko 60 naoružanih žandara, Primorski Veljun oko 60 naoružanih žandara, Delnice 5.000 Talijana, 100 ustaša i 100 žandara, Ravna Gora 80 domobranaca, S. Moravice 150—200 Talijana, Vrbovsko nešto iznad 200, Gomirje 150—200, Ogulin od 500 na više, Brinje, Žuta Lokva, Prokike 700—800, Jezerane oko 130 naoružanih domobranaca i ustaša, Modruš oko 80 ustaša. *

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Operativni oficir
Ilija Andžić

Komandant
Veljko Kovačević

(M. P.)

BR. 104

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
17 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA U TOKU VELJAČE

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
17-111-42, 142

KOMANDANTU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Šaljemo vam izvještaj o uspjehu u akcijama izvedenim u mjesecu februaru.

7-II-42 srušili smo vodocrp na Dretulji i zarobili 2 karabina.

Noću između 6. i 7. napali smo Lasinju i na juriš je zauzeli. Zarobili smo 1 teški mitraljez sa samarom i konjem, 9 karabina,

Štab
Grupe Kordunskih
Partiz. Odreda
17-III-42, 142

23/10
MHO. SPPJ
Velo Kordunsko-Slavonija
B. P. 1118
K. 11111111

Komandantu Partizanskih Odreda Hrvatske

Poslijeno vam izvještaj o uspjehu u akcijama izvedenim u mjesecu februaru

V7-II-42 razusili smo vodocrp na Dretulji i zarobili 2 karabina. Noću između 6 i 7 napali smo Lasinju i na juris je zauzeli. Zarobili smo 1 teški mitraljez sa osamom i konjem, 9 karabina, 2 lovačke puške, 2 pištolja, 2000 municije te raznih drugih stvari. U borbi neprijatelj je imao 4 mrtvih i 2 ranjena, a mi 3 mrtva i 2 ranjena.

V8-II-42 razorušili smo 1 sandarmarijsku patrolu u Dubravama i zarobili 5 sandara, 5 karabina s municijom.

V9-II-42 zarobili smo 42 telijsna na cesti Sunj-Cetingrad, zaplijenili 4 puškomitraljeza, 45 karabina, 4000 municije, 6 pištolja, 104 bombe i još drugog vojnčkog materijala. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i 7 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.

V10-II-42 u Velikoj Sušnjari zarobili smo 4 domobrana i zaplijenili 9 karabina sa municijom. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 1 ranjenog. Istog dana zarobili smo 1 karabin i 4 neosake ustaše.

V11-II-42 napali smo sandarmarijsku patrolu u Dubravama. Zarobili 14 sandara i 10 karabina s municijom. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 4 ranjena. Mi nismo imali gubitaka.

V13-II-42 zarobili smo u Vrhoviću 3 sandara, 9 karabina. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 1 ranjenog.

V12-II-42 razrušili smo vodocrp u Plaškom i Liškim Jasenicama.

V22-II-42 oborili smo 1 avion kojim je lakše oštećen tipa P.V.T. i uhvatili dva pilota. Avion je imao 3 bombe, 150 lit benzina i 2 padobrana.

V22, 23 i 24-II-42 u akcijama na cesti Slunj-Primišlje-Trbiš zarobili smo 42 telijsna, 22 domobrana i zaplijenili 2 teška mitraljeza, 5 pm, 72 karabina, 12000 municije te drugog vojnčkog materijala. U ovim borbama neprijatelj je imao 64 mrtva i mnogo ranjenih, a mi 5 mrtvih i 2 ranjena.

V23-II-42 u akciji u selu Šćulac zarobili smo 4 domobrana i 4 karabina s municijom. Istog dana zarobili smo u Dodošima 5 karabina.

V27-II-42 zarobili smo kod Zrinja jedan pm i jedan karabin. Dakle mi do sada u mjesecu februaru imamo sljedeće rezultate: zaplijenili smo 3 teška mitraljeza, 10 pm, 179 karabina, 8 pištolja te oborili jedan avion. U tim borbama neprijatelj je imao 145 zarobljenih, 91 mrtvih, i više ranjenih, a mi 8 mrtvih i 5 ranjenih.

Molimo druga komandanta na iz ovih naših rezultata i rezultata koje dobije od Štaba Grupe Partizanskih Odreda Like povući paralelu o uspjehu za mjesec februar 1942 god.

ŠKRIPAJŠINZMU - SLOBODA NARODIMA!

Komesar:

K. Stič

Komandant

Fran. Kandić

2 lovačke puške, 2 pištolja, 2000 municije, te raznih drugih stvari. U borbi neprijatelj je imao 8 mrtvih i 2 ranjena, a mi 3 mrtva i 2 ranjena.

8-II-42 razoružali smo 1 žandarmerijsku patrolu u Dubravama i zarobili 5 žandara, 5 karabina s municijom.

9-II-42 zarobili smo 42 Talijana na cesti Slunj—Cetingrad, zaplijenili 4 puškomitraljeza, 45 karabina, 4000 municije, 6 pištolja, 104 bombe i još drugog vojničkog materijala. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i 7 ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.

10-11-42 u Velikoj Šušnjari zarobili smo 4 domobrana i zaplijenili 9 karabina sa municijom. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 1 ranjenog.

Istog dana zarobili smo 1 karabin i 4 seoske ustaše.

11-11-42 napali smo žandarmerijsku patrolu u Dubravama. Zarobili 14 žandara i 16 karabina s municijom. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 4 ranjena. Mi nismo imali gubitaka.

13-11-42 zarobili smo u Vlahoviću 3 žandara, 9 karabina. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i 1 ranjenog.

12-11-42 razrušili smo vodocrp u Plaškom i Ličkim Jasenicama.

22-11-42 oborili smo 1 avion, koji je lakše oštećen, tipa P. V. T. i uhvatili živa dva oficira. Avion je imao 3 bombe, 150 lit. benzina i 2 padobrana. •

22, 23 i 24-11-42 u akcijama na cesti Slunj—Primišlje—Tržić zarobili smo 42 Talijana, 22 domobrana i zaplijenili 2 teška mitraljeza, 5 pm., 72 karabina, 12000 municije, te drugog vojničkog materijala. U ovim borbama neprijatelj je imao 64 mrtva i mnogo ranjenih, a mi 5 mrtvih i 2 ranjena.

23-11-42 u akciji u selu Šćulac zarobili smo 4 domobrana i 4 karabina s municijom. Istog dana zarobili smo u Dodošima 5 karabina.

27-11-42 zarobili smo kod Zrinja jedan pm. i jedan karabin.

Dakle, mi do sada u mjesecu februaru imamo sljedeće rezultate:

zaplijenili smo 3 teška mitraljeza, 10 pm., 179 karabina, 8 pištolja, te oborili jedan avion. U tim borbama neprijatelj je imao 145 zarobljenih, 91 mrtvog, i više ranjenih, a mi 8 mrtvih i 5 ranjenih.

Molimo druga komandanta da iz ovih naših rezultata i rezultata koje dobije od Štaba Grupe Partizanskih Odreda Like povuče paralelu o uspjehu za mjesec februar 1942 god.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar:
si. odsutan

Komandant:
Ivan Manola¹

¹ Srećko Manola

BR. 105

**IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 18
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O BORBAMA KOD SRBA I KORENICE**

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Broj 15
18-111-1942

Operativni
izvještaj

**GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE**

1. — Još 4. III. o. g., kad su naše snage približavale se Srbu, došlo je do pokreta talijanskih snaga prema Srbu sa dva pravca. Jedna kolona od oko 800 vojnika, sa nešto artiljerije i bacača mina, prebačena je iz Knina u Zrmanju vlakom, a odatle pješke produžila kroz Zrmanjski klanac. Na tom prostoru je drug Glišo Čuk¹ bio upravo skupio jedan vod ljudi, da bi osigurao prilaze Srbu sa južne strane. Iznenada je došlo do sukoba između tog voda i talijanskih prethodnica 4-og o. mj. U toku noći drug Čuk povukao se je sa svojim ljudima u pravcu Srbskog Klanca. Talijani su 5. III cijelog dana tukli topom, bacačima i mitraljezima po praznim položajima, gdje su se prethodnog dana nalazili naši borci, a onda su krenuli napred, paleći sela, ubijajući i hapseći ljude i žene. U toku nastupanja prema Otriću imali su još nekoliko sukoba sa našim patrolama. Računa se da su imali 15—20 mrtvih. Kod nas nije bilo gubitaka. Druga talijanska kolona došla je iz Gračaca, krećući se prema Velikoj Popini, jačine od oko 600 vojnika. Obje kolone sastale su se na prostoru sjeverno od Otrica, odakle su, 8 marta ujutro, borbenim rasporedom krenule prema Srbskom Klancu. Partizanski bataljon »Gavrilo Princip« zaposjeo je bio ovaj Klanac sa snagom od 100 ljudi, naoružanih sa 4 puškomitraljeza i puškama. Ceta iz bataljona »Stojan Matić«, koja je od Srba bila upućena prema Klancu da pojača ovu posadu, nije još bila stigla. Do sukoba sa neprijateljem u Klancu došlo je rano izjutra, te je borba trajala do podne. Neprijatelj je odbijen uz velike gubitke, no tačan broj mrtvih i ranjenih nije mogao biti ustanovljen, jer su bili od strane neprijatelja odneseni prilikom povlačenja. Ostala su tri mrtva Talijana,

¹ Kasnije poginuo u borbi protiv četnika.

zarobljeno ih je 7, i zaplijenjen slijedeći materijal: jedan bacač mina sa 4 mine, jedan tromblon sa sandukom tromblonskih bombi, 2 sanduka puškomitraljeske municije, dvije puške, 82 čebeta, 67 šatorskih krila, dva sanduka municije za teški mitraljez, više ranaca i ostalog sitnijeg pribora. Poslije podne ovoga dana primijetili su osmatrači sa krila položaja u Klanacu jednu neprijateljsku kolonu, koja je šumom bila skoro zaobišla Klanac. Odmah su jedan dio posade i prispjeli partizani iz bataljona »Stojan Matić« pokušali da opkole ovu kolonu. Ona je međutim, primijetivši da je prva kolona u Klanacu odbijena, pod zaštitom magle i noći, predvođena vještim vodičima, izbjegla opkoljavanju i vratila se u pravcu Otrića. Ovo je otstupanje svakako bilo u velikoj žurbi i neredu, te se jedan dio vojnika rasuo po šumi na sve strane, odakle izlaze u sela, gdje ih partizani zarobljavaju, te sprovode prema Lapcu. Partizani su, pretresajući šumu, uhvatili pet talijanskih vojnika sa jednim pištoljem i tri karabina, kao i dosta razbacane sprema na sve strane. Poslije ovog neuspjeha, Talijani nisu do 15-tog o. m. pokušali sa napadima sa ovog pravca.

2. — U Srbu se vode još uvijek ogorčene borbe. Talijanska posada, sastavljena od fašista i pod komandom oficira, koji je kao dobrovoljac borio se u Španiji, daje uporan otpor i pored velikih gubitaka, koje su dosada pretrpili. Neprijatelj drži srednji dio Srba. Partizani su jurišem 12. III bili zauzeli Subotino Brdo, pri čemu su imali jednog mrtvog i 15 ranjenih drugova. Talijani su protivnapadom povratili ovaj položaj 14-tog III. Subotino Brdo dominira talijanskim položajem u samom mjestu, te su partizani, shvaćajući važnost tog položaja, ponovno 15-tog III na juriš zauzeli taj položaj, i pristupili njegovom utvrđivanju. Ovo zauzimanje potpomognuto je vatrom iz topa, koji smo sa Ljubova prebacili tamo. Partizani su se također dobro koristili bacačem mina, dok bacač plamena još nisu upotreabili.

Jedna grupa najodvažnijih partizana iz 2. čete bataljona »Ognjen Priča« izvršila je jedan smioni pothvat. Pod zaštitom naše vatre, prodrla je u zgradu osnovne škole u samom mjestu. Kako su bili zauzeli samo prizemlje zgrade, dok je neprijatelj držao prvi kat, partizani su, utrošivši svu municiju i bombe, povukli se iz te zgrade, iznijevši i svoje ranjenike.

Dvije Krajiške čete, koje su se bile povukle od Srba, sada su opet pristigle, te će uz njihovu pomoć, nadamo se, biti Srb zauzet.

Četnici su se grupisali u selu Tiškovcu. Ima ih oko stotinu, i raspolažu sa par puškomitraljeza i puškama. Do sada su izvršili nekoliko akata neprijateljstva prema partizanima (jednog ubili, nekoliko razoružali, jednog mučili, pa potom predali zloglasnom popu Đujiću). Poslana je jedna četa partizana sa zadatkom da ovu bandu likvidira.

Nekoliko talijanskih vojnika Slovenaca prebjeglo je iz opkoljenog Srba na našu stranu. Talijanski avioni bombarduju i dalje sela oko Srba. U sam Srb bačeno je iz aviona 15 paketa, od čega su 13 paketa uhvatili partizani, a dva Talijani. U paketima je bila većinom konzervirana hrana.

3. — Oko Korenice vlada zatišje. Imamo je u vidu kao jedan od prvih ciljeva, čim budemo imali malo više neangažiranih snaga. Dolazi povremenō do čarkanja, te je jedan partizan iz omladinske čete lakše ranjen.

4. — Neprijateljske snage iz Gospića i S. Kule preduzele su 15-tog III napad na položaj Ljubovo. Napad je bio pripreman žestokom artiljerijskom vatrom, od koje nismo imali nikakvih gubitaka. Neprijatelj je nastupio na vrlo širokom frontu (3—4 km). Do sukoba je najprije došlo na našem lijevom krilu. Borba je trajala cijelog dana i vodila se prsa u prsa. Nekoliko neprijateljskih juriša (jurišale su crne košulje) odbijeno je uz teške gubitke po neprijatelja. Mnogi među fašistima dovikivali su koješta partizanima na našem jeziku. Uveče su se Talijani povukli odnoseći sa sobom skoro sve svoje mrtve i ranjene. Na mjestu borbe ostalo je 12 mrtvih (do sada nađenih). Po krvavim tragovima na snijegu, može se razabrati da su im gubici bili veliki. Mi smo imali 4 lakše ranjena, većinom od bombi. Zaplijenjeno je: dva puškomitraljeza, 6 pušaka, 6 pištolja, 30 bombi, 1.320 metaka, 4 ranca, te ostale sitnije spremlje. 16 i 17. III neprijatelj nije ponavljao napad, ali je artiljerijom bombardovao naše položaje bez neke štete za nas. U borbi na Ljubovu učestvovala su i ovog puta jedinice iz I odreda, koje su baš na vrijeme stigle i u borbi se dobro pokazale.

5. — Došlo je [do] sitnijih sukoba između naših patrola i ustaških odjeljenja na klancu Drenovača, južno od Bihaća. Nismo imali gubitaka. Ovaj položaj drži jedna četa iz bataljona »Stojan Matić«.

Našu drugu konferenciju sa komandantima i politkomesarima održat ćemo 1 aprila u Krbavici. Radovalo bi nas, da neko iz G. S. H. dođe.

Opsadu Korenice preuzeo je uglavnom bataljon »Krbava«. Ovaj bataljon ojačan je i brojno i naoružanjem, ali tačan pregled nismo još dobili, te zbog toga ne šaljemo ovog puta ni vama pregled brojnog stanja ove grupe.

Prilažemo skicu položaja kod Srba.²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
Martin³

Zast. komandanta
Pet. M. Kleut

² Redakcija nije pronašla ovu skicu.

³ Sime Balen

BR. 106

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 18
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O JAČINI I STANJU NEPRIJATELJSKIH SNAGA U LICI

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU
Ob. broj: 9
18-111-1942

GLAVNOM ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

(Informativni izvještaj)

I.

Stanje okupatorskih snaga

Prema prikupljenim podacima brojno stanje okupatorskih snaga je slijedeće:

Gospić	12.500	Na željez. stanicama u Kapeli po	200
Otočac	1.200	Bilaj.	60
Š. Kula	600	Ribnik	60
Medak	500	Raduč.	150
Vrhovine	500	Srb.	350
B. Pctok	500	Udbina	700
C. Vlast	300	Korenica	800
Lešće	200	Ramljani	600
		Gračac	c.c. 4.000

Iz ostalih mjesta nemamo tačnih podataka.

Prema izvještajima iz Gospića, talijanska komanda ima namjeru da sa svojim trupama zauzme sva sela uz prugu, a koja se sela nalaze u našim rukama. Prema tom planu Divoselo treba da dobije posadu od 50 vojnika, a Mogorić i Vrebac posadu od 700 vojnika.

U Vrhovinama okupator se dobro utvrdio i još se uvijek utvrđuje. Postavljeni su topovi i mitraljeska gnijezda na sve važnije točke. Ovdje se nalaze veliki magazini hrane i drugih predmeta vojne potrebe. Mjesto je blokirano.

U Gračacu okupator je preduzeo oštre mjere. Pri ulazu u mjesto i izlazu iz njega, tal. vlasti pretresaju dolaznike i odlaznike,

pitaju ih kuda i otkud idu, itd. Kilometar naokolo grada neprijatelj se utvrđuje, kopa rovove i postavlja mitraljeska gnijezda. Okolna brda neprijatelj takođe utvrđuje. Vodovode i mostove čuvaju jake straže.

Uopće svuda se osjeća užurbana priprema neprijatelja. Doznaje se da su ove pripreme u vezi s nagoviještenom »proljećnom ofenzivom« na ličkom sektoru, koju Talijani nagovještavaju.

Iz Lovinca Talijani su se povukli u Gračac, navodno zbog opasnosti.

II.

Stanje domobrana i žandarma

Prema oskudnim podacima, stanje domobrana i žandarma je slijedeće:

Gospić	oko 600	Dabar	80
Otočac	400	Brlog	40
Perušić	100	Sinac	30
Lič. Petrovo Selo	200	Kompolje	30

Za moral domobrana karakterističan je slijedeći primjer. Komandant domobranstva u Gospiću vršio je ovakav pokus s vojnicima. Dao je da se svira uzbuna. Kad su se vojnici skupili na zbornom mjestu, komandant je rekao da se u blizini pojavila grupa četnika i komunista, i da treba ići prema njoj i rastjerati je. Zatim je rekao: »Tko se osjeća bolestan neka izađe iz stroja«. Od 300 domobrana ostalo ih je u stroju svega oko 30. Komandant je poslije toga počeo psovati vojnike govoreći da je njemu nemoguće s takvim ljudima ići u borbu.

Kao što vidite, informativni podaci o stanju jednog i drugog neprijatelja dosta su oskudni. Gledaćemo da se ubuduće ti nedostaci odstrane.

Politkom
Martin

Za Komandanta
Pet. Kleut

IZVJEŠTAJ ŠTABA DALMATINSKOG NOP ODREDA OD 19
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O RAZVITKU USTANKA U DALMACIJI¹

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH ODREDA
HRVATSKE

Na početku prvog pisma želimo da vama kao svome Glavnom štabu, a u ime sviju naših partizana, komandi četa i štaba našeg odreda, poručimo naše iskrene, drugarske, partizanske, borbene pozdrave.

I. Jučer smo dobili pismo od drugova iz Šibenikau kojem nam javljaju da su dobili dopis Glavnog štaba, u kojem se od njih traži da vama pošalju izvještaj o općoj situaciji u Dalmaciji u odnosu na partizanske borbe. Izvadak iz vašeg pisma poslan je PK u Split. PK je dostavio pismo meni kao članu štaba našeg odreda. Ja se ovdje nalazim privremeno na liječenju, jer sam pred nekoliko dana u borbi ranjen. U sporazumu sa PK izvještaj ću vam napisati ja, a prepis ćemo poslati našem komandantu štaba.³

II. Žalimo što nam drugovi iz Šibenika nisu dostavili vaše pismo, nego samo izvadak iz njega. Ujedno je loše i to da nam nisu pisali kojim su putem dobili vaše pismo. Mi se, naime, u posljednje vrijeme trudimo da bismo preko naših drugova iz Sjeverne Dalmacije uspostavili vezu, a onda i stalni kontakt i kanal sa Štabom ličkih odreda, a time i s vama. Već dosada su neki naši drugovi imali vezu sa drugovima iz Ličkog štaba, ali budući da mi u tom kraju nismo imali odreda, veze se nisu učvrstile i gubile su se. Sada je već situacija drugačija. U Sjevernoj Dalmaciji već imamo neke manje odrede, a oni mogu lako doći do našeg štaba. Zato, u smislu održanja veze sa vama i sa Ličkim štabom, potrebno je da drugovi iz Like uspostave stalnu i dobru vezu sa našim odredom u Bukovici (sela Mokro Polje, Pađene itd.). Odatle ćemo mi organizirati vezu i kanal do samog našeg štaba. Tako ćemo otvoriti zasebni partizanski kanal, koji će rasteretiti druge veze. U tom smislu mi smo već uputili pismo i direktive odredima u tom kraju. Sada ćemo uputiti pismo i Ličkom štabu i ponovo svim našim odredima koji dolaze u obzir.

III. Sada ćemo preći na izvještaj o radu i jačini našeg partizanskog pokreta. Najprije ćemo prikazati njegov historijat.

a). U Dalmaciji se počelo s radom oko partizanskih odreda početkom mjeseca augusta, kad su od CK KPH bili poslani dru-

¹ Original u arhivi CK KPH.

² Redakcija ne posjeduje ovo pismo.

³ Vicko Krstulović

govi Mirko Kovačević i Šilja⁴. Njihovim dolaskom počelo se sa užurbanim pripremanjem organizacije dvaju bataljona po 4 čete, jedan iz Splita i okoline, drugi iz Šibenika i okoline. I stvarno kroz najkraće vrijeme poslana je jedna četa iz Šibenika, a iz Splita i okoline u sama tri dana formirane su 4 čete, i sve četiri su trećega dana upućene u svom smjeru. Međutim, samog prvog i drugog dana naše su čete nastradale. Na dvije čete, nevezano jednu od druge, navalili su sami seljaci, protiv jedne pozvali ustaše i talijansku vojsku i na koncu sami najagilnije učestvovali u hvatanju i predaji vlasti pojedinih partizana pri bijegu. Time su nam odmah bile razbijene 2 čete, treća se radi ovog odmah vratila i razišla, a četvrta se formirala i djelovala, ali je dvadesetak dana ostala bez veza, a to je neiskusno i loše rukovodstvo navelo na likvidaciju. Četa koja je krenula iz Šibenika doživjela je istu sudbinu. Na nju su odmah navalili Talijani, seljaci su pohvatili sedam drugova pri bijegu i predali ih vlastima u Drnišu na strijeljanje. Ostale je četnik Paja Popović doveo pred talijanski mitraljez. Tek mali dio, njih 8, dopro je do tada oslobođenog teritorija u Drvaru, odakle su upućeni na Livanjsko Polje. Još prije formiranja odreda poginuo je drug Šilja. Na vodstvu Splitske čete hrabro je poginuo komandant Mirko Kovačević. Osim poginulih u borbi, tamo je uhvaćeno 24 druga i oni su poslije toga strijeljani u Sinju. Ovo je bio težak udarac za partizanski pokret u Dalmaciji. A do njega je došlo uglavnom radi ova tri razloga: 1) Radi slabe i nedovoljne političke, a iznad svega organizacione pripreme veza, puta i terena, po kojem su čete trebale kretati, kao i radi nerealnog plana koji je bio izrađen. 2) Radi prenatrpanosti i nedovoljnog specifično partizanskog iskustva drugova delegata Šilje i Mirka Kovačevića. 3) Radi neprijateljskog držanja jednog dijela seljačkih masa, koje u ono vrijeme u ovim krajevima nisu još bile izgubile sve iluzije u »hrvatsku državu«, koje [su] se jako bojale slijepe osvete srpskih četnika, a o nama nisu ništa čuli ili su nas zamijenili sa četnicima. Taj udarac tako nas je obezglavio, da je proteklo mjesec i po dana, dok nismo ponovno počeli raditi oko formiranja novih partizanskih odreda. Kroz to vrijeme izgubila se dragocjena prilika vojno-političke saradnje sa oslobođenim krajem u Drvaru i Grahovu. Između tog kraja i uže Dalmacije širi se Kninska krajina. Sa oslobođenjem Drvara i Grahova i iz Kninske krajine su nestali pretstavnici ustaške vlasti, a trebalo je malo inicijative, da i sam Knin padne banditima iz ruku. U oslobođeni kraj Kninske krajine vratila su se sada iz talijanskih skloništa (Kistanja, Zadra itd.), kao miši iz svojih rupa. srpska gospoda. Budući da je autoritet bivše Drvarske brigade" bio ogroman, i ta su se gospoda pred

⁴ Narodni heroj Pavle Pap. Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok br. 31.

⁵ Vidi »Zbornik«, tom IV, knj. 1, objašnjenje uz dok. br. 22.

njom pravila solidarna i disciplinirana. Drugovi u Drvaru mislili su da će naši drugovi u Kninu i ostaloj Dalmaciji izvršiti svoj zadatak i poraditi među kninskom masom u smislu pravilne orijentacije i organizacije. Naši pak drugovi u Kninu i ostaloj Dalmaciji mislili su: gore je oslobođeni kraj, postoji vojna organizacija, sigurno se -radi punom parom i politički. Ustvari velikosrpska gospoda radila su sama nesmetano u svom interesu sklapajući veze sa neprijateljem i spremajući izdaju. Kad su oni izdaju izvršili i propustili Talijane kroz Dinarske klance (Deralo) u Grahovo, a time i Drvar, seljaštvo nije bilo svjesno da se radi o izdaji, jer nitko nikad nije ništa govorio protiv okupatora, jer je Talijane smatrao zaštitnicima od ustaškog zvjerstva. Zato smrtnu osudu, koju je Drvarska brigada izrekla nad izdajicama, narod nije razumio ni prihvatio. Tada su ova gospoda počela sa formiranjem vlastitih čisto reakcionarnih četa, pukova, štabova itd. Najgore je u svemu tome, da ne samo što su tamošnje srpske mase gledale i gledaju u Sovjetskom Savezu svoga spasitelja nego smo mi imali i lijepi broj simpatizera i pristalica KP, koji su imali i po koji ugledni položaj u tamošnjoj vojnoj organizaciji, ali koji se nikada nisu usudili podići niti jedan glas protiv izdajničke i protunarodne rabote velikosrpske gospode, nego su zanijemili od straha pred njihovom snagom i osvetom, čak su im kao vojnici, vodnici i komandiri disciplinirano služili.

b) Mjesec i po dana poslije kobnih događaja sa našim prvim odredima saznali smo da se jedna grupa seljaka ispod Troglava formirala u partizanski odred". Odmah smo tamo uputili jednog druga⁷, koji je dobio zadatak da dođe do te grupe, da joj dade svestranu pomoć, ujedno da pogleda teren, pohvata veze i ispita sve mogućnosti za daljni razvoj partizanskog pokreta. 25 septembra stigao je taj drug na teren. Tada, istog dana, došla su tamo i dva žandara iz susjedne stanice da popišu tko se to »odmaknuo« u planine. Obojica su uhvaćeni i ubijeni. Spominjemo taj datum i taj detalj, jer možemo reći da je to dan rođenja partizanskih odreda u Dalmaciji. Ta se grupa odmah povećala na oko dvadesetak seljaka dobrovoljaca koji su se prijavili na poziv vodstva grupe. A razvila se iznad svega zato, jer se morala braniti od ozbiljnih napada žandara i okupatorske talijanske vojske. Nije bilo povratka kući. Odred je odmah prešao na manje akcije, kidanje žica i rušenje telegrafskih stupaca. Sa druge strane počele su se hvatati veze. Stupilo se u vezu sa odredima na Livanjskom Polju, koji su bili s druge strane brda. Jedan delegat⁸ je dopro i do štaba bivše Drvarske brigade, gdje je došlo do međusobnog upoznavanja i uspo-

⁶ Dinarski odred

⁷, ⁸ Maks Baće

stave veze. Odred je kroz to vrijeme postao poznat i rado primljen po svim selima između Sinja i Vrlike. Članovi PK u toj okolini radili su da odredu nađu veze, dadu pomoć itd. Srpska neka sela, ovo je mješani kraj, dočekala su odred kao svoje spasioce. U selima se narod počeo sastajati na dogovore i nastalo je masovno prijavljivanje u odred. Na poziv rukovodstva odreda, iz jednog sela — Otišić — prijavilo se preko 100 ljudi za akciju. Nisu ni sačekali naredbu nego su sišli na cestu Sinj—Vrlika i sasjekli telegrafsko-telefonske stupove i žice na dužini od 2 km. Poslije ove i sličnih akcija Talijani su poslali na naš odred vojsku od više hiljada vojnika sa raznih strana, a protiv sela kaznene ekspedicije fašističkih crnih košulja. Naš se odred povukao u Bosnu, a vojnici su se vratili nakon što su popalili neke kuće i staje. Kaznena ekspedicija je međutim uhvatila u selu Draževom Dolu desetak ljudi sa puškama. Oni su se bili prijavili za odred, dobili puške, a kako je odred boravio blizu, oni su još ostali kod kuća. Ista ekspedicija je popalila pola sela, uhapsila skoro sve muško i odvela doslovno sve blago sela u Vrliku, počela klati i dijeliti ustašama. Hapšenja i paljenja kuća nastavila su se još po nekim selima. To je opet bio udarac. Sela i seljaci, koji su se prije dobrovoljno prijavljivali, davali i sakupljali pomoć odredu, sada su se povukli. No sam se odred u svem tome ojačao.

c) Kroz to vrijeme nastojali smo probuditi i druge sektore. To nam je uspjelo u okolini Livna. Tamo je izvršen strašan pokolj nad pravoslavnim narodom. Mogućnosti za široki i jaki partizanski pokret bile su velike, ali nije bilo koga, tko bi borbu organizirao. Nekoliko drugova koji su tamo bili pokazali su se krajnje kukavički i s pomanjkanjem inicijative. Koncem oktobra ipak smo uspjeli da i tamo organiziramo odred. Odaziv očuvanih pravoslavnih sela na cesti Livno—Kupres—Bugojno ispod Cincara bio je velik. I tamo su se po selima odmah počeli stvarati narodno-oslobodilački odbori, velika se masa prijavljivala u odrede. No oružja nije bilo. Uskoro je i ovaj odred prešao u ozbiljne napade na okupatore. — Kroz to vrijeme posjetili smo i Knin—Drniš, ne bi li se tamo dalo što stvoriti. Međutim naše subjektivne snage u tom kraju bile su tako malene i mizerne, da smo morali prići ne formiranju odreda, nego prvom sakupljanju naših drugova i simpatizera. Ipak je njima postavljen prvi zadatak: pripreme za formiranje partizanskog odreda.

U Splitu i oko Splita također je nešto učinjeno u tom smislu. U samom Splitu formirao se odred od dvadesetak ljudi, koji je izvršio djela sabotaže i akcije u gradu. U Solinu se organizirao odred od 50—60 ljudi. Oni su svi u okolnom polju iskopali rovove i tu sa oružjem spavaju. Ovaj odred je do danas izvršio čitav niz i to ozbiljnih akcija. Talijani su već nekoliko puta blokirali mjesto njihovog boravka i slali vojsku na njih, ali sve uzalud.

Mora se spomenuti da ipak Solinski odred nije u pravom smislu partizanski. U najboljem slučaju za njih se čuje od akcije do akcije, ali njih nema na terenu, oni se skrivaju, da ih tko ne vidi, ne osvajaju sela i teren politički, ne funkcionišu organizaciono itd. Jasno je, dakle, da tako ne bi trebali nastaviti.

d) Sredinom decembra, dakle na početku zime, našli smo se pred ovakovim stanjem: imali smo samo dva odreda: jedan nad Sinjom i jedan nad Livnom. Odred nad Sinjom, koji se još uvijek sastojao skoro iz samih seljaka, jer iz gradova se više nisu slali dobrovoljci, dobio je izvjesno iskustvo, rutinu, postao u čitavom kraju poznat, a broj mu se popeo na 40. Pitanje ishrane postalo je teško. Tada smo odlučili na nešto riskantno. Razbili smo četicu na tri grupe po 13 ljudi. Jednu smo grupu ostavili na istom mjestu, drugu smo prebacili na Svilaju, a treću na Kamešnicu. Svaka od njih je dobila zadatak da, osim vojnog i političkog rada, poveća svoj broj na 40—60. Bilo je to prvo sjemenje koje smo posijali, ne bi li se iz ovih malih jezgra razvile snažne čete, ne bi li se od jedne četice razvili u bataljon. Mi smo ovim grupicama dali svu moguću pomoć: veze, nešto malo novaca itd. No sve je to bilo premalo. One su dolazile u vrlo velike poteškoće. Treba upoznati teren, treba se sa seljacima upoznati i približiti, treba razbiti njihov strah, prehranu treba osigurati itd. Ipak se koračalo napred.

U to vrijeme dogodilo se nešto, što nije ni najmanje koristilo razvitku partizanskog pokreta u nas u Dalmaciji. Naime, u sporazumu sa PK, jedan član CK KPH¹⁾ otišao je u Šibenik da tamo između ostalog poradi na formiranju odreda. I stvarno u najkraće vrijeme skupilo se u Šibeniku i okolici oko 120 ljudi i otiđoše — za Liku. Naglašavam, da drugovi koji su imali zadatak organiziranja odreda, ne samo da to nisu odobrili, nego o svemu tome nisu ništa znali. Odlazak drugova u Liku ima i svojih dobrih strana, ali se oni trebaju vratiti. Na to ćemo se još jednom osvrnuti.

e) Koncem godine već se osjećala potreba stvaranja vojne komande-štaba, u centru Dinara—Svilaja—Kamešnica, premda su bile malene, ipak su bile tri grupe. A i odred u Solinu trebao je doći pod vojno-partizansku kontrolu. Na sjeveru mobiliše se 120 ljudi, ali bježe u Liku. Na jugu se javljaju dobrovoljci. Treba ih obuhvatiti. Potreba za štabom sviju grupa i odreda u Dalmaciji osjećala se sve više i više. Do tada je svu brigu i konačnu riječ u organizacionim pitanjima odreda imao PK. Za centralni dio Dalmacije bio je imenovan jedan organizator¹⁰⁾, koji je radio samo na tom poslu. Za sjever i jug Dalmacije PK je slao upute, naredbe, direktive. Ali često puta one nisu bile konkretne ni jedinstvene. Time je trebalo završiti. Koncem decembra PK je vjećao i imenovao privremeni štab Dalmatinskog partizanskog odreda. Bila su imenovana

¹⁾ Narodni heroj Pavle Pap

¹⁰⁾ Maks Baće

4 člana. No stvar je bila u tome, da je samo jedan od njih mogao započeti, zapravo nastaviti sa radom. Ostala trojica bili su razasuti po Dalmaciji, svaki zauzet svojim poslom, tako da je bilo nemoguće smjestiti ih od njega istrgnuti. Tako se u stvari još moralo čekati na formiranje štaba.

U to vrijeme zabilježili smo i jedan lijepi uspjeh. Poslije višemjesečnog... skrivanja pred Talijanima vratio nam se u odred drug Vice Buljan. Kažem vratio se, jer je on bio član onih naših prvih odreda. Njegov povratak je koristio radi velike i pozitivne njegove popularnosti u najširim masama toga kraja, a sam je dobar i pozitivan vojnik i agitator.

Početkom januara 1942 godine spustio se jedan član štaba¹¹, komandir Kamešničke čete¹², i Vice Buljan preko Troglava u Bosnu u Livanjsko Polje. Tamo su se sastali sa Ljubom Babićem, komandantom I krajiškog odreda (bivše Drvarske brigade). Na sastanku je zaključeno da Livanjsko Polje sa cijelim bataljonom pređe ispod komande I krajiškog odreda i dođe pod komandu Štaba dalmatinskih odreda. Taj bataljon nije ustvari pravo partizanski. To su seoski vodovi i čete, koje su se podigle i organizovale u borbi za obranu svog života od ustaških zločinaca koncem jula i početkom augusta. Oni su borbu uspješno sproveli i spasili cijelu sjeverozapadnu polovinu Livanjskog Polja od krvoprolića, dok su u jugoistočnom dijelu izvršeni strašni masovni pokolji: od muškaraca skoro niti jedan nije ostao. Na našem dijelu još ni danas nema kontrole tuđinskih vlasti; prema ustašama i Talijanima postoji granica: Rujani—Celebić, a u selima vrše vlast NOO. Livanjski bataljon poveo je svoju borbu pod rukovodstvom Drvarske brigade. Ipak je donesen gornji zaključak iz slijedećih razloga: 1. Livanjsko Polje i njegov bataljon nalazi se daleko od Drvara, na rubu tada oslobođenog teritorija, tako da Drvar nije mogao slati veću pomoć; u 6 mjeseci nitko od vojnih i političkih rukovodećih lica nije taj kraj posjetio. 2. Sa strane Drvara nije ništa učinjeno da se taj bataljon pretvori i razvije u partizanski. 3. Ekonomski i geografski ovaj je kraj vezan sa Dalmacijom i Dalmacija pretstavlja osim drugog dijela polja jedini teren kuda bi te čete mogle ići na akcije. Do sada su već učestvovala u Dalmaciji na dvije akcije, sa po 60 ljudi. 4. Na drugoj strani polja oko grada Livna postoji jedna naša četa. Očito je da je tu potrebna uža saradnja i jedinstvena komanda. Ova je odluka bila objavljena četama i narodu na velikim zborovima, koji su se u tu svrhu organizirali. Spominjemo tom prilikom, da se gornji dio polja približava Grahovsko-kninskoj krajini i da je uticaj i opasnost od pokvarenih četničkih elemenata velika. Sa odredom od Livna nismo već duže vremena imali veze, jer je snijeg skoro neprohodan.

¹¹ Maks Baće

¹⁵ Ivan Bračulj

f) Mjesec januar i februar, premda je zima bila velika, značili su veliki korak u razvitku našeg partizanskog pokreta. Naši * su odredi izvršili nekoliko ozbiljnih akcija, a [kao] odgovor iz sela i gradića nastao je priliv novih dobrovoljaca. 3 januara, na cesti Sinj—Livno, kamešnička grupa od 17 ljudi napala je tri talijanska kamiona i četvrti talijanski vojni autobus. U autobusu ubila je talijanskog tenente-kolonela¹³ D'Aloja Vito, 2 oficira i 2 karabinjera, 10 vojnika je bilo zarobljeno i poslije 2 govora pušteno. Na ovu akciju Talijani su odgovorili reakcijom po selima i Sinju, a stanovništvo je odgovorilo polaskom u partizane. Sredinom januara, kroz 2—3 dana, iz samog Sinja i okolice došlo je k nama oko 80 ljudi. Svilajska je grupa 15. I napala i osvojila žandarsku stanicu u Muću. Na stanici niz žandara nije likvidirala. Premda je nepravilno postupila, ipak joj je broj i ugled porastao. Još koncem decembra dinarska je grupa uz pomoć jedne čete iz spomenutog Livanjskog Polja likvidirala žandermerijsku stanicu u Panju (8 km od Sinja). Naše je sjemenje urodilo plodom i nabujalo. Naglo su nastala nova vojna, prehrambena, organizaciona i ostala pitanja. Tako smo mi koncem januara počeli sa radom jtaba, premda je na terenu bio prisutan samo jedan njegov član¹⁴. Naroda je bilo mnogo. Naše tri grupe ostavile su brojku 13 i popele se na 50, 60 i po 80 ljudi. Grupe su se razvile u čete. Trebalo je izvršiti pregrupaciju novih dobrovoljaca, četama dati novi ili pojačati stari komandni sastav, imenovati komandire, komesare, najelementarnije ih uputiti u rad, dati im osnovne vojne zadatke itd. Sredinom februara stigao je u štab drug komandant. Štab je već usred posla. Postao je centar u kojem se rješavaju sve poteškoće. Otad odredi dobivaju pravilnu orijentaciju za rad i borbu.

g) Premda je većina akcija naših odreda već spomenuta, ipak želimo ovaj prikaz nastanka i razvitka našeg partizanskog pokreta završiti pregledom glavnih akcija na ovom terenu.

14. VIII opkoljena Splitska četa održala je borbu protiv seljaka, žandara, ustaša i talijanske vojske od jutra do mraka. U borbi je neprijatelj imao više gubitaka. Među njima je pao i istaknuti ustaša sinjskog kraja Bilobrk. Naših je palo 5—6, 24 su uhvaćena i u Sinju strijeljana.

Početkom augusta Šibenska je četa imala sukob, u kojem je neprijatelj imao više gubitaka. Naša je četa kasnije nastradala.

25. IX ubijena su dva žandara ispod Troglava.

U novembru mjesecu nekoliko su puta rušeni telegrafski i telef. stupovi i kidane žice na raznim cestama. U okolini Sinja bio je odveden jedan župnik, što je loše djelovalo.

¹³ Potpukovnik

¹⁴ Maks Baće

U decembru mjesecu likvidirana je žandarmerijska stanica na Panju kod Sinja u jačini od 14 ljudi.

Početak januara napadnuti su talijanski kamioni i autobus, ubijen tenente kolonelo, 2 karabinjera i 2 oficira.

Sredinom januara napadnuta je stanica u Muću (žandarska).

U isto vrijeme su likvidirana dva izdajice radi kojih je stradao jedan drug i jedan ugledni i omiljeni seljak, istaknuti član KP, Tadija Anušić.

Uhvaćen je i likvidiran jedan ustaški organizator.

Početak januara napad na žandare u selu Maljkovu. Naši su bili odbijeni i izgubili jednog druga.

U to vrijeme bila se formirala i Kaštelanska četa i išla da likvidira žandarmerijsku stanicu u Lečevici. U njihovom kolebanju doživjeli su navalu žandara i seljaka, izgubili komandira¹⁵ i raspršili se. Nakon dvadesetak dana ponovo su se formirali i ušli u sastav jedne druge čete".

Sredinom januara bačeni su u zrak dva mosta i vodevod, kojim ide voda za Talijane u Sinju.

Tada je napadnuta žandarmerijska stanica u Tijarici, ali bez uspjeha.

19. II izvršen je napad na dva poštanska autobusa na cesti Sinj—Vrlika.

Zarobljeni su i likvidirani 1 karabinjer, 1 ustaša i više žandara. 22. II bio je napad na našu Svilajsku četetu, koja se uspješno obranila. Šaljemo vam izvještaj Svilajske čete štabu kao ilustraciju i detaljan prikaz¹⁷.

Jedna grupa je zaplijenila 29 komada volova, koji su bili upućeni za talijansku vojsku u Split.

Kroz to vrijeme Solinski je odred nekoliko puta ispilao na cesti stupove i ispilao žice; izvršio je nekoliko napada na patrole tal., jednom na kolonu talijanskih kamiona; u decembru ubili su

¹⁵ Dragan Britvić

¹⁶ Kaštelanska četa (formirana 12 kolovoza 1941 god.), koja je bila upućena na zadatak u Lečevicu, na putu se preko dana smjestila u jednu šupu, da bi ostala neopažena, pošto je odlučila da napad izvrši noću. Međutim, nju je primijetio neki seljak i o tome izvijestio žandare i ustaše u Lečevici, koji su je opkolili i napali. U tom probijanju poginuo je komandir Dragan Britvić, student iz Kaštel Kambelovca. Ta je četa u to vrijeme bila pod komandom istog vojnog rukovodstva kao i Solinski odred, a to rukovodstvo su sačinjavali: komandant Mate Boban, poginuo u toku Četvrte nep. ofanzive, njegov zamjenik Dragan Britvić, koji je ujedno bio komandir Kaštelanske čete, politički komesar Drago Gizdić i njegov zamjenik Stipe Marković.

¹⁷ Redakcija ne posjeduje ovaj izvještaj.

dva ustaše iz Bosne; početkom januara bacili su bombe na talijansku oficirsku menzu u Solinu. Tom prilikom je bilo pet ranjenih od kojih su tri umrla; zatim su ubili jednog zagorskog špijuna i ustašu; pokraj Dugopolja napali su dva talijanska kamiona, zapalili ih i ubili jednog talijanskog vojnika. U Sjevernoj Dalmaciji Bukovički odred izvršio je nekoliko napada na talijanske patrole sa uspjehom.

Iz odreda nad Livnom mi nemamo izvještaja. Ali sa sigurnošću znamo da je taj odred izvršio veće napade na Talijane, također sa vrlo dobrim uspjehom.

Ovdje nije spomenuta niti jedna od akcija, napada i sukoba i sabotaža, koje su bile po Dalmaciji, a koje nisu izveli partizani nego [članovi] KP.

Na kraju želim ukazati na karakter partizanskih borbi u Dalmaciji. Iz najgrubljeg nabiranja naših akcija kao što je gornje, jasno proizlazi da se ovdje počelo sa najjednostavnijim i najlakšim akcijama. No razvitak je očit. Naše akcije dižu se na sve jaču i višu formu. Odlučujuće smatramo pri tome da se naši odredi razvijaju u pravom partizanskom smislu, u smislu stalnog i aktivnog ometanja i napadaja na neprijatelja uprkos tome što su u Dalmaciji okupatorske snage jake i skoncentrisane. Talijanski transporti nisu sigurni po ovom teritoriju, a talijanske vlasti čitave krajeve Srednje Dalmacije, Bukovicu i Livno smatraju pobunjenicima. Mogli ste opaziti, da smo naročito dali snage na napade i likvidaciju žand. stanica. One su danas glavni nosioci ustaške vlasti na selu. Sa njihovom likvidacijom takoreći nestaje ustaške vlasti, a i Talijani se obezglavljaju, jer nestaje sprovodnika tumača itd. Sa likvidacijom žandarmerijskih stanica mi želimo da počnemo »čistiti« pojedini kraj i da se malo približimo najvišoj formi partizanske borbe, stvaranju oslobođenog kraja. Osjećamo da u tom smislu imamo još mnogo slabosti. Između ostalog ima i nekoliko poteškoća. U krajevima Srednje Dalmacije postupak prema pravoslavnom narodu nije bio krvoločan. Radi toga nismo imali brojnu masu koja bi ustala na noge da brani svoje živote. Lijepi dio katoličkog stanovništva gajio je prema novoj »državi« velike nade. Danas ustaške vlasti u Srednjoj i Sjevernoj Dalmaciji, gdje je stanovništvo izmiješano, svom snagom nastoje stvoriti svoja uporišta nagovarajući, organizirajući i naoružavajući hrvatska sela protiv četnika i komunista. U pojedinim selima i krajevima, moramo priznati, imali su uspjeha. U Maljkovu su seljaci dali protiv nas oružan otpor. U pojedinim selima seljaci naoružani čuvaju stražu protiv nas. Jasno je da je njihovo nastojanje puno suprotnosti (glad, pozivanje u vojsku itd.). Ispravnim političkim radom i dobrim akcijama i te poteškoće mogu se svladati. Time smo završili prikaz akcija i razvitka naših odreda.

IV. Brojčano stanje naših odreda je slijedeće:

1. Tri čete I bataljona	200 ljudi
2. Solinska četa	•	50 „
3. Livanjska	•	50 „
4. Bataljon Liv. Polja	250 „
5. Bukovička četa	•	40 „
6. Kninski odred	•	20 „

ukupno 610 ljudi

Svi ljudi imaju pušku. Na svakih 40—50 ljudi dolazi jedan puškomitraljez.

V. Nadodajmo dvije čete, jedna u Mosoru pokraj Splita, a druga u Sjev. Dalmaciji pokraj Šibenika, koje se nalaze na punom radu oko formiranja i organiziranja, te se već svaka sastoji od 20—30 ljudi. Osim toga u Južnoj Dalmaciji, u Imotskom, Makarskoj, Vrgorcu, Metkoviću, Pelješcu, već mjesecima ima ljudi koji se s oružjem skrivaju pred vlastima. Za njihovo konačno formiranje odreda i organiziranje ne fali nam nego koji dobar organizator.

Skoro po svim našim otocima vodile su se ponekoje borbe, mnogi se ljudi skrivaju pred talijanskim i ustaškim vlastima, a sada masovno odbijaju polazak u ustašku vojsku i prijavljuju se u partizane. Da bi na pojedinim otocima definitivno formirali, jer do sada u izvjesnoj formi već postoje, partizanske odrede, izvanredno je teško i riskantno. Jedan dio prebacit ćemo u naše čete, ali će još uvijek ostati pitanje drugog dijela.

Sada bi se trebali vratiti na onih 120 drugova iz Šibenika i okoline, koji su otišli u Liku i tamo se do sada zadržali. Njihov odlazak u Liku je neispravan, a dogodio se zato jer se očito nisu spremili i nisu imali snage da se održe na svom terenu. Sada je izgleda i tamo situacija poboljšana, a mi ćemo poraditi svim silama na organizaciji odreda u tom kraju. Zato smatramo da bi bilo potrebno da se ti borci povrate u Dalmaciju. U tom smislu smatramo da bi bilo potrebno da vi pišete štabu Grupe ličkih odreda, a to ćemo učiniti i mi.

VI. Naš komandni sastav. Većina četa imaju svoju komandu [komandira] i komesara. Štab koji smo organizovali sada je odgovoran za rad u čitavoj Dalmaciji. Njegov se uticaj već dobro osjeća. Radi punom parom, premda se u njem za sada još uvijek nalazi samo jedan član, drug komandant Jov.¹⁸ Drugi član: Vojin Zirojević je komesar nad Livnom i radi terenskih prilika nije mogao doći do štaba. Treći sam ja, za sada udaljen od štaba. Četvrti je kao nevrijedan otpao prije nego je i došao na dužnost. Kao što vidite, postoji pitanje ljudi za sam Štab odreda. No mnogo teže i

¹⁸ Vieko Krstulović

važnije je pitanje sposobnih rukovodilaca. Ono se postavlja pred nas danas, kad mi u najhitnijem roku moramo prići formiranju bataljonskih štabova za Sjevernu i Južnu Dalmaciju. Iz dosadanjeg izvještaja vidjeli ste i vi tu potrebu. U Sjev. Dalmaciji jedna četa i manja grupa već postoje. Druga se četa formira, a i četa iz Like treba da se povrati. Te tri-četiri čete neće uspjeti da pravilno vode borbu i organiziraju svoj rad bez jedinstvenog rukovodstva štaba bataljona. Isto tako nam je potreban štab bataljona na jugu da bi dao inicijativu i organizirao već postojeće snage.

No ni za jedan ni za drugi sektor mi nemamo druga koji bi imao dovoljno iskustva i organizacione snage, da bi samoinicijativno mogao riješiti čitav niz zadaća i poteškoća na koje će naići. U tom smislu su naši drugovi već nekoliko puta tražili iz Zgb.¹⁹ da im se pošalje pomoć. Ovaj puta se obraćamo k vama u ime Štaba, da bi nam poslali jednog druga koji bi imao nešto vojnog iskustva, samoinicijative i organizacione sposobnosti.

Trebalo bi nešto reći i o imenu našeg odreda. Najjednostavnije i prirodno ime je Dalmatinski odred. To ime ipak ne odgovara u cjelosti, jer naš odred obuhvata i čitav Livanjski bataljon, četu nad Livnom i sav teritorij Duvanjskog Polja. Premda taj teritorij ekonomski i politički okreće više Dalmaciji, ipak je to zapravo već Bosna. Da bi se bar donekle našao izlaz, smatramo da bi se odred trebao zvati Dalmatinsko-dinarski.

Što se tiče veza, one su između štabova i četa Prvog bataljona, zatim štaba sa Livanjskim bataljonom, zatim Sinjom i Splitom vrlo dobre. Iznad svega je dragocjena veza sa Splitom i PK. Osim političke, iz Splita dobiva se i velika materijalna pomoć. Veze štaba sa Sjev. i Juž. Dalmacijom još se izgrađuju. Teške su ali ipak moguće.

Sa štabom Ličke grupe odreda mi do sada još nismo imali nikakve veze. Možda su imali drugovi iz Bukovičkog odreda, ali ta sigurno nije bila solidna. Postavlja se međutim zadatak da se ta veza ostvari, u prvom redu radi veze sa Glavnim štabom, a zatim i radi vojno-političke saradnje naših odreda u Sjev. Dalm. sa odredima u Lici. Ima na pr. i političkih problema, koji su u jednom i drugom kraju zajednički, na pr. velikosrpski [elementi]. Ima i vojnih zadataka, koji bi se trebali zajednički ostvariti. Za sve to je potrebna dobra veza i saradnja. Mi se nadamo da ćete vi to Ličkom štabu javiti, a mi ćemo sa svoje strane također pisati.

Sa odredima u Bosni uspostavljen je kontakt, no do sada je slabo funkcionisao. Do sada smo imali jedino vezu sa I krajiškim odredom (Drvar—Grahovo—Grmeč). Smatramo da'bi bilo potrebno uspostaviti vezu i sa III krajiškim odredom (Jajce—Mrkonjić Grad), jer između naših odreda oko Livna pruža se Glamoč—Kupres, ogroman kraj, koji bi trebalo obuhvatiti organizaciono i akciono.

¹⁹ Zagreb

Sa razvitkom naših odreda na jugu, osjetiće se potreba stvaranja veza sa hercegovačkim odredima oko Mostara. Jasno je: da smo do sada imali takav kontakt, to bi nam bilo koristilo. Na najjužnijem dijelu Dalmacije, do Dubrovnika i Kotora, do sada nije bilo partizanskog pokreta niti ima izgleda s organizacione strane da će uskoro biti. Da se međutim uspostavi kontakt sa crnogorskim odredima, očito je da bi i u tom kraju nastao život, a korist bi bila velika i za jedne i za druge.

Dragi drugovi, želimo završiti ovo pismo ukazujući vam svom snagom da bi za naš pokret od važne i velike koristi bila posjeta jednog člana Glavnog štaba. Ako je to nemoguće, onda bi netko od nas trebao da dođe gore.

Sa odgovorom, za koji se nadamo da nećemo dugo čekati, vi bi nam trebali poslati što više uputa sabranih iz iskustva. Uputa trebamo svakovrsnih: od baratanja oružjem, organiziranja odreda²⁰ pa sve do organiziranja odreda i uspostave vlasti. Stotinu problema i pitanja. Mi osjećamo potrebu za sistematskim najelementarnijim uputama: kako započeti, kako pozivati, kako formirati odred, kako uspostaviti veze, kako riješiti problem hrane, isto tako vojne upute, kako izvršiti i najmanje akcije, kako postaviti zasjedu itd. To bi nam trebalo, kako rekosmo, pokupljeno, sistematizirano, jer, ako ništa [drugo], to bi trebalo svim onim drugovima koji bez ikakvog iskustva moraju najednom da na sebe uzmu zadaće organiziranja i vođenja jednog odreda.

Molimo vas da na pismu za nas postavite i našu adresu, tako da zaista dođe do nas a ne do pola puta.

Toplo vas pozdravlja sa

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
Milić²¹

Split, 19. III. 42

³⁰ Ovo je vjerojatno omaška, a trebalo bi: organiziranja četa.
²¹ Maks Baće

BR. 108

**ZAPOVIJEST ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
19 OŽUJKA 1942 GOD. ZA SPREČAVANJE PRODORA NEPRI-
JATELJA NA OSLOBOĐENI TERITORIJ**

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
Op. br. 1
19-111-42

ZAPOVIJEST

(sekcija 1 : 100.000, Karlovac)

U cilju onemogućavanja neprijatelju izvršenja najavljene pro-
ljetne ofanzive

n a r e đ u j e m

I odred

I bat. spriječiće neprijatelju prodiranje preko Turanjskih Brda (Vukmanića, Babina Gora) i Barilovića. Na sektoru Siča—Barilović—Ladvenjak doznati iz sela: u kojim selima se nalaze neprijateljske snage, te pravce kojima se kreću, i s time u vezi prebacivati na taj teritorij manje grupe u svrhu prepada, razoružanja, agitacije i propagande. Nedjeljno vršiti barem 2 prelaza preko Korane. Prvi prelaz izvršiti što prije. Izvještaje o izvršenim akcijama, kao i budućim, dostavljati odmah. U što kraćem roku pojaviti se na Mrežnici oko Duga Rese. Na sektoru Cerovac—Vukmanić—Trebinja—Skakavac vršiti akciju prema selu Zastanje. Paziti na neprijateljsko kretanje i dobavu hrane, te napadati njegove manje snage kao i stražu na Turanjskim Brdima. Patrole i jača odjeljenja uputiti u pravcu Mekuškanskog Luga i Popović Brda. Izvršiti prepad i fingirani napad na Šajnović. Svrha ovih patrola i odjeljenja: razoružavanje i hvatanje patrola te prepadi na neprijateljske posade. Vršiti prepade na Vukmanić.

II bat. Na sektoru Skakavac—Trebinja ometati saobraćaj. Napasti i po mogućnosti razoružati neprijateljsku posadu koja je isturena od želj. stanice Skakavac prugom prema Udbini. Uništiti telefonsku vezu između Skakavca i Vukmanića te posade prema Udbini; pokupiti poljski kabl. Jednom grupom proći između želj. stanice Skakavac i Jojića u Domačaj Lug i izvršiti prepad na neprijateljsku posadu.

IV. bat. Na sektoru Skakavac—Banski Kovačevac—Lasinja, ometati neprijatelju saobraćaj, hvatati neprijateljske patrole, vršiti prepade

na neprijateljska isturena odjeljenja i straže. Pripremiti napade za razoružavanje posada na tom teritoriju. Organizovati udarne grupe i prebacivati ih preko Kupe sa svrhom: napadati na manje patrole i vršiti agitaciju i propagandu u hrvatskim selima. Grupe koje se prebacuju preko Kupe, neka prođu do pruge i ceste Karlovac—Zagreb. Oslonac za te grupe daće drug Ivica¹. Prelaz preko Kupe što češći. Grupe prema mogućnosti što jače. Na sektoru Bučica—Kozarac—Vrgin Most ispitati i pripremiti i razoružati Ilovačak. Napadati na Bučicu i na njihove straže. Česte patrole i grupe upućivati u pravcu istoka sa svrhom propagande i agitacije u hrvatskim selima. Na Vrgin Most vršiti česte prepade i napadati na straže. U zajednici sa Trećim bataljonom postaviti zasjedu na cesti Vrgin Most—Topusko. Razoružati posadu u Čemernici. Temeljno uništiti cestu Vrgin Most—Topusko—Glina. Uputiti jednu grupu da se probije do Viduševca i da tamo izvrši prepad.

III bat. Udarne grupe neka vrše napade na straže koje su isturene iz Vrgin Mosta. Stalno uznemiravati neprijatelja u Vrgin Mostu i Topuskom. U zajednici s 4 bat. napraviti zasjedu na cesti Vrgin Most—Topusko i razoružati Čemernicu. Upućivati grupe u hrvatska sela sa svrhom da vrše agitaciju i propagandu. Napasti stanicu Topusko.

V bat. Napraviti zasjedu na cesti između Slunja i Blagaja. Zauzeti Veliki Lisac. Izvršiti prepad na posadu u Cvitoviću i Ponoru. Zauzeti Glavicu kod Cetingrada. Upućivati grupe i patrole u hrvatska sela za agitaciju i propagandu.

II odred

I bat. Uništiti prugu Ogulin—Karlovac. Pripremiti razoružanje Bresta. Postaviti zasjedu neprijateljskim patrolama i transportima hrane na putu Siča—Brest. Upućivati grupe u neprijateljsku pozadinu i u pravcu Duga Resa sa zadatkom: hvatanje patrole i agitacija i propaganda u hrvatskim selima. Organizovati grupe i prebacivati ih što dublje preko pruge. Vršiti napade i prepade na isturene straže kod Generalskog Stola.

III bat. Razrušiti prugu Plaški—Vrhovine. U isti mah postaviti zasjede i hvatati patrole i razoružavati. Napraviti zasjedu između Slunja i Lađevca. Vršiti aktivne prepade i stalno uznemirivati posadu Slunja i Rakovice. Onemogućiti saobraćaj na cesti Slunj—Rakovica. Uništavati neprijateljske veze što dublje u pozadini.

Komandant II odreda izradiće detaljan plan za akcije III bat. prema snazi neprijateljskih posada na njegovom teritoriju.

¹ Ivica Tomšić, tada partijski radnik na tom terenu

Komandant I bataljona I KPO organizovaće jednu grupu od 5 partizana koja nek izvrši prepad na stražu kod municijskih magazina u Kozjaci kraj Karlovca.

Komandanti bataljona dostavljajuće mi preko svojih odreda jedanput nedjeljno izvještaje o učinjenom, a pored toga i izvještaj o svakoj učinjenoj akciji, i obavještavati me o predstojećim akcijama. Prilikom prepada koristiti sva raspoloživa sredstva kao: dinamične patrone, izvikivanje parola, pozivanje Hrvata na zajedničku borbu protiv Talijana itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komandanti bataljona izdaće potrebna uputstva i zapovijesti da se na njihovom sektoru unište sve komunikacione veze, mostovi, propusti, pruge, telefonske veze itd. i to što dublje u neprijateljskoj pozadini².

Komesar
F. Kovač³

Komandant
Ivan Manola⁴

BR. 109

**IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA ZA BANIJU OD 20 OŽUJKA
1942 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O ODRŽANOM SA-
VJETOVANJU I POLITIČKOJ SITUACIJI U OKRUGU¹**

20. III. 1942

Dragi drugovi!

Dolaskom drugova Starog² i Ture³ iz Petrove Gore održana je sjednica OK na kojoj su pomenuti drugovi upoznali ostale članove sa najnovijim stavom Partije u novoj situaciji kao i organizacionim promjenama s tim u vezi⁴. Istodobno su drugovi upoznati razgovorom drugova sa drugovima iz CK po pitanju odnosa i prijašnjih nesuglasica između druga Starog i ostalih članova OK, kao i po pitanju držanja pojedinih članova OK i nekih članova kotarske organizacije Gradac u odnosu na štab Banije, a poglavito na komandanta Banije⁵.

¹ Ova dopuna dopisana je rukom.

³ Vječeslav Holjevac

⁴ Srećko Manola

¹ Kopija u arhivi CK KPH.

⁵ Narodni heroj Vlado Janić

³ Artur Turkulin

⁴ Odnosi se na pitanja organizacije NOO i vojnih jedinica.

⁶ Vasilj Gaćeša

Zaključeno je da se u cilju što bržeg upoznavanja partijskih organizacija sa najnovijom linijom Partije održi partijsko savjetovanje na dan 19. III. 1942. Drugovi koji su zauzeli pogrešan stav u odnosu na štab i komandanta Banije priznali su svoju grešku i dobili su u zadatak da ju sami isprave kod onih partijaca koji još nisu zauzeli po tom pitanju pravilno držanje.

Dana 19. III. 1942 održano je savjetovanje⁶ na kom su učestvovala 34 delegata iz sva četiri partijska kotara. Pored upoznavanja sa najnovijom linijom, delegati su podnijeli referate o stanju u pojedinim kotarevima. OK će povodom savjetovanja izdati okružnicu u kojoj će biti izneseni nedostaci i zadaci koji su na savjetovanju konstatovani. Kad okružnica bude gotova, biće vam poslana na uvid. Ustanovljeno je da mnogi delegati kotara Gradac imaju negativan stav spram druga komandanta Gaćeše i štaba Banije. Jedini njihov ozbiljni argumenat bio je nedavna presuda na smrt šestorice odbornika iz Buzete koji su se bavili švercom. OK smatra da je presuda prestrogo izrečena, ali OK je istragom ustanovio nesumnjivo sljedeće: 1) šverc je dokazan, 2) presuda je izrečena u saglasnosti i po inicijativi pretsjednika Narodno-oslobodilačke fronte kotara Glina koji je u isti mah i čovjek punog partijskog povjerenja Glinskog kotara i 3) što su baš delegati koji iznose optužbu bili točno obaviješteni o švercu, a da o tome nikoga nisu obavještavali. OK je prema optužbi zauzeo negativan i vrlo oštar stav, jer smatra da za istu nema ni jednog značajnijeg dokaza koji bi mogao štetiti narodno-oslobodilačkoj borbi i našoj Partiji. Tri druga iz OK dobili su u zadatak da objasne drugovima njihov pogrešan stav po pomenutom pitanju i u koliko se pokaže kod istih partijaca zlonamjerno držanje i nerazumijevanje, OK će postupiti svom žestinom, pa i izbacivanjem iz Partije.

Politička situacija izgleda da se naglo popravlja u našem okrugu, baš po onom osnovnom pitanju borbenog jedinstva Srba i Hrvata. Dvije činjenice govore tome u prilog. 2 četa III bataljona upala je 18. III u zoru u pomiješano selo Donju Velešnju (Kostajnički kotar) u kom je svaka hrvatska kuća imala karabin, a Srbi svi pokršteni. Naši su glasno javili da su partizani, a ne četnici i da se nikome ništa neće dogoditi. Iz nekih kuća otvorena je vatra. Nato je istrčao jedan naš simpatizer Hrvat Kuliša⁷ s kojim je četa bila u vezi i predao našima svoj karabin. To isto učinila su i druga dva susjedna Hrvata. Zatim je nastalo razoružavanje po kućama. Naprijed su išli Hrvati koji su predali oružje, pozivajući ostale da i oni to čine. Glavni ustaša krvnik u selu neki Jurić⁸, koji je jedini

⁶ Savjetovanje je održano u selu Tmovcu, kotar Glina.

⁷ Antun Kulišić, poginuo 1942 god. u Borojevićima kao komandant bataljona.

⁸ Stevo Jurić

pokušao da se opre, počeo je da bježi. Ubrzo ga je stigao Kuliša, ubio ga i donesao njegov karabin. Greškom jednog voda nije obuhvaćeno selo s druge strane, tako da je nekoliko Hrvata umaklo od straha ne znajući da li su partizani ili četnici. Četa je dobila 14 karabina bez ikakvih gubitaka i ranjenih. Hrvatima su podijeljeni leci, umirivane su preplašene familije i objašnjavan im je smisao i karakter naše borbe. Nikome od stanovništva nije učinjeno ništa nažao, niti je tko stradao. Utvrdilo se da su seljaci dobivali naše letke i da su točno obaviješteni tko su partizani. Simpatizer Kuliša se odmah priključio četi kao partizan.

20. III. 1942 upala je 1 četa III bataljona u čisto hrvatsko selo Gornju Budičinu (Petrijnski kotar) i razoružala ga. Selo je imalo svega 6 karabina, koji su došli bez pucnja nama u ruke. Razoružavanje je išlo isto kao i u prvom slučaju. Seljaci su sami iznosili puške. Ustanovilo se da su seljaci obaviješteni tko su partizani preko letaka, a i pričanjem od onih domobrana koji su po raznim dijelovima Hrvatske bili razoružavani i puštani kućama. Seljaci su već ranije svi zajedno donijeli zaključak da će mirno predati oružje partizanima. Partizani su ostali do jutra u selu, pjevali revolucionarne pjesme i objašnjavali seljacima smisao narodno-oslobodilačke borbe. Podijeljeni su leci. U selu se nikome ništa nije desilo.

Iako neznatne po naoružanju, ove dvije akcije snažno su djelovale politički. Ojačano je povjerenje Hrvata u partizane, a i uzajamno povjerenje Srba i Hrvata. Partizani su propustili priliku da pozivaju Hrvate u partizane, na što su upozoreni da ubuduće čine.

Od akcija, osim naprijed navedenih, napomenuti je napad na žandarsku patrolu u Starom Selu, kojom prilikom je 1. vod 2. čete III bataljona dobio 8 karabina. Na sektorima ostalih bataljona nije bilo značajnih akcija. OK je u saglasnosti sa štabom Banije izradio jedinstveni plan za akcije banijskih odreda, u kom su naročito podvučene akcije u hrvatskim selima sa političkom pripravom, i akcije na saobraćajne puteve uz saradnju diverzantskih grupa.

O ostalim sektorima sada vas nećemo izvještavati, jer ćete uskoro dobiti našu okružnicu sa održanog savjetovanja, iz koje će se najbolje vidjeti postojeće stanje.

Ovamo je stigao delegat Okružnog komiteta za Grmeč drug Hajro Kapetanović, koji je dobio u zadatak od Pokrajinskog komiteta za Bosnu i Hercegovinu da uspostavi vezu sa CK KPH. Istu vezu može se koristiti za vezu CK KPH s CK KPJ koji se momentalno nalazi na Romaniji. Na pismu za Pokrajinski [komitet] BH treba napisati: Drugu Starom⁹, Agići kod Banje Luke.

U Sisku i okolici nastupio je jak teror i neki drugovi a naročito drugarice su se prebacili na naš teren. Detaljnijih podataka još nemamo.

⁹ Narodni heroj Đuro Pucar-Stari

Naš najveći nedostatak, slab uspjeh u akcijama, mi ćemo nastojati popraviti pod svaku cijenu. OK obraća najveću pažnju partizanskim odredima i njihovim štabovima. Vjerujemo da će se i u tom pogledu uskoro poći odlučno naprijed.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drugarski pozdrav
OK KPH Banija

BR. 110

NAREDBA ŠTABA SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 20 OŽUJKA
1942 GOD. O FORMIRANJU ODREDA I REORGANIZACIJI
JEDINICA

35 942. Slavonski narodno-oslobodilački partizanski odred
Štab, 20. III. 1942

N A R E D B A

1) Na prijedlog Gl. št. NOPO za Hrvatsku ima se formirati iz svih partizanskih jedinica koje operiraju na području Slavonije I slavonski narodno-oslobodilački partizanski odred. Saglasno ovoj naredbi, za komandanta I si. NOPO imenuje se drug Gašpar¹, a za polit, komesara drug Toljski², kojima se stavlja u dužnost da organiziraju odred i štab odreda.

2) Partizanske jedinice koje se nalaze u sastavu I čete, imaju se formirati u I si. NOP bataljon i to u slijedećem redu: I, II i III vod formira se u I četui; V vod u IV četui i IV vod u V četui. Za komandanta I si. NOP bataljona imenuje se drug Pepe³, a za polit, komesara drug Stari⁴, kojima se stavlja u dužnost da organiziraju bataljon i bataljonski štab. Komandir I čete imenuje se drug Zuco⁵, a za polit, komesara drug Tomić". Dužnost komandira IV čete ima da vrši drug Lovac⁷, a za polit, komesara IV čete imenuje

¹ Karlo Mrazović

² Bogdan Crnobrnja

³ Vicko Antić

⁴ Mirko Kljaić

⁵ Dušan Marijan, kotarski sudac iz Pakraca, poginuo kao komandir čete na Begovači, u borbi protiv ustaša i Nijemaca, ožujka 1942 godine.

⁶ Milan Tomić, poginuo kao politički komesar Osamnaeste brigade u borbi protiv ustaša i Nijemaca sredinom 1944 godine.

⁷ Franjo Hemetek

se drug Prika\ Za komandira V čete imenuje se drug Oficir⁹, a za političkog komesara V čete imenuje se drug Kedacije¹⁰.

3) Partizanske jedinice koje se nalaze u sastavu II čete imaju da se formiraju u II si. NOP bataljon. Za komandanta II si. NOP bataljona određuje se drug Joža¹¹, a za političkog komesara II si. NOP bataljona imenuje se drug Duško, kojima se stavlja u dužnost da organiziraju spomenuti bataljon i bataljonski štab, i da predlože komandni sastav ovome štabu radi imenovanja.

Politkomesar
otsutan

Komandant
Gašpar (Ortega)

Dostavljeno na postupak:

Komandantu I si. NOP bataljona,

Komandantu II si. NOP bataljona.

Dostavljeno na znanje:

Gl. št. NOP [odreda] za Hrvatsku

BR. 111

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
21 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU DALMATINSKOG NOP ODREDA
POVODOM PREUZIMANJA KOMANDE NAD DALMATINSKIM
JEDINICAMA

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

A. br. 40/42
21. III. 1942 god.

DALMATINSKOM PARTIZANSKOM ŠTABU

Naredbom Vrhovnog štaba narodno-oslobodilačkih partizan-
skih odreda Jugoslavije preuzima Glavni štab Hrvatske komandu
nad svim partizanskim jedinicama u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalma-
ciji. Istom naredbom određeno je da se na području Dalmacije do
rijeke Neretve organizuje operativno jedinstveno područje, koje
će biti vezano direktno na Glavni štab Hrvatske.

⁸ Josip Krajačić, poginuo kao politički komesar Dvanaeste divizije
u automobilskoj nesreći 1945 godine.

• Narodni heroj Milan Stanivuković, poginuo kao komandant Dva-
naeste divizije u borbi protiv Nijemaca, Cerkeza i ustaša 28 prosinca
1944 godine.

¹⁰ Narodni heroj Cedo Grbić

¹¹ Giro Dropulić

Da bi ovaj Štab s vašim jedinicama što prije došao u kontakt upućujemo vam oficira pri ovom Štabu druga Radu Bulata. Imenovani drug će vas preko šibeničkih organizacija obavijestiti gdje će se nalaziti, pa ćete na to mjesto poslati jednoga člana vašega štaba, da se s njim sastane i primi sva potrebna uputstva i naređenja. Po tom članu vašeg štaba poslat ćete nam opširan izvještaj o stanju vaših jedinica, njihovom broju i naoružanju.

Naš oficir zadržat će se s vašim članom štaba neko vrijeme u području Knina, gdje će obojica pristupiti organizaciji partizana i partizanskih jedinica. Ukoliko tamo još ne postoje partizanske jedinice poslužit će kao jezgro organizacije 30 dalmatinskih partizana, koji će druga Radu Bulata pratiti iz Like u Dalmaciju. Ostali dalmatinski partizani koji se nalaze u Lici neće biti najedanput bačeni u Dalmaciju već postepeno, u grupama, prema naređenju ovog Štaba, uzimajući u obzir vaše prilike, o kojima ćete nas obavijestiti. Osnivanje jačih partizanskih jedinica u području Knina je veoma važno, jer ćemo time dobiti direktnu vezu između ličkih i dalmatinskih partizana, a u isto vrijeme će nam biti omogućeno potući svu onu izdajničku bandu koja se u okolini Knina krije pod okupatorskom zaštitom i preko svojih agenata stalno rovati po Lici. Bez sumnje da će uspjele akcije partizana u Donjem Lapcu i Srbu pospješiti razvijanje partizanskog pokreta i u sjevernoj Dalmaciji.

Pri povratku iz Dalmacije pošaljite sa drugom Radom Bulatom jednog oficira vašeg štaba k nama u Glavni štab Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić¹

(M. P.)

Komandant
Ivo Vladić²

BR. 112

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP
ODREDA OD 21 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP
ODREDA HRVATSKE O STANJU U MRKOPLJU I RADU NA
FORMIRANJU NOO

KOMANDANTU G. Š. H.

Druže komandante! Ovdje se stvari razvijaju dosta povoljno. Sva je stvar još u organizovanju i na tom radimo ubrzano. Ovdje je bio izabran odbor, ali na nesreću u nj su bili ušli skoro svi di-

¹ Vladimir Bakarić
² Ivo Rukavina

rektori¹ i najbogatiji ljudi. Mi smo jučer imali sastanak sa njima. Oni stvarno pokazuju dobru volju da rade sve i već to pokazuju na djelu. Ali mi smo riješili ovako: da u ovoj općini izabiru se odbori seoski i to jedan odbor od tri čovjeka u Tuku, gdje su Srbi i Hrvati, drugi i Sungeru, treći u Begovom Razdolju i četvrti u Brestovoj Dragi. Ti svi odbori biće izabrani danas a sutra biće sastanak svih odbornika, kako njih tako i ovih iz Mrkoplja, gdje će se izabrati općinski odbor, po mome mišljenju od sedam ljudi, i to da u nj uđu četvorica iz Mrkoplja a trojica iz okolnih mjesta. U ovaj Mrkopaljski odbor mjesni ući će nekoliko radnika, a iskočiće nekoliko direktora.

Situacija na terenu je otprilike ovakva: masa se potpuno dobro odnosi prema partizanima. Svi naši pozivi i naređenja izvršavaju se bez oklijevanja. Tako pozvali smo narod na kopanje cesta i jutros odlaze. Mnogi odlaze zato što su svjesni potrebe toga, ali ipak jedan priličan broj zato što je po naređenju vlasti. Sva sela koja spadaju pod ovom općinom, a gdje partizani nisu bili ni došli, smatraju se da pripadaju pod novu vlast i već su poslali delegate. Tako je slučaj u Begovom Razdolju. U Begovo Razdolje poslali smo desetak partizana i jednoga druga da se izvrši izbor odbornika. U Sungeru i Brestovoj Dragi nalaze se partizani, ispred tih sela su naše zasjede, tako isto zasjede su na cesti prema Ravnoj Gori. Neprijatelj se još nigdje ne pokazuje. Te zasjede zahtjevaju veliki broj partizana, ali stvarno za nekoliko dana biće i nužno dok se bar ceste dobro ne prekopaju i ne osiguraju, ali već danas ići će se da se izvrše akcije na pruži. U samom Mrkoplju se nalazi Štab bataljona², zatim organizirana je vojna pekarna i mesnica te intendantura bataljona sa bataljonskim ekonomom. A na više kuća vide se natpisi »I. četa«, »V. četa« itd. Ovdje je i Delnička četa; ona ima oko stotinu trideset naoružanih; utisak je cjelokupan savršen. Kao što sam vas jučer obavijestio, zaplijenjena je velika količina hrane i organizira se njeno prebacivanje, odnosno jednoga dijela, dok jedan dio mora ostati ovdje za vojsku. Zaplijenili smo novca oko 620.000³, ali tu se nalazi oko 400.000 novca zemljišne zajednice, nešto Udruženja vatrogasaca koji postoje ovdje i uniformirani su, to ćemo im mi vratiti, ali to je vrlo mala količina. Oni su jučer išli uniformirani u sprovod našem drugu. Dok novac od zemljišne zajednice mislim da će trebati dati, tj. od njega jedno dvjesto hiljada, općinskom odboru da on s njime raspolaže i upotrijebi ga za potrebe stanovništva. Drugi novac mislim da treba da ostane za nas, od toga šaljem vam danas dvjesto hiljada. Molim vas po ovoj stvari dajte nam savjet. Baš sada poslao sam naređenje svim pilanama na ovom teritoriju, kojih imade pet, da se

¹ Odnosi se na direktore pilana iz Mrkoplja.

² Drugi bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda »Matija Gubec« Kuna

oduzme sve remenje iz razloga da u slučaju upada neprijatelja ne bi se iskoristilo za ratne svrhe, a njima dao potvrdu da u slučaju potrebe njima će se vratiti. Ovdje nema nekih bogataških kuća neprijateljski raspoloženih da bi se moglo izvršiti rekviriranje. Ali imade jedan veliki broj trgovina gdje se može kupiti divnih stvari. Mi ćemo da kupimo što je više moguće, kao na primjer luka, robe za cipele, i raznoga. Pri kupovini rukovodimo se da ne kupimo sve nego jedan dio da ostaje da se prodaje slobodno za stanovništvo.

Električno svjetlo još nam nisu Talijani oduzeli nego se svijetli Mrkopalj kao mali Pariz. Razne stvari koje će biti kupljene biće specijalno spakovane i uputićemo ih adresirane na G. Š. H. Jasno, to neće sve vama ostati, nego to neka ostane kod vas u magazinu dok ja ne dođem, jer u protivnom bojim se da će nam ti bataljonski ekonomi prosto to rasuti. Među te stvari spadaju jedan ciklostil, jedna količina papira za pisanje, jedna velika mašina koja može biti vaša i razne stvari.

Ovdje nalazi se u velikom broju radništvo i dosta nesvjesnog, bilo bi neophodno potrebno kada bi mogli poslati jednoga čovjeka da malo proradi među njima. Tu se nalazi jedinica, ali vrlo neaktivna: ja sam bio sa njima i oni će organizirati sastanak radnika.

Tako isto imade i mnogo omladine, veliki broj omladinki, a ima i nekoliko omladinaca aktivnih. Pokušaćemo da održimo jedan masovni sastanak sa omladinom i trebalo bi je organizirati. Ja znam da je to stvar part. organizacije, ali ona se uopće ne vidi, zato, drugovi, molimo vas, jer je velika potreba, da u tome pogledu pomognete. Sve zarobljenike poslaćemo tamo dok mi uređimo ovamo nešto sa njima, jer se među njima nalaze i neka dva žandara koji su davali otpor i ubili ovog našeg druga, odnosno dvojicu. Mi ćemo ih strijeljati.

Odgovorite odmah po kuriru. Molim vas da o ovim stvarima obavijestite i naš štab jer ja nemam vremena da pišem posebno za njih, a tako da bi bili u toku svega.

U Mrkoplju, dne 21 marta 1942 god. u 10 sati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Veljko⁴

⁴ Narodni heroj Veljko Kovačević

BR. 113

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
22 OŽUJKA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JU-
GOSLAVIJE O BORBAMA I AKCIJAMA U VELJAČI I OŽUJKU¹

**GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE**

Op. br. 12/42
22. III. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH PARTIZ.
ODREDA JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj²

Nakon drugog zasjedanja Glavnog štaba pristupile su naše jedinice provođenju operativnog plana postavljenog na toj konferenciji. Znatni porast u naoružanju i broju partizana, kao i postepeno organizaciono i političko učvršćivanje naših jedinica omogućilo je izvođenje većih operacija, daljnjeg proširenja oslobođenih teritorija, rušenje komunikacionih veza protivnika kao i čišćenje izdajničkih četničkih elemenata. Do sada su operativni planovi ovog Štaba imali karakter općih instrukcija, jer zbog presporih veza s jedinicama i nepotpunog Štaba nije bilo moguće direktno rukovođenje operacijama. S proširenjem Štaba i povećavanjem veza bit će nam osigurano neposrednije rukovođenje, što se pokazuje sve potrebnijim zbog pravilnije koordinacije operacija u pojedinim područjima, a i zbog toga što su pojedine operacije, prepuštene previše inicijativi samih jedinica, bile dijelom slabo organizovane i slabo izgrađene, a dijelom izvođene s velikim zakašnjenjem i gubljenjem vremena.

Operacije na Kordunu se vode pretežno protiv domobrana i ustaša, manje protiv Talijana. Dosadašnjim uspjesima oslobodili su partizani na Kordunu gotovo sav teritorij nastanjen pretežno srpskim stanovništvom, tako da će sada operacije biti vođene u hrvatskim i muslimanskim (Cazin) predjelima i protiv sve jačih snaga okupatora. Time će operacije biti za prvo vrijeme nešto otežane, jer je hrvatsko stanovništvo baš u tim mješanim predjelima nama slabo naklonjeno. Strah pred osvetom, dugo raspirivana nacionalna mržnja, a i slab politički rad stvorili su barijeru, koju treba postepeno lomiti. Naše snage na Kordunu su vojnički najbolje organizovane, najbrojnije su, a i dosta su dobro naoružane.

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

² Ovaj podnaslov dopisan je rukom.

U Lici se glavne borbe vode protiv Talijana i to na terenu nastanjenom srpskim stanovništvom. Hrvatska sela su slabo zahvaćena, a činjene su u tom pogledu političke i vojničke griješke kao kod Dabra i Čanka. Kod Dabra je krivnjom komandanta bataljona za vrijeme napada gonjeno stanovništvo pred partizanima, dok je kod Čanka slabo organiziran napad omogućio ustašama da uteku, a nesvjesnim elementima da pljačkaju, te je tim u pogledu povezivanja s Hrvatima učinjeno više štete nego koristi. U cjelini se odnosi s hrvatskim stanovništvom poboljšavaju, a izgledi su i za sve veće stupanje Hrvata u partizanske redove (Perušić). Glavni smjer operacija je upravljen prema jugu Like da bi se na najzgodnijem mjestu tuklo okupatora, proširilo oslobođeni teritorij i razbilo četničko-izdajničke centre u Lapcu i Srbu. U organizacionom pogledu je stanje u Lici još jako slabo, ma da se postepeno popravlja. Veliki broj naoružanih ljudi još nije pokrenut u borbu. Osim bataljona »Marka Oreškovića« i »Ognjena Priče« su sve jedinice slabo organizovane i neprekaljene u borbi. Naoružanje Ličana je najbolje, ali još nedovoljno iskorišteno.

U Primorju i Gorskom Kotaru se borbe pretežno vode sa Talijanima, zatim ustašama, domobranima i žandarmima. Neprijateljski garnizoni su tu veoma brojni i jaki, što otežava borbu. Partizani su u velikoj većini sastavljeni od Hrvata. Operacije su upravljene prema Brinju i Jezeranama, prema Primorju i prema Gorskom Kotaru (Mrkopalj, Ravna Gora). Talijani su u posljednje vrijeme reagirali na akciju u Primorju. Pljačkaju primorska sela, odvođe ljude, dapače žene i djecu, u Italiju, a dijelom i pale sela. Ovaj postupak Talijana je još više raspalio mržnju protiv okupatora i broj partizana iz Primorja brzo raste. Organizaciono su jedinice u posljednje vrijeme prilično sredene, što omogućuje veću aktivnost i veće operacije. Otapanjem snijega će operacije znatno ojačati, a i reakcija neprijatelja će u ovim predjelima biti veoma jaka zbog morske obale i veoma važnih saobraćajnih veza.

Tok operacija od zadnjeg operativnog izvještaja je slijedeći:

Lička grupa partiz. odreda.

O operacijama protiv Talijana na Ljubovu 24 i 25 januara dobili smo točnije podatke. Mrtvih Talijana bilo je 110, ranjenih oko 50, promrzlih oko 60, a zarobljenih 42. Među mrtvima je bio komandant tenkova, po činu major, i još 6—8 oficira. Nađen je još jedan zatvarač za top, tako da su sada ispravna dva topa.

28. I izvele su snage I, II i IV bataljona slabo organizovan napad na željezničku stanicu Raduč, gdje je bilo oko 105 Talijana. Talijani su očekivali napad jer su bili obaviješteni od četnika, te su sačekali partizane i vatrom ih odbili. Partizani su u blizini stanice ekrazitom razbili prugu. Naše jedinice su bile sastavljene od 90 partizana i 210 naoružanih seljaka, koji su se nakon prvog

neuspjeha razili svojim kućama. 30. januara ostalo je oko 110 ljudi za daljnu borbu s Talijanima. Poslije te akcije su Talijani upali u selo Drenovac, koje je inače bilo raspoloženo protiv partizana, popalili tamo 18 kuća, dvoje djece i dvoje odraslih civila. Talijani su napali još neka sela, ali su partizani odbili napade. U cijeloj ovoj akciji su Talijani imali 20—25 mrtvih i oko 20 ranjenih, poginula su dva partizana.

Odmah poslije ove akcije IV bataljon I odreda je dobio zadatak da likvidira četničku bandu u Metku koja je brojila 52 čovjeka. Kad su partizani prišli Metku, četnici su pod vodstvom poznatog kriminalca i pljačkaša Gavre Stanojevića otišli sa oružjem u talijansku kasarnu u Metku i tamo dobili prostorije za smještaj. Na vratima je te prostorije natpis: »Talijansko-četnička komanda«.

Tri čete partizana izvršile su akciju na Čanak, da bi ga se očistilo od ustaša i naoružanih seljaka kojih je bilo 85. Na akciju je pošlo 250 dobro naoružanih partizana. Akcija nije uspjela zbog jake vijavice i magle, vodovi nisu bili svuda na svojim mjestima, te su ustaše i naoružani seljaci pobjegli prema Ramljanima. Partizani su nakon toga gotovo bez borbe ušli u mjesto. Pri bijegu iz Čanka poginulo je 12 seljaka, od partizana su poginula dvojica. Zaplijenjene su svega tri puške. Bilo je manjih pojava pljačke, sa strane partizana. Slijedeći dan je održan u Čanku zbor.

U drugoj polovini mjeseca februara izvršene su pripreme za napad na Lapac i Srb. 26. II partizanske jedinice su bile sakupljene u selu Ordovac kraj Lapca. Toga dana primljeni su najnoviji podaci iz Lapca, iz kojih se vidjelo da je neprijatelj poduzeo žurno utvrđivanje tih mjesta. Istoga dana su partizani uhapsili pet četnika kraj Lapca i jednog oficira, za koga je ustanovljeno da je u službi Draže Mihailovića. Lapački četnici zatražili su od Talijana pomoć da oslobode uhapšene četnike. Talijani su im stavili na raspolaganje jedan vod vojnika, ali se ni četnici ni Talijani nisu usuđivali da pođu osloboditi uhvaćene četnike, jer su bili obaviješteni o većem broju partizana.

Pred zoru 27. II partizani su gazeći po dubokom snijegu krenuli u napad na Lapac. Neprijatelj je međutim bio cijele noći na svojim položajima i u rovovima, te su partizane dočekali žestokom vatrom iz pušaka, mitraljeza i bacača mina. Među prvima bio je ranjen komandant bataljona »Marko Orešković« drug Đoko Jovanić. Borba se razvijala neumanjenom žestinom, jer su partizani u prvom naletu uspjeli da bombama zauzmu neke rovove, a jedna desetina prodrla je usred mjesta, te osvajajući sobu po sobu zauzela zgradu u kojoj je bio štab talijanske posade. Pred podne je poginuo drug Stojan Matić, komandant Lapačkog bataljona. Sa sva tri predviđena pravca partizani su uspjeli da prodru u kuće, iz kojih se je moglo bombama prebacivati u zgrade, koje su bili Talijani zaposjeli i uporno branili. Za vrijeme borbe orile su se

partizanske pjesme. Ranjenim partizanima ukazivana je brza pomoć usprkos jake vatre. Oko dva sata po podne zauzet je na juriš još jedan rov, gdje je zatečeno 5 Talijana mrtvih sa jednim puškomitraljezom. Komandir 1. čete drug Zeželj³ sa još 4 partizana zauzeo je također jedan rov i ubili u njem tri, a zarobili 6 Talijana.

Kad su Talijani bili natjerani u svega 4 zgrade, primijećeno je oko 6 sati da kod njih vatra znatno slabi. Kad su partizani 1. čete počeli sa novim napadom i ubacivanjem bombi u osnovnu školu, gdje je bilo najviše talijanskih vojnika, počeli se Talijani predavati i izlaziti iz zgrade uzdignutih ruku. Nakon toga su se počeli predavati svi Talijani iz svih zgrada. U toku akcije razoružani su četnici, koji su se predali bez borbe. Jedan četnik, koji se borio na strani Talijana, pokušao je da nakon njihove kapitulacije pobjegne, ali je u bijegu ubijen. Po zauzeću mjesta su svi četnici pohapšeni. Major Rašeta i još tri istaknuta četnika pobjegli su, ali su slijedećeg dana svi osim Rašete pohvatani. Naši gubici su 15 mrtvih i 23 ranjena od čega 12 teže. Neprijatelj je imao 23 mrtvih i 27 ranjenih od kojih 15 teže. Zarobljeno je 6 oficira i 144 vojnika, među kojima 6 podoficira i 6 karabinjera. Zaplijenjeno je 135 pušaka, 4 teška mitraljeza, 12 puškomitraljeza, 3 bacača mina sa svega tri mine, 350 ručnih bombi, 22.000 metaka, dvije radio-stanice (obje pokvarene), jedan kamion, dva bicikla, jedna kara, 18 mula i 12 samara. Osim toga zaplijenjeno je u magazinu dosta hrane i opreme.

1 marta izvršena je svečana sahrana palih žrtava uz veliko učešće građana, a 2 marta održane su u Lapcu velike manifestacije, zbor i smotra nad partizanskim jedinicama i omladinom. Četnici su potpuno demaskirani i vlada ogorčenje protiv njih. Mnogo se dobrovoljaca javilo u partizane.

Zarobljeni talijanski oficiri su zadržani, a vojnici poslani na Udbinu, pošto su im skinuli cipele i šinjele. Udbina je takođe opkoljena i oskudjeva sa hranom, tako da im iz aviona bacaju hranu.

22 februara zauzeli su partizani bolnicu i dvije zgrade u opsjednutoj Korenici, zarobljeno je 16 vojnika, dok ih je više mrtvih i ranjenih. Zaplijenjeno je tri teška mitraljeza i jedan puškomitraljez i 16 pušaka. Neprijatelj je bacao hrane i municije avionom u Korenicu posadi, ali je dio toga pao u ruke partizana. Neprijateljski avioni bombarduju i dalje sela oko Korenice. Kod civilnog stanovništva bilo je do sada 6 mrtvih i 5 ranjenih. 25. II pokušao je neprijatelj ispad iz Korenice prema našem položaju u Vranovači, ali je odbijen bez žrtava kod nas.

5. III počele su operacije protiv talijanske posade u Srbu. U borbi sudjeluju dvije čete »Marka Oreškovića«, dvije čete Lapčkog bataljona »Stojan Matić« i tri čete Krajiškog odreda, svega

³ Narodni heroj Milan Zeželj

650 partizana (250 Bosanaca). Talijani su se utvrdili u srednjem dijelu grada, ima ih oko 350. U uličnim borbama između 5. i 8. imali su partizani tri mrtva i 15 ranjenih. Četnici iz okolnih sela i oni iz Srba koji su pobjegli prije našega napada pokušali su organizovati napad na partizane s leđa. Jednog su partizana ubili i dvojicu razoružali. Jedna partizanska četa upućena je za ovim banditima sa zadatkom da ih pohvata. Krajiške čete... povukle se u Bosnu. Talijani su u više kolona pošli iz Zrmanje i Gračaca prema Srbu. Poslana je jedna partizanska četa da zatvori Srbski Klanac. Talijani u Gračačkom srezu nastupaju paleći kuće, pljačkajući i zatvarajući ljude. Sa dva bombardera tuku se naše pozicije u Srbu. U Srb je upućena jedna četa partizana i jedan top kao pojačanje.

5. III jedna desetina partizana bataljona »Adžija« napala je talijansku patrolu kod Vrhovina. Partizani su ranili jednog talijanskog vojnika, koji je kasnije umro. Za par minuta stigla je Talijanima pomoć, pa su se partizani morali povući.

6. III Talijani su na sektoru I odreda zaposjeli sela Čukovac, Rujnice i Ostrovicu. Po svemu izgleda da imaju namjeru zaposjesti i sva ostala sela duž pruge, ali će im partizani pružiti otpor. Talijanska avijacija je ponovno bombardovala razna sela, pa je kod civilnog stanovništva bilo oko 20 što mrtvih što ranjenih, većinom žena i djece.

U korenički garnizon upućena su 242 zarobljena talijanska vojnika da bi na taj način otežali položaj toga garnizona u pogledu ishrane, jer isti sa hranom stoji vrlo slabo...

Po svim sektorima otpočelo je radikalno uništavanje cesta i mostova.

7. III vod bataljona »Adžija« zaustavio je na cesti Senj—Otočac kirijaše, koji su vozili vino za Otočac. Vino je zaplijenjeno, te jedan dio poslan štabu bataljona, a jedan dio zadržan u selu Brlogu. U blizini Brloga jedna skupina ljudi napila se sa tim vinom. Talijani su sa 42 kamiona i dva tenka zajedno sa 50 ustaša iz Kompolja stigli na mjesto gdje se je pilo vino, te iz mitraljeza pobili 27 ljudi, veći broj ranili, zapalili par kuća, opljačkali razne kuće. Partizani koji su sudjelovali u pijanci bit će razoružani.

Kod Srba jedna kolona od 800 talijanskih vojnika sa nešto artiljerije i bacača mina pošla iz Zrmanje prema Srbu. Jedan vod partizana sukobio se 4. III s talijanskim prethodnicama. Taj se vod tokom noći povukao u pravcu Srbskog Klanca. Talijani su 5. III cijeloga dana tukli topovima, bacačima mina i mitraljezima po praznim položajima, gdje su se prethodnog dana nalazili naši borci, a onda su krenuli napred paleći sela, ubijajući i hapseći ljude i žene. U toku nastupanja prema Otriću imali su još nekoliko sukoba sa našim patrolama. Računa se da su imali 15—20 mrtvih. Kod nas nije bilo gubitaka. Druga talijanska kolona došla je iz

Gračaca krećući sa 600 vojnika prema Velikoj Popini. Obje kolone sastale su se sjeverno od Otrića odakle su 8 marta ujutro u borbenom rasporedu krenule prema Srbskom Klanacu. Partizanski bataljon »Gavrilo Princip« zaposio je ovaj klanac sa sto ljudi naoružanih puškama i 4 puškomitraljeza. Četa iz bataljona »Stojan Matić« koja je iz Srba bila upućena prema Klanacu da pojača ovu posadu, nije još bila stigla. Do sukoba s neprijateljem u Klanacu došlo [je] rano izjutra, te je borba trajala do po podne. Neprijatelj je odbijen uz velike gubitke, no točan broj mrtvih i ranjenih nije mogao biti ustanovljen, jer su od strane neprijatelja odneseni prilikom povlačenja. Ostala su tri mrtva Talijana, 7 ih je zarobljeno, a zaplijenjen je jedan bacač mina sa 4 mine, jedan tromblon sa sandukom tromblonskih bombi, dva sanduka puškomitraljeske municije, dvije puške, 82 čebeta, 67 šatorskih krila, dva sanduka municije za teški mitraljez, više ranaca i ostalog sitnijeg pribora. Poslije podne pokušala je jedna neprijateljska kolona da kroz šumu zaobiđe Klanac. Partizani iz bataljona »Stojan Matić« su pokušali da opkole ovu kolonu. Ona je međutim predvođena vještim vodičima (četnicima) izbjegla opkoljavanju i vratila se u pravcu Otrića. Kako su se u neredu povlačili kroz šumu, rasuo se jedan dio vojnika po šumi, gdje ih hvataju partizani. Zarobljeno je 5 talijanskih vojnika, tri karabina, jedan pištolj i dosta opreme. Poslije ovih neuspjeha Talijani nisu do 15. III pokušali sa napadima na ovom pravcu.

U Srbu se stalno vode ogorčene borbe. Talijanska posada je sastavljena od fašista pod komandom oficira koji je kao dobrovoljac bio u Španiji; daje uporan otpor pored velikih gubitaka. Talijani su opkoljeni u sredini mjesta. Partizani su jurišem 12. III zauzeli Subotino Brdo pri čemu su imali jednog mrtvog i 15 ranjenih. 14. III su Talijani protunapadom povratili ovaj položaj, koji dominira talijanskim položajima u samom mjestu. 15. III su partizani na juriš ponovno zauzeli Subotino Brdo i pristupili njegovom utvrđivanju. Ovo zauzimanje potpomognuto je vatrom iz topa dopremljenog sa Ljubova. Bili su iskorišteni i bacači mina.

Jedna grupa najodvažnijih partizana iz bataljona »Ognjen Priča« izvršila je smion pothvat. Pod zaštitom naše vatre zauzeli su prizemlje osnovne škole, dok je neprijatelj držao prvi kat. Kad su partizani utrošili svu municiju i bombe, povukli su se iz zgrade iznijevši svoje ranjenike.

Dvije krajiške čete, koje su bile napustile položaj kod Srba, ponovno su se vratile i time pojačale naše položaje.

Četnici su se grupirali u selu Tiškovcu. Ima ih oko stotinu i raspoložu s par puškomitraljeza i puškama. Do sada su ubili jednog partizana, nekoliko razoružali, a jednoga mučili i predali popu Đujiću. Poslana je jedna četa partizana sa zadatkom da ovu bandu likvidira.

Nekoliko talijanskih vojnika Slovenaca prebjeglo je iz opkoljenog Srba na našu stranu. Talijanski avioni stalno bombarduju sela oko Srba. U sam Srb bačeno je iz aviona 15 paketa od čega su 13 paketa uhvatili partizani; u paketima je bila većinom konzervirana hrana.

U Srbu je uhvaćen četnički »pukovnik« Pajica Omčikus i više istaknutih četnika.

Neprijateljske snage iz Gospića i Široke Kule poduzele su 15. III napad na položaj Ljubovo. Napad je bio pripravljen žestokom artiljeriskom vatrom od koje nije bilo naših gubitaka. Talijani su nastupali na frontu od tri do 4 km. Borba je trajala cijelog dana i vodila se prsa u prsa. Juriši crnih košulja su odbijeni uz teške gubitke. Uveče su se Talijani povukli, odnoseći sobom mrtve i ranjene. Do sada je pronađeno 12 mrtvih. Na našoj strani su četiri lakše ranjena od bombi. Zaplijenjena su dva puškomitraljeza, 6 pušaka, 6 pištolja, 30 bombi, 1320 metaka i razne opreme.

Kordunaška grupa partiz. odreda

Od Kordunaša nam nisu stigli točni operativni izvještaji, pa vam dajemo samo privremeni pregled operacija.

7. II izvršio je IV bataljon napad na Lasinju. Naši su zauzeli općinu i poštu, neprijatelj se povukao u kasarnu otkale je u kraćem vremenu pobjegao. Zaplijenjen je 1 teški mitraljez sa samarom i konjem, 9 karabina, dva pištolja, sanduk »Manliher« municije, 400 kom. »Mauzer« municije, 20.000 kuna i razne opreme i hrane. Neprijatelj je imao 8 mrtvih i 2 ranjena, partizani su imali tri mrtva, a dva lakše ranjena. Naši su zapalili općinu, poštu i kuće u kojima su stanovale ustaše, te se povukle na prijašnji položaj. 8. II razoružao je vod Dubrave patrolu od 5 žandara i zaplijenio 5 karabina i 800 metaka.

7. II napao je neprijatelj sa 200 ustaša preko Turnja u selo Cerovac i tom prilikom počeo ubijati civilno stanovništvo. 2. četa I bataljona I K. P. O. spriječila je napredovanje ustaša nanevši im gubitke.

9. II, II bataljon II K. P. O. dočekao je u zasjedi Talijane na cesti Slunj—Cetingrad. Neprijatelj je imao 7 ranjenih i 7 mrtvih, među njima dva oficira. Zarobljena su 42 Talijana, na našoj strani nije bilo gubitaka. Zarobljeno je 4 puškomitraljeza, 45 karabina, 2.380 metaka za pušku, 120 metaka za talijanski teški mitraljez, 2.080 metaka za puškomitraljez, dva pištolja i mnogo druge opreme i hrane. Među Talijanima uhvaćen je ustaški povjerenik iz Kladuše.

11. II napao je I bataljon I K. P. O. na Dubrave. Zaplijenjeno je 16 karabina, 1.200 metaka i 10 bombi. Neprijatelj je imao 2

mrtva i 4 ranjena. Mi nismo imali gubitaka. III bataljon II K. P. O. razrušio je vodovod u Ličkoj Jesenici i Plaškom i time onemogućio saobraćaj.

22. II otpočeo je II kordunaški P. O. operacije na cesti Slunj—Ogulin sa tri bataljona. Izvršeni su napadi na Tounjski Tržić i Primišlje i postavljene su zasjede prema Slunju i Ogulinu. U Tržiću su uhvaćena 22 karabina, jedan puškomitraljez i 1.300 metaka. Primišlje je bilo opkoljeno i uhvaćena jedna žandarska patrola u kojoj su zaplijenjena 4 karabina. Zaseda kod Slunja dočekala je Talijane, koji su kretali iz Slunja put Ogulina, napala ih i zaplijenila dva mitraljeza, dva puškomitraljeza i 24 karabina. Poslije toga su žandari, domobrani i Talijani, i to tri stotine, pokušali da se probiju do Slunja. Talijani su imali oko 40 mrtvih i više ranjenih, 47 ih je zarobljeno, od toga jedan kapetan i dva poručnika. Zaplijenjena dva puškomitraljeza i 24 karabina. 23. II su Talijani uspjeli da uđu u Tržić, a zatim i u Primišlje. Pri tome je Talijanima nanoseno dosta gubitaka. Kod Tržića je poginuo komandant III bataljona drug Mićo Barać. 24. II su Talijani napustili Tržić i Primišlje i povukli se u Ogulin. Istog dana se talijanska posada izvukla iz Velike Kladuše i utekla u Slunj. Tako su oslobođeni Tržić, Primišlje i Velika Kladuša, Slunj i Cetingrad su blokirani.

Primorsko-goranski partiz. odred

Akcije I bataljona. Vod Gomirje dočekao je 19-11 u zasjedi 11 domobranaca, koje je razoružao, oduzeo im 11 pušaka i pustio ih na slobodu.

21. II pošle su jače snage II bataljona u okolinu Brinja u namjeri da napadnu Talijane. Kilometar i po od Brinja razbijen je vodovod, u cilju izazivanja Talijana u našu zasjedu, koja ih je čekala na mjestu gdje je razrušen vodovod. Oko dva sata poslije podne došli su Talijani zajedno sa ustašama da popravljaju vodovod i upali u našu zasjedu. Nakon kratke borbe palo je 12 ustaša i 10 Talijana, među njima jedan oficir. Na našoj strani je bio jedan mrtav, dva teže i dva lakše ranjena. Naše žrtve pale su krivnjom komesara 1. čete i vodnika iste čete⁴, te su oba degradirana. Zaplijenjena su dva puškomitraljeza, 1.200 metaka, 8 pušaka i jedan pištolj.

Vršene su stalne zasjede oko Brinja i Jezerana, te u Maloj Kapeli sa ciljem blokiranja Jezerana i Stajnice. Jezerane su blokirane. 6. III prekinuta je telefonska linija između Jezerana i Brinja u duljini jednog i po km i srušeno 40 telefonskih stupova.

⁴ Vidi objašnjenje 5 uz dok. br. 89.

2. III izvršila je 3. četa I bataljona akcije oko Srpskih Moravica. Zarobljena su dva talijanska vojnika i zaplijenjena veća količina hrane.

3. III zarobljen je u Gomirju jedan talijanski vojnik sa opremom.

8. III izvršen je napad na kasarnu u Stajnici. Uspjelo je razoružati stražu i zaplijenjena je jedna puška i dva pištolja. Upad u kasarnu nije uspio, jer nije uspjelo razbiti željezna vrata na kasarni. Ni ponovni napad nakon dva dana nije doveo do rezultata. U borbama smo imali jednog mrtvog i jednog lakše ranjenog. Sutradan je posada iz Stajnice prebjegla u Jezerane. 8. III Krmponentski vod razoružao je žandarmerisku posadu u Klasićevom, i tom prilikom zaplijenio 1 mitraljez i 8 pušaka.

Istoga dana izvršile su jedinice I bataljona napad na talijanski magazin u Hreljinu. Zaplijenjena su dva puškomitraljeza, 14 pušaka, 4 pištolja, 307 bombi, 500 metaka i razne opreme. Na našoj strani nije bilo gubitaka, neprijatelj je izgubio dva oficira i tri vojnika, dok su dva vojnika zarobljena.

Poslije izvršene akcije jedan vod te čete zadržao se u selu Vitunju na odmoru. U 13 sati naišla je talijanska vojska i došla do Vitunja u dvjema kolonama. Vod koji se nalazio u selu odmah se bacio u zasjedu i dočekao neprijatelja. Borba je trajala do 20 sati. 2 vod iz te čete pritekao je u pomoć napadnutom vodu i udario Talijane s leđa. Talijani su imali 35 mrtvih i ranjenih, dok na našoj strani nije bilo žrtava. Poslije borbe i povlačenja partizana Talijani su ušli u Vitunj i zapalili 32 kuće. Prije paljevine opljačkali su cijelo selo i tom prilikom ubili jednoga starea. Sav narod je pobjegao partizanima u šumu. Iste noći su Talijani ponovno napustili Vitunj.

Akcija II bataljona: 26. II izvršena je akcija na visoki električni napon između Bribira i Novog. Efekat akcije nije poznat. Istoga dana izvršena je akcija na pruzi između Vrata i Belog Sela. Na pakleni stroj naletila je dizaljka, koja je trebala da izvuče izglažanu lokomotivu kod Drivenika. Učinak akcije nije točno poznat.

Istih dana napalo je 1.000 Talijana na Kastavski logor, te je tom prilikom poginuo vodnik⁵ i tri partizana. Kastavski logor se poslije toga priključio Sušačkom logoru.

4. III pokušao je napad na magazin talijanski kod Triblja. Zbog neposredne blizine jakog talijanskog garnizona akcija nije uspjela. Partizani su bili primijećeni, pa su se morali brzo povući.

4. III zaposjednut je ponovo Alan.

⁵ Anton Marčelja

6. III postavila je 2. četa zasjedu na pruzi Fužine—Lič i dočekala 4 talijanska vojnika, pobila ih i zaplijenila im 4 puške, 1.000 metaka i tri bombe. Među ubijenima je bio jedan oficir. Istog dana izvršena je akcija na pruzi kod Plasa. Na stroj je naletio vojnički vlak. Uništena je lokomotiva i promet zaustavljen na 16 sati. Naši su pripucali na vlak iz koga su Talijani odgovorili žestokom paljbom. Drugi dan poslije izvršene akcije izašli su Talijani na lice mjesta sa 800 vojnika u streljačkom stroju i jakom vatrom mitraljeza i puškomitraljeza.

12. III izvršena je ponovno akcija na pruzi. Izbačena je lokomotiva i više vagona i razoreno oko 50 metara pruge.

11. III u selu Vratima na samoj željezničkoj pruzi zaplijenjeno je 8 teških konja od poznatog ustaše.

13. III vod iz Srpskih Moravica napao je patrolu od 3 talijanska vojnika, sva trojica su pobita i oduzete im puške.

U cijelom Primorju i Gorskom Kotaru osjeća se velika aktivnost neprijatelja. Kaznene ekspedicije upadaju u pojedina mjesta, pale sela, pljačkaju i odvođe porodice partizana. U Gorskom Kotaru fašisti su se obukli u civilna odijela i naoružali, a milicija ih je tjerala prama selu. Seljaci su, misleći da se radi o partizanima, zaštićivali ih i sklanjali u svojim kućama, te na taj način dospjeli u ruke okupatora. Talijani tuku stalno artiljerijom iz primorskih mjesta po planinama gdje misle da se nalaze partizani.

19. III poduzeo je II bataljon sa 300 partizana napad na Mrkopalj. Točnog izvještaja o toku operacija još nemamo, tekle su na slijedeći način: zasjede blizu Mrkoplja napale su i pobile 15 Talijana, oduzevši im oružje. Talijanska posada se povukla u mjesto i zatražila pomoć. Iz Lokava je stiglo 1.000 Talijana, koji su došli do posade u Mrkoplju i zatim zajedno s njom otišli natrag u Lokve. Partizani su nakon toga ušli u Mrkopalj (3.500 stanovnika) i uz minimalan otpor razoružali domobransku posadu, zaplijenjeno je oko 40 pušaka, mnogo materijala i hrane. Stanovništvo je vrlo dobro primilo partizane. Formiran je općinski narodno-oslobodilački odbor i održani su politički zborovi. Svuda su postavljene zasjede za zaštitu mjesta.

21. III su dijelovi II bataljona pošli u napad na domobransku posadu u Ravnoj Gori (4.000 stanovnika). Prema neprovjerenim podacima utekla je domobranska posada iz toga mjesta, tako da su ga partizani već vjerojatno oslobodili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA OD
22 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HR-
VATSKE O BORBAMA ODREDA SREDINOM OŽUJKA

STAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA

Broj 3
22-111-1942

Operativni izvještaj

KOMANDANTU NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA HRVATSKE

1 odred

3 bataljon. Noću između 12 i 13 ov. mj. izvršilo je jedno odje-
ljenje fingirani napad na Vrgin Most. Privukli su se blizu samoga
mjestu i opalili 2 rafala od po 5 metaka iz pm. te 15 metaka iz pu-
šaka i dvije crvene rakete. Ideja ove operacije bila je uznemiri-
vanje neprijatelja i da bi se kod njega proizveo osjećaj nesigur-
nosti i demoralisanje. Za vrijeme paljbe čulo se padanje crijepa s
kućnih krovova u Vrgin Mostu. Neprijatelj opće nije reagirao va-
trom, nego su se pogasila sva svjetla.

13-111 krenulo se oko 30—40 Talijana iz Vrgin Mosta prema
Haidinu, vjerojatno u cilju pljačke. Na njih su otvorili vatru
partizani 3 bataljona iz Tepšića, Rodića i Jovičića. Partizani koji
su bili u Podgorju spustili su se s neprijateljske bočne strane i
otvorili vatru iz puškomitraljeza. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i 3
ranjena po koje je kasnije došao s tenkom i odvezao ih u Vrgin
Most. Nakon toga Talijani iz bacača izbacili su 37 mina, ali nisu
nanijeli nikakove štete.

II-III napali su ustaše iz Topuskog Staro Selo u cilju pljačke.
Za njima su išli civili sa saonicama. Odvozili su sijeno i otjerali
15 goveda. U isto vrijeme čula se pucnjava u pravcu Vrnograč—
Podzvzd i prema prikupljenim podacima obaviješteni smo da se
je neprijatelj imao namjeru da spoji s ustašama u Starom Selu, ali
su odbijeni od strane naših drugova iz Bojne.

Na sektoru ovoga odreda izvršeni su prekopi na cestama, po-
rušeni mostovi i nastavlja se svakodnevno uništavanje saobraćaj-
nih veza, naročito na graničnim područjima.

II odred

2 bataljon. Dne 12-111 otišla je jedna grupa Talijana iz Slunja
u Cetinograd. Nije se primijetilo je li se ta grupa vratila natrag.

Talijani u Slunju ruše gradinu i bunkere bivše jugoslovenske vojske. Iskopali su rovove i pletu žicu. Drže straže po okolnim hrvatskim selima. Preko Furjana imaju vezu s Bosnom.

18-111 prekopavali su rez. odredi cestu Zečeva Varoš—Slunj. Neprijatelj koji se kretao iz Slunja prema Blagaju opazio je to i otvorio paljbu iz topova, mitraljeza i pušaka na cesti gdje su naši kopali i razrušili je s topovskim granatama. Naši opće nisu otvarali vatre. Gubitaka nije bilo.

17-111 [po] zapovijesti komandanta II odreda¹, radi odmora 2 čete II bat., izvršena je smjena na položajima oko Slunja. Položaj koji je zauzimala 2 četa II bat. zauzela je I četa III bat. 3 četa III bat. vrši akcije u zajednici sa Primorsko-goranskim odredom.

Odred Banija

I bat. nije imao u posljednje vrijeme akcija. Zasjede koje je postavljao na ulazima u oslobođeni teritorij nisu donijele rezultata, pošto neprijatelj uopće nije dolazio. 3 četa [koja] kontrolira teritorij Hrvatska i Bos. Bojna došla je u sukob s neprijateljem koji je pokušao doći u Hrvatsku Bojnu, ali kad su snage 3 čete ispalile nekoliko metaka, neprijatelj se povukao.

II bat. Na sektoru ovoga bataljona neprijatelj je napadao više puta. Prvi napad izvršio je na selo Bobere i Čore. U selu Čorama 1 četa postavila je zasjedu i nakon borbe neprijatelj se morao povući iz obadva mjesta. U borbi neprijatelj je imao 15 mrtvih i više ranjenih. Mi smo imali 1 lakše ranjenog. Zarobili smo 2 karabina i 300 metaka, a ostalo oružje sa mrtvih pokupio je neprijatelj.

10 ov. mj. izbacivši 44 mine i 2 bombe iz aviona, neprijatelj je napao na Hrtić. Zasjeđaju 2 čete nije došla u sukob s neprijateljem jer se on povukao u suprotnom pravcu.

15 ov. mj. neprijatelj je napao selo Segestin i zapalio crkvu. 2 četa je postavila zasjedu nedaleko od crkve. Neprijatelj se u pravcu zasjede nije kretao, svega su naišle 3 ustaše, od kojih su dvojica ubijena a treći je pobjegao. Zaplijenili smo jedan karabin.

III bat. Pošto je neprijatelj izvršio napad na sela sa sektora ovoga bataljona sa jakim snagama, zasjede koje su bile postavljene nisu donijele rezultata. Neprijatelj je imao dosta velike gubitke. Zarobili smo 1 karabin i 5 metaka. Razoružali smo posadu jednog hrvatskog sela Velešnje. Zarobili 14 karabina i ostale ratne spremne. Gubitaka nismo imali. Ustaše koje su se nalazile na sektoru I. bat. ovog odreda prešle su na sektor III bat. Petrinja—Kostajnica, palile i pljačkale 2 dana i povukle se sa sektora ovoga odreda ostavljajući samo neka mala pojačanja na izvjesnim mjestima a na nekima, kao Vlaović, ostavile 50 ljudi, dakle smanjile.

¹ Robert Domani

Što se tiče daljnjih akcija na sektoru ovoga odreda stvar stoji ovako: I bat. priprema akcije za razoružavanje ljekih hrvatskih sela preko želj. pruge Glina—Petrinja. Za ove akcije vrše pripreme kako u vojničkom tako i u političkom pogledu. Jedan od najvažnijih uslova za izvođenje ovih akcija bilo bi dizanje u vazduh želj. mosta na potoku Petrinjici kod Hrastovice. Uslovi za izvođenje ove akcije teški su pošto je u najnovije vrijeme straža oko mosta pojačana.

Prilaz k mostu je težak, želj. stanica Hrastovica je u neposrednoj blizini mosta, most je na brisanom prostoru.

II bat. imao bi se približiti cesti i želj. pruzi Kostajnica—Dvor—Bos. Novi, te prodiranje u muslimanska sela.

III bat. imao bi aktivizirati kotar Kostajnicu i vršiti akcije duž pruge Zagreb—Beograd i približiti se Petrinji.

Otpočeli smo sa taktikom: približiti se neprijateljskim snagama tamo gdje se najmanje nadao i upadamo sa udarnim grupama u pozadinu neprijatelja.

Izvršili smo detaljna savjetovanja i izvršili izbor političkih radnika koji bi imali specijalne veze sa hrvatskim selima. Prvi uspjeh u tom pogledu imamo a to je razoružanje hrvatskog sela Donja Velešnja gdje smo pored naprijed navedenih pušaka doživjeli sjajan politički uspjeh, tako da je prilikom napada pucao na nas samo jedan bandit koga smo uspjeli živa uloviti.

18-111-42 napustili smo Kladušu. Neprijatelj u jačini od 5 satnija, ustaša i domobrana koje su došle iz Topuskog preko Vrnograča napao je iz sela Trnovi, sela Polje i visova između ceste Kladuša—Maljevac, Kladuša—Gejkovac.

Naše straže koje su bile na visovima oko Kladuše, videći neprijateljske snage, izvijestile su komandu Kladuše koja je uspjela da sve evakuiše i naše snage povukle su se prema Buvači. Prilikom napada na Kladušu neprijatelj je upotrebljavao bacače mina i automatska orudja. Za neprijateljskom vojskom išli su civili naoružani rogljama koji su pljačkali i galamili. S našim snagama povuklo se nešto Muslimana iz Kladuše.

19-111-42 neprijatelj iz Kladuše navalio je prema Buvači, ali kad je 3 četa V bat. J KPO³ otvorila na njega vatru, on se povukao i javio posadi Cetinграда da i ona napadne. Kad se posada Cetinграда skoncentrisala na Glavici, i kad je vidjela veću snagu, povukla se je ne obavijestivši 2 četu tako da se je i ona, kad je neprijatelj opet krenuo iz Kladuše prema Buvači, a iz Batnoge prema 2 četi, ona se onda povukla prema selu Slanovcu. Onda je neprijatelj iz Kladuše došao u Buvaču i Maljevac a iz Batnoge u Polojsku Varoš i tamo počeo pljačkati i paliti.

³ U originalu je omaškom napisano: 3 četa V bat. I KPO umjesto 3 četa II bat. II KPO.

20-111 neprijatelj je napao na selo Zrvcu u cilju pljačke i paleža, ali snage 2 čete su ga odbile. Onda je neprijatelj palio Begovo Brdo. 3 četa povukla se u Široku Rijeku, tako da je neprijatelj slobodno nastavio paljenje u Buvači. Komandant bataljona³ tokom noći naredio je četama da zauzmu položaje prema neprijatelju i da napadnu isturena neprijateljska odjeljenja i upute udarne grupe u pozadinu neprijatelja. Položaje zauzeti sa zasjedama. O daljnjim događajima nisam do sada dobio izvještaj, ali prema usmenim obavještenjima neprijatelj se povukao,

19-111-42 neprijatelj je počeo iz Skakavca da gadjaja naše položaje iz topova, a 20-111-42 navalio je pravac Karlovac—Tušilović, Vukmanić—Babina Gora—Bukovica, Skakavac—Utinja i Skakavac—Sjeničak. Neprijatelj se kretao u streljačkom stroju gadjajući iz topova i bacača sve visove i uvale, tako da naše snage nisu bile u mogućnosti da postave uspješne zasjede. Neprijatelj koji se kretao od Skakavca preko Utinje imao je i tenkove i s njima si krčio put unaprijed.

21-111-42 neprijatelj koji je napadao pravcem Karlovac—Tušilović zanoćio je u Tušiloviću i I bat. I KPO izvršio je napad tokom noći na neprijatelja. Ideja ovoga napada bila je istjerivanje neprijateljskih snaga iz Tušilovića. Plan je bio da se pod zaštitom noći naše snage privuku do neprijateljskih stražara, razoružaju stražare i navale na neprijatelja. Akcija nije se mogla izvesti po planu, pošto je neprijatelj zaposjeo sve visove i preko čitave noći jedan veći dio snaga ostavio na položajima, a uz to upućivao je patrole koje su krstarile između njegovih položaja. Naše snage naišle su na te patrole i uspjele da dvije razoružaju i zaplijene 1 pm. i 5 karabina. Kad su ostale neprijateljske snage čule pucnjavu koja je otvorena na njihove patrole, počele su da gadjaju. Na to su se naši morali povući. U toj borbi neprijatelj je imao 5 mrtvih, što se sigurno zna, a i ranjenih. Mi smo imali 5 lakše ranjenih i 1 mrtav, dok se za komandanta I bat. druga Mirka Poštića ne zna je li pao ili se negdje sklonio.⁴

Istog dana neprijatelj je pokušao da popravi most na Radonji, ali je pretrpio teške gubitke, pošto su snage I bat. otvorile iznenadno vatru na njega.

22-111-42 neprijateljske snage koje su se kretale od Skakavca prema Utinji uspjele su uz pomoć tenkova da oko 3 sata poslije podne udju u Vojnić. Istog dana krenule su neprijateljske snage koje se nalaze u Bariloviću u pravcu Krnjaka, a snage koje su se nalazile u Tušiloviću krenule su isto prema Krnjaku. U vezi sa nastalom situacijom izvršena je reorganizacija I odreda tako da su

³ Miloš Dejanović

¹ On je tada poginuo.

vodovi samostalni i upućeni u šume gdje su se nalazili i prije, s tim da odatle vrše napade i prepade na neprijatelja, i na njegovu pozadinu.

Civilno stanovništvo istog kraja, gdje je bio neprijatelj, evakuisano je. Neprijatelj je palio Bukovicu i Utinju, dok iz Tušilovića i okolnih sela odvezio je samo namirnice koje narod nije mogao da evakuiše. Prilikom ovih neprijateljskih napada neprijatelj upotrebljava avijaciju koja izvidja položaje, mitraljira ih i bombardira.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
F. Kovač"

Komandant
si. odsutan

BR. 115

NAREDJENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE
OD 23 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU PRIMORSKO-GORANSKOG
NOP ODREDA ZA IZVODJENJE AKCIJA NA PRUZI SUŠAK—
ZAGREB¹

**GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE**

Op. br. 13/42
23. III. 1942 god.

KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

Primili smo vaš izvještaj o ulasku partizana u Ravnu Goru.

Raspoloženje koje je nastalo među stanovništvom Gorskog Kotara nastojte što više iskoristiti. Mobilizirajte što veći broj hrvatskih seljaka sa krampima i motikama, da pođu zajedno s partizanima uništavati prugu.

Vašem operativnom oficiru- izdao sam prekjučer zapovijest da organizuje sa raspoloživim snagama I bataljona veliku akciju na pruzi između Gomirja i Vrbovskog. Akcija se ima izvršiti u noći 25. Ne znam da li je to ta veća akcija na pruzi, koju vi pripremate.³ Cim ta akcija bude izvedena, ne puštajte partizane da se vrate u Drežnicu, već ih pošaljite na daljnje akcije duž pruge i to specijalno u hrvatske krajeve.

⁶ Vječeslav Holjevac

¹ Redakcija posjeduje kopiju naređenja. »

² Vjerojatno Savo Vukelić

³ Stab je pripremio i izveo drugu akciju, između Delnica i Lokava. Srušena je pruga, a na Delnice i Lokve izvršen demonstrativni napad.

Nakon uspjeha u Mrkoplju i Ravnoj Gori i panike koja je nastupila među Talijanima, dobivaju ove akcije na pruzi veoma važno značenje. S jedne strane će biti onemogućen saobraćaj, a s druge strane napadima na okupatore porast će još više borbeno raspoloženje kod hrvatskog stanovništva. U takvoj situaciji možete sa dobro smišljenim i dobrim napadima, makar i sa manjim snagama, a uz aktivnu podršku civilnog stanovništva, polučiti značajne uspjehe. Organizaciju pozadine prepustite drugovima koje vam upućujemo i nakon što im dadete konkretne upute za rad posvetite se u prvom redu borbenim akcijama.

Odgovor na postavljena pitanja u prošlom vašem pismu⁴ smo vam poslali preko kurira, koji je pošao u Mrkopalj jučer po podne zajedno sa sekretarom KK⁵ i jednom drugaricom za rad među ženama.⁶ Sutra vam upućujemo na politički rad još dvije drugarice članice Partije, koje su upravo stigle iz Zagreba.⁷

Potvrdu za novac smo vam poslali. Od zaplijenjenih 500.000 nam pošaljite 300.000 kuna, potrebnih CK-u.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

BR. 116

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 23
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O RAZVITKU ODREDA

36/942 I SLAVONSKI NARODNO-OSLOBODILAČKI PARTIZANSKI
ODRED

Štab, 23. III. 1942 god.

GLAVNOM ŠTABU NOPO ZA HRVATSKU

Dragi drugovi!

Napokon nam je uspjelo da uspostavimo vezu sa drugarskim Štabom II kozarskog NOPO, te koristeći se tom vezom pokušavamo da preko spomenutog odreda dodjemo u vezu i sa vama, ali ne znamo hoće li nam to uspjeti. Štab II koz. NOPO obećaje nam da može sa vama podržavati vezu, ali da ona ne može biti brza. Ali

⁴ Vidi dok. br. 112.

⁵ Stipe Brko

⁶ Cica Drakulić

⁷ Ružica Turković i Valerija Pap-Marija

pošto nemamo nikakve druge veze, to će nas vrlo radovati i ta veza, jer će nam biti od velike koristi. Prvo što bismo htjeli postići preko ove veze jeste to da vam pošaljemo niže slijedeći

IZVJEŠTAJ

Kao što je poznato, još prošlog ljeta ponikle su u Slavoniji i okolici Bjelovara prve partizanske grupice, koje nisu bile međusobno povezane i koje su pokazivale slabu aktivnost. Neke od ovih grupica raspale su se i pretrpjele poraz. Pod konac prošle godine poradilo se na tome da se međusobno povežu partizanske grupe koje su operirale na području Slavonije. To nam je napokon uspjelo i tako je organiziran I slav. NOP bataljon. Dokument o tome¹ mi smo vam uputili preko Zgb." Takodjer smo vam poslali i dva izvještaja (doduše vrlo kratke) o borbama, akcijama i o stanju u bataljonu.³ Danas se mi nalazimo u stadiju formiranja I slav. NOP odreda. O tome mi vam prilažemo i naš dokument.⁴ Molimo vas da nam odobrite imenovanja, koja smo tom naredbom proveli.

Danas na području Slavonije mi raspolažemo sa oko 350 pušaka i 5 puškomitraljeza i jedan laki mitraljez, dok je 46 pušaka i 2 puškomitraljeza poslato kao kostur za formiranje odreda u II zoni.⁵ Kao što vidite, vrlo malo za ovaj toliko važan u svakom pogledu teritorij, važan ne samo za unutarnjeg neprijatelja, nego i okupatora. Ovih 350 bajoneta, odnosno partizana, još ni iz daleka ne pretstavlja pravu partizansku formaciju, već moglo bi se reći, tek prve početke prave partizanske borbe. Iako su do sada izvršene akcije u priličnome broju, a među njima i nekoliko značajnih, nas to ipak ni iz daleka ne može zadovoljiti. O izvršenim akcijama do kraja januara o. g. mi smo vas izvijestili preko Zgb., te se nadamo da vam je to i saopšteno. Od toga vremena pa do danas mi smo više nego udvostručili broj oružja i to gotovo sve na račun neprijatelja. Većina naših akcija vršena je za dobijanje oružja i za likvidaciju izdajnika i neprijatelja. U najnovije vrijeme uspjeli smo da još jače aktiviziramo naše jedinice. Ali one su još uvijek prilično inertne. Naše partizanske jedinice još nisu usvojile osnovne metode partizanske borbe. Akcije se vrše još uvijek na preuskom području, svega u par srezova. Otsustvuju zasjede, koje bi morale biti jedan od osnovnih oblika naše borbe. Cesto se događa da se napadaju pojedine neprijateljske tvrđice (mislimo pojedina reakcionarna sela, ili kuće, gdje je neprijatelj obično pripremljen za doček napada), što nam ne donosi onaj efekat, a glavno, onu korist koja je

¹ Vidi dok. br. 16.

⁵ Zagreb

³ Vidi dok. br. 50, 51 i 52.

⁴ Vidi dok. br. 110.

⁵ Vidi dok. br. 2.

nama potrebna. Naše jedinice još nisu sazrele za takve napade, točnije, naši komandiri, i događa se da dajemo i nepotrebne žrtve. Mi se borimo da i taj nedostatak ispravimo. Neprijatelj prilično oštro reagira na svaku našu akciju, ali mi do sada ipak nismo pretrpjeli znatnijih gubitaka osim u IV vodu I čete, gdje su bile činjene grube čisto vojničke pogreške.

Što se tiče određivanja operativnih zona, mi smo iz Zgb. obaviješteni da se određuje III operativna zona, koja ima da obuhvati čitavu Slavoniju i Srijem sve do Bgd.⁶ To je naša zona. Prema informacijama iz Zgb. postoji neka grupica (oko 15 ljudi) oko Broda.' Mi imamo adresu, ali uslijed postojećih prilika još nismo uspjeli da se povežemo sa njima, ali to ćemo učiniti u najkraće vrijeme. Također prema istim informacijama postoje neke raštrkane grupe partizana u Fruškoj Gori,⁸ do kojih mi do sada nikako nismo uspjeli da dopremo, ali ćemo i dalje nastojati da se sa njima povežemo. Prema našem mišljenju, partizanske jedinice koje bi operirale u istočnom dijelu naše zone, imale bi da vrše uglavnom diverzantske akcije, jer druge oblike borbe gotovo je nemoguće tamo provoditi uslijed terenskih prilika. Što se tiče IV⁹ operativne zone, koja obuhvaća područje srezova Garešnice, Bjelovara, Čazme, Križevaca, Koprivnice, Djurdjevca i cijelo Hrv. Zagorje, mi smo u tu zonu, a prema direktivama Zgb., uputili našu III četvu (46 pušaka, 2 puškomitraljeza) sa zadaćom da iz postojećih tamo partizanskih grupica (Kalnik, Varaždin i dr.) organizira odred, koji će samostalno vršiti operacije u IV operativnoj zoni. Ta je stvar povjerena komandiru III čete drugu Stipi (Španjolcu),¹⁰ koji ima prekrasan socijalni

⁶ Beograd

⁷ Brodska grupa partizana bila je pod rukovodstvom Okružnog komiteta KPH Slavonski Brod, a početkom travnja 1942 god. ušla je u sastav Papučko-krndijske čete.

⁸ Ovdje se ne radi o nekim raštrkanim i neorganiziranim grupama, već o Fruškogorskom NOP odredu koji je formiran 9 rujna 1941 god. i Podunavskom NOP odredu koji je formiran nešto kasnije od Fruškogorskog NOP odreda. Oni su, po direktivi OK za Srem studenog 1941 god., otpočeli sa političkim i organizacionim pripremama u selima oko Fruške Gore i u Podunavlju, kako bi u proljeće 1942 god. moglo da se otpočne sa općim ustankom. U tome cilju, Fruškogorski NOP odred se razmjestio u selima: Stejanovci, Bešenovo, Jazak i Remeta, dok je Podunavski NOP odred bio u selima istočnog Srema. Na izvršenju toga zadatka oni ostaju do početka ožujka, kada se prebacuju u Frušku Goru i otpočinju sa oružanim akcijama — prvo po grupama, kako su bili podijeljeni u toku zime 1941/42 god., a uskoro, u toku istog mjeseca, skupno kao odredi. Odredi su djelovali pod komandom Štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda za Srem čiji je komandant bio Pavle Tarabić-Zmaj, a politički komesar Stanko Paunović-Veljko (obojska poginuli 1942 godine).

⁹ Ovdje i na još nekoliko mjesta u originalu pogrešno je napisano IV umjesto II operativna zona.

¹⁰ Pavle Vukomanović

i nacionalni sastav čete, sa znatnim procentom dobrih partijaca. Mi smo imali namjeru da iz ove čete povučemo znatan kadar za našu zonu, ali zbog osobite zadaće koja je postavljena pred ovu četvu (stvaranje odreda za IV operativnu zonu) mi to nismo učinili, iako trpimo strahovite poteškoće uslijed nedostatka kadra.

U pogledu kadra, kako političkog (komesari), tako i vojničkog (komandiri), pa i onog drugog, osjećamo strahoviti nedostatak, što i jeste jedan od osnovnih uzroka da naša partizanska borba još uvijek ne nosi karakter strogog i pravog partizanskog rata. Iako je (barem jedan dio) Slavonija imala prilične organizacije, danas mi od tih ljudi, barem od onih sposobnijih, nemamo gotovo nijednog čovjeka. Ono malo kadra što je još u stanju aktivnosti, mi ne možemo mobilizirati sa terenskog rada, jer je on tamo prijeko potreban. Socijalni sastav partizanskih jedinica jako je slab. Premalo radnika imamo, osobito u II četi (2—3% radnika), iz koje se sada formira II bataljon. Mi činimo sve što možemo da bi to stanje popravili putem mobilizacije radnika i putem prekomande, a nadamo se da će nam to stanje donekle popraviti grupa iz Broda. Nacionalni sastav, osim dva voda, takodjer je nezadovoljan (malo je Hrvata), ali se u posljednje vrijeme i to popravlja iako polagano. Otsustvo neophodnog kadra onemogućuje nam organiziranje u partizanskoj borbi tako važnog faktora kao što su štabovi. Stvarno mi nemamo štaba jer sam stvarno sam. Isto je tako i sa bataljonima. U tome pogledu kuvam se u vlastitom soku. Obećana nam je grupa drugova iz Zgb., ali upravo je sada stigla vijest da je prva grupa, koja je bila nama namijenjena, otišla navodno u Bosnu. Iako činimo sve što možemo da bismo taj nedostatak kadra barem donekle ublažili, mi osjećamo da u tom pogledu nećemo postići potrebne rezultate bez vaše pomoći. Zbog toga, obzirom na vrlo veliku važnost koju treba da igra Treća operativna zona i obzirom na veliku reakciju sa strane neprijatelja koji je svijestan velike važnosti koju ima za njega Slavonija i čitava ova zona, mi vas molimo da nam što prije priskočite u pomoć ako ikako možete i to u što većoj mjeri. Mi vas molimo da nam pošaljete vojnički i politički kadar. Mi znamo da ni vi nemate kadra u izobilju, ali mi u tom pogledu stojimo očajno. Jedno od osnovnih pitanja za rješenje komandirskog kadra mi vidimo samo u aktivnoj i neprekidnoj borbi, u koju se još uvijek dosta teško uvlači naše partizane (u tom pogledu već imamo znatne uspjehe). Staramo se da likvidiramo sistem logorovanja, jer logori užasno koče pokretljivost i aktivnost partizana, a s druge strane, omogućuju neprijatelju da nam ovdje-ondje nametne borbu, što partizani ne bi smjeli ni pod koju cijenu dozvoliti (u tom pogledu u posljednje vrijeme imamo prilične uspjehe). Naši partizani još nemaju ni iz daleka dovoljno iskustva za partizansku borbu. Zbog toga bilo bi jako poželjno, ako možete, da nam pošaljete koji vod iskusnih partizana, dobro naoružanih, po mogućnosti s automatskim

oružjem. Drugovi dragi, sve ove poteškoće mi ćemo morati riješiti i riješit ćemo ih i u onom slučaju, ako i ne dobijemo od vas traženu pomoć u kadru, iskusnim partizanima i oružju, ali vrijeme, vrijeme, i još jednom vrijeme, a to je važno. Zato vas molimo pomozite nam koliko možete.

Drugo, pošaljite nam pisani materijal za izgradnju kadra. Možda imate kakav materijal za komandirski kurs (plan, program, teze), ako imate pošaljite. Pomozite nas savjetima. Šaljite nam razna pravila, statute itd. za partizanske jedinice i organizacije u njima.

Rad partizana na terenu, tj. s pučanstvom prilično se je razvio. U tom pogledu postepeno osvajamo sela, ali to se sve odigrava u par srezova, tj. tamo gdje se kreću partizani. Osnivaju se nar.-osl. odbori, koje se pomaže u njihovom radu, održavaju se konferencije i mitinzi koji su obično vrlo dobro posjećeni. Takva sela su jedinstvena. Ukoliko ima neprijateljskih elemenata, narod sam traži njihovu likvidaciju, što se i izvršuje. U nekim selima narod ne daje popisane i zatražene od neprijateljskih vlasti zalihe žita, otkazuje da ispunjuje naredjenja neprijateljske vlasti, ali to su još uvijek samo pojedina sela u nekim aktivnijim srezovima, tj. prve lastavice, no stvari se brzo razvijaju u našu korist. One bi se mnogo brže razvijale da imamo barem donekle izgradjen kadar i da se naši partizani rašire na mnogo šire područje. Jedna od grešaka nalazi se i u tome što se neke partizanske jedinice potpuno vežu u pogledu prehrane i saradnje sa jednim ili dva do tri sela. Takva sela tu partizansku jedinicu (vod, koji je kod nas osnovna jedinica za akcije) smatraju svojom i bivaju jako pogodjena kada poslije dugog boravka jedinica napušta taj teren i prebacuje se u drugi. Tu se pojavljuje neki lokalni »patriotizam«, ali mi smo na putu da i to pitanje riješimo i da takve jedinice pretvorimo u mobilne. Općenito narod vrlo rado prima partizane i smatra ih svojom braćom i pomaže ih u mnogom pogledu. Narod je shvatio da su partizani zaista njegova narodna vojska.

Pred nekih 20 dana u ovom kraju pozvan je velik broj Srba u vojsku. Izdan je letak i povedena agitacija koja je vrlo uspjela i ti vojni obveznici u ogromnoj većini nisu se odazvali pozivima nego su krenuli u šumu. Radi se o hiljadama ljudi. Ono nekoliko stotina koje su se odazvale, kada su u SI. Požegi dobile maršrut, pobjegle su, a ostalo je svega par desetaka ljudi. Svi ovi vojni bjegunci htjeli su u partizane, no mi ih nismo mogli primiti bez oružja, ali smo učinili sve da ih organizaciono obuhvatimo. Ali nam to nije potpunoma uspjelo osim u nekim srezovima. Postoje još mnoge takozvane divlje grupe tih vojnih bjegunaca. U vezi sa tim pozivanjima u vojsku stanje je u narodu postalo tako naelektrizirano (u nekim srezovima), da bi sa nešto više oružja odmah bilo moguće pristupiti najširim masovnim otvorenim akcijama. Ali mi nismo bili u stanju

pružiti momentalno ni minimum neophodnih oružanih snaga za takav opći narodni ustanak. Neprijatelj videći da je prolio ulje u vatru brzo je reterirao, te izdao proglas u kojem govori da se nitko ne treba javiti u vojsku i da uopće neće biti pozivan u vojsku i poziva se narod da se vrati kućama itd. Mi vam prilažemo takav letak.¹¹ Narod se uglavnom, a osobito oni koji su dobili pozive ne vraćaju kućama, odnosno ne javljaju se vlastima. Ali u tom naglom porastu revolucionarnog talasa nastupila je neka stagnacija, pa čak i neko trenutačno jenjavanje. Razumije se da je izdan letak i od naše strane kao odgovor na neprijateljske letke. Mi vam prilažemo i taj letak.¹² Pošto neprijatelj ne samo što nije postigao željeni rezultat, nego i poslije njegove kapitulacije u pogledu vojnih poziva narod se ne odaziva u mnogim mjestima, to je neprijatelj izdao ponovo letak »Narodu«¹³ u kojem ga demagoški poziva kući, tj. da se prijavi vlastima. Iz tog letka vidi se da neprijatelj više ne govori o četničko-komunističkim bandama, nego o odmetnicima i partizanima, što je vrlo zanimljivo i što govori o suradnji četnika i ustaša. Pošto ni taj neprijateljski letak nije postigao željeni za neprijatelja rezultat, to on sprema snažne kaznene ekspedicije i čišćenje šuma i planinskih masiva od partizana i »odmetnika«. Tu se očekuju teške borbe. Mi ćemo se postarati da će ove borbe proteći u našu korist.

Dalje, prilažemo vam prvi i drugi broj »Slavonskog partizana«,¹⁴ treći izlazi kroz dan dva. On je dosta slab, kao što sami vidite, ali otsustvuje iskustvo, a isto tako otsustvuju i potrebni ljudi za tu stvar. Nismo imali nikakav primjerak na uvid da vidimo kako to rade druge jedinice. Ali sad smo primili već jedan broj »Kozarskog partizana«,¹⁵ koji će nam pomoći u tom pogledu. Molimo vas pošaljite nam i vi po koji broj, a takodjer i vaše upute za tu stvar.

Što se tiče četnika tu nismo imali do sada nikakvih osobitih poteškoća. U drugu četku priključila se jedna grupa oružanih ljudi koji su nekad pripadali četnicima. Ta se grupa odvojila od nas, ali se kasnije opet priključila. Svi ti ljudi prihvatili su, po svemu izgleda, iskreno principe naše borbe, osim njih trojice. Osim spomenute trojice svi ostali smatraju sebe (a mi ih takodjer smatramo) iskrenim partizanima koji su voljni da se bore pod vodstvom Kompartije, a neki od njih čak se smatra i komunistom i izjavljuje da je spreman boriti se za komunizam. Od spomenute trojice, dvojica su spremala ubijstvo političkog komesara čete, komandira voda u kojem su se nalazila, a takodjer i svog nekadanjeg aktivnog suradnika a današnjeg komandira voda,¹⁶ dalje, vršili su agitaciju po selima, pozivajući narod da otkáže svaku uslugu partizanima. Da-

¹¹, ¹² i ¹³ Ovi leci nisu pronađeni.

¹⁴ Vidi objašnjenje br. 6 uz dok. br. 50.

¹⁶ »Partizan iz Kozare«, glasilo štaba Drugog krajiškog NOP odreda. Odnosi se na prvi broj koji je izašao 1 siječnja 1942 godine.

¹⁸ Narodni heroj Nikola Miljanović-Karaula

lje, oni nisu htjeli da idu u akcije a niti svoj mitraljez da daju za akcije, nisu htjeli da idu na stražu. Ta dvojica četnika uhapšena su, javno raskrinkana i na zahtjev svih partizana njihove jedinice, a osobito na zahtjev njihovih nekadanjih saradnika, obojica četnika su javno strijeljani. Poslije ovog slučaja nemamo do sada nikakvih značajnijih četničkih tendencija.

Moralno stanje partizana u našem odredu je zadovoljavajuće. Partizani prihvaćaju principe naše borbe. U borbama se pokazuju dovoljno hrabrima i obično su dobro raspoloženi.

U pogledu discipline ne možemo da se pohvalimo. Uzrok tome što se disciplina kod nas slabim tempom razvija, nalazi se u socijalnom sastavu partizanskih redova (sloj radnika je previše tanak). Bilo je slučajeva prije nekoliko mjeseci samovoljnog odlaženja iz redova partizana u par slučajeva. Tu se postupilo po načelima partizanskog pokreta. U novije vrijeme takvih pojava nema. Nekih drugih krupnih narušavanja partizanske discipline nemamo. Inače disciplina u našim redovima još uvijek nije gvozdена. Mi prilažemo sve naše snage, sav naš autoritet da u maksimalno kratkom vremenu izgradimo gvozdenu partizansku disciplinu.

Zakletvu su položili svi naši partizani osim nekih novih drugova koji su pred par dana stupili u partizane i to samo u nekim jedinicama. Zakletve se pridržavamo i borimo se za njezino apsolutno provodjenje u život.

Što se tiče zdravstvenog stanja, ono je uglavnom zadovoljavajuće. Nema pojava nekih opasnih bolesti. Tu i tamo pojavi se obična gripa, koja se u roku od dva tri dana obično preboli na nogama. Što se tiče gamadi, u tom pogledu stajali smo prilično loše, ali pomogao nas je narod dajući nam neophodan veš i tako smo kroz redovito mijenjanje rublja znatno smanjili gamad. Broj ranjenika je vrlo malen, svega 4—5 drugova. Njega im je osigurana, jer imademo jednog odličnog liječnika,¹⁷ ali dosta slabo stojimo sa sanitetskim materijalom.

Politički nivo naših partizana je prilično nizak, što se vidi i iz poteškoća kod rješavanja pitanja kadra. Ali svi su oni vjerni partizanskoj zastavi, a ogromna većina smatra sebe komunistima. U jedinicama provodi se politički rad sa ovakvim kadrom kakvog imamo. Taj rad nas ne može zadovoljiti. Zbog toga mi spremamo da u najkraćem vremenu otvorimo kratki politički kurs da bi tako stvorili makar i donekle sposoban kadar za politički rad u jedinicama. Taj kurs trajao bi svega 5—6 dana. Na kursu izložili bi se partizanima-partijcima osnovni principi našeg pokreta, organizacioni, ideološki i taktički principi naše Partije. Ovi posljednji naročito u vezi sa Okružnicom broj 3 i 4 CK KPH,¹⁸ kao i posljednjim

¹⁷ Dr Grujića Zarković

¹⁸ Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 46 i knj. 2, dok. br. 42.

Proglasom CK KPH. Na taj način izložila bi se partijcima osnovna politička linija naše Partije.

Eto, dragi drugovi, ovako bi otprilike u grubim crtama izgledalo stanje stvari u našem odredu. Dakle, kao što vidite, to stanje nimalo ne može da nas zadovolji. Mi činimo sve što zavisi od naših snaga da to stanje popravimo, a vas molimo da nam što više pomognete, da nam pomognete bar toliko, da bismo mogli izgraditi osnovne konture naših štabova. Takodjer nam pošaljite i upute za organiziranje štaba. Sve naše slabosti mi ćemo maksimalnom brzinom ispravljati i to što temeljitije, ali u pitanju kadra pomozite nas.

Drugovi, mi smo ovdje iznijeli pretežno slabe strane našeg rada i slabe strane stanja koje kod nas vlada. Mi smo mladi i učimo se prije svega iz vlastitog iskustva, ali nam je neophodno potrebno i vaše iskustvo. Omogućite nam da se služimo tim vašim iskustvom.

Molimo vas još jednom da nam izadjete u susret u pogledu zatražene pomoći (kadar, nešto iskusnih partizana, ako se može nešto automatskog oružja, statuta i uputa, a takodjer i upute za organiziranje bataljonskih i odredskih štabova, a takodjer i u pogledu partijnosti štaba).

Molimo vas da uvažite činjenicu što je ovaj izvještaj pisan na brzu ruku i u dosta teškim prilikama.

Ako će ova veza funkcionirati, mi ćemo se što češće obraćati vama, jer u tome vidimo prije svega ogromnu pomoć za naš odred.

Pozdravljamo sve drugove sa:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant
Gašpar (Ortega)¹¹

Kopija ovog izvještaja upućena je i Vrh. št. za Jugoslaviju, što je možda i neispravno, ali pošto ne znamo da li će ovaj izvještaj doprijeti do vas, a prilike nam obećavaju da trenutačno lakše dobijemo vezu sa Vrh. št.-om, mi smo se odlučili na ovaj korak, jer se nadamo da će nam i Vrh. št. takodjer pružiti pomoć savjetima.

¹⁹ Karlo Mrazović

BR. 117

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG SLAVONSKOG NOP ODREDA OD 23
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA U OŽUJKU**

37/942

**I. SLAVONSKI NARODNO-OSLOBODILAČKI PARTIZANSKI
ODRED**

23 marta 1942 g.

A K C I J E

izvršene za vrijeme od 1—22 marta o. g.;
zabilježene su samo znatnije akcije.

1. Akcija u Klisi: ubijena su 4 ustaše, koji su uvijek učestvovali u pohodima protiv partizana. Zaplijenjene su 5 pušaka i nešto municije. U borbi poginuo je 1 naš drug član partije, a jedan je lakše ranjen.
2. Na šumskoj željeznici, kojom se dovozila drva do Okučana, a otuda kolima za Banja Luku, uništene su dvije lokomotive. Više ih nije bilo. Sa radnicima održan miting i sa njihove strane akcija je pozdravljena.
3. Badljevina: bez svake borbe zarobljeno je 27 pušaka, 29 bombi, 1500 metaka, par revolvera, jedan radio-aparat, 24000 dinara i neke druge stvari.
4. Kod Pakraca: od strane ustaških vlasti ubijen je u logoru Blanuša Djuro, a njegova imovina zaplijenjena, među inim i 15 hl. vina. To vino je proliveno od strane partizana.
5. Krndija kod Pakraca: razoružana straža koja se sastojala od 15 domobrana. Zaplijenjeno je 15 pušaka, oko 1500 metaka, oko 20 bombi, 15 kompletnih vojničkih oprema. Likvidiran je jedan izdajnik.
6. Medari: ustaška radnja odijela: zaplijenjeno 94 vojničke bluže.
7. Pakrac: posjednik Marković otjeran po ustašama u logor a njegova imovina konfiskovana po ustaškim vlastima. Partizani su zaplijenili 20 goveda i 2 konja.
8. Filipovac: oteto od ustaša par pušaka.
9. Lipovac: neprijatelj ušao u šumu u jačini od oko 150 ustaša, žandara i domobrana. Partizani su ih dočekali i pripucali na njih. Neprijatelj je imao 2 mrtva i vjerovatno i ranjenih.

S. N. 42.

A K C I J E

23. marta, 1942 g.

izvršene sa vrijeme od 1-22 marta o.g.
zabilježene su samo smatranije akcije.

1. Akcija u Klisbi: ubijena su 4 ustaše, koji su uvijek učestvovali u pohodima protiv partizana. Zaplijenjene su 5 pušaka i nešto municije. U borbi poginuo je 1 naš drug član partije, a jedan je lakše ranjen.
 2. Na župskoj željeznici, kojom se dovazila drva do Okučana, sa čuda kolije da banka luku, uništene su dvije lokomotive. Više ih nije bilo. Sa radnicima održan miting i sa njihove strane akcija je podržavana.
 3. Nađjevina: Uz svake borbe zarobljeno je 27 pušaka, 29 bombi, 1500 metaka, par levorvera, jedan radio-aparat, 24000 dinara i neke druge stvari.
 4. Kod Pakraca: od strane ustaških vlasti ubijen je u logoru Alanuš a Džuro, a njegova imovina zaplijenjena, među im i 15 hl. vina. To vino je proživeno od strane partizana.
 5. Krndija kod Pakraca: razorušena straža koja se sastojala od 15 domobrana. Zaplijenjeno je 15 pušaka oko 1500 metaka, oko 20 bombi, 15 kompletnih vojničkih oprema. Likvidiran je jedan izdajnik.
 6. Medari: ustaška radnjočija: zaplijenjeno 34 vojničke bluze.
 7. Pakrac: pojedinik Marković otjeran po ustašama u logor a njegova imovina konfiskovana po ustaškim vlastima. Partizani su zaplijenili 20 goveda i 2 konja.
 8. Filipovac: otete od ustaša par pušaka.
 9. Lipovac: neprijatelj usao u šumu u jačini od oko 150 ustaša, sandara i domobrana. Partizani su ih dočekali i pripucali na njih. Neprijatelj je imao 2 rane i vrlo teško ranjen. Kasnije u istoj šumi sukobile su se dvije neprijateljske jedinice i tom prilikom pala su dva rane i dva ranjena neprijatelja.
 10. Veliki Bašteži: izvršen je prepad od strane partizana. Zarobljeno je 35 pušaka, 5000 metaka, nešto bombi, nekoliko revolversa i 65000 dinara državnog novca.
 11. Strana: izvršen je napad na ustaše i domobrane koji nije uspio. U borbi neprijatelj je imao 15 ranih i 9 ranjenih dok smo mi izgubili 3 rane i jedan teže ranjen. Izgubljen je jedan karabin.
 12. Bjela Stijena. Zasjeđaj na cesti: dobijeno 5 pušaka, jedan puškomitraljez odgovarajući broj metaka i pokvaren jedan kamion. Neprijatelj imao 2 ranjena.
 13. Suško kamenoko: zasjeđaj: došlo do žive borbe, rezultati nam još nisu poznati.
- Uzim spomenutih akcija izvršen je niz manjih akcija pretežno likvidacije pojedinih neprijatelja, izdajnika i špijuna.

Političkom:

Komandant:

*Stambur**Popović**Stambur*

Kasnije u istoj šumi sukobile su se dvije neprijateljske jedinice i tom prilikom pala su dva mrtva i dva ranjena neprijatelja.

10. Veliki Bastaji: izvršen je prepad od strane partizana. Zarobljeno je 35 pušaka, 5000 metaka, nešto bombi, nekoliko revolvera i 65000 dinara državnog novca.
11. Strmac: izvršen je napad na ustaše i domobrane koji nije uspio. U borbi neprijatelj je imao 13 mrtvih i 9 ranjenih, dok smo mi izgubili 3 mrtva i jedan teže ranjen. Izgubljen je jedan karabin.
12. Bijela Stijena: zasjeda na cesti: dobijeno 5 pušaka, jedan puškomitraljez, odgovarajući broj metaka i pokvaren jedan kamion. Neprijatelj imao 2 ranjena.
13. Bučko Kamensko: zasjeda: došlo do žive borbe, rezultati nam još nisu poznati.

Osim spomenutih akcija izvršen je niz manjih akcija, pretežno likvidacija pojedinih neprijatelja, izdajnika i špijona.

Politkom
otsutan

Komandant
Gašpar¹

- 1) sekc. Pakrac²
- 2) » Pakrac
- 3) » Bjelovar
- 6) Pakrac
- 8) *ii* Pakrac
- 9) *ti* Požega
- 10) *ii* Slatina
- U) *ii* Slav. Požega
- 12) *ii* Pakrac
- 13) *u* Požega

¹ Karlo Mrazović

² Ove primjedbe dopisane su rukom.

BR. 118

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CK KPH OD 23 OŽUJKA 1942 GOD. CK KPH O STANJU I RADU PARTIZANSKIH JEDINICA I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA NA KORDUNU¹

Dragi drugovi, poslije part. okružne konferencije na Kordunu uputio sam se štabu. U štabu sam već tri dana. Do sada sam vam pisao dva puta (jedanput preko Dubrava, a malo zatim preko Karlovca). Ne znam da li ste primili ta pisma, jer su pitanju veze posvećivali vrlo malo pažnje i OK Karlovac i G. štab, mada su zato imali mogućnosti. G. štab je slao posljednji operativni izvještaj preko Primorja, ali smo juče dobili obavještenje od OK Primorje da je njihov kurir čekao na vezu u Zgbu- tri dana i da se vratio neobavljena posla. Kurir iz Primorja išao je preko Gazde³ - Heinclova ulica. Neuspostavljanje veze tim putem jako me zabrinjuje. Poduzeo sam sve da se uspostavi veza preko Karlovca, Duge Rese, Plaškog, Ogulina, Primorja i Šamarice. Ja se nadam da je već neko tim putem došao do vas. Željezničari⁴ nam mogu mnogo pomoći na svim ovim linijama. No, ako budu radili kao do sada, bojim se da će se brzo provaliti. Treba mnogo ozbiljnije uzeti ih u ruke i pojačati konspiraciju. Ovdje se priča da su zaglavili neki drugovi iz Zgb-a koji su, navodno oko 10, išli na Lič. Zvanično o tom još ništa nismo dobili.⁵

Za ovo kratko vrijeme upoznao sam se uglavnom sa radom part. org. na Kordunu i sa jačinom partiz. odreda u ovoj zoni. Osnovna slabost part. org. na Kordunu je — slabo, skoro nikakvo posvećivanje pažnje hrvatskim selima i samom Karlovcu, kao i razvodnjenost part. organiz. koja broji 800 čl. Puštanje 400 domobrana koje su bili zarobili kod Vojnića pokazuje neshvatanje linije naše Part. Partiz. odredi na Kordunu su organiz. najjači, a i sa oružjem stoje dobro.

Gl. štab nije do sada faktično rukovodio. Oni su pojedinačno obilazili sve sektore i davali dobra uputstva, ali nisu funkcionisali kao cjelina. To ćemo sada odstraniti dovodenjem u štab još najmanje 4 oficira. Time se i može objasniti da nije bilo žešćih akcija udruženih odreda iako je zato bilo mogućnosti. Pravilno korišćenje raspoloživih snaga na Kordunu, Lici i G. Kotaru moglo nam je donijeti mnogo veće rezultate. Stvorili smo već plan za akcije u kojima će učestvovati snage sa svih sektora. Cilj je uništenje pruge

¹ Original, pisan rukom, u arhivi CK KPH.

² Zagreb

³ Vladimir Frajtić; Hebrang je s njim održavao veze, a Frajtić je kao frankovac prije rata bio suđen na deset godina robije.

⁴ Odnosi se na partijsku organizaciju željezničara.

⁵ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

za Split i Sušak. Ličani su se u posljednje vrijeme krenuli naprijed. Oslobodili su Lapac, centar četničkog ološa. Sada napreduju prema Srbu. Vršiti se sistematsko čišćenje četnika na cijeloj teritoriji Like. Narod pljuje na četnike i traži njihovu likvidaciju. Dosadašnja čišćenja imala su silan odjek po hrvatskim selima. To će nam omogućiti širu mobilizaciju hrvatskih seljaka.

U G. Kotaru je oslobođen Mrkopalj — gradić od oko 4000 stanovnika i Ravna Gora". Hrvatske mase su sa oduševljenjem primile partizane u ovom kraju, čak su pripremile ulazak partizana. U tom kraju ima dosta radnika koje ćemo mobilisati za odrede. Talijani se povlače u Delnice gdje ih ima oko 7000. Politički rad na ovoj teritoriji kako u pozadini, tako i u odredima nije na visini.

Sem u Lici gdje dnevno izlazi »Partiz. vjesnik«, propagandistički se nisu iskoristile postojeće mogućnosti. Gl. štab nema tehnike iako je još davno morao izdavati list. Ima mogućnosti da prevladamo taj krupni nedostatak i biće uskoro likvidiran.

Profesor⁷, ja i Mrtvac⁸ činićemo biro. Profesor još nije stigao, iako je juče trebao biti ovdje. Nastojaćemo da izdajemo i »Vjesnik« i Sič⁹.

⁶ Vidi dok. br. 121.

⁷ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

⁹ Vladimir Bakarić

* »List SRP i ČEKIĆ pokrenut je inicijativom nekih komunista aprila 1926 godine kada je ilegalno izašao prvi broj. Štampan je latinicom na novinskom papiru formata 24 x 31 cm bez oznake izdavača, štamparije, mjesta izlaženja, datuma i broja lista. Slijedeći brojevi (broj 3 od maja i broj 4 od juna) izlaze pod naslovom SRP i ČEKIĆ KOMUNISTIČKI LIST, sa oznakom godine i mjeseca izlaženja, te godine i broja lista.

Na III. kongresu Komunističke partije Jugoslavije, juna 1926 godine, odlučeno je da se list SRP i ČEKIĆ pretvori u partijski organ. Međutim list uskoro prestaje izlaziti »zbog likvidatorskih skretanja rukovodećih krugova prema ilegalnoj štampi«.

»SRP I ČEKIĆ ORGAN POKRAJINSKOG KOMITETA ZA HRVATSKU I SLAVONIJU KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE« počinje izlaziti u septembru 1934 godine.

Poslije osnutka Komunističke partije Hrvatske 1937 godine SRP I ČEKIĆ postaje organ CK KPH.

Od početka svog izlaženja 1934 do 1940 godine list izlazi neredovno. Kroz čitavo ovo vrijeme umnožavan je ilegalno na ciklostilu i na otprilike istom formatu od 24x31 cm.

Redovno izlaženje lista, jedanput mjesečno, počinje od maja 1940, poslije Zemaljskog savjetovanja KPH, koje je održano u aprilu 1940 godine. I sada je list umnožavan na ciklostilu. Prvi broj imao je format 21x34 cm, dok su svi ostali brojevi formata 17x21 cm. Godine 1940 izašlo je 7 brojeva od kojih je broj 5—6 dvobroj, a 1941 godine 5 brojeva, od kojih je broj 1—2 dvobroj, a broj 3—4—5 trobroj. List je s tim trobrojem prestao izlaziti.

Pisanje matrica i umnožavanje SRPA I ČEKIĆA 1940—1941 vršeno je većinom u privatnim stanovima komunista i simpatizera Par-

Sa Likom, Kordunom, G. Kotarem i Primorjem imamo dobre veze. Juče smo poslali jednog oficira¹⁰ sa jednim vodom da uspostavi i osigura redovnu vezu s Dalmacijom. Preko Šamarice poduzeo sam sve da se uspostavi veza sa Slavonijom.

Sa dužnosti sekretara OK za Primorje moraćemo skinuti Đ., jer je stvorio nemoguće odnose sa -štabom partizana u tom kraju. Pored toga napravio je paniku u vezi sa padom Fatia¹¹. Pisao je Karlov. OK kako su svi pali iz CK i kako bi trebali održati neki sastanak u vezi s tim. Očito je došla do izražaja njegova bolesna ambicija. Mislimo Anku¹² poslati u taj kraj da radi po partijskoj liniji, jer po liniji N. P.¹³ u ovim krajevima nema faktilčno mnogo posla, jer tu dužnost vrše NO odbori.

Anka P.¹⁴ je poginula prelazeći iz Šamarice na Kordun. Prema izjavi Mace¹⁵, koja je s njom išla, Anka je bila vrlo neodlučna i nije htjela da bježi.

tije. U nekim od ovih stanova bili su smješteni strojevi za umnožavanje (ciklostil i šapirograf) tzv. tehnike. U to vrijeme partijska organizacija u Zagrebu raspolaže sa preko 50 raznih mjesta za pisanje i umnožavanje. Osim toga Partija raspolaže sa oko 15 skladišta papira, boja i ostalog materijala potrebnog za tehnike. List je umnožavan u 400—500 primjeraka. Iz tehnika umnožen list raspodjeljivan je na punktove. U Zagrebu je za svaki okrug bilo nekoliko punktova (2—3) radi promjene. Punktovi su bili u stanovima, mljekarstvima, radionicama, trgovinama itd. Odatle je list otpreman u unutrašnjost preko željezničara (ložača, konduktera, službenim kolima) i poštom u posebnim za to predviđenim kutijama sa dvostrukim dnom, kao i kuririma i pojedincima.

Kod okružnih komiteta postojale su također tehnike i pojedini brojevi lista, u nekima od ovih, ponovno su umnožavani u cjelini ili samo pojedini članci.

Važniji članci koji su objavljeni u SRPU I ČEKIĆU 1940 i 1941 god. redigirani su na sjednicama Politbiroa CK KPH. U SRPU I ČEKIĆU saradivali su većina rukovodećih drugova KP Hrvatske. Dopisi za SRP I ČEKIĆ stizali su od partijskih organizacija iz čitave zemlje. Ilegalnim vezama SRP I ČEKIĆ stizao je gotovo do svakog člana Partije. PROLETER organ CK KPJ i SRP I ČEKIĆ bili su najomiljeniji listovi partijskih radnika u Hrvatskoj. Prateći i proučavajući SRP I ČEKIĆ partijske organizacije upoznavale su liniju Partije i iskustva borbe Partije u čitavoj zemlji. SRP I ČEKIĆ odigrao je značajnu ulogu u mobilizaciji revolucionarnih naprednih snaga u borbi protiv buržoazije i fašizma, u razvijanju ljubavi i odanosti radničkom pokretu i nepomirljivoj borbi protiv svih skretanja sa linije Partije«.

(»Srp i čekić«, izdanje Historijskog odjeljenja Centralnog komiteta KPH, Zagreb, 1951 godine.)

¹⁰ Rade Bulat

¹¹ Andrija Hebrang

¹² Anka Berus

¹³ Narodna pomoć

¹⁴ Narodni heroj Anka Butorac

¹⁵ Maca Gržetić. Dalje u tekstu stoji da je Anka Butorac bila neodlučna. Međutim, zbog iscrpljenosti ona se nije mogla brže kretati.

Seka¹⁶ iz tehnike, za koju smo mislili da je pala, sretno je stigla i već se nalazi na poslu.

Poduzeo sam sve da vam pošaljemo nešto legitimacija iz raznih mjesta. Sada vam šaljem 6 ustaških leg. praznih, to su prve do kojih sam došao.

Smogao sam i nešto novca. Šaljem vam za kuću¹⁷ 200.000, a ako budete još trebali, javite pa ću nastojati da još nešto otrgnem.

Proleterski bataljon biće formiran kroz deset dana i on će učestvovati u predviđenim operacijama na pruži. Štab je i tom pitanju do sada posvećivao malo pažnje. Pristupilo se i formiranju omladinskih četa na Kordunu i Lici.

Inače dobro se osjećam. Milina je vidjeti ovu našu vojsku. U akcijama su dobili pored ostalog i mnogo vojničkog odijela, tako da sasvim pristojno izgledaju. Svaki partizan nosi partizanku (kapu).

Stvorili smo plan za masovni polit. propag. rad. Održavaju se svuda masovni zborovi. Žene su počele uzimati aktivnog učešća i u polit. radu. Partija se populariše na svakom koraku. U svim oslobođenim krajevima prodro je pozdrav »Smrt faš. — sloboda narodu«. Starci, žene, djeca pozdravljaju stisnutom pesnicom. Karakteristično je da šačica velikosrpskih elemenata čini sve, čak i samoubilački istupa protiv partiz. i naše Partije. Na primjer, na Kordunu je prije 10 dana neki bivši oficir¹⁸ poveo oko 20 seljaka da razoružaju Kordunaški štab i da otmu nešto pušaka. Naravno, svi su pohapšeni i vrši se dalja istraga. U Lici ih naoružavaju Talijani. U Lapcu su se borili protiv partizana, ali su svi pohvatani i teškom mukom su sačuvani (radi istrage) da ih narod ne linčuje. Sada se u Lici koncentrišu u Gračačkom kotaru, gdje je poslat jedan bataljon u cilju njihove likvidacije. Idućom poštom poslaćemo vam detaljan izvještaj i dokumente o djelanju tih razbojnika. Uhvaćen je komandant t. zv. puka »oslobođenja« (kojeg su nastojali formirati u Lapcu) — Paja Omčikus.

Javite Konspiratoru¹⁹ da pojača rad u okrugu. Sada će kordunaški partiz. upadati u sela iza Karlovca.

Javite kakvo je sada stanje kod vas. Šta je sa Zagorskim odredom? Poslaćemo vam što prije budemo mogli polit. kom. i

¹⁶ Vjera Jurić

¹⁷ Radi se o kući koju je kupio CK KPH u Zagrebu radi smještaja partijskog i drugog materijala.

¹⁸ Milić Rakinić (detaljnije o Rakiniću vidi u dok. br. 133). Toga izdajnika je u garnizonu Tušilović, u kojem je bila ustaška i domobranska posada, ubio domobranski oficir Franjo Malek i odmah prebjegao partizanima. Malek je kasnije kao komandant Karlovačke brigade poginuo u borbi protiv Nijemaca i ustaša u Zumberku 1944 godine.

¹⁹ Dragutin Saili, tada sekretar Okružnog komiteta KPH Zagrebačkog okruga.

jednog oficira za Zgb. zonu. Već smo odredili drugove. Teškoća će biti u prebacivanju.

Šaljem vam jedno pisamce sa adresom. Dotični²⁰ radi u oružnom magazinu. Voljan je liferovati nam oružje. Njemu treba ponijeti ovo pisamce, što će služiti kao legitimacija.

Javite nam, ako šta znate o namjerama neprijatelja. Šaljemo vam skicu oslobođene teritorije²¹. Ona je za sada čvrsto u našim rukama i svakog se dana proširuje. Nadamo se na svim sektorima pojačanoj akciji neprijatelja.

Neka drug Bevc²² i Fišer²³ pošalju članke za Sič i eventualno »Vjesnik«. Šaljite nam redovno izvještaje iz ostalih krajeva zemlje.

Kako se sada živi u Zgb?⁴ Šta je s provalom? Direktor²⁵ je provalio stan gdje je stanovao Riko²⁶ i izgleda zato je pisao da je neka djevojka, kćerka Rikinog stanodavca, postala konfident.

S drug. poz.

23/111-42

SMRT FAS. — SLOBODA NARODU!

VI.²⁷

«

¹⁰ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

²¹ Ova skica nije sačuvana.

²² Narodni heroj Edvard Kardelj

²³ Narodni heroj Ivo-Lola Ribar

²⁴ Zagreb

²⁵ Milan Hupert

²⁶ Riko Znidaršić

²⁷ Vladimir Popović

BR. 119

ČLANAK IZ »PARTIZANSKOG VJESNIKA« BR. 66 OD 24
OŽUJKA 1942 GOD. O POBJEDAMA NAD TALIJANIMA I ČETNI-
CIMA KOD SRBA I TIŠKOVCA*

NAŠE NOVE POBJEDE NAD ČETNICIMA I TALIJANIMA KOD
SRBA

Razbijene su četničke bande kod Tiškovca

Odbijena nova navala Talijana na Srbski Klanac

Četnički izdajnici, koji su prije našeg napada na Srb izbjegli u Tiškovac, koncentrirali su se ondje i od vremena do vremena napadali naše manje snage. Dočekivali su partizane u zasjedama, razoružavali ih, a nekolicinu ih pobili. Na čelu ove bande nalazio se zamjenik komandanta »puka«, poznati talijanski plaćenik i špijun Nedjeljko Keča. Ovih dana, dobile su ove bande pojačanje iz Bosne i Dalmacije. Pomoć je doveo sam zloglasni pop Momčilo Đujić, zamjenik komandanta Dinarske četničke divizije¹. Ovaj poznati talijanski plaćenik i špijun, koji ima za sobom sramotnu izdajničku prošlost, spremao je novi veći napadaj s leđa na partizane koji vrše opsadu Srba.

Ovaj ludi pop poslao je našoj komandi kod Srba bahat ultimatum, u kojem, među ostalim, kaže i ovo:

»Tražim, da mi odmah povratite našeg brata Pajicu Omčikusa zdrava i čitava. U protivnom, preduzet ću takve mjere, da će o njima pisati novine čitavog svijeta. Pokazat ću vam, što četnici mogu i znaju ... Odgovor u roku od 24 časa.

v. d. komandanta

Momčilo R. Đujić«

Naši partizani odgovorili su izdajničkom popu onako kako to c-dgovara njegovom bezobraznom i nadutom ultimatumu. Mjesto Pajice Omčikusa poslali su dvije čete partizana (jednu ličku i jednu bosansku) u Tiškovac i u toku kratke borbe razjurili ove bandite na sve strane. Sam zamjenik komandanta četničke Dinarske divizije, koji se onako s visoka prijetio »mjerama«, o kojima će »pisati novine čitavog svijeta«, ostavio je svoju četničku braću na cjedilu i odmaglio kao zec.

¹ Redakcija posjeduje primjerak »Partizanskog vjesnika« koji je umnožen na šapirografu.

⁵ Vidi »Zbornik«, tom V. knj. 1, dok. br. 14, objašnjenje 6.

U ovoj kratkoj borbi s četnicima, zarobljeno je 30 četnika, među njima i zamjenik Pajičin »potpukovnik« Nedjeljko Keča. Na našoj strani ranjeno je pet partizana. Kako se među zarobljenim četnicima nalazio veći broj zavedenih ljudi, to su ih partizani samo razoružali i pustili kućama, dok su istaknutije vođe, koji svjesno služe okupatorima, strijeljali. Među ostalima strijeljan je i samozvani »potpukovnik« Nedjeljko Keča.

U ovoj borbi s četnicima, naši partizani zaplijenili su 22 puške i jedan puškomitraljez.

Ova akcija protiv četnika imala je jak odjek među stanovništvom Srba i okolice. Naročito je dobro djelovalo puštanje kućama zavedenih četnika. Mnogi zavedeni četnici, koje su njihovi izdajnički vođe zaveli, vraćaju se kućama i sami predaju oružje partizanima. Oni su uvidjeli da njihovi vođe služe zakletom neprijatelju srpskog naroda — fašističkoj Italiji, i da se partizani jedini iskreno bore za slobodu kako srpskog, tako i hrvatskog naroda.

Istovremeno sa namjeravanom četničkom akcijom protiv partizana, krenula je s Otrića velika kolona Talijana u pomoć svojim fašistima koji se nalaze opkoljeni u Srbu. Naše snage dočekale su ih kod Srbskog Klanca i potpuno ih razbile. Talijanski vojnici razbježali su se po okolnim šumama u divljem bijegu. Neprijatelj je imao mnogo mrtvih i ranjenih. Točni podaci o njihovim gubicima još se nisu mogli ustanoviti. Na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih.

Tako se izjalovio i drugi pokušaj fašističkih okupatora da prodru prema Srbu, a u nizu naših uspjeha zabilježena je nova slavna pobjeda, koja je ponovno potvrdila snagu, odlučnost i junaštvo partizanskih odreda.

Značaj ovih dviju pobjeda to je veći, što se napad na partizane spremao istovremeno od strane Talijana i četnika. Kao pravi saveznici oni su, prema dogovoru, trebali napasti na naše snage sa dviju strana. Međutim, brzina i odlučnost, kojom su nastupili partizani, pomela je ove fašističko-četničke račune. Partizani su najprije naglim napadom razbili četnike popa Dujića kod Tiškovca, a zatim Talijane pod Srbskim Klancem.

Zbog ovih borbi, naše snage nisu mogle izvršiti namjeravani napad na Srb u određeno vrijeme. Napad će se izvršiti kroz koji dan.

- o - o - o - o - o - o -

BR. 120

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA GLAVNOG ŠTABA NOP
ODREDA HRVATSKE OD 25 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM
ŠTABU O POČETKU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE NA PE-
TROVU GORU¹**

Egići 25-111-42

Druže komandante,

Noćas u noći 24—25 o. g. stigao je ovamo drug Vlado², komandant Drugog KO, sa 45 partizana u svrhu izvođenja operacije, sa zadatkom: unošenje zabune kod neprijatelja i time olakšati položaj Petrove Gore³.

Operacija treba da se izvrši na pruzi i zajedno sa III četom III bat. II KO.

Drug Vlado je dao sljedeći izvještaj u odnosu na aktivnost neprijatelja na Kordunu.

Pripreme sa strane neprijatelja su bile očigledne.

Napad je počeo oko 19-111-42.

Pravac prodiranja, koncentracija:

1. Turanj (Karlovac)—Vojnić
2. Generalski Stol'—Barilović
3. Skakavac—Vrgin Most

Nastupanje neprijatelja:

1. Tušilović—Krnjak—Vojnić
2. Skakavac—Sjeničak—Vojnić
3. Vrgin Most—Vojnić—Kolodvor—Vojnić
4. Topusko—Vrnograč—Kladuša

Snage neprijatelja.

Oko 7000 ljudi, sastava svih boja njihove oružane snage: Talijani, ustaše, žandari i domobrani.

¹ Original je pisan rukom.

² Robert Domani

³ Ova neprijateljska ofanziva, koja je počela 18 ožujka a završila se 5 travnja, zahvatila je uži dio Korduna (teritorij oko Petrove Gore). Neprijatelj je ušao u Petrovu Goru i popalio sva sela koja se nalaze na njenim obroncima. Prvi i Drugi bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda vodili su stalno borbe protiv neprijatelja i nanosili mu gubitke. Ofanziva je nanijela ogromnu materijalnu štetu seljacima na Petrovoj Gori. Osim toga, neprijatelj je ubijao mještane, kao i one koji su se ranije tu bili sklonili. Seljaci, ozlojeđeni barbarskim postupcima neprijatelja, izvršili su 30 ožujka juriš na vrh Petrovac u kojem ih je sudjelovalo 700 sa vilama i ostalim primitivnim oružjem.

Naoružanje:

1. Artiljerija — nekoliko baterija
2. Nekoliko aviona
3. U Vojnić su ušli sa 11 tenkova

Doprli (navodno):

1. Maljevac—Buhača—Žrnica—Radovica
2. Vojnić—Krnjak.

Povodom pada Mrkoplja, neprijatelj iz Generalskog Stola je odustao od svoga plana, napada na Perjasicu, što više nije reagirao na aktivnost sa naše strane.

Konačni ciljevi neprijatelja detaljno nepoznati.

Do frontalnih borbi nije dolazilo.

Naše snage primjenjuju pravilnu partizansku taktiku:

Provlačenje kroz neprijateljsku liniju u pozadinu i održanja na terenu osvojenom po neprijatelju.

Paljenje se ne vrši tako kako je to prikazao Miloš⁴, kao i opšta situacija nije tako opasna kako se može zaključiti iz Miloševoga izvještaja.

Govorio sam sa Vladom po pitanju nove dužnosti, sa čime se on slaže u potpunosti.

Prema ovoga časa dobivenim neprovjerenim vijestima, Talijani iz Ogulina kreću ili namjeravaju kretati u pravcu Primišlja; ukoliko je to točno, to bi naši Goranci morali pojačati svoju aktivnost na tom sektoru. Pošto se naše snage još uvijek nalaze nad Slunjem, to može biti da imaju za cilj oslobodjenje Slunja.

Ovo su podaci koje mi je dao Vlado, a koje je on sabrao neprovjereno.

Danas krećemo dalje.

Seljo⁵

¹ Miloš Kukić, tada oficir za vezu pri Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske.

⁵ Franjo Ogulinac-Seljo

BR. 121

DESETODNEVNI IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG
NOP ODREDA OD 25 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU
NOP ODREDA HRVATSKE O BORBAMA I AKCIJAMA BATA-
LJONA

STAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NARODNO-OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
Br. 150/42
Dne 25 marta 1942 g.

KOMANDANTU NARODNO-OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ.
ODREDA BR. 8

Borbe i akcije I bataljona »Marka Trbovića«.

Dana 16. III o. g. Talijani su pokušali prodrijeti u oslobođeni teritorij Primorja napadnuvši selo Crno s namjerom da opljačkaju ostatak hrane. Snage 2. čete imale su za zadatak da spriječe tu pljačku. Kad se talijanska vojska približila selu otvorena je vatra i tom je prilikom neprijatelj imao gubitak 1 oficira i 1 žandara, a nekoliko vojnika ranjenih. Poslije prvog udarca partizana Talijani su se razbježali, ali su poslije dovukli pojačanja, nakon čega su se naše snage povukle na druge položaje.

Povlačenje se vršilo neuredno, drugovi sa lijevog krila (Krm-počani) povukli su se posljednji izdržavši najjaču vatru. Naročito nedisciplinirano su se pokazali drugovi iz 2. voda, koji su napokon bez znanja i odobrenja krenuli u pravcu logora. Za vrijeme te borbe koja je trajala do pred noć, Talijani su, osim automatskog oružja upotrijebili i bacače mina i artiljeriju. Jačina naših snaga bila je: 71 puška i 4 puškomitraljeza. Snage neprijatelja bile su oko 300 vojnika.

Dana 17. jedna patrola na izvidanju u selu Crno našla je 45 kom. metaka (talij.) i jednu bombu što su talijanski vojnici u otpuštanju ostavili.

17. III. Borba za Alan. U borbi oko Alana sudjelovalo je oko 220 talijanskih vojnika i 80 domobrana i žandara. Vrijeme je bilo vrlo maglovito. Dolazeći pred Alan, Talijani su počeli puškarati. U selu Podomar pred Alanom, nalazila se jedna naša desetina koja je prihvatila borbu zauzevši položaj iznad Alana. Ta je desetina izdržala vrlo jaku puščanu i mitraljesku vatru, dok nije stigao u pomoć ostatak drugog voda iz Krm. Luke. Cim se na položaju pojavio naš puškomitraljez Talijani su se počeli povlačiti. Borba je trajala od 10—12 sati, a Talijani su se iz Alana povukli oko pola

dva. Prema dobivenim podacima rezultat ove borbe je slijedeći: 1 oficir teže ranjen, 1 podoficir ubijen, 2 vojnika ranjena i 1 se izgubio. Prilikom povlačenja iz Alana Talijani su odveli 5 osoba. Mi nismo imali gubitaka.

Borbenost, moral 2. voda 2. čete je odličan.

17. III. Jedan je vod dobio za zadatak da osigura prelaz preko pruge jedinicama ovog bataljona kod Gomirja. Pruga je bila čuvana od Talijana. Naš je vod otvorio jaku vatru na talijansku patrolu čija jačina je nepoznata pošto je bila noć. Tom su prilikom ubijena 2 talijanska vojnika i nekoliko ranjeno. Vod je izvršio svoj zadatak i omogućio prelaz glavnine preko mosta i pruge bez gubitaka.

Noću između 16. i 17. jedna patrola 2. čete privukla se u blizinu talijanske posade u Ledenicama i otvorila vatru iz puškomitraljeza. Zadatak je bio uznemiravanje neprijatelja. Poslije toga Talijani su otvorili jaku vatru iz mitraljeza i bacača mina.

U noći 18. na 19. o. mj. 9 je drugova iz 2. voda 2. čete otišlo na kidanje telefonskih stupova na pruzi Krivi Put—Senj. Pokidano je 25 telefonskih stupova.

20. III naše snage u jačini od 150 partizana zaposjele su zasjedu na cesti Jezerane—Razvale sa zadatkom da dočekaju žandarsku i domobransku patrolu iz Jezerana. Patrola nije naišla kako se predviđalo već je samo jedan ustaša uhvaćen i kod njegove kuće nađena je 1 puška i 150 metaka. Poslije ispitivanja on je likvidiran.

21. III jedan vod 4. čete približio se talijanskoj posadi u Prokikama i jakom puščanom vatrom napao vojnike koji su bili pred zgradom. Tom je prilikom ranjen jedan talijanski vojnik i ubijena jedna mazga. Poslije toga, tj. 22. III, Talijani su evakuirali mjesto Prokike u Žutu Lokvu i djelomično u Brinje. Istog je dana uvečer 4. četa ušla u Prokike, zapalila zgrade u kojima su Talijani stanovali i održan je sastanak sa narodom. Talijani su prilikom napuštanja mjesta razrušili sva utvrđenja koja su postavili oko zgrada. Taj je vod dobio još i zadatak da raskopa ceste Senj—Brinje i Senj—Otočac.

Borbe i akcije II bataljona »Matije Gubca«

15 marta postavljena je zasjeda na cesti između Mrkoplja i Lokava. Prema obavještenjima trebalo je taj dan da prođe tom cestom 150 Talijana. Naša je zasjeda zauzela položaj u 7 sati ujutro i čekala neprijatelja do 12 i 30, kada se pojavila jedna grupa karabinjera i žandara. Žandari su primijetili našu zasjedu i tako smo morali stupiti u borbu sa ovom malom jedinicom. Ova je grupa žandara i karabinjera uništena te su tom prilikom zarobljena 2 talijanska vojnika, jedan domobranac, 14 pušaka, oko 1000 metaka i 66 bombi. Na našoj strani bez mrtvih i ranjenih. Na strani neprijatelja 6 mrtvih karabinjera, 5 mrtvih talijanskih vojnika i 6

mrtvih domobrana. Osim toga palo je u ruke: dva radio-aparata, 28 deka i drugih sitnijih stvari. U ovoj je akciji sudjelovala Druga i 5 četa pod komandom komandanta bataljona¹. Partizani su se na akciji držali dobro i disciplinirano premda su partizani 2. čete putovali po velikom snijegu i kiši cijelu noć.

16. III, navečer, izvršena je akcija na pruzi između stanice Lič—Drivenik kod samog tunela. Akcija je uspjela, lokomotiva je oštećena, drugih podataka još nema. Ovu je akciju izvršila 2. četa, pod komandom jednog mladog partizana- koji se ističe borbenošću i hrabrošću.

19. III, ujutro u 5 sati, 3. je četa zaposjela prilaze i puteve u Mrkopalj a 1, 2 i 5. četa opkolile su i blokirale žandarmerijsku stanicu i domobransku kasarnu. Prilikom zaposjedanja partizani su bili primijećeni te je otvorena na njih vatra. Partizani nisu odgovarali, jer su imali naređenje da ne otvaraju vatru bez komande. Prema planu, zauzimanje Mrkoplja trebalo je proteći bez metka; međutim, pogriješkom komandira 1. čete³ što nije odveo partizane na određeno mjesto i po određenom pravcu, partizani su bili primijećeni te je došlo do pucnjave, koja je trajala do 7 sati ujutro. Na naš poziv zapovjedniku žandarske stanice da se preda odgovoreno je u 8,20 sati i tako je Mrkopalj pao u naše ruke. Tom su prilikom poginula 2 partizana. Za vrijeme te akcije 2. i 5. četa skupa sa svojim komandnim sastavom držale su se dobro. 1. je četa bez naređenja napustila položaj i povukla se u logor 5. čete. Komandir te čete učinio je to isto opravdavajući se da je to on morao učiniti kad su se već partizani povukli. On nije spriječio uzmak svoje čete, a štaviše dozvolio je da se napusti jednog ranjenog partizana, koji je ostao ležati. Na našoj strani bio je još jedan lakše ranjen. Na strani neprijatelja bilo je gubitaka: 3 mrtva (2 žandara i 1 domobran), zarobljeno je 6 žandara i 18 domobrana. Plijen je: 54 vojničke puške, 3.000 metaka, 3 pištolja i drugi materijal. Osim toga zaplijenjeno je u općinskoj blagajni 450.717 kuna, od aprovizacije 44.060 kuna, a od šumske uprave 122.300 kuna, te oko 100 vreća brašna i 17 vreća graha. Pored toga, u raznim ustanovama rekvirirano je raznih stvari: pisaaće mašine, šapirografi, papir itd.

Isti je dan održan zbor kome je prisustvovalo mnogo ljudi,, žena i omladine. Na tom je zboru izabran NOO, koji se kasnije izmijenio te su u njega unišili većinom radnici, seljaci, pretstavnici političkih partija, a isto tako pretstavnici iz Sungera, Brestove Drage, Begovog Razdolja i Tuka, koja mjesta potpadaju pod Mrkopalj. Izvještaj o zaplijenjenoj, rekviriranoj i kupljenoj količini hrane i ostalog materijala slijedi.

¹ Narodni heroj Nikola Car

² Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

³ Franjo Mureta

20. III priređen je veličanstveni sprovod poginulom partizanu, na kojem je sudjelovalo mnoštvo naroda, mjesna društva i organizacije, štaviše i mjesni je župnik obavio čin pogreba.

Po ostalim okolnim mjestima održani su zborovi i izabrani narodni pretstavnici. Narod se osvjedočava da mi nismo nikakovi četnici i banditi već prava narodno-oslobodilačka armija.

22. III rekonstruiran je NOO time što je iz njega ispao jedan industrijalac i 1 trgovac a ušla su dva pretstavnik radnika. Isti je dan održan sastanak s omladinom i osnovan antifašistički odbor žena.

Organizirano je prekopavanje ceste za Mrkopalj, te su naše isturene jedinice došle do same pruge. Tom je prilikom bio zarobljen jedan talijanski vojnik koji se nešto udaljio od svoje jedinice. On izjavljuje da je među talijanskim vojnicima zavladao paničan strah poslije posljednjih događaja. Poslije toga Talijani su poslali patrolu za tim zarobljenim vojnikom. Ta je patrola zaustavljena od naših stražara, nastalo je prepucavanje, ubijena su dva talijanska vojnika, a mi smo izgubili puškomitraljesca sa puškomitraljezom. Kasnije je ustanovljeno da je pao u ruke neprijatelju i bio odmah strijeljan.

22. III naši su partizani zaposjeli Ravnu Goru koju su dan prije domobranci napustili.

Tog je dana upućena jedna grupa partizana iz 5. čete da pripuca iznad Lokava. Ova je grupa izvršila svoj zadatak te je kod neprijatelja izazvala strahovitu paniku; u isto vrijeme ubijeno je nekoliko neprijateljskih vojnika pred samom željezničkom stanicom. Neprijatelj je na to otvorio vatru, međutim partizani su se povukli bez gubitaka. Primijećeno je da je neprijatelj otvarajući vatru pucao na svoje vlastite vojnike. Ovom grupom partizana rukovodio je zamjenik komandira 5. čete⁴ koji se i tom prilikom pokazao na visini.

Istog je dana upućena jedna grupa partizana iz 3. čete da pripuca iznad Delnica. Ova je grupa zauzela dobar položaj i u razmacima otvorila vatru u pravcu neprijateljskih posada. Talijani su odgovorili vatrom iz puškomitraljeza, reflektorima osvjetljavali cijelu okolicu, a u samom mjestu dali su znak za uzbunu sirenama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P. S.⁶

Operativni oficir

Ilija Andžić⁵

Na upozorenje druga Komandanta G. Š. H. da izvještaj o toku operacija kod Mrkoplja ne odgovara stvarnom toku, zatražio sam objašnjenje od komandanta II bataljona.

Oper. ofic.

Ilija Andžić

* Viktor Krašovac, jedan od najpoznatijih snajperista u Gorskom Kotaru, poginuo u borbi protiv Nijemaca 1943 godine.

⁵ Ilija Engel

⁶ Ova napomena dopisana je rukom.

BR. 122

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA PRVOG BATALJONA DRUGOG KORDUNAŠKOG NOP ODREDA OD 26 OŽUJKA 1942. GODINE¹

STAB I BAT.
II KPO

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

Perjasica 26/111. 1942

Jedinica	partizana u odredima	mobilsanih	mitraljeza naših	mitraljeza talijanskih	puškomitraljeza naših	puškomitraljeza talijanskih	pušaka »mauzere«	pušaka talijanskih	pušaka »manliher«	metaka »manihet«	pištolja	metaka »mauzere«	metaka talijanskih	bombe	eksplozivna razaranja	Napomena
Stab. bat.	8	—	—	—	—	—	—	1	—	3	1600	1200	3	ei[vilnih] pušaka 1		
I četa Perjasica	126	—	—	2	1	52	11	38	1260	16	3795	1760	24	3		
II četa G. Skrad	74	—	—	—	1	53	6	4	190	4	2800	900	13	—		
Svega	208	—	—	1	2	2	105	17	43	1450	23	8195	3860	40	4	

Komesar
otsutan

Komandant
Karaš⁵

¹ Original je pisan rukom.
* Milutin Karaš

BR. 123

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA OD 26 OŽUJKA 1942
GOD. ŠTABU BANIJSKOG NOP ODREDA O POLITIČKOM RADU
MEĐU HRVATSKIM STANOVNIŠTVOM¹

STAB III BATALJONA
PART. ODREDA
BANIJE

Komesarijat
26-111-1942

IZVJEŠTAJ O POLITIČKOM RADU U DRUGOJ POLOVINI MJ.
OŽUJKA

15-111. Održan skup u Drljačama uz prisutnost komesara II čete² i pretsjednika kotarskog odbora NOF-a, druga Sime³.

Drug Simo je reorganizovao NO odbor, kojom je prilikom govorio o zadacima koji se u današnjim prilikama postavljaju pred odbore.

Komesar II čete govorio je o jedinstvu Srba i Hrvata, tko je D. Mihailović, što hoće četnici, o štetočinama i izdajicama naroda i o partizanskoj taktici. Na skupu je bilo oko 70 ljudi. Raspoloženje je bilo odlično.

18-111. Pošto je bilo zaključeno da se izvrši razoružavanje Hrvata u Donjoj Velešnji, a da se tom prilikom ne bi desile političke griješke, odlučeno je da komesar bataljona⁴ sam prisustvuje kod te akcije, što je i učinjeno. Kod te akcije sudjelovali su politički radnici drug Simo i Nina⁵ koji su se slučajno nalazili tamo gdje je bila II četa koja je izvršila tu akciju. Prije same akcije prikupljeni su na jednom osamljenom mjestu partizani, i tu im je rečeno kuda idu, i objašnjeno im je kako se imadu ponašati. Tom prilikom podijeljeni su im leci sa zadatkom da ih razdijele po hrvatskim kućama.

Kod samoga privlačenja, zbog lajanja pasa, bili smo primijećeni i kada smo se komesar bat. i još četvorica privlačili kući najvećega krvnika i ustaše Steve Jurića, bila je na nas otvorena iz njegove i još triju kuća žestoka vatra, ali pošto smo se odmah sklonili sa ceste u jarak nije nitko bio ranjen. Na to smo odgovorili

¹ Original, pisan rukom, bez završetka, u arhivi CK KPH.

² Milan Nožinić-Rus, predratni član KPJ, umro od tifusa 1943 god. kao politički komesar bataljona.

³ Simo Dragić, predratni član KPJ, umro od tifusa 1944 godine.

⁴ Vladimir Mutak

⁵ Narodni heroj Nikola Maraković-Nina, tada sekretar Kotarskog komiteta KPH — Kostajnica, poginuo lipnja 1943 god. na Rataju kao komandant Sedme brigade.

vatrom iz jednoga puškomitraljeza, čime je neprijatelj bio utišan. Poslije toga smo počeli izvikivanjem pozivati protivnika da se preda, tj. dade pušku, jer da mi nismo četnici, obećavši da se nikome neće ništa dogoditi. Komesar i drug Nina isticali su da su i oni Hrvati koji se bore u partizanskim redovima za zbilja slobodnu Hrvatsku. Neki Hrvati bili su pozivani poimence, kao n. pr. Kulko^G koji se je prvi predao donijevši 4 karabina.

U gornjem dijelu sela je također došlo do pucanja iz kuća na naše ljude koji međutim nijesu uopšte odgovarali na vatru.

Tako smo išli od kuće do kuće i negdje lakše a negdje teže dolazili do pušaka. U svakoj kući su se objašnjavali ciljevi naše borbe i ostavljali leci. U početku je bilo sve vrlo uplašeno, no kasnije, kada su uvidjeli naš postupak, primirili su se, a neki su čak i odobrivali. Unatoč njihovog otpora sve se je završilo na miran način i stanovnici su se mogli uvjeriti da smo mi pravi narodni borci. U jednom dvorištu nađen je, prostrijeljene glave, ustaša i krvnik Jurić, za kojega tvrdi Hrvat Kulko, koji je pristupio u naše redove, da ga je on ubio, što se nije moglo utvrditi, tako da se ne zna da li je isti poginuo od našega ili njegovog zrna. Sa Kulkom ostala su kod nas još 3 Srbina iz D. Velešnje. Osim Jurića nije bio više nitko ubijen, prem su nekoji bili ustaše ali nisu bili krvnici i nijesu davali otpor. Nekoji su uspjeli da umaknu u mraku, s razloga jer druga grupa sa komandrom nije imala dobrog vodiča pa su ušli u srpske kuće. Iz kuća također ništa nije odneseno osim pušaka, municije i voj. odijela. Plijen je bio 14 pušaka i 650 metaka. Politički uspjeh akcije bio je vrlo dobar.

20-111. Bila je u noći izvršena slična akcija po I četi u G. Budičini. Akcija je izvršena bez ijednoga metka. Održani su govori i objašnjeni ciljevi naše borbe. Maloj djeci dijeljen je po partizanima sitan novac. Ostavljeni su leci po svim . . .

⁸ Antun Kulišić. Vidi dok. br. 109.

BR. 124

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
27 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE KORDUNAŠKIH NOP
ODREDA ZA PRIMJENJIVANJE PARTIZANSKE TAKTIKE U
ODBRANI OSLOBOĐENOG TERITORIJA**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 14/42
27. III. 1942 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA¹

Napadom neprijatelja na oslobođeni teritorij Korduna stavljeni ste vi prvi u Hrvatskoj pred zadatak da izdržite napade jakih neprijateljskih »kaznenih ekspedicija«. Izdržati u toj borbi i zadati neprijatelju što teže gubitke je časni zadatak, koji od vas očekuju svi partizani i sav narod Hrvatske. Očekujemo da ćete taj zadatak s uspjehom izvršiti.

Primjeri iz borbe naših drugova u Srbiji i Proleterске brigade u Bosni nam pokazuju put kojim treba da idemo.

Taktika koju treba primijeniti ovisi o snazi neprijatelja. Osnovna vam je zadaća da sačuvate partizanske jedinice i da ih održite na terenu na kojem su do sada djelovale. Zadržavajte neprijatelja stalnim zasjedama i napadima s krila i leđa. Uništavajte mu komunikacione veze i dočekujte transporte hrane i municije. Ne ostavite li neprijatelju ni trun hrane u predjelima u koje bude prodirao, bit će prisiljen da si sve potrebno doprema iz svoje pozadine, a time će postati jako osjetljiv na sve napade na njegovu komoru. Vežući jake snage neprijatelja za osiguranje veza i pozadine oslabit ćete udarnu snagu njegove glavnine. Nastojte očuvati glavninu svojih snaga u dosadašnjoj zoni operacija. Ako snage neprijatelja budu veoma jake, tako da budete prisiljeni evakuirati glavninu snaga s oslobođenog teritorija u drugom pravcu, onda na dosadašnjem teritoriju ostavite bar manje snage, koje će se moći održati. Odluku o osnovnoj liniji odbrane treba stvoriti što prije, da biste mogli pravilno raspodijeliti jedinice tokom borbe. Ako neprijatelj nije toliko jak da vas istisne s oslobođenog teritorija, onda razdijelite snage u manje jedinice, koje će sa svih strana vršiti napade na komunikacije i manje odrede neprijatelja. Ako pak snaga neprijatelja bude vrlo velika, odredite jedinice koje će se zadržati u pozadini neprijatelja, a glavninu uz stalnu borbu povlačite prema

¹ Komandantu Grupe kordunaških NOP odreda

Plaškom i Drežnici ili prema Rakovici i Korenici, oslobađajući usput nove teritorije.

Gdje god je to još moguće, evakuirajte rezervnu hranu partizana, te stoku i hranu civilnog stanovništva u sigurna skloništa u feumi. Ako očuvamo naše jedinice i hranu, teritorij ćemo kasnije lako ponovno osloboditi.

Partizani Primorsko-goranskog odreda su polučili veoma lijepe uspjehe. Oslobodili su hrvatska mjesta Mrkopalj i Ravnu Goru, i raskopali prugu Sušak—Ogulin na dužini od 120 metara. Ulazak partizana u hrvatske krajeve je u cijelom Gorskom Kotaru primljen s velikim simpatijama. Sva mjesta u Gorskom Kotaru očekuju dolazak partizana. Iz raznih mjesta stižu Hrvati i javljaju se u partizanske redove, a iz pojedinih sela su došle deputacije seljaka, koje mole da im partizani oslobode sela i daju konkretne prijedloge kako da se dočekuju talijanske patrole i gdje da se razori pruga. Ovo je dokaz da hrvatske mase sve odlučnije stupaju u borbu protiv ustaša i omrznutog okupatora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić-

(M. P.)

Komandant
Ivo Vladić³

BR. 125

**NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
27 OŽUJKA 1942 GOD. ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU
ZA ODBRANU OSLOBODENOG TERITORIJA I KORIŠĆENJE
ISKUSTAVA PRIMORSKO-GORANSKIH I KORDUNAŠKIH PARTIZANA¹**

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

A. br. 45/42
27. III. 1942 god.

KOMANDANTU LICKE GRUPE PARTIZ. ODREDA

Vaše posljednje izvještaje smo primili. U obavještajnom izvještaju nam obećavate obavještenje o cijelom nizu novih slučajeva, ali tek nakon svršene istrage. Nemojte ubuduće čekati na svršetak istrage, već nas obavještavajte i o svim događajima u toku.

* Vladimir Bakarić

³ Ivo Rukavina

¹ Redakcija posjeduje kopiju naređenja.

Bivši jugoslavenski avijatički oficir Šakić" osuđen je kao izdajica i organizator četničkih bandi na smrt. Osuda nad njim je izvršena.

Na vašu konferenciju ne mogu, nažalost, da dođu niti polit, komesar niti komandant. Drug polit, komesar je bolestan, a osim toga se kratko iza toga održava konferencija Glavnog štaba.

Na Kordunu je počela jaka ofenziva neprijatelja sa raznih strana. Do sada je pao Vojnić i Krnjak i Kladuša. Vjerojatno je da će protivniku uspjeti da zauzme i druge predjele oslobođenog teritorija. Prema vašim prijašnjim informacijama primjećuju se koncentracije talijanskih snaga i za napad na oslobođene teritorije Like. Sve jedinice, a isto tako i narod treba stalno upozoravati na mogućnost da nam neprijatelj pregazi sve dosadašnje oslobođene krajeve. Nedovoljna politička priprema u tom pogledu mogla bi imati u slučaju prodora teške posljedice i jaču demoralizaciju. Osim toga treba se i vojnički pripravljati za borbu protiv jačih kaznenih ekspedicija. Jasno da ni najjačem neprijatelju ne smijemo dozvoliti da bez borbe uđe u oslobođene krajeve, ali u isto vrijeme moramo izbjegavati frontalnu borbu, kojoj nismo dorasli. Neprijatelja treba dočekivati zasjedama postavljenim u dubinu i stalno ga uznemirivati, propuštajući njegove glavne snage treba vršiti stalne prepade s bokova i leđa. Naročito treba posvetiti pažnju presijećanju komunikacionih linija neprijatelju, kojima će biti snabdijevan hranom i municijom za vrijeme operacija. Ne smijemo nikako dozvoliti da nas neprijatelj iz pojedinih predjela potpuno istisne, već se i na pregaženom teritoriju moraju u teškim slučajevima zadržati makar i manje jedinice, koje će stalno uznemiravati protivnika, siliti ga da svuda ostavlja jake garnizone i time oslabiti udarnu snagu njegove glavnine. Odmah poduzmite sve mjere za temeljito uništavanje cesta, a po mogućnosti i željezničke pruge. Goranski odredi su u tom pogledu polučili veoma lijepe uspjehe i raskopali potpunoma prugu Ogulin—Sušak na dužini od 120 metara. Služite se tim primjerom i organizujte raskapanje pruge, jer na neke veće količine eksploziva ne možemo računati. Najozbiljnije treba pristupiti sakrivanju hrane po šumama, i to ne samo partizanskih rezervi, već i hrane civilnog stanovništva. U slučaju prodora neprijatelja pokušajte makar i silom provesti potpunu evakuaciju ljudstva, stoke i hrane, kao što je to provedeno na Kordunu. Moramo onemogućiti neprijateljskim snagama da se snabdijevaju hranom, koju bi zatekli'na do tada oslobođenom teritoriju. Što u tome bolje uspijemo, lakše ćemo ponovno istjerati neprijatelja onemogućujući mu svako snabdijevanje. Najbolje sredstvo za paraliziranje neprijateljskog djelovanja bit će bez sumnje pre-

⁵ Stanko Sakić

našanje partizanske borbe na čitavi teritorij Like kao i uvlačenje hrvatskih masa u partizanske redove. Da je u današnje vrijeme znatna mobilizacija Hrvata najbolje pokazuju primjeri iz Primorsko-goranskog odreda. Partizanima ovog Odreda uspjelo je da oslobode hrvatska mjesta Mrkopalj i Ravnu Goru. Ovaj prodor u hrvatske krajeve Gorskog Kotara potresao je čitavim Gorskim Kotarom. S raznih strana dolaze Hrvati i javljaju se u partizanske redove. Prama njihovim izvještajima očekuje čitav narod Gorskog Kotara dolazak partizana da ih oslobode od talijanske okupacije. Iz pojedinih sela su već stizale i deputacije seljaka, koje su tražile od partizana da oslobode njihova sela dajući im konkretne prijedloge kako da dočekuju talijanske patrole i gdje da razaraju prugu. Već spomenuto uništavanje pruge izvršili su hrvatski seljaci iz Mrkoplja i iz Ravne Gore. Važno je pri ovomu istaknuti da su Mrkopalj i Ravna Gora smatrani kao najreakcionarnija mjesta u Gorskom Kotaru i da do sada o partizanima takorekuć nisu ni znali. Slijedite primjere u Gorskom Kotaru i nastojte pojačati operacije u hrvatskim krajevima Like, naročito u Perušiću, gdje se i prema vašim izvještajima prilike znatno popravljaju.

Obavijestite nas da li je drug Rade Bulat pošao s vodom dalmatinskih partizana u Dalmaciju.

Zbog neprijateljskog napada na Kordun obustavljen je privremeno oficirski kurs. Vaši đaci su se vjerojatno vratili, a novih ne šaljite dok vas ne obavijestimo o ponovnom otvaranju kursa.

Pristupite što prije formiranju proleterske čete i mitraljeskog voda, a pristupite i organizovanju daljnjih omladinskih četa.

Materijal koji ubuduće preko ovoga Štaba budete upućivali Kordunaškom i Primorsko-goranskom štabu, šaljite otvoreno, a ne u zatvorenim kovertama.

Ne možemo primiti vašu ispriku da ne znate koga da nam pošaljete kao oficira u ovaj Štab. Ako nemate nikog drugog, pošaljite nam Tomu Borića³, koji je završio oficirski kurs kao prvi u rangu.

Pozabavite se na konferenciji uglavnom pitanjem jačih neprijateljskih napada i uvlačenjem Hrvata u partizanske redove.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

³ Tomo Borić, domobranski podoficir, prije ustanka saradivao je s komunistima, kasnije prešao u partizane i poginuo kao komandant bataljona 1943 godine.

BR. 126

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
28 OŽUJKA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JU-
GOSLAVIJE O ZAKLJUČCIMA SJEDNICE GLAVNOG ŠTABA¹

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
A. br. 48/42
28. III. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

Izvještaj o sjednici Glavnog štaba Hrvatske održanoj 20 i 21
marta 1942 god.

Stanje partizanskih jedinica

Tokom zime su naše jedinice znatno ojačale i po broju parti-
zana i po naoružanju. Neprijatelju je uslijed velikog snijega bila
otežana primjena motorizovanih jedinica, tenkova i artiljerije, bio
je vezan na uske prolaze i prtine, što je omogućilo brojne uspjele
zasjede i blokade mjesta. To vrijeme je iskorišteno i za vojničko i
za političko učvršćenje jedinica. Oslobođeni teritorij je znatno pro-
širen.

Lička grupa partiz. odreda je tokom zime stupila u borbu s
Talijanima i time pošla ispravnim putem borbe i razvitka. Uspješne
borbe su joj donesle velike količine oružja, podigle borbenu raspo-
loženje naroda i raskrinkale izdajnički rad četnika, koji su otvo-
renom suradnjom s Talijanima i borbom protiv partizana na strani
okupatora brzo počeli da gube utjecaj među narodom. To je omo-
gućilo primjenu radikalnih mjera protiv četnika uz potpuno odo-
brenje naroda. U Lapcu je nakon njegovog oslobođenja masa plju-
vala po uhapšenim četnicima i htjela ih linčovati.

Vojničko učvršćenje jedinica stalno napreduje. Grupa je for-
mirana od jednog odreda u okolini Gospića i 6 bataljona, od kojih
će biti još formirana dva odreda. I lički odred iz okoline Gospića
je sa 4 bataljona reorganizovan u dva zdravija bataljona, koji su
već stupili u uspješnu borbu s Talijanima i na putu su da postanu
pravi partizanski bataljoni. Kolebljivi i sumnjivi elementi su iz
njih pročišćeni, učvršćen i popunjen je komandni i komesarski sa-
stav. Bataljoni »Marko Orešković« i »Ognjen Priča« su postali

¹ Redakcija se poslužila kopijom izvještaja.

udarni partizanski bataljoni i u borbama kod Korenice, Lapca i Srba pokazali visok borbeni kvalitet. Bataljoni »Krbava« iz Udbine i »Stojan Matić« iz Lapca su također konačno formirani kao pravi bataljoni. Prebacivanje tih bataljona na razne strane u borbu protiv Talijana dovelo je do saživljavanja partizana, do borbenog iskustva i političkog jačanja. Razoružanjem četnika i skupljanjem oružja po selima poraslo je naoružanje bataljona »Krbava« sa 150 na 400 pušaka. Gračački bataljon »Gavrilo Princip« je još uvijek u formiranju. Njegovi dijelovi su već sudjelovali u borbama protiv Talijana, ali bataljon još nije organizaciono učvršćen, nije pročišćen, a i pozadina mu je još dosta slaba, jer u Gračačkom kotaru ima dosta četničkih tendencija. Otočački bataljon »Adžija« je još slab, ima malo borbenog iskustva i slabo je naoružan. Poslato mu je nešto od zaplijenjenog oružja u Lapcu, pa će i on ojačati. Sudjelovanje Hrvata u partizanskim redovima je još slabo. Tek u zadnje vrijeme se počinje prodirati među hrvatsku omladinu, a iz Perušićkog kotara poneki omladinci već i stupaju u partizanske redove. Energična borba protiv četnika nailazi na jako dobar prijem u hrvatskim selima.

Kordunaška grupa partiz. odreda je organizaciono i politički najčvršća. I odred je uglavnom dobar, sva 4 bataljona su mu sredjena i pokretljiva, sa dosta borbenog iskustva. II odred sa 3 bataljona je slabiji po broju oružja i partizana, a ima i manje borbenog iskustva, II bataljon mu je i politički dosta slab. Te slabosti su došle do izražaja u borbama oko Slunja, gdje su uspjesi bili daleko manji nego što se očekivalo. Ozbiljnijih četničkih formacija na Kordunu uopće nije bilo. Najozbiljniji njihov pokušaj je u zadnje vrijeme bila grupica bivšeg aktivnog poručnika Rakinića, koji je skupio 30-etak četnika u namjeri da napadne djake oficirskog kursa i partizanske štabove, ali je ova grupa potpuno uništena, jedino je Rakinić umakao.²

Najveća slabost Kordunaša je u tome da su se jako slabo povezali s hrvatskim i muslimanskim selima. Hrvati partizani u kordunaškim jedinicama su došli iz Karlovca, Zagreba i Duge Rese. Iz samog Korduna ih gotovo nema. To je ozbiljna smetnja za daljnje širenje partizanskog pokreta na Kordunu. Prodori u hrvatske i muslimanske krajeve nailaze na otpor kod civilnog stanovništva. Ta slabost je usko povezana sa ukrućenom republikom koja se formirala na oslobođenom teritoriju Korduna. Narod je čak pjevao pjesme gdje se nalaze granice republike. Iz toga se javljala težnja da se što više osigura obrana oslobođenog teritorija uz njegovo postepeno širenje, umjesto da se smjelo prodiralo u što šira područja prenašajući borbu u hrvatske krajeve. Neposredno iza granica oslobođenog teritorija je hrvatsko stanovništvo malo znalo o partizanima. Za njih su to sve bili četnici. Pojačana kampanja protiv čet-

² Milić Rakinić

nika, jugoslovenske vlade u Londonu i Draže Mihailovića je i tamo imala dobar odjek među Hrvatima i Muslimanima.

Banijski odred se sastoji iz tri bataljona. Jedinice baš nisu na naročitoj visini. Teško su dolazili do oružja, jer su stalno bili izloženi napadima jakog protivnika. Komandni sastav bataljona je dosta slab i neiskusn. Veze s Hrvatima su nešto bolje nego na Kordunu, ali su još uvijek slabe. Razmjerno maleni uspjesi partizana i slab politički rad omogućili su ustašama da i među srpskim stanovništvom nadju dosta špijuna i plaćenika, što je otežavalo kretanje partizanskih jedinica. Slabosti u Baniji su posljedice vrlo sporog, kasnog razvitka partizana, nesredjenog stanja u komandi Odreda, te slabosti OK.

Primorsko-goranski odred se sastoji iz dva bataljona: »Marka Trbovića« i »Matije Gubca«. Treći bataljon je u formiranju. Organizaciono se ovaj Odred u posljednje vrijeme znatno poboljšao, borbena aktivnost mu je postala veća. Uvjeti za daljnji razvitak su mu dobri, jer su partizani dosta dobro povezani s hrvatskim selima u Gorskom Kotaru i u Hrvatskom Primorju. Pretežna većina partizana su Hrvati, a u oslobođeni teritorij su obuhvaćeni predjeli nastanjeni Hrvatima i u Primorju i u Gorskom Kotaru (Mrkopalj, Ravna Gora). Glavna teškoća da se Odred nije brže razvijao su slaba aktivnost partizana (izvodili su dugo samo sitne akcije, manje zasjede i diverzije), slabost part. organizacija u Primorju i Gorskom Kotaru, kao i vrlo jaki i brojni talijanski garnizoni. U bataljonu »Marka Trbovića« je bilo nešto četničkih tendencija, ali se one ugušuju bez naročitih poteškoća.

Popunjenje Glavnog štaba i uredjenje tehnike

Glavni štab Hrvatske je do sada djelovao samo na gore spomenutom terenu. Isprva bez polit, komesara i nepovezan s jedinicama počeo je da djeluje kao štab polovicom decembra prošle god. Članovi Štaba (tri) su stalno obilazili jedinice i na terenu pružali pomoć, što je ispočetka bilo neophodno nužno. Partizanski pokret se u raznim predjelima razvijao pod posebnim uvjetima i poprimao različite oblike i osobine. Prva je zadaća bila to sve povezati, centralizirati i uputiti jedinstvenim smjerom.

Malen broj članova Štaba i njihovo stalno putovanje smetalo je pravilnom razvitku Štaba kao centralnog rukovodećeg tijela. Nije se mogla centralizirati partizanska štampa i propaganda. Osjećala se jaka potreba centralnog partizanskog lista. Operacijama i političkim radom je Glavni štab upravljao samo preko najopćenitijih instrukcija i direktiva. Česte greške u operacijama i slaba koordinacija u djelovanju pojedinih većih jedinica, a ponekad i slab izbor osnovnih smjerova operacija i djelovanja (naročito slaba pažnja posvećena uništavanju pruga), iziskivale su da Štab uzme u svoje

ruke što neposrednije upravljanje operacijama. Gore navedeno i nove zadaće koje pred G. Š. H. stavlja V. Š. J. proširenjem djelovanja G. Š. H. na čitav teritorij Hrvatske, iziskivale su: 1. da se Štab proširi i da se u njega uvedu za sada još petorica drugova, tri iz Korduna, jedan iz Banije i jedan iz Primorsko-goranskog odreda, i to Ilija Engel, dosadašnji pomoćnik komandanta Primorsko-goranskog ~~partiz~~ odreda (Španjolac), za šefa Štaba i administracije, Stanko³, politkom bataljona, zatim član Banijskog štaba i član OK, za obavještajnog oficira, Rade Bulat i Bogdan Oreščanin, mladi borci i partizani od prvih dana, za oficire pri Štabu, Miloš Kukić, partizan od prvih dana i apsolvant prvog oficirskog kursa, za oficira za vezu. 2. Da se formira tehnika pri Glavnom štabu i redakcija za centralni list »Partizan«. 3. Da se preko proširenog Štaba uspostave što bolje veze s jedinicama -i što neposrednije rukovodjenje operacijama.

Zaključci u vezi s naredbom Vrhovnog Štaba Jugoslavije

Kao prva zadaća postavljeno nam je proširenje djelovanja Glavnog štaba Hrvatske na cijelu Hrvatsku. Budući da u svim zonama predviđenim od Vrhovnog štaba već postoje partizanske jedinice, to je prva zadaća Glavnog štaba da se sa svim tim jedinicama poveže i da im pruži potrebnu pomoć za razvitak. Prebacivanje partizana iz Prve zone u Drugu i Treću je za sada gotovo nemoguće zbog slabih veza i velike udaljenosti, zato je za sada, za prvo vrijeme, odlučeno da se poduzmu slijedeće mjere:

Formiranju Prve zone Korduna, Banije i Like pristupićemo postepeno, tako da jedinstveno operativno rukovodstvo za tu zonu izraste tokom koordiniranih akcija Korduna, Banije i Like. Snage u toj zoni su danas jače od tri odreda. Već sada postoje četiri odreda, a dva su u formiranju u Licu, tako da će u toj zoni operirati dvije grupe odreda, Lička i Kordunaška, i Banijski odred. Ostali smo pri organizaciji štabova grupa odreda, jer su se te formacije već afirmirale u borbi, a s druge strane bi daljnjim povećanjem partizana i organizovanjem novih odreda bio prevelik broj odreda kojima bi direktno rukovodio štab Prve zone. To bi smetalo brzom povezivanju i pravilnom rukovodjenju. Ako bismo opet ograničili broj odreda bio bi prevelik broj bataljona u njima, što bi opet otežavalo pravilno rukovodjenje. Održavanjem grupa se povećava broj štabova, a time se radom u štabovima omogućava cijelom nizu drugova da se priviknu radu u štabovima i steknu u tom radu iskustvo, što će nam u daljnjem razvitku vojske biti od velike koristi. Ličke i banijske jedinice su već povezane sa Bosancima-i izvodile su s njima zajedničke operacije. Dat ćemo im naredjenje da uspostave što uži kontakt sa štabovima krajiških odreda.

³ Mislilo se na Stanka Bjelajca, ali ta zamisao nije sprovedena.

U Drugoj zoni ima sada 40 partizana u Ivančici i 20 partizana u Zumberku. Za prvo vrijeme ne možemo tamo prebaciti partizane iz Prve zone. U Drugu zonu i pod njen štab bi došla jedna četa Slavanskog bataljona, koja se nalazi u Moslavačkoj Gori. Komandir te čete Pavle Vukomanović ulazi kao komandant u štab Druge zone. U taj štab ćemo uputiti iz Prve zone tri druga i to jednog učitelja Dalmatinca⁴, koji se istakao u borbama u Lici, za polit komesara, te Štefeka⁵ (Španjolca) i jednog apsolutista oficirskog kursa⁸ za članove štaba. Osim ovoga će jedinice Prve zone i goranske jedinice imati za zadatak da postepeno prodiru prema Drugoj zoni i to Kordunaši prema Vukmeričkim Goricama, a Goranci preko Bosiljeva prema Zumberku. Veze s tom zonom ćemo održavati preko Zagreba i terenskim putem preko Banije, za Moslavačku Goru.

Treća zona ima organizovan bataljon sa nekih tristo partizana. Uvjeti za daljnje širenje su vrlo povoljni, tako da postoje izgledi da na proljeće taj bataljon brzo preraste u odred⁷. Štab Slavanskog bataljona je dobio naredjenje da se prema naredbi V. Š. J. poveže s partizanima u Sremu i da preuzme daljnju organizaciju partizana i politički rad u tom kraju. Veze sa Slavonijom postavice preko Zagreba i terenski preko Banije. Kako će preko Banije ići naše terenske veze za Treću i Drugu zonu to smo odlučili da prvo prebacivanje partizana iz Like i Korduna izvršimo baš u tom pravcu. U Baniju namjeravamo prebaciti jedan udarni bataljon, po svoj prilici proleterski, koji će imati za zadaću da operacijama u Baniji ojača i pomogne tamošnje jedinice, pa da se zatim prebaci na operacije prema Posavini i Slavoniji. Po sadašnjim izgledima bi se tim pravcem kretalo i sjedište G. Š. H.

U Četvrtu zonu smo poslali jednog oficira ovog Štaba⁸ da se poveže s tamošnjim partizanskim štabom i da im pomogne pri organizovanju partiz. jedinica u Kninskom kotaru, koje bi služile kao veza između dalmatinskih i ličkih partizana. Do sada je taj kraj bio pašaluk četnika Longa Novakovića i sličnih. S tim oficijom smo poslali i 30 Dalmatinaca partizana, koji su do sada učestvovali u borbama u Lici. Postepeno ćemo većinu tih dalmatinskih partizana iz Like (ima ih 180) prebaciti u Kninski kotar, da bi se time stvorilo čvrsto jezgro oko koga bi formirale nove partizanske jedinice. Uspješna djelatnost partizana u tom kraju bi zadala težak udarac četnicima, jer su im tu važne baze.

* Stanko Parmač

⁵ Štefek Rogina

• Dane Livada

⁷ Slavonski bataljon je bio već prerastao u Prvi slavonski NOP odred. ⁸ Vidi dok. br. 116.

⁸ Rade Bulat

U naredbi V. Š. J. se pri raspodjeli zona ne govori ništa o Gorskom Kotaru i Hrvatskom Primorju. Mi smo mišljenja da se tamo formira zasebna zona. Tu sada djeluje jedan odreci od 800 partizana. Prilike su bitno različite od onih u Prvoj zoni, a osim toga se već naziru mogućnosti za zajedničko djelovanje sa slovenskim partizanima. U toj zoni postoje uvjeti da se razvije jak partizanski pokret, da se na jednom od najosjetljivijih mjesta tuče okupatora i da se uništi prugu Ogulin—Sušak kuda se kreću jake snage talijanskog okupatora.

U vezi s naredbom da se glavne snage bace na uništavanje komunikacija izdata su konkretna naredjenja, pa spremamo i jednu akciju širih razmjera oko Plaškoga za teško oštećenje splitske pruge. Već su i na prošloj konferenciji bile date konkretne zadaće za uništavanje pruga, pa su prve akcije u tom smjeru već i izvršene.

Ako nas jače borbe s okupatorskim kaznenim ekspedicijama ne spriječe osnovat će se u blizini G. S. kurs za političke komesare, a isto će tako i nastaviti rad daljnji tečajevi oficirskoga kursa. Do sada je oficirski kurs završilo 67 djaka s dosta dobrim uspjehom.

U prvoj polovini mjeseca aprila bit će konačno formiran naš prvi proleterski bataljon, koga ćemo uputiti na operacije u Baniju i Slavoniju, ukoliko od vas ne stigne naredjenje da ga prebacimo I proleterskoj brigadi. Cim se formira I bataljon pristupi ćemo formiranju daljnjih proleterskih bataljona.

Pri našim daljnjim operacijama držaćemo se uputa, koje su nam kao načelni zadaci postavljene sa strane VŠ-a J.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

BR. 127

**IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
29 OŽUJKA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JU-
GOSLAVIJE O BORBAMA I AKCIJAMA KORDUNAŠKIH, BA-
NIJSKIH I PRIMORSKO-GORANSKIH PARTIZANA¹**

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Op. br. 15/42
29. III. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZ. ODREDA JUGOSLAVIJE

Operativni izvještaj br. 6

Nastupom proljeća i otapanjem snijega se povećala pokretljivost naših jedinica. Mogućnosti za borbene akcije su znatno porasle. Sve veće nezadovoljstvo hrvatskog naroda, pojava partizanskih jedinica u Hrv. Zagorju i ostalim čisto hrvatskim krajevima ukazuju da će i politička situacija povoljno utjecati na snažan polet partizanskog pokreta na proljeće. Dobili smo informacije da i neprijatelj priprema jače snage za napad na naše oslobođene krajeve. Sve činjenice ukazuju da će borba na proljeće biti vrlo žestoka.

Posljednjih dana su kombinovane snage neprijatelja poduzele prvi jači napad na naše položaje u Kordunu. Jakim naletom uspjele im je zauzeti Vel. Kladušu, Vojnić i Krnjak. Izgleda da je daljnje napredovanje zastalo na tim točkama. Slične napade očekujemo i u Lici i Gorskom Kotaru. Našim smo jedinicama izdali upute kako da stupaju u borbu s jakim neprijateljskim snagama, da što temeljitije unište željezničke veze i da što više hrane spreme u sigurna skloništa po šumama. Za 8 aprila smo sazvali treću konferenciju Glavnog štaba Hrvatske na kojoj će biti izradjene smjernice i planovi za proljetne borbe.

Primorsko-goranski odred je polučio značajan uspjeh oslobođenjem Mrkoplja i Ravne Gore. Njihovo oslobođenje je potreslo čitavim Gorskim Kotarom i omelo puni zamah neprijateljskog napada na Kordun. Priliv novih partizana iz Gorskog Kotara je sve veći.

Ličanima smo naredili da se nakon uspješnih borbi na jugu uprave ponovo na sjever, da pokušaju konačno slomiti otpor kod Korenice, i da se preko Prijeboja povežu s Kordunašima.

¹ Preštampano s kopije izvještaja.

Sredinom aprila pripremamo akciju s 1.000—1.200 partizana na Plaški i Blatu s ciljem da oslobodimo ta mjesta i potpuno uništimo prugu u tom kraju.

Zbog neprijateljskog napada na Kordun smo privremeno obustavili oficirski kurs. Počet ćemo s njim ponovo čim se situacija na Kordunu razbistri.

Tok posljednjih operacija je slijedeći:

Kordunaška grupa partiz. odreda

I odred:

I bataljon: 23. II izvršio je jedan vod napad na selo Šćulac, s ciljem da uhvati jednog ustašu i razoruža 10 domobrana, koji su čuvali toga ustašu. Partizani su u bijelim pelerinama prešli preko Korane i privukli se selu. Ispalili plotun na domobrane i pozvali ih na predaju. U kući su zatečena svega 4 domobrana, dok ustaša i ostalih domobrana nije bilo. Zaplijenjena su 4 karabina i nešto municije.

III bataljon: 18. II izvršen je fingirani napad na Vrgin Most sa tri strane. Reakcija neprijatelja je bila slaba. Istoga dana izvršen je napad na Vrnograč, zajedno sa 70 partizana Banijskog partiz. odreda. Podaci o neprijatelju su bili nepotpuni, a sama akcija vrlo slabo pripravljena. Uslijed guste magle su neke jedinice zalutale, tako da se u određeno vrijeme za napad nisu nalazile na svojim izlaznim položajima. Operacijom su komandovali komesar i komandant III bataljona. Napad je ipak pokušao, ma da se komandant prije toga nije uvjerio da li su svi partizani na svojim mjestima i spremni za borbu. Pojedine jedinice partizana ulazile su bez veze u borbu, upadale u unakrsnu vatru neprijateljskog oružja i morale se povlačiti. Kada su partizani počeli oступati, neprijatelj ih je gonio potpomognut muslimanskim civilnim stanovništvom naoružanim sjekirama i motikama. U toj borbi poginulo je 14 partizana, izgubljen je jedan puškomitraljez i 13 karabina. Gubici neprijatelja su do sada nepoznati.

IV bataljon: 22, 25, 26, i 27. II prekopavana je cesta između Vrgin Mosta i Bovića. 23. II uhvatili su partizani u neposrednoj blizini Vrgin Mosta 20 civila i jednog talijanskog narednika, zaplijenjen je jedan karabin i 36 metaka. Sutradan je 2. četa napravila zasjedu očekujući reakcije neprijatelja, ali su se Talijani nakon puta od pola km vratili u Vrgin Most. 8. III izvršio je IV bataljon napad na Banski Kovačevac, s ciljem da razoruža tamošnju posadu. U isto vrijeme su izvršili fingirani napad na Skakavac i Vukmanić. U noći prije napada dobila je posada u Banskom Kovačevcu pojačanje u ustašama i iskopala utvrde oko svog garnizona. Sve čete su za vrijeme napada dočekane oštrom vatrom iz puškomitraljeza i

bacača mina. Obzirom na ovu nepredvidjenu situaciju su se naše snage povukle nakon dvosatne borbe. U akciji su poginula dva partizana, a 4 su ranjena. Gubici neprijatelja nisu poznati.

II odred:

I, II i III bataljon izveli su od 22—24 februara operaciju na cesti Slunj—Ogulin. Cilj operacije je bio razoružati neprijateljske posade, onemogućiti saobraćaj na cesti Slunj—Ogulin i dočekati neprijateljska pojačanja iz Slunja i Ogulina. II bataljon postavio je zasjedu na cesti Slunj—Primišlje sa zadaćom da dočeka pojačanja iz Slunja i spriječi eventualni bijeg primišljanske posade u Slunj. I bataljon dobio je za zadatak da razoruža posadu u Primišlju i da postavi zasjedu između Primišlja i tržićkog mosta. III bataljon trebao je da zauzme Tržić, sruši most na Mrežnici, i da dočeka neprijateljska pojačanja iz Kamenice, odnosno Ogulina. Operacija je tekla na slijedeći način: 22 ujutro napao je III bataljon posadu Tržića, koja se nalazila u dvije zgrade, pristupio rušenju mosta na Mrežnici i postavio zasjedu prema Kamenici. Nakon duge borbe predala se posada, koja se nalazila u popovom stanu. Tu su zarobljena 22 domobrana, zaplijenjen je jedan puškomitraljez, 22 karabina i municija. Tom prilikom je poginuo komandant III bataljona drug Mićo Barać i jedan partizan kad su pošli da bace bombe među žandare. Cim je počela borba kod Tržića, pokušala je posada iz Kamenice da pomogne Tržiću, ali su je naši dočekali i odbili. Iza toga je stigao bataljon Talijana sa 100 skijaša i 400 alpinaca i pokušao se probiti u Tržić. 3. četa III bataljona dočekala je Talijane i zadržavala ih do navečer, kad joj je ponestalo municije, i morala se povući. Talijani su imali oko 20 mrtvih i više ranjenih. 2. četa, koja je opkolila Tržić s kameničke strane, povukla se bez naredjenja i time dovela 1. četvu, koja je napadala žandarmerijsku posadu u školi, u nezgodan položaj, jer se našla u vatri žandara i Talijana. 1. četa se sretno povukla i zauzela položaj s druge strane Mrežnice, gdje je dočekala Talijane. Most je bio oštećen, ali je Talijanima uspješlo da se prebace ispod mosta i da dodju na bok 1. četi, koja se poslije toga povukla. I u toj borbi je poginulo oko 20 Talijana. U školi je poginulo 7 žandara, a jedan u popovom stanu.

I bataljon postavio je zasjede oko Primišlja očekujući da će Primišljanci poći u pomoć Tržiću. Kako se očekivalo, primišljanski žandari su krenuli prema Tržiću, ali su izdajom civila doznali da je postavljena partizanska zasjeda. Nakon toga su žandari poslali samo patrolu od 4 čovjeka, koju su naši dočekali i uništili, dok se ostala posada vratila u Primišlje. Nakon toga spustio se jedan dio partizana u Primišlje i zaposjeo kuće u neposrednoj blizini žandarmerijske kasarne i ostali tu čitavu noć ne znajući da se talijanski bataljon već probio do Tržića. Ujutro 23. II pošli su Talijani prema Primišlju. Naša zasjeda koja se nalazila između tržićkog mosta i

Primišlja povukla se tokom noći ostavivši neosiguran taj dio i ne obavijestivši snage koje su bile u kućama u Primišlju. Tek ujutro, kad su se Talijani približili Primišlju, naši su saznali za njih i morali se naglo povlačiti. U tom povlačenju su poginula tri druga a dva su ranjena.

II bataljon je u zasjedi između Primišlja i Slunja dočekao Talijane koji su iz Slunja pošli prema Ogulinu. U toj borbi zarobljeno je 16 Talijana, dva teška mitraljeza, dva puškomitraljeza i 16 karabina s municijom. Jedan dio Talijana je uspio da pobjegne u Slunj i tamo javi o sukobu. Na to su Talijani opet krenuli iz Slunja u jakosti od 150 vojnika i tri satnije domobrana, koje su išle iza Talijana. Partizani su ih dočekali i stupili s njima u borbu, koja je trajala do mraka, kad su se Talijani počeli povlačiti prema Slunju. Jedan dio Talijana sklonio se u obližnje kuće, gdje su ih partizani opkolili. Ujutro su Talijani bili prisiljeni da se predadu. U toj borbi zarobljeno je 26 Talijana. Osim toga su Talijani imali 9 mrtvih, od toga dva oficira, i 10 ranjenih, od toga tri oficira. Zaplijenjena su dva puškomitraljeza, 28 karabina, municija i drugi materijal.

Očekujući napad Talijana iz Primišlja u pravcu Slunja, izvršio je komandant Odreda reorganizaciju snaga. II bataljon ostao je na istom mjestu, samo je ostavio jače snage prema Primišlju. I bataljon je zauzeo položaj s obje strane ceste u blizini Primišlja, sa zadatkom da pohvata talijanske skijaške patrole i da napadne Talijane s ledja kad podju prema Slunju. III bataljon zauzeo je položaje na južnom dijelu ceste Primišlje—Kamenica, sa zadatkom da spriječi nadiranje Talijana prema Toboliću i Plaškom.

Suprotno očekivanju su se Talijani povukli iz Primišlja prema Tržiću i kada su se spuštali k mostu, 2. četa III bataljona nije na njih otvarala vatru, iako joj je to bilo stavljeno u zadatak. Talijani su ušli u Tržić, gdje su popalili 48 kuća, popljačkali stanovništvo i tokom noći se povukli prema Kamenici i Ogulinu. S Talijanima je otišla i žandarmerijska posada iz Primišlja i Tržića. Istoga dana uputila se iz Kamenice žandarmerijska patrola prema Tržiću, gdje je primijetila našu zasjedu i počela bježati natrag. Naši su zapucali za njom i ubili 5 žandara i zaplijenili dva karabina. Istoga dana navečer ušli su partizani u Primišlje i Tržić.

Rezultat trodnevne borbe je slijedeći: zaplijenjena su dva teška mitraljeza, 5 puškomitraljeza, 72 karabina, 12.000 metaka, te drugog materijala, zarobljena su 42 Talijana i 20 domobrana. Neprijatelj je imao 64 mrtva i mnogo ranjenih, na našoj strani su bila petorica mrtva, dva ranjena i tri karabina izgubljena.

6. III prekopana je na više mjesta cesta Slunj—Primišlje—Tržić—Kamenica. 8. III prebjegao je iz Donjih Dubrava jedan domobran sa karabinom, 5 bombi i municijom.

4. III izvršila je 2. četa III bataljona neuspjao napad na Šturlić. Taj napad je izvršila 2. četa na vlastitu inicijativu. Oni su pošli na

Šturlić, jer im je jedan musliman obećao da će im tamošnja posada bez metka predati 40 karabina. Na putu su sreli dva muslimana, koji su ih savjetovali da se vrate, jer da su pred pet dana izdani i da im dvije hiljade muslimana sa roguljama sprema zasjedu. Naši su ipak pošli u Šturlić do kuće onog muslimana koji ih je nagovorio da podju na Šturlić. Ovaj ih je uputio u jednu kavanu u kojoj su navodno bile pripravljene puške. Na putu prema kavani bili su partizani dočekani paljbom sa svih strana. Komandir čete je pozvao partizane da stupe u borbu i da se ni pod koju cijenu živi ne predaju. Od 14 partizana koji su ušli u Šturlić uspio je samo jedan ranjen da izmakne, dok su ostali izginuli zajedno s komandiro. Poslije toga su naoružani muslimanski seljaci pojurili na ostatak partizana, koji su se nalazili oko Šturlića. Ovi su ih dočekali, otvorili vatru i ubili oko stotinu muslimana. Nakon toga su muslimani opljačkali i zapalili 140 kuća u Johovici, Crnaji, Bogovolji i Adžijinom Potoku. U tim borbama je bilo ranjeno još 7 partizana.

6. III postavile su dvije čete III bataljona zasjedu talijanskim patrolama kod Ličke Jesenice. Zasjeda nije uspjela zbog toga što je jedan partizan prerano opalio metak na talijansku prethodnicu, na što su Talijani počeli bježati natrag. Naši su krenuli za njima gadjajući. Prema podacima iz Plaškoga poginulo je 15 Talijana, a 7 ih je ranjeno.

9. III pokušalo je 70 vojnika, u streljačkom stroju, da iz Slunja krene prema Primišlju. II bataljon je dočekaio Talijane i prisilio ih na povlačenje. Posada iz Slunja je nakon toga otvorila artiljerisku vatru na naše položaje.

I odred

Noću između 12 i 13. III izvršen je fingirani napad na Vrgin Most. Sutradan krenulo je 40-etak Talijana iz Vrgin Mosta prema Haidinu, vjerojatno u cilju pljačke. Partizani su ih dočekali i ubili 7, a trojicu ranili. Talijani su svoje mrtve odvezli tenkom.

Od 12 do 18. III prekopavane su ceste oko Slunja i tim povodom je došlo do manjih čarkanja.

18. III počela je višestrana ofenziva jakih neprijateljskih snaga prema oslobođenom teritoriju Korduna. Najprvo je neprijatelj izvršio napad na Kladušu sa 5 satnija ustaša i domobrana, koje su stigle iz Topuskog i Vrnograča. Naše straže koje su bile na visovima oko Kladuše, vidjevši neprijateljske snage, izvijestile su komandu Kladuše, koja je uspjela da se evakuiše, nakon čega su se naše snage povukle prema Buhači. Prilikom napada na Kladušu neprijatelj se služio bacačima mina. Za ustašama su išli naoružani muslimani koji su pljačkali i galamili. S našim snagama povuklo se iz Kladuše i nešto muslimana.

19. III krenuo je neprijatelj iz Kladuše prema Buhači, ali se povukao pred vatrom partizana. Nakon toga pošle su u napad po-

sade iz Kladuše i Cetingrada, našto su se partizani povukli iz Buhače. Ustaše su palile po selima Buhača, Maljevac i Polojski Varoš. Sutradan su ustaše krenule prema Zrvnici, gdje su ih dočekali partizani i odbili. Nakon toga su manja odjeljenja partizana prebačena iza ledja neprijatelja sa zadatkom da ga stalno napadaju i uznemiruju.

Nakon artiljerijske priprave od 19. III poše su jake snage neprijatelja 20-III u napad u pravcima Karlovac—Tušilović, Vukmanić—Babina Gora—Bukovica, Skakavac—Utinja i Skakavac—Sjeničak. Neprijatelj se kretao u streljačkom stroju gađajući iz topova i bacača mina, a u pravcu Skakavac—Utinja upotrebljavali su Talijani i tenkove.

21. III neprijatelj koji je napadao pravcem Karlovac—Tušilović zanoćio je u Tušiloviću, gdje su ga tokom noći napale snage I bataljona I K. P. O. U sukobu s neprijateljskim patrolama zarobljen je jedan puškomitraljez i 5 karabina. Poslije toga je neprijatelj otvorio jaku paljbu, pa su se partizani morali povući. U toj je borbi jedan partizan poginuo, 5 ih je ranjeno, a nestao je i komandant I bataljona⁵. Gubici neprijatelja su bili mnogo veći. Istoga dana su Talijani pokušali da poprave most na potoku Radonji, ali su ih partizani u tome spriječili.

22. III su neprijateljske snage, koje su se od Skakavca kretale prema Utinji, uspjele da uz pomoć tenkova oko tri sata poslije podne udju u Vojnić. Istoga dana krenule su neprijateljske snage iz Barilovića u napad prema Krnjaku. U vezi s nastalom situacijom izvršena je reorganizacija I odreda tako da je većina snaga raspršena u samostalne vodove, koji će iz šuma napasti neprijatelja i njegovu pozadinu. Za vrijeme cijeloga napada neprijatelj je upotrebljavao i avijaciju, koja je vršila izvidjanja, mitraljiranja i bombardovanja. Prema dosadašnjim podacima sudjeluje u napadu oko 7.000 neprijateljskih vojnika i to ustaša, žandarma, domobrana i Talijana. Civilno stanovništvo je u velikom broju evakuirano, a isto tako i znatan dio hrane.

Banijski partiz. odred

I bataljon. 10 februara dočekaio je jedan vod neprijatelja u selu Velika Šušnjara i zaplijenio 9 karabina i 800 metaka.

13. II dočekala je ista četa neprijatelja u selu Vlaoviću, zarobivši 9 karabina i 400 metaka. Neprijatelj je imao 5 mrtvih, jednog ranjenog i tri zarobljena. Isti dan je neprijatelj primijetio, pogreškom jednog partizana, zasjedu u Selištu i otvorio vatru, od koje je jedan partizan poginuo, a jedan ranjen.

⁵ Odnosi se na narodnog heroja Mirka Poštića, koji je poginuo u toj borbi.

23. II dočekala je 1. četa neprijatelja u Dodošima i zaplijenila pritom 5 karabina, nešto municije, nešto odijela.

1. III jedna desetina 3. čete postavila je zasjedu u Gornjem Zirovcu i dobila dva karabina sa 120 metaka. Istoga dana vršila je 3. četa u zajednici sa III bataljonom I K. P. odreda napad na Vrnograč, koji nije uspio.

Između 4 i 5. III vršila je 2. četa uz pomoć 1. čete napad na hrvatsko selo Skela s ciljem da razoruža 20 ustaša i 28 civila. Akcija nije dobro uspjela, jer nije bila dovoljno pripremljena ni vojnički ni politički. Naši su počeli napad u dva sata u noći, ali su ih ustaške straže primijetile i otvorile vatru. Naši su odgovorili vatrom, nakon čega su ustaše i seljaci utekli preko Gline. S ustašama je pobjeglo i mnogo civilnog stanovništva. Partizani su ušli u selo, zalazili u kuće u kojima su našli prestrašene žene i djecu. Naši su ih hrabрили, govorili im o ciljevima naše borbe i nakon toga napustili selo. Jedan ustaša je zarobljen, zaplijenjena jedna puška i tri duplice. Na našoj strani je bio jedan mrtav i tri ranjena.

II bataljon »Miloša Cavića«. 10. II dočekao je na putu Bužim—Otoka u zasjedi troje saonice poznatih bužimskih pljačkaša i krvnika, koji su se vraćali iz Bosanske Krupe sa sajma. Četvorica su ranjena, četvorica su se predala, uhvaćene su i tri žene sa djecom. Poslije provedene istrage su dva muslimana sa ženom i djecom pušteni kući, dok su ostali strijeljani. Zaplijenjen je jedan karabin i nešto municije. Istoga dana srušena su dva mosta i uništena telegrafska linija u duljini od tri i po km.

12. II došlo je do sukoba s neprijateljem u selu Orahovici. 80 ustaša se dalo u bijeg.

27. II, 1. četa tog bataljona zaplijenila je jedan puškomitraljez i jedan karabin.

U posljednje vrijeme aktivnost ovoga bataljona bila je dosta živa, ali pozitivnih rezultata nije bilo, jer se neprijatelj kreće s jakim snagama. Kako snijeg ometa prikrivanje naših zasjeda, uspjele je protivniku da se uvijek na vrijeme povuče i ponese sa sobom svoje mrtve i ranjene.

III bataljon. Snage ovog bataljona postavljale su na raznim mjestima zasjede, ali neprijatelj nije nikad naišao. Likvidirana su tri špijuna i dva ustaše.

22. II oborio je 1. vod 1. čete neprijateljski avion tipa P. V. T. Avion je, lakše oštećen, pao u naše ruke, kao i dva člana posade koji su živi uhvaćeni. Kako su se vladali bezobrazno, a moralo se prolaziti kroz dosta opasnu zonu, učinili su partizani grešku da su ih strijeljali i prije nego što su bili ispitani. U avionu su nadjene tri bombe, dva padobrana i 150 litara benzina.

3. III strijeljan je komandir 1. čete Rudi Pečovnik zbog sabotaže i nemarnosti, a postojala je i opasnost da je špijun.

8. III je 2. četa potukla u Starom Selu žandarsku patrolu i zaplijenila tim povodom 8 karabina, 13 bombi i municije. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 4 ranjena. Od zarobljenih je jedan ostao u partizanima, a trojica su strijeljana, jer su bili poznati kao krvnici i ustaše.

U posljednje vrijeme 1. četa tog bataljona dobila je za zadatak da zauzme položaj Mačkovo Selo—Dodoši, postavljajući zasjede neprijateljskim snagama koje se kreću iz Kraljevčana u ovom pravcu. Tokom osam dana došla je ova četa u sukob s neprijateljem, koji je svaki put pretrpio osjetljive gubitke, ali naši nisu mogli doći do oružja, pošto neprijatelj nastupa oprezno i sa jakim snagama. U Kraljevčanima se nalazi dobrovoljačka pukovnija pod zapovjedništvom pukovnika Mraka. Ovaj je upoznat sa svim prilikama ovog kraja kao i snagama kojima mi raspoložemo. Podatke je skupio od seljaka koji su mu služili kao špijuni. Preduzete su sve mjere da se spriječi daljnja špijunaža.

1. III srušen je most na željezničkoj pruzi Maja—Glina. Most je srušio drug Ilija Gromovnik³ (drug Španjolac, koga su nazvali Gromovnik u Gorskom Kotaru, gdje je izveo mnogo akcija sa paklenim strojem na vlakove).

U zadnje vrijeme uspio je neprijatelj da prodre na oslobođeni teritorij i da skoncentriše svoje snage u sela Mali Gradac, Martinovići, Vel. Gradac, Drenovac i Šušnjar. Neprijatelj se zadržao u ovim selima oko 10 dana. Po tim selima je sve popljačkano i mnogo kuća spaljeno. Broj ljudskih žrtava nije tako velik, jer je narod izbjegao u šume pod zaštitom partizana, ali je propalo mnogo hrane i goveda.

Između 3 i 4 marta napale su ustaše preko noći selo Dragotinu. Selska straža je bila iznenađena i nije uspjela obavijestiti selo o dolasku ustaša, koji su bez pucnja ušli u selo. Ustaše su počinile strahovita zvjerstva, paleći i ubijajući do čega su došli. Bilo je 50 mrtvih i više ranjenih. Jedna desetina 1. čete I bataljona priskočila je s teškim mitraljezom u pomoć selu i napala ustaše, koji su se nakon toga povukli. Ovo je prvi put u Baniji da se neprijatelj usudio izvršiti napad po noći.

Na sektoru II bataljona vodjene su u prvoj polovici mjeseca marta česte borbe, u kojima je neprijatelj imao dvadesetak mrtvih, više ranjenih. Zarobljena su tri karabina i nešto municije.

III bataljon između 8. i 15. III imao [je] više sukoba s neprijateljem nanosivši mu veće gubitke, zarobljen je jedan karabin i nešto municije. U isto vrijeme izvršena je uspješna akcija na hrvatsko selo Donja Velešnja. Kako je akcija bila prije toga politički pri-

³ Narodni heroj Ivan Hariš

pravljena i uspostavljene veze s hrvatskim seljacima, uspjele je razoružanje posade bez otpora. Odupirao se samo jedan ustaša i taj je likvidiran, zarobljeno je 14 karabina i ostale ratne spremne. Poslije akcije održan je vrlo uspješni zbor, tako da je uspjeh bio i vojnički i politički.

Primorsko-goranski partiz. odred

I bataljon »Marka Trbovića«

16. III su Talijani pokušali prodrijeti u oslobodjeni teritorij Primorja, napadnuvši selo Crno s namjerom da pljačkaju. Partizani su ih dočekali i ubili jednog oficira i jednog žandara, a nekoliko vojnika ranili. Kad su Talijanima stigla pojačanja, izvršili su oni ponovni napad uz pomoć artiljerije i bacača mina. Pred četverostrukom snagom su se partizani povukli. Povlačenje je bilo dosta neuredno.

17. III napalo je 220 Talijana i 80 domobrana Alan. Pred Alanom se nalazila jedna desetina partizana i prihvatila borbu s protivnikom, povlačeći se polako na položaj iza Alana. Kad je partizanima stiglo pojačanje i zapucao naš puškomitraljez, Talijani su se počeli povlačiti. Talijani su imali jednog mrtvog podoficira i jednog mrtvog vojnika, jednog teško ranjenog oficira i dva ranjena vojnika. Na našoj strani nije bilo žrtava.

17. III jedan je vod dobio zadatak da osigura prelaz preko pruge jedinicama ovog bataljona kod Gomirja. Pruga je bila čuvana od Talijana. Vod je došao u sukob sa jakom talijanskom patrolom, ubivši dva talijanska vojnika, dok je ranjenih bilo nekoliko. Bataljon je u redu prešao preko pruge.

U noći između 16 i 17 jedna patrola 2. čete privukla se u blizinu talijanske posade u Ledenicama, i otvorila vatru iz puškomitraljeza. Kao odgovor su Talijani otvorili jaku vatru iz mitraljeza i bacača mina.

U noći od 18 na 19 III uništeno je 25 t. t. stupova na pruzi Krivi Put—Senj.

20. III uhvaćen je kraj Jezerana jedan ustaša, koji je nakon ispitivanja strijeljan. Zaplijenjena je jedna puška i 150 metaka.

21. III jedan vod 4. čete približio se talijanskoj posadi u Prokikama i jakom puščanom vatrom napao vojnike koji su bili pred zgradom. Tom je prilikom ranjen jedan talijanski vojnik. Sutradan su se Talijani povukli iz Prokika dijelom u Žutu Lokvu, a dijelom u Brinje. Istoga dana uvečer 4. četa ušla u Prokike, zapalila zgrade u kojima su stanovali Talijani i održala sastanak s narodom. Talijani su prilikom povlačenja razrušili sva utvrđenja koja su postavili oko zgrada.

II bataljon »Matije Gubca«

15. III postavljena je zasjeda na cesti Mrkopalj—Lokve kuda je trebalo da prodje 150 Talijana. Ovi su i naišli, ali je njihova pret-hodnica primijetila našu zasjedu. Došlo je do borbe, u kojoj su po-ginuli 6 karabinjera, 5 talijanskih vojnika i 6 domobrana, dva tali-janska vojnika i jedan domobran su zarobljeni. Zaplijenjeno je 14 pušaka, 66 bombi i oko 1.000 metaka. U akciji su sudjelovale dvije čete tog bataljona. Kad su ostali Talijani čuli paljbu pobjegli su natrag u Mrkopalj.

16. III je izvršena podveče akcija na pruzi između stanice Lič i Drivenik. Oštećena je lokomotiva, drugih podataka nema.

19. III ujutro 3. četa je zaposjela prilaze i prolaze u Mrkopalj, a Prva, Druga i Peta četa ušle su u Mrkopalj i opkolile žandarme-rijsku stanicu i domobransku kasarnu. Nakon kratke pucnjave pre-dali su se žandari i domobrani. Na našoj strani bila su dva mrtva i jedan lakše ranjen; neprijatelj je imao tri mrtva, zarobljeno je 6 žandara i 18 domobrana. Zaplijenjena su 54 karabina, 3.000 me-taka, tri pištolja i drugog materijala. U mjestu je zaplijenjeno oko pola milijuna kuna, oko 100 vreća brašna, 17 vreća graha i mnogo drugog materijala. Isti je dan održan zbor kome je prisustvovalo mnogo ljudi, žena i omladine. Na tom je zboru izabran NOO, koji se kasnije izmijenio, te su u njega ušli većinom radnici i seljaci, kao i pretsjednik organizacije HSS. 20. III je priredjen svečani spro-vod poginulim partizanima, na kojem je sudjelovalo mnoštvo na-roda, mjesna društva i organizacije.

U Mrkoplju se nastavlja s intenzivnim političkim radom, pre-kopavaju se ceste, a patrole se šalju na prugu, gdje pripucavaju na Talijane.

22. III zaposjeli su partizani Ravnu Goru, iz koje su utekli domobrani. Istoga dana upućena je jedna grupa partizana da pri-puca iznad Lokava. Ova akcija je izazvala kod Talijana veliku pa-niku. Nekoliko Talijana je poginulo pred željezničkom stanicom. Primijećeno je da su Talijani prilikom otvaranja vatre pucali po vlastitim vojnicima. U isto je vrijeme jedna grupa partizana pri-pucala na Talijane u Delnicama. Talijani su odgovorili vatrom iz puškomitraljeza i s reflektorima osvjetljavali okolinu. U mjestu je dan znak na uzbunu sirenama.

Iz Like nam nije stigao novi izvještaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar

Komandant

BR. 128

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA
OD 29 OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA
HRVATSKE O POČETKU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE I DEJ-
STVU NAŠIH JEDINICA

ŠTAB
GRUPE KORDUNAŠKIH
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
29-111-42, op. br. 4

KOMANDANTU NAR. OSL. PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

I odred

I bat. 22-111-42, nakon napada na Tušilović, dobio je za zadatak da s jednom četom zaposjedne zapadnu ivicu šume Loskunje prema cesti Tušilović—Vojnić, a s drugom sjevernu ivicu Loskunje prema cesti Tušilović—Krnjak. Međutim neprijatelj je nadošao s boka iz sela Pavkovića i naše snage morale su se povući. Povlačenje je bilo bez borbe i neorganizovano, tako da su se pojedini vodovi povlačili svaki za sebe, nemajući veze jedni s drugima. Neprijatelj je zatim naišao na Loskunju u tri pravca, uputio se za našim snagama koje su zauzele položaje s Prvom četom i s mitraljeskim odjeljenjem oko Vilinog točka i Vratnika, a s Drugom četom postavili zasjedu na Ćukoru i kod Šarca.

23-111-42 neprijatelj je navaljivao na te položaje upotrebljavajući jaku artiljerijsku vatru, tako da su se naše snage povukle na sjevernu ivicu Debele Kose, gdje su 24 zauzeli položaj selo Božići, Martinovići, kota 275, kota 217 i Vučetić Selo a neprijatelj kotu 206, Belović Brdo, kotu 230, Radulovići selo, Vratnik, kota 208, i tu se neprijatelj ukopao. Tokom 25, 26, 27 pokušao je neprijatelj da napreduje, ali su ga naše snage odbile. Ovaj bat. uputio je jednu grupu od 20 partizana u pozadinu neprijatelja u Loskunju, a drugu u Donji Skrad. Pored toga uputio je 2 grupe od po 5 partizana u pozadinu neprijatelja s tim da se jedna probije na cestu Karlovac—Tušilović, a druga Barilović—Krnjak. Grupa koja je poslata u Loskunju napala je 26 [III] neprijatelja koji je popravljao cestu oko Vratnika.

29-111-42 neprijatelj je krenuo u napad i naše snage su se povukle, tako da je neprijatelj ušao u Debelu Kosu.

II bat. Poslije ulaska neprijateljske vojske u Vojnić, snage ovoga bat. zaposjele su položaje oko sela Novkovića, Jurge, Pajić

Brda ivicom šume prema Ključaru. Neprijatelj je zauzeo visove ispred ovih položaja, gdje se ukopao i pokušao da napreduje, ali su ga naše snage do 29-111 zaustavljale. 29-111-42 krenuo je neprijatelj, uz pomoć aviona koji je bacao bombe i mitraljirao na sve položaje, u napad i uspio da zauzme neka sela u blizini šume i Pajića Brdo, a preko Ključara da se probije do vrha s. Petrovca. Naše snage povukle su se na ivicu šume. Ovaj bataljon 27-111 uputio je 60 partizana sa zadatkom da se probije do Vukmanića i da vrši akcije na svom prijašnjem teritoriju.

III bat. Na sektoru ovoga bataljona neprijatelj je napao iz Topuskog i Vrgin Mosta i uspio da zauzme visove u blizini šume, i 29-111 krenuo u napad, ali je, po prvim izvještajima, odbijen.

IV bat. po ulasku neprijateljske vojske u Vojnić, povukao se na svoj teritorij u pozadinu, noću na 23, 24 na juriš zauzeo ustaško selo Bučicu, zarobivši 10 ustaša i 15 karabina i 6000 municije, među kojima imade njemačkih pušaka i njemačkih metaka. U borbi neprijatelj je imao 15 mrtvih, a mi 3 mrtva i 5 lakše ranjenih.

V bat. Zaposjeo je položaj s lijeve strane rijeke Gline i oko Cvijanović Brda prema Slunju i Hrvatskom Blagaju, i na tim položajima nalazi se do danas. Neprijatelj je napao više puta te položaje, ali je odbijen. Izvještaj o ovim akcijama sastavljen je po podacima dobivenim sa položaja u kojima manjkaju [pojednosti], pa će se po svršetku ovih akcija dostaviti još jedan opširan izvještaj.

II odred

I bat. U noći između 25 i 26 izvršen je napad na pumpu kod Generalskog Stola. Zarobljeno je 8 domobrana, i 8 karabina s municijom. Gubitaka nije bilo.

22-111-42 postavio je zasjedu između Siće i Bresta, ali je ista zasjeda bila otkrivena i nije uspjela.

Odred Banije

I bat. 18-111-42 izvršio je prepad na radnike koji su popravljali most na želj. pruzi kod Maje. Radnici su se razbježali zajedno sa vojnicima koji su osiguravali rad.

21-111-42 razoružala je 1 i 2 četa hrvatsko selo Prijeku i zarobila 7 karabina, 6 duplonki i nešto ratne spremne. 2 ustaše ubijene su za vrijeme borbe a tri poslije likvidirane. S naše strane gubitaka nije bilo.

II bat. Partizani ovoga bataljona došli su u vezu s domobranima iz Dvora i dobili 4 karabina. Neprijatelj je napao na selo

Javoranj i opljačkao je. Naše snage koje su bile u zasjedi nisu došle u dodir s neprijateljem.

III bat. 19-111-42 razoružao je hrvatsko selo Gornju Budičinu i zarobio 6 karabina s municijom, ne opalivši nijednog metka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač¹

Komandant
si. otsutan

BR. 129

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 29 OŽUJKA 1942 GOD. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O IZVRŠENIM PREPADIMA, STANJU KOD NEPRIJATELJA I DOLASKU NOVIH PARTIZANA

Druže komandante!

Nemajući vremena da Vas obavijestim službeno o situaciji kod nas, to nekoliko riječi pišemo Vam da biste bili u toku stvari. Poslije zauzimanja Mrkoplja i Ravne Gore poduzeli smo sve mjere za odbranu teritorija oslobođenoga. Mobilisali smo narod i partizane za prekopavanje i zakrčivanje cesta koje vode u oslobođeni teritorij i u tom pogledu se je dosta učinilo. Na svim cestama, prilazima uspostavljene su zasjede i patrole i to ne pasivne zasjede nego aktivne koje su na svim pravcima napadale i uznemiravale neprijatelja. Skoro svaki put prilikom raskidanja cesta bilo je ometano od neprijateljske vatre artiljerijske i mitraljeske. Zabunu Talijana gledali smo iskoristiti do maksimuma, jer stvarno sve do sada oni se u svim mjestima nalaze u stanju očekivanja napada. Da neprijatelj ne bi primijetio da smo koncentrirali snagu u Mrkoplju i Ravnoj Gori, to smo prešli na ovu taktiku: svaku noć vršiti prepade na razne strane dužinom cijele pruge od Vrbovskoga pa do Plasa. Nekoliko puta do sada šiljali smo grupe noću koje su pripucale na Delnice. I već na prvi naš hitac otvarala se paklena vatra sa strane neprijatelja, i to sa svim oružjem koje posjeduju: artiljerijom, bacačima, mitraljezima, puškama itd. Istovremeno zvone zvona i sviraju sirene pozivajući narod na uzbunu i za odbranu. To je upravo nevjerovatno šta rade i kakve bajkoslovke iznose o napadima koji se dese. Sam general koji se nalazi u Delnicama jednom prilikom održao je govor u kinu za vojsku i za narod pomoću jednog tumača i rekao im da je Mrkopalj i Ravna Gora zauzeta od strane bandita. Poziva narod u slučaju napada na Delnice da se brani.

¹ Vjećeslav Holjevac

Takav napadaj izveden je i u Lokvama i štaviše bilo je žrtava sa strane neprijatelja, [to je] izazvalo takvu paniku među njima da su počeli da tuku jedni po drugima. Isto takav napadaj izvršen je nad Moravicama i nad Vrbovskim; na kasarni u Moravicama polupani su prozori a isto tako i na stanici. Sva cirkulacija vlakova bila je zaustavljena i ugašeno električno svjetlo. A kao "glavni zadatak uzeli smo rušenje pruge. I kao što sam vam i prije javio, jedna takva akcija je vrlo dobro uspjela. Poslije izvršene akcije to mjesto su tukli iz artiljerije i potjerali sve civilno stanovništvo iz Delnica na opravak pruge. Izgleda da je ponovno proradila. Ta akcija bila je izvedena između Lokava i Delnica, a drugu noć pošli smo da izvedemo takvu akciju između Delnica i Kupjaka, ali nije bilo uspjeha, jer je neprijatelj bacio ogromne snage, počeo da tuče artiljerijom i odmah sa stanice krenuo je na lice mjesta blindirani vlak. U samim Delnicama ponovila se je ista pjesma: sve na noge za obranu Delnica. Samo što se ta vatra utišala, izvršen je napad na Delnice sa svih strana, u kom je učestvovalo 6 do 8 ljudi¹ i opet ista pjesma: zvona i sirene, artiljerija i si. Pored toga poslate su neke grupe da bi izvršile akciju tamo na pruzi Lič—Zlobin, ali od njih nemamo izvještaja šta su napravili. Baš jučer tukla je talijanska artiljerija Brestovu Dragu i gadala na samu školu gdje su bili partizani, nijedan pogodak nije uspio, samo je jedno pseto postradalo, a došlo je isto tako do manjeg puškaranja kod Kupjaka.

Nastojimo svim silama da iskoristimo zabunu i pometnju koja je nastala među neprijateljem tako da bi njega primorali na odbranu i u tome smo do sada dosta prilično i uspjeli. Produžićemo i dalje sa takvim akcijama, a osobito sa akcijama za uništenje pruge, ali taj posao sada mnogo je otežan radi neprijateljskih mjera koje je poduzeo za očuvanje. Ispitujemo teren kod centrale Zeleni Vir. Poduzimamo mjere za izgradnju baraka u šumama za svaku eventualnost. U tu svrhu zaposlen je veliki broj ljudi iz mjesta. Isto tako jedan veći dio hrane prebacuje se u ove šume na teritorij II bataljona. Dali smo naređenje i I bataljonu da ako cesta između Jezerana i Drežnice nije uništena — da se odmah imade uništiti, a također dali smo naređenje da se izgradi što veći broj baraka u šumama kao i bolnica. Data su naređenja onim snagama koje se nalaze u Primorju, koje su dosta malene sada, da poduzimaju akcije koje odgovaraju njihovom broju snaga i da uznemiravaju neprijateljske posade po primorskim gradovima. Sve to ima za cilj da neprijatelj ne bi primijetio koncentraciju i da vidi da smo svuda. Prvome bataljonu dato je za dužnost da djeluje na pruzi do Vrbovskoga. Ali izgleda mi da su oni dosta raspačali svoje snage na razne strane, pa se bojim da neće biti velikog

¹ Misli se na grupe od 6—8 ljudi koje su uznemiravale neprijatelja.

uspjeha, a osobito kako smo obaviješteni po akciji na Krivi Put. Akcija na Krivom Putu zahtijeva mnogo veći broj snaga nego što se imade tamo, jer po mom mišljenju važnije bi bilo dočekati Talijane koji bi došli u pomoć nego razoružati samu posadu.

Uspjesi postignuti na ovom teritoriju dali su velikih rezultata u mobilizaciji novih partizana, a osobito se to tiče Delnica [iz] kojih je došlo preko 150. Među njima i 22 željezničarska radnika, tako da je stanica u Delnicama ostala bez željezničara; zapravo došlo je vrlo malo pušaka.

Poduzimamo mjere da do 7 u podne bude formirana naša proleterska četa. Poduzeli smo sve za nabavku one radio-stanice, ali stvari ne idu tako brzo; tamo smo poslali čovjeka sa uputama.

Ja sam mislio da je onaj pomorski kapetan² već tamo, jer je ostao u Ledenicama, pa zato molim vas obratite se operativnom iz našeg Štaba da pošalje kurira po njega- Zahtjevate mnoge stvari koje mi i imamo, ali nisu se mogle prebaciti zato što cesta nije još prokrčena, mislim da će biti danas, a među tim stvarima spakovanim nalazi se odijelo za druga Vladu³, a i vi potražite ona dva odijela koja se nalaze kod druga Koje⁴. On je u odboru.

O svim stvarima bićete obaviješteni redovnim izvještajem. Da dodam još i to da prehrana partizana uglavnom se vrši od priloga, zapljena, ali ne od rezervi koje su nađene nego se gleda da se sačuvaju za gora vremena. Jedan mlin radi ovdje, a drugi u Ravnoj Gori i na jedan i na drugi 6% pada za partizane, te to će biti dovoljno za prehranu partizana dok su ovdje, što se tiče brašna, i dok se bude mljelo.

Ne osjećaju se neke naročite mjere neprijatelja u pogledu pripreme za napad. Nemamo nikakvog izvještaja o nekom eventualnom pojačanju njegovih snaga ovdje. Drugo, vidi se da neprijatelj poduzima sve mjere za odbranu pruge i mjesta na pruzi. U Sušačkoj jedinici⁵ naglo se povećao broj partizana, ali ne broj oružja, zato smo im zabranili prelazak ovamo i dali konkretne zadatke za izvođenje akcija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dne 29. III. 1942

Pardon!

Veljko"

Pruga nije proradila i prema ocjeni stručnjaka ne mogu je popraviti još za 8 dana. Na njoj rade sva delnička gospoda⁷.

² Pavao Župan, poginuo u Ravnoj Gori u borbi protiv Talijana 1942 godine.

³ Vladimir Bakarić

⁴ Koja Kosanović

⁵ Ceti

⁶ Veljko Kovačević

⁷ Ova primjedba dopisana je rukom.

BR. 130

**PROGLAS ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 29 OŽUJKA 1942 GOD. NARODU MRKOPLJA I RAVNE
GORE¹**

Posebno izdanje za Mrkopalj i Ravnu Goru!

PARTIZANSKE NOVINE

Glasiloo Štaba Primorsko-goranskog narodno-oslobodilačkog Partiz.
Odreda

Broj 22

29 ožujka 1942

Broj 22

**SLOBODNOM NARODU MRKOPLJA I RAVNE GORE!
BRAĆO HRVATI! HRVATSKA ŽENO, MAJKO I SESTRO!
OMLADINCI I OMLADINKE!**

Po ponosnom goranskom tlu Mrkoplja i Ravne Gore ne gazi više okupatorska talijanska čizma, nema više karabinjerskog terora, nema više žandara omražene ustaške vlasti. Dana 19. ožujka, poslije kratke ali oštne borbe, ušla je hrvatska oslobodilačka vojska narodnih partizana u Mrkopalj, a 22. ožujka, poslije uplašenog bijega domobranske posade, i u Ravnu Goru. Veliki i važan teritorij hrvatskog Gorskog Kotara oslobođen je, narod je gospodar na svome ognjištu. Sva civilna vlast prešla je u ruke slobodno biranih narodnih predstavnika, koji su obrazovali općinske Narodno-oslobodilačke Odbore Mrkoplja i Ravne Gore. Vojna je vlast u rukama sinova našeg naroda, hrabrih narodnih oslobodioca i zaštitnika naših hrvatskih partizana.

Nekoliko dana narodne i partizanske vlasti u vašim općinama, već prvi susreti sa partizanima, govori partizanskih rukovodioca, kao i mjere koje je ta vlast poduzela, uvjerali su narod kakvi su ciljevi narodno-oslobodilačke borbe partizana, otkrili su svu odvratnost laži i kleveta, kojima su se nabacivali okupatori i ustaški izrodi na narodne borbe. Životi čestitih i poštenih Hrvata su u sigurnosti, njihova je imovina sigurna od pljačke i otimačine, nacionalni i vjerski osjećaji naroda su poštivani, sloboda kretanja je osigurana, koliko to dozvoljavaju prilike borbe, dalja nastava u školama, sloboda crkvenih obreda zajamčena, pomoć u hrani najsiromašnijem dijelu pučanstva besplatno razdijeljena, mlinovi stavljeni u pogon u korist naroda i njegove vojske, narodnih parti-

¹ Proglas je umnožen na geštetneru.

zana, — to su prvi koraci vlasti naroda pod partizanskim oružjem, to su prvi plodovi narodne vlasti u slobodnom Mrkoplju i Ravnoj Gori.

Oslobođenje Mrkoplja i Ravne Gore podiglo je novi val narodne borbe i mobilizacije novih desetina i stotina hrvatskih partizana iz svih mjesta i krajeva Gorskog Kotara i znači važan korak naprijed u borbi našeg naroda za konačno oslobođenje naše zemlje od okupatorskih vojski, ustaša i četnika. Partizanske jedinice nastavljaju nesmiljenu borbu za uništenje i protjerivanje omraženog fašističkog neprijatelja iz naše zemlje.

Partizani nisu vojska nijedne političke stranke, ali treba kazati i treba znati da je to bila Komunistička Partija koja je organizirala te narodne borbene odrede, da je ona bila njihov inicijator, da se u prvim redovima narodne vojske bore komunisti, članovi te stranke, koja ni u najtežim danima sudbine naše domovine nije napustila svoj narod. Naprotiv, Maček i nazadnjačko vodstvo HSS-a zaustavlja i gasi plamen narodne borbe govoreći »da još nije vrijeme da branimo naše ugrožene živote, da se branimo od pljačke i otimačine«, vršeći time izdaju nad svetim ratom našeg naroda, omogućavajući na taj način Nijemcima i Talijanima da i dalje mirno kolju i pljačkaju naš narod, da ga uništavaju, da ga nekažnjeno gaze. I jugoslavenska vlada u Londonu, koja govori cijelom svijetu da se bori za nezavisnost naše zemlje, nije ustvari do danas poslala ni jednu paru, ni jedan metak ili mitraljez narodu u borbi, narodnim partizanima zemalja Jugoslavije, nego se naprotiv neprijateljski odnosi prema toj narodnoj borbi pod vodstvom partizana. Četnici, koje vodi general i ministar te vlade Draža Mihailović, imaju za cilj da podjarne narode Jugoslavije velikosrpskoj klici, da obnove staro bolno stanje, da pripreme narodima Jugoslavije novi bratoubilački rat.

Partizanske zastave, koje danas lepršaju u Mrkoplju i Ravnoj Gori, neoboriv su dokaz za to da se hrvatski narod diže u masama u borbu, usprkos svim izdajicama i saboterima, unutrašnjim i vanjskim neprijateljima, da se diže na oružje protiv okupatora i Pavelića, da opere ljagu koju su na njega bacili ustaše svojim zločinima. Hrvatski se narod diže da bi svojom borbom, svojim ustankom onemogućio raznim velikosrpskim elementima i četnicima, koji bruse noževе na hrvatski narod, nove pokolje, i da bi spasio tako svoje živote i sigurnost pred tom opasnošću. Hrvatske partizanske jedinice su plameni borbeni odgovor naroda na Pavelićevu mobilizaciju, na njegove pozive za rad u Njemačkoj, one su težak udarac lažnoj ustaškoj propagandi da Hrvata nema u šumama, da ih nema u brdima. Počelo je ono čega se Pavelić najviše bojao i što govori o njegovoj neizbježnoj propasti — Hrvati u masama pristupaju u partizane, uzimaju oružje protiv okupatora i protiv njegovih ustaških i četničkih slugu, da u krvi i vatri iskuju novo oru-

Posebno izdanje za Mrkoplj i Ravnu Goru!

Partizanske novine

Glasilo Štapa Primorsko-goranskog narodno-oslobodilačkog Partiz. Odreda.
Broj 22 29. rujna 1942. Broj 22

SLOBODOM! NARODU MRKOPLJA I RAVNE GORE!
BRACC HRVATI! HRVATSKA ŽENO, MAJKO I SESTRO!
OHLADI CI I OHLADIHE!

Po pomenom goranskom tlu Mrkoplja i Ravne Gore ne gazi više okupatorska talijanska čizma, nema više karabinjerskog terora, nema više žandara okruženo ustaške vlasti. Dana 19. rujna, poslije kratke ali oštre borbe, ušla je hrvatska oslobodilačka vojska narodnih partizana u Mrkoplja, a 22. rujna, poslije uplašenog bijega domobranske posade, i u Ravnu Goru. Veliki i važan teritorij hrvatskog Gorskog Kotara oslobođen je, narod je gospoder u svojem ognjištu. Sva civilna vlast prešla je u ruke slobodno biranih narodnih predstavnika, koji su obrazovali općinske Narodno-oslobodilačke Odbore Mrkoplja i Ravne Gore. Vojska je vlast u rukama sinova našeg naroda, hrabrih narodnih oslobodilača i zaštitnika, naših hrvatskih partizana. Nekoliko dana narodna i partizanska vlasti u vašim općinama, već prvi susreti sa partizanima, govori partizanskih rukovodilaca, kao i mjere koje je ta vlast poduzela, uvjerali su narod kakvi su cijevi narodno-oslobodilačke borbe partizana, otkrili su svu odvratnost laži i ključeva, kojima su se nabavljali okupatori i ustaški izroci na narodne borbe. Životi čestitih i poštenih Hrvata su u sigurnosti, njihova je imovina sigurna od pljačke i otimačine, nacionalni i vjerski osjećaji naroda su poštivani, sloboda kretanja je osigurana, koliko to dozvoljavaju prilike borbe, dalje nastava u školama, sloboda orkevnih obreda najobnove, pomoć u hrani na siromašnijem dijelu pučanstva besplatno razdijeljena, mlinoči stavljeni u pogon u korist naroda i njegove vojske, narodnih partizana, to su prvi koraci vlasti naroda pod partizanskim oružjem, to su prvi plodovi narodne vlasti u slobodnom Mrkoplju i Ravnoj Gori.

Oslobođenje Mrkoplja i Ravne Gore podiglo je novi val narodne borbe i mobilizacije novih desetina i stotina hrvatskih partizana iz svih krajeva Gorskog Kotara i znači važan korak naprijed u borbi naroda za konačno oslobođenje naše zemlje od okupatorskih vojaka, ustaša i četnika. Partizanske jedinice nastavljaju nesulljenu borbu za uništenje i protjerivanje smrtonosnog fašističkog neprijatelja iz naše zemlje.

Partizani nisu vojska nijedne političke stranke, ali treba kazati i treba znati, da je to bila Komunistička Partija, koja je organizirala te narodne borbene odrede, da je ona bila njihov inicijator, da se u prvim redovima narodne vojske bore komunisti, članovi te stranke, koja ni u najtežim danima sudbine naše domovine nije upustila svoj narod. Naprotiv lažek i razjadnjakovo vodstvo HSS-a zaustavlja i gasi plamen narodne borbe govoreći: "da se nije vrijeme da branimo naše ugrožene živote, da se branimo od pljačke i otimačine", vršeci time izdaju nad svetim ratom našeg naroda, odgovarajući na taj način Nijemcima i Talijanima da i dalje mirno koju i pljačkaju naš narod, da ga uništavaju, da ga nekašnjenje gasi. I jugoslavenska vlada u Londonu, koja govori cijelom svijetu da se bori za nezavisnost naše zemlje, nije u stvari do danas poslala ni jednu puru, ni jedan metak ili mitraljez narodu u borbi, narodnim partizanima zemalje Jugoslavije, nego se naprotiv neprijateljski odnosi prema toj narodnoj borbi pod vodstvom partizana. Četnici, koje vodi general i ministar te vlade Draža Mihajlović, imaju za cilj da podjama narode Jugoslavije velikosrpskoj klici, da im nove stero bolno stanje, da priprane narodima Jugoslavije novi bratoubilački rat.

Partizanske nastave, koje danas lepršaju u Mrkoplju i Ravnoj Gori, neboriv su dokaz za to, da se hrvatski narod diže u masama u borbu usprkos svim izdajicama i saboterima, unutrašnjim i vanjskim neprijateljima, da se diže na cruije protiv okupatora i Pavelića, da opere ljaču, koju su mu njega bacili ustaše svojim opozlogađio raznim velikosrpskim elementima i četnicima, koji bruse noževu na hrvatski narod, nove pokolje, i da bi spasio tako svoje živote i sigurnost pred tom opasnošću, hrvatske partizanske jedinice su plemeniti borbeni odgovor naroda na Pavelićevu mobilizaciju, na njegovo pozivanje na rad u njemačkoj, one su tožak udarac lažnoj ustaškoj propagandi da Hrvata nana u šumama, da ih nema u brdima. Počelo je ono, čega se Pavelić najviše bojao i što govori o njegovoj neizbježnoj propasti - Hrvati u masama nastupaju u partizane, uzimaju cruije protiv okupatora i protiv njegovih ustaških i četničkih slugu, da u krvi i vatri iskaju novo oružano

žano bratstvo hrvatskog i srpskog naroda, istinsko bratstvo, koje će donijeti punu sreću i slobodu svim Hrvatima i svim Srbima.

Narode Mrkoplja i Ravne Gore! Sva tvoja pomoć, sva tvoja ljubav i pažnja treba da obuhvati tvoju narodnu vojsku, jer samo u tome jedinstvu između vas i partizana čeka okupatore, ustaške izrode i četnike sigurna propast. Sakupljajte dobrovoljne priloge u hrani, rublju i novcu i davajte ih narodnoj vojsci. Sakupljajte i predavajte bez oklijevanja sve oružje i municiju partizanima, jer je došlo vrijeme da svaka sakrivena hrvatska puška i svaki metak trebaju dospjeti na polje borbe. Šaljite svoje sinove u redove narodnih partizana da brane vaše ognjište, vašu imovinu i vaše živote na vašim goranskim poljima i brdima, a ne na dalekim frontama Istočnog ratišta, protiv svoje slavenske braće, i ne protiv svoje vlastite braće partizana u svojoj zemlji. Nema danas časnijeg mjesta za svakog hrvatskog sina nego biti partizanski borac. Pristupajte u redove rezervnih partizana, organizirajte mjesne i seoske straže i patrole, čuvajte sami svoje živote i svoju sigurnost. Odezivajte se pozivima partizanske komande za prekopavanje cesta i druge radove, jer to je najbolji način obrane vašeg teritorija pred novom najezdom okupatora. Ispunjavajte naredjenja vaše narodne vlasti. Omladino! Uči rukovati oružjem, kojim ćeš braniti svoju sretniju budućnost!

Okupatorski zločinci i ustaški gadovi nisu još konačno pobijedeni niti uništeni. Imade ih još danas koji, pod krinkom »prijatelja« naroda, ubacuju u narod lažne i neistinite klevete »da će partizani otimati svu hranu, dijeliti je svima i uzimati je za sebe, da će partizani rušiti crkve i ugrožavati živote svećenika, da će partizani prisilno mobilizirati sve vojne obveznike od 16 do 60 godina« i razne druge izmišljotine i laži, koje imadu za cilj pobuditi nepovjerenje naroda prema svojim zaštitnicima i razdvojiti narod i partizane na štetu naše zajedničke borbe. Ako Pavelić mora prisilno mobilizirati, partizani to ne moraju, jer se nove i nove stotine i hiljade partizana javljaju u naše redove. Ako je gladna kraljevska talijanska vojska prisiljena da pljačka i otima, nije to potrebno partizanima, jer im narod daje dobrovoljno što im treba. Svaki onaj iz redova partizana koji bi otimao i pljačkao hranu, robu ili novac, koji bi ugrožavao živote svećenika koji se nisu ogriješili o interese narodne borbe, ili ih ometao u vršenju vjerskih obreda, štetio crkve, prisilno mobilizirao u aktivne i borbene partizanske jedinice, treba biti odmah prijavljen najbližoj partizanskoj komandi, koja će s njime postupati prema partizanskoj zakletvi, a to je kazna smrti za slične postupke u partizanskim redovima. Svi oni koji šire slične glasine trebaju biti odmah prijavljeni i bit će stavljeni pred vojno-partizanski sud, koji će nemilosrdno kažnjavati sve narodne neprijatelje koji se još skrivaju i čekaju momenat da zabodu narodu i partizanima nož u leđa. Na-

rod treba da pomogne partizanima da otkriju takove neprijatelje naše zajedničke stvari i tako pridonese što više pobjedi naše zajedničke borbe.

Narode Mrkoplja i Ravne Gore! Dani tvoga oslobođenja padaju u vrijeme kada već četvrti mjesec slavna Crvena armija goni Nijemce na čitavom golemom frontu natrag na zapad prema Njemačkoj, u vrijeme kada razbojnik Hitler mobilizira Hrvate, Bugare, Fince, Mađare da ga oni spase od sigurne propasti, kada već ozbiljno škripi zardała i rasklimana Hitlerova mašina. Oslobođenje Mrkoplja i Ravne Gore pada u proljeće 1942 godine, godine pobjede nad fašizmom, kada su partizani počeli još jačim udarcima nego li do sada napadati naše vjekovne neprijatelje i domaće izrode, ustaše i četnike, onemogućavajući im život u našoj zemlji. Naš narod ima sveti cilj u svojoj borbi, a to je oslobođenje naše zemlje od njemačkih i talijanskih vojski, od ustaša i četnika, da stvori zaista nezavisnu, slobodnu i sretnu Hrvatsku. Naš narod u toj svojoj pravednoj borbi ima i saveznika, na čelu s moćnim Sovjetskim Savezom i njegovom mnogomilionskom Crvenom armijom, nadalje sve slobodoljubive narode svijeta, a naročito našu slavensku braću, kojoj fašizam prijeti uništenjem. Naš narod imade sve uslove da pobjedonosno završi ovu časnu borbu protiv svih svojih neprijatelja, da oslobodi našu zemlju i uzme kormilo svoje sudbine u vlastite ruke. Zato naprijed u partizane, naprijed u borbu, smjelo i neustrašivo, kako može samo izdani i potlačeni Hrvat da se bori na polju časti i slave svoje djedovine, do sigurne i konačne pobjede nad fašizmom, za čast, slobodu i nezavisnost naše zemlje. A vrijeme pobjede nije više daleko.

Živio slobodan hrvatski Mrkopalj i Ravna Gora!

Živjelo jedinstvo naroda i partizana u borbi za slobodu i nezavisnost!

Živjelo jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda!

Živjela Crvena armija, naš najvjerniji i najmoćniji saveznik!

Dolje okupatori i narodni izrodi ustaše i četnici!

Dolje špijuni, saboteri i širitelji lažnih vijesti i kleveta!

Dolje svi narodni izdajice, ma kakve narodnosti ili vjere bili!

Slava palim partizanskim žrtvama za slobodu Mrkoplja i Ravne Gore!

»USTAŠKO-ČETNIČKI SAVEZ U LICI«, ČLANAK IZ »VJESNIKA« BR. 10 OD OŽUJKA 1942 GODINE

USTASKO-CETNICKI SAVEZ U LICI

Fašistički okupatori u svojoj podloj politici uništenja naših naroda putem bratoubilačkog rata poslužili su se najprije ustaškim razbojnicima, a kad u tome nijesu uspjeli zbog junačke borbe partizana, potražili su svoje agente u redovima srpskog naroda i našli šaku četnika, koji su za Judinu plaću bili spremni da posluže okupatoru za produblјivanje bratoubilačkog rata. Tako su se i ustaše i četnici našli na istoj liniji u službi okupatora, u borbi svoga naroda hrvatskog i srpskog.

U početku su ustaše i četnici nezavisno jedni od drugih služili okupatoru. Danas kada borba junačkih ličkih partizanskih odreda, u kojima se rame uz rame bore Hrvati i Srbi za slobodu svoga naroda, ugrožava pozicije okupatora i svih mračnih protunarodnih snaga, izrodi se srpski i hrvatski otvoreno povezuju i zajednički pomažu okupatoru da drži u krvavom ropstvu našu zemlju. Zato im je svima prva briga da unište naše junačke partizane, borce za slobodu i sretniju budućnost naših naroda.

Fašistički su okupatori preko izdajnika kao što su pop Momčilo Đujić, major Boško Rašeta, Stojadinovićev ministar Niko Novaković-Longo, Stevo Rađenović, Pajica Omćikus, pop Nedeljko Radaković i drugi izrodi, pokušali formirati četničke pukove za borbu protiv partizana. Četnički izrodi su prije otvorenog napada počeli i potajnim umorstvima, te su tako umorili narodnog junaka organizatora ličkog ustanka, komesara Grupe druga Marka Oreškovića.

Ali četničkim banditima nisu bile dovoljne veze sa fašističkim okupatorima, oni hvataju direktne veze sa ustaškim banditima, te je tako Stevo Rađenović, bivši Stojadinovićev poslanik, podržavao uske veze s ustaškim banditima velikim županom Davidom Sinčićem, trgovcem Josipom Laćom iz Knina i drugima. Major Rašeta, talijanski agent i špijun, podržavao je veze s ustaškim ministrom unutrašnjih poslova i krvnikom srpskog naroda dr-om Artukovićem. Ustaško-četnička suradnja pod okriljem okupatora jasno se vidi i iz pisma Nedićevog oficira, bivšeg poručnika, Milana Vukmirovića, koji je pisao svome šefu majoru Rašeti. U tom pismu stoji: »Što se tiče nabavke oružja poduzete su mjere da se dođe u vezu sa trgovcem šume Josipom Laćom, on je iz Knina, on bi oružje izliferovao preko Srba«. Tako ustaški narodni krvopija i potpredsjednik ustaške općine u Kninu radi na tome da se Rađenovićevi

i Omčikusovi četnici naoružaju puškama za ubijanje partizana i za četničku osvetu nad nedužnim hrvatskim narodom.

Zločinački planovi okupatora i narodnih izdajica i izroda ne će uspjeti, jer se u partizanskim borbama protiv okupatora i njihovih slugu iskvala borbeno jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda u Lici. Hrvatski narod ustaje protiv ustaških izroda, srpski protiv četničkih, a udruženi vode borbu protiv fašističkih okupatora. Ništa fašističkim okupatorima neće koristiti ustaški banditi, niti pomoć koju im daju četnički izdajnici u borbama protiv partizana kao što je to bio slučaj kod Lapca, kod Raduča, kod Metka i kod Srba.

Srpski narod Like s prezirom osuđuje izdajničku rabotu četničkih izroda. Kad su partizani sprovodili uhapšene četnike u Lapcu, ogorčeni narod pljuvao je po njima i htio ih linčovati.

Fašistički okupatori treba da budu istjerani iz naše zemlje i oni će biti istjerani. Ustaški i četnički izrodi treba da budu uništeni i oni će biti uništeni.

BR. 132

PREGLED BORBI I AKCIJA HRVATSKIH PARTIZANA OBJAVLJEN U »VJESNIKU« BR. 10 OD OŽUJKA 1942 GODINE

PARTIZANI U AKCIJI

U posljednje su vrijeme narodno-oslobodilački partizanski odredi u borbi protiv okupatora i njihovih [slugu] izveli čitav niz uspješnih akcija. Oslobodili veli[ki broj] mjesta i sela, zarobili veliki broj neprijatelja [i zarobili mnogo oružja.

I. AKCIJE KORDUNAŠKIH PARTIZANA

8. XII. Razoružana žandarmerijska posada u Pisarovini. Zaplijenjeno 6 karabina, 1 revolver i drugi materi[jal. Na]kon izvršene akcije partizani su se povukli.

18. XII. Razoružana domobranska posada u Vojnić-[kolod]voru. Zaplijenjeno je 59 karabina, 36 bombi i drugog [materijala.]

21. XII. Razoružana je željeznička stanica Utinja. [Zaplijenjena 2 puškomitraljeza, 40 karabina i 13 mina.

1. I. Oslobođen Krnjak.

12. I. Oslobođen Vojnić. Zaplijenjeno 3 bacača... teških mitraljeza, 14 puškomitraljeza, ... karabina i 35.000 metaka. Gubici neprijatelja: 35 mrtvih, 37 [ranje]njih, 41 zarobljenih.

29. I. Razoružana žandarmerijska postaja u Tržačkim Raštelima. Zaplijenjeno 35 karabina i drugog materijala. Gubici neprijatelja: 18 mrtvih i mnogo ranjenih.

5. II. Oslobođen Veljun.

7. II. Izvršen napad na Lasinju. Zaplijenjen 1 teški mitraljez, 9 karabina, 2 pištolja, sanduk municije i [drugog] materijala. Gubici neprijatelja: 8 mrtvih i 2 ra[njena].

9. II. Između Cetingrada i Slunja, u sukobu s [Talijanima], zarobljeno je 42 Talijana, ubijeno 7. Zaplijenjeno je 4 puškomitraljeza, 45 karabina, 2 pištolja, 4580 ... i drugog materijala.

24. II. Oslobođeni Primišlje, Tržić i Vel. Kladuša. [Kod] Tržića i Primišlja zaplijenjeno 2 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 30 karabina i 1300 metaka. Talijani imali 40 mrtvih i više ranjenih, 47 zarobljenih ... 3 oficira.

II. AKCIJE BANIJSKIH PARTIZANA

10. II. U borbi sa neprijateljem u Vel. Šušnjaru [zaplijenjeno je 9 karabina i 800 metaka.

13. II. U Vlaoviću u borbi oteto 9 karabina ... metaka.

22. II. Oboren avion tipa P. V. T., zarobljeno 2 ustaška oficira. U avionu nađeno je 3 bombe, 2 padobrana i 150 l benzina.

8. III. Uništena žandarmerijska patrola u Starom Selu. Zaplijenjeno 8 karabina, 13 bombi i municije.

III. AKCIJE LIČKIH PARTIZANA

29. XII. Započela opsada Korenice.

1. I. Odbijeno neprijateljsko pojačanje upućeno u Korenicu, s gubicima: 20 mrtvih, 125 zarobljenih vojnika i 4 oficira. Zaplijenjeno 7 teških mitraljeza, 8 puškomitraljeza, 80 karabina, 50 bombi i drugog materijala. Istoga dana u borbi s pojačanjem iz Otočca ubijeno 50 a zarobljeno 95 crnih košulja. Zaplijenjeno 4 teška mitraljeza, 7 puškomitraljeza, 80 karabina i drugog oružja.

15. I. Predalo se 10 kamiona talijanskih vojnika poslije borbe koja je trajala cijelu noć. Zaplijenjeno je 4 puškomitraljeza, 40 karabina, 30 bombi, 25 pištolja i drugog materijala.

23. I. Odbijen pokušaj prodora jednog pješadijskog bataljona sa 6 tenkova prema Korenici. Zaplijenjen je 1 tenk.

24. I. Odbijen ponovan pokušaj prodora u Korenicu, zaplijenjena brdska baterija, 4 topa od 75 mm, 1 tenk, 5 teških mitraljeza, 5 puškomitraljeza, 63 karabina, 400 granata. Gubici neprijatelja: 70 mrtvih, 40 ranjenih, 42 zarobljena.

27. II. Oslobođen Lapac. Gubici neprijatelja: 23 mrtva, 27 ranjenih, zarobljeno 144 i 6 oficira. Zaplijenjen veliki ratni plijen.

5. III. Započela opsada Srba, koja još traje.

IV. AKCIJE DALMATINSKIH PARTIZANA

U prosincu je likvidirana žandarmerijska stanica na Panju kod Sinja u jačini od 14 ljudi.

Početkom siječnja napadnuti talijanski kamion i autobus i ubijen potpukovnik, 2 oficira i 2 karabinjera. Bačene bombe na talijansku oficirsku menzu u Solinu.

Sredinom siječnja napadnuta žandarmerijska stanica u Muču.

19. II. Izvršen napad na 2 poštanska autobusa na cesti Sinj—Vrlika. Ubijen 1 karabinjer, 1 ustaša i više žandara.

Kraj Dugopolja zaplijenjena 2 talijanska kamiona i ubijen 1 talijanski vojnik.

V. AKCIJE PRIMORSKO-GORANSKIH PARTIZANA

21. I. Oslobođen Jasenak. Zarobljeno 52 domobrana, 18 žandara i 2 oficira. Zaplijenjeno 70 pušaka, 2 puškomitraljeza, 6 pištolja, 14.000 metaka, 20 bombi i drugog materijala.

29. I. Razoručana žandarmerijska stanica u Alanu. (Zarobljeno 19 žandara, zaplijenjeno 19 karabina, 2 pištolja, 3 bombe, 10 kg dinamita i nešto municije.

2. II. Kod brinjskog vodovoda napadnut talijanski odred, ubijeno 15 vojnika i 1 oficir i zaplijenjeno 15 karabina.

8. III. Razoručana žandarmerijska posada u Klasićevom. Zaplijenjeno 1 puškomitraljez i 8 karabina. Istoga dana napadnut talijanski magazin u Hreljinu i zaplijenjena 2 puškomitraljeza, 14 karabina, 2 pištolja, 307 bombi, 500 metaka i ostalog materijala. Gubici neprijatelja: 2 oficira i 5 vojnika.

19. III. Oslobođen Mrkopalj, zarobljeno 18 domobrana i 6 žandara. Zaplijenjeno 55 karabina, 3 pištolja, mnogo municije i drugog materijala.

22. III. Oslobođena Ravna Gora.

25. III. Razrušeno 120 metara pruge kod Delnica. Promet obustavljen preko 2 dana.

18. III. Započela je ofenziva fašističkih okupatorskih trupa, zajedno sa ustaškim i domobranskim jedinicama, na oslobođeni dio Korduna, a 23. III na oslobođeni dio Like. Hrabre partizanske jedinice daju neprijatelju snažan otpor, prebacuju se u neprijateljsku pozadinu i kidaju njegove veze s bazama za snabdijevanje. Kordunaški partizani napali su neprijatelja kod Tušilovića, a lički su izvršili napad na ustaško selo Podlapaču i na željezničku stanicu u Gospiću. Borbe su još u toku.

BR. 133

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD
30 OŽUJKA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JU-
GOSLAVIJE O POLITIČKOM STANJU U ODREDIMA I NA
TERENU

GLAVNI STAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

K. br. 7/42
30. III. 1942 god.

VRHOVNOM ŠTABU PARTIZANSKE I DOBROVOLJAČKE
NARODNE VOJSKE JUGOSLAVIJE

(Komesarski izvještaj)

Razvitkom se dosadašnje borbe uspjelo da srpsko stanovništvo Like, Korduna, Banije i Gorskog Kotara prizna partizane kao svoju vojsku. Tu se uspjelo prodrijeti u širinu i okupiti oko partizana gotovo sve narodne mase. Naš se oslobođeni teritorij do sada uglavnom poklapao s teritorijem naseljenim po srpskom elementu, uz neke vrlo male iznimke.

Stvaranje partizanskih odreda, okupljanje narodnih masa oko partizana nije teklo na čitavom području, kojim je do sada rukovodio ovaj Štab, ravnomjerno, nego se formiralo nekoliko centara, oko kojih je sve teklo i od kojih je svaki imao svoje specifičnosti. Glavni su odvojeni centri bili Kordun, za kojim je išla Banija (iako ne usko povezano), istočni dio Like i Drežnica. Lika je bez sumnje imala najviše objektivnih uslova da se partizanski pokret najbrže i najbolje razvije, no to nije došlo sasvim do izražaja. S jedne strane slanje većeg broja boljih kadrova na Kordun, te organizacione tradicije Korduna (Selj. kolo, SDS, i zadruge, gdje su svagdje

uglavnom radili komunisti), a s druge strane preveliko vezivanje Like uz Drvar i slabije političko iskustvo i organizaciona sposobnost poslanih kadrova pridonijelo je da se Kordun organizaciono brže i bolje razvio. Na Kordunu su partizanski odredi najbolje sređeni, a jednako tako i narodno-oslobodilački odbori. U borbenom se, međutim, kvalitetu svakog časa javljaju boljima pojedine ličke jedinice, kojima se posveti veća pažnja. One se pokazuju sposobnijima za veće pokrete i za juriše, te [za] borbu prsa o prsa u ofenzivi. Taj, međutim, bolji kvalitet nije nikako stabilan.

Kod svih su se tih centara pojavljivale iste tipične pogreške kao što su: srbovanje (slabo izražena linija bratstva Srba i Hrvata), što je često puta omelo saradnju ondje, gdje se saradnja mogla uspostaviti, a često mutilo tolerantne odnose, koji su ranije postojali; trvenja u pitanjima organizacije, tj. sukobi, nerazumijevanje i nesuglasice, između partizanskih štabova i organizacija KP; manja ili veća zatvorenost u »republike«, te stoga umrtvljivanje jedinica na »granicama« i prihvaćanje obrane »granica« frontalnim borbama (jedinice su teško primale zadatke udarača [na] neprijatelja, ako to nije bilo usko vezano s njihovim terenom); teško uspostavljanje čvrste discipline i pravilnog odnosa komandnog sastava i partizana.

Hrvata je partizana bilo u početku u Baniji (sisačka grupa), ali su se razišli po selima, te većim dijelom izgubili, a u partizanima ih je ostalo svega nekoliko. Primorski i gorsko-kotarski partizani (Hrvati) nisu do nedavna pokazivali naročite aktivnosti, nego su uglavnom nastojali mirno logorovati na skrovitim mjestima u planinama. Slabe su rezultate bili dali i pokušaji formiranja hrvatskih i miješanih jedinica u Lici (srez Brinje, Otočac i Perušić). To je pitanje jako zanemareno i posvećena glavna pažnja podizanju i mobiliziranju srpskog stanovništva. Činjen je niz propusta i pogrešaka da se mobilizira ono Hrvata što se moglo mobilizirati. Na pr. zarobljenim su se domobranima držali govori o karakteru i ciljevima borbe partizana, ali ih se nije zvalo da pristupe, pa čak štoviše nije im se dalo da pristupaju (slučaj u Vojniću i niz sličnih manjih slučajeva na Kordunu, Lici i G. Kotaru). Srbovanje je na »granicama« učinilo da su se mnoga hrvatska sela odbila od partizana i počela se plašiti i bježati, a neka i naoružavati zbog »obrane«.

U zadnje se vrijeme pokazuje znakova da će u tom pravcu nastupiti prekretnica. Oslobođenje je Mrkoplja i Ravne Gore u Gorskom Kotaru u tom pogledu neobično značajno. Narod je prosječno dobro dočekao partizane i niz je sela poslalo delegate, koji su dobili dužnost da priznaju partizane kao vlast i došli da formiraju N. O. odbore. To su prva veća hrvatska mjesta (svako od skoro 4.000 ljudi) u kojima su se pojavili partizani.

Uz Pavelićevu je mobilizaciju i talijanski teror neobično mnogo takvom prijemu pridonio naš oštar stav prema četnicima i njihov nesmiljeni progon. (Naročito je ovo bilo dobro odjeknulo u očišćenoj Vel. Kladaši, gdje je živalj većinom muslimanski.)

Komesarski je rad bez iznimke u svim odredima slab. Vlada velika nejasnoća o funkciji političkih komesara i njihovim dužnostima, a i veliko je pomanjkanje kadrova koji bi te funkcije mogli zadovoljavajuće ispunjavati. Ta, međutim, teškoća nije nimalo nesavladiva, jer se ipak nalazi načina da se linija naše borbe provodi bez naročitih teškoća i da se s njom — barem u glavnim crtama — upoznaju svi partizani i narod.

Banija: Partizanski je pokret zahvatio cio srpski kraj, te je ovaj tokom zime bio skoro sasvim očišćen (iznimku čine mjesta uz prugu Caprag—Karlovac, gdje su veliki talijanski, ustaški ili domobranski garnizoni). Od nekih 720 partizana ima cca 30 Hrvata (iz Siska i Zagreba). Partizani su u cijelom očišćenom teritoriju opće priznati kao narodna vojska i imaju dobru podršku kod naroda. Najlabilniji su ti odnosi u Srezu dvorskom (koji je pripojen Baniji radi lakšeg rukovođenja), gdje bi četnički elementi mogli naći dobrog oslonca u narodu. Tu najteže prodire linija bratske saradnje Srba i Hrvata.

Četnici su i ovdje pokušavali da stvore svoje organizacije i da povedu mase u borbu protiv partizana. Slali su svoje ljude iz Srbije i Istočne Bosne (Vlasenica) ovamo, da organiziraju vojno-četničke odrede i povedu borbu protiv Hrvata i partizana. Do sada je uhvaćeno desetak takvih ljudi i likvidirano. To su mahom domaći ljudi, bivši lugari, žandari, trgovci i si., koji su bili pobjegli u Beograd, gdje ih je pokupio Bogdan Hercegovac (poznati velikosrpski razbojnik iz Gline) i uputio ih najprije u Srbiju i Bosnu, a odatle su ih slali kući na rad. Ovi se nisu usuđivali povesti otvorene borbe protiv partizana, nego su izjavljivali svoju lojalnost i pred partizanima govorili o svojoj želji da saraduju, iako su bili u četničkim odredima u Srbiji i Bosni. Poneki se od njih uvukao i u općinski NOO. Tu su stvarali potajne kružoke, u kojima se govorilo o tobožnjoj snazi četnika u Srbiji i Bosni, o »izdaji« partizana, koji ne kolju Hrvate, o tome kako će četnici otjerati partizane itd. Uspjeli su gdje-gdje da uhvate dobre pozicije tako, da su odbori prilikom njihovog hapšenja slali delegacije da ih se pusti na slobodu i davali garancije za njih. No njihova likvidacija nije izazvala nikakvih potresa. Opozicija se javila jedino kod pojedinaca pod parolom: »Ne razumijemo zašto da Srbin Srbina ubija«. Na masovnim je zborovima to objašnjavano i takvi pojedinci postaju sve više osamljeni i masi sumnjivi. U Srezu se dvorskom ta opozicija javlja sa zahtjevom da se likvidiraju svi domobrani i svi Hrvati koji se na tom terenu pojave.

U oslobođenom teritoriju ima svega dva miješana sela Srba i Hrvata. U jednom su odnosi sasvim pravilni i vlada potpuna sloga. U drugom (udaljenom svega 2 do 3 km) je slika sasvim drugačija. U ovom je drugom (Gvozdansko) bilo nekoliko ustaša, koji su pljačkali okolno srpsko stanovništvo. Osim toga je u selo bila ušla posada Kvaternikovih crvenih kapa¹. Ova je posada dijelom likvidirana, a dijelom pobjegla zajedno s mjesnim ustašama i nekolicinom Hrvata. U akciji su sudjelovali i bosanski partizani. U samoj su borbi bosanski partizani popalili i mnoge hrv. kuće, u kojima nije bilo ustaša... Iza oslobođenja sela nastao je teror nad hrv. stanovništvom bez ikakvih obzira kako se tko držao prema ustašama. Jedan je partizan tako oteo nekom čovjeku 20.000 din. i za nekoliko dana ovoga iz potaje ubio. Seoski je odbor zabranio svima Hrvatima izlazak iz kuće iza 7 sati navečer, a oduzeo im pravo da po danu melju u mlinu. Tako ovi uopće nisu mogli mljeti. Nije im dao propusnice ni u susjedno selo. Na zahtjev su štaba Odreda ušla dva Hrvata u odbor, ali su uvijek morali glasovati prema srpskoj većini, jer su im inače prijetili da će ih otpratiti u komandu odakle se »nitko ne vraća«. Prehranu su popaljenih Hrvata postavili tako da su ostalim Hrvatima naložili da spaljenim daju po pola kile kukuruza dnevno. Tako bi se moglo držati do konca aprila. Ovaj je postupak imao za posljedicu potpunu izolaciju svih Hrvata u tom selu od Srba, pa i bez obzira na to je li u porodici bio tko ustaša ili nije, te čvršće povezivanje svih Hrvata (što je jačalo utjecaj ustašama sklonih elemenata). Svi su se bez iznimke prepadali kad im je partizan ulazio u kuću. Posljedica je bila i to da su se hrvatska sela na Pounju (uz unsku prugu) listom odbila od partizana, da ne bi doživjela sudbinu Gvozdanskog.

Posjetio sam mjesto i naredio da se sve nepravde ispituju i krivci javno kazne, da se smijeni seoski odbor (to je i prije pokušao provesti pretstavnik OK, ali ga umalo nisu odbornici izlupali), da za sve stanovništvo vrijedi stari red u mlinu, da se svemu stanovništvu dozvoli ići u susjedna sela (s propusnicom), da se pitanje ishrane pretrese pred čitavim selom i pravilno riješi, da se u selo sve do normalizacije prilika postavi po štabu Odreda komesar, koji će sva ta pitanja urediti i da se nakon toga dopusti iseljenje onima koji se ipak ne smatraju sigurnim. Ovu sam zadnju mjeru iznimno morao dopustiti upravo zbog Pounja, gdje će to bezuvjetno povoljno odjeknuti usprkos vjerojatnih laži koje će pripovijedati dvije žene, koje su se svega javile za iseljenje. U selu se dobro drži katolički svećenik (Slovenac), koji je još ranije bio po ustašama skoro zaklan, jer je osuđivao njihovu pljačku. Uslijed ovakvog je držanja odbora on postao osobom povjerenja svih Hrvata. On se s tim povjerenjem lojalno drži i iznosi sve svoje raz-

¹ Neke Kvaternikove jedinice nosile su, u prvo vrijeme, crvene kape.

govore s njima. Tumačio je narodu kako su ustaše krivi za zlo što ih je snašlo. Govorio je i na javnom zboru, koji je u selu organizirao komesar Banijskog odreda² (na moj zahtjev). Svećenik je inače postavljen u upravu civilne bolnice organizovane po partizanima u susjednom općinskom mjestu (Zirovac), gdje dobro vrši svoju dužnost.

U cilju daljnjeg trovanja odnosa Srba i Hrvata ustaše su na terenu odakle su Srbe istjerali kolonizirani niz Zagoraca u selima oko Blinjskog Kuta i naoružali ih.

NOO su izabrani po svim selima, općinama i kotarima u oslobođenom dijelu Banije, a ima ih i po susjednim mjestima. Funkcioniraju uglavnom dobro. Kao i svagdje i ovdje je u većini mjesta izvršen izbor bez ikakve pripreme, pa su se u odbore često uvukli kojekakvi tipovi. Sada se to čisti prilično s uspjehom. Odbore je u velikoj većini organizirao OK i to tako da je čovjek određen za taj posao dolazio, održavao skupštine, na kojima su seljaci birali koga su se prvog sjetili. Rezultat je toga načina rada često bio taj, da se odbori nisu dobro povezivali s partizanima i da je na mnogim mjestima dolazilo do pitanja kompetencija i nezgodnih ometanja rada partizana (na pr. seoske straže zaustavljaju partizanskog kurira ako je ovaj bez propusnice seoskog odbora i si.). Nije bilo ljudima jasno u kakvom odnosu trebaju biti partizani s odborima i što ih veže. Nije također bila jasna uloga KP. Ljudima je izgledalo da ona vrši direktnu vlast, te su se mnogi tako i ponašali (na pr. jedan odbor prima ovakvo pismo: »Mi članovi Partije nalažemo odboru da ...«, te su se dešavale i prijetnje revolucijom, da se ima učiniti ono što pojedini član partije nalaže). U narodu su međutim partizani najpopularniji i njih priznaje svagdje za vlast, dok s odborima ne stoji stvar tako čvrsto. Ipak se pokazalo da odbori dosta dobro svladavaju zadatke, kao na pr. ishrana partizana, te smještaj i ishrana evakuiranog stanovništva iz krajeva gdje se vode borbe. U pitanju se evakuacije civilnog stanovništva nisu pokazali doraslim ni odbori ni komesari, kojima je to bilo stavljeno u dužnost. Nađena je naime zapovijed pukovnika Mraka³ da se u zauzetim selima sve živo pokolje. Ustaše tako i postupaju, te kolju sve što u selu živo nađu. Uslijed toga svijet seli, pa su ceste formalno zakrčene izbjeglicama, čim negdje u blizini plane puška. U odbore i u pomoćne odbore (prehranbeni itd.) je ušlo i nekoliko učitelja i ostalih intelektualaca iz tih krajeva, koji su se izjasnili za borbu. Pokazalo se, međutim, da oni uglavnom sabotiraju i da ih treba neprestano kontrolirati. Kod popisa hrane, na pr., učitelj napiše da netko ima tri mtc pšenice, a ovaj ima 30 mtc i si. U otkrivanju su se ovakovih stvari naročito istakli radnici na svojim skupštinama (na pr. u Bešlincu).

² Djuro Kladarin

³ Ivan Mrak

Danas se već ozbiljno pristupa sređivanju svih tih odnosa, te kod toga nema nikakvih naročitih teškoća.

Cesta je ondje danas pojava da se u partizane javljaju ljudi zbog toga što su im ustaše popalili imanje ili zbog toga što nemaju što obući i obuti. Nadaju se u partizanima proživjeti i doći do odijela i obuće, a zbog relativno mirne zimske kampanje nisu na borbu ni mislili. Štab ovakve čisti, jer unose samo smutnje.

Sam je štab Banijskog odreda u onom sastavu kakvog je predložio OK. Pojavilo se međutim pitanje komandanta⁴. Komandant je jedan prilično bogat seljak (iz Vlaovića), kojemu su ustaše sve uništili, a koji je ranije bio i zatvaran zbog različitih djela. (Uglavnom šverc). On je danas komunist i primljen je u Partiju. Protiv njega je kotarska organizacija Partije (Kotar glinski) povela kampanju da se smijeni. Nosioci su kampanje bili neki članovi Partije izvan partizana i komesar jedne čete. Razlozi su zahtjeva smjene bili samo njegovo ranije držanje, neke pogreške (ne velike) u priv. životu i neke pogreške koje je učinio kao komandant. Kampanja je pošla mimo znanja OK (koji nije za smjenu) i mimo znanja komesara Odreda (koji je član OK i koji također nije za smjenu). Jednodušno priznaju svi da boljega čovjeka za komandanta nemaju, a i ovaj da je popularan u narodu. Na intervenciju je ovog Štaba ova kampanja prestala i rastumačeno je organizacijama Partije da ovakva kampanja nije dopuštena. Izgleda da taj problem neće ponovno uskrsnuti i da će se ta kriza dosta lako prebroditi. Komandant je inače pokazao da nastoji biti dobrim članom Partije, te je priznao svoje pogreške i trudi se da ih ispravi.

Pitanje odnosa prema nekomunistima partizanima, koji zbog vojnog znanja dobivaju neke funkcije, nije lako riješiti. Tu partizani uvijek i uvijek postavljaju pitanje sitnica iz njihovog privatnog života, eventualnih ispada, a kritika ne ide nikada ispravnom linijom. U tome je učinjen niz pogrešaka i mnogi su ljudi odbijeni od partizana, koji bi inače sudjelovali. Kao i u svim drugim odredima, vlada i ovdje kod partizana tendencija izjednačavanja svih. Ova prodire i do viših štabova, te su na pr. i odnosi između štabova bataljona i štaba Odreda bili prilično labavi.

Rad je političkih komesara slab. U prvom redu ni njima nije bila jasna linija naše borbe. Nije rijetkost da se na kakvoj konferenciji čuje primjedba: »Nije on za komesara, jer o komunizmu ne zna reći niti riječi«. Tom se nedostatku pomaže održavanjem konferencija s komesarima, te držanjem javnih zborova i pisanim materijalom za komesare i partizane.

Komandni je i komesarski kadar u golemoj većini sastavljen od komunista.

⁴ Narodni heroj Vasilj Gaćeša

Propagandni je rad slab. Izlaze svega radio-obavještenja i poneki letak. Na inicijativu je ovog štaba počela kampanja zborova, što je mnogo koristilo povezivanju naroda s partizanima.

Banovci proizvode neku vrstu topova⁵, imaju popravljionicu oružja, veliku radionicu cipela (17 radnika) i radionicu salame. Spremaj se napraviti tvornicu bombi u rudniku Bešlincu. Imaju jednu vojnu bolnicu, jednu civilnu i tri-četiri ambulante, što je sve smješteno u školskim zgradama.

Kordun: I tu se očišćeni teritorij poklapao uglavnom s teritorijem nastanjenim srpskim stanovništvom. U tom teritoriju ima nekoliko hrvatskih oaza, s kojima nema nikakve veze i u kojima postoje naoružane neprijateljske trupe. Tu su Slunj, Cetingrad, Blagaj i još nekoliko manjih mjesta. Na jednom mjestu ima jedan mali hrvatski zaselak bez trupa (Devčić Brdo). Taj je zaselak sve do nedavna — iako usred Korduna — bio republika za sebe. Nitko se za njega nije brinuo. Nije imao NOO i nije imao nikakve veze sa životom ostalog stanovništva. Led je probijen slučajnim dolaskom jednog hrvatskog omladinca na omladinsku priredbu u Kuplensko, nakon čega se omladina počela povezivati, a iza toga i čitavo selo. S mnogim su hrv. selima na »granici« počeli dobri odnosi. Ustaše su činili sve da te dobre odnose pomute. Blizu pruge Caprag—Karlovac su silili hrvatsko stanovništvo da pljačka srpska sela odakle bi vojska protjerala stanovništvo. U Banskom su Kovačevcu strijeljali nekoliko seljaka koji su odbili da sudjeluju u takvoj pljački. U Cerovcu su pak naredili cijelom selu da se seli. Seljaci su teška srca na to pristali, jer nisu htjeli ostati niti preseliti u Petrovu Goru.

Usprkos nekoliko konkretnih intervencija ovog Štaba, Kordunaši nisu uspjeli odrediti taktiku borbe prema Blagaju (mjestu s priličnim brojem najgorih ustaša) i drugim takvim mjestima. Njihove su se jedinice neprestano kolebale između alternative ili spaliti cijeli Blagaj ili ga ostaviti na miru. Zbog inercije se čitavo vrijeme nije ništa događalo, a Blagajci su terorizirali (čas više čas manje) srpska sela u okolini.

Ulaskom partizana u Veliku Kladušu (većinom muslimansko mjesto) počeli su i muslimani bolje gledati na partizane. Sam je doček u Kladuši bio hladan, ali ne neprijateljski. Tokom su se boravka partizana u Kladuši odnosi popravljali. Veliku je ulogu kod toga igrala konferencija okružne organizacije KPH, gdje je na svečanom dijelu sudjelovalo dosta gostiju muslimana, te progon četnika. S partizanima su se iz Kladuše povukli i neki muslimani.

Četnički se elementi sve do zadnjeg vremena nisu nigdje otvoreno pojavljivali. Neprijatelju je bilo . . . rovariti protiv štaba sa zahtjevom da se »zimi« prestane s akcijama, jer da akcije imaju

⁵ Vidi objašnjenje uz dok. br. 87.

za posljedicu samo paljenje srpskih sela; da se komanda bira po »narodu« i da se pale redom sva hrvatska sela. Taj je pokušaj temeljito raskrinkan, te se pokazalo da je iza njega stajao ustaški povjerenik za Vojnić, neki Zunac.

U najnovije je vrijeme, neposredno pred ustašku ofenzivu, izbila »pobuna« četničkih elemenata pod vodstvom bivšeg aktivnog poručnika Rakinića⁵. Banda se »odmetnula« i počela vršiti napade na magazine, kancelarije i kurire, a spremala napad na štab Grupe i oficirski kurs. Rakinić se međutim preračunao i nije naišao na onaj odaziv u narodu i partizanima koji je očekivao, pa je pokušaj za nekoliko dana krahirao. Pohvatana je sva banda od oko 30-etak ljudi, a uhvaćen je bio i on sam, ali mu je prilikom sprovođenja u štab uspjelo noću uteći. Narod je učestvovao u progonu. Interesantno je, da je prilikom ove ofenzive na Kordun navodno nađena kod jednog ustaškog funkcionera karta, na kojoj je Rakinićevo selo (centar »ustanka«) bilo označeno crvenom olovkom i gore ispisano »Rakinić«. To bi potvrđivalo našu raniju ocjenu da je on bio u vezi s neprijateljem i da je njegova akcija bila pripremljena u sklopu cijele ofenzive (nasuprot ocjeni štaba Grupe, koji je taj pokušaj naprosto nazvao »samoubilačkim gestom« i dalje nije ni gledao).

Na Kordunu se najviše ukorjenila misao »republike«. To je našlo svojeg izražaja i u karakteru akcija, u odnosu štabova, u stvaranju NOO za Kordun, u narodnoj pjesmi itd.

Posljedica je oslobođenja gotovo čitavog Korduna bila ta da su se jedinice na »granicama« umrtvile. Vodile su se samo (uspješne) akcije proširenja teritorija »republike«, a gdje nije bilo moguće organizovati takve akcije, jedinice su spavale. Činjeni su povremeni pohodi, kao na pr. na Pisarovinu i Lasinju, ali se kod toga nije mislilo da bi se akciono područje moglo stalno proširiti i na taj kraj. Tamo se išlo samo po oružje. Na »granicama« su zauzeti položaji, koje se nazvalo »permanentnim zasjedama«, iako uopće nemaju karaktera zasjeda. Te »zasjede« dočekuju neprijatelja, prihvaćaju s njim frontalnu borbu i kad ga odbiju redovno nemaju nikakvog plijena u oružju (slučaj uz prugu Caprag—Karlovac od Skakavca do Vrgin Mosta), a kad uzmiču troše uzalud municiju. Položaji su pak prema Cetingu itd. isto tako mrtvi, a nazivaju se »laganom blokadom«, »pritiskom« i si. Funkcija im je ista. Štab Grupe nije našao načina da ostvari direktive ovog Štaba o proširenju akcionog područja na hrvatska sela.

Polazeći od činjenica da je u srezu Vrgin Most ostalo kod jedne kaznene ekspedicije oko 12.000 duša bez krova nad glavom, Kordunaši su formirali (protiv direktiva ovog Štaba) NO odbor za Kordun. Inicijativu je dao OK, te je i stvar sproveo. Odbor je učinio

⁶ Milić Rakinić

mного za smještanje pogorelaca, ali je mnogo birokratizirao odnose između pozadine i partizana (svi su zahtjevi za hranom itd. morali ići preko Odbora) i time slabio veze naroda s partizanima. Sada je u toku njegovo raspuštanje, a opća će pitanja rješavati štab Grupe uz pomoć različitih komisija.

Seoski, općinski i kotarski odbori funkcioniraju prilično dobro. Za razliku od Banije, mnogi su od njih formirani na inicijativu komesara partizanskih jedinica. Izbori su i ovdje u velikoj većini vršeni bez pripreme, te stoga često dolazi do manjih trzavica, ali partizanski autoritet rješava sve. U kotaru su Vojnić povodom rekvizicije kulački elementi istjerali iz odbora komuniste oslanjajući se na neke formalne zakačke. Taj je postupak odobrio i Mišan Napijalo, član NOO Korduna, inače vidjeniji samostalac. Na intervenciju se Izvršnog odbora Korduna i komesara Grupe P. O. stvar ispravila, a na moju je intervenciju započeta kampanja zborova o pitanjima rekvizicije. NOO Korduna je bio pošao pogrešnim putem u sprovođenju težih zadataka. On je na pr. u kampanji rekvizicije svakuda kao agitatore i izvršioce slao samostalce i različite nekomuniste s motivacijom »neka se oni narodu zamjere«. Ovi su za uzvrat činili mnoge svinjarije, koje su sve padale na ledja NOF. Evo primjer: zbog pomanjkanja je stočne hrane trebalo pristupiti klanju stoke (u prvom redu jalove i slabo korisne). Kod toga je trebalo izvršiti i neke zamjene (na pr. neko ima jedno jalovo govedo, a susjed dva ili tri dobra, koja ne može hraniti, pa je trebalo klati jalovo, a seljaku dodijeliti upotrebljivo). Ovi su delegati radili tako, da su počeli dodjeljivati stoku ljudima koji je nikada nisu imali i koji nisu imali hrane, s motivacijom da je »sada komunizam i da treba sada da ima onaj koji do sada nije imao«. Sličnih je štedočinskih rabota bilo više.

I ovdje je dolazilo do nepravilnih odnosa između partizana i KP, ali ne kod viših štabova, nego kod nižih jedinica. Trvenja su dosta lako svladana. Štab Grupe ne pretstavlja još uvijek homogenu cjelinu ...

Partizanski su odredi ovdje najorganiziraniji. Prelaz od partizana na vojsku «vdje je najviše izražen, ali je u tome ponegdje i pretjerano. Usljed toga nisu tamošnji rukovodioci tokom zime znali pronaći načina da djeluju s malim, malo upadnim grupama u selima oko »republike«. Svim odredima fali veća prodornost. Postoji niz pojedinačnih junačkih primjera, ali su čitave jedinice slabo sposobne, recimo, za juriš.

Zimsko vrijeme nije sasvim iskorišteno, te su mnoge jedinice ležale mrtve. To je dovelo u zadnje vrijeme do nekoliko spontanih akcija, povedenih bez znanja rukovodećih štabova, a koje su dovele do neuspjeha, jer nisu bile pripremljene (na pr. akcija kod Vrnograča i Šturlića, gdje su imali više gubitaka nego gotovo za čitavo vrijeme borbe).

Gotovo je sav komandni i komesarski sastav komunistički. Rad je komesara ovdje najbolji. Naročito je dobro provedena kampanja protiv četnika i popularizacija Proleterske brigade.

Od propagandnog materijala izlaze povremene okružnice komesara, »Glas Korduna« (tjednik, organ NOF) i »Naša borba«⁷, (mjeseknik, organ OK KPH), te po bataljonima radio-izvještaji.

Štab je organizirao jednu partizansku bolnicu, NOO civilnu bolnicu, a postoji i nekoliko ambulanata. Organizirana je radionica odijela i popravljalonica oružja. Počela se izrađivati koža i praviti neka vrsta domaćih cipela.

Lika. Borbe su ovdje u širokom zamahu zahvatile uglavnom istočni, srpski dio Like. Istina je, ima partizana i oslobođenog teritorija i sa zapadne strane željezničke pruge u srpskim predjelima, a i u miješanim, no ovdje nisu borbe uzele toga maha. U istočnoj se Lici išlo tako »u širinu«, da se narod naoružavao po mobilizacionim spiskovima, a ne po principu dobrovoljnih javljanja. To je dovelo do toga da štabovi nisu imali pregleda nad oružjem s kojim stvarno mogu raspolagati.

U tom se dijelu Like razvila najteža borba za sprovođenje partizanske linije. To je jedini teren gdje je okupatoru bilo uspjelo uhvatiti većeg korijena i medju srpskim stanovništvom. Nakon ulaska talijanskih trupa u Liku i njihovog prividnog progona ustaša, partizanski je pskret bio znatno pao. Dugo još nakon toga partizani su izbjegavali napade na okupatorske snage. Prvi je ozbiljni sukob, koji je imao odjeka za cijelu Liku, bio sukob kod Korenice koncem prošle godine (28. XII). Sam su sukob izazvali Talijani, koji su pošli pljačkati sela, a prihvatila ga je četa Dalmatinaca-Hrvata. Lički se štab Grupe dugo nećkao da zagriže u likvidiranje grupe koja se kupila oko Rašete i Radjenovića. Ovi su talijanski agenti bili uspjeli naći oslonca u srezovima Lapac, Gračac i Gospić. Organizirali su »Puk oslobođenja kralja Petra II« pod talijanskim pokroviteljstvom. Na skupštinama su klicali Sovjetskom Savezu, narodno-oslobodilačkoj borbi, vikali »dolje krvavi pas Musolini«, a istog dana pili s talijanskim oficirima. Organizirali su potajnu organizaciju, koja je imala zadatak vršiti atentate na pojedine istaknute partizanske borce i rukovodioce. Uhvaćen je i jedan nalog »komandanta puka« da se hapsi svaki onaj koji dolazi u tuđe selo, jer da je danas svakome mjesto kod kuće, gdje treba da čeka poziv sa strane puka. To je bilo upereno protiv partizana i protiv onih koji su trebali stvarati narodno-oslobodilačke odbore po selima. Oni su imali svoje ljude i u partizanskim redovima, pa se čak dešavalo da je većina partizanskog odreda (Gračac) pod njihovim utjecajem. Izgleda da je jedan takav partizan ranio s ledja u jednoj borbi druga komandanta Grupe i člana Glavnog štaba Vladu Četkovića.⁸

⁷ Vidi dok. br. 26, objašnjenje 6.

⁹ Nije utvrđeno ko ga je ranio.

Uhvaćen je jedan kurir koji je k toj bandi slant od Nedića i kod njega je nadjena pošta. Uhvaćen je i niz pisama, u kojima Rašeta i Radjenović spominju tu svoju vezu. Prema direktivama ovog Štaba, štab je Grupe trebao još koncem prošle godine svoj glavni udar izvesti na Lapac i Srb, političke centre te bande. Štab je, međutim, prekršio tu direktivu i udario na Korenicu. No nakon duljeg krzmanja pošli su ipak na Lapac i oslobodili ga. Tom su prilikom četnici te grupe otvoreno stupili u borbu zajedno s Talijanima i tako se pred narodom potpuno kompromitirali. Tu ih je pohapšeno prilično mnogo, a likvidirano oko 30. Uhvaćen je i »komandant puka« Pajica Omčikus, koji se drži kukavički, priznaje sve i moli da ga se primi u naše redove. Rašeta je pobjegao s Talijanima, a s njim i mnogi drugi vidjeni četnici. Sada se vode borbe oko Srba (Radjenovićev centar), gdje se četnici bore s Talijanima, a dobar ih je dio već pobjegao u jedno selo prema Dalmaciji. U Metku je jedna njihova banda pred progonom partizana prebjegla k Talijanima i otvoreno stavila na zgradu natpis »četničko-talijanska komanda«. Prilikom hapšenja tih četnika narod je pljuvao po njima i htio ih linčovati. Akcija se čišćenja tih elemenata nastavlja. Oni iz dana u dan gube u narodu i među partizanima. Danas još imaju pozicija u srezovima Gospić i Gračac, no i te pozicije sve više gube.

Štab Grupe nije dozvolio da na Lapac ide četa Dalmatinaca, s motivacijom kako »nije zgodno« da Hrvati idu na četnike. U pitanju će se političke čvrstoće štaba morati još mnogo uraditi. No štab je vrlo dobro postavio i proveo kampanju raskrinkavanja četnika i dobro pripremio i obrazložio mjere poduzete za njihovu likvidaciju.

Žestokim napadima Ličana na Talijane i uspješnom likvidacijom ove bande mislimo da ćemo potpuno uspjeti osujetiti namjeru okupatorovu da si u Lici nadje oslonca i masovnu podršku kod Srba.

I u Lici je u prvim danima partizanskog pokreta zauzelo mnogo maha srbovanje, što je omelo razvitak partizanskog pokreta u hrvatskim krajevima, gdje su inače za to postojali uslovi (srez Perušić). Danas se ta pogreška ispravila i odnosi s hrvatskim selima bivaju sve bolji. Uspostavljen je dobar kontakt s nekim selima u srezu Gospić, odakle se već mobiliziralo 35 Hrvata u partizane. Nešto je Hrvata ušlo u partizane i iz sreza Otočac. U zadnje je vrijeme proradjeno i u srezu Perušić, gdje se stanje mnogo popravilo. Osim dva ustaška sela, gotovo su sva druga sela pod dobrim našim utjecajem. Štab Grupe namjerava prebaciti jedan dio snaga u Perušić, da ga očisti od ustaša. I u srezu su Gračac probijeni kanali u neka hrvatska sela, kamo se za sada šalje propagandni partizanski materijal. Prema izjavama hrvatskih omladinaca, koji se javljaju u partizane, kod omladine se javljaju velike simpatije za partizane i trebao bi na proljeće očekivati veći priliv.

Organizacija NOO ovdje prilično šepa. Nemamo podataka jesu li već uspostavljeni odbori na čitavom oslobodjenom teritoriju, što

još pred dva mjeseca nisu bili. I u Lici su posao osnivanja NOO uglavnom radili komesari. No usprkos je te slabosti dobro provedena blokada okupatorskih tržišta, na kojima su se okupatori opskrbljivali hranom. Neprijatelj se bio počeo groziti protublokadom, tj. ne dozvoljava prodaju petroleja, soli, duhana, šibica itd. seljacima iz onih krajeva otkuda se ne dovozi hrana na tržište.

Odnosi se između pojedinih štabova u Lici sada dosta brzo popravljaju. Do nedavna nije bilo pravilnih odnosa i svaki je komandant radio ono što je sam smatrao najzgodnijim. Učestalim se konferencijama to stanje popravlja.

U zadnje je vrijeme drug komesar Grupe (Sime Balen) podnio molbu da ga se razriješi dužnosti komesara. Kao razloge navodi da nema »dovoljno organizacionog duha ni praktičnosti«, te da stoga nije u stanju odgovarati zadacima koji se pred njega postavljaju. Iz njegovog se pisma vidi da je konkretni povod toj molbi bio sukob s drugom zamjenikom komandanta⁹ i sa sekretarom OK. Sve smo ih pozvali da dodju ovamo, gdje ćemo to pitanje konačno riješiti.

Rad se komesara ne razvija ravnomjerno. Ima četa gdje je rad komesara uzoran, a ima i takvih četa koje uopće nemaju komesara.

Komesarski je rad u prvim danima bio pošao krivim putem. Komesari su bili shvatili kao svoju dužnost samo da održavaju satove o temama »razvitak društva«, »najamni rad i kapital« itd., ispričavajući se da su svi partizani komunisti, kojima je linija naše borbe jasna. Pogreška je ispravljena i drugovi su uvidjeli da tim partizanima treba mnogo pomoći u svladavanju konkretnih zadataka, koje pred njih izvršavanje linije postavlja.

Komandni je i komesarski kadar većim dijelom komunistički.

U toku se borbi pokazalo da crnokošuljaši Istrani (većinom Slovenci) odmah predaju oružje, a u Srbu su prebjegli iz samih borbenih linija. U partizanima je već dulje vremena jedan Talijan,¹⁰ koji se u borbama pokazuje vrlo dobrim borcem, dok pokušaj stvaranja talijanske partizanske jedinice nije uspio.

Štab Grupe je organizovao tri bolnice i nekoliko ambulanti. Partizani drže u svojim rukama i bolnicu u Korenici, gdje je inače još uvijek talijanski garnizon. Partizani su slabo odjeveni i slabo obučeni. Ne mogu se pomoći zaplijenjenim materijalom, jer su i Talijani loše obučeni, a obuća im je daleko premalena za ličke noge naših partizana. Iz dana u dan se postavlja sve oštrije pitanje ishrane stanovništva.

⁸ Petar Kleut

¹⁰ Talijanski vojnik koji je pobjegao iz zatvora u Gospiću; u toku rata borio se u našim jedinicama, a poslije oslobođenja ostao u našoj zemlji.

Od propagandnog materijala izlazi »Partizanski vjesnik«, koji se mnogo traži, te u Lapcu »Lapački partizanski vjesnik«¹¹ i u Mogoriću »Partizanski glasnik«.¹² Neke čete imaju svoje zidne novine. Materijal ne izlazi u dovoljnoj količini primjeraka zbog pomankanja papira.

Gorski Kotar i Primorje: Na ovom području djeluje naš do sada jedini partizanski odred, koji se sastoji većim dijelom od Hrvata. Politički je, međutim, centar ovog područja Drežnica, srpsko mjesto, koje — striktno gledano — ne spada ni u Gorski Kotar ni u Primorje. Srpski se dio partizana uglavnom regrutirao iz Drežnice, Jasenka i Gomirja. Taj je dio partizana bio pokazivao veću aktivnost nego primorski i gorsko-kotarski (hrvatski). No Talijani su svojim ulaskom u Drežnicu bili uspješni pokolebati partizane i velik ih se dio bio povratio kućama. Ljudi su se osvijestili tek kad su Talijani pohapsili masu ljudi i strijeljali najpopularnije ljude iz mjesta. U srpskom dijelu partizana ima dosta četničkog uticaja kod partizana regrutiranih iz Gomirja i okoline. Tu se sada vodi akcija čišćenja tih četnika i talijanskih agenata. Kod drugih vodova je ideja bratske saradnje Srba i Hrvata naišla na dosta dobar odaziv i bilo je orgnizovano više manifestacija toga bratstva, na kojima su sudjelovali partizani Drežnice i Primorja.

Oslobodjeni se teritorij ovoga kraja do nedavna poklapao s teritorijom nastanjenim srpskim elementom i šumom bez stanovništva. U Hrv. Primorju i Gorskom Kotaru nije bilo oslobodjenog teritorija. Prekretnica je učinjena tek oslobodjenjem Mrkoplja i Ravne Gore.

U primorskim je i gorsko-kotarskim vodovima prevladavala tendencija mirnog logorovanja na skrovitim mjestima u planinama. Uz nekoliko akcija na prugu, glavna se aktivnost tih partizana iscrpljivala u nabavljanju hrane i preseljavanjima logora na povoljnija mjesta. Borbe su se prihvaćale većim dijelom samo onda, kad bi im ih nametnuo okupator, tj. kad bi otkrio njihove logore. U zadnje se vrijeme to stanje popravilo, te su te jedinice počele sudjelovati u akcijama oko Jasenka itd., te i oslobodile Mrkopalj i Ravnu Goru.

Oslobodjenje je Mrkoplja potreslo čitavim Gorskim Kotarom. Neposredna je posljedica toga bila, da se iz okoline Delnica javilo u partizane oko 150 ljudi. Svi su željezničari iz Delnica napustili

¹¹ Izdavao ga je Kotarski komitet KPH Lapac. Objavljivao vijesti o partizanskim borbama i akcijama u Jugoslaviji, a tretirao je i političku problematiku kotara. Prvi broj je izašao siječnja 1942 godine. Izlazio je dvaput nedjeljno, a tiraž mu je bio ponekad do 150 primjeraka.

¹² Organ štaba Prvog ličkog NOP odreda »Velebit«. Obradujući političku problematiku raskrinkavao je četnike i isticao potrebu bratstva između Srba i Hrvata. Osim toga donosio je izvještaje o akcijama partizana iz svih krajeva naše zemlje.

službu i javili se u partizane. Mnoga sela traže da partizani dodju istjerati Talijane ili domobrane, ili žandare. Partizani su odmah izveli nekoliko fingiranih napadaja na jače talijanske garnizone u okolini, što je izazvalo kod ovih paniku, a kod naroda podiglo moral.

Iz dana su u dan na ovom terenu povoljniji uslovi za mobilizaciju Hrvata u partizane. O tome govore događaji koji su se u posljednje vrijeme ovdje odigrali. Na pr. strijeljanje sedmorice ljudi u Senju, koji su na ulicama otvoreno demonstrirali protiv talijanskih okupatora zbog otimačine krumpira, koji je bio namijenjen civilnom pučanstvu; demonstracija žena u Ogulinu pred dućanima za aprovizaciju; hapšenje 16-orice HSS-ovaca u Vrbovskom, koji su se povezali s partizanima; odlazak 240 prevarenih Hrvata iz Jezerana u Zagreb radi naoružanja i bijeg gotovo svih natrag kućama kad su saznali zašto ih namjeravaju upotrijebiti; oskudica živežnih namirnica u dućanima, što daje povoda na pr. ženama u Jezeranama da javno pred dućanima govore kako će svega biti »kad dodju komunisti«. Neke su naše akcije (na pr. oslobodjenje Alana) pokazale da je pučanstvu potrebno bolje objasniti tko su partizani i da će takvo objašnjenje mnogo ubrzati dobro povezivanje partizana sa stanovništvom. Pokazuje se, naime, da u nekim mjestima seljaci bježe ispred partizana, ali da se situacija vrlo brzo mijenja čim se s njima stupi u kontakt.

Svi su se domobrani na ovom području u zadnje vrijeme brzo predavali i otvoreno iskazivali svoje nezadovoljstvo. Svi se tuže na nedovoljnu hranu, obuća im je vrlo slaba, a čarapa uopće nemaju, oskudijevaju na municiji, a pokazuju otvorenu mržnju prema talijanskim okupatorskim snagama. Mnogi su od njih iz okoline Bjeļovara i Slavonske Požege, te se među njima našlo nekoliko koji su izjavljivali kako se narod tamošnjeg kraja mnogo zanima gdje je Maček i šta on na sve to kaže.

Svugdje su u oslobođenom kraju formirani NO odbori. Njihovo je funkcioniranje u prvo vrijeme bilo vrlo dobro, no kasnije se mnogo birokratiziralo, tako da se u narodu čulo mnogo pritužbi i primjedbi da odbori djeluju sasvim kao i stare vlasti. Kod stvaranja su odbora u Mrkoplju i Ravnoj Gori pokušali uzeti vlast tipovi neskloni partizanima. Taj je pokušaj osujećen i u novim odborima vrlo živo sudjeluju radnici i sitni obrtnici, koji su do sada pokazali mnogo razumijevanja za vršenje svojih funkcija. U Mrkoplju je za pretsjednika odbora izabran pretsjednik tamošnje organizacije HSS-a (kotarske).¹³

Rad je komesara slab. U zadnje se tek vrijeme opaža izvjesni napredak. Sam je komesar Odreda (Vejvoda)¹⁴ dobar propagandist, no nije uspio dobro organizirati komesarski rad po jedinicama.

¹³ Ivan Ban

¹⁴ Ivo Vejvoda

Od propagandnog materijala izlazi mjesečnik »Primorsko-goranski partizan« (organ štaba Odreda), »Partizanske novine« (izlaze svakog drugog dana) i niz letaka.

Komandni je i komesarski kadar u ogromnoj većini komunistički.

Odred je uspio organizirati bolnicu tek u zadnje vrijeme, jer ranije nije imao niti liječnika niti bolničarskog personala.

U sumarnom pregledu valja dodati da su veze naroda s partizanima najbolje organizirane na Kordunu. Tu je zima za učvršćavanje tih veza najbolje iskorištena. Po čitavom su Kordunu tokom čitave zime održavani zborovi, sastanci i održavane najrazličitije priredbe, što je sve mnogo pridonijelo učvršćavanju tih veza. Naročito je mnogo poleta pokazala omladina.

Najbolnije pitanje pretstavlja sanitetska služba. Jedini su nam pouzdani liječnici dvoje mladih liječnika iz Zagreba, od kojih jedan djeluje na Kordunu¹⁵, a drugarica u Lici.¹⁶ Pored njih imamo još jednog liječnika na Kordunu¹⁷, jednog u Drežnici¹⁸, i jednog (Rus) u Baniji.¹⁹ Sanitetsku službu u Baniji organizuju dva studenta medicine.²⁰ Liječnici nam se iz Zagreba i drugih gradova ne odzivaju našim pozivima.

Velik je nedostatak što gotovo nigdje nismo mogli nastaviti sa školskom obukom, jer nam je nedostajao učiteljski kadar, a i mnogo smo školskih zgrada morali upotrijebiti za bolnice, ambulante i smještaj partizana, a mnoge smo morali uništiti, da spriječimo useljenje neprijateljskih trupa. Analfabetski kursevi, koje smo organizirali, nisu mogli nadoknaditi školske obuke.

Svugdje se osjetio velik nedostatak kadrova za organiziranje života u pozadini, ali se svugdje osjeća i u tome veliki napredak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
V. Katić²¹

Komandant
Ivo Vladić"

(M. P.)

¹⁵ Dr Savo Zlatić

¹⁶ Dr Slava Očko-četković

¹⁷ Ivan Kranjčević, borac španske republikanske vojske, bio je bolničar a ne liječnik.

¹⁸ Dr Oton Kraus

¹⁹ Ljahov (Redakcija nije mogla doznati za ime).

²⁰ Dr Ivo Brodarac i Krešo Majer

²¹ Vlado Bakarić

" Narodni heroj Ivo Rukavina

BR. 134

**NAREDBA ŠTABA GRUPE KORDUNAŠKIH NOP ODREDA
KONCEM OŽUJKA 1942 GOD. O IMENOVANJU KOMANDANTA
ODREDA, FORMIRANJU PROLETERSKIH ČETA I ZADACIMA
BATALJONA**

N A R E D B A

komandanta Grupe kordunaških narodno-oslobodilačkih
partizanskih odreda

Prema naredjenju Glavnog štaba Hrvatske postavljen je za komandanta II odreda drug Bogdan Oreščanin, operativni oficir I odreda. Imenovani neka se odmah uputi na svoju dužnost.

Za operativnog oficira I odreda postavlja se drug Gnjaco Perić¹, dosadanji operativni oficir II bataljona I K. P. O.

Komandant I odreda neka imenuje operativnog oficira u II bataljonu.

Komandant I odreda obrazovat će odredsku proletersku čet u jačini od 70 drugova sa 4 puškomitraljeza, a komandant II odreda jačine od 60 drugova sa 3 puškomitraljeza. Za proletere uzeti siromašne i hrabre drugove.

Vodovi da budu i dalje razbacani po teritoriju, ali im se ne smije ostaviti apsolutna samostalnost već moraju biti organizovani u čete i bataljone koji će da izvode i veće operacije.

Operacije moraju biti uperene na ometanje saobraćaja, postavljanje jakih zasjeda, nanošenje neprijatelju što više gubitaka, zarobljavanje oružja i na kraju čišćenje, ali plan operacija ne treba biti baziran na tezi neposrednog čišćenja.

Bataljoni moraju biti što više samostalni i ne smiju se vezati za teritorij, već ih slati što dublje u pozadinu. I bat. I K. P. O. neka ostane na svom teritoriju i neka operiše u zoni prema Karlovcu. II bat. neka se 19. IV. javi u Plavča Draži komandantu Grupe. III bataljon neka vrši diverzne akcije na željezničkoj pruzi Vrgin Most¹—Topusko i na kordunskoj cesti, te priprema razoružanje posada na svom terenu. IV bat. mora prodirati preko Kupe i u hrvatska sela prema Glini. Prelazi preko Kupe moraju biti česti. V bataljon mora prodirati prema Bosni i jednu čet u neka uputi komandantu Grupe i neka se javi 19/IV u Plavča Draži. Uputstva za put dobiće od komesara II odreda. I bataljon II K. P. O. ima zonu operacija na teritoriju između Korane i Mrežnice i između pruge Ogulin—Fužine i Ogulin—Karlovac, a III bataljon da prodi u pravcu juga. V bataljon ponovno se vraća u sastav II odreda.

¹ Ignjatije Perić

Političkoj situaciji treba posvetiti vrlo veliku pažnju i sve snage koncentrisati i mobilisati za politički rad, ali u isto vrijeme čuvati kadrove. Špijune i izdajice nemilosrdno progoniti. Obavještajnu službu što bolje organizirati.

Osigurati veze na način takav, da budu česte.

Vodovi ne smiju ostati na jednom mjestu duže vrijeme već mjesto konaka i predanjivanja često mijenjati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač²

Komandant
si. odsutan

BR. 135

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 30
OŽUJKA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVAT-
SKE O TOKU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE

STAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

Broj: 60
30. III. 1942

Izvještaj o toku proljetne
ofenzive okupatora na te-
ritoriji Ličke grupe do-
stavlja

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILACKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

23 marta t. g. okupator je pokušao napad na teritoriji Ličke grupe uglavnom na dva pravca, i to:

Prvi napad je okupator preduzeo sa linije sela Raduč—Kruškovac—Papuča—Medak—Počitelj, a pravcem Ploča—Klanac—Udbina—Korenica (sekcija Novigrad i Gospić, 1:100.000, izdanje Jugoslovenskog vojnog instituta). Neprijatelj je nadirao sa snagom, čije brojno stanje iznosi nekoliko hiljada. Tačno brojno stanje za sada se ne zna. U Pločanskom Klancu je neprijatelj vršio najjači pritisak sa 14 teških poljskih topova, sa 10 brdskih topova, sa 30 bacača mina, 8 tenkova, a broj automatskog oružja nije poznat. Prema

¹ - Vjećeslav Holjevac

izvještaju komandanta I odreda,¹ dejstvo iz ovih oružja trajalo je 48 časova, i to od 23—25 o. mj. u 13 časova, kada je Pločanski Klanac pao i neprijatelj je produžio nadiranje ka selu Udbini." Za obranu Klanca, naš I odred imao je na raspoloženju 2 čete, jačine oko 200 boraca, 1 teški mitraljez (talijanski model) i 5 puškomitraljeza. Ova snaga je, u toku dva dana, izdržala strahovitu pješadijsku i artiljerijsku neprijateljsku vatru, koja je bila još pojačana bombardovanjem iz vazduha, te naše snage, brojno i tehnički znatno slabije, bile su primorane, poslije snažnog otpora, napustiti Pločanski Klanac. Na ovome položaju, neprijatelj je imao oko 50 mrtvih, dok na našoj strani bilo je 15 mrtvih i nekoliko ranjenih.

Neprijatelj je produžio pokret pomenutim pravcem i usput je palio sela i u toku 27. [III] povezao se sa opsjednutim svojim snagama najprije u Udbini, a potom sa svojim snagama u Korenici, pošto je posada Korenice povučena, uslijed nastale situacije, na drugi položaj.

U isto vrijeme, kada je izvršen napad na Pločanskom Klanacu, preduzeo je okupator sa vrlo jakim snagama napad na Srbski Klanac, i to od željezničke stanice Zrmanja i Velike Popine, a pravcem kroz Klanac ka selu Srbu. U toku 26. III ovaj štab je dobio izvještaj kratke sadržine: da je neprijatelj prodro kroz Srbski Klanac, zapalio nekoliko sela ispred Srba, a izgleda i sam Srb. Kako su pitanje tekle operacije na ovom otkjenu, za sada ne znamo, pošto uslijed prodora kroz Pločanski Klanac na Korenicu nismo mogli dobiti podatke sa fronta kod Srba. Na frontu kod Srba nalazi se dovoljan broj naših snaga, čija je koncentracija naredjena na položajima kod samoga Srba sa sjeverne strane, u cilju obrazovanja novoga fronta i davanja ponovnog otpora. O toku tih operacija, za sada nemamo podataka.

U toku 29. o. mj. po podne, neprijatelj je ispraznio garnizon Korenicu i preduzeo povlačenje istim pravcem kuda je nadirao, tj. Korenica—Udbina—Pločanski Klanac. Cilj ovoga povlačenja nije jasan, niti se do ovoga momenta znade do kojeg se je položaja neprijatelj povukao. Prilikom povlačenja iz Korenice, neprijatelj je zapalio nekoliko javnih objekata, kao na pr. gimnaziju i sresku zgradu, a sa sobom je poveo civilno stanovništvo koje je bilo unutra. Razlog ovoga je isto tako nepoznat. Po izvještajima, koje smo naknadno dobili od naših snaga, vode se teške borbe na položajima između Korenice i Udbine, tj. na pravcu neprijateljskog povlačenja. Ove borbe vode se između naših snaga, koje se koncentrišu i zadaju neprijatelju udarce iz zasjede prilikom njegovog povlačenja. O gubicima neprijatelja, kao i o našim gubicima do sada, nemamo podataka, jer ih još nismo prikupili, a borbe su još u toku. Uslijed

¹ Milan Kuprešanin

⁵ Udbina je varošica a ne selo.

prodora kroz Pločanski Klanac na Udbinu i Korenicu, izgubili smo vezu koju smo redovno održavali sa našim snagama kod Srba. Preduzeli smo mjere da se ova veza uspostavi. Sa ostalim snagama na položajima veza funkcionišu. Sve jedinice na položajima vrše akcije u raznim pravcima sa raznim zadacima. Naročito su jake akcije i učestane na teritoriji I odreda, gdje je neprijatelj izvršio prodor kroz Pločanski Klanac.

Sadašnje operacije vrše se na teritoriji ove Grupe pod najtežim vremenskim okolnostima. Vlada strahovita bura, praćena snažnom snježnom vijavicom. Očekuje se napad neprijatelja sa željezničke stanice Vrhovine, gdje ima koncentrisanih oko 900 Talijana, a pravcem Babin Potok—Homoljac—Pogledalo—Korenica, ili Vrhovine—Crna Vlast—Turjanski—Trnavac—Krbavica — Korenica. Na pravcu ovoga eventualnog neprijateljskog nadiranja, nalazi se na položaju jedan bataljon ove Grupe, koji će dati otpor. U toku ove ofenzive, neprijatelj nije pokušao nikakav prodor sa pravcem Gospić—Široka Kula—Ljubovo—Bunić—Korenica, ovo iz razloga, vjerovatno, što je u toku zime, na prevoju Ljubovo, doživio nekoliko strašnih poraza. Jedino, što je snaga od oko 200 ustaša i domobrana počela prodirati 25. o. mj. iz Široke Kule prema Podlapači, u cilju da se spoji sa ustašama u Podlapači, ali je ta snaga naišla na naše zasjede, kojom prilikom je zarobljeno 8 ustaša, a nekolicina je poginula, među kojima se nalazi brat velikog župana Like i Gacke, Marko Frković, ustaša, inače pretsjednik pokretnog prijekog suda imenovanog od Glavnog ustaškog stana. Ovom prilikom je zaplijenjen i jedan protivtenkovski mitraljez sa 900 metaka i ostalim priborom. Zarobljeni ustaše su strijeljani.

Usljed novonastale situacije, zbog uspješnog neprijateljskog prodora na glavnom pravcu Pločanski Klanac—Korenica, nema se dobrih veza sa svim našim jedinicama na teritoriji ove Grupe, a naročito sa Gračačkim bataljonom, te o akcijama na njegovoj teritoriji za sada ne znamo ništa.

U toku sadašnje ofenzive, jedinice ove Grupe izvršile su slijedeće akcije:

Jedinice bataljona »Ognjen Priča« izvršile su rušenje željezničke pruge između Rudopolja i Pavlovca. Saobraćaj je na ovome mjestu bio prekinut dva dana.

Snage I odreda izvršile su napad na željezničku stanicu Gospić. Izvještaj o rezultatu još nismo dobili. Zatim su izvršili napad na baraku u kojoj je bila smještena talijanska straža kod željezničke stanice Medak. U baraci se je čulo zapomaganje, ali se nije moglo utvrditi koliko ima mrtvih i ranjenih. Napad je izvršen pušćanom i puškomitraljeskom vatrom.

U noći 27/28. o. mj. snage I odreda razrušile su željezničku prugu između željezničke stanice Ribnik i željezničke stanice Medak, u dužini od 24 metra. Razrušile su telefonsku liniju pored

pruge u dužini od jednog kilometra, i pored ceste u dužini od jednog kilometra. Istom prilikom zapaljena je i jedna stražara na željezničkoj pruzi između Ribnika i Metka.

Snage bataljona »Adžija« prekopavale su put između Vrhovina i Otočca i na istome su ometale saobraćaj, koji je neprijatelj vršio kamionima.

Snage I odreda, zajedno sa snagama bataljona »Ognjen Priča« i bataljona »Krbava«, izvršile su akciju 30. o. mj. u 4 sata ujutro na ustaško selo Podlapaču, koje navodno imade 400 karabina i 2 mitraljeza, a koje selo veže velike snage I odreda, koji radi toga nije imao do sada slobodu rada. Rezultate sa ove velike akcije ne poznajemo do sada.

Pošto se uspostavi veza sa svima jedinicama i dobiju se izvještaji sa svih položaja na kojima se sada vode borbe, a i prema tome kako se bude situacija dalje razvijala, ovaj Štab će dostaviti iscrpan izvještaj tačno kako su se događaji odigrali.

Prilikom sadašnje ofenzive, moral stanovništva na teritoriji ove Grupe je dosta dobar. Na onim mjestima gdje je okupator izvršio paljenje sela, narod još živi pod utiskom tih teških časova, ali je otporan i njegova saradnja u narodno-oslobodilačkoj borbi nije u pitanju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
otsutan

Zast. komandanta
Dane S. Rajčević